

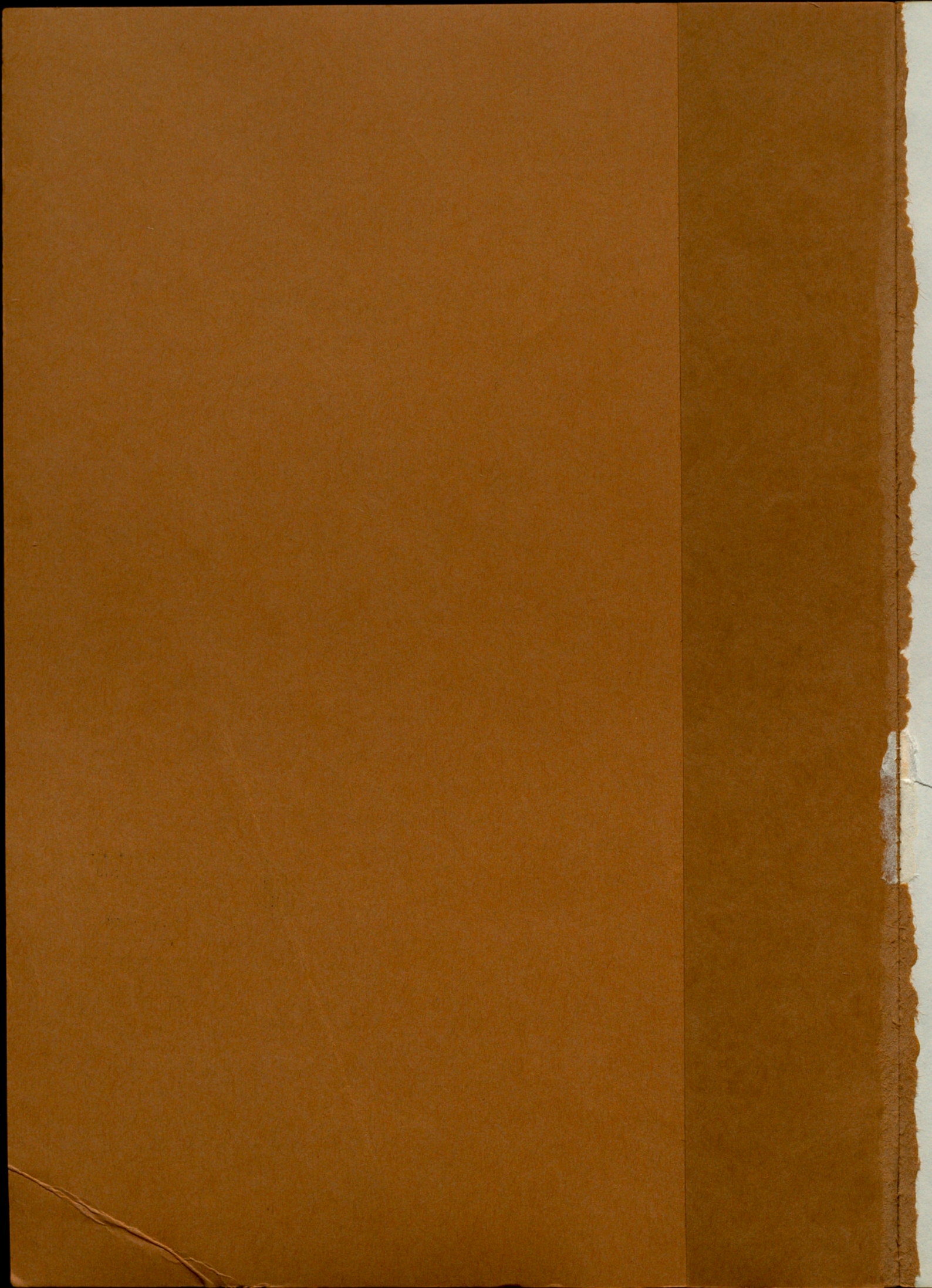
MÔN LABORAL

GI

0187

86'

MÓN LABORAL

Nº 0, 1 1986

Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació
Escriure a:
Institut d'Estadística
de Catalunya

R-16.038

R-1029

REVISTA SEMESTRAL • JULIOL 1986 • 400 PTES

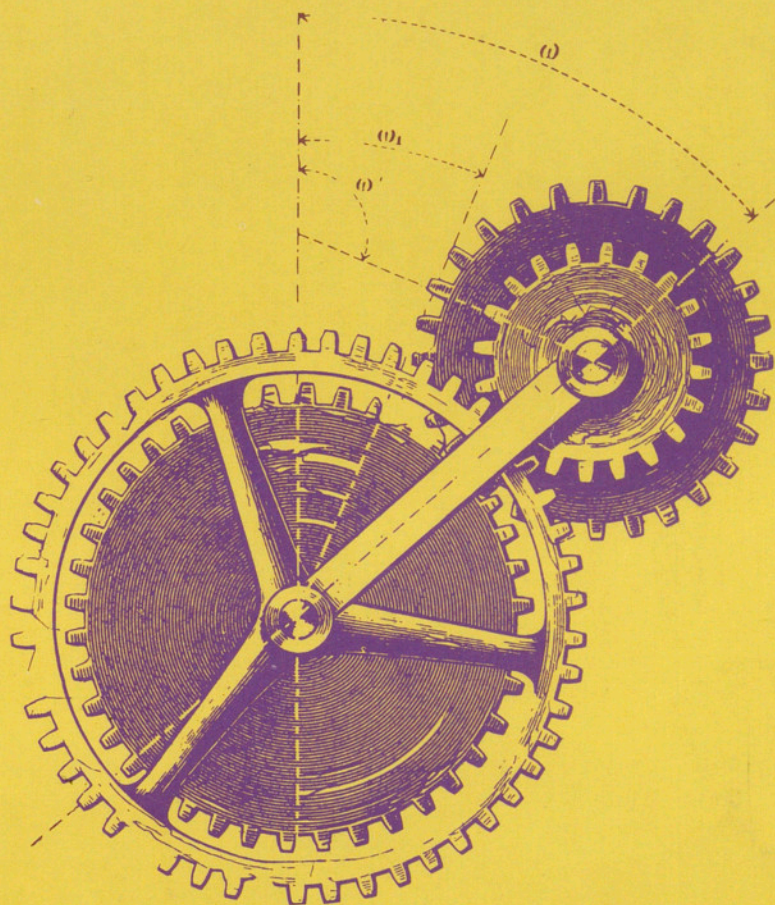
CONSORCI
D'INFORMACIÓ
I DOCUMENTACIÓ
DE CATALUNYA

22 ENE. 1987

Biblioteca CIDC

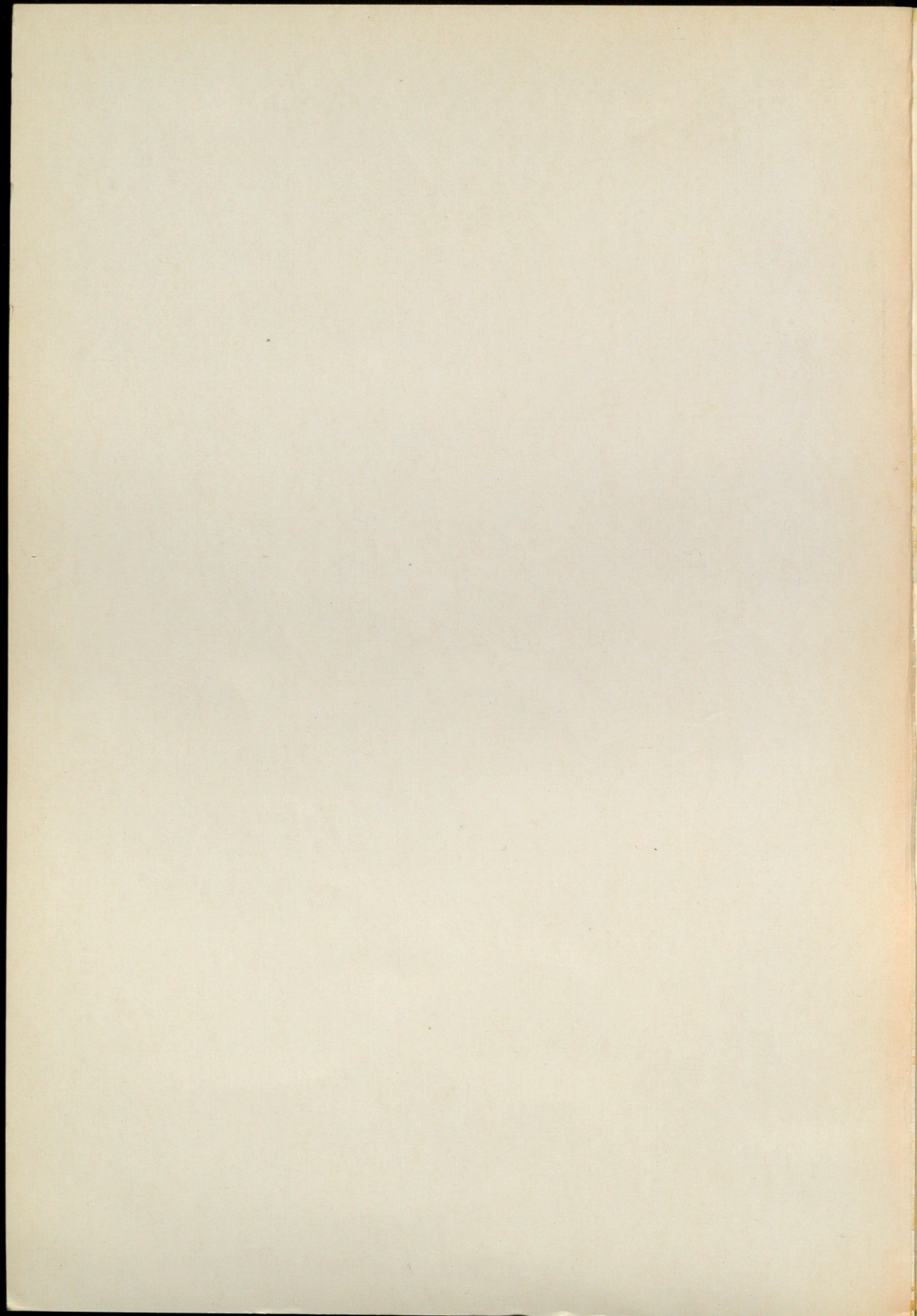
R-1029

MÓN LABORAL

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

MÓN LABORAL

0

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

**Departament de Treball de la
Generalitat de Catalunya**

Conseller

Oriol Badia i Tobella

Secretari General

Manuel Feu i Manso

Director General d'Ocupació

Joaquim Ferrer i Mallol

Director General de Relacions Laborals

Rafael Ortiz i Cervelló

Director General de Cooperació

Estanislau Simón i Flores

Cap del Gabinet del Conseller

Josep Maria Armengol i Jounou

MÓN LABORAL

Revista semestral editada pel Departament de Treball de
la Generalitat de Catalunya

Director

Manuel Feu i Manso

Director executiu

Josep Iglésias del Marquet

Consell de Redacció

Josep Maria Armengol, Josep Benet,
Lluís Ducet i Vilardell, Joaquim Ferrer i Mallol,
Rafael Hinojosa, Jaume Lorés,
Joaquim Maluquer i Sostres, Josep Miralles,
Casimir Martí, Carles Navales, Rafael Ortiz,
Jordi Porta, Estanislau Simón

Redacció i Administració

Secretaria General de Departament de Treball
Pau Claris, 95 - 08009 Barcelona - Telèfon (93) 317 77 96

Impressió

Semagràfic. F. Samaranch, 11. Molins de Rei

Dipòsit legal B. 10830-86

La revista no comparteix necessàriament les opinions
exposades als articles signats

MÓN LABORAL

0

JULIOL 1986

PÀGINAS

5

Presentació

7

El Dret Social Europeu

Antonio Marzal, Universitat Autònoma de Barcelona

17

Harmonització de les legislacions socials a l'àmbit de la CEE

Miguel González Fernández de Carvajal, Esade

21

La lliure circulació de treballadors a la CEE,

Manuel Feu i Manso, Universitat Central de Barcelona

25

El Fons Social Europeu

Joaquim Ferrer i Mallol, director general d'Ocupació

28

Les relacions laborals, a Espanya i a la CEE,

Simposi organitzat pel Departament de Treball

33

Aquesta Europa

Eduard Cardona i Romeu, advocat

35

Situació dels sindicats a Catalunya

Carles Navales, Sindicalista

44

Les dues cares del sindicalisme

Richard B. Freeman i James L. Medoff
Universitat de Yale

59

Conjuntura econòmica a Catalunya

Departament d'Estudis de Banca Catalana

68

Economia, crisi i treball

Joan B. Casas, Universitat Autònoma de Barcelona

77

L'empresari català davant de la crisi

Francesc Cabana, economista

83

Radiografia d'un aturat

Candel, escriptor

89

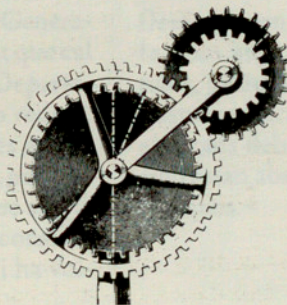
Competències i activitats de les direccions generals de Treball

Serveis tècnics del Departament

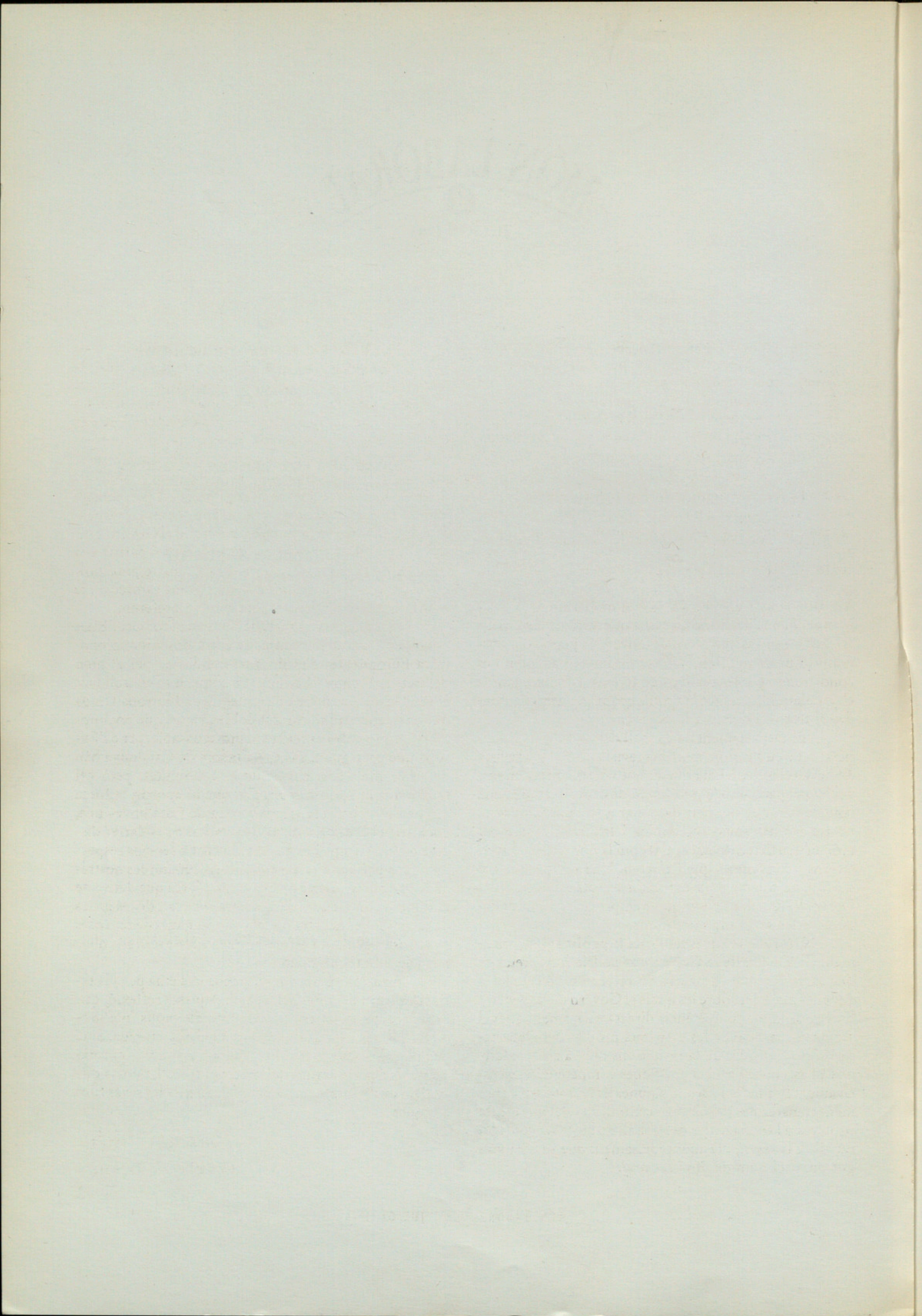
93

Treball i estadística a Catalunya

Serveis tècnics del Departament

És mitjançant el treball que es realitzen plenament les persones. I és pel treball, també, que es construeixen, progressen i es caracteritzen els pobles. I al nostre país això és tan cert que bé podem dir que la laboriositat ha constituït la columna vertebral de Catalunya.

Els catalans no hem tingut mai les coses fàcils. Ni la naturalesa ens ha estat pròdiga en recursos, ni la història ens ha facilitat grans avantatges. Potser precisament aquestes circumstàncies han propiciat i estimulat la imaginació, la iniciativa i la creativitat de la gent, amb el pragmatisme d'aquells que estan avesats a haver de vèncer les dificultats amb el treball de cada dia. Aquestes característiques, amb inqüestionable esforç i constància, han fet avançar Catalunya vers la modernitat.

D'una altra banda, és cert que la ciència i el pensament s'expressen en termes universals i també la normativa que comporten, però es plasmen, s'adapten i es condicionen per les realitats concretes. Per això, també els catalans hem tingut la nostra pròpia manera d'entendre el treball i dur-lo a la pràctica.

El Departament de Treball del Govern de la Generalitat treu a la llum avui una revista nova. Una revista dedicada al treball. Una revista que vol constituir un servei més al país, amb la publicació de dades i estudis, una contribució que permeti de donar a conèixer millor la nostra realitat socio-econòmica i laboral i també del món on participa i avança; així com la normativa, disposicions i comentaris que l'afecten. Una revista que vol ser útil, no solament als especialistes i als estudiosos del Dret del Treball, sinó també als empresaris i als treballadors i a les seves organitzacions.

Del fet que aquesta revista la publica el Departament de Treball de la Generalitat podria interpretar-se que la seva temàtica hauria de referir-se únicament a aquelles matèries sobre les quals el Govern de la Generalitat té assumida competència directa. Certament que cal donar informació de les activitats pròpies del Departament, però el caire de la revista ens obliga a no reduir-nos a l'esfera de l'execució i d'unes competències excessivament limitades i encara, algunes de les quals, parcialment transferides pel Govern central. Res del que afecta o interessa la perspectiva del treball no ha de ser considerat aliè a la revista. D'aquí precisament que se li ha volgut posar el nom de *Món Laboral*.

Vivim en una societat canviant, en evolució constant, i en l'aspecte del treball és encara més ostensible la seva dinàmica i el seu progrés. Progrés parcial encara perquè mentre no s'hagi pogut superar la crisi i salvar les dificultats que les noves tecnologies creen en el procés de reajustament i readaptació no podem parlar pròpiament de progrés social. A Catalunya, en aquests moments, un gran percentatge de la població en condicions de treballar es troba sense feina, i d'aquest percentatge gairebé la meitat són joves que no han aconseguit treballar mai. I heus ací que en aquesta qüestió el Govern central es resisteix a transferir competència i recursos a la Generalitat. I, tanmateix, aquest és el nostre gran problema, al qual la Generalitat dedica grans esforços, i la revista li haurà de dedicar una atenció preferent.

Aquesta revista surt a la llum quan tot just l'Estat espanyol acaba d'incorporar-se a la Comunitat Econòmica Europea, fet d'evident transcendència per al món del treball. Mentre Catalunya va adquirint i consolidant el seu Govern autònom, ens integrem a l'Europa Unida que es va construint. Aquest doble procés, que pot semblar contradictori, és realment indispensable, per a l'Europa que perseguim. Els treballadors de Catalunya han de rebre molt dels països de la Comunitat, però cal també que hi aportin molt. Cal que hi aportin la força serena del treball i la «força serena de Catalunya» que, com deia el President de la Generalitat en el darrer discurs de final d'any, ens ha de servir per a fer-nos respectar com a país i projectar-nos enfora, superar les nostres dificultats i els nostres propis errors; força que deriva de la riquesa d'iniciatives de la nostra societat, de les ganes de fer coses de la nostra societat, de les ganes de fer coses de la nostra gent, de l'esforç de qualitat i de millora, d'innovació i de modernitat.

Aquesta revista vol ser també una eina per a la reflexió entorn del món del treball. Aquesta reflexió, que fa pocs anys havia estat intensa en els mons intel·lectuals, polítics i sindicals, avui està gairebé aturada. Si la nostra publicació contribueix que a Catalunya s'encetin els grans debats davant del món del treball, debats que avui estan absents, haurà aconseguit una de les seves fites bàsiques.

Oriol Badia i Tobella
Conseller de Treball

EL DRET SOCIAL EUROPEU

ANTONIO MARZAL

Professor de la Universitat Autònoma de Barcelona

Una certa idea d'Europa. Aquest plagi d'aquella expressió de De Gaulle, «una certa idea de França», podria ser una bona introducció al dossier monogràfic d'aquest número sobre el Dret Social europeu. Perquè del que no hi pot haver cap dubte és que aquest Dret, si existeix i en la mesura que existeixi, és funció d'Europa, de la seva realitat profunda i dels seus contorns concrets. Altra manera –ja també clàssica– de plantejar el tema que aquí ens ocupa és el de concebre Europa com un espai i parlar, a partir d'ell, de l'espai social europeu. Aquest altre mètode té els seus avantatges. Perquè és veritat que Europa és un espai, un espai viu i habitat, una geografia agitada que és història, una història que és geografia viva i poblada.

La ja clàssica intuïció historiogràfica de Braudelle de la història com a «història institucional», que ell aplicà a l'estudi del Mediterrani, podria i hauria d'aplicar-se amb profit també a Europa. Sobretot si, al seu costat, no oblidem la també braudelliana concepció de la història «esdevenimental», que podria explicar perquè l'actual Comunitat Econòmica Europea és el que és i sols el que és, i fins i tot perquè aqueixa idea d'Europa vehiculada en la Comunitat Econòmica Europea ha estat cercenada com ha estat cercenada, deixant fora, per exemple, Praga. Praga, naturalment, aquí sols és un símbol. Més un símbol que un exemple.

Per qualsevol de les dues aproximacions arribarem al mateix. A una certa idea d'Europa com a espai cultural, econòmic i social. Quin d'aqueixos tres espais és l'espai concret de la Comunitat Econòmica Europea a la qual Espanya s'incorpora progressivament a partir d'aquest any?

LA CULTURA I LA NOVA EUROPA

Primer. La inspiració és, sens dubte, –fou, sens dubte, potser caldria dir– la d'un espai cultural, o político-cultural, si hom prefereix aquesta innecessària fórmula. La Comunitat Econòmica Europea, amb les altres institucions que la precediren (la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer) o que l'acompanyaren (la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica o EURATOM) nasqué, fou concebuda –sens dubte– en els esguerosos de la II Guerra Mundial, dramàticament percebuda pels seus pares (pensament demòcrata-cristià i socialisme humanista) com una guerra civil europea. Calia acabar radicalment, és a dir, per la seva arrel, amb una nova possibilitat de repetir-se.

Per això calia concebre, infantar, fer néixer l'home europeu. La cultura humanista europea, vella com la civilització grega o l'Europa Medieval, nova com el Renaixement o com la Il·lustració, amenaçada per la irracionalitat dels feixismes pul·lulants d'entreguerres, seria la que donaria a llum la nova Europa reconciliada, muntada sobre la millor part de les seves velles i noves tradicions: sobre la llibertat o les llibertats i els drets humans (és a dir, sobre un món de valors) i sobre el progrés econòmic (és a dir, sobre un món de resultats, on la riquesa i el benestar eren valors addicionals, o modelitzacions d'aquells primaris i fonamentals valors).

I també sobre el progrés social? També, sens dubte. Una concepció humanista i simultàniament economicista d'Europa havia de desembocar en Europa com a espai social. I com a espai social autònom? Aquest és un altre problema, que ens remet al problema plantejat de si Europa, l'Europa de la Comunitat Econòmica Europea, és, abans de qualsevol altre cosa, un espai cultural (humanista-cultural, político-cultural), un espai econòmic o un espai social. Aquest és un problema que no es resol ideològicament, reproduint el vell debat –antiquat, precisament per ideològic– de l'Europa dels treballadors o de l'Europa dels mercaders, per més que aquí hom hagi intentat reproduir això, demagògicament i de cara a la galeria, quan s'ha fet des d'altres instàncies del poder polític.

L'ESPAI ECONÒMIC

Segon. Ja he apuntat que la inspiració fou cultural, la del pensament humanista (cristià i socialista) dels homes que assumiren en la història l'enorme i creativa responsabilitat de reconstruir l'Europa destruïda per la

guerra (i, a més de destruïda, dividida, la qual cosa marcà els límits i posà fronteres en aqueix concret àmbit cultural de reconstrucció i de reconfiguració nova). Però per impossibilitats històriques, o per pragmatismes tenaços, la veritat és que la cultura fou més la inspiració que el projecte. El projecte fou, sens dubte, (els tractats així ho demostren) la creació d'un espai econòmic. N'hi ha prou amb un argument. La lliure circulació de les persones que intentava esborrar unes fronteres polítiques massa consistents i massa negatives a la vista d'una història sagnant no ha estat construïda –ni concebuda– en termes de lliure circulació dels «europeus» com a ciutadans, sinó dels europeus «com a subjectes econòmics», com a treballadors a sou, com a prestadors de serveis, com a titulars de nous establiments econòmics.

Em remeto, per a això, a la intel·ligent anàlisi de Manuel Feu sobre la lliure circulació en la CEE en aquest mateix número, i que forma part d'aquest dossier europeu. Això em dispensa d'haver de fer reflexions analítiques addicionals en defensa del que afirmo. Però no he volgut desapropiar l'ocasió d'aquesta afirmació per un motiu molt concret. Quan s'arriba –com ha succeït amb Espanya– tard a la Comunitat Europea, quan s'aspirà durant molt de temps a formar part d'«Europa» (d'«Europa», així es deia abans, i des de la teoria de l'«inconscient freudià» quedava més que legitimada aquesta paraula, que, usada avui, esdevé més que inexacta) i se sabia que era una aspiració inútil o utòpica pels condicionants polítics que tothom sap de l'Espanya d'aquells temps, la temptació de voler entrar-hi ara com si fos un espai político-cultural és gran, identificant la realitat amb el desig, la inspiració primera que no durà gaire temps amb el projecte creat i consistent d'avui, quan nosaltres hi entrem, en el de la Comunitat Econòmica Europea, en el de l'Europa com a espai comú econòmic.

Espai comú econòmic o espai comú social? Penso que la primera cosa i no la segona. O, millor, la primera més que la segona. O, altrament dit, directament la primera i solament indirectament la segona, com la seva conseqüència.

El Tractat de Roma que instituï la CEE és en això rotund, per si no quedava clar amb el nom mateix de la institució creada en el Tractat. L'art. 2n. del tractat diu: «La Comunitat té com a missió, mitjançant l'establiment d'un 'mercado comú' i mitjançant l'aproximació progressiva de les polítiques econòmiques, promoure un desenvolupament harmoniós de les 'activitats econòmiques' en el conjunt de la Comunitat, una 'expansió' continua i equilibrada, una 'estabilitat' creixent, una 'elevació accelerada' del nivell de vida, i relacions més entretes entre els Estats que la Comunitat reuneix» (les remarques són, naturalment, meves). I l'art. 1r. de l'altre Tractat, el que instituï la Comunitat Europea de l'energia atòmica, diu: «La comunitat té com a missió contribuir, mitjançant

l'establiment de les condicions necessàries, a la 'formació' i al 'creixement' ràpid de les 'indústries' nuclears, a l'elevació del nivell de vida als estats membres i al desenvolupament dels 'intercanvis' amb els altres països» (les remarques també són, naturalment, meves).

L'AFIRMACIÓ SOCIAL

Tercer. Es veritat també que, contràriament, l'art. 2n. del Tractat de París que instituï la Comunitat Econòmica del Carbó i de l'Acer donava com a missió a la Comunitat, juntament amb els objectius econòmics clàssics, contribuir al desenvolupament de l'ocupació alhora que a l'elevació del nivell de vida en els estats membres. I que l'art. 3r. pretenia assolir la millora de les condicions de vida i de treball, amb la intenció de possibilitar-ne la igualtat per damunt, en l'espai comú als estats membres.

Sens dubte, històricament la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer fou una experiència més limitada, però també –o potser per això– més social en els seus objectius explícits que la Comunitat Econòmica Europea. Una Comunitat Econòmica Europea que acabaria essent posteriorment la seva lògica i última conseqüència, en tots els sentits de la paraula, no solament en el del seu natural desenvolupament, atesa l'actual fusió de les tres comunitats. Però, com a experiència o institució primera, la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer tenia, per exemple, recursos propis –i els té l'actual comissió única quant a continuadora de l'Alta Autoritat de la CEEA–, la qual cosa no podia deixar de tenir un impacte real en la configuració d'un espai social –no solament econòmic– d'Europa. Recursos que, concretament, servien i van servir per finançar programes de creació d'«activitats noves», que fossin capaces d'assegurar la reocupació de la mà d'obra (i que s'aplicaren, per cert, en el seu moment, amb generositat per a la creació d'una indústria lleugera en el Nord i l'Est reconvertis de França), una facultat, aquesta del Tractat de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer, que el Tractat de Roma no atribueix a la Comunitat Econòmica Europea.

I atesa aquesta major «vocació» social de la restringida Comunitat Econòmica del Carbó i de l'Acer (entre altres coses, perquè el destí econòmic d'aquell primer embrió de comunitat econòmica passava per l'operació delicada de reconversions econòmiques, innumbrables i necessàries) és veritat també que aquella primera comunitat inventà, va posar en marxa (és un altre exemple) tècniques que sempre hem considerat com a pròpies d'un espai jurídic clarament social. Tant que l'Alta Autoritat de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer superà de vegades els límits d'acció que el tractat

le traçà, i s'introduí en camps no previstos en el Tractat, concretament i sobretot en els de l'habitatge i la formació professional. La lògica de la reconversió econòmica hi menava.

Fou natural, en conseqüència, aquesta major afirmació de l'espai social europeu. La política d'ocupació, el desenvolupament de la qual era missió de la Comunitat Econòmica del Carbó i de l'Acer segons l'article esmentat, hi menava. Tant que li portà fins i tot a canviar, a partir de la necessitat d'utilització de noves tècniques, els principis mateixos que el Dret del Treball tradicional havia consagrat. Si les exigències econòmiques de creació d'un gran mercat implicaven ineludiblement certes crisis, tancaments i reconversions d'empreses, l'afirmació d'un espai social exigia que els treballadors afectats no fossin els qui haguessin de suportar les seves conseqüències negatives. Un dels aspectes més originals del Tractat de París fou precisament aquest. Aspectes que es traduïen en les ajudes previstes per a la reconversió d'empreses i, concomitantment, per a la readaptació de la mà d'obra que l'operació de sanejament econòmic privava de la seva ocupació. Ajudes que s'encarnaven en un nombre generós de tipus d'indemnització: indemnitzacions d'espera (fins a la nova ocupació), diferencials (quan els nivells salarials, el vell i el nou, no coincidien) i de reinstal·lació (quan la mobilitat imposada, com fou amb freqüència el cas, anava necessàriament acompanyada de mobilitat geogràfica).

Però amb això, -i més enllà de les tècniques concretes- era el principi social mateix del Dret del Treball tradicional el que canviava. A l'interès jurídic protegit de «l'estabilitat en l'ocupació», succeïria l'interès jurídic protegit de la 'continuitat en l'ocupació'. Una filosofia que és avui àmpliament compartida per tots els Drets del Treball nacionals de la societat industrial més avançada. L'anàlisi de Miguel Fernández González de Carvajal en aquest mateix «dossier» m'evita haver d'insistir en aquest punt.

LÍMITS DELS FETS

Cal afegir, amb tot, que la realitat no fou sempre fàcil pel que fa al projecte. Els canvis de localització geogràfica no es revelaren cosa fàcil en els fets. I tampoc no ho fou la instal·lació «ex novo» de noves indústries. I que l'Alta Autoritat (l'executiu de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer) hagués comptat sempre en el seu si amb algun representant de les organitzacions sindicals, encara més, que hagués estat presidida molt de temps per un sindicalista, no suposà mai una inflexió d'aquesta tendència i d'aquest límit dels fets. Encara menys, que l'Alta Autoritat estigués flanquejada, per exigències del Tractat de París, d'un Comité consultiu integrat per representants d'empresaris i de treballadors (fins 17 repre-

sentants dels treballadors), escollits de llistes proposades per les organitzacions més representatives.

Però més enllà d'aquestes dades concretes d'una Comunitat concreta, més enllà d'aquesta petita història «esdevenimental», el principi autèntic de la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer -el principi, diguem, «institucional»- fou un altre. I idèntic, per altra banda, al que assumirà, encara més excloentment, la Comunitat Econòmica Europea (i la Comunitat Europea de l'Energia Atòmica, en la seva delimitació més concreta) quan la primera -i la segona- neixin.

Un principi que podria definir-se en termes de postulats geomètrics com els que defineixen la lògica de la geometria euclidiana. Un postulat geomètric, en aquest sentit, és aquell principi, mai no demostrable, que prèviament acceptat -postulat- sustenta tota la lògica del sistema posteriorment construït. En l'exemple aduït, si acceptem prèviament que la suma dels angles d'un triangle «valen dues rectes», tota la geometria de l'espai és lògica i rigorosament euclidiana. Però si suposem que «valen més de dues rectes» o «menys de dues rectes», sorgeixen diferents tipus de geometries, igualment lògiques i rigoroses, però no euclidianes.

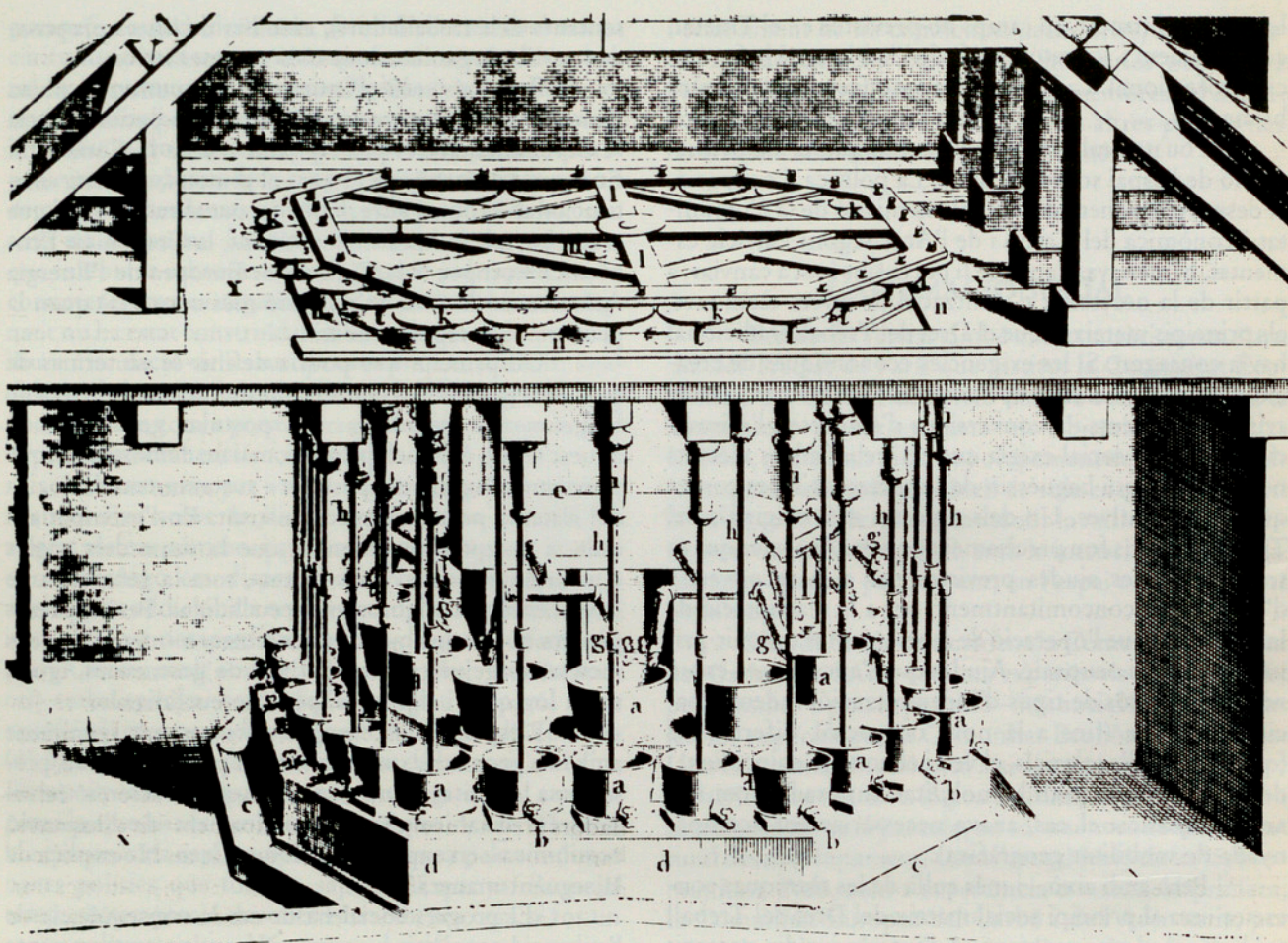
L'espai social europeu és construït igualment amb una geometria que prèviament postula, afirma, presuposa la veritat d'una asserció. Aquesta asserció és: «el progrés social resulta automàticament de l'expansió econòmica», en expressió de Lyon-Caen. Ho explica de la següent manera:

«El progrés social ha de ser la conseqüència de l'expansió econòmica; aquesta idea, que tornarem a trobar en el Mercat Comú (que neix -afegeixo jo amb precisa fidelitat al pensament de Lyon-Caen- en la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer, i que es repeteix amb menor importància, pel seu menor moment econòmic, en la Comunitat Europea de l'Energia Nuclear. És a dir, que penetra igualment els tres tractats, avui unificats ja en una comissió única), consisteix, en suma, en la no admissió d'una autonomia del fet social en relació al fet econòmic, en una reabsorció del fet social en el fet econòmic. Els redactors del tractat (dels tractats, afegeixo jo amb la mateixa fidelitat traductora del pensament de Lyon-Caen) han pretès essencialment la creació d'un gran mercat i han pensat que indirectament això comportaria la millora del nivell de vida de les poblacions i, per tant, indirectament, dels treballadors.»

UN ESPAI SOCIAL COMÚ

Per això he afirmat més amunt que la Comunitat Econòmica Europea és abans que qualsevol altra cosa i directament sols un espai econòmic comú. I sols com a resultat d'això, indirectament encara que també automàticament (és a dir, resultat automàtic del projecte econò-

mic) un espai social comú. La fe en aquest automatisme del fet econòmic –no sempre confirmada pels fets, però sustentada també milers de vegades per les nostres institucions i, sobretot, per les nostres esperances dels fets– és la que fa de «Europa», de la Comunitat Econòmica Europea, un espai social comú.

Caldrà tenir-ho en compte a l'hora de garbellar les esperances que Espanya té posades en «Europa» des de la seva adhesió a la Comunitat Econòmica Europea. Si més no per no despertar esperances excessives. O, encara millor, per entrar més operativament des d'un punt de vista estratègic en la dinàmica real econòmica que la sustenta, de la qual l'espai social és un automatisme postulat, segurament raonable, sempre que se l'entengui com la Comunitat Econòmica Europea el pensar, intuir, desitjar i endevinar. Com a un efecte automàtic (és a dir, esperable) de l'expansió econòmica directament buscada. En temps d'expansió econòmica no fàcil (és el mínim que es pot dir del moment en què Espanya entra en la Comunitat Econòmica Europea) no és aquesta consideració una reflexió futil ni secundària.

En tot cas, l'*Informe Ohlin* (del nom del president de la Comissió que el feu) preparat per experts del Bureau International du Travail (BIT), en les vigílies de la creació de la Comunitat Econòmica Europea pel Tractat de Roma i preveient aquesta creació, és una confirmació positiva –empírica, quasi m'atreveria a dir– del principi que he formulat com a configurador del nou espai social europeu del qual és possible parlar. El mateix títol de l'informe és significatiu: *Informe sobre els aspectes socials de la cooperació econòmica europea* (BIT, sèrie Estudis i Documents, 1956).

L'IMPACTE DEL CANVI

Els pares responsables del projecte «europeu» volien saber l'opinió d'experts consagrats sobre les repercussions socials de la creació d'una «Europa» com a espai econòmic comú, cooperatiu. Assistiríem, amb la creació de la Comunitat Econòmica Europea, a una situació de ruptura, de canvis forts, difícilment controlables, en les

velles tradicions socials europees assolides al llarg del temps, però sempre delimitades en espais nacionals geogràfics ben definits, a to amb els límits nacionals dels Drets positius?. Seria capaç el fet social de seguir el ritme de progrés econòmic que encarnaria la nova «Europa» econòmica, la construcció de la qual es projectava gràcies al nou alè cultural sorgit de la guerra o de la postguerra? Quines serien les estratègies desitjables –temporals i de contingut– del nou projecte econòmic? Sempre –ja es veu– la mateixa preocupació: l'impacte social del canvi econòmic projectat, l'ombra social que aquest canvi projectaria, la tercera dimensió –social– amb què s'acriexeria l'«espai econòmic» en projecte.

Quatre eren les preguntes concretes fetes als experts, unes de fons i altres d'objectius i estratègia. 1) La correlació entre la desaparició de les fronteres nacionals per a l'intercanvi comercial i les diferències nacionals entre les càrregues socials del factor treball. 2) Les perspectives reals –fluïdesa o resistències– de moviments migratoris de la mà d'obra. 3) L'interès o no, la necessitat o no, de mesures de transició per jugar amb el temps, de manera que s'evitessin canvis no desitjables ni previstos. I 4) la possibilitat i l'interès d'una política social comuna.

La resposta de l'informe fou en això coherent amb el postulat del fet social com a resultat automàtic de l'expansió econòmica.

Primer. Els experts no van veure en les diferències de càrregues socials dels països que constituïen la comunitat una dificultat especial per a la constitució d'un espai econòmic comú lliure. Podien fins i tot adduir l'exemple del Benelux que havia funcionat, malgrat les notables diferències salarials aleshores existents entre Holanda i Bèlgica. I, analíticament, varen confirmar que el fet econòmic tirava del fet social, sense que el fet social pogués obstaculitzar el camí del progrés econòmic. Hi ha una correlació normal –concloïen– entre altes càrregues socials del salari i altes taxes de productivitat. Les diferències socials no distorsionarien el funcionament d'un mercat únic. La teoria del fet social com a tributari del fet econòmic, com a la seva conseqüència indirecta –teoria implícita en els principis de la Comunitat Econòmica Europea– quedava així analíticament formulada. I és possible dir avui que els fets han donat la raó a la teoria. Sobretot per a aquells primitius països i sobretot també per a aquells primers temps. O fins i tot per ara. És una comuna afirmació dels analistes que en els últims anys han examinat en termes econòmics els resultats de la Comunitat Econòmica Europea que, havent crescut tots els països de la comunitat en conjunt, han crescut proporcionalment més els millor preparats econòmicament, malgrat les seves càrregues socials més altes.

Segon. Pel que fa al tema de la mobilitat migratò-

ria dins de l'espai econòmic comú projectat, els experts opinaren que no s'havia de témer grans moviments migratoris. Fins i tot, un dels experts opinà que juntament a una certa immobilitat migratòria de la mà d'obra, en tots els casos, un no-nou moviment seu migratori, allò que hi hauria –buscant millors oportunitats creades per les menors càrregues socials– seria un moviment migratori dels capitals. Una observació que es revelà exacta en els fets, però més aviat com un moviment autònom –o generat per l'expansió del moviment econòmic comunitari–, quant al capital americà o multinacional, extraeuropeu, en tots els casos, no específicament europeu.

UNA VISIÓ PRAGMÀTICA

Tercer. A les dues altres preguntes formulades a) l'interès o no d'un període provisional, transitori, d'ajust, per evitar impactes bruscs, disfuncionals, induïts en l'economia dels països per la creació d'un mercat unit, i b) la possibilitat i l'interès d'una «política social comuna» per a l'espai comú creat per aquest mercat comú, els experts optaren per una visió pragmàtica, per una solució de compromisos i a) aconsellaren un règim progressiu d'etapes, tal com es feu després en la realitat, en tres etapes de quatre anys cada una (1958-1970).

L'acceleració final –la lliure circulació de treballadors arribà a avançar la seva etapa definitiva dos anys, l'any 1968– no fou més que el resultat de la constatació d'un èxit, i b) per a la política social, defensaren més una política de coordinació de les polítiques nacionals que una autèntica política comuna. Pensaven que la institució d'un mercat comú no ho exigia. I encara més que era més útil coordinar-les que unificar-les. I això tant en la dimensió social com en l'econòmica (com ha estat realment el cas en els fets, amb l'excepció de l'agricultura). Una doble dimensió de coordinació, que confirma d'altra banda, el caràcter subsidiari, indirecte del «espai social» europeu respecte a l'espai econòmic que és el que primària i directament vehicularia la Comunitat Econòmica Europea.

UN NOU TRACTAMENT JURIDIC

Hem arribat ja a un altre capítol important del nostre plantejament. Indirecte o no, secundari i derivat o no, el que també és veritat –i de les pàgines anteriors això és el que es trasllueix– és que amb la Comunitat Econòmica Europea es configurava, apareixia un espai social europeu, primera matèria, pressupost lògic (en termes econòmics i sociològics) per a la creació d'un Dret Social Europeu, o d'un Dret Comunitari del Treball.

El Tractat de Roma ho exigia, encara que fos secundàriament, de manera indirecta i derivada, i conti-

nuava la tradició, que generalitza, malgrat que al mateix temps la retalli, com ja he apuntat, dels principis que emergiren en el Tractat de París, que havia creat la Comunitat Econòmica del Carbó i de l'Acer.

Dos són els grans principis que configuraven, en el Tractat de Roma, aquest espai social europeu i creaven una política social europea (comuna o coordinada) i el seu consegüent tractament jurídic, el qual originaria un Dret Social Europeu o Dret Comunitari del Treball.

Primer, el tema de l'ocupació (un tema —és bo de recordar— que en termes keynesians és tan social com econòmic, o social per econòmic, la qual cosa confirma les meves anteriors anàlisis). I segon, el tema de l'harmonització per damunt de les millores de les condicions de vida i de treball. (El «per damunt», tants cops remarcant en el tractat té per al lector una primària connotació social, però respon, igualment bé, a la consistent intenció subjacent a l'objectiu del progrés econòmic, concebut com a causa raonable del progrés social).

Tanmateix, aquests dos principis no són del mateix ordre. El primer marca més aviat un objectiu, i un objectiu primàriament comú o de política comuna. El segon és també un objectiu malgrat que, més que comú, comunitari. Però és també un mètode. Objectius i mètode que són els que han construït l'actual Dret Comunitari del Treball.

Per a l'objectiu comú —més que comunitari—, el de l'ocupació, tres vies són les marcades pel Tractat de Roma:

1. La lliure circulació de la mà d'obra. Aquesta és —podríem dir— la mesura més clàssica per lluitar contra la desocupació en una comunitat de nivells econòmics desiguals, i on és possible pensar, per tant, que els països deficitaris de mà d'obra podrien reabsorbir la mà d'obra dels països que en fossin excedentaris.

L'article signat en aquest mateix dossier per Manuel Feu tracta d'analitzar a fons i en detall aquest tema, eminentment propi d'un Dret Social, sempre que no oblidem les reflexions que he fet més amunt del caràcter econòmic, keynesià en definitiva, més econòmic en tot cas que polític, d'aquest dret creat pel Tractat de Roma i regulat en els successius reglaments i directives comunitàries.

Tres observacions, amb tot, em permetria suggerir al tractament fet per Feu i que podrien completar-lo útilment. A) El caràcter progressiu, temporalment parlant, de la regulació comunitària de la lliure circulació dels treballadors. Un caràcter temporalment progressiu, on, no obstant això, les fronteres nacionals no deixen de reaparèixer —en formes últimes i discretes, potser, però

reals— i ens recorden que, juntament amb els interessos teòricament prevalents de la Comunitat, no han desaparegut radicalment, els primigenis interessos nacionals. Els conceptes d'ordre públic, seguretat pública i salut pública juguen, encara, en aquest sentit, un paper que no s'hauria de menysprear. B) El tema de la lliure circulació dels treballadors de l'art. 48è del Tractat de Roma hauria de completar-lo, per tenir una visió més sistematitzada del tot, amb el de la llibertat d'establiment i el de la lliure prestació de serveis dels articles 52è i 59è del tractat. Raons d'operativitat podrien aconsellar la preferència d'un tractament més concret sobre un tractament més sistemàtic, tal com ha acabat essent l'opció d'aquest dossier. Però convindria no oblidar tampoc aquest segon tractament. C) Com tampoc no convindria oblidar, finalment, el que ja he suggerit més amunt. Que la lliure circulació comunitària és, en rigor, dels ciutadans dels estats membres més en tant que subjectes econòmics que en tant que ciutadans europeus. La referència explícita de l'apartat 3 de l'article 48è a «les ocupacions efectivament ofertes» té concretament, entre d'altres, aquest significat.

MOBILITAT PROFESSIONAL

2. Però no basta amb la mobilitat geogràfica per poder arribar a un nivell satisfactori d'ocupació. En una economia expansiva, i, per això, mudable, com l'economia en què se situaren els objectius econòmics del Tractat de Roma, es preveia també com a necessària una certa mobilitat professional. El Fons Social de l'Ocupació —i en general tota la política social comunitària de foment directe o indirecte de l'ocupació— es proposa com a objectiu assegurar aquesta mobilitat qualitativa, en correlació directa i pretesa amb el tema de les qualificacions professionals. El Fons Social Europeu no és ni pretén ser una mena d'assegurança d'atur o d'assistència a les manques individuals que hi desvetlla. És solament un òrgan comunitari o una política inspirada per aquest òrgan —i d'altres possibles que fan referència a la cooperació i solidaritat interregionals—, encarregat d'estimular els organismes i les polítiques dels Estats membres perquè arribin a aconseguir per als demandants d'ocupació una qualificació professional apropiada. És la reconversió de les empreses i la readaptació consegüent dels treballadors el que aquí està en joc.

L'article d'aquest «dossier» signat per Joaquim Ferrer i Mallol està dedicat a aquest tema com a element essencial de la construcció d'un Dret Comunitari del Treball, regulador jurídicament parlant de l'espai social europeu. I també en aquesta altra anàlisi ha estat més important, per imperatius pedagògics, allò concret sobre allò sistemàtic.

UNA POLÍTICA DE FORMACIÓ

3. Finalment, l'art. 128è del Tractat de Roma apunta un tercer instrument d'aquesta política social que té com a objectiu l'ocupació. En una economia sana, altament tecnificada i per això de sistemes productius canviants, la formació professional és un objectiu prioritari tant per a ella com per a l'ocupació com a part d'aquesta política. No es tracta, per tant, ara de la readaptació de la «mala-ocupació» (antiquada, ja inútil...), sinó del tractament en el seu origen de la primera formació professional, la normalitzada diria, la dels joves. I de nou aquí torna a aparèixer el primer pla que el fet econòmic ocupa en els objectius de la Comunitat Econòmica Europea. L'art. 128è del Tractat de Roma atribueix a aquesta política comuna de formació professional com a objectiu «contribuir al desenvolupament harmònic tant de les economies nacionals com del mercat comú».

Amb tot, també és veritat que aquest tercer punt —que no tindrà un tractament en el nostre «dossier», malgrat la importància que sembla atribuir-li la solemnitat

de l'art. 128è— és un punt que el Tractat de Roma configura com un punt concret de política comuna. El que passa és que té una política comuna que solament té de comuna «que el Consell estableixi, sobre proposició de la Comissió, principis generals», poc aptes per reestructurar elements articulables en un Dret Comunitari de Treball. De fet, aquests principis no han estat objecte de cap reglament ni directiva, sinó solament d'una decisió, la del 2 d'abril de 1963 (sense que això signifiqui disminuir de cap manera la importància política i/o jurídica d'aquest instrument polític concret).

Finalment, aquests «principis generals per posar en marxa una política comuna de formació professional» s'han inspirat en gran part en els treballs més analítics que normatius de l'OIT (recomanació núm. 117), i han estat objecte de nombrosos estudis i documents de la Comunitat Econòmica Europea. I potser calgui remarcar aquí que un d'aquests «dossiers» d'estudi trobà dos tipus de models fonamentals de formació professional en el si dels primers països que constituïren la Comunitat: el francès i l'alemany.

El francès, més aviat estatalista, organitzat per l'Estat, idealment pensat com el portador dels interessos generals de la societat. L'alemany, més aviat empresarial, organitzat pel conjunt de les empreses, portadores en la realitat d'interessos privats. Però, juntament a aquest quadre primari i, en definitiva, ideològic, el «dossier» constata que el model francès, excessivament burocràtic per estatalista, corria el risc real de fer una formació professional que preparava més per a potencials aturats que per a treballadors. La lentitud d l'Estat com a observador dels canvis reals de la societat com a sistema productiu era la seva causa.

Contràriament, les empreses que vivien dia a dia, amb anticipació lògica a les necessitats del sistema productiu, preparaven, segons el model alemany, més per a les tècniques de l'esdevenidor que per a les del present, que de seguida esdevindrien antiquades: aquesta és una observació que jutjo interessant, per concloure aquest punt i aquest apartat.

LEGISLACIONS QUE CAL HARMONITZAR

L'altre gran apartat de la construcció d'un eventual Dret Comunitari del Treball seria l'harmonització per damunt de les legislacions socials dels diferents països comunitaris, abans ja esmentat. En part objectiu de progrés econòmic i social, aquest apartat és sobretot un mètode. Un mètode que apunta a un cert Dret Comú del Treball, però que respecta les varietats culturals de cada país, sense les quals el Dret, i de manera molt concreta el Dret del Treball, no és concebible en societats madures socialment i econòmicament riques.

Les anàlisis de l'article d'aquest mateix «dossier» firmat per Miguel Fernández González de Carvajal, em dispensen d'ulteriors anàlisis en aquesta exposició introductòria i sistemàtica que faig ara. Incloses les riques i complexes articulacions que signifiquen les directives i els reglaments com a fons de dret per a la construcció jurídica de l'espai social comunitari. Vull assenyalar aquí l'interès de l'exemple de directiva que addueix i que té per objecte l'harmonització de les regulacions nacionals sobre allò que comunament s'anomena l'acomiadament col·lectiu.

L'exemple que ell analitza i que jo ara merament esmento serviria de possible paradigma per reanalitzar el significat real –adquirit amb l'evolució del «temps econòmic»– de l'ideal comunitari de l'harmonització «per damunt» expressada en els moments fundacionals de la Comunitat pel Tractat de Roma. Tant si se titula l'anàlisi en el pla conjuntural (crisi econòmica i crisi del Dret del Treball) com si se'l situa en el pla estricte de la hermenèutica jurídica (interès jurídic protegit) els «mínims» clàssics del Dret del Treball podrien significar coses molt diferents.

UNA REALITAT QUE EVOLUCIONA

Aquí podria haver conclòs amb lògica la introducció a aquest «dossier» comunitari. Però la lògica és de vegades superada pels fets. O la dinàmica jurídica constituent per una dinàmica social constituïda. El cas del Tractat de Roma podria ser aquest.

Si és veritat, com he apuntat reiteradament al llarg d'aquestes pàgines, que l'espai social europeu fou pensat més aviat com un producte-conseqüència (seria potser excessiu anomenar-lo subproducte) de l'espai econòmic europeu que creava el tractat, també és veritat que la dinàmica d'una estructura social, un cop creada, pot de vegades superar amb escreix l'espai constituent de l'estructura primitiva. Amb la Comunitat Econòmica Europea podria haver succeït alguna cosa d'això.

En tots casos, aquesta és la tesi comunament defensada: per Lyon-Caen, un clàssic ja del Dret Comunitari del Treball, amb talent, i, per això mateix, amb fins i intel·ligents matisos, reserves suggeridores. Amb menys talent, però amb consistència lògica per Pedro Luís Gomis, un home que ha dedicat una bona part de les seves anàlisis al Dret Social Europeu. Sense talent, i amb més retòrica que lògica, per una majoria dels nostres analistes.

És veritat que el llenguatge utilitzat pels organismes de la Comunitat, i recollit després per construir-lo pels analistes com a llenguatge científic, ha canviat des dels principis dels anys setanta. L'espai social europeu en aquest llenguatge i la construcció de l'espai social europeu o de la «dimensió social» de la Comunitat Econòmica Europea en aquell llenguatge s'han fet ja, d'alguna manera, tòpics. La pregunta, amb tot, és si aquesta novetat –a primera vista, sens dubte novetat– és el moviment de la realitat que supera els límits socialment estrets del Tractat de Roma o més bé una retòrica –noble i acaronada, no ho dubto– que, més que desvetllar, encobreix i obvia els problemes. O no podria ser d'altra manera?

En tot cas, la dinàmica posada en marxa a començaments dels anys 70 amb el *Programa d'acció social* (memoràndum de la Comissió del 71 –que és, amb tot, conseqüència lògica, cal no oblidar-ho, de la dinàmica d'unió econòmica i monetària de la resolució 871– i la posterior i consegüent resolució del Consell que aprova el *Programa d'acció social* el gener del 74 semblaven significar el començament d'una nova etapa sota la batuta del comissari Hillery. Després, el calendari de programes ha continuat d'una manera desigual, fins a servir a Pedro Luís Gomis per fer tota una gradació d'etapes de la política social comunitària, escrita amb lògica, a més d'encertadament. En gran part, perquè tot això és conseqüència del mateix dinamisme polític d'una Comunitat notablement ampliada, i que a causa d'això comença a

interrogar-se seriosament sobre les seves possibilitats sense una certa reforma del Tractat de Roma que la fundà.

També és clàssic el subratllat d'una segona etapa (del 77 al 80), sota la direcció de Vredeling, el qual donà el seu nom a un projecte de directiva (molt modificada després pel Parlament) i fins i tot a l'etapa mateixa per l'impuls que donà al paper dels sindicats com a maduració d'un nou estil i una nova forma de construir socialment Europa. Malgrat que cal no oblidar tampoc, per ser fidels a la realitat, que també s'anomena des del punt de vista social a la següent etapa, que va de 1981 a 1984 (i que dirigeix el comissari Richard), l'etapa de l'estancament.

Alguna cosa hi ha, sens dubte, de veritat en aquesta entusiasta afirmació de la dinàmica social de la Comunitat més enllà dels límits continguts en el tractat fundacional. Però encara escau la meua pregunta sobre el caràcter més real que retòric, o més retòric que real, d'aquest moviment. Fet i fet, no deixa de ser lògic pensar que una conseqüència normal de la crisi del petroli del 73 i la consegüent recessió econòmica mundial que provocà subordinarien les grans esperances socials sorgides en la Comunitat a començaments dels 70 a la dura realitat dels interessos econòmics purament nacionals i fins i tot al principi no explícit però sempre aplicat del «que campi qui pugui».

I caldrà veure si la repetició de les grans afirmacions socials que tornen a estar a l'ordre del dia el 1985 no són una flor que no fa estiu. Si un Lyon-Caen ha pogut parlar -avançant-se a tothom- de la crisi de la naturalesa intrínseca del Dret del Treball com a conseqüència de la crisi econòmica, caldria acceptar molt més aquest diagnòstic quan ens remuntem del pla nacional on es mou l'anàlisi de Lyon-Caen al pla comunitari on el Dret del Treball a penes no ha estat més que una realitat embrionària, i, en tot cas -com crec que es desprèn dels articles d'aquest dossier-, una realitat ben limitada.

LA CRISI D'IDENTITAT

D'altra banda, i és un últim argument recapitulador i potser, per això, innecessari, la crisi d'identitat que la Comunitat travessa i percep en l'actual dècada dels 80, és una crisi que es mou predominantment en el pla econòmic (o en el polític, però segurament per motius econòmics). Una crisi dominada per la recent presa de consciència de l'estancament europeu en relació als Estats Units, al Japó i fins i tot a països de recent industrialització de l'àrea del Pacífic. «Euroesclerosi» s'ha anomenat, amb encert semàntic, a aquest fet. Mala època per a alens socials, excepte per als ideòlegs.

De totes maneres, tot el que hi ha de dinàmica social superadora dels límits primitius del tractat funda-

cional, podria vertebrar-se útilment per a l'anàlisi sobre dos eixos. La directiva Vredeling i la famosa 5a. directiva (primera redacció del 72, segona del 75, i l'única directiva que no és en vigor de les vuit que fan referència a l'estatut de la societat europea) podrien ser noms adequats i significatius per expressar aquests dos eixos. Dos eixos que definirien el nou espai social europeu no previst en el Tractat, i que estaria ocupat per una idea, la idea de participació social. D'una «creixent participació social dels 'partenaires' socials en les decisions econòmiques i socials de la Comunitat i dels treballadors en la vida de les empreses», com afirma textualment el *Programa d'Acció Social* en assignar-se a si mateix el seu tercer objectiu.

El primer eix a què em refereixo seria definit per l'ampliació, fins i tot la preferència de la tècnica de l'autonomia col·lectiva de les parts sobre les tècniques institucionals previstes en el Tractat de Roma. La reconfiguració europea dels sindicats (CES), Brusel·les esdevingué una cruïlla geogràfica de camins sindicals, un major dinamisme de la participació institucional dels sindicats en els nombrosos Comitès consultius serien signes expressius d'aquest fet. L'objectiu últim seria la creació d'un espai social europeu que definiria la nova autonomia de les parts, aquesta autonomia col·lectiva de la voluntat que constitueix la característica clàssica del Dret del Treball modern. En el seu horitzó estaria el conveni col·lectiu europeu. Un horitzó -cal afegir de seguida- del qual som molt lluny.

I un horitzó que potser sigui inútil, per una banda, i, potser, també, impossible. Inútil, perquè la dinàmica de la negociació col·lectiva on privilegiadament s'expressa l'autonomia col·lectiva s'ha jugat en la història com a expressió d'una estratègia fraccionada que potencia l'espai controlable sobre l'espai immens. El nou espai social europeu seria d'aquesta manera, en aquest context, més espai simbòlic que espai real.

I impossible, perquè a aquest ideal caldria oposar les realitats de fet. Els estrets nacionalismes sindicals que, no per anomenar-se europeus, deixen de ser, com abans, estrets. I fins i tot la mateixa crisi sindical que avui percebem en la societat industrial, i que ha fet pensar a més d'un científic social, ja en els anys seixanta, que la plataforma de la llibertat obrera que en el segle XIX foren els sindicats en la nova societat tecnològica de finals del segle XX passaria per l'empresa.

Probablement el que quedi de tot això sigui la substitució del mètode clàssic d'harmonització de les legislacions mitjançant reglaments i directives per aconseguir la igualtat «per damunt» prevista en el Tractat de Roma (em remeto aquí a l'article signat en aquest «dossier» per Miguel Fernández González de Carvajal), per allò que Lyon-Caen anomena, encertadament, «un dret consuetudinari europeu».

No debades ha estat precisament la Confederation of British Industry qui ha qualificat el mètode del tractat d'«enginyeria social». Perquè no debades també continua essent el món anglosaxó el paradís residual del dret consuetudinari de què parla Lyon-Caen. Un descobriment que després Lyon-Caen qualifica de «banal». Tret que no hi hagués en la Comunitat Econòmica Europea grans creuaments de cultura amb un «melting pot» nou. I això no sembla ser el cas. Però podria ser que la intuïció de Lyon-Caen es revelés més positiva del que ell mateix pensa. I que el diàleg social i la flexibilitat de l'autonomia col·lectiva, com a elements més forts que la l'«enginyeria social» dirigida de directives i reglaments, creés, positivament i més enllà dels límits previstos en el Tractat de Roma, «un dret consuetudinari social» en la Comunitat Econòmica Europea.

PARTICIPACIÓ INSTITUCIONAL

L'altre gran eix a què he fet referència és el de la participació institucional (i més que institucional) dels treballadors en l'empresa. Sens dubte hi ha comptat l'experiència alemanya. Experiència que –potser no estaria de més recordar aquest paral·lelisme– superà els límits previstos en la Constitució alemanya de la postguerra, contràriament al que succeí amb les constitucions francesa i italiana que preveïen l'experiència i que no la portaren després mai a la pràctica.

Però aquesta altra línia de força de la participació social, que l'Estatut de l'Empresa Europea veu en tres dimensions (dues institucionals, els comitès europeus d'empresa i de centres, i la representació dels treballadors en els òrgans de gestió de les empreses; i una no-institucional sinó contractual, el conveni d'empresa europeu), no és res més que un llarg i tortuós projecte, el qual apareix i reapareix com a signe de bona consciència social europea, i on la participació del Parlament Europeu ha edulcorat més que vigoritzat, contràriament al que podria esperar-se de la realitat, atès el limitat i en gran part simbòlic paper del Parlament.

I això tot i no tenir en compte un element que se sol silenciar en els comentaris de costum. El projecte d'Estatut d'Empresa Europea troba més la seva inspiració potser en el fet econòmic que en el fet social, en la millor línia d'inspiració de tractat primitiu. A penes podria, per tant, ser pensat com una superació del fet social dels límits de l'espai que creà el Tractat de Roma.

El primer apartat del projecte és taxatiu: «Atès –diu el Preàmbul– que un 'desenvolupament econòmic' de les 'activitats econòmiques' en el conjunt de la Comunitat i una 'expansió contínua i equilibrada' demanen el

pas de l'estadi de la 'unió duanera' al de la 'unió econòmica', que la seva realització implica particularment, a més de l'eliminació dels obstacles als 'intercanvis', una 'reestructuració', segons les 'dimensions' de la Comunitat, dels factors de 'producció' i 'comercialització' per arribar a un 'funcionament' del 'mercat' ampliat comparable al d'un 'mercat nacional'; que, per a aquesta finalitat, és indispensable que les empreses, l'activitat de les quals no es limiti a la satisfacció de necessitats purament locals, puguin concebre i prosseguir la 'reorganització' de llurs 'activitats' a nivell comunitari, i que el reforçament de llurs mitjans d'acció i de llur 'capacitat competitiva' es faci directament a aquest nivell; que, si cal fer aquest reforçament a nivell nacional, hi ha el risc de facilitar la via a tendències 'encaixonadores dels mercats', que constituïrien un obstacle a la 'integració econòmica'» (les remarques són, naturalment, meves).

L'apartat segon és igual de taxatiu: «Atès que una 'reorganització estructural' a nivell de la Comunitat suposa la possibilitat de posar en comú 'el potencial' de les 'empreses ja existents' de diversos estats membres, per operacions de 'concentració' i de 'fusió', sense que això obsti que el recurs a tals operacions pugui fer-se respectant les 'regles de la competència'» (les remarques són també, naturalment, meves).

ESPAI ECONÒMIC, ESPAI SOCIAL

Dels 25 apartats de què consta el preàmbul cal esperar al 15è perquè aparegui allò que anomenaren els homes del *Programa d'Acció Social* la «dimensió social» de la Comunitat Econòmica Europea. No és gaire cosa –penso– per fer de tot això un motiu decisiu d'inflexió de la tradició originària i dominant del fet econòmic, i veure el naixement d'un nou espai social europeu. Tot això podria també ser analitzat amb el paradigma originari al qual ja he fet referència d'«el fet social com a resultat automàtic del fet econòmic», a penes matisat per moviments tortuosos i inoperants d'una comunitat que potser sigui més vella del que la fan ser els anys.

Cloc aquesta llarga introducció amb la pregunta que ha estat aquí sempre recurrent. Comunitat Econòmica Europea, espai econòmic o espai social? Tot pot dir-se, amb la condició de matisar-ho. Espero que els articles que segueixen en aquest dossier a la meua introducció ajudin a trobar una resposta a aquesta pregunta. O millor, respostes diverses i concretes als problemes i les tècniques que construïrien en termes jurídics un eventual espai social europeu i un consegüent Dret Comunitari del Treball. Però en tant que identifiquem les primeres i busquem les segones, aquesta és la Comunitat Econòmica Europea on hem entrat –a ritmes progressius i pausats– des de l'1 de gener de 1986.

L'HARMONITZACIÓ DE LES LEGISLACIONS SOCIALS A L'ÀMBIT DE LA CEE

MIGUEL FERNÁNDEZ GONZÁLEZ DE CARVAJAL

Professor d'Esade

Potser en cap altre branca del Dret, en parlar del Dret del Treball, es corre un risc tan evident de tenir una visió deformatada, si ens limitem a l'estudi del Dret pròpiament dit, sense tenir en compte el context social on la tècnica jurídica es desenvolupa. Cal estendre els estudis jurídics, o millor dit, cal realitzar un estudi prejurídic de sociologia jurídica fins aprofundir en la política social de manera conjunta de cada un dels països que integren la Comunitat Econòmica Europea, i aquest estudi, òbviament, l'haurem d'estendre als aspectes econòmics i socials. Amb tot, hem de dir ràpidament que no és aquest l'objecte d'aquest treball. Tan sols assenyalarem allò que ens sembla fonamental per estudiar i arribar a conèixer en profunditat el Dret del Treball o qualsevol aspecte seu monogràfic. I si és així, parlant de cada un dels drets nacionals, això adquireix més relleu si el que estem comentant és l'harmonització legislativa de dotze països, els components del Mercat Comú, als quals hem de suposar, si més no, una certa vocació unificadora en l'aspecte legislatiu, i més concretament, al nostre cas, en les legislacions laborals.

No obstant això, partim d'un plantejament diferent en parlar del Dret del Treball respecte d'altres branques del Dret.

És evident. Pensem que la història dels fets socials i jurídics ens dona la raó, que el Dret del Treball neix i s'ha desenvolupat clarament en el marc de la nació. En aquest sentit, i seguint Lyon-Caen, diríem que el particularisme nacional del Dret del Treball en general és molt accentuat.

No hem de fer més que una petita anàlisi per veure que no tan sols els resultats de la tècnica jurídica són diferents, sinó que fins i tot alguns dels principis en què s'assenta aquesta disciplina es contemplen de manera també diferent, segons si ens situem en un context social o en un altre.

En aquest ordre de coses, el mateix caràcter tuitiu del Dret del Treball, per exemple, no té el mateix sentit i abast, ja que, sense cap mena de dubte, existeixen països on la protecció dels fets dels assalariats està molt lluny de ser la desitjable en front d'altres on la dignitat de l'individu que treballa per compte d'altri no és objecte de debat, perquè ja l'han assolida.

El Dret del Treball es distingeix, així, d'altres branques, com és el dret mercantil, que es projecta amb una vocació universal. Les companyies mercantils, la banca, el comerç marítim han tingut d'antuvi un règim jurídic comú en les principals nacions civilitzades que han viscut sota un mateix sistema econòmic.

Així, no tan sols l'harmonització sinó també la unificació europea del Dret Mercantil és una cosa que no planteja greus dificultats. No serà igual en el Dret del

Treball, on els seus límits són indeterminats i estan molt lluny de ser definitius, ja no tan sols per una irrefrenable vocació expansiva d'aquesta branca jove del Dret sinó per la tècnica jurídica nacional dels diversos països que en ocasions amb desencert i amb resultats diferents dels que pretenia ha envaït i continua envaint àmbits que no li són propis.

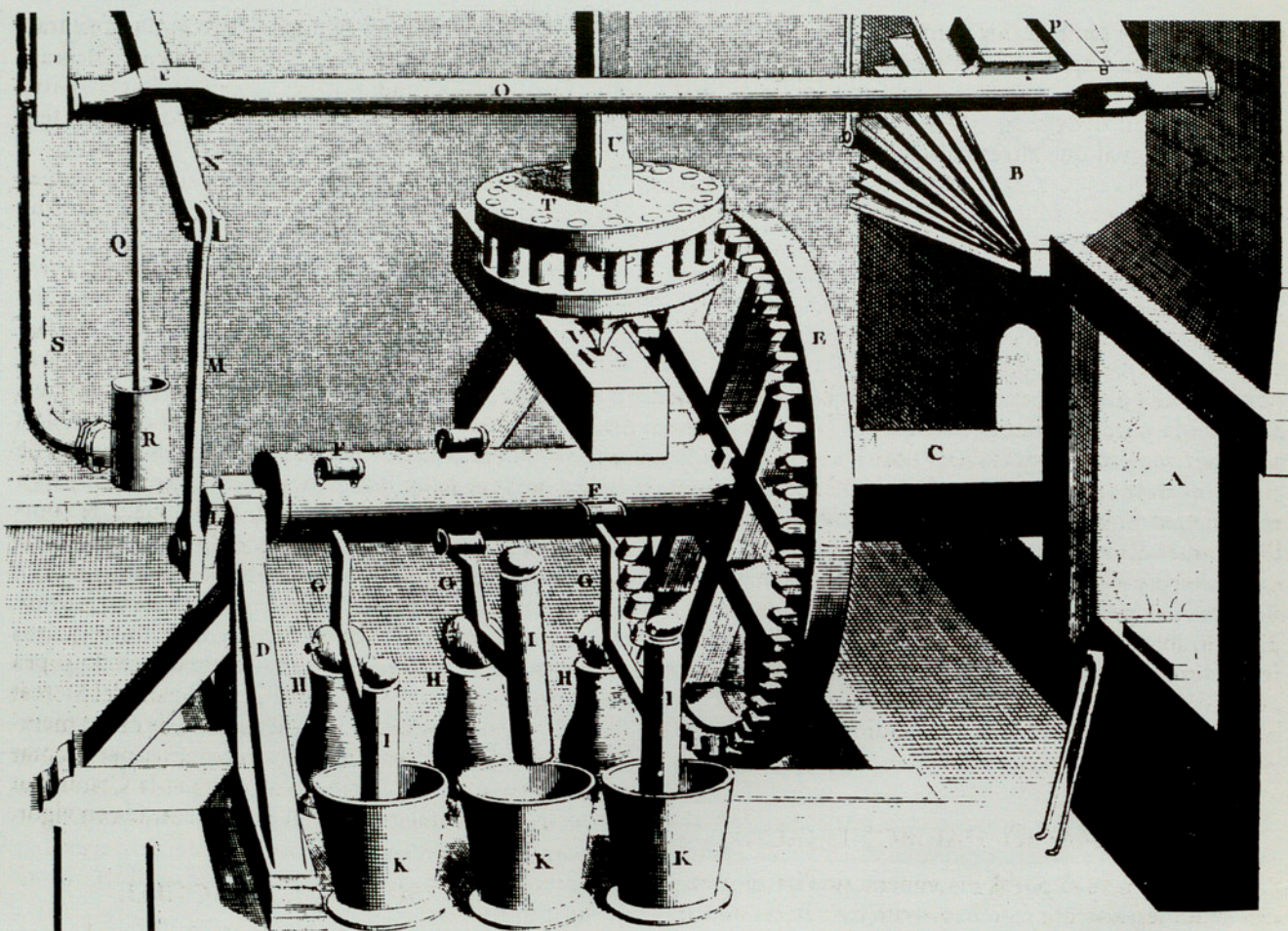
DRET DEL TREBALL EUROPEU?

L'harmonització a què ens referim és la dels països integrants de la Comunitat Econòmica Europea i, d'entre ells, després de la seva incorporació recent, a la d'Espanya. El tractat de 18 d'abril de 1951, que institueix la Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer (CECA), el Tractat de Roma de 25 de març de 1957, que institueix la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i el mateix que crea la Comunitat Europea d'Energia Atòmica (EURATOM), van crear a partir de l'abril de 1957, quan els estats membres van decidir la fusió de les tres comunitats, el que ara coneixem com a CEE, si bé determinats sectors energètics van continuar i continuen gaudint d'una certa independència.

Amb això naixia a Europa un nou ordre jurídic supranacional, el comunitari, i ho feia amb una vocació diferent a la d'altres tractats, ja que l'ordre jurídic comunitari és un ordre autònom instaurat pels països comunitaris, que limita els seus propis drets sobirans.

L'acceptació d'aquesta idea comporta el respecte de determinats elements fonamentals, ja que la inserció

als ordres jurídics nacionals de l'ordre comunitari ha de conduir necessàriament a modificacions i acceptacions de les seves legislacions. Aquest fenomen és el de l'anomenada harmonització i aproximació de legislacions, expressament previst al Tractat de Roma.

Cal assenyalar que un dels punts que dona suport al Dret Comunitari és precisament la seva aplicabilitat directa. Aquest principi tan important ja fou recollit i reconegut de manera expressa per una de les sentències més conegudes del Tribunal de Luxemburg: l'*arret Van Gend Loos*. Segons l'esmentat Tribunal de Luxemburg, les regles dictades per la comunitat d'efecte directe creen uns drets individuals que les jurisdiccions nacionals tenen l'obligació de respectar.

A una altra sentència del mateix tribunal, l'*arret Simmenthal*, es va precisar encara més els termes de l'efecte directe de l'ordre jurídic comunitari, tot expressant:

«Atès que l'aplicabilitat és directa..., significa que les regles del Dret Comunitari han de desplegar la plenitud dels seus efectes, de manera uniforme a tots els Estats membres a partir de la seva entrada en vigor durant tot el temps de la seva validesa...»

Un altre aspecte, absolutament fonamental i prioritari a considerar dintre del Dret Comunitari és la seva prioritat davant els ordres jurídics nacionals. Això respon a l'esperit unificador que guia els països membres de la Comunitat Econòmica Europea que se sotmeten a la regla comunitària com a ordre jurídic supranacional.

El respecte a aquests dos principis, el de l'aplicabilitat directa de normes comunitàries i el del caràcter prioritari del Dret Comunitari sobre l'intern, comporta la necessitat d'adaptació i harmonització de les normes internes de cada país membre. Però abans de continuar en l'aspecte concret de l'harmonització hem de fer algunes precisions.

En primer lloc, hem d'expressar que no estem tant davant el Dret europeu com davant un Dret europeu. El Tractat de Roma és la expressió de la voluntat, ara, de dotze països europeus, de crear un ordre jurídic supranacional. De la Comunitat Econòmica Europea no formen part la totalitat dels estats europeus, per més que tots els seus components sí que són europeus. Això que,

per evident, pot semblar una ximpleria, té per a nosaltres una significació especial. I per això prenem el cas espanyol. Abans de la seva adhesió recent a la Comunitat Econòmica Europea, Espanya era una nació europea, exactament igual que altres països del continent que ja eren membres i també, exactament igual que altres països que avui no ho són ni tenen voluntat de ser-ho.

Amb això volem dir que el nostre país ja estava dintre del que podríem anomenar una «cultura jurídica» europea. Els estudis realitzats en l'àmbit del dret comparat, lògicament, amb més profusió respecte a països pròxims geogràficament, políticament i culturalment i la participació en organismes internacionals provoca que aquesta harmonització, abans expressada, no hagi de plantejar, en general, grans dificultats.

D'altra banda, i tal com dèiem a l'inici d'aquestes ratlles, tant l'aproximació de normes jurídiques com l'harmonització de legislacions, si bé, en general, no han de plantejar problemes especials, potser en l'àmbit social no sigui així, per aquell caràcter nacionalista del Dret del Treball, abans comentat, per causa de les peculiaritats de les polítiques socials dels estats membres, no sempre coincidents i per causa, també, de les singularitats regionals, que ara no descobrirem, de sindicats d'obriers i empresaris a cada país.

APROXIMACIÓ, HARMONITZACIÓ

Pel que fa al problema general de l'harmonització de les legislacions i de l'aproximació de les normes jurídiques, cal fer una primera distinció entre aproximació i harmonització, per a centrar-nos, immediatament, en aquest segon aspecte. La primera idea, recollida a l'article 3 del Tractat CEE i desenvolupat als articles 100 al 103 del tractat de referència, així com als articles 220 i 235 del mateix cos legal, pretén desenvolupar la intenció de la Comunitat de dictar les oportunes normes o reglamentacions a fi d'unificar els criteris d'aplicació de les lleis, a l'objecte que es pugui facilitar el compliment dels objectius de la Comunitat recollits a l'esmentat article 3 del Tractat de Roma.

D'altra banda, l'harmonització de les legislacions és un problema del Dret intern de cada un dels països membres. L'article 5 del Tractat CEE transmet clarament aquest esperit harmonitzador:

«Els estats membres prendran tantes mesures generals o particulars com siguin necessàries per assegurar l'execució de les obligacions derivades d'aquest Tractat o les resultants dels actes de les institucions de la Comunitat. Facilitaran a la Comunitat el compliment de la seva missió...»

Aquesta tasca de facilitació que recull la darrera frase del damunt dit article entra en relació amb l'article 234, que estableix:

«Les disposicions d'aquest Tractat no afectaran els drets i obligacions que resultin de convenis celebrats anteriorment a l'entrada en vigor d'aquest Tractat, entre un o diversos membres, per una part, i un o diversos tercers Estats, per una altra.

»En la mesura que tals convenis siguin incompatibles amb aquest tractat, l'Estat o estats membres de què es tracti recorreran a tots els mitjans adients per eliminar les incompatibilitats que s'hagin observat. Si és necessari, els estats membres es prestaran ajut mutu per assolir tal finalitat i adoptaran, si s'escau, una posició comuna.

»En l'aplicació dels convenis esmentats al paràgraf primer, els estats membres tindran en compte els avantatges concedits en aquest Tractat per cada un dels estats membres, ja que són integrants de l'establiment de la Comunitat i estan, per això, inseparablement lligats a la creació d'institucions comunes, a l'atribució de competències en favor d'aquestes últimes i a la concessió dels mateixos avantatges per part de tots els estats membres.»

De l'esmentat article es desprèn la idea d'harmonització de les legislacions nacionals. Als dotze països que constitueixen la Comunitat Econòmica Europea existeixen dotze Drets del Treball i si ja abans del Mercat Comú se'ls comparava, ara, a més a més, als estats membres els pertoca prendre mesures necessàries per adaptar el seu Dret a les disposicions dictades per la Comunitat (directives), des del moment de la seva entrada en vigor.

L'HARMONITZACIÓ SOCIAL

Tal com diu Mancini a un treball recent, el tractat té un sol objectiu, que no és altre que crear un mercat europeu, fundat sobre la concurrència i caracteritzat, d'una banda, per la lliberalització d'intercanvis entre els estats membres, i, d'altra banda, per la institució d'una tarifa duanera comuna cap a la resta del món.

Naturalment, dintre d'aquest objectiu el treball per compte d'altri té un espai important, per la qual cosa és lògic, per tant, que el tractat i la legislació comunitària se n'ocupin; però és lògic, també, que se n'ocupin sols en funció d'aquesta implicació i sobretot a la vista de la incidència que la condició material i jurídica dels treballadors pot tenir sobre la consecució de l'objectiu.

Un mercat que se signifiqui per una genuïna llibertat de concurrència no funciona si, a les regions on s'estén, el treball és objecte de normes massa diverses. Al legislador li interessen sobretot els factors susceptibles d'obstaculitzar el bon funcionament del mercat.

Per tant, les regles comunitàries aniran fonamentalment adreçades a definir una política social comunitària que permeti a l'esmentat mercat de funcionar conforme als objectius previstos. Podem, aleshores, pensar que el Dret del Treball comunitari té una diferència fonamental amb el Dret del Treball intern de cada un dels

estats membres; l'objectiu exclusiu no és ara la protecció del treballador subordinat sinó el mercat de treball. L'acceptació d'aquesta premisa significa una modificació en la mateixa essència d'aquesta matèria, que per aquesta via pot deixar per a la història allò que és realment història, el segle XIX i els orígens d'aquesta branca del Dret.

UNA DIRECTIVA BEN IMPORTANT

En aquesta línia podem analitzar la directiva del Consell de 17 de febrer de 1975 (*Journal Officiel* de les Comunitats Europees de 22.2.75) sobre aproximació de les legislacions dels estats membres relatives als acomiadaments col·lectius, on es pot observar que tractant de conjugar els dos principis exposats, pot portar a la confusió de si es tracta d'una regla de mínims, com resultaria lògic interpretar segons el caràcter tuitiu del Dret del Treball, o una regla de màxims conforme a la contemplació del mercat de treball i la necessitat de trobar mecanismes àgils de flexibilització de plantilles. Sembla que el legislador comunitari es decanta per aquesta segona opció, quan diu:

«Atès que cal reforçar la protecció dels treballadors en el cas d'acomiadaments col·lectius, tenint en compte la necessitat d'un desenvolupament econòmic i social equilibrat dintre de la Comunitat».

Està tenint en compte com a valor prioritari no els treballadors, sinó el desenvolupament equilibrat de la Comunitat com a tal, i això ho fa, lògicament, amb referència a la contemplació d'unes garanties procedimentals per als afectats. En principi, si atenem a la idea que les regles comunitàries fixen mínims, podem dir que l'ordenament jurídic del treball espanyol, no hauria d'introduir pràcticament modificacions i concretament en el cas que ens ocupa el procediment espanyol és més aviat embolicat i la tècnica jurídica més aviat significa una dificultat per als reajustaments de plantilles per aquesta via de dificultat.

Però no creiem que sigui aquesta la intenció del legislador comunitari. Ben al contrari, tal com he deixat clar a l'«atès» esmentat busca la necessitat d'un «desenvolupament econòmic». D'aquesta manera, quan a les disposicions finals de l'esmentada directiva i més concretament al seu article 5 diu: «Aquesta directiva no limita la facultat dels estats membres d'aplicar o d'introduir disposicions legislatives, reglamentàries o administratives més favorables als treballadors», ens està dient que els drets dels treballadors segueixen sent un «bé jurídic a protegir», però cal compaginar-lo amb un altre, potser de caràcter superior per a l'organització, la mateixa Comunitat i el seu desenvolupament econòmic. Per tant un procediment àgil en matèria d'acomiadaments col·lectius no exclou la possibilitat de l'Estat, i

aquí resideix l'esperit de l'article 5, de protegir aquests treballadors que ja han perdut els seus llocs de treball, introduint modificacions de dret intern que millorin la seva situació, com podria ser una diferent i millor regulació de readaptació professional o un millorament econòmic de l'atur.

Les directives, com és prou sabut, són l'instrument jurídic de la Comunitat, l'objectiu de la qual és cercar l'harmonització de legislacions mitjançant l'obligatorietat, que pesa sobre cada Estat membre, d'adaptació al seu contingut. En aquest sentit, sense entrar en qüestions específiques de l'espai social, es tendeix a una harmonia legislativa mitjançant la fixació de mínims per damunt als quals necessàriament cal adaptar-se.

Però, tot i ser això cert en general, entenem que, en entrar al terreny social, hi pot haver una altra interpretació, a la vista que els objectius de la Comunitat Econòmica Europea, com ja hem dit abans, són de caràcter fonamentalment econòmic, on la qüestió social, fins a la data i malgrat els intents de cercar un espai propi, és un element complementari, encara que necessari, per a la consecució de l'objectiu.

Tornant novament a la directiva, veiem que en un breu articulat introdueix la necessitat de consultes amb els representants dels treballadors i la forçosa intervenció de l'autoritat laboral a la qual possibilita perllongar els terminis en benefici de cercar acords.

L'article 51 de l'Estatut dels Treballadors i la resta de normes que el desenvolupen compleix amb escreix les obligacions legislatives que imposa la directiva i així s'han manifestat els sindicats espanyols. Ara bé, hem d'entrar, també, a considerar la força dels fets socials i econòmics i no només les normes, i en aquest sentit s'ha produït un canvi des de 1975, provocat per una profunda crisi econòmica de la qual se n'ha parlat i escrit molt i que ha posat de manifest una altra crisi, la del Dret del Treball, segons el nostre parer.

Veiem a través d'ella la conjunturalitat en la interpretació de les normes, de tal manera que si el 1975, data de la directiva, aquesta fixava uns mínims, amb una certa vocació social, el transcurs dels anys i aquesta regressió econòmica per la que passava el món, feia que amb més força, si és possible, el bé jurídic protegit fos la mateixa societat econòmica i com a epicentre d'aquesta, l'empresa, amb la qual cosa podria haver-se anat mutant la idea de mínims per la de màxims, la idea, en definitiva, d'harmonització per damunt per la idea d'harmonització per sota.

Pensem, finalment, que l'aspecte social no ha trobat encara el seu espai dintre del Mercat Comú i que les dificultats a salvar fins que el trobi, en un context de crisi econòmica i de crisi del mateix Dret del Treball, tenint al fons l'objectiu econòmic de l'organització i el caràcter tuitiu d'aquesta matèria, són realment difícils.

LA LLIURE CIRCULACIÓ DE TREBALLADORS ALS PAÏSOS DE LA CEE

MANUEL FEU I MANSO

Professor de la Universitat Central de Barcelona

La Comunitat Europea és quelcom més que un mercat comú de mercaderies i capitals. La lliure circulació de persones dins la Comunitat és també un objectiu del projecte comunitari. És un dels fonaments de la Comunitat Europea i constitueix una manifestació del principi de no discriminació entre els ciutadans dels estats membres a causa de la seva nacionalitat.

La lliure circulació dels treballadors dels països membres per tot el territori de la CEE implica l'eliminació de tota mena d'obstacles pel que fa referència a la legislació laboral. Un treballador d'un país membre de la CEE no pot ser discriminat en l'àmbit laboral en un altre país de la Comunitat. Ha de ser tractat de la mateixa manera que un treballador nacional. Amb tot, per fer efectiva aquesta no discriminació cal actuar en altres àmbits socials. Així, la lliure circulació de treballadors significa també eliminar tota mena de barreres administratives que impedeixin la integració del treballador i la seva família en el país que l'acull. Aquestes barreres es concreten en aspectes referents a la vivenda, la formació dels fills i el sistema de seguretat social.

Però, quins objectius persegueix la lliure circulació dels treballadors?, quin va ser l'esperit dels qui varen signar el Tractat de Roma en instal·lar la lliure circulació? És impossible de respondre aquestes preguntes sense tenir en compte el marc general que inspira la firma del Tractat de Roma. D'aquesta manera, l'article 2 del tractat que instaura la CEE ja defineix la missió de la Comunitat com a l'establiment d'un mercat comú, l'apropament progressiu de les polítiques econòmiques i la promoció d'un desenvolupament harmònic que incrementi el nivell de vida i suposi un aproximament més gran de tots els estats membres. Un dels mecanismes que s'establiran per aconseguir aquest objectiu general és el de la lliure circulació de les persones. Si ens centrem en aquest aspecte concretament, hi ha dos grups de motius que foren els que van empènyer els firmants del Tractat a incloure, com a peça fonamental en el nou ordre europeu, la lliure circulació de treballadors.

D'una banda, resulta evident que en el fons de l'esperit de la CEE hi ha el desig de la unitat europea com a única manera de fer una Europa socialment i políticament forta. Així és com neixen un seguit de motius que en podríem dir socials. El primer pas per aconseguir

una consciència d'unitat entre els ciutadans dels diferents països és, precisament, la lliure circulació. La unitat europea només s'aconseguirà quan no existeixi discriminació, quan tots els ciutadans deixin de sentir-se discriminats en un altre país de la Comunitat amb relació als nacionals. La lliure circulació, com a motivadora d'una convivència més gran, d'un coneixement mutu i d'una comunicació entre ciutadans de diferents països és un motor fonamental per a crear una consciència d'unitat europea.

D'altra banda hi ha altres motius de caire econòmic. La lliure circulació és un mitjà per a aconseguir una optimització dels recursos a nivell nacional o, potser més ben dit, a nivell de tota la Comunitat, de manera que s'aconsegueixi incrementar el nivell de vida de tots els ciutadans dels països membres. A més, la lliure circulació haurà de promoure, també, un desenvolupament harmònic entre les diferents regions de la Comunitat.

ELS BENEFICIARIS

L'article 48 del Tractat de la CEE estipula que la llibertat de circulació serà aplicable als «treballadors dels estats membres». El beneficiari de la llibertat de circulació de mà d'obra ha de reunir, doncs, un doble requisit: «ser treballador», terme aquest que el tractat no defineix, i «ser dels estats membres».

L'absència d'una definició comunitària del terme «treballador» ha estat el motiu que més d'una vegada els tribunals inferiors dels estats membres hagin adoptat punts de vista diferents sobre la seva interpretació. Ara bé, el que sí resulta indiscutible és que el terme «treballador» s'utilitza en aquest context per distingir entre treballadors per compte d'altri i els que treballen pel seu compte. Confirma aquesta interpretació el fet que el terme utilitzat a la versió holandesa del tractat és «werk-

remers», que significa «treballador per compte d'altri».

D'altra banda, cal assenyalar que el mateix article 48.2 del Tractat de la CEE esmenta determinats elements integrants del concepte de treballador: «ocupació, remuneració i altres condicions de treball». Això és el que ha permès al Tribunal Institucional concloure que existeix un concepte de «treballador» propi del Dret Comunitari. Aquesta conclusió ha estat mantinguda de manera reiterada en la jurisprudència. Aquest concepte sembla tenir un abast ampli: totes les persones que, de manera eventual o permanent, presten serveis per compte d'altri i a canvi d'una remuneració. L'única condició és, doncs, que la persona de qui es tracti dugui a terme efectivament una activitat assalariada, sigui quin sigui el tipus de treball, la seva durada i els ingressos obtinguts.

La jurisprudència comunitària estableix que el concepte comunitari de treballador és, doncs, en principi, més ampli que el concepte de treballador en el dret espanyol vigent. Així, l'article 1.1 de l'Estatut dels Treballadors exigeix, a part de les notes d'alienació i remuneració, les de voluntarietat i dependència. La primera d'elles, tot i que no es trobi expressada en el Dret Comunitari Europeu, s'ha de suposar també com aplicable al concepte comunitari de treballador. Contràriament, el fet que els serveis es prestin no solament «per compte d'altri» sinó també «dins de l'àmbit d'organització i direcció d'una altra persona» restringeix indubtablement el concepte de treballador més enllà del que preveu la normativa comunitària.

Els drets establerts als articles 48 a 51 del Tractat de la CEE i a la legislació complementària es confereixen només als treballadors «dels estats membres». El tractat no indica com s'ha de distingir els que s'inclouen en aquesta categoria i els que no. A la pràctica, el Consell ho fa en la seva pròpia legislació en recórrer al criteri de la nacionalitat. La solució resulta, sobretot pel que fa a determinats estats membres, una mica més complicada del que pugui semblar a primera vista.

Alguns dels estats membres no tenen una definició precisa de quins són els qui ostenten la seva nacionalitat, mentre que altres ho fan en termes inadequats per al Dret Comunitari en el seu conjunt. Per exemple, el Govern de la República Federal d'Alemanya (RFA) va declarar que «tots els alemanys, tal i com els defineix la seva llei fonamental, es consideraran com a nacionals de la RFA». L'efecte que es proposava era d'assegurar que els naturals de la República Democràtica d'Alemanya gaudiran de llibertat de circulació dins de la Comunitat, un cop que hagessin aconseguit d'arribar a la República Federal.

Pel que fa referència a Espanya, la regulació de la nacionalitat espanyola es conté als articles 17 a 26 del Codi Civil, modificats per la llei 51/1982, de 13 de juliol.

D'una apreciació global del sistema espanyol no sembla que es desprengui cap element pel qual la regulació pugui resultar conflictiva de cara a l'adhesió d'Espanya i la consegüent aplicació als treballadors de la nacionalitat espanyola, de les normes comunitàries sobre la lliure circulació de treballadors.

El tema ofereix, tanmateix, un interès particular pel que fa als treballadors de l'àrea iberoamericana, entesa en sentit ampli, per als qui l'obtenció de la nacionalitat espanyola és relativament simple. Efectivament, serà suficient, en general, la residència de només dos anys, a més a més que, amb la major part d'aquests països Espanya té signats tractats de doble nacionalitat.

No hi ha cap dubte sobre que el fet de l'existència del doble mecanisme d'adquisició simplificada de la nacionalitat espanyola i del manteniment en suspens de la nacionalitat d'origen pot ser un incentiu per a la utilització de la nacionalitat espanyola com a trampolí per a esdevenir titular dels drets inherents a la llibertat comunitària de circulació de mà d'obra.

LA LLIBERTAT DE CIRCULACIÓ

La CEE fa una declaració de principis en què assenyalava que la lliure circulació constitueix per als treballadors un dret fonamental: la mobilitat de la mà d'obra dins de la Comunitat ha de ser per al treballador un dels mitjans que garanteixin la possibilitat de millorar les seves condicions de vida i de treball i que li facilitin la promoció social, al temps que es contribueix a satisfer les necessitats dels estats membres.

La Comunitat afirma, doncs, el dret de tots els treballadors dels estats membres a exercir l'activitat desitjada a l'interior de la CEE. Però, com es concreten aquests drets? En primer lloc cal destacar el desenvolupament legislatiu tendent a assegurar la igualtat entre tots els treballadors a l'interior de la Comunitat, la qual cosa apareix al reglament relatiu a la lliure circulació dels treballadors. En aquest reglament es creen també els mecanismes necessaris per a garantir que el moviment dels treballadors es faci de manera ordenada i equilibrada d'acord amb les necessitats dels propis treballadors i les dels països.

Mitjançant els articles que apareixen a l'esmentat reglament, s'ha d'equiparar als treballadors de tota la Comunitat, de manera que la mà d'obra d'un país es pugui desplaçar a qualsevol dels altres països membres, sense que per això es vegin afectats els drets laborals bàsics que reconeix la legislació del seu propi país. Ens trobem, doncs, davant de dos grans grups de drets: Els que afecten la situació laboral del treballador, i els que afecten la integració del treballador i la seva família en el país que els acull.

SITUACIÓ LABORAL DEL TREBALLADOR

El dret d'exercir una activitat en qualsevol dels estats membres fa referència, tant als treballadors «permanents» com als temporals i als fronterers (persones que treballen a l'altra banda de la frontera). Per a tots ells es contemplan lleis que garanteixen l'accés a l'ocupació i l'exercici d'aquesta ocupació.

Pel que fa a l'accés a l'ocupació, cal destacar que els treballadors que pertanyen a un estat membre tenen la mateixa prioritat que els treballadors nacionals. A cap empresa, regió o branca d'activitat es pot limitar el nombre de treballadors estrangers d'altres països membres. Aquests seran considerats com treballadors nacionals quan les ajudes estatals a les empreses estiguin condicionades a l'ocupació d'un percentatge mínim de treballadors nacionals.

Així mateix, els treballadors comunitaris tenen dret a la mateixa assistència de les oficines d'ocupació que els nacionals. A l'hora de la contractació, l'empresari es regirà pels mateixos criteris, sense que existeixi cap discriminació per causa de la nacionalitat.

El treballador comunitari haurà de ser tractat igual que la resta dels treballadors nacionals en tot el que fa a les condicions d'ocupació i de treball, especialment aquelles que fan referència a: remuneració, acomiadament, promoció professional, reocupació i higiene i seguretat en el treball. Així mateix es podrà beneficiar dels avantatges socials, fiscals i d'aprenentatge en escoles professionals o en centres de readaptació. Qualsevol conveni col·lectiu que intenti introduir mesures discriminatòries per a aquests treballadors serà nul.

La llei contempla també els drets sindicals històrics: el treballador d'un altre estat membre gaudirà d'igualtat de tractament en matèria d'afiliació a organitzacions sindicals i en l'exercici dels seus drets sindicals, fins i tot el de vot. Així doncs, el treballador no nacional pot ser elegit com a representant sindical i pot realitzar la negociació col·lectiva.

El treballador que pertany a un altre estat membre té també garantida l'ajuda de la Seguretat Social perquè la legislació contempla el pagament de prestacions a les persones residents en qualsevol dels països de la CEE. Per a la comptabilització del temps treballat es totalitzaran els períodes treballats als diferents països membres.

Veiem, doncs, com en matèria de Dret del Treball, el treballador comunitari té els mateixos drets bàsic que en el seu propi país.

LA INTEGRACIÓ DELS ASSALARIATS

Perquè la lliure circulació de treballadors es realitzi plenament cal eliminar tots aquells obstacles que

impedeixin la mobilitat geogràfica del treballador, especialment aquells que dificultin que el treballador pugui estar acompanyat de la seva família i integrar-se en el país que l'acull. Es recullen un seguit de drets que no fan referència estrictament al treball, però que són indispensables per a aconseguir la total mobilitat de la mà d'obra sense perjudicar les condicions de vida del treballador.

El treballador gaudeix dels mateixos drets i avantatges que els treballadors nacionals en tot el que fa referència a la vivenda. S'inclou tant el dret a inscriure's a les llistes de demandants d'allotjament com l'accés a la propietat de la vivenda que li cal.

Podran residir amb el treballador els seus familiars més pròxims (cònjuge i fills menors de vint anys o que estiguin al seu càrrec, ascendents seus o del seu cònjuge que estiguin també al seu càrrec), sense que existeixi cap impediment per part de l'estat receptor, llevat que el treballador no gaudeixi d'una vivenda digna (aquella que es consideri normal a la regió on està ocupat). Així mateix, el cònjuge i els fills del treballador tenen dret a treballar en qualsevol activitat assalariada en el país on resideixin, encara que no tinguin la nacionalitat d'un estat membre.

Els fills del treballador comunitari podran cursar estudis d'ensenyament general o professional en les mateixes condicions que els qui pertanyen al país que els acull. Amb tot això, queden satisfetes les necessitats bàsiques del treballador i la seva família: treball, vivenda i ensenyament.

OFERTA I DEMANDA D'OCUPACIÓ

La Comunitat utilitza la lliure circulació de treballadors (juntament amb la de capitals i serveis) com un mitjà per aconseguir objectius econòmics; expansió econòmica, major nivell de vida, i socials; relacions més estretes entre països. Als inicis de la legislació comunitària apareix ja la necessitat de fer de manera equilibrada aquest moviment de treballadors, per la qual cosa s'estableixen uns mecanismes destinats a posar en contacte les ofertes i les demandes d'ocupació i que facilitin l'intercanvi (aquest propòsit es recull al «Tractat constituent de la CEE», 1957).

Es tracta, fonamentalment, de realitzar el moviment de treballadors dins d'un ordre i una coordinació que descarta qualsevol flux de mà d'obra que comporti riscos greus per al nivell de vida i d'ocupació de les diverses indústries i regions. Com s'estableix aquesta coordinació? Els mecanismes principals són:

La col·laboració directa entre els serveis centrals o regionals de mà d'obra.

La intensificació de la informació, per tal d'assegurar la major transparència possible del mercat de treball.

Per la qual cosa, els treballadors que desitgin desplaçar-se d'un país a un altre hauran d'estar informats regularment de les condicions de vida i de treball del país que els acull. D'altra banda, en cas que per causes econòmiques, un país no pugui acollir treballadors, es preveuen un seguit de mecanismes que impedeixin el flux de mà d'obra cap a aquell país.

Per informar els treballadors sobre la situació del mercat de treball als altres països membres cada país realitza estudis i informes relatius a la situació i l'evolució de l'ocupació per regions i branques d'activitat. Aquests informes, que es realitzen sota criteris d'apreciació comuns per a tota la Comunitat, es posen a disposició dels serveis de treball de la resta d'estats membres, i també de l'Oficina Europea de Coordinació assenyalant, per a cada regió i professió les seves necessitats:

Ofertes d'ocupació no satisfetes o no susceptibles de ser satisfetes per la mà d'obra del mercat nacional de treball. Número de demandants d'ocupació que estiguin disposats a traslladar-se a un altre estat membre.

Si es donés el cas que les ofertes d'ocupació no poguessin ser satisfetes pels treballadors membres de la Comunitat, podran ser-ho per treballadors de països no membres de la Comunitat. Aquest mecanisme es compleix sempre llevat d'excepcions molt específiques. Així, mitjançant tot l'intercanvi d'informació s'aconsegueix de posar en contacte l'oferta i la demanda de treball.

Per assegurar l'equilibri del mercat de treball es realitza també una tasca de control: dos cops l'any i a partir de les informacions subministrades pels estats membres, aquests i la Comissió analitzen en comú les dades més significatives:

Resultats de la compensació comunitària d'ofertes i de demandes.

Número de llocs de treball ocupats per treballadors que pertanyen a un estat no membre.

Evolució previsible de la situació en el mercat de treball i dels moviments de la mà d'obra intercomunitària.

Amb tot això es pretén preveure anticipadament els llocs de treball disponibles per als treballadors comunitaris, amb l'objectiu d'aconseguir l'equilibri entre les ofertes i les demandes d'ocupació. Per a la qual cosa, la llei assenjala textualment que els països «adoptaran les mesures necessàries a aquest efecte» incloent-hi la suspensió temporal o total dels mecanismes de compensació.

LES EXCEPCIONS I LES LIMITACIONS

Les estipulacions del tractat sobre la lliure circulació de mà d'obra i sobre l'abolició de discriminacions entre els treballadors comunitaris no s'aplica a l'ocupació en la «funció pública» (art. 48.4). En els tractats no es defineix aquest concepte, per la qual cosa el tribunal co-

munitari ha sentenciat que, per a l'aplicabilitat de l'exclusió continguda en l'article 48.4 del tractat, l'ocupació en qüestió «ha d'estar connectada amb les activitats específiques del servei públic en la mesura que aquest comporta l'exercici de poders conferits pel dret públic i la responsabilitat de salvaguardar els interessos generals de l'Estat, a què s'han d'assimilar els interessos específics de les autoritats locals».

El concepte «funció pública» ha d'estar definit pel Dret Comunitari, de manera alhora restrictiva i uniforme. De manera restrictiva perquè, almenys en el context de l'article 48.4 del Tractat de la CEE, el seu abast, sigui quin sigui, afecta el contingut d'una de les llibertats bàsiques. De manera uniforme ja que només si s'estableix un concepte comunitari d'«ocupació de la funció pública» es podran evitar discrepàncies interpretatives que, lògicament comportarien la discriminació rebutjada pel tractat. Una definició com l'esmentada abans suposaria clarament la possibilitat d'accés dels estrangers a una bona part dels llocs de treball dins l'Administració civil.

Cal assenyal·lar, com a diferents de l'«exclusió» esmentada (ocupació a la funció pública) les «limitacions» a la lliure circulació de mà d'obra que poden afectar, a títol individual, qualsevol treballador comunitari i que estiguin «justificades per raons d'ordre públic, seguretat i salubritat públiques» (art. 48.3 del Tractat de la CEE).

L'abast i el funcionament d'aquestes limitacions es desenvolupen a la directiva 64/221. Segons aquesta norma les autoritats estatals no poden invocar l'ordre públic o la seguretat i la salubritat públiques amb objectius econòmics. Les mesures adoptades per les autoritats estatals en base a aquestes limitacions s'han de basar exclusivament en la conducta personal de l'individu afectat. Els antecedents penals no constitueixen per ells mateixos cap base per a les dites mesures (art. 2 i 3 de la directiva 64/221).

La igualtat en l'accés a l'ocupació entre els treballadors de diferents estats membres estarà, malgrat tot, limitada per les condicions relatives als coneixements lingüístics requerits per raó de la naturalesa de l'ocupació. En cas que un estat membre tingués perturbacions en el seu mercat de treball que poguessin posar en perill el nivell d'ocupació dins d'una regió o un sector, es podrà suspendre temporalment la lliure circulació, sempre i quan no hagin estat suficients les accions merament informatives per tal d'eliminar els fluxes de mà d'obra cap a l'esmentada regió o sector.

Finalment, és important de fer notar que el reglament del Consell relatiu a la lliure circulació dels treballadors a l'interior de la Comunitat no abasta les disposicions d'altres tractats creats a la CEE, com per exemple ho són els del carbó i l'acer i el de l'energia atòmica, en què ja hi ha reglamentacions específiques.

EL FONS SOCIAL EUROPEU

JOAQUIM FERRER I MALLOL

Director General d'Ocupació

No podem considerar el Fons Social Europeu com la primera tentativa en l'àmbit d'Europa per la millora de les condicions socials dels treballadors. Ja el 1952, en el tractat de constitució de la Comunitat Europea del Carbó i l'Acer (CECA) es reflectia la preocupació per l'excedent de mà d'obra motivat per l'evolució del mercat i per les transformacions tecnològiques, i es preveia la conveniència de realitzar un seriós estudi que analitzés les perspectives d'increment ocupacional des de dos punts de mira: l'ocupació a les indústries ja existents, o la seva reconversió i creació de noves empreses mitjançant la promoció d'activitats noves. Així mateix i, juntament amb els seus programes de tipus econòmic, la CECA desenvolupà tot un seguit d'actuacions de caire social encaminades a fomentar la recerca tècnica i econòmica que assegurí l'ocupació, la reeducació dels treballadors, el manteniment del seu poder adquisitiu, la millora de les seves condicions de vida, la lliure circulació amb el manteniment dels drets a les prestacions de la Seguretat Social, etc...

Posteriorment, altres organismes europeus com la Comunitat Europea d'Energia Atòmica (EURATOM) establiren també un seguit de mesures de caire social encaminades a fomentar la formació professional dels treballadors i oferir-los –així com a la resta de la població– la protecció sanitària contra els riscos de contaminació. Amb tot, podem estimar que amb la constitució de la Comunitat Econòmica Europea neix el primer instrument amb caràcter estructural que fomenta de forma específica la política ocupacional: el Fons Social Europeu (FSE).

En el Tractat de Roma, el 1957, s'estableix la creació d'aquest organisme amb la finalitat d'assolir uns objectius principals:

Promoure les facilitats d'ocupació dins la Comunitat.

Fomentar la mobilitat geogràfica i professional de la mà d'obra.

Millorar el nivell de vida dels treballadors del Mercat Comú.

Així, la seva base es troba en l'expansió de l'economia motivada per la integració dels estats: «cal aprofitar –segons paraules de Jean Claude Schütz– l'obertura de les fronteres, assegurar la fluïdesa d'una mà d'obra qualificada». Es posaven els fonaments perquè, mitjançant una estreta col·laboració entre els estats membres, s'establissin els principis generals per posar en marxa una política comú de formació professional, per eliminar la discriminació sexual dels treballadors i per garan-

tir la seva lliure circulació amb manteniment dels seus drets.

Evidentment, si bé l'esperit inicial del Fons i la prioritat d'aquests objectius es mantenen intactes, ha estat necessària la modificació dels mitjans per assolir-los. Des de la creació de l'organisme –que es produí en un clima de forta expansió econòmica– fins als nostres dies, Europa ha experimentat una progressiva i fonda evolució de caire econòmic i social que ha desembocat en un espectacular deteriorament del mercat de treball i en unes taxes d'atur veritablement alarmants. Aquesta situació ha forçat que el FSE mantingués una política de caràcter dinàmic, capaç de modificar, aprofundir i ampliar les seves actuacions a fi que s'adaptessin a les noves situacions creades per la depressió del sistema econòmic.

EL FONS SOCIAL, AVUI

La reforma més recent (octubre, 1983) es va posar en marxa el febrer de 1984 i marca les directrius per les actuacions del Fons Social Europeu que, presumiblement, es mantindran fins a finals de l'exercici de 1988.

S'estableix que el FSE afavorirà les polítiques que tendeixin d'una banda a donar als treballadors les qualificacions professionals necessàries a fi d'obtenir una ocupació estable, i d'altra banda a desenvolupar les possibilitats d'ocupació. Per tal d'aconseguir aquesta doble finalitat, el Fons finançarà principalment aquelles accions que revesteixin els següents caràcters:

De formació i orientació professional.
D'ajuda salarial a les contractacions.
De reinstal·lació i d'integració socio-professional en el marc de la mobilitat geogràfica.
De prestacions de serveis i de consells tècnics destinats a la creació de llocs de treball.

Així mateix, pot concedir ajudes de caire específic (projectes innovadors, examen de resultats de projectes en què hi hagi participat el Fons i intercanvi d'experiències). Ara bé, les ajudes per aquests conceptes van lligades a dos tipus de criteris: un de limitació geogràfica, i l'altre en relació amb el col·lectiu personal a que es dirigeixi l'acció:

El primer dels criteris estableix que, si bé el total de les regions integrades en les Comunitats Europees (anomenades zona «N») poden accedir a algun tipus d'ajuda per tal del Fons, algunes subvencions específiques queden reservades a: 1) les àrees de prioritat absoluta (AR*) que disposen del 44,5 % dels recursos del Fons; 2) les zones prioritàries (R**), fixades d'acord amb l'índex d'atur elevat i de llarga durada, i amb el de reestructuració industrial.

L'altre criteri dona preferència a les accions esmentades amb anterioritat i que s'adrecin a les persones més vulnerables del mercat de treball: joves (als quals es destina un 75 % del pressupost total del Fons), dones, minusvàlids, emigrants i aturats de llarga durada.

Un altre punt a considerar és el mecanisme de financiació de les accions acollibles a la intervenció del FSE. De fet, és molt poc complex: si bé pot promoure les actuacions tant una entitat pública com una privada (sempre mitjançant un únic interlocutor vàlid per cada estat membre, que, en el cas del nostre país és el Ministeri de Treball i Seguretat Social), el Fons cooperarà —en la majoria dels casos— al suport del cost de l'acció en la mateixa mesura que ho faci un organisme públic de l'Estat Comunitari que la presenti. Generalment, el finançament es divideix en un 50 % a càrrec del promotor públic i en un 50 % a càrrec del FSE. En el supòsit que el promotor sigui una entitat amb ànim de lucre haurà de participar amb un mínim del 10 % de les despeses.

A grans trets, doncs, podria resumir-se la política actual del Fons Social Europeu en els següents termes:

Potenciació de les accions amb la finalitat estricta ocupacional (amb especial consideració per la formació professional).

Prioritat per aquelles regions més deprimides.

Particular interès per la situació dels joves i per aquells altres col·lectius que es troben amb especial dificultat per accedir al mercat de treball.

Cofinançament de les accions per part del seu promotor públic i del Fons.

CATALUNYA I EL FONS SOCIAL EUROPEU

Segons el criteri esmentat de limitació geogràfica de les prioritats, Catalunya ha quedat emmarcada dins de les zones de prioritat normal o «R». Conseqüentment, si bé té accés a la majoria de les ajudes programades pel trienni 1986-88, no pot acollir-se (entre altres) a subvencions tan importants com el suport a les contractacions de caire temporal. No obstant, el Consell de Ministres de la CEE, celebrat a Brussel·les el 5 de desembre de 1985, adapta la normativa del Fons Social Europeu a l'adhesió d'Espanya i estableix que es tindrà en compte la legislació laboral espanyola en matèria de contractació per a la concessió d'ajudes salarials en aquest sentit. Aquest fet obre àmplies expectatives que, sempre i quan un contracte temporal tingui possibilitats de convertir-se en estable, pugui ésser subvencionat pel Fons.

Tenint en compte aquest criteri, la Generalitat de Catalunya ha sol·licitat —a més de les subvencions per a accions formatives— l'acolliment a ajudes pels contractes en pràctiques i en formació, i es consideren com a favorables les perspectives d'una resposta parcialment positiva de l'Administració del FSE. Hom ho espera així mateix de dos grups de programes preparats pels Departaments de Justícia i Ensenyament. No obstant, les dificultats pressupostàries d'enguany han suposat una certa limitació de les possibilitats de sol·licitud d'ajudes fetes per la Generalitat de Catalunya a Brussel·les amb càrrec als seus pressupostos, a causa del ja esmentat mecanisme de finançament al 50 % entre el Fons i l'organisme públic que sol·licita l'ajuda.

Això vol dir que, encara que un país com Catalunya tingui greus problemes d'atur i hagi preparat programes ben elaborats per fomentar l'ocupació, si no disposa de la meitat dels mitjans financers, no pot actuar com a promotor directe del programa. Aquest fet aconsellà que s'arribés a un conveni amb l'Administració Central, a fi que Catalunya pugui tenir accés als fons estatals destinats a cofinançar les accions acollides al Fons Social Europeu.

EL CONVENI SIGNAT

Després de més de deu mesos de negociació, se signava el 23 de gener d'enguany el Conveni entre el Departament de Treball i el Ministeri de Treball i Seguretat Social a fi de coordinar la política ocupacional.

Aquest conveni té una vigència limitada a l'any 1986, i reconeix l'obligació constitucional, tant de l'Estat com de la Generalitat, de practicar una política orien-

*. Són zones AR: Grècia, Irlanda, El Mezzogiorno italià, els departaments francesos d'ultramar, Ulster (Irlanda del Nord), Portugal i les comunitats autònomes de: Galícia, Castella-Lleó, Castella-La Manxa, Múrcia, Andalusia i Canaries, junt amb les ciutats espanyoles de Ceuta i Melilla.

**. Tota la resta de l'Estat Espanyol, i, per tant, Catalunya, ha estat qualificada com a zona R.

Fig. 2.

tada a la plena ocupació, i la necessitat de coordinació i col·laboració en l'execució de les diferents mesures de foment de l'ocupació. El conveni preveu nombroses actuacions relacionades amb el foment de l'ocupació i la formació, especialment dels joves.

En la part corresponent al FSE considera la col·laboració d'ambdues parts en la presentació de projectes i accions formatives, en les àrees del Fons de Solidaritat per l'ocupació i del Fons Social Europeu, així com la participació del Fons de Solidaritat en el suport salarial a les noves contractacions que pugui efectuar la Generalitat de Catalunya i qualsevol altra entitat o empresa situada en territori català. També es preveu la col·laboració en les accions de reinserció i integració socio-professional en favor de persones amb especials dificultats de col·locació en el mercat de treball.

El conveni estableix una Comissió Mixta de Seguiment, amb representants de l'Administració de l'Es-

tat i de la Generalitat, que entre d'altres funcions, té la d'examinar els programes que es presentin perquè siguin finançats el 1986 i 1987 pel Fons Social Europeu en l'àmbit de Catalunya. Un cop analitzats aquests projectes, la Unitat Administradora del Fons els tramitarà davant les instàncies competents.

La primera reunió de la Comissió Mixta Ministeri de Treball-Generalitat de Catalunya, celebrada el dia 3 de febrer, va crear el convenciment que hi ha considerables possibilitats d'experimentar un canvi favorable en la destinació de recursos per al foment de l'ocupació a Catalunya.

D'altra banda, cal remarcar que la signatura del Conveni no suposa una renúncia a la voluntat reiteradament exposada pel Consell Executiu d'assolir la gestió dels serveis relacionats amb la política d'ocupació a Catalunya, com va recordar el mateix conseller de Treball en l'acte oficial de la signatura.

JORNADES SOBRE LES RELACIONS LABORALS A ESPANYA I LA CEE

Amb l'objectiu de facilitar una aproximació dels professionals del Dret Laboral (advocats, graduats socials i membres de les diferents administracions i organitzacions sindicals i patronals) a la legislació comunitària, i alhora per a examinar les repercussions que l'entrada a la CEE pot significar per a nosaltres, el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, conjuntament amb el Patronat Català Pro Europa i el Col·legi d'Advocats de Barcelona, els dies 28 i 29 del propassat mes de novembre va organitzar unes *Jornades sobre les relacions laborals a Espanya i la CEE*. Els encarregats d'aquestes sessions d'estudi eren, i són, conscients que l'existència d'un mercat laboral europeu, afavorit per la lliure circulació de treballadors, fa necessària l'harmonització de les diferents legislacions sobre el tema vigents a la Comunitat. Les jornades pretenien ser, si més no, una primera presa de contacte amb una matèria per a nosaltres tant nova com important pel que fa a un futur ben proper.

En el decurs de les reunions es van tractar assumptes com la lliure circulació de treballadors a la CEE, els aspectes socials del Tractat d'Adhesió, les principals diferències amb Europa en matèria de legislació laboral, la incidència que pot tenir l'adhesió sobre les competències de la Generalitat i el Fons Social Europeu.

Entre els ponents hi havia els senyors Gérard Druesne, doctor en Dret i degà de la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques de la Universitat de Nancy; Juan Antonio Sagardoy, catedràtic de Dret del Treball de la Universitat Autònoma de Madrid i un dels inspiradors i redactors de l'Estatut dels Treballadors; Pierre Touillier, cap de divisió del Fons Social Europeu; Alejandro Mulas, subdirector general de la Inspecció de Treball del Ministeri de Treball, i Rafael Ortiz i Cervelló, director general de Relacions Laborals del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, que ha exercit, a més, com a advocat, professor i inspector de Treball.

LES COMUNITATS AUTÒNOMES I LA CEE

En parlar de les conseqüències que tindrà l'adhesió a la CEE sobre les competències de les comunitats autònomes, la primera pregunta que es planteja és: a qui correspon de garantir el compliment de la legislació comunitària? L'adhesió es produeix per estats i, per tant, la resposta immediata és: al nou Estat membre. Això no significa, però, que les comunitats autònomes n'hagin de restar marginades. La Constitució Espanyola estableix l'existència d'un Estat de les autonomies, i els respectius estatuts que les regulen estableixen unes competències que de cap manera no poden ésser oblidades.

Amb aquesta reflexió començava Rafael Ortiz, director general de Relacions Laborals del Departament de Treball, la seva intervenció sobre *Les competències de la Generalitat en matèria laboral. Incidència de l'adhesió*.

Potser —va dir el senyor Ortiz— una gran part dels problemes es plantegen pel fet que la nostra integració a la CEE s'ha produït quan el nostre sistema autonòmic encara no està consolidat. En tot cas, s'ha de pensar que les comunitats autònomes resten vinculades, des del moment de l'adhesió, al compliment de la normativa i les polítiques comunitàries en l'àmbit de les seves competències.

La Constitució Espanyola, segons el ponent, segueix un criteri restrictiu pel que fa a l'aplicació del criteri d'autonomia en la concessió de competències en matèria laboral. De fet, en dóna a les comunitats autònomes la capacitat d'«execució», però reserva a l'Estat la facultat de legislar, tret d'algunes excepcions. A la Comunitat Econòmica Europea es considera que aquesta separació entre capacitat legislativa i executiva pot crear, de vegades, problemes d'operativitat. Pel que fa a l'emigració i altres qüestions d'àmbit internacional, l'administració central de l'Estat es reserva totes les competències.

Cap a la regionalització

La tendència respecte a la política d'ocupació en tots els països de la CEE s'orienta i avança a la regionalització de la gestió i les iniciatives per tal d'aconseguir més efectivitat. Juristes de prestigi de la CEE i del nostre país manifesten preocupació per l'excessiva centralització de la política d'ocupació a l'Estat espanyol. En els

moments de crisi actuals –continua dient el senyor Ortiz– es fa necessària la col·laboració de totes les administracions, aglutinar tots els esforços.

Al nostre país, el desenvolupament d'una política d'ocupació més efectiva i descentralitzada exigeix la transferència a les comunitats autònomes de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM) i de la Formació Professional Ocupacional. Davant l'actitud «irreductible» per part del Govern central de no transferir l'INEM, cal afirmar –digué el director general de Relacions Laborals– que no hi ha fonaments jurídics que justifiquen aquesta negativa. De la correcta lectura de la Constitució no se'n segueix, de cap manera, que la gestió de l'INEM no pugui ser competència de les comunitats autònomes.

Normativa i comunitats autònomes

En parlar de la incidència que tindrà l'adhesió sobre les competències de les comunitats autònomes en matèries laborals, cal tenir en compte –va dir Rafael Ortiz– els tres nivells diferents en els quals les comunitats poden exercir les seves atribucions: en les competències exclusives, en les compartides i en les d'execució.

La Generalitat de Catalunya només té competència exclusiva, és a dir capacitat de legislar i executar, pel que fa a les cooperatives. En aquest sentit, la Generalitat haurà d'adaptar els ajuts que ofereix al sector cooperatiu a la normativa del mercat comunitari, normativa que exigeix essencialment el respecte al concepte de lliure competència.

La integració reportarà nombrosos beneficis al món cooperatiu. Concretament, moltes cooperatives de treball associat podran demanar ajuts del Fons Social Europeu, la majoria s'han constituït de resultes, directament o indirectament de la crisi econòmica. Pensem –digué Ortiz– en les que han nascut a conseqüència del tancament d'una empresa o en les que es creen a partir d'iniciatives d'autoocupació, per exemple les cooperatives de joves. Pensem també en la possible unió de socis de diferents nacionalitats i en les facilitats de coordinació i d'informació internacional que assoliran.

Cal considerar també que som davant un sector en expansió que tindrà un important paper dins l'economia comunitària els pròxims anys; per això és ben segur que la CEE haurà d'establir una legislació nova i més completa en aquest camp.

Ocupació i formació

La política d'ocupació i la formació ocupacional són competències compartides entre els governs central

i autonòmic. Ja s'ha comentat –va manifestar Rafael Ortiz– la tendència que hi ha a Europa a la regionalització de la política d'ocupació. Voldria afegir aquí que l'Estatut d'Autonomia faculta la Generalitat de Catalunya a constituir institucions que fomentin la plena ocupació i el desplegament econòmic i social dins les seves competències.

De fet hi ha l'antecedent històric de l'Institut Contra l'Atur Forçós, que la Generalitat va crear l'any 1933. L'Institut actuava com a oficina d'ocupació i elaborava estadístiques, entre d'altres funcions. No és cap disbarat, doncs, pensar que avui es podria crear un Institut Català d'Ocupació que gestionés les oficines de l'INEM. L'esmentat Institut faria una política d'ocupació coordinada amb la de l'Administració Central i s'ajustaria alhora a les tendències de regionalització que s'observen a la CEE.

Pel que fa a la formació professional ocupacional, en vies de transferència al Govern de la Generalitat, cal considerar el seu important paper com a eina que permet el reciclatge professional –imprescindible perquè la lliure circulació de treballadors sigui una realitat– i la formació dels joves per al treball. No es pot oblidar tampoc que tots els programes del Fons Social Europeu exigeixen que una part de la jornada laboral sigui dedicada a la formació.

El director general de Relacions Laborals va fer referència, per últim, a les competències d'execució. Segons va dir, la legislació espanyola està pràcticament equiparada a l'europea pel que fa a les condicions de treball.

Participació dels treballadors

En la pràctica caldrà reforçar, però, el paper de les negociacions col·lectives, que a la Comunitat tenen un contingut que ultrapassa els convenis col·lectius. La participació dels treballadors s'entén a Europa de quatre maneres: la negociació de convenis col·lectius, l'accés als òrgans d'informació de l'empresa, l'accés als òrgans de decisió i consulta i la participació en l'empresa respecte a la gestió.

El paper que haurà de tenir l'Administració autonòmica s'ha d'orientar a l'acostament de les parts i a la recerca de solucions equitatives, quan no sigui possible l'acord, per la via de l'arbitratge i la conciliació.

El nostre concepte de Seguretat i Higiene en el Treball és un altre aspecte que caldrà revisar profundament. La Comunitat Econòmica Europea no limita la legislació sobre seguretat del treballador, sinó que la fa extensiva al seu entorn i a la comunitat que podria estar afectada per possibles mancances o negligències.

ARA JA NO SOM DIFERENTS

Juan Antonio Sagardoy va començar la seva conferència sobre les *Principals diferències amb Europa en matèria de legislació laboral* afirmant que el conegut i explotat lema turístic «Espanya és diferent» no és actualment aplicable pel que fa referència a la legislació laboral.

A la nostra Constitució –va dir– es reconeixen els tres pilars bàsics que donen suport al Dret Laboral en els països democràtics: la negociació col·lectiva, el dret de sindicació i el dret de vaga. Pel que fa a aquest últim dret, la nostra legislació és, fins i tot, més àmplia i permissiva que la d'altres països de la Comunitat.

Amb tot, caldrà introduir alguns canvis adreçats a afavorir la lliure circulació de treballadors. Caldrà també reduir la intervenció de l'administració en la resolució de conflictes laborals i potenciar la negociació col·lectiva, que, a hores d'ara, a Europa ja compta amb una llarga tradició.

Als països de la Comunitat, els treballadors són conscients que la situació econòmica actual no permet d'aconseguir grans avenços de caràcter quantitatiu –salaris, jornada laboral–, i és per aquest motiu que hi ha la tendència a introduir millores de tipus qualitatiu o social als convenis col·lectius. Aquests aspectes són molt minsos als nostres convenis, en els quals no tenen sinó una consideració secundària.

S'observarà també –segons Sagardoy– una flexibilització general del mercat de treball, que afectarà la llibertat de contractació, l'extinció de contractes i la mobilitat funcional. A Europa aquesta flexibilització es basa en tres aspectes: eliminar la intervenció de l'Estat, és a dir, fugir del proteccionisme; augmentar la llibertat col·lectiva, encara que això minvi una mica la individual, i modificar, sense afectar-ne els fonaments, la legislació laboral amb vista a facilitar la mobilitat del mercat de treball.

La qüestió dels acomiadaments

Sobre la controvertida qüestió dels acomiadaments, cal diferenciar –va dir Sagardoy– entre els individuals i els col·lectius. Pel que fa als acomiadaments individuals, la diferència principal entre Espanya i Europa la trobem en l'import de les indemnitzacions que cal pagar. Mentre que a la Comunitat s'abonen com a màxim 12 mensualitats, a Espanya aquest màxim arriba a 42 mesos. Als països de la CEE, com aquí, tot acomiadament s'ha de fonamentar, ha de tenir una justificació.

Tota una altra cosa són els acomiadaments col·lectius, els quals, un cop l'empresari n'ha pres la resolució, es duen gairebé sempre a terme. Hi ha, però, un període de negociació per tal d'evitar situacions traumàti-

ques i cercar possibles solucions. No hem d'entendre aquí negociació com a simple tràmit, ja que a Europa existeix una llarga tradició de negociacions col·lectives, que acostumen a ser força dures.

Juan Antonio Sagardoy va acabar la seva intervenció fent referència a un fenomen de recent aparició als països de la CEE: les empreses de treballs temporals. Aquestes empreses es dediquen a contractar treballadors per cedir-los a altres entitats per un espai determinat de temps. Aquests serveis poden ser molt útils, per exemple, en el cas de les substitucions.

Des d'un punt de vista jurídic, cada país de la Comunitat dona un tractament diferent a aquest sistema de contractació. Mentre que a Espanya, Suècia i Itàlia s'hi veu un delictes de tràfic de mà d'obra, en altres països es regula convenientment per tal d'evitar els abusos, i encara n'hi ha d'altres on senzillament es tolera.

La tendència general és, però, de considerar que aquestes empreses són instruments útils i que contribueixen a generar ocupació, encara que cal regular-ne amb molta cautela l'existència i vigilar molt de prop la situació laboral dels treballadors.

LLIURE CIRCULACIÓ DELS TREBALLADORS

Tota la legislació comunitària en matèria de circulació de treballadors als països de la CEE arrenca dels acords del Tractat de Roma, en el qual s'aboleix tota mena de discriminació per raó de nacionalitat. Amb aquesta afirmació va iniciar Gérard Druésne, degà de la Facultat de Dret i Ciències Econòmiques de la Universitat de Nancy, la seva ponència sobre *La lliure circulació de treballadors en les Comunitats Europees*.

En la pràctica això significa que les condicions d'ocupació, el salari, els drets sindicals, l'assistència, etc., han de ser iguals per a tots els treballadors d'un país, qualsevol que en sigui la nacionalitat. Concretament, el Tractat de Roma estableix que no hi haurà cap preferència a l'hora d'ocupar un lloc de treball pel fet de pertànyer a una nacionalitat o una altra; que, pel fet d'aconseguir una feina, l'emigrant assolirà els mateixos avantatges socials que un treballador del país, tindrà també els mateixos drets en matèria sindical i podrà accedir a la formació professional i al reciclatge en les mateixes condicions. Els beneficis de la lliure circulació de treballadors són extensius a la família de l'emigrant. Els ascendents i descendents dels treballadors podran acompanyar-lo al país on es va a instal·lar i assoliran els mateixos drets que ell.

El permís de treball

El dret a establir-se en un país aliè –va dir Druésne– està vinculat al fet d'exercir-hi una activitat profes-

sional. Es concedeix, però, la possibilitat de viure-hi durant tres mesos sense contracte de treball per mirar de trobar feina. Si no hi troba ocupació en aquest termini, l'emigrant haurà de deixar el país en el qual pretenia treballar. Les activitats submergides o marginals queden totalment al marge del que s'ha dit fins ara.

El permís de treball, un cop aconseguit, és vàlid per a tot el país, qualsevol que sigui la seva estructura política –pensem per exemple en els estats federals– i hi permet una mobilitat total, sense cap limitació geogràfica, per un espai de cinc anys.

DIFERENTS POLÍTIQUES D'Ocupació

Els països comunitaris no volen, o no poden, seguir una política d'ocupació conjunta; és per aquest motiu que una gran part de la legislació sobre aquesta matèria no passa de ser una orientació o recomanació. Aquesta afirmació pertany a José Antonio Peredo Linacero, de la Secretaria d'Estat per a les Relacions amb les Comunitats Europees. El senyor Peredo, que va parlar sobre els *Aspectes socials del Tractat d'Adhesió*, va justificar aquesta manca de directrius comunes a l'hora de fomentar l'ocupació en el fet que resulta molt difícil pensar que es pugui efectuar una mateixa política d'ocupació a Alemanya que a Grècia, per exemple.

D'altra banda, no podem oblidar –va dir Peredo Linacero– que a la Comunitat hi ha una certa por que, amb l'entrada de nous països, no es produeixi una «invasió» de mà d'obra desocupada. Si mirem les taxes d'atur dels països de la CEE veurem que, encara que més baixes que les d'Espanya, són prou preocupants. Aquesta por ha estat un dels motius pels quals la lliure circulació de treballadors no serà un fet per al nostre país fins d'aquí a set anys.

Taxes d'atur dels països membres de la CEE
(març 1985)

Alemanya	9,2 %
Bèlgica	14,1 %
Dinamarca	10,3 %
França	10,6 %
Grècia	12,6 %
Irlanda	17,8 %
Itàlia	14,2 %
Luxemburg	1,7 %
Països Baixos	13,6 %
Regne Unit	14,4 %
CEE	11,5 %

Un dels objectius que s'ha marcat la Comunitat Econòmica Europea és aconseguir la plena ocupació. Els instruments que utilitza són bàsicament la lliure circula-

ció de treballadors i el Fons Social Europeu, sobre els quals altres conferencians han tractat en profunditat. Però paral·lelament a l'existència d'aquestes dues eines, la Comunitat desplega una «estratègia» per aconseguir el màxim nivell d'ocupació, i això reclama necessàriament la flexibilització del mercat de treball.

Les principals orientacions per al foment de l'ocupació consisteixen –segons José Antonio Peredo– a mantenir i impulsar la solidaritat social de manera que les negociacions en matèria salarial possibilitin les inversions productives pel fet de reduir les pressions financeres vigilant les cotitzacions socials, de potenciar les petites i mitjanes empreses, sobretot a les zones de creixement potencial de la desocupació, de fomentar les iniciatives de la població activa de la comunitat per mitjà de l'educació professional i de crear estratègies alternatives al simple pagament del subsidi d'atur.

LA SEGURETAT SOCIAL

Alejandro Mulas, subdirector general de la Inspecció de Treball del Ministeri de Treball, va parlar sobre *La reglamentació comunitària respecte a la seguretat social*. El senyor Mulas va dir que aquest assumpte no s'ha tractat mai a la Comunitat com a objectiu en ell mateix, sinó com un aspecte més orientat al compliment de la lliure circulació de treballadors.

Mai no s'ha pretès d'establir un règim únic ni tan sols es parla d'equiparar les legislacions. De fet, el Dret Comunitari en aquesta matèria només complementa, quan cal, el de cada país. De tota manera es parla d'una mena d'harmonització natural adreçada a la igualtat de tracte a efectes de seguretat social entre els treballadors nacionals i els estrangers, a la conservació dels drets assolits en el país o els països de procedència i també a la conservació dels drets en curs d'adquisició a efectes de pensions i prestacions. De fet –manifestà Mulas–, hi ha una tendència a fer una aplicació expansiva i progressiva de les diferents legislacions, de manera que al treballador només li és aplicable la normativa del país en el qual treballa i en el qual viu.

Les discriminacions

Les dones continuen essent discriminades per la seguretat social, –segons Mulas– a diferència del que s'esdevé a efectes d'ocupació, salaris i drets laborals en general, qüestions respecte a les quals hi ha una equiparació explícita de sexes en la legislació. Però pel que fa a la seguretat social això no es preveu d'una manera prou clara. De fet, s'arrossegueu les diferències existents en les diferents legislacions nacionals en relació amb l'edat de jubilació, prestacions familiars, etc. Potser les raons

d'aquesta discriminació es troben en la recent incorporació de les dones al món del treball, la qual cosa provoca que, en la majoria de casos, la dona sigui beneficiària de la seguretat social, però no'n sigui titular.

Les fórmules de finançament de la seguretat social són molt diverses als països de la CEE. N'hi ha que la consideren dins els pressupostos generals de l'Estat, en d'altres, se segueix el sistema de cotització patronal; això està en funció del grau de benestar social que cada Estat vulgui proporcionar als seus ciutadans. De tota manera —va resumir Mulas—, els resultats finals acostumen a ser molt similars a la majoria de països de la Comunitat.

EL FONS SOCIAL EUROPEU

La missió del Fons Social Europeu es fa molt difícil en els moments actuals. Encara que ens trobem davant una estabilització relativa de l'atur, cal considerar que això afecta més d'un 11 % de la població activa de la Comunitat. Amb aquestes paraules començava la intervenció del senyor Pierre Touillier, cap de divisió del Fons Social Europeu.

Segons Touillier, a la CEE la meitat de les dones que volen treballar no troben feina i els joves estan tres vegades més afectats per aquesta situació que els adults. Això provoca que el Fons Social Europeu rebi demandes d'ajut superiors al 166 % de les seves disponibilitats.

L'objectiu del fons és de fomentar la solidaritat entre els països i les regions de la CEE, és a dir, contribuir a la transferència d'ajuts de les regions més riques a les més pobres. Per això s'han establert els qualificatius de zones de preferència absoluta del Fons i de zones d'ajut preferent. Les primeres són les regions d'atur elevat i producte interior brut més baix. A aquestes es destina el

40 % dels ajuts del Fons. Fins ara han rebut aquest tractament Grècia, Groenlàndia, Irlanda, el Mezzogiorno Italià, Irlanda del Nord i els departaments francesos d'ultramar.

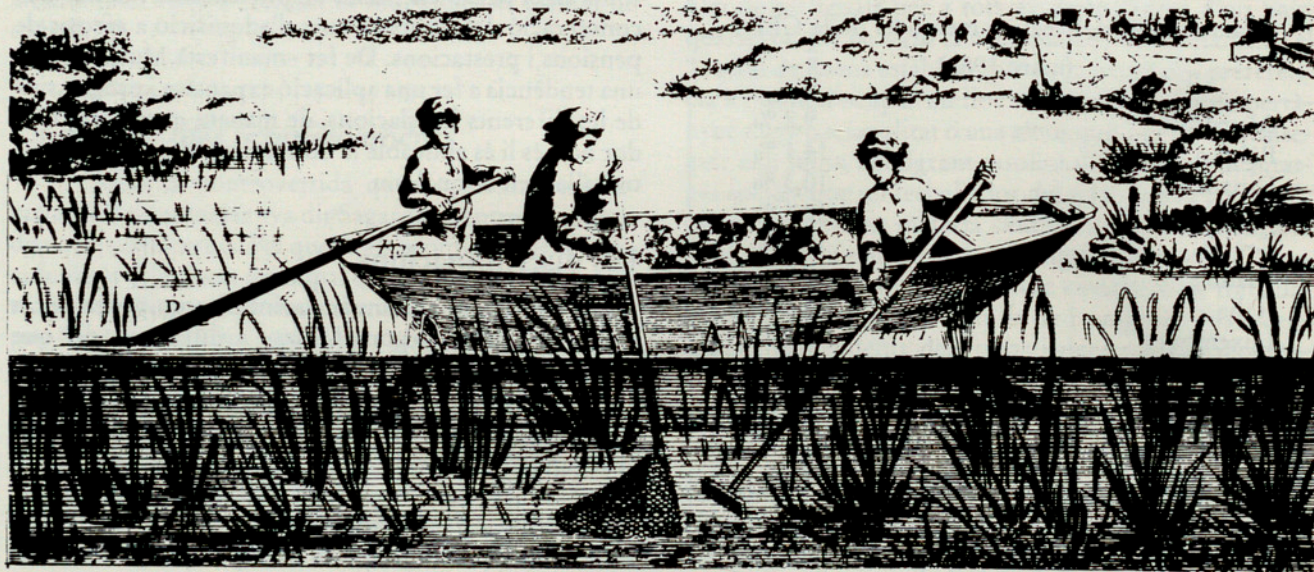
Espanya i Portugal

Amb l'adhesió d'Espanya i Portugal augmentaran les regions considerades de preferència absoluta i s'ampliarà el percentatge que se'ls dedica. Es pràcticament segur que tot Portugal serà inclòs en aquesta categoria d'ajut. Pel que fa a Espanya, s'espera que hi seran incloses Andalusia, Canàries, Castella-Lleó, Extremadura, Galícia, Múrcia i Ceuta i Melilla. La resta de les regions de l'Estat espanyol seran considerades zones d'ajut preferent. Mereixen aquest qualificatiu les zones que tenen un elevat índex d'atur, encara que el PIB també hi sigui elevat. Normalment es tracta de regions industrialitzades que pateixen els efectes de la crisi econòmica i la reconversió industrial.

La major part dels ajuts que concedeix el Fons, un 75 %, es dedica a l'ocupació juvenil; la resta, als ajuts per a treballs col·lectius —plans d'ocupació— i als sectors de treballadors amb dificultats especials a l'hora de trobar feina, com és el cas de les dones, els emigrants, els minusvàlids, etc.

Totes les accions del Fons donen una gran importància a la formació, i és per això que tots els programes que s'hi presentin han d'incloure un mínim de dues-centes hores destinades a formació teòrica.

En parlar de formació es fa referència tant als joves en període d'aprenentatge com als adults sense feina perquè el seu ofici, la seva professió ha desaparegut i necessiten un reciclatge i també a aquells que mantenen una qualificació desfasada en el mercat de treball.

AQUESTA EUROPA

EDUARD CARDONA I ROMEU

Advocat

Aquesta Europa va néixer per edificar una convivència entre els pobles, damunt les runes i la misèria del feixisme, damunt les víctimes de la guerra i dels innocents sacrificats als camps d'extermini. Va néixer per a la llibertat i la conciliació. No es tractava només de fer una cosa gran, un superestat, un supermercat, un supereixèrcit.

Alguns pobles d'Europa havien perdut el sentit de la tolerància, aquella virtut que, segons Sant Agustí, permet que les persones s'estimin o que, almenys, es respectin mentre que critiquen els seus errors mútuament. Havien caigut en la intolerància, en el maniqueisme, la divisió de la societat en «bons i dolents», en la sacralització de l'Estat, en la dictadura. Alguns pobles d'Europa havien caigut en l'enfrontament nacionalista, en les reivindicacions de regions frontereres que amagaven l'impuls de domini d'una nació sobre una altra.

L'endemà de l'acabament de la guerra, polítics demòcrata-cristians, el francès Robert Schumann i l'alemany Adenauer, posaren els fonaments per a la reconciliació franco-alemanya, amb Churchill, De Gasperi, el socialista Spaak, Monnet i tants d'altres que destacaren entre els primers constructors de les institucions que havien d'afermar la llibertat política i sindical, l'economia i la defensa d'Europa.

Hitler havia eixamplat ahir el seu imperi, gràcies a les successives dimissions del principi de seguretat col·lectiva dels diferents estats democràtics. Va ser un pacifisme... que portà la guerra. Ara, hom no volia veure repetida aquesta història enfront de l'imperi rus, que ja s'havia estès a mitja Europa, i es creà l'OTAN de què tant s'ha malparlat.

Hom diu que avui «hem entrat» a Europa i que sempre hi hem estat, encara més, l'hem feta, pel bé i pel mal. Llegim a l'*Humanisme integral* de Maritain, escrit l'any 1936, l'explicació del concepte «pluralisme», mot que avui ja és del domini públic, i si també llegim l'usatge «Quoniam per iniquum», recopilat pels nostres legisladors l'any 1060, veurem que la constitució de l'estat català es fonamentava, ja en els seus orígens, en el pluralisme: «...per açò nós sobredits Ramon e Adalmús... de-

cernim e manam que tots los prínceps que en aquest Principat són a venir après nós, hajam tots temps ferma fe e perfecta e vera paraula; guisa que tots hòmens nobles e no nobles, reys e prínceps, magnats e cavallers, vilans e pagesos, mercers e mercaders, peregrins e viandants, amics e enemics, christians e sarrahins, jueus e heretges, se pugan en ells fiar e creure...»

Heus ací un poble, que no es designa amb aquest nom genèric sinó on cadascú rep un nom pel seu treball i tret distintiu, un poble complet, fins i tot amb enemics, musulmans i jueus, on ningú no és foragitat, on fins i tot «els heretges hi són necessaris». L'Europa actual de la llibertat i la tolerància, del pluralisme, existia a la Catalunya del segle XI.

Els problemes i solucions d'aquesta Europa són els mateixos que els d'Espanya. Això ja ho sabia el dictador Franco. El novembre de 1955 vàrem muntar a l'Institut Francès de Barcelona una exposició europeïsta amb el Cercle d'Estudis Europeus que presidia Anton Cañellas. S'inaugurà el dia 7, i al cap de pocs dies ja estava clausurada per ordre del Governador Civil.

Nosaltres també ho sabíem. Vàrem lluitar en la clandestinitat perquè Franco no entrés ni a les institucions europees ni a l'OTAN, no solament per un principi de resistència, sinó perquè creïem que si l'Espanya franquista entrava corrompia aquelles institucions i Europa deixaria de ser l'alternativa de futur. Sembla que ho vàrem encertar perquè el canvi de règim ha anat sobretot per aquí.

La plaga de la tolerància s'emparà ahir d'Espanya i esclatà la guerra plena de crueltat al front, i sobretot a la reraguarda. La plaga del nacionalisme castellà s'emparà del territori de Catalunya, Bascònia i Galícia i els sotmeté al seu domini fins i tot intentan d'arrancar, com males herbes, llengua i consciència.

Ja en plena guerra es plantaren, però, les llavors de la reconciliació i la llibertat que per fi hem recobrat. Voldríem assenyalàr només la creació a París del Comitè per la Pau Civil i Religiosa a Espanya, feta per Mendizábal i Roca i Cavall juntament amb Mauriac, Maritain, Dom Sturzo i altres, la clarividència i tenaç actitud del Cardenal primat de Catalunya, Vidal i Barraquer, que es

negà a signar la carta col·lectiva de l'episcopat espanyol en suport a la «Cruzada». El sacrifici de Companys, Peiró, Carrasco, etc., va ser un sacrifici per Catalunya perquè podien, si es retractaven, «salvar la vida», però la seva vida era esdevenir llavor. La sembra, en definitiva, de tots els morts innocents, assassinats a l'un i a l'altre cantó. Per la barbaritat que sofriren, ells ens ajuden ara a vetllar el manteniment de la tolerància.

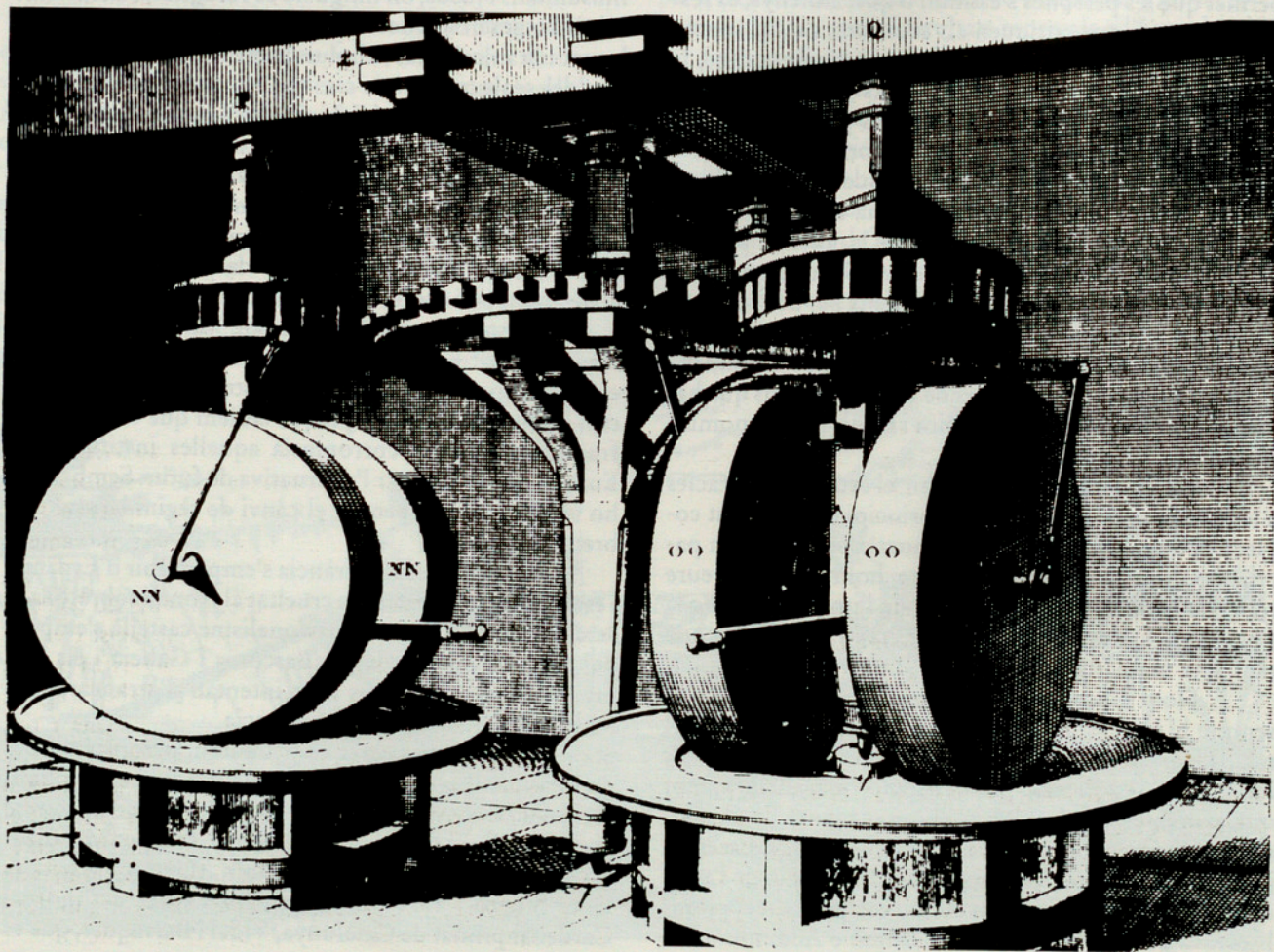
Després d'aquella plaga, avui Espanya presenta una democràcia que és signe de llibertat i tolerància juntament amb una constitució redactada per consens gairebé unànime, que reconeix les autonomies de les diverses nacionalitats. Avui Europa també ens ensenya que els seus diversos pobles poden conviure mantenint les seves autonomies, dintre unes institucions subsidiàries que atenen les necessitats que els són comunes. Espanya ha d'ensenyar que dintre seu és coherent amb aquestes maneres europees, maneres que tampoc no li són estranyes perquè regiren la Confederació catalano-aragonesa i tota la península fins al 1640 i 1714. Castella i Catalunya poden aprendre de la reconciliació franco-alemanya, de com conviuen les diverses nacionalitats, etc.

Aquesta Europa és casa de llibertat per a les persones i per als pobles, és casa de tolerància per a la reconciliació i convivència entre les persones i els pobles. Per això és casa nostra. Volem que així es mantingui i que el seu aixopluc s'estengui. Però, no volem tancar els ulls ni les mans davant la feina a fer.

Escrivíem, el 16.3.78, a *Nova Veu*: «El providencialisme mamat de la dictadura ens fa imaginar que per obra de la democràcia ha de sorgir ara i aquí aquell "dia de demà" on tot era resolt gratis i a satisfacció de tothom. Com que l'encanteri no es produeix s'alcen els planyis».

Amb l'«entrada a Europa» passa ara una cosa semblant. Alguns ja es planyen, el primer dia, perquè en penetrar al Parlament europeu no ens han rebut amb l'himne dels Segadors o perquè no s'ha solucionat el problema de l'atur. Calma...

Als nostres eurodiputats, de moment, només ens atrevim a demanar-los, com a primera providència, que s'arribin a Mauthausen i ofrenin una garba de farigola, romaní i ginesta als catalans que allí sucumbiren perquè un dia ells poguessin ser diputats d'aquesta Europa.

SITUACIÓ DEL SINDICALISME A CATALUNYA

CARLES NAVALES

Sindicalista

El sindicalisme, i tot allò que s'hi refereix, és un dels camps amb el menor nivell de seguiment estadístic, cosa bastant usual també en altres àmbits que requereixen de seguiment i anàlisi per a obtenir un coneixement fiable de la nostra realitat. A Catalunya, com a la resta d'Espanya, el fet sindical ha vingut marcat en aquest darrer període, per la disgregació del mercat de treball, com a conseqüència directa de l'atur; per l'adequació dels sindicats existents a la nova realitat democràtica i per les contradiccions, relacionades en gran mesura a les relacions sindicat-partit, que s'han produït en existir per primera vegada des de la Guerra Civil un govern d'esquerres a Madrid.

Tots aquests factors estan influïnt en un nou plantejament de les estratègies sindicals, a les quals caldria afegir, en el cas de CC.OO., l'aïllament i les conseqüències negatives que suposa, derivades de la no acceptació per part de la Confederació Europea de Sindicats (CES) perquè formi part d'aquest organisme en el qual sí que s'hi troben UGT i el sindicat basc ELA-STV. Una descripció del que ha succeït en el darrer any es fa necessària abans de concloure en la situació actual, per la qual cosa el tema de l'atur, la negociació col·lectiva, la representativitat sindical, els comportaments davant de l'Acord Econòmic-Social (AES), etc. conformaran la primera part d'aquest article.

En acabar 1985 el nombre de treballadors en atur, a Catalunya, pujava a 461.800 persones. Durant el mateix, el nombre de persones sense feina registrades a les oficines d'ocupació a Catalunya ha augmentat en un 3,46 %, increment que afecta 15.460 persones.

L'increment registrat al llarg de l'any és superior al de 1984 que va ser d'un 0,68 %, però si ens remuntem a anys anteriors, el creixement ha estat molt més moderat: l'any 1983 l'atur va incrementar en un 18,64 % (69.641 persones), el 1982 ho va fer en un 25,32 % (75.487 persones) i el 1981 en un 24,07 % (57.846 persones). Aquesta evolució dels darrers anys posa de manifest l'existència d'una certa estabilització durant el 1984 i 1985, amb una desacceleració important del creixement de l'atur.

L'evolució de l'atur a Espanya en conjunt és similar, ja que l'augment de l'atur registrat durant el 1985 és el més moderat dels darrers anys. En finalitzar el mes de desembre de 1985 el nombre de persones sense feina era de 2.731.505, és a dir, 127.312 persones més que l'any anterior, que en termes relatius suposa un increment del 4,89 %, i supera en 1,43 punts percentuals el registrat a Catalunya.

Al 1985, la població catalana sense feina supera, per primera vegada, el 20 % de la població activa, i la taxa d'atur corresponent al darrer mes de l'any se situa en el 20,04 %, és a dir, 0,72 punts per sobre de la de l'any anterior que era del 19,32 %.

L'evolució de l'atur per sectors d'activitat econòmica (segons la taula que s'adjunta) ha estat favorable en el sector de la construcció (-9,19 %) i en el col·lectiu dels que no han treballat anteriorment (-2,56 %). Els sectors més afectats per l'augment de l'atur han estat el sector de serveis (11,68 %) i el sector primari. Pel que fa al sector primari cal destacar que el creixement de l'atur del darrer any (8,56 %) és 5 vegades inferior a l'experimentat el 1984 (41,31 %) i per tant suposa una millora favorable. El sector de la indústria s'ha vist també seriosament afectat i més si tenim en compte que mentre l'any 1984 l'atur industrial va disminuir en un 1,28 %, el 1985 l'augment experimentat és del 6,56 %.

A Espanya tan sols el sector de la construcció té una evolució favorable de l'atur. La resta de sectors econòmics incrementen els seus efectius desocupats i el sector primari és el més afectat per aquest increment (12,13 %).

L'augment de la població sense feina no ha estat homogeni al llarg de l'any i poden diferenciar-se tres períodes: el primer, de gener a març, es caracteritza per un creixement moderat; en el segon període, d'abril a agost, l'atur disminueix de manera continuada i, fins i tot, arriba a situar-se en un nivell inferior al registrat l'any anterior. Factors estacionals com són l'acabament de la temporada turística i dels estudis dels joves fan que el mes de setembre s'iniciï un nou període d'intens creixement de l'atur fins al mes de novembre. El darrer mes de l'any s'observa, com ja hem comentat, una certa millora però l'atur supera encara el registrat l'any anterior.

**Variació de l'atur registrat per sectors d'activitat econòmica
a Catalunya i a Espanya durant el 1985**

	Catalunya		Espanya	
	Variació absoluta	Variació relativa	Variació absoluta	Variació relativa
Agricultura	243	8,56 %	11.922	12,13 %
Indústria	9.867	6,56 %	30.435	5,10 %
Construcció	-4.994	-9,19 %	-25.730	-5,74 %
Serveis	13.492	11,68 %	65.807	9,23 %
Sense ocupació anterior	-3.148	-2,56 %	44.878	6,00 %
TOTAL	15.460	3,46 %	127.312	4,89 %

L'evolució de l'atur per sexes ha estat molt diferenciada ja que la població masculina sense feina disminueix en un 0,78 % (2.027 persones), mentre que la femení té un augment del 9,34 % (17.487 persones).

La situació dels joves respecte a l'atur presenta una millora per segon any consecutiu i el 1985 disminueix el nombre de joves sense ocupació en un 4,14 % (8.586 persones). Aquesta forta disminució és deguda a la reducció de l'atur en el col·lectiu més jove, de 16 a 19 anys, que presenta una variació de -12,0 % (13.010 persones); els joves de 20 a 24 anys, en canvi, augmenten l'atur en un 4,48 % (4.424 persones). La disminució de l'atur juvenil pot explicar-se per l'impacte de les noves formes de contractació de foment de l'ocupació, ja que, en finalitzar l'any 1985, es van registrar 11.723 contractes en pràctiques i 28.807 d'aprenentatge o formació.

Per últim, una anàlisi de l'atur comarcal posa de manifest que durant l'any 1985 pràcticament totes les comarques augmenten el seu atur exceptuant-ne vuit. Entre les comarques que disminueixen el nombre de persones sense ocupació destaquen el Gironès amb una variació de -19,67 % (1.583 persones), el Berguedà amb una disminució de l'11,13 % (276 persones) i el Baix Camp amb una davallada del 8,24 % (811 persones). Les comarques que presenten increments més intensos són: la Selva amb un 24,97 % (1.022 persones), la Garrotxa amb un 19,01 % (311 persones), l'Alt Empordà amb un 18,12 % (512 persones) i l'Alt Urgell amb un 18,08 % (96 persones). De tota manera, aquestes comarques mantenen una taxa d'atur per sota de la mitjana de Catalunya.

NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

Pel que fa a la negociació col·lectiva de 1985, començarem dient que ha transcorregut amb major rapidesa que en anys passats, especialment en els convenis sectorials de major importància; malgrat això, s'ha observat un alt nivell de participació dels treballadors a tra-

vés dels seus sindicats, els comitès d'empresa i les assemblees en els centres de treball.

Pot afirmar-se que s'han mantingut pràcticament tots els àmbits de negociació, impedit-se l'existència de convenis d'eficàcia limitada, excepte algunes excepcions de poca importància en els sectors del metall i l'alimentació.

La conflictivitat laboral, com a conseqüència de l'AES, s'ha vist notablement reduïda en els convenis del sector, produint-se conflictes importants únicament en algunes empreses amb conveni propi, entre les quals podríem citar Roca, Telefònica, Renfe, Safa, Motor Ibèrica i algunes altres. La forta conflictivitat registrada en la negociació col·lectiva de l'any anterior, també ha pesat, sense cap mena de dubte, en els plantejaments que portava a les taules de negociació la representació empresarial.

Pel que fa als continguts dels convenis pactats a Catalunya, en l'apartat salarial, el percentatge mitjà d'augment ha estat del 7,50 % que, si s'acompleix la previsió d'inflació que el govern fa per al 1986, hauria de ser considerat com un dels millors augments dels darrers anys.

Les clàusules de revisió salarial han observat una generalització respecte a anys anteriors, igual com la recuperació del seu caràcter retroactiu. El juliol de 1984, només un 66 % dels treballadors amb convenis signats tenien revisió salarial, percentatge que, al 1985, s'ha situat en un 86 %, tot i que cal dir que s'han vist reduïdes les revisions salarials de periodicitat semestral, però no deixa de ser positiu per als treballadors l'extensió major d'aquesta millora en els convenis que no la tenien i de la qual es deriva la possibilitat de poder recuperar, en finalitzar l'any, el poder adquisitiu si es desborda la inflació.

La jornada laboral s'ha mantingut pràcticament igual, a desgrat que en alguns convenis s'ha produït una reducció en el còmput anual, però són casos aïllats i gens generalitzables, com pot ser el cas de l'Ajuntament de

Sabadell, on la jornada laboral ha quedat establerta en 35 hores setmanals.

Tocant el tema del drets sindicals, no s'han enregistrat avanços generalitzats, tot i que en alguns temes s'apunten passos cap endavant, tals com l'acumulació d'hores sindicals per als comitès d'empresa o el reconeixement de les seccions sindicals, com ha succeït a Aismalibar (20 hores per a la secció sindical), Fergat (8 hores anuals per a la realització d'assemblees), comerç del metall de Barcelona, on s'ha reconegut la figura del delegat de la secció sindical, etc. En total, hi ha 22 convenis en els quals es milloren els drets sindicals.

El tema de l'ocupació ha aparegut amb poca força. Objectivament, resulta difícil d'obtenir compromisos d'aquest tipus, malgrat que són potser els més importants. Aquesta circumstància es dona pràcticament en un cent per cent en els convenis de sector. En els convenis d'empresa resulta més fàcil adoptar compromisos que afectin el control de contractació, manteniment de plantilles, contractació de vacants per jubilació, etc. Hi ha hagut un total de 13 convenis en els quals aquestes qüestions s'han reflectit, alguns com el conveni provincial de jugueteria de Barcelona, que contempla que siguin cobertes les vacants per jubilació amb contractes mínims de dos anys; Hotel Harriot, amb el compromís de manteniment de tota la plantilla; Enher, on quaranta contractes eventuais passen a fixos de plantilla i les hores extres esdevenen contractes temporals; Doga Metal, on s'han realitzat 10 noves contractacions a canvi de la supressió de les hores extres, etc.

A més de les exposades, pot dir-se que no hi ha hagut gaire més millores de caràcter social per als treballadors, tot i que poden destacar-se alguns exemples positius com la millora de cobertura de l'ILT en el conveni de Viatgers de Barcelona i Argelich Termes; el de fusteria i ebenisteria, amb obligació de la revisió mèdica en totes les empreses amb més de 25 treballadors; el de transport, on s'ha avançat en la vella aspiració de protecció en cas de retirada del carnet; el de Zardoya-Otis, on es dona al comitè de seguretat i higiene facultats executives en llurs comeses, i algun cas més.

ASPIRACIONS PATRONALS

Respecte a les aspiracions patronals, aquestes se centraven en quatre punts: la congelació dels plus no productius; la immobilitat de la jornada laboral; la vinculació d'augments salarials a clàusules de productivitat i absentisme; i, finalment, la renegociació dels complements d'ILT.

Es pot dir que, exceptuant allò que fa referència a la jornada laboral, no s'ha observat en els convenis col·lectius la consecució dels tres objectius restants, si bé, el fet que la CEOE hagi signat l'AES, situava les represen-

tacions empresarials en un punt de partida d'ampli acord, per la qual cosa els plantejaments complementaris tenien únicament aquest caràcter.

Un aspecte final que considero negatiu és que no s'hagi avançat en l'aspecte que les comissions paritàries, que negocien els convenis, tinguin durada tot al llarg de la vigència d'aquests, amb capacitat de negociació i mediació en els conflictes col·lectius de treball. Aquest tema és important si tenim en compte la complexitat que planteja la reconversió de sectors i la introducció de noves tecnologies. Les centrals sindicals han defensat aquest tema en la quasi totalitat de convenis que s'han negociat. Curiosament els que no volen tirar-ho endavant són els representants empresarials.

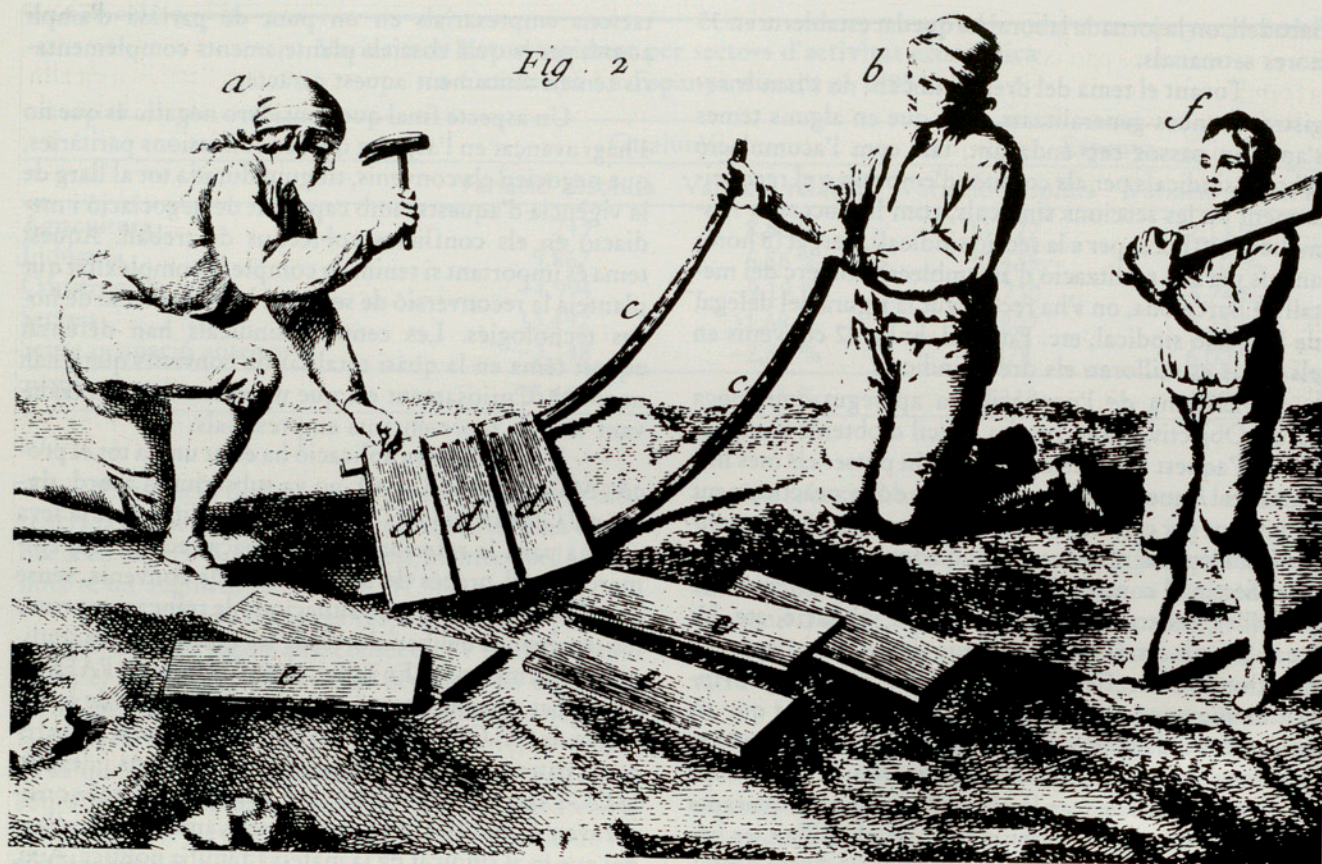
L'AES i la seva aplicació ha estat unit a tot el procés. Malgrat que CC.OO. no va subscriure l'acord, signat pel Govern, la UGT i la CEOE, pot dir-se que la seva segona part, la referida a la negociació col·lectiva, emmarcà tot el procés de negociació dels convenis, sense que s'arribés en general a situacions de trencament entre les comissions deliberadores; de les quals tots dos sindicats en formen part. En canvi, el títol primer de l'AES no ha arribat a aconseguir-se íntegrament. Després de la negativa de CC.OO. a signar-lo es va produir una forta reacció patronal respecte a les seves pretensions i després la UGT fou dura amb el govern socialista perquè consideraven la política d'aquest excessivament trontollant pel que fa al sindicat de la mateixa família política. Així, aspectes importants han quedat sobre el taulell, temes com la inversió pública, el fons de Solidaritat Nacional, la reforma de la Seguretat Social, el Consell General de Formació Professional, la Comissió Central del Fons Nacional de Protecció al Treball, la Comissió Assessora del President del Govern, l'empresa pública, la mediació en conflictes, la devolució del patrimoni sindical, etc. Molts d'aquests temes han estat desenvolupats unilateralment pel govern, d'altres amb acords parcials i uns altres encara continuen totalment congelats.

REPRESENTATIVITATS DELS SINDICATS

Les dades sobre la representativitat actual de cada un dels sindicats no es tenen amb precisió. Els que consten en les darreres eleccions sindicals poden haver sofert alguna variació, tot i que segueixen tenint validesa. En aquell moment eren els següents: CC.OO., 38 %; UGT, 28 %; USO, 4 %; altres, 6 %; i no afiliats, el 24 %. Aquests darrers es localitzen, preferentment, en els petits centres de treball.

L'any passat vam poder observar, tal com dièim al començament, els efectes de l'atur, que disgrega el mercat de treball; les dificultats per a desenvolupar un sindicalisme, les bases legals del qual encara s'estan fent;

i les tensions sindicat-partit. A tot això ens referirem a continuació.

ELS PROJECTES I LA REALITAT

El sindicalisme es troba en una fase avançada de construcció, malgrat que encara no ha conclòs. És la conseqüència lògica de la construcció d'una estructura democràtica que des de fa alguns anys ha començat a elaborar-se en el nostre país. Basti a tall d'exemple un recordatori: la Llei Orgànica de Llibertat Sindical va ser publicada al B.O.E. el 8 d'agost de 1985; o bé que el Consell Econòmic Social, que s'ha creat per imperatius constitucionals, no només encara no existeix, sinó que ni tan sols hi ha un projecte avançat d'estudi.

Si l'aspecte legal encara no s'ha resolt, com hem vist, l'aspecte real porta, lògicament, un retard més considerable; podem constatar que qualsevol instància (secció sindical, comitè d'empresa, etc.) no en té prou amb ser constituïda; la seva major o menor eficàcia es troba subjecta a l'operativitat i afiançament que es deriva de posar-la en pràctica i que la porta a adquirir una plenitud important un cop ha passat un cert temps (la formació

de quadres sindicals, el coneixement de l'ús dels mecanismes legals, la confiança amb l'interlocutor, la relació democràtica amb els representants, etc.).

A tots aquests punts, cal afegir que, convivint amb aquesta situació, hi ha una total variació de la realitat dins l'empresa, com a conseqüència del canvi radical que està patint la situació econòmica mundial i que en el nostre país s'acoreix. D'això en deriva la divisió dels treballadors, la qual és producte de la diversificació del tipus de contractes de treball i també de la desocupació, la qual cosa obliga els sindicats a realitzar dues adaptacions d'interès: la primera, adaptació a la nova realitat democràtica; la segona, a la nova realitat social.

És important de detenir-se en aquest punt per tal de poder prendre'n plena consciència. Si fa només deu anys existien, fonamentalment, el contracte eventual i el contracte indefinit i tots dos estaven subjectes a un poder jurídic essencialment paternalista, avui es pot afirmar que només existeix una diversitat contractual més gran sinó que, a més, el contracte indefinit gairebé no es dona i s'extingeix per raons vegetatives i de desocupació derivada de la reconversió dels sectors industrials, mentre augmenten les situacions de desocupació i les noves contractacions són de caràcter eventual, bàsicament, ha-

vent-hi una gran varietat dins d'aquest tipus: contractes temporals, a temps parcial; de relleu, en pràctiques, per a la formació, de treballadors més grans de 45 anys, de treballadors minusvàlids, de treballadors joves menors de 26 anys, d'obra o servei determinats, eventuais per circumstàncies de la producció, d'interinitat, per llançament d'una nova activitat, de treballadors fixos i periòdics amb caràcter discontinu, etc.

Veient tots aquests models i tipus, podem dir que, de cada una de les modalitats, existeixen diverses condicions, especialment pel que fa referència a les retribucions i a la seva durada, amb les conseqüències lògiques legals que se'n puguin derivar (subsidiis, seguretat social, etc.).

I les conseqüències lògiques que se'n desprenen són clares. La principal i que condiciona totes les altres és, sense cap mena de dubte, que la seguretat en els llocs de treball passa a esdevenir-se l'objectiu principal del treballador. La resta d'aspectes són complementaris. Aquell objectiu que hem assenyalat es veu reflectit en tots els casos: el treballador fix té l'objectiu primordial aconseguir i, per tant, ha de defensar-se a qualsevol preu; els treballadors no-fixos han d'aconseguir-ho també a qualsevol preu.

Les conseqüències immediates i que condicionen les futures són òbvies: insolidaritat, corporativisme, divisió; i això comporta l'absoluta dispersió d'objectius globals, que no són concebuts fora de la individualitat i que resulten gairebé impossibles. I que existeixin i siguin possibles aquests objectius globals és l'activitat central dels sindicats al dedins i al defora de les empreses, bé a través de la concertació social, a través de la mobilització social, o bé d'ambdues alhora, com una síntesi equilibrada. La dificultat és evident perquè en el punt de partida es troba la contradicció: interès individual / interès col·lectiu; o, el que és el mateix, treball segur / repartiment de treball.

Segons el tipus d'empresa (pública o privada; gran, mitjana o petita), aconseguir aquesta seguretat adquireix diversos nivells. Posant dues qüestions a manera d'exemple, citarem les indemnitzacions o jubilacions en les empreses públiques, les quals són ben resoltes, regularment bé en les empreses grans, de manera regular en les empreses mitjanes i malament en les empreses petites; i els drets sindicals, el barem dels quals és similar, fent créixer els graus d'insolidaritat.

Incideix també la realitat existent pel que fa a la divisió sindical. Al vèrtex, trobaríem la inseguretat de l'acompliment eficaç dels acords que s'aconsegueixen (l'AES n'és un bon exemple) i les dinàmiques de diferenciació sindical que comporten posicions quasi enfrontades en el mateix vèrtex i que tendeixen a justificar-se generant plantejaments diversos dins les empreses per part dels representants d'un o altre sindicat (negociació co-

l·lectiva, seguretat social, etc.). La poca implantació sindical i l'absència de serveis a oferir als treballadors, siguin afiliats o no, centra, generalment, l'activitat en allò que pot derivar-se de plantejaments generals, habitualment diferents.

En el cas de la UGT es veu agreujat per la necessitat de no erosionar el govern, la qual cosa fa que vagi, en posicions extremes, a plantejaments enfrontats amb el govern quant a la reivindicació, però sense portar-ho a la mobilització social. En el cas de CC.OO., a causa de la crisi comunista sobretot, s'intenta fer del terreny de la mobilització un camp propi, intentant el desgastament polític del PSOE com a fórmula (aquesta fórmula no es pot fer des d'instàncies parlamentàries a causa de la poca representació comunista existent). La posició equilibrada mobilització / negociació tendeix, per tant, a desaparèixer.

POSICIÓ DE L'EMPRESA

Per últim, cal assenyalar els diversos graus de comprensió de la realitat per part de les direccions de les empreses. Mentre l'empresa pública i, en gran mesura, la gran empresa consideren normal i positiu, malgrat que contradictòria, l'acció sindical i defensa davant dels treballadors les línies d'actuació segons el criteri del govern en el primer cas, i de la CEOE o la multinacional mare, en el segon, en les mitjanes empreses es passa a plantejaments intermedis, lligats a objectius mediats o immediats i en la petita empresa a la improvisació, resultant, moltes vegades, i en els dos darrers casos, que els sindicats són vistos com un inconvenient per a la bona marxa de l'empresa i les organitzacions patronals com una cosa inútil si traspasa l'àmbit de «gestoria» pura i simple. Aquest és un element de pertorbació democràtica que comporta, en general, la desaparició desordenada de llocs de treball i la total inadequació social de la major part dels existents. D'això també es deriven diversos graus de divisió entre grups de treballadors que cal afegir als que hem descrit (manca de representació sindical, cap respecte a la legalitat social, conculcació de drets socials, etc.).

L'empresariat, en general, considera que la seguretat que el treballador busca en l'ocupació fixa és un instrument suficient per a desenvolupar plantejaments, a voltes equivocats, en la tranquil·litat que no hi haurà cap mena de reacció.

L'empresari ha d'entendre que la democratització de l'empresa és beneficiosa per a tothom, com ho és que determini i acordi amb els sindicats objectius a llarg termini i que participi en les organitzacions patronals de cara a l'enteniment que calen objectius i plantejaments generals per tal que tots els instruments de la societat i

les diverses administracions retornin en el propi benefici com a empresa.

Comptar amb el repte i el canvi que ja produeixen les noves tecnologies, el nou repartiment internacional del treball, la reconversió que d'ara en endavant comporta només poden abordar-se amb seguretat si aquest projecte és compartit, des de la comprensió i l'acord i mai des de l'obligació i l'ocultament, els sindicats. És important facilitar que els mecanismes legals de representació sindical funcionin, que la formació professional sigui permanent i ajustada a objectius establerts, que existeixi una transparència de dades que certifiquin els objectius acordats, que els comandaments intermedis no formin part d'una estructura jerarquitzada i rígida sinó al contrari, que en la seva designació els treballadors hi tinguin a veure a través dels seus sindicats, que s'entengui que l'atur repercuteix directament en la seva empresa, perquè un treballador en atur recorre a ser mantingut pels familiars que tenen algun treball, la qual cosa significa la disminució del poder adquisitiu dels treballadors ocupats i, en conseqüència, un element de tensió indirecta en l'interior de l'empresa.

AÏLLAMENT NEGATIU

Un altre aspecte que mereix ser considerat i que en el darrer període sembla que entra en una fase d'estancament definitiu és el de les relacions dels nostres sindicats amb els de la resta de països europeus. Sembla ja definitiva la negativa de la CES a l'ingrés de CC.OO., malgrat que aquesta decisió vingui donada pel veto de la menor part dels sindicats que la integren.

Qualsevol pot entendre com és de negatiu l'aïllament en qualsevol terreny. La part sindical no és una excepció i les repercussions que pateixen en el país d'origen, on es troba ubicat. En un moment de profunds canvis tecnològics, d'estratègies contra l'atur que sobrepassen l'àmbit nacional i de plantejaments de temes generals, com la pau i la seguretat en els quals passa el mateix, resulta un factor totalment negatiu el fet que el sindicat principal de Catalunya no pugui projectar-se fora d'aquí.

Aquesta dada, que sol passar desapercebuda, pot ser l'origen de plantejaments tancats que augmentin les situacions corporativistes de tot tipus i, malgrat que sigui tractat aquí de passada, mereix una atenció preferent per a tots els qui tenen interès per la nostra situació sindical.

NOVES POLÍTQUES

Com a final d'aquest article, és destacable que també en el darrer període s'hagin produït planteja-

ments que tendeixen a la renovació de les polítiques sindicals, especialment en els dos sindicats més importants que tenim: CC.OO. i UGT. Pel que fa al primer, en el seu darrer congrés, a Catalunya, es van oferir elements per a una nova anàlisi que, si bé és cert que no han surtat amb força, existeixen dins de l'organització. En aquest congrés es va aportar un document titulat «Per un sindicat de tothom i per a tots els treballadors. Recuperar la imaginació». Es podia llegir, en aquest document, després d'exposar la nova realitat social en què vivim, que «una reflexió profunda sobre quina ha de ser la nova composició de la classe treballadora ens ha de portar a l'anàlisi d'alguns elements claus i determinants per al futur».

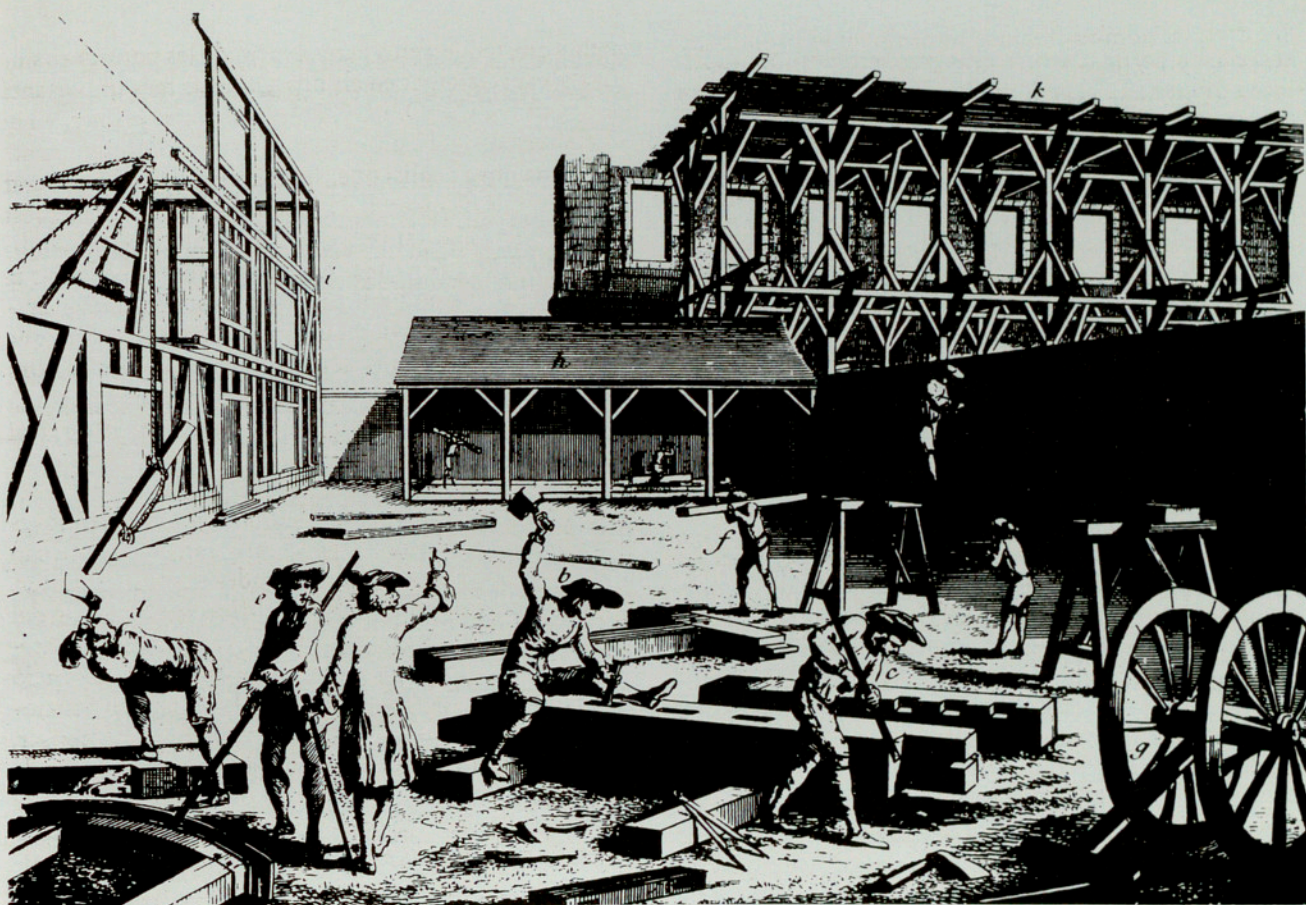
En primer lloc, és clar que la major part dels joves que s'incorporen al món laboral dirigiran el seu camí cap a activitats socialment útils integrades en el tercer sector. Dificilment, donada la major qualificació i formació del treballador en el major nombre de casos, voldran integrar-se en activitats que requereixin escassa qualificació i en sectors on les relacions laborals segueixen funcionant sota impromtes de signe autoritari. Cal pensar, d'altra banda, i aquesta és una dada que el sindicat ha de valorar profundament, a propòsit de l'escàs valor que el treball en ell mateix té per a una part de la joventut, com demostren els recents estudis sociològics; o, dit d'una altra manera, pensi's com el valor del treball no s'assumeix amb la mateixa prioritat amb què s'assumia en dècades anteriors.

Els joves que s'incorporen al món laboral haurien de ser el futur del nostre sindicat, i això hauria de suposar que el nostre llenguatge i pràctica sindical hauria d'anar dirigida no només als treballadors ocupats i als desocupats que hagin perdut l'ocupació.

En segon lloc, cal tenir en compte la importància creixent que està aconseguint, progressivament, l'assalariat del sector públic dins del conjunt de la població assalariada. Estimacions recents situen aquesta importància en un percentatge del 20 %. Dins d'aquest sector, un elevat nombre són treballadors de l'Administració Pública, treballadors que tenen sensibilitats particulars i als quals difícilment podria equiparar-se el que s'ha vingut anomenant «classe obrera tradicional».

En tercer lloc ens trobem amb la dada important que la incorporació de la dona al món laboral i sindical, des d'unes perspectives d'igualtat en l'activitat i en la lluita, i no des de postulats paternalistes-masclistes que, en definitiva, són encubridors d'una moral sindical fortament influïda pels valors culturals d'una societat que fa de la dona i de la seva activitat laboral el «pim-pam-pum» a utilitzar per atenuar el nombre de treballadors desocupats existents en cada moment, a partir de la transmissió d'una ideologia que propugna el retorn de la

dona a la llar i que reprengui els valors que li corresponen pròpiament.

Un sindicat que no es qüestioni aquest tercer punt i que no doni una resposta satisfactòria, difícilment representarà un col·lectiu cada cop més important de la nostra societat. En definitiva, creiem que les tesis no entren a analitzar i raonar quina serà la nova estructura productiva, quins seran els nous sectors del futur i quin tipus de treballadors seran ocupats en aquests sectors, a més de no realitzar-se una anàlisi completa sobre els efectes que la reconversió industrial pot provocar en els treballadors que romanguin en les empreses que «surtin victorioses» d'aquella.

FITES DESITJABLES

Per tot això, s'imposa un sindicat que recuperi la imaginació, un sindicat imaginatiu, que tracti d'examinar quins tipus d'activitats socialment útils es podran desenvolupar en el futur i que tracti d'influir en l'estructura productiva de la nostra societat. Perquè si el sindicat no es planteja el debat, perquè si el sindicat no entra en profunditat a analitzar el tema, els canvis socials i tecnològics l'avançaran, quedant el sindicat en un mer convidat de pedra de la nova realitat socio-econòmica. Un sin-

dicat imaginatiu ha de portar a l'opinió pública aquest debat i ha de tractar de donar respostes a aquests problemes.

Partint de la realitat acabada d'exposar, i reconeixent encara les dificultats que el sindicat pot tenir per analitzar en profunditat aquests temes, creiem que seguir utilitzant com a pauta de conducta i punt de referència expressions tals com «classe obrera», «cultura de fàbrica», el referir-se en el nostre llenguatge sindical als treballadors que se senten identificats amb aitals expressions, ens portaria a la pèrdua d'incidència en la societat, combinada amb una desafiliació més o menys important a raó d'una dada objectiva, com és la d'aquells sectors on majoritàriament està representat el nostre sindicat veuran reduït el nombre de treballadors ocupats en els propers anys. Això significaria, clarament i planera, que el nostre sindicat representaria un nombre cada vegada més limitat de treballadors. El sindicat deixaria de ser una força social important, perquè no arrelaria en els sectors més de nova creació.

AHIR I AVUI

Una cultura tradicional sobre la qual ha estat actuant el nostre sindicat, que podia ser vàlida en etapes

anteriors a partir d'una realitat productiva substancialment diferent a l'actual, no és avui vàlida –almenys en gran part– a la llum del que acabem d'exposar. El sindicat troba avui dificultats per a inserir-se en els treballadors que posseeixen elevats nivells de qualificació –tècnics i comendaments intermedis– i això és degut, d'una banda, al fet que aquests treballadors no veuen els beneficis que pot aportar-los el fet d'afiliar-se a un sindicat com el nostre en una època de crisi –en el qual, en moltes ocasions, es negocia els efectes de la crisi i no l'obtenció de beneficis– i al seu esperit corporatiu i poc solidari amb la resta de companys.»

Tampoc la UGT és aliena a aquesta nova realitat, com s'ha posat de manifest en el seu darrer congrés, celebrat enguany. En el document aprovat sobre «política organitzativa», es pot llegir:

«En la nostra història immediata és innegable que l'acció responsable dels sindicats ha estat una de les causes bàsiques que justifica la fase de prosperitat i creixement que han experimentat les economies occidentals, principalment durant les darreres dècades, període durant el qual es consolida, en el major nombre de països europeus, allò que ha vingut anomenant-se com a Estat del benestar.

A l'esforç dels sindicats per contribuir al desenvolupament de les polítiques socials pròpies d'aquest model, es va afegir també un seriós esforç d'adaptació de les estructures organitzatives i dels plantejaments sindicals als nous perfils sociològics de les classes treballadores.

L'aparició de nous sectors de treballadors com els dels serveis, l'accelerat creixement de la proporció d'ocupats d'oficina, de tècnics i de quadres en l'estructura de la població activa, juntament amb el descens proporcional d'alguns sectors típics de les velles classes obreres, es traduí en polítiques sindicals receptives a la nova sensibilitat i a les problemàtiques específiques d'aquests nous i puixants sectors de les classes treballadores.

En canvi, quan començava a superar-se aquesta fase d'ajustament, la gravetat d'una crisi econòmica com l'actual, amb la conseqüència immediata d'un atur creixent que amenaça amb fer-se endèmic (entre d'altres raons, a causa de la creixent i massiva aplicació de noves tecnologies en la realització de tasques), situa els sindicats davant d'una cruïlla històrica de grans dimensions en la qual no és difícil identificar l'element que pot arribar a constituir una amenaça seriosa de fragilització per a l'actual poder sindical.

Ens trobem a les portes d'un canvi profund en els sistemes productius que anirà més enllà de les tendències que fins ara hem constatat: una modificació de la relació entre el pes del sector serveis (que augmenta fins a superar el 60 % de la població activa en els països més desenvolupats), el sector industrial (que està disminuint

tant en xifres absolutes com en valors relatius) i el sector agrícola (en el qual cada cop apareix ocupada menys població).

El model de sistema tecnològic avançat de producció que previsiblement s'imposarà comença a donar-nos a conèixer algun dels seus trets. És possible, per tant, que puguin produir-se, entre d'altres, els canvis següents:

a) En la pròpia naturalesa estricta del treball. Cada cop resultarà més desmanualitzat i desconcretitzat, conseqüència de la progressiva substitució dels homes en la realització de tasques específiques per robots, progressivament perfeccionats, capaços de fer funcions que impliquen, fins i tot, components projectius i intel·ligents. Els treballadors, en molts casos, passaran de ser fabricants de mercaderies a esdevenir controladors i supervisors d'equips robotitzats que els fabricaran. Aquest procés suposarà que comenci, també, a desdibuixar-se la diferència actual entre els fins ara qualificats com a treballadors intel·lectuals i treballadors manuals.

b) En el paper que actualment desenvolupa el treball en el sistema productiu. Essent tecnològicament possible fer més mercaderies amb menys hores de treball humà aplicat, les hores de treball-home realitzades tendiran a disminuir. Conseqüentment, la relació actual entre treball / oci tendirà a resoldre's en favor d'un increment de la importància social del segon.

c) En la valoració cultural que el treball té en la nostra societat. Segurament es veurà afectada pel desenvolupament de noves maneres culturals i nous valors.

d) En l'estructura de classes. Als seus elements actuals de pluralitat i diversificació, veurà afegir-hi dos nous valors de complexitat:

1. Un de caràcter intern. Conseqüència del naixement d'una nova «élite» tecnològica, altament qualificada enfront d'un altre sector més diferenciats de treballadors de «manteniment, control i supervisió» que es veuran afectats probablement per un procés virtual de desqualificació.

2. Un altre factor de la complexitat de l'estructura de classes és el que s'està desenvolupant a partir del creixement dels diversos sectors d'aturats (desocupats, joves sense feina, dones, etc.) i de l'augment dels segments de població jubilada (reducció de les edats de jubilació i augment de les expectatives mitjanes de vida), que estan suposant una diversificació i, fins i tot, disgregació d'interessos.

Certament, en societats amb recursos limitats i en

situació de crisi econòmica, l'augment progressiu dels sectors socials que queden al marge de les relacions estrictes de producció dóna lloc a l'increment de situacions de deteriorament en les posicions econòmiques i socials aconseguides i, fins i tot, deixant en la pobresa i en la marginació àmplies capes socials amb poca capacitat institucional de fer sentir la seva veu.

Tot això suposa que, en les societats actuals, el fenomen de la desigualtat i de la dominació ja no es produeix sol (ni es podrà resoldre únicament) en el context de la dialèctica tradicional plantejada en l'eix dels treballadors amb ocupació / empresaris.

e) En les organitzacions dels treballadors. Aquestes no poden oblidar en llurs plantejaments reivindicatius la necessitat d'actuar, des d'una perspectiva global, sobre els interessos socials, sense postergar del marc de la negociació els interessos i problemes dels aturats, els dels joves amb escassos horitzons laborals, els dels pensionistes i jubilats, així com els d'altres sectors socials que no poden ser sacrificats per polítiques insolidàries a la marginació, al deteriorament de la seva situació social i a la pèrdua de la seva capacitat adquisitiva.

La crisi estructural del treball i l'augment de l'atur, els canvis en l'estructura de classes i els intents de retallar alguna de les conquestes socials, poden plantejar al moviment obrer problemes tals com la pèrdua del monopoli de la força del treball, el debilitament de la seva capacitat negociadora, certa pèrdua de base social i l'amenaça latent de veure finalitzat el consens social en les polítiques d'abast.

Els sindicats i les organitzacions dels treballadors en general han de dissenyar polítiques alternatives i audaces que, des del realisme i la responsabilitat, permetin superar els problemes enunciats que com a conseqüència dels canvis produïts pel nou model de sistema tecnològic avançat de producció ja s'estan vivint en alguns països europeus.

ELS GRANS REPTES

Per al disseny d'aquesta política serà precís enfrontar-se amb èxit a quatre dels grans reptes sindicals de la dècada dels anys noranta, davant dels quals, la nostra organització en particular i els grans sindicats en general, ens trobem emplaçats:

1. El desenvolupament organitzatiu que faci possible incrementar a Espanya les actuals taxes d'afiliació sindical, permetent un ajustament adequat de la nostra Organització als perfils actuals d'estratificació de les classes treballadores i integrant als nous sectors de treballadors tècnics de serveis, d'oficines, etc., en una gran estructura sindical capacitada per influir amb força en les decisions polítiques, econòmiques i socials que definiran el curs dels esdeveniments històrics.

2. La representació que pot veure's afectada pel creixement proporcional dels sectors socials situats fora de la lògica de les relacions laborals i industrials (joves, dones, aturats, jubilats, etc.).

Per això serà precís que els sindicats siguin capaçs de conjugar la defensa dels interessos dels treballadors en atur, amb la de tots aquells que no es troben en la mateixa situació, la qual cosa suposa una clara disposició a assumir íntegrament una globalitat d'interessos no sempre necessàriament coincidents.

3. Manteniment de la identitat política amb organitzacions germanes amb les quals s'ha anat caminant històricament juntes, malgrat les dificultats que poguessin sorgir com a conseqüència de la defensa diferenciada d'interessos sectorials i a les dificultats que en determinats moments de crisi econòmica poguessin produir-se com a conseqüència de l'aplicació de polítiques econòmiques, de vegades de difícil i problemàtica assimilació sindical. Els perills de fragilització i de divisió en la representació dels interessos dels treballadors hauran de fer comprendre a tothom que la necessitat d'avançar en el larg camí cap a una societat d'igualtat, justícia i llibertat continua essent una de les exigències imprescindibles del progrés.

4. Saber trobar i desenvolupar una estratègia sindical capaç de despertar entusiasme per als temps de crisi i de canvi accelerat que vivim. Aquesta política, òbviament, ha d'estar nuclearitzada per un rigorós projecte de transformacions progressives de la realitat actual del treball en un doble sentit. D'una banda, el desenvolupament de polítiques orientades a augmentar decisivament l'oferta de treball que obliguen a un seriós esforç de concertació de les condicions que facin possible la recuperació econòmica. D'altra banda, polítiques que portin a efecte la transformació qualitativa de les condicions de treball, com la millor expressió de l'arrelament i acceptació aconseguit per les concepcions democràtiques en la consciència social del nostre temps, així com el grau de maduresa i de preparació de les classes treballadores. Les noves tecnologies i el desenvolupament aconseguit en les tècniques d'organització han començat a permetre ja, en aquest sentit, el desenvolupament de noves i revolucionàries experiències pràctiques en el camp de les relacions de treball que s'inscriuen en la perspectiva final d'una democràcia industrial. Només avançant cap a la democràcia industrial es podran aconseguir realment els objectius socialistes d'aprofundiment de la democràcia i es podran arribar a superar les actuals escissions alienants entre formes diferenciades d'experiència social.»

Totes dues citacions han estat llargues, però considero que resulta útil donar-los un valor documental, pel fet de ser desconegudes entre nosaltres aquesta mena de reflexions, les quals són, sense cap mena de dubte, les que comencen a configurar el sindicalisme del futur.

LES DUES CARES DEL SINDICALISME

RICHARD B. FREEMAN I JAMES L. MEDOFF

Professors de la Universitat de Yale

Els sindicats són la principal institució dels treballadors en les societats capitalistes modernes, tan endèmica com les grans empreses, l'organització oligopòlica de les indústries i la regulació governamental de l'empresa lliure. Però durant 200 anys, des dels dies d'Adam Smith, hi ha hagut un ampli desacord sobre els efectes dels sindicats en l'economia. D'una banda, economistes com John Stuart Mill, Alfred Marshall i Richard Ely (un dels fundadors de l'Associació Americana d'Economia) consideraven que els sindicats tenien efectes positius sobre l'economia. D'altra banda, economistes com Henry Simons i Fritz Machlup van destacar els efectes adversos dels sindicats en la productivitat.

Durant els anys 1930 i 1940 els sindicats van ser el centre d'atenció entre els intel·lectuals, i una gran part dels experts en ciències socials van ser de l'opinió que era una força positiva important en la societat. Recentment, el sindicalisme ha esdevingut un assumpte més perifèric i els sindicats han començat a perdre una part d'aquella consideració positiva. Com més va, menys espai dediquen els periòdics de ciències socials, revistes i diaris a tractar dels sindicats.

Per exemple, el percentatge d'articles sobre sindicalisme en les principals revistes econòmiques ha baixat del 9,2 % en els anys quaranta al 5,1 % en els anys seixanta i 0,4 % al començament dels anys setanta. I allò que se n'escriu cada vegada és més desfavorable. Sovint la premsa descriu els sindicats com si es tractés d'organitzacions socialment irresponsables, elitistes, no democràtiques o relacionades amb la criminalitat. Als anys cinquanta, el 34 % de l'espai dedicat als sindicats als setmanaris *Newsweek* i *Time* era desfavorable, i aquest percentatge va pujar al 51 % la dècada passada. Avui dia, els economistes generalment tracten els sindicats com a monopolis l'única funció dels quals és fer pujar els salaris.

Com que els augments salarials monopolístics són socialment perjudicials en el sentit que es pot esperar que produeixin tant ineficiència com desigualtat —la majoria dels estudis econòmics jutgen l'impacte dels sindicats, implícitament o explícitament, com a fet negatiu.

La nostra investigació demostra que aquesta visió dels sindicats com a organitzacions la funció principal de les quals és de fer pujar els salaris és errònia, perquè, a més de fer pujar els salaris, els sindicats tenen uns

efectes no salarials significatius amb repercussió sobre diferents aspectes de la vida industrial moderna. Proporcionant una veu als treballadors tant al lloc de treball com en l'arena política, els sindicats poden afectar i afectar positivamente el funcionament dels sistemes econòmics i socials. Encara que la nostra investigació sobre els efectes no salarials dels sindicats no és completa ni de bon tros i alguns resultats canviaran a mesura que es disposarà de més dades, s'ha treballat prou per esbossar una manera nova de veure el sindicalisme.

SINDICATS COM A VEU COL·LECTIVA

Es podrà entendre una dimensió clau del nou treball sobre el sindicalisme si ens adonem que les societats tenen dos mecanismes bàsics per tractar les divergències entre les condicions socials desitjades i les reals. La primera és el clàssic mecanisme de mercat de sortida i entrada, mobilitat individual. El consumidor insatisfet canvia de productes, el comensal que aquí troba la sopa massa salada, busca un altre restaurant, la parella desgraciada es divorcia. En el mercat de treball, sortida és sinònim de dimissió, mentre que l'entrada consisteix en noves contractacions per part de l'empresa. Deixant treballs poc desitjables a canvi d'altres de més desitjables o rebutjant els llocs de treball insatisfactoris, els individus penalitzen el mal empresari i recompensen el bo la qual cosa condueix a una millora general de l'eficàcia del sistema social.

El teorema bàsic de l'economia neoclàssica és que, sota unes condicions ben especificades, la sortida i

La versió original d'aquest treball fou publicada a la revista americana *The Public Interest*, número 57.

l'entrada de persones (característica de l'empresa lliure) produeix una situació «pareto-optimum», en la qual un individu no pot millorar sense que un altre empitjori. Es pot considerar que les anàlisis econòmiques són un estudi detallat de les implicacions d'aquesta mena d'ajust i de fins a quin punt afecten l'economia real. Mentre es consideri que el mecanisme entrada-sortida del mercat és l'únic mecanisme d'ajust eficaç, les institucions com els sindicats apareixeran com impediments al funcionament òptim d'una economia capitalista. Nogensmenys, hi ha un segon sistema d'ajust. És el mecanisme polític que Albert Hirschman va denominar «veu» en el seu important llibre *Sortida, veu i lleialtat*.

Aquesta «veu» es refereix a la utilització de la comunicació directa per aproximar les condicions reals i les desitjades. Significa parlar sobre els problemes i queixar-se al magatzem d'un producte defectuós més que no pas anar a fer negocis en un altre lloc; dir al mestre que la sopa tenia massa sal, discutir els problemes matrimonials abans d'anar directament a demanar el divorci. En un context polític, «veu» es refereix a la participació en el procés democràtic mitjançant votació, discussió, negociació i coses similars.

La millor manera d'il·lustrar la distinció entre aquests dos mecanismes és donar una situació concreta, per exemple, la preocupació per la qualitat escolar en una població determinada. La solució de «sortida» a les escoles pobres seria traslladar-se en una altra comunitat o matricular els nois en una escola privada, per tant, «anar a fer negocis en un altre lloc». La solució «veu» implicaria acció política per millorar el sistema escolar per mitjà d'eleccions de la junta de l'escola, reunions de l'associació de pares i professors i altres activitats directes.

En el mercat de treball la «veu» consisteix a debatre amb un empresari, les condicions que s'haurien de canviar, més que plegar i canviar de feina. En les economies industrials modernes i particularment en les grans empreses el sindicat és el vehicle de la veu col·lectiva, és a dir, proporciona als treballadors, com a grup, un mitjà de comunicació amb la gerència.

La negociació col·lectiva, més que no pas la individual amb l'empresari, és necessària, si es vol tenir una veu eficaç en el lloc de treball, per dues raons. Primera, molts aspectes importants d'un marc industrial són «béns públics» que afecten (positivament o negativa) el benestar de cada empleat. Com a resultat, es redueix l'incentiu perquè una persona expressi les seves preferències i inverteixi temps i diners a canviar les condicions (pel bé de tots). Les condicions de seguretat, il·luminació, calefacció, velocitat d'una línia de producció, política d'empresa sobre acomiadaments temporals, repartiment del treball, ajusts del salari i promoció, procediment formal de resolució de conflictes i plans de jubilació —obviament que tot això afecta la totalitat dels

treballadors, igual que la defensa, sanitat i protecció contra incendis afecten la totalitat dels ciutadans.

Les «externalities» (coses fetes per un individu o empresa que també afecten el benestar d'altres, però per les quals l'individu o l'empresa no és compensat ni penalitzat) i els «béns públics» al lloc de treball requereixen una presa de decisió col·lectiva. Sense una organització col·lectiva, l'incentiu perquè l'individu tingui en compte els efectes de la seva acció sobre els altres, expressi les seves preferències o inverteixi temps i diners per canviar les condicions, probablement serà massa petit per impulsar-lo a actuar. Per què no «deixar que ho faci en Harry» i gaudir dels beneficis sense cap cost? Aquest problema clàssic del «conductor en solitari» es troba en el cor de l'anomenat debat «seguretat sindical» enfront del «dret al treball».

EL DINER I EL TEMPS COMPRAT

Una segona raó per la qual l'acció col·lectiva és necessària és que els treballadors que no estan disposats a sortir seran incapaços de revelar les seves veritables preferències als seus caps per por d'alguna mena de càstig. L'essència de la relació laboral sota el capitalisme segons han reconegut Karl Marx, Ronald Coase, Herbert Simon i molts altres analistes, és l'intercanvi de diners entre l'empresari i l'empleat a canvi del control empresarial sobre una certa quantitat del temps del treballador.

L'empresari intenta utilitzar el temps del seu empleat de manera que maximitzi el valor del volum de producció de l'empleat. Fins i tot en el cas de pagament proporcional a la quantitat produïda, l'empresari dirigeix l'activitat de l'empleat per assegurar la qualitat del producte. Com a resultat d'això, la manera com s'utilitza el temps comprat s'ha de determinar per alguna interacció entre els treballadors i el seu patró. Donat que l'empresa pot acomiadar un treballador que protesta, la protesta individual és perillosa així que un requisit previ perquè els treballadors tinguin una veu eficaç en la relació laboral és la protecció perquè els activistes no siguin acomiadats.

Als Estats Units aquesta protecció és garantida en una secció de la Llei Nacional de Relacions Laborals que diu: «Serà una pràctica laboral injusta per part de l'empresari per discriminació en consideració a contracte o tinença o ocupació o qualsevol terme o condició d'ocupació el fet d'encoratjar o descoratjar l'afiliació en una organització laboral». En efecte, la interpretació del tribunal de la legislació laboral dels Estats Units fa una marcada distinció entre les accions col·lectives i les individuals al lloc de treball: els treballadors que actuen col·lectivament estan protegits de les represàlies empresarials, però un individu que actua tot sol no ho està.

La naturalesa col·lectiva del sindicalisme altera fonamentalment el funcionament d'un mercat de treball i, per tant, la naturalesa del contracte laboral. En un marc no sindical, on la sortida i l'entrada són les formes predominants d'ajust, els senyals i incentius per a les empreses depenen de les preferències del treballador «marginal», el que deixarà la feina (o hi serà atret) per condicions particulars o canvis de les condicions. L'empresa respon primàriament a les necessitats d'aquest treballador marginal, generalment jove i més mòbil i, dins de certs límits, pot ignorar les preferències dels treballadors típicament «inframarginals», d'edat més avançada que, per raons de capacitació, coneixements, drets que no es poden transferir fàcilment a altres empreses, igual com pels altres costos associats al canvi d'empreses, en realitat són inamovibles.

Com a contrast, en un marc afiliat al sindicat, aquest sindicat, pren en consideració les preferències de «tots» els treballadors i forma una preferència mitjana que determina típicament la seva posició a la taula de negociació. I com que els sindicats són institucions polítiques amb dirigents escollits, és molt probable que responguin a un grup de preferències diferent del que domina en un mercat laboral competitiu.

En una economia moderna, on els treballadors tendeixen a lligar-se a les empreses per vuit anys o més i on els treballadors més joves i els més grans tenen preferències diferents (per exemple en relació amb els plans de jubilació o assegurança de malaltia contra una paga neta d'impostos i deduccions, o acomiadaments temporals segons el nivell d'antiguitat enfront del repartiment del treball o retallades en el creixement salarial), el canvi d'un càlcul marginal a un de mitjà conduirà a un contracte laboral molt diferent. Quan els resultats impliquen costos proporcionalment fixos o «béns públics», el càlcul basat en la preferència mitjana pot conduir a un contracte que, ignorant els efectes de distribució, sigui socialment més desitjable que un altre de basat en preferències marginals, és a dir, pot resultar fins i tot econòmicament més «eficaç».

Com a institució-veu, el sindicat també pot alterar fonamentalment les relacions socials del lloc de treball. I, encara més important, el sindicat, constituint una font de poder del treballador en una empresa, dilueix l'autoritat empresarial i ofereix als qui en són membres el procés adequat, particularment per la via de la innovació sindical del sistema de resolució de conflictes i arbitratge.

Mentre el 99 % dels convenis col·lectius més importants dels Estats Units ja impliquen l'arxivament dels conflictes, i el 95 % donen els mitjans adequats per a l'arbitratge dels conflictes que no han estat resolts entre les parts, són relativament molt poques les empreses sense representació sindical que disposin de procedi-

ments similars per resoldre desacords entre els treballadors i els supervisors.

Vist de manera més àmplia, tot el sistema de jurisprudència industrial –pel qual moltes decisions del lloc de treball es basen en regles de negociació (com és ara l'antiguitat) en comptes d'un judici supervisor i són objecte de repte mitjançant el procediment de conflicte i arbitratge– representa un gran canvi en les relacions de poder dins les empreses. En conseqüència, a les empreses sindicades els treballadors estan disposats i són més capaços d'expressar descontentament i posar objeccions a les decisions empresarials.

Així, com a alternativa col·lectiva a les accions individualistes en el mercat, els sindicats són molt més que simples monopolis que fan pujar els salaris i limiten el procés d'ajust competitiu. Donada la informació imperfecta i l'existència de béns públics en marcs industrials, i donats els interessos conflictius en el lloc de treball i l'arena política, el sindicalisme proporciona un mecanisme per portar els canvis a la pràctica. Amb això no es nega pas que els sindicats tenen un poder monopolístic ni que utilitzen aquest poder per fer pujar els salaris per a una determinada part de la força de treball. La qüestió és que el sindicalisme té dues «cares», cadascuna de les quals mostra un aspecte diferent de la institució: un, que es troba en el primer pla de les anàlisis econòmiques, és el d'un monopoli, l'altre és el d'una «institució-veu», per exemple, una institució sòcio-política. Per entendre clarament què és el que fan els sindicats a les economies industrials modernes, cal examinar aquestes dues cares.

RESPOSTES ALS SINDICATS

Un altre punt crucial sobre els sindicats és que l'efecte de la seva acció dependrà de la resposta de la gerència. Això ja ho van destacar Summer H. Slichter, James J. Healy i E. Robert Livernash en el seu volum clàssic *L'impacte de la negociació col·lectiva sobre la gerència*. Si la gerència utilitza el procés de negociació col·lectiva per adquirir coneixements sobre el procés de producció i millorar el funcionament del lloc de treball, el sindicalisme pot entranyar un plus significatiu que augmenta l'eficàcia empresarial. D'altra banda si la gerència reacciona negativament a la negociació col·lectiva o si els sindicats impedeixen la reorganització del procés laboral, el sindicalisme pot tenir un efecte negatiu sobre el rendiment de l'empresa. El punt important és que, així com el mercat té dos costats, demanda i oferta, hi ha dues forces que determinen els efectes econòmics de la negociació col·lectiva: gerència i sindicats. L'impacte econòmic de la negociació i la naturalesa de les relacions industrials depenen de la política i les accions d'aquestes dues parts. És per aquest motiu que fem servir els dos termes «veu col·lectiva» i «resposta institucional» per re-

Taula I
Dues maneres de veure el sindicalisme

	Efectes sindicals sobre l'eficàcia econòmica	Efectes sindicals sobre la distribució dels ingressos	Naturalesa social de l'organització sindical
<i>Punt de vista de monopoli</i>	<i>Els sindicats fan pujar els salaris per sobre els nivells de competitivitat, fet que condueix a molt poc treball en relació amb el capital en empreses sindicades.</i> <i>Les regles de treball del sindicat disminueixen la productivitat.</i> <i>Els sindicats fan descendir el volum de producció de la societat a causa de les vagues freqüents.</i>	<i>Augmentant els salaris dels treballadors altament qualificats, els sindicats incrementen la desigualtat dels ingressos.</i> <i>Els sindicats creen desigualtats, ja que generen diferències entre treballadors comparables.</i>	<i>Els sindicats discriminen, perquè racionen les col·locacions.</i> <i>Els sindicats (individualment o col·lectiva) lluiten pels seus propis interessos en el terreny polític.</i> <i>El poder de monopoli del sindicat alimenta elements corruptes i no democràtics.</i>
<i>Punt de vista veu col·lectiva / resposta institucional</i>	<i>Els sindicats tenen alguns efectes positius en la productivitat i, reduint els nivells de dimissió, indueixen la gerència a alterar els mètodes de producció, adoptar polítiques més eficaçes i millorar la moral i la cooperació entre els treballadors.</i> <i>Els sindicats recullen informació sobre les preferències de tots els treballadors, la qual cosa porta l'empresa a triar una «millor» combinació de compensació dels empleats i un «millor» conjunt de polítiques de personal.</i> <i>Els sindicats milloren la comunicació entre els treballadors i la gerència, cosa que porta una millor presa de decisions.</i>	<i>La política sindical estàndard redueix la desigualtat entre els treballadors organitzats d'una determinada companyia o indústria.</i> <i>Les regles sindicals limiten l'abast d'accions arbitràries relatives a la promoció, acomiadament temporal, retorn, etc. d'individus.</i> <i>El sindicalisme altera fonamentalment la distribució del poder entre els empleats marginals (típicament joves) i els inframarginals (generalment més grans), fent que les empreses sindicades seleccionin acords de compensació i pràctiques de personal diferents dels de les empreses no sindicades.</i>	<i>Els sindicats són institucions polítiques que representen la voluntat dels seus membres.</i> <i>Els sindicats representen els interessos polítics de les persones desafavorides i amb ingressos baixos.</i>

ferir-nos al segon aspecte del sindicalisme en consideració.

L'impacte del sindicalisme en els seus dos aspectes de monopoli i veu col·lectiva / resposta institucional són notablement diferents, segons ho demostra la taula I. Mentre que cap addicte recalçant del model monopoli no negaria els aspectes de «veu» del sindicalisme, i cap expert en relacions industrials no contradiria els efectes de monopoli, la dicotomització polar subratlla de manera molt útil les facetes del sindicalisme vist segons aquests dos aspectes. En molts casos, els aspectes de monopoli i veu col·lectiva / resposta institucional donen imatges oposades de la institució. Segons el primer, per gairebé tots els criteris, els sindicats són un impediment indesitjable al bé comú i, segons l'últim aspecte, tenen moltes característiques valuoses que contribueixen al funcionament de l'economia.

Segons l'aspecte de monopoli, la disminució actual en el percentatge de treballadors del sector privat i assalariats afiliats a un sindicat (del 37 % el 1958 al 29 % el 1974) és un desenvolupament desitjable, que s'hauria d'associar amb l'augment de productivitat i la disminució de la desigualtat, cosa que s'hauria de fomentar. Des del punt de vista veu col·lectiva / resposta institucional la disminució de l'afiliació sindical en el sector privat té conseqüències econòmiques i socials negatives molt greus i hauria de ser considerada assumpte d'interès públic.

Com que, de fet, els sindicats tenen components de monopoli i de veu col·lectiva / resposta institucional, la qüestió clau per entendre el sindicalisme als Estats Units està en relació amb la importància relativa d'aquests dos aspectes.

Són primàriament els sindicats unes institucions monopolístiques o més aviat són institucions-veu que indueixen a respostes socialment beneficioses? Quin èmfasi s'hauria de donar a aquests dos punts de vista extrems per obtenir una imatge realista del paper del sindicalisme als Estats Units?

Per respondre a aquestes importants qüestions hem estudiat una ampla gama de dades que distingeixen entre establiments sindicats o no i entre treballadors afiliats i no afiliats, i hem entrevistat representants de gerència, funcionaris sindicals i experts en relacions industrials. Encara que certament el treball afegit modificarà algun dels resultats específics, la nostra investigació ens n'ha donat d'altres que suggereixen que els sindicats fan molt més que guanyar augmentos salarials monopolístics per als qui en són membres.

ELS EFECTES SOBRE L'EFICÀCIA

Segons el punt de vista de monopoli, els sindicats redueixen de tres maneres el volum de producció de la

societat. En primer lloc, els augmentos salarials guanyats pels sindicats causen una mala distribució dels recursos, ja que indueixen les empreses organitzades sindicalment a contractar menys treballadors, utilitzar més capital per treballador i contractar treballadors amb una qualificació superior a la que és socialment eficaç. En segon lloc, les estipulacions contractuals dels sindicats —és ara la limitació en les càrregues que poden manipular els treballadors, restriccions en les tasques realitzades, primes excessives, etc.— redueixen la producció que hauria de resultar d'una quantitat determinada de capital i treball. En tercer lloc, les vagues convocades per forçar la direcció a acceptar les demandes sindicals originen una reducció substancial de producte nacional brut.

Com a contrast, el model veu col·lectiva / resposta institucional dirigeix l'atenció a les importants formes en què el sindicalisme pot augmentar la productivitat. Primer, el sindicalisme reduiria les «dimissions». A mesura que augmenta la veu dels treballadors en un establiment, cal posar menys confiança en el mecanisme de sortida i entrada per obtenir les condicions laborals desitjades. Com que els costos de contractació i formació baixen i el funcionament dels grups de treball no és tan desorganitzat quan el nivell de «dimissions» és baix, el sindicalisme pot augmentar l'eficàcia.

El fet que els treballadors més grans tendeixen a ser relativament més poderosos en aquelles empreses on les decisions es basen en la «veu» en comptes de registrar-se per l'entrada i sortida, apunta a una altra via per la qual els sindicats poden augmentar la productivitat. Com a resultat, a les companyies amb representació sindical els sentiments de rivalitat entre els individus normalment són menys pronunciats que a les que no tenen representació sindical, i la quantitat de formació i assistència que els treballadors estan disposats a prestar-se els uns als altres és més gran. La importància de l'antiguitat a les empreses del Japó i, d'altra banda, l'ocupació permanent que s'hi garanteix a molts treballadors, s'han citat sovint com a factors que augmenten la productivitat de les empreses japoneses. També és important adonar-se que l'antiguitat pot reduir la productivitat pel sol fet de col·locar individus en certes feines per a les quals no estan qualificats.

El sindicalisme també pot augmentar l'eficàcia pressionant la gerència perquè augmenti els patrons de producció laboral i la responsabilitat, en un esforç de respondre a les demandes sindicals tot mantenint els guanys. Slichter, Healy i Livernash van escriure el 1960: «El repte que els sindicats van presentar a la gerència ha creat, si es mira de manera genèrica, una gerència superior i més equilibrada, encara que calgui reconèixer-hi algunes excepcions». La seva conclusió és que, amb una força de treball sindicada, la gerència és capaç d'obtenir un volum de producció més elevat d'una quantitat deter-

minada de diners invertits que no pas una gerència no confrontada a un sindicat.

Això sembla que succeeix en gran part perquè s'ha forçat la introducció de pràctiques de personal modernes a l'empresa i s'ha descartat el paternalisme tradicional. La capacitat de la gerència per realitzar aquestes millores està en funció de la cooperació sindical, ja que el sindicat pot tenir un gran paper d'ajuda a l'hora d'explicar els canvis en la rutina diària. Un estudi recent, que abona aquest punt de vista, indica que mentre els treballadors sindicats passen més temps en les pauses establertes en passen menys en les extraoficials i indica també que treballen més de valent que els treballadors no sindicats.

És important adonar-se que els augments de productivitat (amb els mètodes de gerència han millorat gràcies al sindicalisme) s'oposen a l'assumpció estàndard de l'economia neoclàssica segons la qual totes les empreses operen amb eficàcia màxima. I tanmateix, això, és coherent amb els models «satisfactoris» d'empreses desenvolupats pel recent guanyador del Premi Nobel Herbert Simon i altres analistes i amb el model X d'ineficàcia mostrat per Harvey Leibenstein.

Segons aquests models les empreses sols aspiren a una màxima eficàcia quan es troben sota una forta pressió dels competidors, dels sindicats o d'altres forces externes.

Finalment, considerant el sindicat com a veu, l'aparell de negociació col·lectiva cobreix un important canal de comunicació entre els treballadors i la gerència, capaç d'augmentar el flux d'informació entre totes dues parts, possiblement d'augmentar la productivitat de l'empresa. Tal com ho ha descrit Lloyd G. Reynolds: «Els sindicats poden fer un treball valuós assenyalant millores que potser haurien d'haver estat òbvies per a la gerència, però que no ho han estat, i que, un cop descobertes, es poden aplicar amb un guany net tant per a la companyia com per als treballadors».

Què revelen les dades existents sobre aquests punts? La major part de les anàlisis econòmiques dels sindicats han enfocat la qüestió de la preocupació central en el seu aspecte de monopoli: Com és de gran l'efecte del salari sindical? En l'important llibre *Sindicalisme i salaris relatius*, H. Gregg Lewis va resumir els resultats d'aquestes anàlisis al començament de la dècada dels 60 i va arribar a la conclusió que, encara que diferien en el temps i l'emplaçament, els efectes del salari sindical eren del 10 al 15 % com a mitjana. Això vol dir que, com a conseqüència de la negociació col·lectiva, un afiliat al sindicat obté d'un 10 a un 15 % més de remuneració que un altre treballador comparable no afiliat. El treball posterior que ha permès d'accedir a fitxers de dades més amples i amb una informació que permet controls més extensius en la qual s'han emprat tècniques es-

tadístiques més complexes tendeix a confirmar la generalització de Lewis. Mentre que en ambients determinats, els sindicats fan que els salaris creixin enormement, la mitjana estimada de l'efecte sindical sobre el salari no és de cap manera aclaparadora.

Segons el que s'ha predit pel model salarial de monopoli, la proporció capital-treball i la «qualitat» mitjana de treball semblen una mica superiors al nivell «òptim» en marcs sindicats. No obstant això, la pèrdua total de volum de producció causada per aquesta distribució dolenta de recursos sembla minúscula; una anàlisi efectuada per Albert Rees suggereix que la pèrdua és inferior al 0,3 % del producte nacional brut. Per al 1975, això hauria implicat un import de \$ 21,00 per persona als EE.UU. Àdhuc aquesta estimació pot ser massa elevada, si es prenen en consideració les altres importants i rellevants distorsions de l'economia.

SOBRE DIMISSIONS I PRODUCTIVITAT

Un dels principis centrals del model veu col·lectiva/resposta institucional és que, entre treballadors que reben la mateixa paga, els sindicats redueixen la rotació dels empleats i també els costos associats, ja que ofereixen una «veu» com a alternativa a la sortida. La nostra pròpia investigació, que fa servir informació recentment disponible sobre els canvis de treball, l'estatus ocupacional de milers d'individus i les taxes de rotació dins l'àmbit industrial, demostra que mantenint constants diversos factors (incloent-hi el salari) els treballadors sindicats són comparables en altres aspectes. Segons el que indica la taula II, les diferències entre treballadors organitzats i no organitzats són molt grans. A més, d'acord amb l'afirmació que els sindicats proporcionen millor representació als treballadors més antics, les dades existents suggereixen una gran reducció en la sortida i un gran augment en la tenència del treball per part dels treballadors grans de sexe masculí, superior a la dels més joves.

Tal com es va fer notar abans, el sindicalisme pot afectar la productivitat d'altres maneres que no siguin la reducció de la rotació, la qual cosa deixa indeterminat l'efecte net dels sindicats sobre la productivitat. Les anàlisis tradicionals del sindicalisme i productivitat, basades en l'estudi d'establiments particulars, han citat exemples en què dominen els efectes positius i d'altres en què dominen els negatius. Tanmateix, per la seva naturalesa, l'estudi de casos concrets no pot aportar valoracions quantitatives de gran amplitud sobre l'efectivitat del sindicalisme en la productivitat.

Les nostres anàlisis de les dades més recents sobre sindicalisme i volum de producció per treballador a molts establiments o sectors suggereixen que és erroni veure el sindicat com a monopoli i principal impedi-

Taula II
Estimació dels efectes del sindicalisme en les dimissions i la tenència de treball dins de l'empresa

Mostra	Percentatge aproximat en què el sindicalisme redueix les dimissions (amb salaris fixos)	Percentatge aproximat en què el sindicalisme augmenta la tenència (amb salaris fixos)
Tots els treballadors (estudi-estadístic de Michigan sobre dinàmica dels ingressos)	45 %	36 %
Tots els treballadors (informe població actual de maig 1973-75)	86	—
Treballadors masculins (informe longitudinal nacional)		
Persones grans (48-62 al 1969)	107	38
Persones joves (17-27 al 1969)	11	15
Treballadors manufacturers (taxa de canvis de personal a nivell industrial, procedent de l'Oficina d'Estadístiques Laborals)	34 a 38	—

Fonts: *Les xifres es basen en les anàlisis de regressió multivariada donades en l'obra de R. B. Freeman «L'intercanvi entrada sortida en el mercat de treball: sindicalisme, tenència de treball, dimissions i separacions», «Quarterly Journal of Economics», en procés d'edició, i en «Per què incrementen els sindicats la tenència de treball?», informe de treball de l'Oficina Nacional d'Investigació Econòmica.*

ment de la productivitat. En alguns marcs, el sindicalisme comporta una productivitat superior, no sols a causa de la intensitat de capital i de la més alta qualitat del treball, sinó també per allò que podríem denominar factors de resposta institucional.

La taula III resumeix les estimacions disponibles de l'efecte de productivitat sindical. Els càlculs de la taula es basen en anàlisis estadístiques que relacionen el volum de producció per treballador amb l'afiliació sindical, el control de capital per treballador, la qualificació dels treballadors (en algunes de les anàlisis) i altres factors rellevants. Tot i que la totalitat dels estudis estan subjectes a alguns problemes estadístics i, per tant, s'han de tractar amb cautela, sorgeix una característica general. En el terreny de la manufactura, la productivitat del sector organitzat sindicalment sembla ser substancialment superior a la del sector no organitzat, en una quantitat que aproximadament contraresta l'augment de costos totals atribuïble als salaris sindicals més elevats.

A la indústria manufacturera típica, les taxes de dimissió, substancialment més baixes gràcies al conveni col·lectiu, poden explicar aproximadament una cinquena part del positiu efecte sindical estimat sobre la productivitat.

Kim Clark, en el seu estudi de les indústries del ciment, va notar que dels seus debats amb individus a

plantes que s'acabaven d'organitzar sindicalment es desprenia que l'entrada d'un sindicat acostumava a anar seguida de grans alteracions en els processos de funcionament. És interessant observar que, típicament, l'empresa canviava els directius de la planta, cosa que suggereix que l'avenç sindical és un senyal important per a l'alta gerència de la ineficàcia i del baix nivell del personal de gestió: així doncs, l'avenç proporcionava informació valuosa o ocasionava una commoció de mena diferent. Potser més important, les discussions amb membres del sindicat i de la gerència en la indústria del ciment varen indicar que les empreses sovint adoptaven polítiques de personal més orientades a l'eficàcia i menys paternalistes com una resposta al sindicalisme a fi d'augmentar la productivitat i respondre a les demandes salarials més elevades.

Per l'altra banda de l'espectre, la nostra anàlisi (amb Marguerite Connerton) de la productivitat a les mines subterrànies de carbó bituminós organitzades i no organitzades sindicalment indica que, quan les relacions industrials es varen deteriorar al sector sindical a final de 1960 i del 70, el sindicalisme es va associar amb efectes negatius per a la productivitat. A mesura que els problemes interns dels treballadors miners units han crescut i que l'habilitat de la gerència per tractar les qüestions laborals amb eficàcia sembla haver-se deteriorat (en bona

part perquè el ràpid creixement de la indústria ha donat supervisors que com a terme mitjà són més joves i tenen menys experiència en relacions laborals que els d'abans del final dels anys 60), els factors que fan baixar la productivitat han arribat a dominar la mineria subterrània de carbó bituminós.

El sorprenent canvi de l'impacte estimat del sindicalisme sobre la productivitat en aquesta indústria durant la dècada passada palesa un fet important: els efectes del sindicalisme no són constants universals sinó que depenen del marc específic de relacions industrials. Una tasca important i encara incompleta consisteix en determinar l'impacte diferencial de diverses pràctiques de relacions industrials sobre productivitat i descobrir, fins on sigui possible, les raons d'aquests impactes diferents.

És a dir, repetim que el sindicalisme pot augmentar la productivitat en alguns marcs i disminuir-la en altres. Si l'augment de productivitat és superior a l'augment mitjà dels costos unitaris a causa de l'efecte del salari sindical, la taxa de beneficis augmentarà; si no, la taxa de beneficis descenderà.

Hi ha dades provisionals limitades segons les quals, com a mitjana, el sindicalisme redueix d'alguna manera els beneficis nets, particularment a les indústries oligopòliques, malgrat que hi ha excepcions notables. Actualment no existeix un recompte definitiu de la proporció de l'efecte salarial sindical que s'obté a expenses del capital, altre que el treball, o dels consumidors i quina porció és contrarestada per possibilitats abans no explotades de millores en la productivitat.

Finalment, és important observar que, malgrat les queixes d'alguns crítics dels sindicats, les vagues no sembla que costin una quantitat substancial de béns i serveis. Per a l'economia en el seu conjunt, el percentatge del temps de treball total perdut directament en vagues durant les dues últimes dècades mai no ha superat el 0,5 % i com a terme mitjà ha estat del 0,2 %. Àdhuc les disputes «d'emergència nacional», aquelles que es podria esperar que tinguessin les repercussions més grans sobre l'economia, no l'afecten de manera gaire perjudicial. Encara que se'ls hagi donat molta publicitat, els dies perduts pels efectes directes o indirectes de les vagues sols representen una fracció minúscula dels dies totals treballats a l'economia dels EE.UU.

FEINES I BENEFICIS

Sota el punt de vista de monopoli, la sortida i entrada de treballadors permet que cada individu trobi una empresa que li ofereixi la mescla de beneficis per a l'empleat i la política de personal que ell o ells prefereixin.

Tanmateix, segons ja s'ha fet notar prèviament, l'eficàcia d'aquest mecanisme s'ensorra quan hi ha béns públics al lloc de treball i quan els treballadors no són capaços de canviar fàcilment d'empreses.

Com a «veu», un sindicat proporciona informació a la gerència al voltant de la taula de negociació respecte a la política que afecta tots els afiliats (per exemple, la conjunció de l'acord de compensació de l'empleat

Taula III
Estimacions de l'impacte del sindicalisme sobre la productivitat

Marc	Augment o disminució estimats del volum de producció per treballador causats pel sindicalisme
Totes les indústries manufactureres de 2 dígit en la classificació estàndard industrial ¹	20 a 25 %
Mobiliari domèstic de fusta ²	15
Ciment ³	6 a 8
Carbó bituminós, subterrani, 1965 ⁴	25 a 30
Carbó bituminós, subterrani, 1975 ⁴	-20 a -25

Fonts: Tots els càlculs es basen en les anàlisis citades a continuació, que controlen les proporcions capital-treball i altres factors diversos que poden influir sobre la productivitat. 1.- C. Brown i J. Medoff, «Els sindicats en el procés de producció», *Journal of Political Economy*, juny 1978, pp. 355-378. 2.- J. Frantz, «L'impacte dels sindicats sobre la productivitat en la indústria de mobiliari de fusta domèstic», Universitat de Harvard, març 1976. 3.- K. Clark, «Sindicats i productivitat en la indústria del ciment», Tesi doctoral, Universitat de Harvard, setembre 1978. 4.- R. B. Freeman, J. L. Medoff i M. Connerton, «Relacions industrials i productivitat. Estudi de la indústria de carbó bituminós dels EE.UU.», en procés d'edició.

o les pràctiques d'ocupació de l'empresa durant un període de crisi), que es pot esperar que sigui diferent de la que es deriva dels moviments de treballadors marginals.

Per tant, és probable que l'acord de beneficis de l'empleat i les polítiques d'ajustament ocupacional siguin diferents a les empreses cobertes per un conveni col·lectiu que en aquelles que no hi estan. Fins a quin punt varia la mescla de béns corresponent al lloc de treball entre les empreses amb representació sindical i les que no en tenen?

Les dades sobre la remuneració de treballadors individuals i sobre les despeses que els treballadors ocasionen a les empreses mostren que la proporció de la compensació adjudicada als ingressos accessoris és notablement més elevada per als treballadors industrials manuals organitzats sindicalment que per als treballadors similars no sindicats.

Dins la majoria de les empreses, ingressos tan importants com pensions i assegurances de vida, accident i malaltia es trobaran amb molta més facilitat als establiments sindicats. Mentre que part de la diferència és atribuïble als salaris més elevats que es paguen als treballadors sindicats (ja que generalment els treballadors de salaris més alts «compre» més ingressos accessoris), la taula IV ens revela que, en efecte, gran part de la diferència prové dels efectes del sindicalisme. La taula també indica que els augments més elevats d'ingressos provo-

cats pel sindicalisme són per a la compensació diferida de la qual són partidaris els treballadors grans, més estables. Això coincideix amb la imatge que els sindicats estan més interessats pels treballadors grans, poc mòbils.

Els estudis relatius a les preferències dels treballadors pels ingressos accessoris i la consciència que té la gerència d'aquestes preferències, donen suport a la pretensió que el sindicat pot proporcionar informació a la gerència sobre la composició de l'acord de pagament. Per exemple, la revisió feta per Richard Lester el 1967 sobre els informes de les observacions gerencials respecte a les preferències dels treballadors va trobar «dades limitades... que els treballadors valoren els ingressos accessoris de manera més elevada en relació amb els salaris del que pensen els empresaris». Igualment important és el paper evident dels sindicats a l'hora d'avaluar els costos complexos i els avantatges esperats dels moderns ingressos accessoris i de transmetre aquests fets als seus membres. És impossible que un treballador individual faci la inversió de temps requerida per avaluar acords de compensació alternativa. D'altra banda els sindicats poden contractar els advocats, actuaris i altres experts necessaris per realitzar aquestes anàlisis.

El fet que moltes empreses sense representació sindical hagin imitat diverses estipulacions dels contractes sindicals indica que al marc sindical es disposa de millor informació sobre les preferències dels treballadors.

Taula IV
Estimacions de l'efecte dels sindicats sobre els principals ingressos accessoris mantenint fixa la compensació total dels treballadors

Ingrés accessori	Centaus per hora-home en ingressos accessoris. Tots els establiments	Percentatge de tots els establiments amb ingressos accessoris especificats	Quantitat mitjana per la qual els dòlars per hora-home gastats en ingressos accessoris són augmentats o reduïts pel sindicalisme
Ingressos accessoris	40,9	—	14 %
Assegurança de vida, accident, malaltia	10,1	85,0 %	48
Pensions	9,4	62,6	21
Paga de vacances	8,3	83,6	19
Paga de dies festius	5,2	77,8	15
Pluses	1,8	27,1	-49

Fonts: R. B. Freeman, «L'efecte del sindicalisme sobre els beneficis marginals», informe de treball de l'Oficina Nacional d'Investigació Econòmica. núm. 292, octubre 1978.

No té sentit que una empresa sense representació sindical copiï el que fan les empreses amb representació si no és que els contractes sindicals ofereixen formes de compensació preferides també pel treballador mitjà no sindicat, ja que el que compta en l'elecció de la representació sindical és la satisfacció del treballador mitjà (no del marginal). També és important tenir en compte que, tan aviat com les empreses sense representació sindical adopten les pràctiques iniciades pels sindicats, s'està subestimant l'impacte del sindicalisme sobre el predomini d'aquestes pràctiques.

Finalment cal assenyalar que els experts representats tant dels treballadors com de la gerència coincideixen en el fet de considerar que una de les principals funcions dels sindicats americans és la determinació del repartiment d'un acord de compensació acceptable per als treballadors. Admeten que algunes de les negociacions més importants amb el sindicalisme continuen dintre del sindicat, on els desigs dels treballadors amb interessos dispersos es sopesen en un procés polític que decideix les posicions del sindicat a la taula de negociacions.

Una de les decisions de personal més importants que pot prendre una empresa és com ajustar el nivell d'ocupació i els salaris en resposta a les fluctuacions de la demanda econòmica: acomiadaments temporals, retallaments en el creixement salarial, reducció d'hores o renúncia voluntària. Les dades existents indiquen que el mecanisme d'acomiadament temporal s'utilitza molt més als establiments sindicals que als no sindicals. No obstant això, és important recalcar el caràcter temporal de la major part d'aquests acomiadaments, ja que els membres acomiadats esperen una nova contractació i són cridats de nou després d'un curt període de desocupació.

Com a contrast, les dades disponibles de l'efecte que tenen les fluctuacions en la demanda de productes sobre els salaris demostra que la sensibilitat de les taxes salarials és inferior a les empreses amb representació sindical que a la resta.

Per exemple, dins la indústria manufacturera típica, durant la davallada econòmica de maig 1973 a maig 1975, la fracció de treballadors manuals per hores afiliats al sindicat i afectats per l'acomiadament temporal va créixer més del doble que la fracció comparable per als treballadors no afiliats però els salaris dels treballadors sindicals van créixer el 18,1 % versus el 16,6 % dels no sindicals.

Més globalment, l'anàlisi de les dades mensuals que cobreixen el període 1958 a 1975 per a les indústries manufactureres indica que els salaris per hora dels treballadors de producció canvien segons les remeses, de manera que a les empreses no sindicades es redueix la necessitat dels acomiadaments temporals més que no a les

sindicades, mentre que en marcs sindicals virtualment no hi ha aquesta relació. Aquestes dades reflecteixen el fet que des del final dels 50 aproximadament dues tercers parts de la força laboral manufacturera acollida als principals contractes ha arribat a ser coberta per acords de tres anys o més i que gairebé tots estipulen augmentos salarials automàtics.

Per què els acomiadaments temporals dominen molt més els mecanismes d'ajustament alternatiu a les empreses amb representació sindical que a les que no en tenen? L'explicació més raonable és que sota les estipulacions de la majoria de contractes sindicals —que especifiquen que els treballadors joves seran acomiadats temporalment abans que els que porten més anys de servei a la companyia— els treballadors d'edat, que es suposa que tenen un poder superior en les empreses organitzades, generalment prefereixen els acomiadaments temporals a d'altres alternatives.

LA DISTRIBUCIÓ DELS INGRESSOS

Una de les implicacions sorprenents del punt de vista de monopoli, que contradiu la imatge popular, és que els guanys salarials sindicals augmenten la desigualtat al mercat de treball. D'acord amb el model de monopoli, els treballadors desplaçats de les empreses amb representació sindical com a resultat dels guanys salarials sindicals incrementen l'oferta de treball de cara a les empreses sense representació sindical, que, per tant, es pot esperar que redueixin els salaris. Així, doncs, des del punt de vista de monopoli, els treballadors sindicals resultaran compensats a expenses dels no sindicals. El fet que els treballadors manuals industrials organitzats sindicalment tendeixin a estar més qualificats i millor pagats que els altres treballadors del mateix grup, àdhuc en absència del sindicalisme, implica que el sindicalisme beneficia «l'èlite laboral» a costa dels que tenen una qualificació i uns ingressos inferiors. Donat que molta gent ha recolzat els sindicats en la creença que redueixen les desigualtats econòmiques, la prova que tenen l'efecte contrari seria un fort argument contra el moviment sindical.

En efecte, el model veu col·lectiva / resposta institucional suggereix efectes molt diferents sobre la igualtat que el punt de vista de monopoli. Donat que les decisions sindicals es basen en un procés polític i donat que és probable que la majoria dels membres afiliats tinguin uns guanys sota el nivell mitjà (incloent-hi els treballadors manuals) a qualsevol lloc de treball, és de suposar que els sindicats intenten reduir la desigualtat salarial. També és probable que els membres del sindicat afavoreixin una distribució dels guanys menys dispersa per raons d'ideologia i de solidaritat organitzativa. Finalment, per la seva naturalesa, la negociació col·lectiva

redueix la capacitat de la gerència de decidir tota sola en el procés de determinació dels salaris, la qual cosa també hauria de reduir les diferències entre treballadors amb posicions similars.

Dues polítiques salarials comunes exemplifiquen els esforços dels sindicats per reduir la desigualtat econòmica. La primera és la política permanent d'exercir pressió per obtenir les taxes estàndard —taxes uniformes per a treballadors comparables en establiments diferents— i per a determinades classes ocupacionals dins dels establiments. Mentre que moltes grans empreses sense representació sindical avui també utilitzen pràctiques formals de fixació salarial, les diferències personals basades en el servei, rendiment, favoritisme o altres factors són més freqüents a les empreses sense representació sindical que al sector sindical. Per exemple, l'anomenat plus de mèrit per a ajustaments salarials sembla menys predominant al sector sindical.

Els anys 70, mentre al voltant del 43 % de totes les companyies oferia als empleats «ajustaments salarials basats en un pla de mèrits», sols el 13 % dels principals contractes sindicals esmentaven aquests plans. A tot arreu, segons Slichter, Healy i Livernash «la influència dels sindicats ha estat clarament la de minimitzar i eliminar diferències basades en criteris personals respecte a la paga per a individus ocupats en el mateix treball» i la de «treure les consideracions d'habilitat i rendiment com a factor en el pagament individual per la realització del

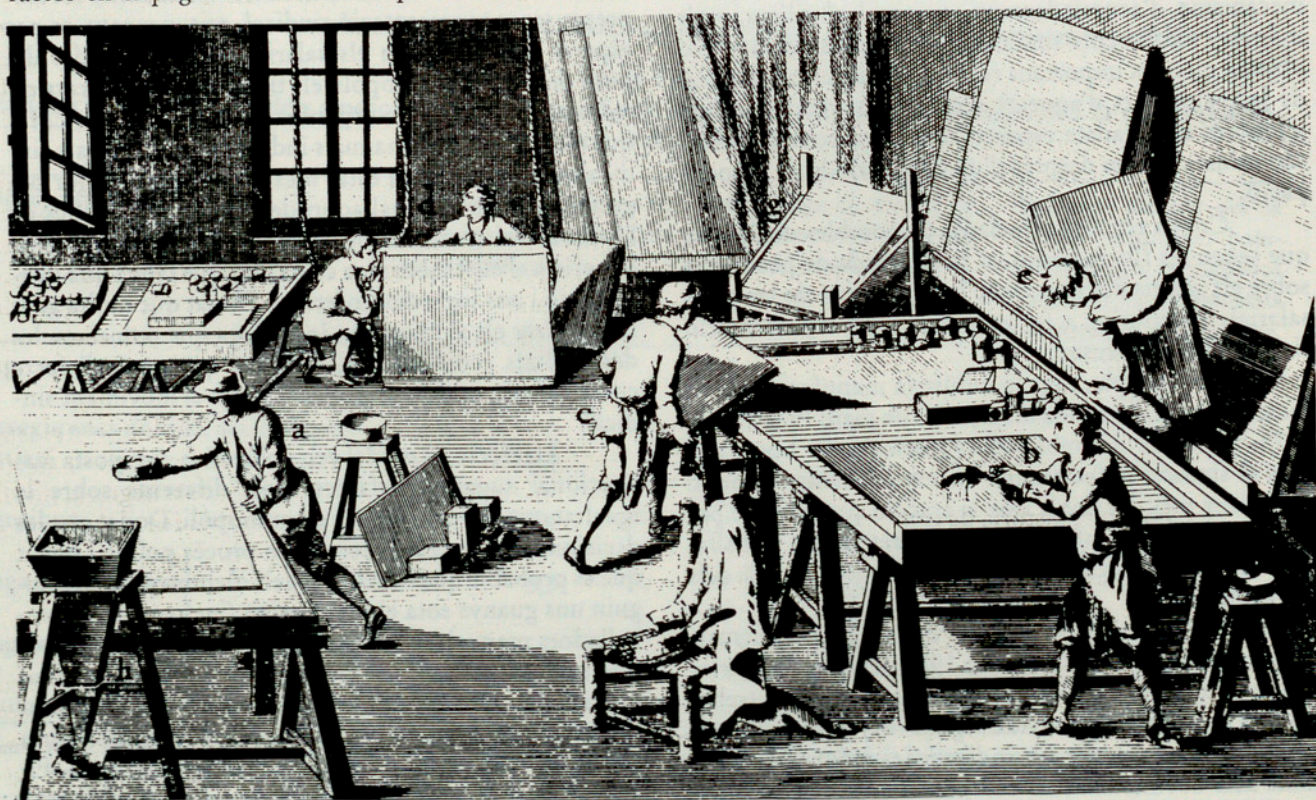
treball». Un resultat potencial important d'aquesta política és una reducció de la desigualtat, possiblement a costa de l'eficàcia, que es pot reduir ja que disminueix la recompensa de l'esforç individual. Un altre resultat potencial important d'aquesta política és que la discriminació salarial contra les minories és inferior on hi ha representació sindical.

Així mateix és d'esperar que tinguin conseqüències igualitàries les polítiques sindicals que afavoreixen l'antiguitat per promocionar, i els sistemes d'ascens en què s'informa els treballadors de noves oportunitats perquè puguin aspirar a promocionar-se. El desenvolupament de regles formals que tracten tots els treballadors de manera idèntica redueix en gran mesura la possibilitat que judicis de supervisió arbitraris determinin la carrera d'un treballador.

Així doncs, segons el model de monopoli, el sindicalisme augmenta la desigualtat, mentre que segons el model veu col·lectiva / resposta institucional es redueix. Quins són els fets?

DESIGUALTATS SALARIALS, REDUCCIÓ

Les nostres observacions empíriques, basades en noves dades, mostren que les polítiques d'estandarització han reduït substancialment la desigualtat salarial i que aquest efecte domina sobre l'efecte salarial de monopoli. Quan, per exemple, es representa en un gràfic la

distribució dels guanys dels treballadors manuals industrials, el resultat per als treballadors sindicats, tant dels sectors manufacturers com dels no manufacturers, mostra una distribució molt més estricta, comprimida als extrems i amb una punta molt aguda al mig. Com a contrast, per als treballadors no sindicats les gràfiques mostren models de guanys molt més dispersos.

A més de reduir la desigualtat d'ingressos entre els treballadors manuals industrials, la política salarial del sindicat contribueix a l'equiparació dels salaris ja que disminueix el diferencial entre els treballadors manuals coberts i els que no ho estan. A les indústries manufactureres, encara que els treballadors d'oficina guanyen una mitjana del 49 % més que els treballadors manuals, la nostra estimació indica que a les empreses amb representació sindical aquesta prima sols és del 32 %; al sector no manufacturer, on els treballadors d'oficina guanyen com a mitjana un 31 % més que els manuals, el diferencial estimat és tan sols del 19 % allí on hi ha sindicats.

Però per obtenir l'efecte net del sindicalisme sobre la desigualtat d'ingressos, és necessari afegir el descens de la desigualtat causat per l'estandarització salarial i el descens causat per la reducció del diferencial treballadors d'oficina / treballadors manuals a l'augment causat pels salaris més elevats dels treballadors manuals sindicats. Els nostres càlculs demostren clarament que la influència dominant que afecta la desigualtat dels ingressos és l'estandarització de les taxes dins el sector sindical. Com a resultat de la gran reducció de la desigualtat atribuïble a la política de taxes estàndard, la variància en el logaritme natural d'ingressos (una mesura comuna de desigualtat) es redueix en un 21 % en la indústria manufacturera i en un 27 % en el sector no manufacturer. Donat que la distribució dels ingressos, segons han demostrat Christopher Jencks i altres, és relativament estable si la comparem amb els cridaners canvis de factors socials tan importants com la distribució de l'educació, aquests efectes s'han de considerar grans. Així doncs, el sindicalisme sembla reduir la dispersió salarial als Estats Units, la qual cosa implica que els efectes veu / resposta de la institució predominen sobre l'efecte salarial de monopoli en aquest front.

RAÇA I SINDICALISME

Existeix una història de conflicte entre les regles d'antiguitat sindical i els «programes d'acció afirmativa» i de la discriminació per part dels sindicats d'ofici. Com Orley Asherfelter va ser el primer en observar, les dades empíriques demostren clarament que, com a terme mitjà, els sindicats ajuden els treballadors negres i redueixen les diferències basades en la raça. Els sindicats afecten la distribució dels ingressos entre blancs i negres com a mínim de tres maneres.

Primer, ja que de fet els treballadors negres tenen més tendència que els blancs a sindicar-se, és més probable que es beneficiïn dels guanys salarials del sindicat. En el període comprès entre 1973 i 1975, el 30 % dels treballadors negres estaven organitzats sindicalment, en comparació amb el 24 % dels treballadors blancs. El grau més elevat d'organització sindical entre els negres fa que estiguin excessivament representats entre els treballadors manuals industrials i poc representats entre els treballadors no manuals, menys organitzats sindicalment. (Mentre que les minories no estan representades de manera proporcional en alguns sindicats d'ofici importants, les últimes dades sobre els aprenents mostren que el 1976 el 18,1 % dels aprenents eren minories; el 9,4 % dels aprenents eren negres, mentre que el 8,7 % eren membres d'altres grups minoritaris.)

Segon, la sindicalització redueix les diferències discriminatòries dins les empreses organitzades sindicalment mitjançant les polítiques de taxa estàndard i promoció per antiguitat, descrites anteriorment. Mentre que els treballadors negres organitzats sindicalment són menys que els blancs, el diferencial és més petit que entre els treballadors no organitzats sindicalment. Les estimacions que es basen en dades entre 1973 i l'Informe Actual de Població de maig de 1975 indiquen que entre tots els treballadors manuals sindicats del sector privat, el salari per hora dels negres és un 9 % més baix que el dels blancs. Entre treballadors comparables no sindicats la xifra és del 15 %. Les regles d'antiguitat, que sovint es consideren contràries als interessos dels treballadors negres perquè estan en pugna amb el programa d'acció afirmativa, a la llarga haurien de ser beneficioses per als negres. Quan la promoció depèn de l'antiguitat, s'impideix la discriminació en base a la raça.

Tercer, una anàlisi feta per Duane Leigh sobre l'efecte del sindicalisme en les taxes de dimissió dels treballadors blancs i negres mostra que, mantenint constants els salaris, els sindicats redueixen la rotació dels negres tant com la dels blancs. Això vol dir que els beneficis no salarials associats amb el sindicalisme milloren les condicions tant per als negres com per als blancs.

En suma, mentre existeix discriminació en el sector sindical (com a tot arreu de l'economia), els sindicats fan créixer els ingressos dels treballadors negres al nivell dels dels blancs i d'aquesta manera ajuden globalment a reduir les diferències basades en la raça.

DEMOCRÀCIA I SINDICALISME

Sota el punt de vista de monopoli, el potencial per emprar el poder monopolístic sindical amb l'objecte de fer pujar els salaris i d'obtenir fons de les empreses per mitjans coactius fomenta una gran quantitat de co-

rrupció i conducta antidemocràtica dins del moviment sindical. S'ha afirmat que molts sindicats estaven dirigits per cacics o estafadors. Però mentre que s'ha donat molta publicitat al punt de vista de monopoli, la gran majoria de les dades existents semblen recolzar la idea de «veu» segons la qual els sindicats generalment són organitzacions polítiques democràtiques atepes a la voluntat dels seus membres.

Per començar, existeixen forces internes i externes que impulsen els sindicats —tant locals com internacionals— a estar atents als desigs dels seus membres. Les constitucions dels sindicats fan obligatoris típicament els procediments democràtics i requereixen convencions o referèndums per discernir els sentiments dels seus afiliats sobre qüestions importants, i també eleccions justes i freqüents per avaluar la satisfacció dels membres amb els seus dirigents. Si bé durant una època la legislació laboral dels EE.UU. només va tractar el funcionament intern dels sindicats de manera perifèrica, la llei Landrum-Griffin de 1959 castiga amb fortes sancions federals la corrupció i les pràctiques antidemocràtiques dins dels sindicats.

Aquesta llei conté estipulacions que obliguen els sindicats locals, intermedis i internacionals a celebrar eleccions en períodes fixos, raonablement curts, que garanteixin als membres una oportunitat de designar candidats, assumir càrrecs i criticar lliurement els dirigents sindicals i la seva política, que prohibeixen als ocupants de càrrecs la utilització de fons del sindicat per recolzar l'elecció d'un candidat sindical determinat, com també la distribució de propaganda d'un candidat sense fer el mateix per al seu o la seva oponent, i que obliguen els funcionaris a arxivar informació sobre els assumptes financers del sindicat i dels seus líders i sobre les estipulacions constitucionals.

A més, la legislació laboral del país proporciona un procediment electoral sota el qual un grup de treballadors pot desafiliar-se del seu sindicat i desorganitzar-se sindicalment, substituir un sindicat per un altre o intentar de canviar els límits d'una unitat negociadora ja existent.

Les dades existents demostren clarament que la gran majoria de sindicats locals i internacionals dels EE.UU. són força democràtics i sols pateixen rares infraccions de la democràcia interna. Segons la informació procedent del Departament de Treball, entre els anys fiscals 1965 i 1974 sols es van considerar procedents 238 càrrecs de conducta impròpia, pel que fa al resultat d'una elecció sindical. Tenint en compte que durant aquest període s'han celebrat aproximadament 200.000 eleccions per part dels sindicats locals, intermedis i internacionals, el percentatge d'eleccions en què hi va haver transgressions provades és del 0,1 %. A més, probablement, és cert que en un nombre determinat d'aquests

casos la transgressió fou causada per la ignorància dels detalls de la legislació laboral per part dels sindicats més que per un intent explícit de manipular el resultat de les eleccions. I mentre que, amb tota seguretat, hi va haver algunes accions impròpies que no van ser denunciades ni provades, el nombre minúscul de les que sí ho van ser ens suggereix que van ser molt poques.

Mentre que molts dirigents de sindicats nacionals tendeixen a instal·lar-se en el càrrec còmodament durant anys, a nivell local regularment caduca un gran nombre de càrrecs, tal com és d'esperar en una democràcia que funcioni correctament. Un pertinent estudi elaborat per Leon Appelbaum analitzà les dades relatives a la rotació dels dirigents sindicals a 94 locals de Milwaukee, àrea de Wisconsin, entre 1960 i 1962: el 40 % dels càrrecs en exercici al començament del període ja no continuaven dos anys després.

Dels resultats de les eleccions de descertificació sindical organitzades per la Junta Nacional de Relacions Laborals es dedueix que la majoria de membres dels principals sindicats estan satisfets amb el funcionament intern del sindicat.

Cada any de la passada dècada, sols el 0,1 % aproximadament de tots els afiliats a un sindicat es trobaven en unitats de negociació que varen votar la desafiliació del sindicat que els representava.

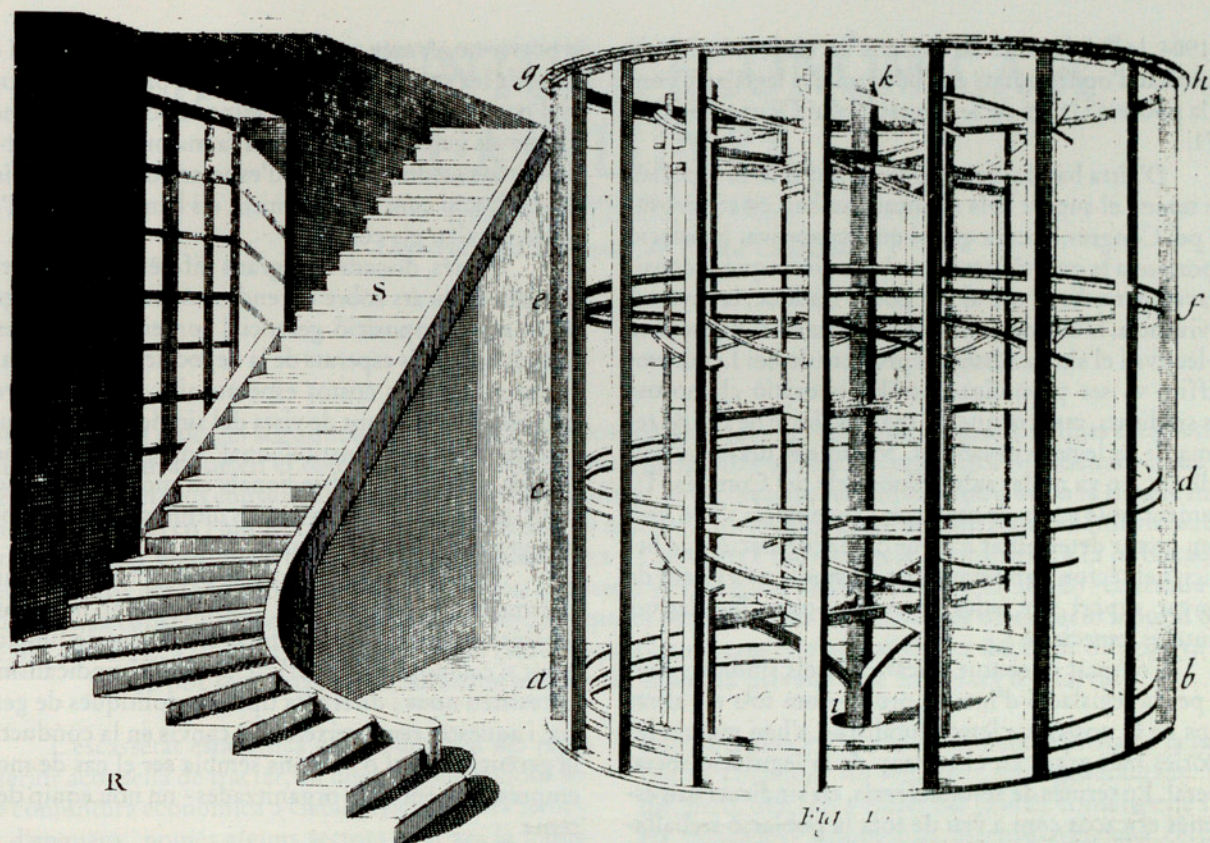
Finalment, informes recents de l'opinió dels membres sobre els assumptes interns dels seus sindicats indiquen que la gran majoria estan satisfets amb el funcionament del sindicat. Al voltant del 70 % va dir que «no tenia problemes» amb el seu sindicat al 1972-73, mentre que el 80 % no tenia problemes al 1969-70. Aproximadament la meitat dels que tenien problemes al 1972-73 els consideraven com a «lleus» o en realitat cap problema com a tal.

A tots dos informes, menys del 10 % d'afiliats estan insatisfets del funcionament democràtic del seu sindicat, de la conducta dels seus dirigents sindicals o de la política dels alts càrrecs.

Deixant a part el funcionament intern dels sindicats, l'anàlisi de la veu col·lectiva / resposta institucional fa destacar el paper del sindicalisme en l'augment de la democràcia al lloc de treball, ja que proporciona als treballadors un canal per expressar les seves preferències envers la gerència i la voluntat creixent de queixar-se sobre condicions indesitjables. Les dades contingudes als informes sobre la satisfacció laboral dels treballadors tendeixen a donar suport a aquest punt de vista. En aquests informes la satisfacció laboral dels treballadors afiliats és inferior a la dels treballadors comparables no afiliats.

Tanmateix és més probable que els membres d'un sindicat afirmen que «no desitgen canviar de feina en cap circumstància» o que «mai no prendrien en consideració

traslladar-se a una feina nova» que no els seus equivalents, «més satisfets», no afiliats.

La interpretació més directa d'aquest trencaclosques és que l'organització col·lectiva proporciona un suport que fomenta el fet de donar expressió a la insatisfacció. Com a contrast amb els majors beneficis econòmics, que augmenten tant la utilitat com la satisfacció manifestada, la «veu» augmenta la utilitat alhora que augmenta la insatisfacció manifestada. A més donat que un sindicat recollirà més informació que un individu i la difondrà a cada membre, encara que els afiliats saben que els seus treballs són significativament millors que les alternatives restants, també saben que estan lluny de l'ideal. I donat que la veu també és una eina de conflicte, els bons estratèges, al contrari que el Pangloss de Voltaire, mai no proclamaran que els seus llocs de treball són «el millor dels móns possibles».

EL PROBLEMA DE LA CORRUPCIÓ

Què cal dir sobre l'opinió que els sindicats són institucions corruptes? Les dades dels informes contradiuen clarament aquest estereotip. El 99 % dels membres d'un sindicat van manifestar tant al 1969-70 com al 1972-73 que «no tenien problemes» de manifestar o corrupció entre els seus dirigents. A més, després d'una

detallada anàlisi sobre l'abast de la corrupció al moviment laboral americà, Deck Bok i John Dunlop, el 1970, varen posar de relleu l'honestedat de la majoria dels dirigents sindicals.

Encara que l'història d'aquest país és desfavorable en comparació amb el de moltes altres nacions, actualment les salvaguardes legals van molt lluny per frenar la deshonestedat i fomentar la conducta democràtica. Probablement sols una petita fracció dels càrrecs sindicals d'Amèrica es rebaixarien a cometre abusos seriosos. La majoria aclaparadora dels dirigents sindicals són persones honestes que assumeixen seriosament la seva obligació de representar l'interès dels membres que els han elegit en el càrrec.

Finalment, de quines maneres ha afectat el treball organitzat sindicalment els resultats a l'arena política americana? Han tingut més èxit els sindicats donant suport a la legislació «d'interès especial» o legislació «social» que beneficia les persones de baixos ingressos i els treballadors en general? Malgrat la mala premsa donada a alguns esforços sindicals per obtenir beneficis «d'interès especial» dels legisladors, els sindicats han dedicat molta força política a promoure una legislació que no implica cap guany material per als treballadors afiliats —excepte com a membres de la població treballadora global—. Per exemple, els sindicats van actuar molt activament impulsant l'aprovació de la llei d'Acord Públic

de 1964, la llei de Drets de Votació de 1965, la legislació d'igualtat d'oportunitats en l'ocupació, la legislació contra la pobresa i la llei de Seguretat i Salut Ocupacional de 1971.

D'altra banda, nombroses lleis d'interès especial, que tenien el suport dels sindicats no han estat aprovades pel Congrés, encara que sí que ha aprovat legislació important a la qual s'oposaven els sindicats que la consideraven perjudicial per al seu poder i, àdhuc, la seva supervivència. L'última norma reguladora de la negociació col·lectiva i el sindicalisme, el projecte de llei Landrum-Griffin, va ser promulgada amb l'oposició clamorosa dels sindicats, mentre que un suau projecte de llei de reforma de la legislació laboral, fortament defensat pels sindicats, no va poder salvar l'obstacle del Congrés. Típicament, sols quan els sindicats i la gerència s'han unit en un sector determinat a favor d'una legislació que beneficiés el sector, han tingut èxit els sindicats a l'hora de guanyar suport per a les seves propostes legislatives «d'interès especial».

Comptat i debatut, encara que els sindicats lluiten per la legislació d'interès propi —com tots els altres grups de la nostra societat pluralista—, s'han marcat les victòries més grans en el terreny de la legislació social general. En termes de resultats reals, els sindicats han estat més eficaços com a veu de tota la població treballadora i dels desfavorits que com a institució monopoli que tracta d'augmentar el seu poder de monopoli.

RAONS DE L'OPOSICIÓ GERENCIAL

Si, a més dels seus efectes negatius de monopoli, el sindicalisme s'associa amb substancials efectes positius sobre el funcionament de l'economia i el rendiment de les empreses, per què tantes empreses dels EE.UU. s'oposen als sindicats amb vehemència? De fet, hi ha diverses raons. En primer lloc, la gran massa de guanys econòmics que es deriven del sindicalisme va a parar als treballadors i no als propietaris o gerents.

És poc probable que els gerents vegin beneficis personals en l'afiliació sindical dels seus subordinats, però en canvi tendiran a ser molt conscients dels costos: disminució del seu poder, necessitat de treballar més, pèrdua de flexibilitat en el funcionament, etc.

En segon lloc, encara que la productivitat pugui ser superior als establiments amb representació sindical que als similars on no hi ha aquesta representació, també ho són els salaris. Donats els objectius i accions de la majoria dels sindicats, podria semblar que la taxa de rendiment sobre el capital baixa amb la negociació col·lectiva, encara que hi ha importants excepcions. Així doncs, l'afiliació sindical comporta un risc; l'empresa pot ser capaç de racionalitzar l'administració, tenir bones relacions amb el sindicat i mantenir la seva taxa de beneficis,

o potser no. A més, mentre ja s'ha demostrat que el cost total de les vagues per a la societat és baix, el cost potencial per a una empresa determinada pot ser substancial. Ja que als gerents —igual que a la majoria de la gent— els desagrada assumir riscos, és d'esperar l'oposició als sindicats àdhuc si com a terme mitjà, els beneficis per a l'empresa igualen els costos.

A més, donades les grans diferències en els efectes dels sindicats sobre el rendiment econòmic, segurament alguna oposició gerencial sorgeix d'empreses en què els beneficis esperats de la negociació col·lectiva són escassos, però els costos esperats alts. Àdhuc l'advocat més sorollós del punt de vista del sindicat com a veu col·lectiva / resposta institucional admetria que, encara que els sindicats són funcionals en molts marcs industrials, no ho són en altres i en els últims casos és d'esperar una gran oposició gerencial.

En tercer lloc, la gerència pot trobar que el sindicalisme és car, difícil i molt amenaçador en les seves fases inicials, quan s'han d'alterar els modes de funcionament si cal millorar-ne l'eficàcia. Amb el sindicalisme es necessiten nous i diferents tipus de polítiques de gerència, i aquestes requereixen o bé canvis en la conducta de la gerència actual o —segons sembla ser el cas de moltes empreses recentment organitzades— un nou equip de gerents.

Finalment, la gerència generalment ha adoptat als Estats Units una ideologia de control vertical il·luminat, sota la qual els sindicats són vistos com a causa i efecte del fracàs gerencial. Des d'aquest punt de vista, els sindicats interfereixen amb els esforços de la gerència per dur a terme la seva funció social d'assegurar que els béns i els serveis es produeixin de manera eficaç. A més, ja que els sindicats es constitueixen com a resultat de les equivocacions de la gerència en el seu tracte amb la força de treball, sovint els gerents es ressenteixen del que implica l'afiliació sindical respecte a les seves actuacions passades.

Creiem que la nostra anàlisi del sindicalisme ha revelat una multitud de qüestions negligides respecte a la institució clau del treballador en el sistema capitalista americà. Mentre que segurament alguna de les nostres troballes seran modificades per la investigació addicional i àdhuc es podrà provar que algunes són errònies, creiem que presenten una imatge raonablement vàlida del sindicalisme modern al nostre país.

Es troba en marcat contrast amb la imatge de monopoli dels sindicats i amb moltes opinions populars sobre ells. I si, tal com hem trobat, els efectes positius dels sindicats en molts marcs són més importants que els negatius, aleshores la decadència continuada del sindicalisme al sector privat —un desenvolupament únic als EE.UU. entre els països occidentals desenvolupats— mereix una seriosa atenció pública.

LA CONJUNTURA ECONÒMICA A CATALUNYA

(PRIMER SEMESTRE DE 1985)

Departament d'Estudis de Banca Catalana

Com es fa prou palès, el seguiment conjuntural de l'economia catalana topa amb força dificultats estadístiques –en major mesura que en el conjunt estatal, atès el nivell de territorialització estadística insuficient–, que s'expressen bé en retards considerables quant a la disponibilitat de les mateixes estadístiques, o bé en la simple inexistència d'aquestes en l'àmbit català. En aquest sentit, al marge de les estadístiques anualitzades, la informació que permet un cert seguiment de la conjuntura econòmica a Catalunya fa referència bàsicament a la publicada bimensualment per la Cambra Oficial de Comerç, Indústria y Navegació de Barcelona (COCINB) –centrada en la indústria, la construcció, el comerç i el turisme–, a la que es desprèn de les estadístiques d'ocupació laboral de l'INE i de l'INE, a la que aporten les escasses estadístiques financeres territorialitzades del Banc d'Espanya i a la que pot ser extreta dels balanços públics de la banca privada i de les caixes d'estalvis.

L'escassetat estadística que es desprèn del repàs anterior aconsella de tractar, en unes consideracions sobre conjuntura econòmica a Catalunya el primer semestre d'enguany, només alguns sectors com ara la indústria, la construcció, i –en un nivell diferent– l'ocupació laboral i el sistema financer, que s'analitzen en les pàgines següents.

LA EVOLUCIÓ DE LA INDÚSTRIA

Tenint en compte la indústria catalana en el seu conjunt, el 1984, l'activitat d'aquest sector es va caracteritzar per una tendència moderadament creixent, mantinguda al llarg de l'any bàsicament per la demanda exterior, la qual va «estirar» la majoria de sectors industrials, mentre que la demanda interior es mostrava força deprimida, amb caigudes generalitzades en gairebé totes les indústries.

A començaments de 1985, però, el conjunt de la indústria va presentar una davallada de l'activitat productiva, en línia amb el procés d'esmoreïment del dinamisme productiu apreciat ja a les darreries de 1984, circumstància que s'ha d'entendre com un canvi de tendència respecte al creixement industrial enregistrat els darrers dos anys. Tot i que, lògicament, aquesta evolució de principis d'enguany encobria alguns comportaments diferencials segons els sectors industrials considerats,

sembla tanmateix que el moviment baixista de la indústria va constituir un fenomen prou generalitzat. Val a dir, però, que cap a finals del primer trimestre de l'any, els indicadors disponibles assenyalaven una certa represa de l'activitat industrial, tot i que aquesta romanía a nivells encara insatisfactòriament reduïts.

Presumiblement, aquesta situació de l'activitat productiva industrial ha estat molt condicionada –el primer trimestre de 1985– per la baixa pulsació de la demanda. Efectivament, des de principis d'any, a la situació deprimida de la demanda interna –constatada ja els darrers mesos de 1984– s'hi va afegir una caiguda de les exportacions que, d'aquesta manera, no podien ja mantenir la funció reactivadora que varen tenir l'any anterior. Tot i l'existència d'algunes excepcions sectorials, les tendències esmentades varen persistir durant tot el primer trimestre, i es varen constatar augments significatius en els nivells d'estocs industrials. Com a conseqüència immediata d'aquesta evolució del conjunt de la indústria catalana, els primers mesos d'enguany es va apreciar una forta contracció de l'ocupació laboral en la majoria de sectors, per bé que a les darreries del trimestre sembla que va aflluïr la intensitat del procés d'ajustament d'ocupació, tot coincidint amb l'esmentada represa de l'activitat productiva.

El segon trimestre de l'any es va detectar un lleuger descens de l'activitat pel conjunt de la indústria, tot i que la considerable dispersió de comportaments sectorials aconsella una certa prudència a l'hora de generalit-

Les consideracions d'aquest apartat es basen en les enquestes bimensuals de conjuntura que la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona publica regularment en el «Boletín de Estadística y Coyuntura».

zar-ne una tendència prou significativa. En canvi, tot sembla atribuir més fermesa a la recuperació de la demanda interna –les carteres de comandes van deixar de reduir-se i es varen estabilitzar–, completada per una evolució també més favorable de les exportacions, encara que aquesta darrera millora va resultar gairebé íntegrament atribuïble a les vendes exteriors de les indústries siderometal·lúrgiques. Pel que fa a l'ocupació laboral, en canvi, l'atonía productiva –malgrat la recuperació de la demanda– justifica que durant el segon trimestre persistís la tendència ja esmentada d'ajustament a la baixa en els nivells d'ocupació industrial.

Com a il·lustració de les consideracions anteriors, els dos gràfics adjunts presenten l'evolució, els primers mesos de 1985, de la producció, vendes interiors,

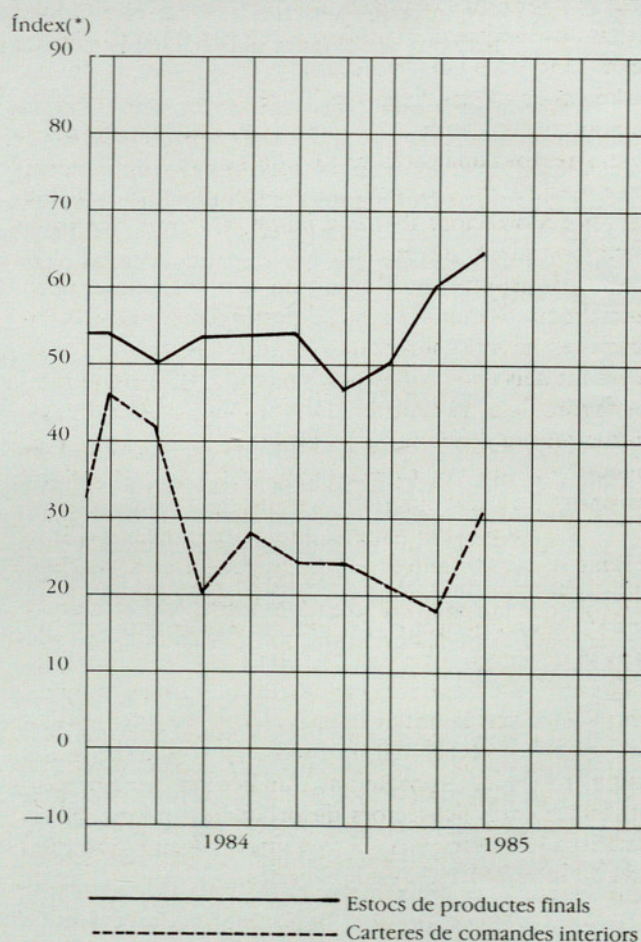
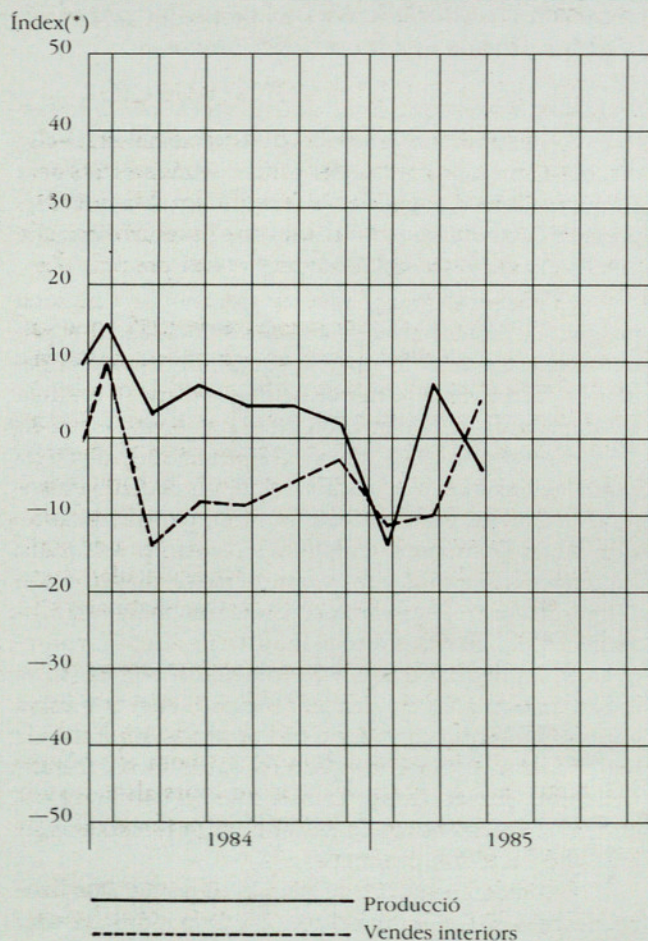
estocs de productes finals i carteres de comandes interiors del conjunt de la indústria catalana.

ELS TRETS PRINCIPALS

Pel que fa als principals sectors d'activitat industrial catalana –tèxtil, siderometal·lúrgic, químic i alimentari–, comentem tot seguit els trets principals que n'han caracteritzat l'evolució durant el primer semestre de 1985.

En línies generals, durant els primers mesos de l'any l'evolució del sector tèxtil va presentar una tònica no massa allunyada de la descrita per al conjunt de la indústria catalana. En aquest aspecte, cal remarcar durant

Conjunt de la indústria catalana

(*) L'índex expressa el saldo com a diferència entre els percentatges de les respostes extremes (augment/disminució) de l'enquesta.

Font: COCINB «Boletín de estadística y coyuntura», juny 1985.

el període esmentat la fluïxetat de l'activitat productiva, els baixos nivells de demanda –en particular, la davallada de les exportacions–, la caiguda de l'ocupació laboral i, com a problema específic del sector, els augments dels preus de les primeres matèries tèxtils que, cap al final del primer trimestre, varen ser parcialment compensats per elevacions dels preus de venda.

El segon trimestre de l'any, en canvi, la situació presenta una millora perceptible, amb una recuperació dels ritmes de producció i de vendes interiors i una desacceleració del procés de reducció de l'ocupació laboral, però com a factor negatiu persisteix la davallada de les exportacions sectorials. Quant a les perspectives per als mesos d'estiu, es pot anticipar un lleuger avanç de la producció i de les vendes.

També les indústries siderometal·lúrgiques varen presentar, el primer trimestre de l'any, una evolució globalment desfavorable. En aquest aspecte, la tònica dels primers mesos es va caracteritzar per retrocessos de l'activitat productiva, dels nivells d'ocupació laboral, i de les vendes interiors i exteriors en tots els subsectors, llevat de les exportacions d'aparells elèctrics. Aquesta situació va mantenir-se, en línies generals, durant tot el primer trimestre, tot i una certa millora dels nivells de producció a mesura que avançava l'any, impulsats bàsicament per les exportacions de material de transport i de productes metàl·lics de consum.

Els aspectes productius no varen millorar substancialment durant el segon trimestre, però en canvi les vendes es varen estabilitzar donant lloc en conjunt a un augment dels nivells d'estocs. En aquests mesos, el factor favorable es va centrar en el fort augment de les exportacions –a diferència de l'evolució constatada a començaments d'any–, especialment de les de material de transport i de maquinària i aparells elèctrics.

L'evolució del sector químic tampoc no va diferenciar-se excessivament –en línies generals– de les tendències ja constatades pel conjunt de la indústria catalana i per d'altres sectors industrials. En aquest aspecte, l'any es va iniciar amb una caiguda de la producció, de l'ocupació laboral i de les vendes, tant interiors com exteriors, circumstàncies que varen afectar tots els subsectors químics, llevat del farmacèutic. Posteriorment, l'augment de les exportacions i un comportament més satisfactori dels subsectors de productes químics d'ús industrial i domèstic va permetre una recuperació moderada de la producció i de les vendes.

UNES CERTES MILLORES

El segon trimestre de l'any, en canvi, va presentar característiques netament més favorables, malgrat que l'ocupació laboral continués disminuint. Concretament, es va constatar un avanç de la producció, impulsada per

la reactivació de la demanda interna, ja que les exportacions varen enregistrar un comportament baixista, particularment en els subsectors de química bàsica i de matèries plàstiques i explosius.

Finalment, i a diferència del que ha estat comentat amb relació a les indústries anteriors, el sector de l'alimentació va presentar –durant la primera meitat de l'any– una evolució netament més favorable que la del conjunt de la indústria catalana. Efectivament, durant el primer trimestre el sector alimentari va enregistrar augments de producció i de vendes interiors –en aquest cas, de manera sensible–, així com una moderació de la tendència generalitzada a la caiguda de l'ocupació sectorial; les exportacions, en canvi, no es varen adscriure en aquesta tònica positiva.

El segon trimestre, es varen reforçar els augments productius i de vendes interiors en tots els subsectors de l'alimentació, particularment en el de begudes, tot i que persistia una certa fluïxetat en les carteres de comandes.

EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

Com es fa prou palès, la construcció ha estat –els darrers anys– un dels sectors productius més afectats per la situació generalitzada de crisi econòmica. L'any 1984, en aquest aspecte, no va constituir cap excepció, per tal com es va continuar agreujant la situació precària d'aquest sector.

Tanmateix, el primer trimestre de 1985 –que va perpetuar les tendències d'anys anteriors– va presentar una evolució perceptiblement diferenciada en relació amb les dades enregistrades els mesos posteriors, tal com s'observa en el gràfic adjunt. En aquest aspecte, durant els tres primers mesos de l'any el sector es va caracteritzar per les habituals davallades de les contractacions d'obres i de les obres executades, és a dir, per una caiguda generalitzada del nivell d'activitat, particularment acusada en els subsectors d'edificacions –habitatges i d'altres construccions.

En conseqüència, al llarg d'aquells mesos va persistir el procés de reducció dels nivells d'ocupació sectorial. Concretament, tant el nombre de projectes d'habitatges visats pel Col·legi d'Arquitectes com el volum d'habitatges acabats varen resultar inferiors als del primer trimestre de 1984, tal com també va passar en el cas de la licitació oficial d'obres.

El segon trimestre, en canvi, va presentar millors perspectives perquè tant l'obra executada, com l'obra contractada, com el nombre de projectes visats varen augmentar –tot i mantenir-se encara a nivells insatisfactoris–, així com l'ocupació sectorial, encara que en aquest darrer cas els progressos foren només moderats. Si ho contrastem amb la tendència dels mesos anteriors, durant el segon trimestre convé remarcar l'ampliació de

la licitació oficial d'obres, impulsada pel finançament derivat de l'aplicació de l'AES i per la Generalitat, a través de l'activitat de l'Institut Català del Sòl.

DESOCUPACIÓ LABORAL, EVOLUCIÓ

La situació de la desocupació laboral constitueix, els darrers anys, un dels problemes més angoixants amb què s'enfronta l'economia catalana. Els primers anys de crisi econòmica, el notable dinamisme de la nostra economia va permetre de contenir, dins de límits relativament raonables, el creixement de l'atur, si l'evolució d'aquesta magnitud es compara amb la del conjunt de l'economia dins l'àmbit estatal. Tanmateix, els darrers

anys s'han caracteritzat per la inversió de la tendència per tal com l'empitjorament de la situació de l'atur a Catalunya ha estat més intens que l'enregistrat en el conjunt de l'Estat.

Aquesta circumstància va presumiblement lligada a l'estructura econòmica catalana, en la qual el sector industrial té un pes més important, comparat amb la intensificació industrial del conjunt de l'economia dins l'àmbit estatal, en unes condicions en què l'impacte més intens de la crisi econòmica s'ha centrat precisament en la indústria.

El fet és que, el juny de 1985, l'atur enregistrat a Catalunya —és a dir, el que prové de les estadístiques registrals de les oficines de l'INEM— assolí gairebé la xifra de 450.000 persones, volum que comporta una taxa

Indústries de la construcció a Catalunya

(*) L'índex expressa el saldo com a diferència entre els percentatges de les respostes extremes (augment/disminució) de l'enquesta.

Font: COCINB «Boletín de estadística y coyuntura», juny 1985.

de desocupació del 19,5 %, nivell idèntic al constatat el gener-85 i el gener-84 –i també l'abril-84 i el setembre-84, tot i que lògicament la xifra absoluta del nombre d'aturats presenta lleugeres diferències.

Si tenim en compte la perspectiva històrica dels darrers 18 mesos, sembla ser que el nivell d'atur enregistrat a Catalunya ha anat oscil·lant lleugerament al voltant d'aquesta taxa del 19,5 %, amb un mínim del 18,7 % el juliol-84 i un màxim del 20,1 % el març-85. En termes absoluts, aquesta «estabilització» relativa al voltant de les 450.000 persones desocupades també s'ha produït amb una certa oscil·lació, de manera que, en la primera de les dates esmentades, l'atur es mantenia en un mínim de 431.000 persones, mentre que en la segona data assoliria les 462.000.

Des de l'angle de l'evolució temporal dels nivells de desocupació, els primers sis mesos de l'any han presentat dos segments ben diferenciats: d'una banda, el primer trimestre, amb un ràpid augment de l'atur i, d'altra, el segon trimestre, amb un descens perceptible, encara que insuficient per neutralitzar l'acumulació dels mesos anteriors. Tanmateix, sembla arriscat d'interpretar la millora d'abril-maig-juny com un canvi de tendència, perquè aquesta evolució encobreix un fenomen estacional de reducció de l'atur durant els mesos de primavera.

Concretament, el 1984 l'atur va disminuir en gairebé 21.000 persones durant els mesos esmentats, mentre que en aquesta ocasió la reducció ha afectat només 12.000. D'altra banda, convé assenyalar també que justament l'abril-85 es varen aplicar els nous criteris d'elaboració estadística de les sèries d'atur enregistrat, circumstància que implica un cert trencament de l'homogeneïtat d'aquestes.

Si comparem ara la situació catalana amb la del conjunt de l'Estat, l'atur enregistrat a Catalunya se situa virtualment al mateix nivell que el del conjunt estatal, que el juny-85 tenia una taxa d'atur del 19,6 %, i en representa el 17,35 % del nombre total de desocupats dins l'àmbit estatal. En canvi, prenent com a referència les estadístiques d'atur estimat, la taxa catalana resulta un punt superior al 21,9 % del conjunt estatal, alhora que en representa el 18,17 %.

L'ACTIVITAT MÉS CASTIGADA

Per branques d'activitat econòmica o segments poblacionals, a Catalunya la major participació –a mitjan 1985– correspon al sector industrial, amb el 34,6 % de l'atur total i unes 155.500 persones sense feina en aquest sector, seguit del segment de persones que cerquen la primera ocupació, amb el 27,8 % de participació i 125.000 persones, i del sector terciari, amb un 25,3 % i 114.000 persones, pels mateixos conceptes.

En canvi, l'atur enregistrat en el sector de la construcció presenta –malgrat la taxa sectorial de desocupació del 28,2 %– un pes menor, mentre que el corresponent a les activitats primàries se situa, amb un 2,3 % d'atur, a uns nivells que es podrien considerar «friccional» i que afecten menys de 3.000 persones.

El gràfic adjunt permet apreciar l'evolució de l'atur a Catalunya i al conjunt de l'Estat, els darrers 18 mesos, i il·lustra les consideracions anteriors.

L'EVOLUCIÓ FINANCERA

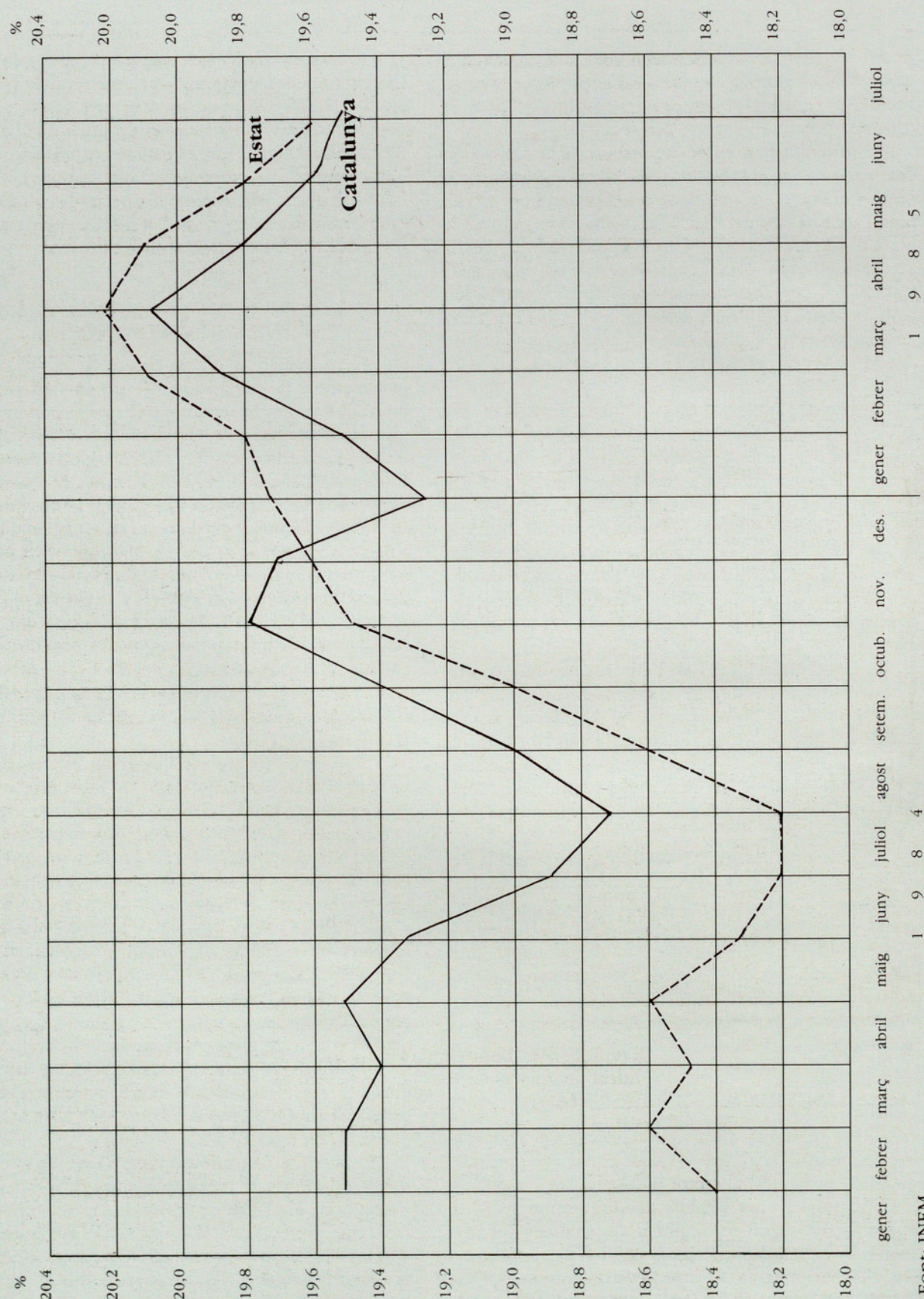
En tractar l'evolució financera recent a Catalunya es poden plantejar dos enfocaments diferents, que no resulten complementaris, sinó que responen a disponibilitats estadístiques de distinta conceptualització: d'una banda, l'enfocament de l'activitat financera «a» Catalunya i, d'altra, l'enfocament de l'activitat financera de les entitats de crèdit «amb seu» a Catalunya. La diferència radica, òbviament, en el fet que l'activitat financera realitzada a Catalunya pot ser protagonitzada per entitats no catalanes, mentre que una part de la que desenvolupen aquestes darreres certament ho és fora del territori de Catalunya. Pel que fa al primer aspecte, les úniques disponibilitats estadístiques territorialitzades són les del *Boletín estadístico* del Banc d'Espanya, en les quals ens basem, i fan referència a l'evolució dels dipòsits de bancs i caixes, així com a l'evolució de les oficines d'entitats financeres.

Quant als dipòsits totals –vista, estalvi i termini– de bancs i caixes «a» Catalunya, durant el primer semestre de l'any passat el creixement ha estat més lent que el corresponent al conjunt estatal –tal com podem veure-ho en el quadre adjunt–, circumstància que fa retrocedir la quota de mercat catalana. Addicionalment, aquesta lentitud de creixement contrasta amb el que s'observava en idèntic període de 1984, atès que els nous dipòsits varen créixer un 5,14 % la primera meitat de l'any passat, clarament per damunt del 4,46 % corresponent al conjunt de dipòsits dins l'àmbit estatal. D'altra banda, l'augment de dipòsits a Catalunya ha estat perceptiblement impulsat pel dinamisme dels dipòsits del sector públic –creixement gairebé del 35 %– fins al punt que si es consideren només els que provenen del sector privat, aleshores el ritme d'avanç, per ell mateix lent, queda reduït a un 1,83 %.

Si tenim en compte aquest darrer tipus de dipòsits –de lluny els de més importància quantitativa– s'aprecia com, el primer semestre de 1985, la quota catalana, en el conjunt estatal, disminueix lleugerament. Tal com ens ho mostra el quadre adjunt, aquesta pèrdua de pes relatiu resulta íntegrament atribuïble al retrocés de la quota de dipòsits en caixes a Catalunya, que passa del

Evolució de la taxa d'atur enregistrat a Catalunya i al conjunt de l'Estat

Font: INEM

Evolució dels recursos creditors¹ en bancs i caixes amb seu a Catalunya
(milers de milions de pessetes, desembre 1984-juliol 1985)

	Bancs			Caixes ²			Total creditors		
	des.-84	jul.-85	Δ %	des.-84	jul.-85	Δ %	des.-84	jul.-85	Δ %
Catalunya	1.270,7	1.397,8	10,00	2.120,1	2.288,7	7,95	3.390,8	3.686,5	8,72
Conjunt Estat	15.302,9	15.785,6	3,15	7.967,8	8.826,1	10,77	23.270,7	24.611,7	5,76
% Cat. / Estat	8,30	8,85		26,61	25,93		14,57	14,98	

1. Inclou, a més dels dipòsits, altres comptes creditors, bons de caixa i obligacions en circulació, i creditors en moneda estrangera. 2. Inclou la Caixa Postal.

Font: Elaboració pròpia basant-se en la informació del Consejo Superior Bancario («Balances y estadísticas de la banca privada») i de la Confederación Española de Cajas de Ahorro («Balances de las cajas de ahorro»).

23,24 % al 22,43 %, i es redueix d'una manera força regular en el transcurs dels sis mesos considerats.

En canvi, en el cas dels dipòsits privats en bancs a Catalunya, tot i que aquests disminueixen, Catalunya guanya quota de mercat, atesa la major caiguda que es produeix en el conjunt de l'Estat. Convé remarcar que la caiguda que s'aprecia en els dipòsits privats dels bancs, tant a Catalunya com al conjunt de l'Estat –primeres columnes del quadre adjunt–, s'explica en bona part pel ràpid creixement que darrerament han presentat les cessions temporals d'actius (pagarés del Tresor) al públic per part de les entitats de crèdit.

En aquest sentit, més que una disminució de passius bancaris, el fenomen que s'ha produït és el d'un desplaçament de dipòsits a favor de pagarés del Tresor, circumstància que no es reflecteix en les estadístiques presentades dels passius bancaris.

Per tant, en resum, i al marge de la precisió anterior sobre desplaçament de passius bancaris, es pot afirmar que els dipòsits totals a Catalunya en bancs i caixes creixen lentament, que tot i que aquest fenomen és generalitzat al conjunt de l'Estat, a Catalunya és fins i tot més acusat, que els dipòsits del sector privat es mostren encara menys dinàmics, i que la pèrdua de quota d'aquests en el conjunt estatal és atribuïble als de les caixes d'estalvis, encara que aquestes entitats augmentin llurs dipòsits, a diferència del que s'esdevé en el cas dels bancs.

L'EXPANSIÓ DE BANCs I CAIXES

Quant a l'expansió de bancs i caixes a Catalunya durant la primera meitat de l'any, en aquests sis mesos té lloc l'obertura de 107 noves oficines, de les quals 23 corresponen a bancs i 84 a caixes. S'aprecia, en aquest sentit, un major dinamisme en el cas de les caixes, que amplien la seva xarxa en un 3,4 %, mentre que els bancs ho fan només en un 0,7 %. Aquesta diferència de ritmes segons entitats financeres s'observa també en el conjunt estatal, encara que d'una manera molt més discreta. El resultat es tradueix en un guany de la quota d'oficines a Catalunya, amb relació al conjunt de l'Estat, atès que les que es troben en el nostre territori augmenten gairebé un 2 % mentre que aquelles ho fan en un 1,35 %.

Des de la segona perspectiva, la de les entitats financeres «amb seu» a Catalunya, el quadre adjunt permet d'apreciar com les entitats catalanes guanyen quota de mercat en el conjunt estatal en el període gener-juliol de l'any passat –mesurat pel volum de recursos creditors totals–, fenomen atribuïble al creixement de recursos creditors bancaris. En aquest sentit, sembla clar que tant els bancs com les caixes catalanes presenten, en la primera meitat de l'any, un major dinamisme que el del conjunt de les entitats financeres operants a Catalunya.

Evolució dels dipòsits privats en bancs i caixes
(milers de milions de pessetes, 1.er semestre 1985)

	Dipòsits privats bancs			Dipòsits privats caixes			Dipòsits privats totals		
	des.-84	juny-85	Δ %	des.-84	juny-85	Δ %	des.-84	juny-85	Δ %
Catalunya	2.231,7	2.230,0	-0,08	1.592,3	1.663,8	4,49	3.824,0	3.893,8	1,83
Conjunt Estat	11.707,1	11.519,1	-1,61	6.852,2	7.418,2	8,26	18.559,3	18.937,4	2,04
% Cat. / Estat	19,06	19,36		23,42	22,43		20,60	20,56	

Font: Elaboració pròpia basant-se en la informació del «Boletín estadístico» del Banc d'Espanya.

Evolució dels dipòsits totals en bancs i caixes
(milers de milions de pessetes, 1.er semestre 1985)

	<i>Dipòsits privats</i>		Δ %	<i>Dipòsits públics</i>		Δ %	<i>Dipòsits totals</i>		Δ %
	<i>des.-84</i>	<i>juny-85</i>		<i>des.-84</i>	<i>juny-85</i>		<i>des.-84</i>	<i>juny-85</i>	
Catalunya	3.824,0	3.893,8	1,83	61,8	83,2	34,63	3.885,8	3.977,0	2,35
Conjunt Estat	18.559,3	18.937,4	2,04	687,2	831,3	20,97	19.246,5	19.768,7	2,71
% Cat. / Estat	20,60	20,56		8,99	10,01		20,19	20,12	

Font: Elaboració pròpia basant-se en la informació del «Boletín estadístico» del Banc d'Espanya.

Convé de remarcar, tal com s'especifica en la nota del quadre, que en aquest cas –i contràriament al de l'activitat bancària «a» Catalunya, que inclou només els dipòsits– els recursos creditors considerats són la totalitat d'aquests que, a més dels dipòsits, inclouen altres comptes creditors, bons de caixa i obligacions en circulació, i creditors en moneda estrangera.

LES FINANCES PÚBLIQUES

Quant a les finances públiques a Catalunya el 1985, si deixem de banda les corresponents a l'Administració local –per les dificultats d'informació estadística– i les de l'Administració central de l'Estat –pel seu reduït nivell de territorialització–, les finances autonòmiques resten emmarcades per les previsions pressupostàries

Pressupost inicial de despeses
(milions de pessetes)

	1985
Economia i Finances	2.950,3
Ensenyament	101.647,4
Sanitat i Seguretat Social	186.286,4
Política Territorial i Obres Públiques	28.678,4
Agricultura, Ramaderia i Pesca	6.152,3
Treball	6.878,3
Indústria i Energia	3.046,4
Comerç, Consum i Turisme	3.686,9
Altres departaments	45.086,8
Total Generalitat	384.413,2
Organismes autònoms administratius	6.330,7
Organismes autònoms industrials, comercials i financers	8.210,5
Entitats gestores de la Seguretat Social	180.375,6
Total consolidat	394.210,4

Font: «Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya», núm. 40, 11 de gener de 1985.

aprovades a principis d'enguany. En aquest sentit, el quadre adjunt presenta, encara que d'una manera molt agregada, les previsions de despeses per al 1985, segons els pressupostos inicials. Atesa l'experiència dels darrers anys, convé de considerar aquestes despeses programades amb caràcter aproximatiu, ja que les liquidacions provisionals i les definitives acostumen a reflectir desviacions respecte a les xifres inicials.

En el quadre es presenten les previsions de despeses dels Departaments que d'una manera més directa assumeixen funcions econòmiques, mentre que l'apartat «altres Departaments» inclou, a més de la resta de Departaments governamentals que no es ressenyen, el Parlament, la Presidència, el Consell Consultiu, la Sindicatura de Comptes, les assignacions a classes passives i el servei del deute. Segons les previsions, la Generalitat en sentit estricte gestionarà el 1985 unes despeses de 384,4 milers de milions de pessetes.

Tenint així mateix en compte les despeses dels Organismes Autònoms i de les Entitats Gestores de la Seguretat Social (Institut Català de la Salut i Institut Català d'Assistència i Serveis Socials), el pressupost consolidat de despeses augmenta lleugerament, fins assolir els 394,2 milers de milions. El fet que les despeses dels darrers organismes i entitats esmentats no s'afegeixin a les de la Generalitat en sentit estricte es justifica per les transferències internes entre aquesta institució i aquell conjunt d'organismes, de manera que la xifra consolidada presentada –depurada d'aquelles transferències internes– resulta més representativa de l'autèntic volum de despeses autonòmiques.

Convé d'assenyalar, d'altra banda, que en un sentit ampli de finances autonòmiques caldria també considerar els pressupostos inicials de les Empreses Públiques de la Generalitat –actualment cinc empreses– i els de l'Ens Públic CC/RTV. Tanmateix, atès també l'elevat volum de transferències internes, no sembla tampoc adient de sumar aquestes despeses a les anteriors, sinó més aviat procedir-ne a una consolidació; en aquest cas, tenint en compte les esmentades Empreses i l'Ens, el volum de despesa augmentaria en uns 11.000 milions, i, per tant, assoliria una xifra agregada de l'ordre dels 405.200 milions.

INICIATIVES PÚBLIQUES A CATALUNYA

Des de la perspectiva de la promoció empresarial de caràcter institucional a Catalunya, convé de remarcar alguns desenvolupaments recents –al marge dels múltiples ja existents– que poden contribuir a dinamitzar l'economia el 1985.

En aquest sentit, i des de l'angle financer, en-

guany ha estat el primer any de funcionament efectiu de l'Institut de Crèdit Agrari –amb un pressupost inicial de 1.745 milions–, així com l'any de l'endegament de l'Institut Català de Finances, creat el gener de 1985, però encara en fase operativa incipient.

Quant al terreny industrial, l'abril de 1985 va ser creat el Centre d'Informació i Desenvolupament Empresarial (CIDEM), el qual, lògicament, es troba encara en fase naixent. Aquest Centre –com a entitat de dret públic adscrita al Departament d'Indústria i Energia– pretén d'impulsar totes aquelles activitats que ajudin a millorar la competitivitat de la indústria catalana i, en particular, facilitar el millorament i la racionalització de les estructures industrials existents, promoure el desenvolupament de noves activitats empresarials, fins i tot mitjançant la participació en operacions de capital risc, i fomentar la col·laboració amb les entitats que presten serveis a la indústria. Així mateix, el maig de 1985 va ser creat l'Institut per a la Promoció i la Formació Cooperatives, organisme autònom de caràcter administratiu, per tal d'impulsar les activitats cooperatives.

Juntament amb la iniciativa del CIDEM, el Departament d'Indústria va posar en marxa un programa de serveis i subvencions per millorar el disseny dels productes industrials, destinat de manera preferent a les empreses de caràcter innovador i a les de menys de 250 treballadors; les subvencions no podran superar els 1,5 milions de pessetes, disposant aquesta iniciativa de 10 milions previstos per a ajudes directes, i d'un fons de 175 milions per a ajudes indirectes. D'altra banda, el mateix Departament ha establert també convenis amb entitats financeres per subvencionar els tipus d'interès dels crèdits a les empreses industrials, en particular les petites i les mitjanes.

En un nivell diferent, convé també d'assenyalar que a mitjan 1985 es va establir el programa de les ZUR per a Catalunya, dotat d'uns 50.000 milions de pessetes. Complementàriament, i per tal d'impulsar la reindustrialització de les zones que han restat excloses del programa-ZUR, l'Administració Autònoma va establir un programa d'ajudes complementàries –en certa manera, una segona ZUR– per a aquelles zones. Els fons disponibles per a aquest propòsit són de l'ordre d'uns 4.000 milions de pessetes; addicionalment, i també per a aquesta finalitat, va signar-se un conveni amb el Banc de Crèdit Industrial, segons el qual aquesta entitat pública obria una línia de crèdit de 3.000 milions com a finançament complementari per a la reactivació industrial de les zones de la «segona» ZUR.

En el seu conjunt, aquestes iniciatives públiques sembla que han d'incidir favorablement en el dinamisme de l'economia catalana, malgrat que el caràcter incipient de la majoria d'elles no han de permetre assolir resultats importants a curt termini.

ECONOMIA, CRISI I TREBALL: UNA REFLEXIÓ DES DE CATALUNYA

JOAN B. CASAS

Professor de la Universitat Autònoma de Barcelona

Avui és pràcticament indiscutible el fet que la crisi econòmica ha comportat també una forta crisi cultural. Els hàbits i els valors que presidien fins fa ben poc el comportament social, han trontollat ostensiblement davant la convulsió de la dècada dels anys 70 i la magnitud dels desequilibris que va generar. El treball i la plena ocupació, el creixement il·limitat i l'augment de les quotes de benestar material, els drets al treball, a la seguretat social, a l'ensenyament... garantits per un Estat erigit en vigilant imparcial del seu compliment, la creença que el no assoliment en plenitud de tots aquests drets era per causa, exclusivament, d'una incorrecta aplicació dels mecanismes públics, són alguns dels valors culturals inspirats en una concepció del món econòmic que s'ha revelat molt més feble del que es preveia.

L'objectiu d'aquestes ratlles és simplement el de reflectir el procés que ha deixat al descobert la feblesa de les bases en què es sustentava el model econòmic, social i cultural del món occidental, i pel que fa al nostre cas, intentar treure'n l'experiència que ens permeti accedir a un nou esquema cultural més apte a la realitat econòmica d'aquesta dècada.

EL PERÍODE D'EXPANSIÓ, 1945-1973

El període que va des de l'acabament de la II Guerra Mundial fins a la primera crisi petrolífera, engloba la fase d'expansió econòmica més important que ha conegut la humanitat.

Malgrat el desenvolupament desigual i, a vegades, contradictori del creixement econòmic mundial iniciat l'any 1945, com demostra l'allunyament progressiu entre el nivell de vida dels països desenvolupats i els situats en el que s'ha anomenat Tercer Món, l'augment de la renda experimentat pels països de l'àrea occidental, sense oblidar en aquest cas el Japó, ha estat realment espectacular.

El conjunt d'elements de caràcter social i econòmic que han possibilitat el desenvolupament econòmic d'aquest període ha estat motiu de nombroses anàlisis, especialment d'ençà que la revolta petrolífera de 1973 i la crisi monetària internacional, demostraren la fragilitat del sistema sobre el qual s'assentava l'organització econòmica internacional.

No és la intenció d'aquest article abordar-los de nou, malgrat que constitueixen, per a qualsevol analista social, un treball apassionant i en el que tota incorpora-

ció de nous elements és, sens dubte, d'una gran utilitat per comprendre el caràcter no conjuntural de la crisi i la profunditat de les transformacions que ha comportat, conseqüentment, per a tota la societat. De tota manera, és interessant repassar quins han estat els factors que més poderosament han contribuït al manteniment d'una de les fases més estables i expansives que ha viscut una part de la humanitat, especialment la situada en els països desenvolupats, en els quals pugna per incorporar-se definitivament el nostre país i el conjunt de l'Estat espanyol.

En primer lloc, dins de les característiques pròpies de cada país, la restauració de l'economia de mercat en l'àrea occidental no es va enfocar com una simple revitalització del model que abans de la II Guerra Mundial va desembocar en la Gran Depressió, simbolitzada en la crisi de 1929. La introducció, a cada país, de sistemes fiscals progressius que permetessin una millor distribució de la renda i evitessin l'endeutament exagerat del sector públic, l'adopció de polítiques monetàries encaminades a mantenir assequible el preu del diner i, internacionalment, la utilització de mecanismes que possibilitessin l'estabilitat de les monedes, apuntaven clarament cap a una correcció dels defectes més deformadors del sistema que fins aleshores havia imperat.

Hi ha, també, poca disconformitat sobre el paper que ha jugat la cooperació internacional en l'expansió econòmica d'aquests anys. La cooperació financera, de la mà del Fons Monetari Internacional, havia de permetre, com hem dit, una estabilització dels tipus de canvi i l'obtenció de finançament en la cobertura dels desequilibris temporals de la balança de pagaments.

La creació del GATT significava, especialment per als països industrialitzats, la base sobre la qual giraria un comerç internacional que buscava un cert equilibri entre els països, en definitiva, una certa cooperació internacional en matèria comercial.

Malgrat aquests avenços, que determinaren de fet l'aparició d'un nou ordre econòmic internacional, pocs fets hi ha tan constatables i quasibé tan propis d'aquesta fase històrica com l'espectacular progrés tècnic i l'envergadura de la revolució científica que s'ha produït. Des de l'aparició i expansió de noves branques industrials (petro-químiques, farmacèutica, electrònica...), fins a les indústries de béns de consum durador, fonamentalment de l'automòbil, passant per la industrialització i mecanització del camp i el desplegament dels serveis públics i de l'Administració, han vist totes elles la incorporació de tècniques que han multiplicat la productivitat del factor treball fins a nivells difícilment imaginables en èpoques anteriors.

Finalment, no es pot acabar aquest breu repàs dels elements més característics d'aquest període sense fer referència al paper predominant de l'Estat com a agent regulador de l'activitat econòmica.

Les polítiques fiscals, pressupostàries, monetàries i més àmpliament econòmiques, necessàries per aconseguir alhora una expansió i elevació del nivell de vida i un control dels desequilibris que invariablement sorgeixen en aquests processos, han situat molt sovint l'aparell econòmic de l'Estat en l'epicentre al voltant del qual ha basculat l'economia.

L'Estat i el seu aparell econòmic pren, en aquest context, una nova dimensió per convertir-se en un element indestruïble de la gran ona expansiva d'aquest quart de segle.

ECONOMIA I SOCIETAT

La crisi econòmica actual és també una crisi d'idees i concepcions econòmiques. La relació entre economia i societat apareix nítidament en tota la seva amplitud i ens fa adonar de les transformacions radicals que la perllongació de la crisi pot tenir en el comportament i en els hàbits socials.

Ideologies i escoles de pensament econòmic que semblaven destinades a estudiar-se només en els tractats d'història de les doctrines econòmiques, tornen a presentar-se com a actuals i vigents, tornen a estudiar-se amb interès per experts i estudiants amb la il·lusió de trobar-hi la via de sortida a la crisi actual. La durada del cicle depressiu, s'encarrega de tota manera de demostrar la penúria de la ciència econòmica per donar una resposta vàlida que permeti superar els greus desequilibris, en última instància, de dolorosos efectes humans, que pateix la comunitat internacional.

Malgrat tot, és a través de l'anàlisi de les concepcions econòmiques que han regit el comportament humà des de la revolució industrial, dels seus defectes, de la seva evolució i, molt especialment, dels seus resultats en el marc en què varen desenvolupar-se, que s'haurà de dissenyar el cos doctrinal pel qual haurà de regir-se l'economia occidental en els pròxims anys. En aquest sentit, sembla evident que el nou esquema ideològic en el camp de les idees econòmiques haurà de fonamentar-se en una nova realitat que serà el resultat de les transformacions experimentades per la societat com a conseqüència de l'actual crisi.

És per aquest motiu que és útil, ni que sigui d'una forma forçosament resumida, repassar quines han estat les concepcions econòmiques que des de l'aparició del capitalisme com a sistema econòmic han presidit l'evolució del desenvolupament econòmic.

Com és ben sabut, el desenvolupament capitalista del segle XIX i començaments del XX va estretament lligat a la concepció del liberalisme econòmic que havien preconitzat els economistes clàssics, dels que Adam Smith n'és el precursor i el més representatiu. El desenvolupament de l'economia es va fer sota una concepció vinculada a una determinada realitat social, que resumidament preconitzava com a pràctica econòmica els apartats següents:

- a) Uns pressupostos equilibrats.
- b) Una absoluta llibertat de mercat, tant pel que fa als factors de producció com als productes.
- c) Potenciació de la competitivitat a nivell internacional, de manera que es tendís cap a una especialització en base als avantatges comparatius que donaven els recursos naturals i productius dels països.
- d) Manteniment del patró or i un funcionament automàtic d'aquest patró.

Aquesta etapa de la història econòmica de la Humanitat té un final ben definit: la gran depressió de 1929. Efectivament, el famós crack de 1929 venia a demostrar palpablement la insuficiència de la doctrina econòmica que durant més de cent anys havia regit el comportament de l'economia capitalista. No és, obviament, aquest el moment d'analitzar amb profunditat la gènesi de la famosa crisi, per altra part, molt estudiada i àmpliament divulgada. En un obligat resum, és generalment acceptat que la crisi de 1929 va ésser provocada per un desajust entre la producció i el consum. La formació de capital, la incorporació de tecnologia i noves formes de producció no van córrer al mateix ritme que la transformació i l'adequació dels hàbits socials. En definitiva, la crisi de 1929 ha estat jutjada encertadament com una crisi de superproducció, una crisi de demanda.

La gran depressió marca també l'inici del domini sobre l'activitat econòmica d'una nova concepció: el keynesianisme. Sense cap mena de dubte, la doctrina de

John M. Keynes ha influït tota la política econòmica del món occidental des de l'acabament de la II Guerra Mundial fins pràcticament la dècada dels anys setanta, sense oblidar que el «New Deal», aplicat a partir de 1932 als Estats Units pel president Roosevelt, tendent a estimular el consum privat i a incrementar la despesa pública com a forma d'absorció de la capacitat productiva del sistema, constituïa de fet un plantejament molt proper al que després s'ha conegut com el keynesianisme.

Es una tasca que escapa a les possibilitats i a l'objectiu d'aquest article analitzar el contingut i els efectes de la doctrina de Keynes, de la fecunditat de la qual n'és una bona mostra la primàcia indiscutible d'aquest pensament en la direcció econòmica dels països occidentals fins ben entrada la dècada dels anys 70, durant la qual, amb les oscil·lacions pròpies del creixement econòmic, el model d'economia de mercat ha viscut una de les èpoques més brillants de la seva història.

Pot afirmar-se que des de Keynes, l'economia s'ha assentat en una realitat social cada vegada més exigent.

En un forçat resum, és fàcil distingir els elements més característics de la doctrina keynesiana:

1) La consideració de la plena ocupació com a element bàsic de la política econòmica.

2) Encara que la composició de la demanda efectiva pugui sofrir variacions, el seu volum agregat ha de progressar per absorbir el creixement de la població i també per millorar el nivell de vida.

3) El sistema fiscal i la política pressupostària s'inscriuen dins de la política econòmica en funció dels objectius que socialment es considerin necessaris.

4) Les autoritats econòmiques poden actuar decisivament sobre el tipus d'interès, el qual es considera com un fenomen de caràcter monetari.

5) Finalment, el manteniment i potenciació del mercat no és contradictori amb una actuació correctiva dels desequilibris que pot provocar el seu funcionament.

Bretton Woods i el sistema monetari internacional, encara que aquest no seguí la inspiració keynesiana, i el treball de Philips sobre la relació entre la desocupació i la inflació, van acabar de dissenyar el model que ha regit la política econòmica dels països industrialitzats fins a l'atzucac de la crisi petrolífera. Efectivament, si la gran depressió marca l'esgotament del model basat en el liberalisme econòmic, la crisi que aflora l'any 1973 amb la primera puja dels preus de l'energia marca també l'inici de la decadència del keynesianisme com a política econòmica indiscutible. La realitat econòmico-social que havia servit de base a tota la doctrina de Keynes, s'havia transformat substancialment en començar la dècada dels anys 70. Des de l'aparició en el concert internacional de noves nacions, amb les corresponents repercussions de caràcter econòmic, el desenvolupament de

nous mercats a cavall de l'impuls i extensió de les comunicacions i, molt especialment, la crisi monetària internacional de 1971 (no convertibilitat del dòlar en or) junt amb l'encariment dels preus del petroli, configuren a partir de 1973 una nova realitat social i econòmica en què la coexistència de l'atur i la inflació («stagflació») ha estat segurament el seu efecte més visible.

UN MODEL NO SUBSTITUÏT

El desconcert creat no ha estat encara totalment superat. El keynesianisme i el model internacional sobre el qual s'assentava no ha estat substituït d'una forma mitjanament satisfactòria per cap altra concepció econòmica. Possiblement sigui l'anàlisi dels defectes inherents a la doctrina keynesiana l'únic resultat útil d'aquests anys d'orfandat ideològica en matèria econòmica en tot el món occidental. Les noves concepcions econòmiques no fan res més, en el si de les economies nacionals, que intentar pal·liar aquests defectes i deficiències a través d'una revitalització, degudament adaptada, dels postulats defensats pels economistes clàssics i pre-keynesians. Aquesta i cap altra opinió sorgeix de l'anàlisi de les noves escoles de pensament, agrupades sota els distintius de monetaristes i de defensors de l'economia d'oferta. A l'igual que en altres fases històriques, caldrà que passin uns quants anys abans de comprovar si el nou enfocament de l'economia és capaç de treure-la del parany en què es troba. Malgrat tot, a hores d'ara és evident que la dialèctica generada com a conseqüència de la crisi econòmica ofereix encara un inusitat interès. La discussió actual permet almenys recapacitar sobre les limitacions de les polítiques econòmiques seguides fins ara i sobre la solidesa dels seus fonaments.

La transformació dels hàbits de consum que va inaugurar Roosevelt i el seu «New Deal» determina una actitud poc favorable al descens real del nivell de vida que a curt termini havia d'haver representat el trasllat d'una part molt important de la renda generada pels països industrialitzats cap als països exportadors de petroli, a la vegada que es fa difícil ressuscitar la necessària capacitat d'estalvi de la societat per escometre la transformació i modernització de tot l'aparell productiu, adaptant-lo al nou context internacional.

El caràcter i el paper que l'Estat ha jugat durant aquests anys, com a instrument indispensable per aplicar la doctrina keynesiana, no ha estat sotmès a una profunda reflexió sobre les possibilitats reals de portar-lo a terme. D'aquesta manera, la necessitat de satisfer les demandes socials ha convertit l'aparell de l'Estat en el principal agent econòmic de tota l'economia occidental, l'activitat del qual, agreujada pel seu creixement constant, introdueix distorsions tant a escala nacional com

en tot el concert internacional. L'ordre econòmic internacional i els seus mecanismes, com veurem més endavant, no estaven pensats per mantenir indefinidament el nivell de vida de la comunitat occidental si aquesta no obeïa a increments reals de la producció, increments que es veuen substancialment modificats a partir de 1973.

Per tot això, la nova concepció de l'economia d'oferta postula una reducció del paper de l'Estat i torna el protagonisme a l'empresari com a impulsor de l'activitat econòmica. La desburocratització de tot el sector públic i la reducció conseqüent dels impostos, facilitarien un entorn més propens a la reactivació econòmica.

Complementàriament, la política monetària, mantenint un ritme moderat i relativament constant de creixement de les disponibilitats líquides, tendirà a generar les condicions perquè es produeixi una selecció natural dels projectes d'inversió cap als que siguin realment productius, ja que l'expansió monetària, segons la doctrina que hem descrit abans, tendeix a derivar recursos cap a activitats no productives i de caràcter especulatiu.

La capacitat de tutela social de l'Estat es veu fortament qüestionada, de tal manera que es defensa la necessitat que el ciutadà disposi d'un major salari perquè pugui escollir els serveis que més li interessin, i no que sigui el mateix Estat el que els asseguri, cosa que es fa, segons aquesta escola, a un cost molt més elevat i amb el perill que el seu encariment acabi esterilitzant la capacitat de complir els compromisos que l'Estat adquireix en aquest sentit.

Entre els uns i els altres, la política monetarista fonamenta la seva política exclusivament en un control rigorós de l'oferta monetària, control que ha de provocar, segons els monetaristes, un ajust global de l'economia que, a mig termini, comportarà el seu òptim funcionament i una aplicació adequada dels recursos.

LA CRISI DEL SISTEMA MONETARI

Parlar avui de la crisi econòmica i de les concepcions econòmiques imperants obliga a fer una referència explícita al sistema monetari internacional i a les institucions que el componen. Al llarg de l'exposició precedent, s'haurà pogut observar el tractament exageradament superficial que n'he fet d'aquesta qüestió, conscient que el paper que l'organització monetària internacional ha jugat en el desenvolupament econòmic d'aquests anys fa del tot necessari el seu estudi separat.

Les polítiques econòmiques seguides des de la II Guerra Mundial han estat possibles pel sistema nascut el 1944 a Bretton Woods. La seva vigència, la seva evolució i, finalment, el seu enfonsament reflecteixen palpable-

ment la cronologia de la crisi. La gravetat de la situació actual troba, per altra part, en la manca d'un nou ordre monetari internacional vàlid, un dels seus efectes més patètics. El procés d'ajust que s'experimenta mundialment comportarà, sense cap mena de dubte, el sorgiment d'un sistema substancialment diferent al que ha regit fins ara el destí de l'economia mundial.

No pretenc ara, ni tan sols d'una forma superficial, esbossar els principis que regularan en un futur el nou ordre econòmic i monetari internacional, però és evident que l'experiència sorgida del seu funcionament durant aquests anys obligarà a un plantejament de les relacions internacionals més basades en les possibilitats reals de cada país. És per tot això que és d'una gran utilitat recordar, encara que sucintament, quina ha estat des de la seva fundació la trajectòria del sistema monetari internacional, quines són les seves limitacions i quins són els efectes que sobre la comunitat internacional té l'esgotament del model.

La reformulació de tot el mecanisme de pagaments i la reestructuració de les relacions econòmiques sobre unes bases més sòlides eren necessitats àmpliament sentides en acabar la segona confrontació mundial.

El caràcter que havia de tenir el nou enfocament gaudia també d'una general acceptació. Per un cantó, es tractava d'una liberalització comercial y monetària, potenciant la integració de les diferents economies, i per l'altre, l'establiment de les relacions econòmiques internacionals basades en l'aplicació de mesures globals i multilaterals. Si des d'un punt de vista comercial l'instrument utilitzat es concretava en la creació del GATT (Acord General sobre Tarifes i Comerç) des d'un punt de vista monetari i financer, es creava el Fons Monetari Internacional per a l'actuació en el camp del curt i llarg termini, i el Banc Mundial per als finançaments especialment als països en vies de desenvolupament, a llarg termini. Aquestes institucions havien de permetre portar a terme les conclusions de la Conferència de Bretton Woods:

a) Adopció del sistema de canvis fixos, de manera que cada país establia la paritat de la seva moneda amb el dòlar i aquest amb l'or. Una vegada establerta, els respectius països tenien l'obligació de mantenir-la. La modificació de la paritat, fora de les oscil·lacions permeses que s'establien en els mateixos compromisos de Bretton Woods, vindria com a conseqüència d'un «desequilibri fonamental» en la balança de pagaments, mentre que els desequilibris conjunturals es superarien amb el finançament del Fons.

b) S'establia l'or com a eix del sistema a un preu determinat. En definitiva l'or representava la reserva més sòlida.

c) Finalment, els Estats Units acceptaven el compromís de convertir la seva moneda en or al preu que s'havia establert, de manera que els Bancs Centrals podien disposar de reserves en or a base de canviar els dòlars que haguessin adquirit.

El Fons Monetari Internacional servia, doncs, per regular monetàriament les relacions econòmiques internacionals i, molt especialment, per finançar els desequilibris temporals de la balança de pagaments amb l'objectiu de defensar la paritat de la moneda. Evidentment, es tractava de facilitar que les mesures de política econòmica interna canviessin en un termini raonable la situació de desequilibri. De fet, el Fons Monetari Internacional amb la seva actuació no incidia directament en les causes que generaven els desajustos.

Els compromisos de Bretton Woods van tenir plena vigència fins a la dècada dels anys setanta, encara que durant els anys seixanta es podien intuir algunes de les limitacions bàsiques del sistema. Sintetitzant-ho molt, es poden descobrir dos elements catalitzadors de la crisi monetària internacional.

a) En primer lloc, l'expansió comercial i la integració econòmica experimentada a partir dels anys seixanta va incidir en la liquidesa internacional, entenent aquesta, seguint la definició més àmpliament acceptada, com el «conjunt de mitjans a disposició de les autoritats monetàries d'un país per afrontar els desajustos de la pròpia balança de pagaments i intervenir en el mercat de canvis en defensa del valor extern en la pròpia moneda». Per a ningú és un secret que Bretton Woods, en un dels aspectes segurament més febles dels seus acords, confiava en el dòlar i en la potència de l'economia que el respaldava com a peça bàsica de la liquidesa internacional. L'evolució de la balança de pagaments americana, on el dèficit provocat pels moviments de capitals contrarrestava cada vegada més fortament la competitivitat de l'economia americana en matèria d'exportacions, provocava l'any 1971 el primer atac frontal al sistema monetari internacional creat a la post-guerra, quan els Estats Units suspenen oficialment la convertibilitat del dòlar en or i, a més, introdueixen restriccions a les importacions.

b) Segonament, l'assimetria quan a l'obligatorietat de processos d'ajust en la balança de pagaments, segons es tractés de superàvit o de dèficit. Aquest arribaria a ésser el més gran defecte del sistema. La disposició al finançament dels dèficits i també el manteniment dels excedents retardava intolerablement els ajustaments necessaris a cada economia, especialment a les deficitàries. El principi d'immutabilitat de la paritat ha comportat, en la seva aplicació pràctica, l'existència perllongada de dèficits estructurals que han servit per mantenir moltes economies al marge de les seves possibilitats reals.

DESEQUILIBRIS INTERNS

No és fins els inicis de la dècada dels anys setanta que surten impetuosament els desequilibris interns de moltes economies i la superficialitat dels processos d'ajustament aplicats, clarament insuficients.

A partir de 1971 i fins a la primera crisi petrolífera de 1973, encara que sense abandonar oficialment el punt de referència dels canvis fixos, per la qual cosa s'adopten una sèrie de mesures (variació del preu oficial de l'or, readaptació del tipus de canvi...), apareix un fenomen conegut popularment com la «serpent monetària» que, en definitiva, no deixa d'ésser una acceptació generalitzada dels tipus de canvis fluctuants.

Amb la no convertibilitat del dòlar i la pràctica renúncia al manteniment de tipus de canvi fix s'ensorrava definitivament el sistema de Bretton Woods i deixava al descobert la flebesa de moltes economies. És en aquest context que cal incloure l'impacte de la crisi petrolífera.

Les economies més sanejades van recórrer el menys possible als mercats de capital externs, a través precisament d'una absorció del dèficit que implicava la factura petrolífera en les partides corrents de la seva balança de pagaments (la venda de tecnologia i serveis als països exportadors de petroli va facilitar enormement aquesta política) a diferència dels països que havien viscut a l'emparament del sistema monetari, els quals van haver de recórrer a la recerca de més finançament per cobrir el seu creixent dèficit, potenciat ara per la pressió alcista dels preus del petroli.

Les mesures de reciclatge dels petrodòlars i altres mesures financeres posades en pràctica pel Fons Monetari Internacional no van ésser suficients per evitar les tensions internacionals que provocava la feblesa real de moltes economies occidentals, amagada durant alguns anys, en no haver realitzat les mesures d'ajust apropiades per situar la balança de pagaments en els seus termes reals.

En resum, doncs, les successives crisis petrolíferes van tenir la virtut de deixar definitivament al descobert la posició econòmica real de molts països occidentals, demostrant la impotència per suportar nous increments del dèficit que es produïa en no tenir les seves exportacions capacitat per contrarrestar l'augment de la factura petrolífera. La política d'endeutament, en definitiva, la política de retardar la necessària anivellació entre la capacitat de l'economia i el nivell de vida dels ciutadans té necessàriament un horitzó limitat, un horitzó que s'assolia vertiginosament.

El finançament internacional, provinent dels països amb superàvit, no pot ja sostenir la incapacitat de les economies deficitàries, més encara quan el crèdit privat observa també alarmat la dificultat de recuperació

dels seus crèdits (Polònia, Mèxic, Argentina...) Aquesta circumstància, entesa per algun país des del mateix moment d'iniciació de la crisi, obliga a resituar la competitivitat i la pròpia generació de riquesa en el lloc que de fet no hauria d'haver abandonat mai. Haver entès aquesta experiència és entendre l'autèntic abast de les transformacions internacionals iniciada al principi de la dècada dels anys setanta.

Com hem dit anteriorment, no és ni de lluny la intenció d'aquestes ratlles marcar els criteris per a un nou ordre econòmic internacional, però això no és obstacle perquè posem de manifest que l'ordenació futura de les relacions monetàries internacionals passarà per l'establiment de l'equilibri de les relacions amb l'exterior, i això, dit amb altres paraules, equival a un increment de la competitivitat i d'un aprofitament exhaustiu dels avantatges relatius de cada país.

UNA VISIÓ DE DOS MODELS

Com s'ha repetit en nombroses ocasions, la crisi econòmica d'aquests anys troba en el fenomen de la «stagflation», és a dir, la coexistència d'elevades taxes d'inflació i de desocupació en un marc d'alentiment del creixement econòmic, la seva definició més coneguda.

En el fons de les diverses polítiques econòmiques adoptades per superar aquesta situació, a la pràctica i si es vol sintetitzar molt, hi ha l'opció d'atacar prioritàriament la inflació, en el cas de les economies anglesa y americana (en la creença que aquesta és la millor manera de possibilitar la reactivació econòmica), o dirigir els esforços directament cap al manteniment de l'ocupació, en el cas de la política francesa.

En el camp de les concepcions econòmiques, hi trobem una clara inclinació cap a les polítiques d'oferta als Estats Units (estrictament monetarista en el cas anglès), mentre que el Govern socialista de França no va deixar, en el fons, de mantenir un enfocament keynessià de l'economia, preconitzant la utilització dels instruments clàssics de política econòmica amb la intenció d'incidir en la demanda.

Poques vegades l'observador social, i l'economista en concret, ha tingut ocasió de comprovar els resultats d'uns models, essencialment diferents, que pretenen afrontar una mateixa situació que, salvant evidentment les diferències pròpies de cada economia, es presentava amb un quadre econòmic semblant. L'anàlisi dels resultats ofereix en aquest sentit una valuosíssima experiència.

No entrarem aquí en la descripció dels elements que integren les polítiques d'oferta i les de demanda, l'evolució de les quals, així com els seus continguts bàsics, ha estat exposada ja en un altre apartat d'aquest mateix

article. El que ens interessa remarcar és el fet, per altra banda prou debatut, que la integració econòmica internacional no permet avui una sortida aïllada de la crisi, i molt especialment que, després d'un període raonable d'aplicació d'ambdues polítiques econòmiques, en principi molt allunyades entre si, els ajustos i correccions introduïts per cada una d'elles redueix sensiblement la distància que inicialment les separava.

EL CAS FRANCÈS

Efectivament, després de les correccions aplicades al programa francès i l'evolució de l'economia americana, tot sembla indicar que, en un marc de profunda interrelació de l'economia, a la pràctica les polítiques econòmiques més adequades siguin les que incorporen elements de cada una de les concepcions que resumidament hem descrit en l'apartat anterior.

En el cas de la política Mitterrand, l'actuació fonamental per a la recuperació econòmica i la creació d'ocupació havia de provenir del sector públic, notablement ampliat amb el programa de nacionalitzacions, el qual havia d'actuar amb un dinamisme i capacitat d'innovació equivalent al que els defensors de la política d'oferta confereixen, quasi religiosament, al sector privat quan aquest es pot desenvolupar en un marc idoni, és a dir, en plena flexibilització i mobilitat dels factors productius, sense intervencionismes...

Per la seva part, la nacionalització del crèdit havia de facilitar, en el cas francès, una assignació adequada dels recursos cap als objectius econòmics previstos en la política socialista.

El creixement de la inversió pública, l'augment de les transferències i, en general, l'adopció de les mesures usuals, des d'una òptica keynesiana, de la política pressupostària i fiscal, havien d'incidir en el nivell de la demanda, l'evolució de la qual, una vegada admès que els desequilibris provenen bàsicament d'aquest cantó, havia de constituir el motor de la recuperació econòmica i de la creació d'ocupació.

Poc temps després, la bondat del plantejament es veia fortament qüestionada per l'evolució de les principals variables macro-econòmiques: feblesa de la divisa francesa, un deteriorament intens del sector exterior, una inflació encara massa elevada i, molt especialment, un dèficit públic incontenible que s'erigia en el factor més pertorbador per obtenir els objectius fixats per la política econòmica. El mecanisme, per altra part, és ben conegut. A curt termini, l'increment del dèficit públic pressiona a l'alça els tipus d'interès (la reducció dels quals ocupava un lloc primordial en la política econòmica del govern socialista i es considerava un objectiu bàsic de cara a la recuperació de la inversió) i també acos-

tuma a generar, malgrat els intents de finançar-lo d'una forma no inflacionària, una expansió monetària que en darrera instància es tradueix en inflació. Si es té en compte que les autoritats econòmiques franceses es veien obligades a defensar la divisa francesa perquè no fugís cap a les atractives remuneracions reals que oferia l'economia americana, veurem que la reducció dels tipus d'interès era, en aquest context, certament difícil.

Per altra part, no es podia afrontar adequadament la debilitat de la balança de pagaments a causa de la combinació de fenòmens externs, com era el retard de l'esperada reactivació internacional, i de fenòmens interns, com l'atonía de la inversió privada, els elevats tipus d'interès i la taxa d'inflació.

Mitterrand es veu obligat a introduir modificacions en el seu programa inicial quan encara no havia transcorregut una cinquena part del seu mandat, modificacions que es dirigien a una contenció del dèficit públic, encara que representés sacrificar alguns objectius del programa, i a una minoració de la pressió fiscal eliminant algunes figures impositives.

EL CAS AMERICÀ

Per contra, les polítiques que inspiren les accions portades a terme als Estats Units poden resumir-se, com hem dit:

- a) Control més estricte de l'oferta monetària a fi i efecte de combatre directament la inflació.
- b) Tendència a l'equilibri pressupostari, reduint la despesa pública (de fet es redueix només la que afecta a la tasca social de l'Estat).
- c) Disminució gradual dels impostos.
- d) Desburocratització de l'activitat econòmica, eliminant bona part de la regulació que exerceix l'Administració i potenciant l'acció dels empresaris com a agents més importants de l'activitat econòmica.

Els resultats no eren tampoc els esperats, de manera que Reagan es veu obligat també a revisar la seva política i hi introdueix alguns canvis.

La reducció del dèficit, un dels objectius de les polítiques d'oferta, atempta també en la pràctica contra varis postulats de la doctrina de Reagan. Efectivament, una via possible seria la d'incrementar o bé no reduir la pressió tributària. Aquest és un principi al qual cap defensor a ultrança de les polítiques d'oferta, i Reagan n'és un, pot renunciar-hi, més encara quan se n'ha fet d'aquesta actitud una bandera electoral. La reducció de la despesa, l'altra via possible, es mou en dos pols contraposats: la creixent despesa militar, d'acord amb els objectius polítics i els interessos econòmics de la indústria armamentista, i la dificultat de reduir més les transferències socials sense posar en perill la pròpia estabilitat del sistema.

La impossibilitat de reduir el dèficit americà sense limitar objectius específicament polítics del programa Reagan i els interessos de la indústria d'armament, agreuja la situació internacional i també nacional per la forta pressió que s'exerceix sobre els tipus d'interès, el nivell dels quals representa un fre evident a la inversió. La magnitud del dèficit i els alts tipus d'interès tenen a la llarga una altra conseqüència, que és la de dificultar la contenció del dèficit en incorporar-se a la despesa pública els interessos que genera el deute emès precisament per cobrir-lo, de manera que s'entra, de fet, en un cercle viciós francament preocupant.

Això obliga els països occidentals a atenuar les mesures que podrien fer baixar els tipus d'interès, si no volen veure desplomar-se la seva moneda per la desviació que experimentaria cap al dòlar i, per altra banda, situa els països amb un fort deute extern, potenciat des de la crisi petrolífera, en una situació de pràctica suspensió de pagaments.

L'irreductible dèficit americà obliga, en conseqüència, a alleugerar la restricció monetària amb l'objectiu de reduir els tipus d'interès i, alhora, impossibilita una nova reducció dels impostos, mesura que provocaria un fort impacte inflacionista que impediria la recuperació econòmica.

Tant la política de Mitterrand com la de Reagan, tant les polítiques d'oferta com les de demanda, situen la superació de la crisi en l'horitzó del llarg termini. Tant l'una com l'altra presenten, també, inicis de recuperació en alguns camps, i no són menys certes les victòries reals, encara que modestes, en alguns desequilibris bàsics (inflació, fre a la tendència a la desocupació als Estats Units, així com símptomes d'una certa reactivació, en ambdós casos). De tota manera, sembla evident també que la interrelació i la integració de l'economia mundial obliga constantment a realitzar una sèrie d'ajustos perquè, malgrat la seva aparent coherència, no és possible, l'aplicació global del conjunt de recomanacions sorgides de cada doctrina econòmica.

L'experiència que en cap moment no podem ignorar és que totes les polítiques econòmiques, independentment dels seus mecanismes i dels seus resultats immediats, descansen, en darrera instància sobre la creença que possibiliten més eficaçment la reactivació de l'economia. En el panorama d'avui, amb dificultats de finançament internacional, amb uns hàbits de vida irreversibles, amb una elevada integració mundial de l'economia, amb la irrupció de nous països en el mercat, i finalment, amb una vertiginosa renovació tecnològica i de les estructures productives, la reactivació econòmica vol dir confiar primordialment en les pròpies forces, en la capacitat de trobar un lloc en la distribució internacional de treball, i, en definitiva, en la pròpia capacitat competitiva.

En síntesi, es tracta d'aprofitar l'acció innovadora que poden portar les polítiques d'oferta amb l'acció necessàriament reguladora de les polítiques de demanda, més sensibles a la realitat social, de la dècada dels anys vuitanta.

NOVA DISTRIBUCIÓ DEL TREBALL

Existeix una acceptació general sobre el fet que la crisi de l'any 1973 i les seves successives recaigudes provocarà una transformació en les relacions comercials existents en el període anterior a la crisi petrolífera. Els processos d'ajust portats a terme per les economies industrialitzades, les polítiques industrials adoptades per combatre la crisi energètica i, en darrera instància, la incontenible aparició en els mercats mundials dels països en vies de desenvolupament que, aprofitant els avantatges comparatius que els ofereixen els costos salarials més baixos, pugnen per sortir del seu estadi, derivarà cap a una distribució del treball a nivell internacional notablement diferent a la del darrer cicle d'expansió. En el camp de les economies occidentals industrialitzades, hi haurà una especialització cap a activitats altament tecnificades que quedi lluny de les possibilitats d'economies intermèdies o subdesenvolupades. Els processos productius de tecnologia convencional de molt treball intensiu seran en grans línies la porta per la qual accediran a la industrialització un bon grapat de països que actualment, almenys d'una forma influent, no s'integren en el concert dels països industrialitzats. Aquest procés no és en absolut nou, i ja es nota amb intensitat durant la darrera dècada, fins el punt d'haver constituït un dels factors precipitadors de la crisi econòmica occidental.

Els processos d'ajust i les polítiques econòmiques i socials que situïn a l'economia en el lloc més idoni en aquest nou context, hauran aconseguit crear les bases per a un futur més esperançador. Per contra, els països que hagin viscut d'esquena a aquesta realitat, retardant els ajustos o bé no afrontant la renovació i adequació de l'aparell productiu, estan condemnats a integrar-se al grup menys afavorit del concert internacional, amb la corresponent seqüela de convulsions socials.

Podriem sintetitzar part del que hem exposat en aquest article dient que l'acció institucional ha de tendir a una combinació adequada de les polítiques del cantó de la demanda (fiscals i monetàries), amb les de caràcter més microeconòmic i del cantó de l'oferta (reconversió, polítiques d'ajut financer...), amb l'objectiu de situar l'economia dels països en el lloc que els permeti d'aprofitar òptimament els seus recursos.

EL REpte PLANTEJAT A CATALUNYA

Els països d'indústria intermedia o convencional que no tinguin clara aquesta qüestió, corren el perill de perdre la seva condició de societats industrials avançades. Aquest és el repte que hi ha cruament plantejat a Catalunya.

Com és ben sabut, Catalunya és una societat que no ha assolit la condició de post-industrial. L'estructura econòmica catalana presenta un pes aclaparant del sector secundari, un sector que deu el seu desenvolupament a la demanda interior i a la protecció aranzelària. La manca de relació amb l'exterior ha impossibilitat, durant molt temps, l'existència dels estímuls necessaris per a la renovació tecnològica i l'adequació de l'aparell productiu. En una situació com la descrita, la crisi internacional és doblement greu, més encara si hi afegim el període de transició política que va comportar inevitablement una sèrie de servituds en el camp de l'economia. Realment, el valor del temps perdut és francament inapreciable. Els dèficits catalans són molt greus i precisen d'una acció terapèutica molt profunda i decidida.

No entrarem en el detall dels profunds desequilibris sectorials, territorials i de caràcter estructural que pateix l'economia catalana, aspecte prou debatut i divulgat. A efectes de la nostra anàlisi ens és suficient recordar que Catalunya es troba en aquest conjunt d'economies intermèdies i de tecnologia madura i convencional. És a dir, es troba en el conjunt d'economies que ha de fer un esforç per no quedar-se definitivament allunyada de les economies desenvolupades. És per això que diem que el temps perdut en la posta en marxa d'autèntics processos d'ajust és inapreciable, si bé estem convençuts que no és encara irreversible. El que sí és evident és que una dilació en les transformacions de la nostra base industrial, sense oblidar el sector primari i terciari que han de ser l'adequat complement a una Catalunya industrialitzada, o una opció equivocada en aquests moments crucials, ens situaria a mig termini en el grup d'economies que, havent gaudit en el passat d'un cert esplendor, han d'integrar-se irremediablement en el sector marginal de l'economia mundial.

No se'ns escapa que parlar avui de les possibilitats d'una economia com la catalana, integrada en un marc més ampli i perfectament estructurat com és un Estat, pot semblar més el producte d'una posició voluntarista i en bona part romàntica que d'una anàlisi econòmica rigorosa.

L'Estat, malgrat veure cada vegada més reduïda la seva influència real en la solució dels problemes d'avui, manté encara una enorme capacitat homogeneitzadora i una inqüestionable força d'atracció quan es cerquen solucions fàcils als problemes.

Per tant, en un context com el que hem descrit,

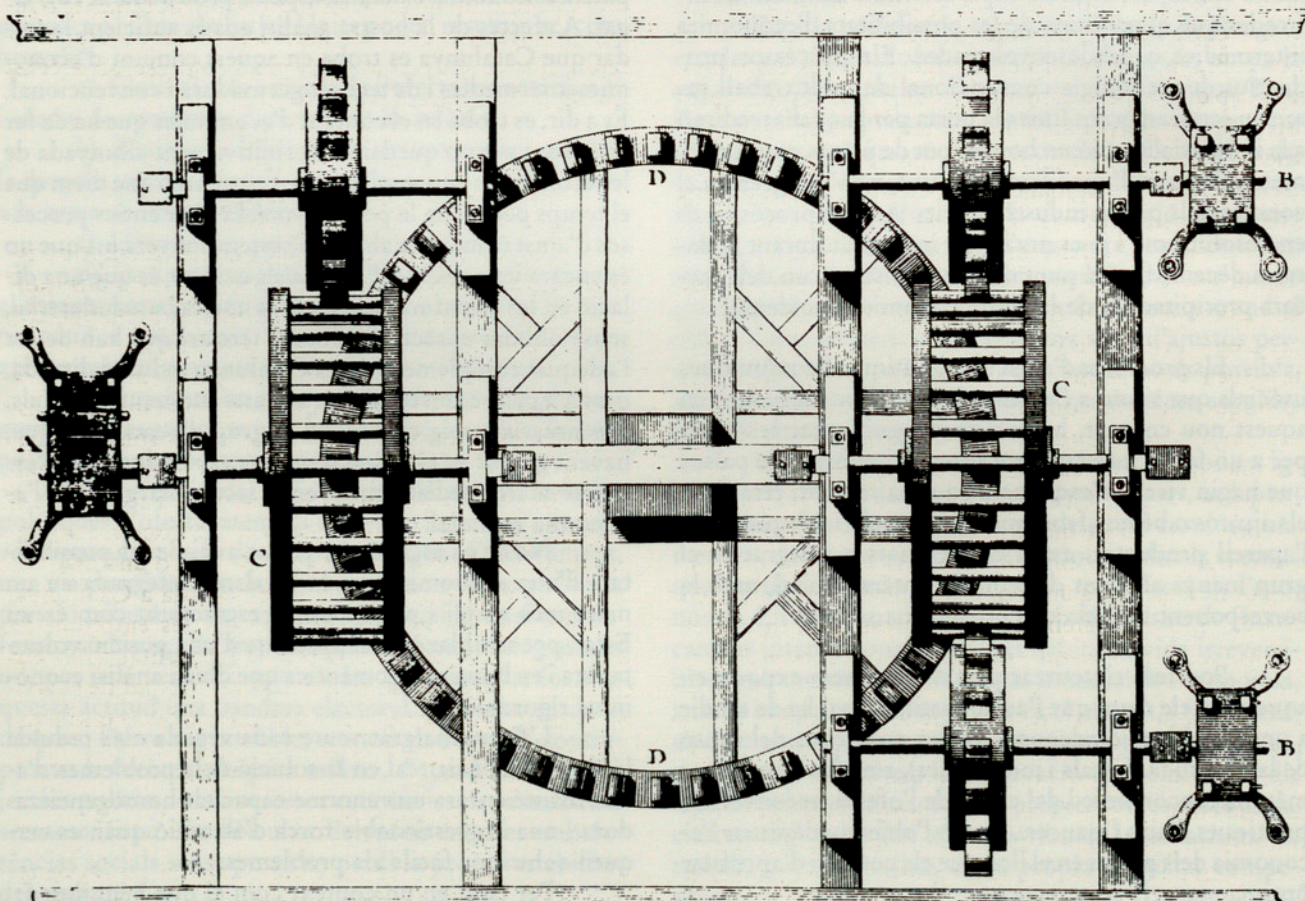
no es tracta evidentment de discutir si Catalunya pot tenir una sortida pròpia i aïllada, sinó de veure si el procés i la reacció operats a Catalunya indueixen a pensar que en el futur continuarà ocupant un paper capdavanter, i, en darrera instància, si es convertirà en un dels motors que impulsin el conjunt de l'economia espanyola.

Es tracta en definitiva de veure si tots hem après alguna cosa de la convulsió d'aquests anys, a més a més d'haver assumit, amb una certa insensibilitat social, que una part dels nostres conciutadans no poden gaudir d'un dret tan bàsic com és el d'un treball dignament retribuït. No és difícil veure que si no s'ha assumit col·lectivament, és a dir, tant al si de la societat com en les diverses instàncies socials i polítiques, que l'Estat no pot donar una resposta global a la crisi i que, en conseqüència, en el món del treball el protagonisme recau bàsicament en els mateixos empresaris i treballadors, poca capacitat de recepció s'haurà demostrat.

És cert que els darrers estudis sobre l'economia catalana semblen indicar que s'ha produït «una reconversió espontània» de la seva base industrial que ha modificat substancialment el pes dels sectors dominants a la dècada dels anys 70.

Aquest procés de reconversió ha estat especialment costós i, sovint, ha comportat una aplicació de recursos que haguessin estat també necessaris per a la modernització de l'aparell productiu, però que ha estat portat, si bé d'una forma involuntària, quasi exclusivament per treballadors i empresaris. La involuntarietat d'aquest protagonisme ens ha deixat a mig camí entre una societat decidida i una societat atemorida i desil·lusionada, però, en qualsevol cas, amb capacitat de resposta, avui dia perfectament tangible, al context generat per la crisi i per la nova situació internacional.

La terminologia econòmica, pretesament asèptica, diria que el procés d'ajust ha donat els seus resultats. En terminologia més social diríem que el camí que ens falta recórrer, el camí que ens manca per continuar aspirant a formar part de ple dret del món desenvolupat, passa per una assumpció voluntària i col·lectiva del joc que imposa el context internacional sorgit a mitjans de la dècada dels anys 70, que, en poques paraules, es caracteritza per una creixent relació de dependència entre el benestar i la capacitat real de la nostra economia, la nostra competitivitat i la nostra capacitat d'innovació, qüestions que afecten, en la seva totalitat, tot l'entremat social i l'esquema cultural que regula les seves relacions.

L'EMPRESARI CATALÀ DAVANT LA CRISI ECONÒMICA

FRANCESC CABANA

Economista

El títol inicial d'aquest treball era el de «La mentalitat de l'empresari català, davant la crisi econòmica», però el vaig substituir per l'actual, que em sembla més correcte. El fet és que no hi ha una actitud específica de l'empresari català o de l'obrer català, sinó una actitud dels empresaris i dels obrers d'aquest país, davant d'unes situacions i unes circumstàncies, que els són pròpies. La classe empresarial té unes reaccions similars arreu del món: el que canvia és el seu entorn. I és en aquest entorn d'una realitat econòmica molt concreta, com ho és la catalana de 1985, que exposaré una visió personal, però documentada amb fets i amb l'experiència, sempre que sigui possible.

Parlar d'empresari, sense precisar, és molt perillós. Un empresari és la persona que està al capdavant d'una empresa, responsable de l'actuació d'una força de treball i del rendiment d'un capital, però aquestes empreses poden ser molt diverses. Quines afinitats podem trobar entre la Seat, un taller mecànic o un hotel de la Costa Brava, per exemple? Es tracta de tres empreses, sens cap dubte, però la mentalitat dels seus responsables diferirà molt. És per això que cal fer, d'entrada, una distinció entre dos grans grups d'empresaris per tal de poder conèixer la seva manera de pensar i raonar, davant d'un fenomen tan general, com és la crisi econòmica:

Primer. Aquells que són alts executius d'una gran empresa i que no tenen una relació de propietat amb ella, sinó de sou. A vegades poden tenir una participació en els beneficis obtinguts o tenen algunes accions de la societat anònima, però la seva característica principal és que han estat contractats per fer una feina d'alt nivell empresarial. L'administració de la societat busca persones que siguin competents professionalment i adequades per al lloc. La vinculació d'aquests empresaris a l'empresa pot ser de molts anys o de pocs. Aquests executius busquen un bon sou i la seva promoció social o econòmica, gràcies a una bona labor en l'exercici del seu càrrec. Fins i tot existeixen unes empreses que, en anglès, reben el nom de «caçadors de caps», encarregades de cercar executius.

Segon. Els empresaris vinculats a l'empresa per una relació de propietat. Rebran o no un sou periòdic per la seva gestió, però el que els distingeix és el treball per una empresa que és seva, d'un grup familiar o d'uns amics. Com és obvi, es tractarà normalment d'una empresa petita o mitjana, ja que les grosses no acostumen a tenir propietaris únics.

Abans, aquests diferents empresaris tenien una correspondència amb la naturalesa jurídica de les empreses en què participaven: individuals o anònimes, però avui, una immensa majoria són societats anònimes, encara que tinguin un caràcter marcadament familiar o reduït de socis. I és que l'estructura de l'estat modern prefereix tractar amb un model únic d'empresa, als efectes fiscals o d'ordenació jurídica.

LES GRANS EMPRESES

Aquestes grans empreses, que tenen empresaris executius a les seves ordres, poden pertànyer: a una multinacional, a l'Estat, i són, per tant, una empresa pública, a uns accionistes particulars del propi país.

A Catalunya no abunden les grans empreses privades, de la mateixa manera que no hi ha grans capitalistes. I les que hi ha estan fortament controlades o influenciades per institucions financeres —bancs, normalment—, que tenen importants paquets d'accions. Les grans empreses catalanes, de caràcter autònom i no dependents, es poden comptar amb els dits d'una mà.

La gran empresa està representada a Catalunya, sobretot, per les multinacionals i per les empreses de propietat pública. Per conèixer la mentalitat dels seus empresaris, o sigui dels seus executius, davant de la crisi econòmica, hem de fixar-nos abans en la seva conducta i motivacions.

LES MULTINACIONALS

Les multinacionals es caracteritzen pel fet de tenir una gran quantitat de recursos financers —capital i ca-

pacitat de crèdit-, una tecnologia pròpia, una xarxa internacional, i una quota significativa en el seu mercat de producció.

Una multinacional s'estableix a Catalunya seguint els criteris d'una estratègia general de la seva casa mare. Es proposen d'obtenir un benefici mercantil i tots els seus plantejaments d'expansió o de reducció d'activitats estan en funció d'aquest benefici perseguit. Per tant, si vénen a Catalunya és perquè compten amb el fet que podran treballar amb un guany. Algunes pensen en el mercat interior, i altres en l'exterior; per unes el cost de la mà d'obra és decisiu, mentre que altres estan molt automatitzades; unes aportaran tecnologia bàsica i altres només cercaran una bona xarxa de distribució comercial. Les característiques són molt diverses, però l'únic objectiu és l'obtenció d'un benefici, a través de la penetració en un mercat.

Això no significa que aquestes empreses no puguin tenir en compte factors no econòmics. Moltes d'elles han entès que un bon clima social és la millor garantia per guanyar diners, ja que les tensions en el si de l'empresa no afavoreixen la seva productivitat, ni la qualitat d'un producte. L'ambient del carrer és també important: el terrorisme no atrau inversions de cap mena, ja que les possibilitats d'un guany resten anul·lades per un clima de violència. Així deia tot lamentant-ho el conseller d'economia del Govern autònom del País Basc, fa pocs dies.

En tot cas, i pensant en el tema d'aquest treball, les multinacionals tenen un tret que és característic de les grans empreses amb molts recursos: treballen amb un programa a mig termini. És a dir, no actuen pensant en demà, sinó en demà passat. No els preocupa perdre diners el primer any, si compten amb donar la volta als resultats, al cap de dos anys d'actuació. Aquest fet és molt important i, com veurem, és un dels punts que marquen més la diferència entre les grans i les petites o mitjanes empreses. Les grans fan previsions a tres o quatre anys vista i és el resultat final allò que els interessa i no pas el del primer semestre.

D'altra banda, una multinacional està pendent de l'estratègia de la seva empresa, fixada pel seu domicili social a l'estranger, i per un programa d'actuacions a termini mitjà. La seva capacitat d'aguant és molt superior a la d'altres empreses més petites, en el moment d'una crisi econòmica, i aquest és el seu avantatge principal. Però també hem de recordar que les seves decisions poden estar assenyalades per una situació exterior, que no tingui res a veure amb la planta industrial o comercial catalana.

L'activitat de les multinacionals requereix un seguiment per part de les autoritats de l'estat, bé del govern central, bé de les autonòmiques. Molt sovint la seva tecnologia resulta indispensable per al desenvolupament general, però convé que s'estableixi un diàleg entre

administració i societat multinacional, que permeti a la primera d'insistir en els deures socials de l'empresa, envers la comunitat a on actua. La multinacional té dret a guanyar diners, producte d'un capital, d'una tecnologia i d'una força de treball a les seves ordres, mentre la comunitat social a canvi té dret a uns llocs de treball que no depenguin d'un canvi d'humor dels seus dirigents a l'estranger, i a unes aportacions de productes interessants per la col·lectivitat.

LES EMPRESSES PÚBLIQUES

Les empreses públiques són aquelles que són propietat de l'estat a través d'un dels seus organismes o institucions. En un país de règim socialista, l'estat controla i posseeix tots els mitjans de producció, i resten només en mans de la propietat privada els béns d'utilització particular i de consum o la petita empresa.

En un país d'economia de mercat com el nostre, les empreses públiques són conseqüència de dos motius:

Primer. D'un interès públic i social directe, vista la producció de l'empresa. Per exemple: armament, control d'algunes fonts d'energia (butà, urani, electricitat), serveis públics (Iberia, Renfe, aigües, etc.).

Segon. D'un interès públic i social indirecte, si la iniciativa privada no se'n fa càrrec. És el que se'n diu el principi de subsidiarietat, perquè les empreses públiques substitueixen les privades, subsidiàriament. És el cas d'algunes fàbriques del sector de mitjans de transport a casa nostra -Seat, Enasa- o d'empreses que no han pogut ser mantingudes pels seus propietaris i el tancament de les quals podria comportar un fort cost social.

L'interès públic i social és definidor de l'empresa pública, tot al contrari del que passa amb la multinacional. Acostuma a ser una gran empresa, ja que la petita i la mitjana no tenen incidència social i no tenen interès públic, una a una. L'empresa pública no té un interès mercantil dominant, però això no significa que pugui actuar, tot oblidant els principis d'una correcta administració i d'un control del compte de resultats. El dèficit de les empreses públiques repercuteix a la llarga sobre el mateix cos social al qual pretén ajudar, de manera que totes elles s'han de plantejar si són «possibles» des d'un punt de vista d'ortodòxia econòmica. Molts plans de reconversió industrial s'han fixat dintre d'aquest marc de possibilisme, ja que determinades estructures encarracades i no modernes no poden resistir la competència, i, per tant, tenir continuïtat en un sistema econòmic, condicionat per l'oferta i la demanda d'un mercat.

Com a gran empresa, la pública pot fer una planificació per a un termini mitjà i llarg. Una crisi econòmica de durada curta no l'ha d'afectar gaire.

LA GRAN EMPRESA PRIVADA

La gran empresa privada catalana o espanyola, poc abundant a Catalunya, actua d'acord amb els principis mercantils de recerca de benefici, propis d'una economia privada, i es mou en el marc exclusiu o fonamental de l'Estat, tot i que darrerament l'exportació ha suposat o pot suposar la solució als seus problemes de supervivència, si hagués de dependre d'un mercat interior de baixa demanda.

Com s'ha dit, la majoria d'aquestes empreses tenen participació minoritària o important de bancs o institucions financeres espanyoles. Aquestes busquen una rendibilitat a la seva inversió en accions de la societat, i un rendiment indirecte, gràcies al moviment bancari de l'empresa. Els bancs accionistes són, igualment, els principals finançadors.

LA PETITA I LA MITJANA EMPRESA

Catalunya és, sobretot, un país de petita i mitjana empresa. El teixit empresarial està dominat per les grans, però el conjunt de la petita i la mitjana pesa molt més que el de la gran. És el camp d'actuació de l'empresari-propietari, aquell que treballa per ell mateix, sol o en companyia d'un grup familiar o d'amics. El contrast és considerable i les diferències també.

Cal dir d'entrada que el pes de la gran empresa és superior al que té per ella sola. I això per una raó: perquè la major part dels seus proveïdors formen part de l'empresa petita i mitjana. La Seat i El Corte Inglés, per donar dos exemples en el sector industrial i comercial, respectivament, donen feina a moltes dotzenes d'empreses petites i mitjanes catalanes, a les quals venen els seus productes. Un canvi en la política de compres o una reducció de la producció poden tenir conseqüències molt greus per a elles. La gran empresa, com a gran compradora de productes, té una força negociadora molt superior. No és el mateix comprar 1.000 quilos de pintura, destinats a un taller de reparacions, que 100.000 quilos destinats a una fàbrica d'automòbils. No és el mateix comprar el material destinat a una papereria de barri que el que es vendrà en el departament d'un gran magatzem.

La relació entre grans, mitjanes i petites empreses és inevitable. Seria suïcida creure que els problemes de les grans no repercuteixen sobre les altres. I seria absurd que les grans pretenguessin ofegar les petites i les mitjanes, ja que aquest entorn els és absolutament indispensable.

En tot cas, la primera conclusió que cal treure és que la capacitat d'aguant de la gran empresa és, en principi, superior a les altres per una qüestió de volum de recursos. És clar que, com més amunt ets, més mal fas amb la teva caiguda.

LA CAPACITAT DE RECURSOS

La major o menor capacitat de recursos és sovint decisiva, quan es fan unes previsions a curt o llarg termini. Però parlem, primer, del que s'entén per recursos.

Per capacitat de recursos s'entén la que es té per trobar capital o per endeutar-se, obtenint crèdit. La suma dels dos components és el que conforma la capacitat financera de l'empresa: la possibilitat de mobilitzar o d'invertir uns diners propis, que constitueixen el coixí de l'empresa -capital i reserves- més la possibilitat d'obtenir-los a través de qualsevol forma de finançament de les entitats, que deixen diners -bancs i caixes, essencialment-. La capacitat d'endeutament de l'empresa es troba normalment en relació amb el capital i la garantia personal dels socis.

La capacitat financera condiona la realització d'un programa a curt o llarg termini. Si es tenen pocs recursos, les previsions s'han de fer a sis mesos o a un any. Més enllà d'aquest període, l'empresa haurà esgotat els que tenia i ha de comptar amb els nous recursos generats per l'activitat mercantil. Hi ha empreses que han de guanyar diners des del primer moment, si volen tenir continuïtat.

Quina relació té això amb l'actitud de l'empresari, davant de la crisi econòmica? És evident que si aquesta crisi s'allarga els empresaris amb pocs recursos els esgotaran i no tindran altra solució que reduir o donar per acabada la seva activitat. D'on no n'hi ha, no en pot rajar, diu un refrany català, i la dita és aplicable a les empreses amb poca capacitat financera. Aquelles que tenen poc capital o aquelles que veuran denegada la seva petició de crèdit, quan s'adrecin a un banc o a una caixa, seran les primeres en plegar o en presentar suspensió de pagaments.

Em sembla que aquest principi és clar. Quan les empreses van amb una sabata i una espadenya, des d'un punt de vista financer, poca importància té la voluntat de l'empresari o les ganes de treballar o, fins i tot, la bondat d'un producte. Quan no hi ha prou diners, quan la capitalització és insuficient, cal un rendiment immediat per poder continuar. En canvi, quan la capacitat financera és superior, els empresaris estan preparats per les escomeses d'una crisi econòmica, que afecti temporalment els seus resultats.

Quines són les empreses amb menys capacitat financera?

Inicialment, les empreses noves que no han tingut temps de crear reserves per als anys de vaques flaquies. També aquelles amb maquinària o procediments antiquats que no poden fer una reconversió a temps que els permeti competir amb màquines i procediments nous i adaptar la seva estructura empresarial -el sector tèxtil n'és un exemple-. A vegades, malauradament, em-

preses que actuen en un sector amb una competència formidable, que les esbandeix si no fan un esforç extraordinari i cerquen solucions excepcionals —el sector del motor, per exemple.

RISC I INVERSIÓ

Però l'actual conjuntura econòmica obliga a pensar en altres actituds de l'empresari català. Qualsevol empresa suposa un risc: es poden guanyar o perdre diners. Una empresa ben administrada i en circumstàncies normals és un risc calculat i acceptat. L'empresari inverteix —arrisca un diner— tot confiant que el seu treball i el dels altres treballadors, dintre del marc d'una organització, li produiran un guany adequat, en qualsevol cas superior al que podria obtenir en inversions fora de la pròpia empresa. L'empresari cerca també la seva realització personal, que també compta. Sempre hi ha d'haver una capacitat d'il·lusió.

La disposició a invertir en la pròpia empresa pot estar condicionada per alguns factors, alguns objectius —exterior a ell i altres subjectius— personals. Són factors objectius el cost del diner i la seva rendibilitat en el mercat financer. És un factor subjectiu la confiança que pugui tenir en la política econòmica del govern. N'hi ha un altre que és difícil de classificar, perquè pot tenir alhora les dues característiques d'objectivitat i de subjectivitat: la desconfiança en el propi negoci.

EL PREU DEL DINER

El preu del diner influeix sobre la decisió d'invertir de l'empresari. Si bé no és recomanable fer inversions, comptant només amb els diners que et deixen, tampoc no és normal fer-la comptant només amb els teus recursos. L'empresari sap que necessitarà un crèdit de campanya o de tresoreria, o un crèdit per renovar maquinària o bé, simplement, haurà de facilitar crèdit als seus clients.

La mitjana dels interessos cobrats per la banca espanyola, durant els darrers anys, en forma de crèdit d'un a tres anys, segons fonts del Banc d'Espanya és la que es pot veure en el quadre que inclou aquest apartat.

Els tipus d'interès han estat alts. Quin marge comercial s'ha de tenir per poder pagar-los i encara guanyar diners? El producte serà aleshores poc competitiu, amb relació a les empreses que treballin amb recursos propis i no tinguin necessitat de crèdit.

A més, aquestes xifres corresponen a la mitjana i és gairebé segur que l'empresa petita i mitjana, que no compta normalment amb unes garanties extraordinàries, ha pagat bastant més que aquesta mitjana.

En podem treure dues conseqüències:

Primera. L'endeutament no ha atret gens l'empresari, si tenim en compte que els interessos han estat alts. Si s'ha utilitzat el crèdit ha estat per cobrir pèrdua de recursos propis, però no per a inversions noves.

Segona. L'any 1985 resulta positiu, des d'aquest punt de vista, ja que l'interès ha baixat i està baixant força.

1979	15,77 %
1980	16,85 %
1981	17,44 %
1982	17,47 %
1983	17,64 %
1984	18,14 %
1985	16,70 %

PROFIT DE L'ESTALVI, DÈFICIT PÚBLIC

La disposició a invertir en la seva empresa pot també estar condicionada per la rendibilitat de l'estalvi en el mercat financer, i aquesta rendibilitat té alguna cosa a veure amb el dèficit públic. És un dels punts més característics dels darrers anys de la història econòmica espanyola. Vet aquí el procés.

Quan l'administració de l'Estat acaba l'any d'una manera desequilibrada, amb unes despeses superiors als ingressos, es produeix un dèficit. Per cobrir-lo, és possible que calgui recórrer a l'estalvi privat, al qual s'ofereix la subscripció d'uns documents —pagarés del Tresor, especialment—, destinats a compensar el dèficit experimentat.

Els actius financers, com els pagarés del Tresor, emesos per l'Estat, tenen la garantia màxima i el risc mínim, davant d'altres actius similars, emesos per entitats privades. És per això que aquells són de més fàcil col·locació entre el públic, fins i tot en condicions de rendiment econòmic inferior als altres.

Però si el dèficit és molt elevat, l'administració ha d'anar augmentant les condicions de rendibilitat dels seus títols per aconseguir que siguin subscrits pel públic. El primer efecte és que escombra del mercat tots els títols semblants d'institucions privades, ja que, en igualtat de condicions, els títols públics tenen preferència. Però pot passar —i així ha estat— que les condicions dels títols públics siguin tan bones que els estalviadors o els possibles inversors prefereixin subscriure'ls i viure literalment de renda, sense cap risc ni cap preocupació inherent a invertir en les pròpies empreses. Aquesta és una de les conseqüències pèssimes del dèficit públic.

Si l'empresari espera treure un rendiment del

15 % -posem per cas- al capital invertit en l'empresa, i veu que l'Estat li ofereix aquest mateix rendiment, a través de la simple subscripció d'uns pagarés, no tindrà cap dubte i els subscriurà.

En un mercat normal de capitals, el rendiment d'una inversió a l'empresa privada ha de ser superior al que s'obtingui a través dels títols de renda fixa, emesos per institucions privades o públiques. Però el dèficit públic capgira totalment aquest mercat. O més ben dit, el fa desaparèixer.

Els pagarés del Tresor s'han imposat com a documents bàsics que cobreixen el deute de l'Estat. Encara que l'experiència no sigui molt llarga, la mitjana dels interessos pagats ha estat la següent, pel que fa als pagarés a 1 any:

1982	14,90 %
1983	15,27 %
1984	14,09 %
1985	11,13 %

Les conseqüències són molt similars a les que hem exposat en parlar del cost del diner:

Primera. El mercat de pagarés del Tresor i altres títols públics ha absorbit una bona part de l'estalvi privat, que podia destinar-se a inversió directa.

Segona. L'any 85 va veure una baixa forta del nivell d'interessos, fet que es pot considerar positiu, i que és fonamental per induir a la inversió.

LA DESCONFIANÇA EN EL PROPI NEGOCI

La crisi econòmica ha afectat, no tan sols la quantitat -volum de vendes, demanda, preus de cost, marges comercials, etc.- sinó també la qualitat dels negocis. I entenc per qualitat la manera de ser o la mateixa producció de l'empresa. És senzill d'entendre, per exemple, que els fabricants de mantellines -una peça de roba que mereixia la dedicació plena d'unes quantes empreses tèxtils- no tenen futur.

Com a conseqüència de la crisi econòmica, hi ha empresaris que han arribat a la conclusió que la seva empresa no té continuïtat possible, bé sigui perquè el mercat és diferent o bé perquè les noves regles de joc del mercat els escombren totalment.

La reconversió és sempre possible, en teoria. En la pràctica, ja no és tan segur. Cal tenir en compte alguns aspectes personals de l'empresari: edat, noves aportacions de capital, etc.

Quina ha estat, en realitat, l'actitud concreta dels empresaris catalans, durant els anys passats i quina és la

seva actitud actual? Per respondre, hem de distingir entre les distintes categories d'empreses.

MES ENLLÀ DE LES FRONTERES

En proporció, les multinacionals són segurament les empreses que més han invertit a Catalunya i en algunes altres zones espanyoles.

En part, ha estat conseqüència d'una legislació que ha afavorit les seves inversions. S'ha passat d'una situació força restrictiva a una altra força liberal; d'una situació en què calien procediments administratius, lents d'autorització, tant per a la compra de terrenys, de societats, de participacions, per repatriar els beneficis, etc. a una altra en què la burocràcia és mínima.

Per una altra banda, les multinacionals estan jugant la carta espanyola a fons. Per unes, Espanya és un mercat en desenvolupament en què creuen. Per altres, és la plataforma exportadora, cara a Europa o als països de l'Amèrica Llatina.

La incorporació d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea obligava a una liberalització en aquest sentit, però només de cara als membres del Mercat Comú. No es pot oblidar, per exemple, que el Japó no és un membre associat i que l'arribada de les multinacionals japoneses és un dels fets econòmics més destacables darrerament.

L'optimisme d'aquestes multinacionals contrasta amb el poc entusiasme de les empreses espanyoles. En general, tenen una visió molt més positiva del futur econòmic català i espanyol que la que es troba a l'interior. És possible que hi jugui el factor «termini mitjà», ja que aquestes empreses sempre miren a anys vista, mentre que els problemes immediats són els que preocupen l'empresa espanyola, mal capitalitzada.

LES EMPRESSES D'INTERÈS SOCIAL

Les empreses d'interès social directe, les empreses públiques, són, en general, deficitàries i produeixen pèrdues. La reconversió exigiria fortes reduccions de mà d'obra, si es realitzés amb criteris privats. Tenen un llarg procés de regularització al seu davant. Com a conseqüència les noves inversions estan limitades per un pressupost públic, que no permet alegries i per les necessitats d'un servei públic.

Amb relació a algunes participacions del Instituto Nacional de Industria o del Patrimonio Nacional, que no es consideren essencials per a la política econòmica de l'Estat, hi ha una clara voluntat privatitzadora. Les empreses que substituiran el diner públic seran normalment empreses estrangeres multinacionals. És el cas de Seat i d'Enasa.

LES GRANS EMPRESES PRIVADES

Les seves possibilitats d'inversió estan limitades per la quasi impossibilitat de captació de nous recursos a través del seu mercat lògic, que és la borsa.

Els augments de capital són mal acollits pel públic, ja que els beneficis d'aquestes societats –si en tenen– són més aviat escarransits. La majoria de les societats industrials que cotitzen a la borsa tenen el canvi sota la par –100 %– i d'aquesta manera és impossible ampliar el capital en condicions normals. Els bancs i algunes empreses de serveis, com la Telefònica –controlada per l'Estat– formen el grup d'empreses que tenen beneficis.

Les emissions de renda fixa –bons, obligacions– gairebé han desaparegut del mercat, escombrades pels títols públics, tal com s'ha dit. Només una baixa forta del tipus d'interès dels pagarés de l'Estat permetria la reaparició d'aquest mercat i la possibilitat de noves inversions d'acord amb aquesta font de finançament, però això no es veu possible per ara, amb l'alt nivell de dèficit públic.

EMPRESES D'ÀMBIT MÉS REDUÏT

La política econòmica del Govern espanyol ha tingut un cert èxit a l'hora de reduir la taxa d'inflació, tot i que aquesta es manté encara per sobre la mitjana dels països del Mercat Comú. Però també cal dir que Espanya venia d'uns nivells d'inflació molt superiors.

Aquesta baixa ha arrossegat, molt lentament, la baixa dels nivells del tipus d'interès. Les dues coses eren indispensables per provocar un increment en les inversions privades.

Això no obstant, aquesta inversió, que correspon sobretot a la petita i mitjana empresa, no s'ha produït o bé s'ha produït d'una manera totalment insuficient.

També podríem dir que aquesta inversió no s'ha produït oficialment. Perquè és cert que hi ha una important inversió en el sector que s'anomena d'economia submergida.

Catalunya no es l'únic país en què es dona aquest fenomen. En d'altres zones de l'Estat passa el mateix i Itàlia, per exemple, figura al capdavant d'aquesta heterodoxa manifestació econòmica.

L'economia submergida només es dona en els sectors coberts per la petita i mitjana empresa i en aquelles activitats que poden tenir un caràcter artesanal: algunes etapes del cicle tèxtil, les joguines, el calçat, les reparacions domèstiques, la joieria, etc. És una activitat empresarial autèntica que no accepta les regles del joc de la comunitat i funciona al marge, principalment, del fisc i de la Seguretat Social.

La seva existència és una prova de vida i de voluntat de treball. És una prova també del fet que hi ha alguna cosa que no rutlla entre administració i administrats, en donar-se amb l'amplitud i generalitat amb què es dona a casa nostra. Cada cas concret pot ser un delictes social, però considerada en conjunt, l'economia submergida és un problema social greu.

És evident que la solució bona és l'aflorament de les activitats empresarials submergides. Ningú no pensa en la seva enfonsada definitiva. Però el seu manteniment és fortament perjudicial per a les empreses que actuen en el marc de la legalitat, que difícilment podran competir amb aquelles que no tenen càrregues públiques sobre el seu procés de producció.

La liquidació de l'economia submergida és un problema polític, sobretot, com és també polític el fet de la creació d'un ambient de confiança en l'empresa que permeti la represa de les inversions. Les sancions i les amenaces no servirien per a res. Ben al contrari, el món submergit augmentaria de volum i les noves iniciatives romandrien frenades. Agradi o no, el diner és poruc.

No oblidem que la petita i mitjana empresa és la principal creadora de llocs de treball en els moments actuals. Potser també és aquella en què abunda més la «picaresca», però no resultaria lògic un tractament discriminat, davant les grans empreses multinacionals, molt ben tractades en l'actualitat.

RADIOGRAFIA D'UN ATURAT

FRANCISCO CANDEL

Escriptor

L'any 1982, ja escrivia en una revista que l'atur era en aquells moments el problema més greu que teníem a Espanya. Tres anys més tard, a «*La Vanguardia*» (9 d'octubre de 1985), continuàvem llegint la mateixa afirmació: «Qualsevol ciutadà respondria avui que el problema més greu que té plantejat la societat espanyola és l'atur.» Suposo que abans del 82 ja es deia que l'atur era el problema nacional més greu. Quan, el 1975, jo escrivia les meves «*Cròniques de marginados*» per a «*El Correo Catalán*», una d'elles ja la vaig intitular aleshores «*Aturats*». Hom presentaix que durant un període indefinit es continuaria acusant tal gravetat. La sensació que es té ara és que d'una situació angoixant i desesperada respecte a l'atur s'ha passat a un «statu quo» resignat i en determinats casos, a l'eufòria esquizofrènica que convida a la picaresca i als «trágala».

Per tant, no es tracta ara i aquí de comptabilitzar les persones aturades. Després de tants anys de copsar la mateixa situació, els números ballen massa i no quadren. Les estadístiques, diguin el que diguin, tot i ser aproximades, fins i tot en l'encert dels resultats que pretenen, sempre són relatives; en el cas de l'atur, afegiríem la nota que són molt relatives. Als efectes estadístics, per exemple, jo, que escric contínuament com un condemnat, perquè no estic donat d'alta formalment en cap empresa editorial ni periodística, sempre sóc un aturat, mentre que vostè, que està en l'atur n'és un altre exemple, però, com li han donat una ocupació fa poc més de tres mesos i després es van oblidar d'esborrar-lo de la llista, possiblement continua essent un treballador censat, i, a les llistes, hi consta com si tingués una ocupació i un sou per sempre. De la mateixa manera, no són uns aturats els joves que mai no han trobat feina, i deixen de ser aturats aquells que assoleixen l'edat de jubilació essent a l'atur. Etcètera.

Si la comptabilitat de l'atur és complexa, no ho és menys la separació o la criba de l'aturat autèntic mancat d'ingressos econòmics i sense esperança de poder millorar la situació, dels que cobren això o allò, o, fins i tot, dels que n'han fet de l'atur un costum, un vici, o bé han arribat a convertir-lo en un «modus vivendi», ja que, a

més de cobrar el subsidi o el pedaç que sigui, es dediquen a fer bunyols, treballen en l'economia submergida o bé han aconseguit un apanyament familiar, alguns d'ells, i encara que no ho sembli, d'una manera prou rendible i productiva.

Aquell any 1982, i en l'escrit a què em referia a la primera ratlla d'aquesta radiografia, jo hi escrivia superficialment que el 45 % dels caps de dues-centes famílies del Vallès Occidental, del Baix Llobregat, del Barcelonès i del Maresme pertanyien al ram de la construcció. Els casos de fam física predominaven al Baix Llobregat en un 47 %; els de despeses mixtes i lloguers, al Vallès Oriental, en un 58 %. El problema número u, el componien els desnonaments. A la comarca del Barcelonès un 34 % dels aturats d'aquest mostratge tenien família nombrosa. La mitjana d'edat d'aquests caps de família era de 38 anys. Un 40 % d'aquestes famílies tenien problemes de salut. Les malalties que hi predominaven eren l'anèmia, els drames psicològics, la polimielitis i la diabetis. Un 13 % patia fam física; un 50 % havia de fer cara a problemes de lloguers i un 19 % vivien l'angoixa del desnonament. D'altres malalties que es detectaven entre aquell grup d'aturats i les seves famílies eren les de l'alcoholisme, la tuberculosi i la subnormalitat. La mitjana de temps que feia que estaven aturats oscil·lava entre tres anys i un any i mig.

El Servei d'Estudis Mas Sardà donava, aleshores, les següents dades, que jo aprofitava. La població sense feina entre els 16 i els 19 anys, és a dir, aturats que no havien treballat mai hauran trobat feina a hores d'ara? Ho dubto— assolía el 49 % a Andalusia, el 43 % a Aragó, el 50 % a Astúries, el 38 % a les Balears, el 47 % a les Canàries, el 34 % a Cantàbria, el 34 % a Castella-Lleó, el 34 % a Castella-la Manxa, el 55 % a Catalunya, el 43 % a Galícia, el 57 % a Madrid, el 31 % a Múrcia, el 49 % a Navarra, el 41 % al País Valencià, el 64 % al País Basc i el 36 % a la Rioja, resultats que representaven una mitjana del 45'98 % en el context general de l'atur. Més endavant s'especificaven els percentatges dels joves sense feina compresos entre els 20 i els 24 anys. M'estalvio el detall complet, ja que els números eren similars, i donaven un total del 31'80 %. He obviat la fracció decimal que

acompanyava els números rodons, fraccions que donen els afegits 98 i 80 en les quantitats totals.

El mes de febrer d'aquell mateix any es va dir que, a Catalunya, l'atur havia afectat 315.499 persones. Un 53 % corresponia a l'atur subvencionat. Remarcaven la baixa sovintejada de la cobertura de l'assegurança d'atur. Pel que fa a tot Espanya, i segons les estadístiques de l'Institut Nacional d'Ocupació (INEM), 1.801.333 persones de l'Estat espanyol es troben sense feina, amb una taxa d'atur del 13'94 %. D'un any a l'altre, l'increment havia estat d'un 3'3 %. Distribuïts per sectors, les quantitats de persones aturades eren les següents: construcció, 390.947 persones; agricultura, 68.904; serveis 448.905; indústria, 468.103... Espanya presentava la taxa d'atur més alta dels països industrialitzats. La seguien la Gran Bretanya, amb un 12 %; Itàlia, amb un 10'3 %, els EUA., amb un 9'4 %. La més baixa, la tenia el Japó. Aquest país, malgrat la seva robotització, estava en un 2'3 %. La xifra total d'atur calculada per l'Institut Nacional d'Estadística per al primer trimestre del 1982 superava els dos milions de persones.

Els números i les dades sempre actuen amb retard, és a dir, quan arriben al lector es troben desfasades i superades pels esdeveniments. La seva mecànica investigadora fa que això sigui així. L'any passat, aquí, a Catalunya, se'ns deia que l'atur a la resta d'Espanya, entre el 1980 i el 1983, havia suposat un increment del 30 %, i a Catalunya el 38 %. Es remarcava el fet de l'increment per damunt dels dos milions d'aturats de l'any 1982, i es donava com a xifra del 1983 la de 2.342.309 persones aturades. És a dir, el 13,94 % s'havia passat al 17,81 % de la població activa espanyola. A Catalunya, s'havia passat de 315.499 persones en atur a 443.312, el 19,2 % d'aquesta població. Com a causa d'aquesta preponderància, es remarcava el fet que tot i ser la crisi essencialment industrial, Catalunya era una de les zones més industrialitzades. Malgrat això, el novembre de l'any passat, les notícies situaven Catalunya en el cinquè lloc d'aquest mosaic d'atur estatal sota l'índex ja aleshores del 25,5 % sobre la població activa.

Avui, allò que interessa un aturat –ens diu un d'ells amb una certa burla– és que l'INEM t'envii un comunicat amb l'aprovació de les prestacions que et concedeix.

–Mireu...

I em mostra el seu, diguem-ne, comunicat. Sí, a ell li concedeixen –quan això es publiqui, ja li ho hauran concedit– 29.000 pessetes mensuals des del setembre de 1985 fins al febrer de 1987.

–Hom pressuposa, però, que tu, amb 29.000 pessetes el mes, no viuràs, però també es pressuposa que ja t'espavilaràs...

I continua dient:

–La llet ja va més cara que el vi. A més a més, la

llet, si no la consumeixes, l'has de llençar perquè es fa malbé, mentre que el vi no...

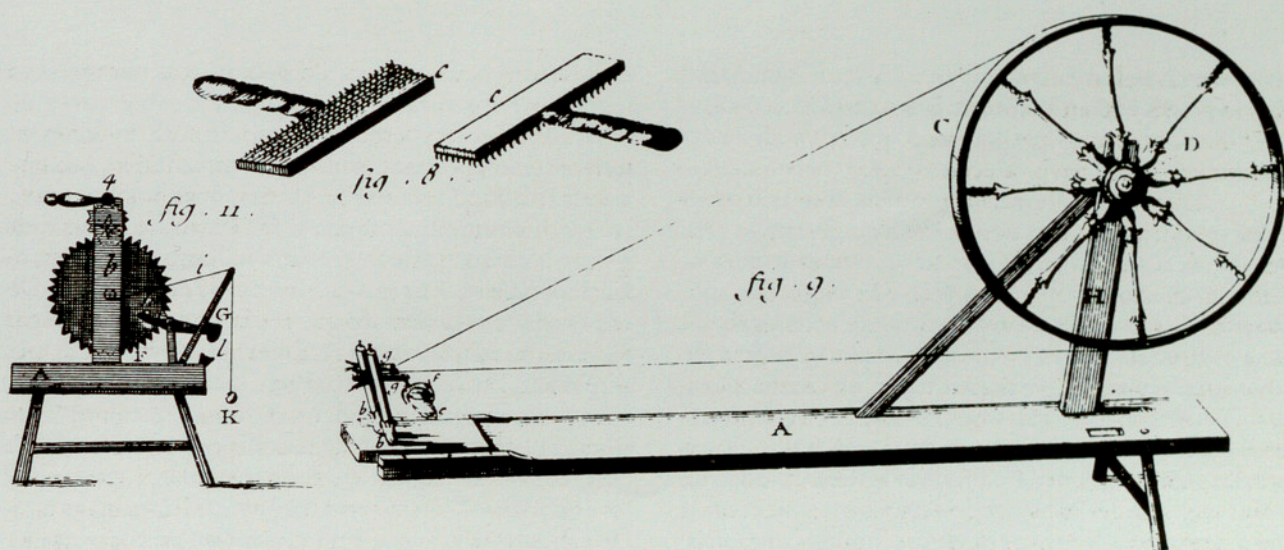
Explica les despeses del seu entorn familiar. El telèfon, 2.300 pessetes mensuals, com a mínim; la llum, unes 2.000 més; casa, 6.000. El butà, dues bombones per mes, posem-n'hi dues mil. Sí, als repartidors, si han de pujar les escales carregats, com a mínim se'ls ha d'arrodonir el preu de la bombona i els has de donar les mil pells... És clar, cada persona calibraria les despeses als seus usos, i en la del lloguer de l'habitatge és on hi hauria més diferències.

–El meu aturat, diguem-ho així, té 57 anys. En fa quatre que es va quedar sense feina per primera vegada en la seva vida, l'any 1981. Era taxista. El propietari del taxi no el tenia declarat. Així, doncs, se li agreujava la situació, es quedava al carrer sense res. Va posar plets... Cada aturat, i explicada la història per ell mateix, és un cas particular; segons cada aturat, particular i únic, amb el qual s'ha comès la més gran injustícia, més gran que la de la resta dels seus germans que es troben en aquesta desgràcia, perquè a ell... Veiem com a aquest home, l'aturat de la meua radiografia, li toca de sofrir les inclemències de l'atur d'una manera absolutament personal, solitària i indefensa. D'altres sofreixen l'arribada i la sotragada de l'atur tan temut, si més no, col·lectivament. L'empresa, fos pel que fos –aquí la gamma àmplia de per què les empreses posen la gent al punyeter carrer– va deixar, no solament una persona sense feina, sinó una bona colla de persones. Indubtablement, no es van sentir tan sols. Fins i tot van creure en al força de la unitat i en la convicció final de la protesta. Però finalment tots van haver d'admetre el joc, l'arranjament, l'estira i arronsa, d'acabar perdent el lloc de treball en les condicions que fossin i com fos.

De tota manera, aquests, sigui com sigui, no subscriuen els mateixos resultats igualatoris, i alguns acomiadats, continuen essent observats amb enveja i, fins i tot, amb mal ull per d'altres treballadors o obrers que van entrar –van entrar-hi i hi continuen– més miserablement a l'atur, al règim d'acomiadament i totes les altres seqüeles, aquelles seqüeles que van des del subsidi i les prestacions, a més de tot el que econòmicament et resulta i et queda d'aquest procés tan carregós, passant, la majoria dels cops, pel desemparament més absolut i ignominiós.

Encara es continuen criticant els obrers reconvertis de Seat, hom els critica i enveja per aquella gran reducció de plantilla de l'any 1981, quan els qui van admetre la baixa incentivada van cobrar dos milions de pessetes –d'alguns es diu amb llamineria que tres i, més i tot– creient que tots els acomiadats en reconversions posteriors cobrarien una quantitat semblant, i es queixa de per què tots els obrers acomiadats i aturats no van ser tractats d'una manera tan esplèndida com aquells. Tan-

mateix, jo recordo, pel fet d'haver escrit sobre el tema, que l'any 1983, una altra tongada d'obriers les va passar magres perquè els exigien l'impost sobre la renda d'uns havers —els de la jubilació— que, a causa del retard burocràtic, encara no havien cobrat.

El que jo anomeno el meu aturat, aquest home de 57 anys que tinc assegut al meu davant mentre recullo els apunts per a aquesta redacció, em diu que, quan el taxi era un treball de bufar i fer ampolles, eres tu qui imposava condicions a l'amo, però que després s'ha girat la truita. Havia de fer una recaptació mínima, si no, tot eren amenaces. Un mínim, és clar, que no era tan mínim de tan alt que resultava quan va començar la crisi del taxi. Plantejades les coses d'aquesta manera el seu amo li va donar uns dies de festa perquè havia de dur el cotxe al mecànic i, al cap d'uns dies, el seu amo li va dir: «vine dimecres, a buscar-lo».

—La meua dona —continua dient el meu aturat— va ensumar que allò feia pudor de cremat. Això vol dir que et trauran, em va dir. I així van anar les coses. Va posar com a excusa el pagament d'una multa per una infracció que l'amo volia que pagués ell, i que ell va dir que nanai. Cinc taxis tenia el seu amo, em va explicant, i li buscava les pessigolles per una multa de 4.000 pessetes... Ja et fot! Va anar a l'Oficina d'Ocupació perquè l'hi apuntessin per si de cas sortia alguna feina. Allò, en lloc de l'Oficina d'Ocupació, sembla l'oficina de desocupació. Com és lògic va acabar anant a Magistratura. No li va sortir gaire car al seu amo: 500.000 pessetes li va haver de fer afluir, cinc-centes mil pessetes que va trigar quatre mesos a començar-les a cobrar. Quatre mesos de desesperació. A més a més, no les va cobrar d'un sol cop sinó a terminis.

—Quan et quedes aturat —em diu l'home—, d'entrada no saps què t'ha passat i tampoc no saps a qui recórrer. El món et cau al damunt. Curiosament, només et mous pels voltants de casa teua. Ets com aquests animals acorralats que es refugien al seu cau. Llegeixes *La Van-*

guardia. Tu, que potser no has llegit mai el diari, aleshores llegeixes *La Vanguardia*, la secció de demandes. La llegeixes al bar. Però veus que els anuncis només demanen representants o que la majoria d'aquestes demandes són enganyifes. També, de seguida, comences a reduir despeses, però despeses que són com la xocolata del lloro. Penses: en comptes de dos tallats el dia, te'n prens un. Finalment, et vas refent i aleshores comences a fer bellugar les teves amistats, a veure si ells et poden trobar feina o fer-hi alguna cosa. I a veure si coneixes un de l'olla que et recomani o algú que en conegui algú. No hi ha res a fer, en general, i després t'hi vas acostumant i resignant...

El retrat —robot de l'aturat amb ingressos de misèria, segons algunes enquestes de 1983, venia a ser el següent: d'edat de més de 24 anys, nascut fora de Catalunya, amb més de divuit mesos en l'atur i treballador d'una gran empresa fins que es va quedar sense feina.

Jo avui posaria l'edat en termes més relatius: la majoria dels nostres joves es fiquen en aquesta edat de 24 anys i la superen sense haver trobat encara cap ocupació, com a màxim feines esporàdiques. L'atur, fruit de l'acomiadament d'una empresa, es mou entre edats més madures, i entre gent que es va envellint en aquest atur i en els seus resultats o conseqüències.

Als aturats provinents d'una gran empresa els costava molt més que als altres aturats trobar una nova ocupació, segurament perquè es considera que no tenen experiència en una àrea àmplia d'activitats. L'estil gens matisat i inexpressiu de l'enquesta no deixava endevinar si aquesta consideració segons la qual a l'aturat li mancava experiència per a aquestes altres activitats era dels qui li proporcionaven la feina o bé una creença o autogestió del mateix aturat. I aquesta comprovació rebaixa allò que deien de no trobar-se un tan sol i desplaçat si són molts els acomiadats i no tu solament.

Unes 15.000 persones d'aquestes enquestades

afirmaven que subsistien gràcies a l'ajut de familiars i amics i practicant la mendicitat. Unes altres 25.000 deien que vivien de la paga per jubilació que rebia algun familiar.

El meu home aturat, amb aquesta prestació de les 29.000 ptes. a punt de caure-li a les mans, encara es creu privilegiat al costat d'altre gent, d'aquesta gent que comença a fer-se gran, diu ell, i que no han tingut mai subsidi d'atur, o que se'ls ha acabat, i si van aconseguir alguna prestació, també es va acabar, que han vegetat en l'atur com han pogut per acabar tenint una jubilació esquivada, perquè amb tants anys fora de la circulació laboral no els ha quedat ni el més petit vestigi que els garanteixi alguna cosa per a la nit de la vellesa. Es dona un cop al cap i diu: «N'hi ha per desesperar-se...» I davant la meua ignorància transparent en tots aquests embolics, em continua explicant: «Sí, les prestacions te les concedeixen segons el temps que vas cotitzar a la Seguretat Social, sempre que tinguis càrregues familiars.

Diu a més una altra cosa que em crida l'atenció: «El teu complex d'aturat depèn del cercle familiar, i és un complex més o menys agut, o no és cap mena de complex, que en aquest món hi ha de tot. Per fi, després d'haver molestat qui sigui, des de l'amic fins el que només t'és conegut, d'haver-te fins i tot rebaixat per demanar uns bocins del treball que sigui, de la més miserable ocupació que es presenti, i això a algú que tu creus que té mà o poder, però que no coneixes, a qui has arribat per intercessió d'un tercer i, sobretot, si, a sobre d'això, no n'has tret res, t'agafa una gran depressió i, tot seguit, la sensació de sentir-te inútil, de no servir ja per a res. Fins i tot et poses malalt dels nervis. Abans eres algú perquè treballaves. Eres en tal i, a més, taxista, cambrer, mecànic, oficinista... Però ara, aleshores, què ets, aturat? Subsidiari de l'atur? Prestacionista?» Ho diu per allò de les prestacions. «Reconvertit?» I se li escapa de dir: «Sí, ja sé que molts desgraciats, de jubilats, amb retirs de morts de gana, s'anomenen a ells mateixos, vanitosament, pensionistes... Viuen de renda, són rendistes. Ha, ha!» Riu, jo diria que sarcàsticament. A partir d'aquí, aquest aturat que entreviu, entaula, enfila o empalma un monòleg en el qual va d'una idea o situació a una altra com una llançadora, sense connexió, però d'una manera aclaparadora.

«Sí, a més d'aquesta angoixa i aquesta desesperació que t'entren quan et quedes aturat, tens una dona que és un corcò, val més que marxis de casa de matí i no tornis fins a la tarda o la nit...» Efectivament, hi ha dones que només gemeguen i es planyen davant la nova situació, i et maregen perquè continuïs buscant feina sense parar per més que no en trobis. D'altres assumeixen la qüestió talment com si es posessin al capdavant de la nau familiar. Són elles les que busquen aquests treballs d'assistenta (fer feines) i fan hores en unes quantes cases que

es busquen, o bé freqüen despatxos, o aconsegueixen feina per fer a casa: muntar bolígrafs, tallar peces de roba, cosir-les, ficar cromos en sobres, d'altres feines en sèrie i artesanals, pagades molt ínfimament. Fan que treballi tota la família amb ella, els nois quan poden i volen i el marit constantment com si fos un assalariat seu. En els casos en què la dona surt a treballar fora de casa, el marit porta els nois a escola, els recull, va a comprar. «De cop i volta tens la sensació que és ella l'home i tu la dona. Sí, ja sé que això és notava i era més vergonyós abans que no pas ara. Perquè t'ho juro, Paco, molts homes ens moríem de vergonya davant alguna cosa que feria la teva virilitat.» Les feministes, d'això, en dirien masclisme. Però després, aquests homes s'hi van acostumar. I són moltes les dones que t'han comentat el gust que el marit ha agafat a aquesta vagància. Per molt que l'home col·labori en les feines de la casa, com que està aturat, no fa res més, en el fons continua essent la dona, encara que treballi molt fora de casa, la que carrega la major part del pes i la responsabilitat dels quefers domèstics.

Aquest home, el meu aturat, em parla de la prostitució dels nois, més gran, segons ell, que la de les joves, entre aquests joves aclaparats per l'atur, «los chaperos», «carnaza de maricones», diu. Quan era taxista va veure moltes coses. Tanmateix, Ramon Draper Miralles, al seu llibre *Guia de la prostitució de Barcelona*, parlava de com s'havien acollit a aquesta sortida de prostituir-se certes dones d'aturats. No en dona xifres, només explica casos. Ell explica, entre d'altres exemples, que una senyora casada, amb dos fills, resident a Sabadell, i que feia cantonades, després de donar-li les 1.500 pessetes que li va demanar, com si es tractés d'un servei, li va confessar: «Al meu marit se li ha acabat el carnet d'atur i no troba feina. Durant vint anys va treballar a la mateixa empresa tèxtil. Els dos nens van a escola i haig de pagar nou mil pessetes mensuals de tots dos, si no, me'ls treuen. Aquí em va portar una veïna que també recorre a això quan les coses li van malament. El meu marit no en sap res, d'això.» Continuava explicant el truc que feia servir perquè el seu marit cregués que anava a Barcelona a treballar. I prosseguia: «Jo faig algunes voltes per aquí i quan m'he tret mil duros me'n vaig a casa. Hi ha dies que no me'ls trec. Si el meu marit ho arribés a saber... No sé pas què passaria. Però els meus fills han de menjar, no?»

Pot ser que arribi el moment que ho sàpiga-potser ja se'n va assabentar i no digui res. Hi ha moltes maneres d'empassar-se la derrota i el fracàs.

Aquest ex-taxista insisteix en la sensació d'impotència que li va agafar en aquells primers temps i en el fet de no poder-se treure del cap que ja no era res ni ningú. Avui, amb l'augment dels aturats –i amb el pas dels dies, un suposa–, aquesta sensació se li ha diluït. «Ara ja ningú no distingeix si estàs aturat o jubilat, o de baixa per una llarga malaltia; si ets un incentivat, o un reconvertit; si

vius d'una prestació... Quants noms, oi?» Somriu. «Hi ha homes que s'acostumen a l'atur, que no tenen ganes de treballar», m'assegura. Esmenta gent que coneix. Un home de cinquanta anys vivint a costa del fill, dient que bé el va mantenir ell en altre temps. «Sí, hi ha l'home barrut que s'ha acostumat al fet que la dona fregui pisos i que els fills vagin a descarregar camions a Mercabarna. Entre la dona i els fills es treuen aquest sou que ell no guanya i ell continua fent el dròpol... Igualment hi ha molts esquenadrets que amb la història que els joves no troben cap ocupació, tenen els pares no solament mantenint-los sinó esclavitzats.» Es fa ressò d'una cosa que molts diuen: «Hi ha aturats que, segons la feina que els dones, no la volen.»

També és veritat que hi ha la persona que va perdre una ocupació d'oficinista, és a dir, o d'alguna especialitat més intel·lectual que corporal, i ara només li surten feines de les més baixes. Veritablement són feines que la seva edat i la seva complexió, els seus costums, no els permeten fer, però la gent és dura sobre aquesta qüestió i diu que no estarà tan necessitada ni de diners ni de treball.

En una cosa en què incideixen tots els aturats és en la pèrdua de la solidaritat obrera. Ara ningú no surt en defensa de ningú. No s'organitzen accions per donar suport als qui passen aquestes vicissituds tan fotudes, ni s'estableixen ajuts. S'ha fet realitat aquell refrany castellà que diu: «cuando veas las barbas de tu vecino pelar pon las tuyas a remojar». Impera la llei del campí qui pugui. Hi ha una indiferència absoluta davant la mala sort dels altres. Defenses el teu tros a mossegades. Els qui recullen cartons en són un petit exemple: expulsen del seu radi d'acció el qui saben que cobra subsidi d'atur, prestació o paga de jubilat, el que sigui per petit que sigui.

La pobresa ha augmentat, però es troba més diluïda en aquesta societat rabiosament competitiva en tots els aspectes, on cadascú només pensa a emular i humiliar el proïsme, d'acord amb les consignes publicitàries. Una societat, a més a més, amb unes capes altes d'una fastuositat insolent. Veus captaïres demanant almoïnes agenollats al davant de brillants aparadors, tot semblant estampes de Dickens. La més complicada picaresca-se'n podria dir màgia fins i tot —ha envaït les xarxes de pidolaires. Hi ha un variadíssim ventall dins l'art de la mendicitat, des dels neteja-parabrises fins al del cartell que anuncia el nombre de fills al grau possible, passant pel qui mendica tocant unes castanyoles o fent sonar una petita trompeta de plàstic o pel qui pren la pressió en plena Rambla a canvi de la voluntat, etcètera.

A mi, temps enrera, tot de gent em demanaven sense parar que els busqués una feina. Ara ja no. Ja no recorren pràcticament a ningú. Atrapats pel fatalisme, saben que no hi ha res a fer. Per això ja no insisteixen pràcticament en res. Aquelles defenses de les tancades, les

pancartes, les manifestacions, es fan cada vegada menys perquè els seus resultats acostumen a ser sempre inútils.

Sembla que tothom hagi après la lliçó, l'estrany antideeàleg que ja no es tornarà a tenir mai una feina fixa, que potser no tornis a tenir mai més una ocupació, que cal aprofitar qualsevol pedaç o solució d'estar per casa que surti encara que estiguis cobrant el subsidi, que el millor futur en aquesta societat espanyola d'ara és aconseguir entrar de funcionari, que els treballs que et costa suors d'aconseguir duraran dos mesos o sis i potser no et serviran als efectes de les assegurances socials, que cal arribar a la jubilació tan aviat com puguis i amb la millor retribució possible, que quan t'arribi l'edat de jubilar-te potser ja no hi haurà diners per pagar-te la pensió, que tot el que no sigui aquesta visió brutal i realista de la vida són romanços.

L'ex-taxista, després de l'antidecàleg, confeccionat entre tots dos, em va explicar, com a colofó de la nostra entrevista, que ell va arribar a trobar una feina d'ordenança a la Magistratura mitjançant oposició a concurs. La va aconseguir, a més a més, gràcies a una recomanació, ja que eren massa els qui s'havien presentat i havien encertat les proves de l'examen. Es pensava que allò duraria. Però al cap de sis mesos se li va acabar el contracte i no hi va haver renovació. A ell i a tots els qui hi havien entrat com ell. Van intentar protestar, buscar raons, recórrer a sindicats, trametre cartes als directors de diaris... Res. Ara, amb la prestació de les 29.000 pessetes mensuals, entrarà als 58 anys. Segons el rumors que corren, l'edat de jubilació es rebaixarà als 58 anys. Així que...

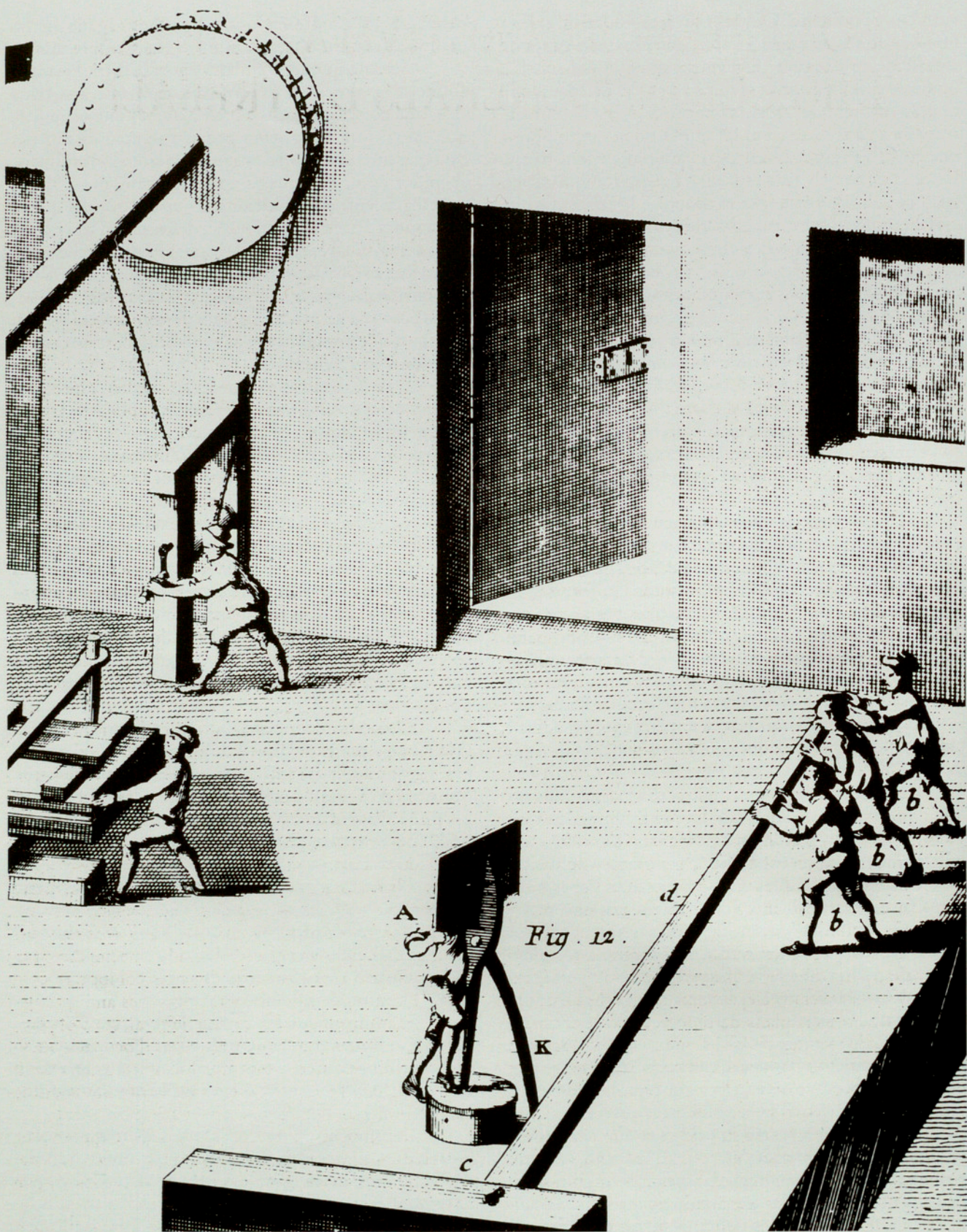
El nombre d'aturats ha tornat a augmentar el passat mes de setembre d'aquest any 1985 en 40.550 persones, segons les dades facilitades el dia 18 d'octubre pel Ministeri de Treball. L'atur enregistrat a les Oficines de L'INEM, d'acord amb aquestes noves dades s'eleva a les 2.600.956 persones. Cal recordar que el 1982 hi havia 1.801.333 aturats i el 1983, 2.342.309.

Els sectors que van experimentar un augment d'atur en aquest mes de setembre van ésser els serveis, amb 20.444 desocupats més, en canvi, han assenyalat que l'atur va disminuir en el sector agrícola en 416 persones, en la indústria, en 1.103 persones i en la construcció, en 5.669. Es tracta de nombres ridículs.

El Ministre de Treball assegurava, davant aquestes dades i d'altres més, que aquest any s'havia frenat el creixement de l'atur. La taxa anual d'aquest creixement va ser del 13,07 %, mentre que el 1985 era solament del 3,54 %.

Continuem opinant que els nombres no solament ballen segons el so de la música que cadascú toca i que no sempre casen igual en cada estadística, sinó que unes vegades se'ls fa dir «sí» quan es «no» i d'altres se'ls fa dir «no» quan és «sí»... Depèn.

COMPETÈNCIES I ACTIVITATS DE LES DIRECCIONS GENERALS DE TREBALL

DIRECCIÓ GENERAL D'Ocupació

Creada pel decret 274/80, de 28 de novembre, la Direcció General d'Ocupació té assignades les funcions següents: l'estudi, l'anàlisi, l'orientació i la coordinació de la política del Departament en matèria d'ocupació. En aquest sentit, i malgrat la manca de competències en aquesta matèria, l'acció de la Direcció General s'orienta cap a tres línies principals d'actuació:

L'estudi sobre l'atur.

La promoció i gestió de programes adreçats a facilitar l'ocupació de treballadors sense feina.

La resolució d'expedients de regulació d'ocupació.

Respecte a la primera línia d'actuació, el Departament de Treball ha tingut un especial interès en l'elaboració i difusió de les dades existents sobre atur i ocupació a Catalunya, tractant d'oferir-les amb la major desagregació possible, como a primer pas per al coneixement d'aquest fenomen, tan preocupant avui al nostre país.

També dins d'aquest apartat s'han realitzat diversos estudis sobre els aspectes més qualitatius de l'atur i l'ocupació, realitzats a través d'enquestes a aturats i a empreses.

Dins de la segona línia d'actuació que consisteix en la realització d'accions tendents a facilitar la col·locació de treballadors sense feina, s'han portat a terme diversos programes realitzats o bé directament per la Generalitat o bé en col·laboració amb els Ajuntaments o altres institucions.

Entre els programes realitzats directament per la Generalitat s'hi troben els Plans d'Ocupació en els quals han participat diversos Departaments de la Generalitat: Agricultura amb els plans de repoblació forestal, Cultura amb el de recuperació de jaciments arqueològics, la CIRIT amb un pla d'enquestes a empreses, etc.

Amb la col·laboració dels Ajuntaments es venen realitzant plans d'ocupació des de ja fa cinc anys. Aquests plans es caracteritzen per la seva descentralització que permet, dintre de les possibilitats pressupostàries, a cada Ajuntament proposar els projectes més ajustats a les necessitats del seu municipi.

En una primera fase, aquests plans eren de caràc-

ter general, és a dir, no feien distincions entre els col·lectius d'aturats als que s'adreçaven; posteriorment, partint de la base que l'atur no afecta igual tothom, sinó que, per diverses raons, hi ha grups de persones que es veuen més afectats que altres, es va començar a segmentar els programes. Se'n varen crear uns d'especials per a joves, que anaven més enllà de la simple realització d'obres que donessin feina temporal, tractant de cercar formes més imaginatives tendents a l'efectiva integració laboral dels joves, introduint també modalitats com convenis amb empreses, l'impuls d'associacions de joves o creació de llocs de treball estables a través de la promoció de cooperatives. En tots aquests plans d'ocupació juvenil es posa especial interès en el fet que els participants obtinguin, a més a més de la feina, una formació adient que els situï en millors condicions de cara al seu futur professional.

La darrera acció duta a terme per promoure l'ocupació dels joves ha consistit a incentivar la col·locació d'aprenents a les empreses mitjançant els contractes per a la formació o en pràctiques. Aquestes actuacions, regulades pel decret 325/84, de 8 de novembre, desenvolupat per ordres del 24 de desembre de 1984, afegeixen a les reduccions de la Seguretat Social, establertes a la legislació laboral vigent per a aquest tipus de contractes, unes subvencions a les empreses que ocupin joves aprenents i els facilitin la realització dels cursos de formació ocupacional que han de seguir els aprenents.

També en aquesta línia de plans especialitzats s'han portat a terme els de Treball i Formació, dirigits a persones amb especials dificultats de col·locació com són els minusvàlids, excarcerats, persones amb problemes de marginació social i per tant laboral, etc... El plantejament és molt similar als dels plans d'ocupació juvenil, és a dir, es pretén que juntament amb un treball obtinguin una formació adient i en la mesura possible que arribin a assolir un lloc de treball permanent.

Totes aquestes actuacions es van adaptant progressivament a les accions realitzades a altres països del Mercat Comú per poder gaudir de les subvencions que ofereix el Fons Social Europeu.

Arran del traspàs de funcions i serveis de l'Estat a

la Generalitat de Catalunya en matèria d'expedients de regulació d'ocupació efectuat pel reial decret 331/1985, de 20 de febrer, la Direcció General d'Ocupació va assumir, a diferents nivells competencials, la instrucció i resolució dels expedients de regulació d'ocupació.

En l'actualitat, l'actuació administrativa que duu a terme aquesta Direcció General d'Ocupació, fora de les competències reservades pel mateix reial decret a l'Administració Central, es concreta fonamentalment en les següents tasques:

Coordinació tècnica dels Serveis Territorials en matèria d'expedients d'ocupació.

Control estadístic de la informació tant a nivell individual com general dels expedients de regulació d'ocupació.

Resolució en primera Instància de l'expedient

d'ocupació que: per raó del territori o per la transcendència social de l'expedient o per les especificitats pròpies quant a l'empresa o número de treballadors afectats o plantilla de l'empresa no sigui de la competència dels respectius Serveis Territorials.

Resolució en segona Instància dels recursos d'alçada interposats contra les resolucions dictades pels respectius Serveis Territorials. Cal recordar, tanmateix, que contra les resolucions dictades per la Direcció General, es podrà interposar recurs d'alçada davant el Conseller.

Per últim i respecte a les competències assumides per aquesta Direcció General de forma compartida amb l'Administració Central, cal fer menció de tota l'activitat de coordinació concretada majoritàriament en l'elaboració, formalització i recepció, si s'escau, de propostes de resolució, informes i notificacions.

DIRECCIÓ GENERAL DE RELACIONS LABORALS

Mitjançant el reial decret 2210/1979, de 7 de setembre, van ser transferides a la Generalitat de Catalunya, les competències següents en matèria de treball:

Autorització d'obertura per a l'inici de les activitats laborals, en els centres de treball, així com la concessió de les autoritzacions corresponents per a reprendre o prosseguir els treballs després d'efectuar alteracions, ampliacions o transformacions d'importància en els locals i instal·lacions d'aquells.

Emmarcament laboral de les empreses i dels seus centres de treball.

Aprovació dels projectes del reglament de règim interior d'empresa (aquesta competència va esdevenir inoperant a partir de l'entrada en vigor de l'Estatut dels Treballadors, ja que la disposició final tercera d'aquest va derogar el decret de 12 de gener de 1961, sobre Reglaments de Règim Interior).

Classificació professional dels treballadors i qualificació o valoració de llocs de treball (d'acord amb l'article 23.2 de l'Estatut dels Treballadors i 137 de la Llei de Procediment Laboral, la competència en matèria de classificació professional correspon a la jurisdicció laboral, a partir de l'entrada en vigor d'aquestes normes).

Fixació o modificació dels salaris en el règim de treball mesurat i les bases o tarifes en el no mesurat, quan existeixin incentius, entenent, en general, dels expedients sobre implantació, aplicació, modificació i revisió o supressió dels sistemes de treball amb incentiu.

Rebuts de salaris.

Jornades i horaris de treball, treball en hores extraordinàries i treball per torns.

Règim de descans dominical i setmanal.

Treball de les dones i dels menors.

Plus de distància i plus de transport.

Modificació de les condicions de treball que suposin variació dels contractes de treball, sempre que no impliquin la supressió o suspensió de llocs de treball o reducció de la jornada de treball.

Determinació de les festes laborals d'àmbit local.

Menjadors, economats laborals i fundacions laborals.

Dictar els acords sobre declaració de treballs tòxics, perillosos, excepcionalment penosos i altres de naturalesa anàloga, i totes les resolucions que es relacionin amb aquesta matèria.

Convenis col·lectius.

Mediació, conciliació i arbitratge en matèria de vagues i tancament patronal.

Conflictes col·lectius.

Cooperatives.

Potestat sancionadora.

Les competències esmentades, van ser assignades al Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el decret de 26 de setembre de 1979 (D.O.G. 10 d'octubre de 1979).

El decret de 5 de novembre de 1979, de la Generalitat de Catalunya, assigna al Departament de Treball la titularitat de les competències transferides de l'Administració de l'Estat a la Generalitat en matèria de treball (D.O.G. 16 de novembre de 1979; correcció d'errada D.O.G. 31 de gener de 1980). En l'article 2n. d'aquest decret s'especifiquen les competències assignades a la Direcció General de Relacions Laborals:

Les atribuïdes per l'article 15 del Reglament de Règim Intern de la Generalitat de Catalunya, aprovat per decret de 18 de març de 1978, i per l'article 7 del de-

cret de 18 de setembre de 1978, sobre organització i competències dels òrgans dels Departaments.

Conèixer i resoldre en primera instància dels assumptes l'àmbit dels quals afecti més d'una de les actuals províncies de Catalunya. També conèixer i resoldre en primera instància aquelles qüestions sorgides en l'àmbit d'un Servei Territorial, la gravetat de les quals aconselli, però, assumir aquesta facultat.

Resoldre els recursos d'alçada que s'interposin contra les resolucions dictades en primera instància pels Serveis Territorials de la Conselleria de Treball.

La determinació de les festes laborals d'àmbit local.

Mitjançant el decret 274/1980, de 28 de novembre (D.O.G. de 17 de desembre de 1980), de reestructuració del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, la Direcció General de Relacions Laborals s'estructura en els Serveis següents:

Servei de Relacions Laborals.

Servei General de l'Institut de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Mitjançant el decret 473/1981, de 14 de desembre (D.O.G. de 13 de gener de 1982), es crea el Servei d'Higiene i Seguretat en el Treball dins de la Direcció General de Relacions Laborals del Departament de Treball.

Pel decret 403/1983, de 22 de setembre (D.O.G. de 7 d'octubre de 1983), es creen els Centres de Seguretat i Higiene i pel decret 562/1983, de 27 de desembre, es creen els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i el Servei General de l'Institut de Mediació, Arbitratge i Conciliació passa a denominar-se Servei de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Així, en l'actualitat, la Direcció General de Relacions Laborals està estructurada en els Serveis següents:

Servei de Relacions Laborals.

Servei de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Servei d'Higiene i Seguretat en el Treball.

Funcionalment, depenen de la Direcció General de Relacions Laborals, a més dels Serveis abans esmentats, els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i els Centres de Seguretat i Higiene, així com els Serveis Territorials del Departament de Treball, en aquelles matèries que són de la competència d'aquesta Direcció General.

El Servei de Relacions Laborals té les funcions que li són assignades en l'article 5è. del decret 274/1980, de 28 de novembre (D.O.G. de 17 de desembre de 1980), així com el decret de la Generalitat de Catalunya 390/1983, de 15 de setembre, en relació amb el real decret 290/1983, de 24 de juny.

Són competència, doncs, del Servei de Relacions Laborals les activitats concretes següents:

La funció sancionadora i de control.

La concessió d'autoritzacions o aprovacions.

El registre i la publicació de convenis col·lectius.

Els expedients de conflictes col·lectius.

La qualificació, el registre i l'atorgament de subvencions a les guarderies infantils laborals.

L'assessorament tècnic i la informació.

Com a òrgan superior jeràrquic dels Serveis Territorials, la Direcció General de Relacions Laborals porta a terme la revisió dels actes administratius emesos pels dits Serveis, mitjançant la resolució dels recursos d'alçada que s'interposen contra els actes esmentats. Dintre de la Direcció General, correspon al Servei de Relacions Laborals el coneixement, la tramitació i la coordinació dels expedients dels esmentats recursos d'alçada, així com d'aquells altres relatius a les matèries de:

Relacions col·lectives.

Sancions.

Ordenació laboral.

Seguretat i higiene.

El servei de Mediació, Arbitratge i Conciliació té les funcions que li són assignades en l'article 6è. del decret 274/80, de 28 de novembre (D.O.G. de 17 de desembre de 1980), és a dir, la coordinació, l'ordenació i la fiscalització dels Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

El Servei d'Higiene i Seguretat en el Treball té les funcions que li són assignades en l'article 2n. del decret 473/1981, de 14 de desembre (D.O.G. de 13 de gener de 1982), és a dir, la direcció i la coordinació dels òrgans i unitats d'àmbit inferior, així com l'elaboració d'estudis i informes, les relacions amb institucions i organitzacions especialitzades en matèria d'higiene i seguretat en el treball.

DIRECCIÓ GENERAL DE COOPERACIÓ

El dia 1 de gener de 1986, amb l'ingrés a la Comunitat Econòmica Europea, es presenta un repte per a tot el país i el moviment cooperatiu no pot pas ésser una excepció.

La Direcció General de Cooperació, conscient del que per a totes i cada una de les empreses del sector

ha de representar aquest important canvi, pretén, amb tots els mitjans al seu abast i amb una plena col·laboració i compenetració amb els altres organismes de l'Administració, federacions i confederacions, conscienciar principalment els elements rectors de les nostres cooperatives de tot el que això comporta.

Agrupació i integració de cooperatives, professionalització dels elements directius, capitalització i sanejament de les seves estructures financeres, recerca de nous mercats amb consolidació dels ja existents, estar al dia tant en el producte com en les tècniques necessàries són, entre d'altres, fites que l'any 1986 ens posa com a objectius.

Cal també tenir present l'interès de la Direcció General de Cooperació juntament amb la d'Ocupació de posar remei al greu problema que patim de l'atur. Les cooperatives de treball associat signifiquen, a més dels valors propis de tot el moviment cooperatiu, la possibilitat de creació de nous llocs de treball, o en èpoques com l'actual, el manteniment de llocs de treball en algunes empreses privades on l'empresari ha decidit abandonar i l'empresa en qüestió té prou competitivitat per continuar.

És important posar en relleu que enguany el moviment cooperatiu pot ja comptar amb l'Institut per a la Promoció i Formació Cooperativa, les tasques del qual han de representar una potenciació del sector.

El real decret 2210/1979, de 7 de setembre, estableix la transferència de competències de l'Administració de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria de treball. L'article 22 del decret esmentat assenyalava: «En relació amb les funcions de promoció, estímul, desenvolupament i protecció del moviment cooperatiu es transfereixen les següents competències:

L'estudi, qualificació i inscripció en un registre de cooperatives de les entitats de tal caràcter, comunicant al Ministeri de Treball les inscripcions realitzades.

L'assessorament a les entitats cooperatives.

La fiscalització de l'acompliment de la legislació cooperativa, a més de la inspecció de treball.»

En els decrets de 26 de setembre i de 5 de novembre de 1979 s'assigna la titularitat d'aquestes competències transferides al Departament de Treball. El decret 274/1980 de 28 de novembre d'estructuració del Departament de Treball, contempla la creació de la Direcció General de Cooperació.

L'article 7 del decret esmentat defineix les funcions de la Direcció General de Cooperació i la seva estructura. Correspon a aquesta Direcció General de Cooperació «l'ordenació i el desenvolupament atribuïts al Departament en matèria de cooperació, d'empreses comunitàries, de fundacions laborals i d'altres pròpies del Departament», i s'estructura en els següents serveis:

Servei d'Administració i Ordenació Cooperativa.

Servei d'Assessorament Tècnic Cooperatiu.

Servei de Formació i Promoció Cooperativa.

De la seva banda, les funcions de la Direcció General de Cooperació són les següents:

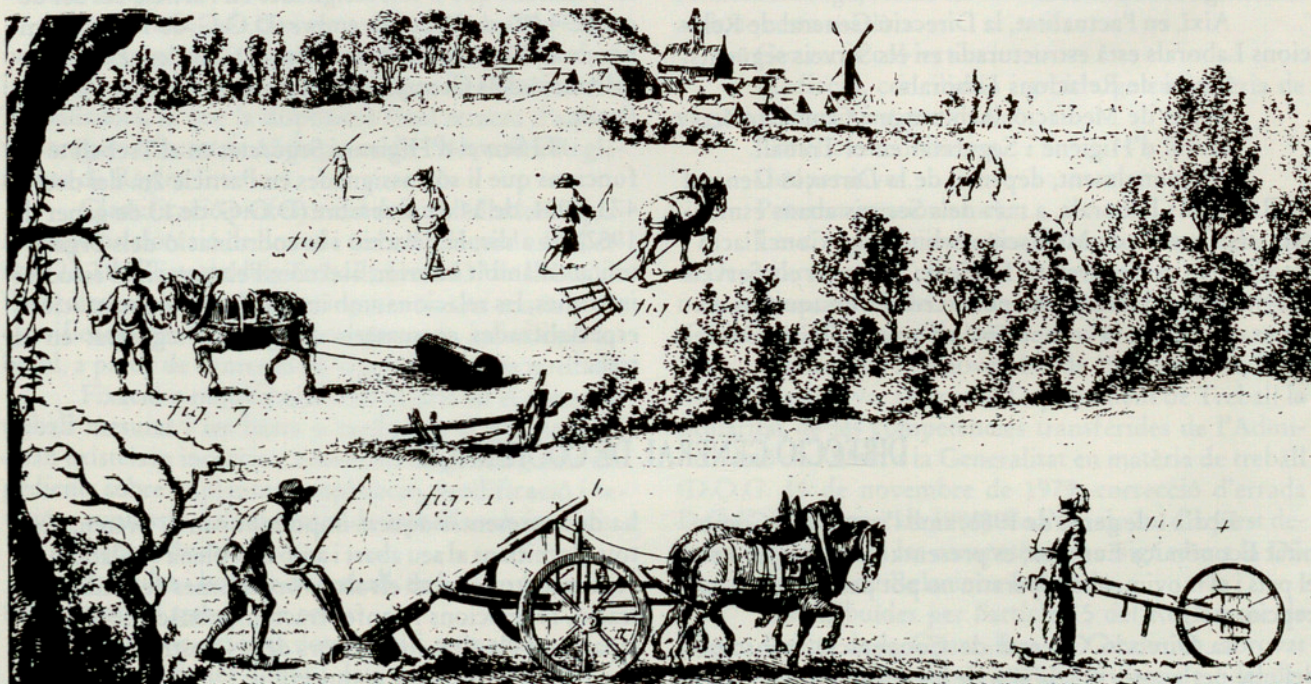
Assessorament jurídic i econòmic per a cooperatives i altres empreses comunitàries.

Qualificació d'estatuts socials i registre de cooperatives.

Inspecció de les cooperatives quant al seu funcionament cooperatiu.

Elaboració d'estadístiques i estudis econòmics i jurídics.

Formació i promoció cooperativa per mitjà de l'Institut per a la Promoció i la Formació Cooperativa.

TREBALL I ESTADÍSTICA A CATALUNYA

Amb la denominació de «Treball i Estadística a Catalunya» pretenem recopilar i difondre la informació estadística disponible en el Departament de Treball, amb l'objecte de proporcionar al públic interessat un material seleccionat que li faciliti l'anàlisi i la reflexió de la realitat socio-laboral catalana.

Atenent la naturalesa de la revista, el capítol d'estadística proporciona informació sobre diversos temes sense fer-ne un gran desenvolupament. Una informació més detallada pot trobar-se a d'altres publicacions monogràfiques del Departament.

El conjunt de taules d'aquest primer número és una selecció que ampliarem més endavant.

En aquest capítol es tracten 8 temes: conciliacions individuals, conciliacions col·lectives, conflictivitat laboral, convenis col·lectius, sinistralitat laboral, reconeixe-

ments mèdics, magistratures de treball i població i atur. Els dos últims apartats recullen dades que no provenen de serveis transferits, però que són necessaris per donar una visió de conjunt de la realitat. També hi incloem una sèrie de gràfics per conèixer l'evolució de les variables més significatives.

Cal destacar l'esforç iniciat tant de sistematització com d'elaboració de sèries per superar l'escassa atenció dedicada a la informació estadística. El conveni de col·laboració en matèria d'estadística signat el passat 8 d'abril entre el Ministeri de Treball i Seguretat Social i el Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, pot permetre reduir els circuits i impresos duplicats o no útils i millorar la metodologia i la sistematització d'elaboració.

Cadascun dels apartats assenyalats conté una explicació metodològica.

CONCILIACIONS INDIVIDUALS

Les dades sobre conciliacions individuals procedeixen dels fulls estadístics que formalitzen mensualment els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i de la revista *Boletín de Estadísticas Laborales* que publica el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Els fulls estadístics recullen les conciliacions classificades segons el resultat de la conciliació, segons els motius per sol·licitar la conciliació i segons l'activitat econòmica de l'empresa (2 dígit del CNAE).

Segons el resultat de les conciliacions, es classifiquen en: *amb avinença, sense avinença, intentada sense efecte, considerada no presentada, desistida, i altres*.

Durant l'any 1985 no es va produir cap conciliació del darrer tipus.

Segons el motiu per sol·licitar la conciliació, es classifiquen en: *acomiadaments, sancions, reclamació de quantitats, i diversos*.

Per simplificar la classificació de conciliacions

per activitats econòmiques es presenta amb el primer dígit del CNAE:

- 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca.
- 1 - Energia i aigua.
- 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química.
- 3 - Indústries transformadores de metalls. Mecànica de precisió.
- 4 - Altres indústries manufactureres.
- 5 - Construcció.
- 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions.
- 7 - Transports i comunicacions.
- 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses.
- 9 - Altres serveis.

Acomiadaments en les conciliacions individuals per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	total
Barcelona	25.527	3.528	6.278	923	97	36.353
Girona	2.043	368	818	69	40	3.338
Lleida	1.765	200	440	96	7	2.508
Tarragona	1.944	321	400	84	14	2.763
Catalunya	31.279	4.417	7.936	1.172	158	44.962

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Sancions en les conciliacions individuals per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	total
Barcelona	98	515	757	75	10	1.455
Girona	10	33	34	6	2	85
Lleida	1	16	8	1	1	27
Tarragona	8	33	44	10	1	96
Catalunya	117	597	843	92	14	1.663

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Diversos tipus de conciliacions individuals per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	total
Barcelona	156	1.094	1.904	195	23	3.372
Girona	12	35	510	4	3	564
Lleida	9	42	157	8	3	219
Tarragona	7	32	49	4	1	93
Catalunya	184	1.203	2.620	211	30	4.248

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Reclamacions de quantitat de les conciliacions individuals per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	total
Barcelona	13.554	7.950	37.946	3.131	314	62.895
Girona	527	522	1.573	45	23	2.690
Lleida	313	180	741	112	6	1.352
Tarragona	593	798	1.048	169	1	2.609
Catalunya	14.987	9.450	41.308	3.457	344	69.546

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Nombre de conciliacions individuals per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	total
Barcelona	39.335	13.087	46.885	4.324	444	104.075
Girona	2.592	958	2.935	124	68	6.677
Lleida	2.088	438	1.246	217	17	4.106
Tarragona	2.552	1.184	1.541	267	17	5.561
Catalunya	46.567	15.667	52.707	4.932	546	120.419

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Quantitats acordades en les conciliacions individuals per motiu de conciliació

	acomiadaments	reclam. quantitat	diversos	total
Barcelona	28.352.103.769	4.474.692.296	7.987.000	32.834.783.065
Girona	1.178.934.675	87.582.964	4.317.359	1.270.834.998
Lleida	698.586.191	45.322.484	2.308.223	746.216.898
Tarragona	1.201.836.172	125.102.125	2.000.000	1.328.938.297
Catalunya	31.431.460.807	4.732.699.869	16.612.582	36.180.773.258

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Nombre de conciliacions individuals per resultat i motiu de conciliació (total Catalunya)

	acomiadaments	sancions	reclam. quantitat	diversos	total
Amb avinença	31.279	117	14.987	184	46.567
Sense avinença	4.417	597	9.450	1.203	15.667
Intentades sense efecte	7.936	843	41.308	2.620	52.707
Consider. no pres.	1.172	92	3.457	211	4.932
Desistides	158	14	344	30	546
Total	44.962	1.663	69.546	4.248	120.419

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Acomiadaments en les conciliacions individuals per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	186	65	1.261	8.712	10.378	9.251	2.443	791	1.939	1.327	36.353
Girona	89	12	113	305	939	570	732	98	146	334	3.338
Lleida	203	4	102	200	542	330	682	125	98	222	2.508
Tarragona	175	18	121	220	563	378	686	179	155	268	2.763
Catalunya	653	99	1.597	9.437	12.422	10.529	4.543	1.193	2.338	2.151	44.962

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Reclamacions de quantitat en les conciliacions individuals per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	177	373	2.166	19.031	20.096	4.143	3.979	2.401	7.750	2.779	62.895
Girona	22	9	146	149	1.467	445	248	61	68	75	2.690
Lleida	80	2	118	194	321	180	240	65	9	143	1.352
Tarragona	17	26	250	253	1.221	369	254	91	43	85	2.609
Catalunya	296	410	2.680	19.627	23.105	5.137	4.721	2.618	7.870	3.082	69.546

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Nombre de conciliacions individuals per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	410	490	3.799	29.295	31.693	13.782	6.720	3.525	9.951	4.410	104.075
Girona	116	23	283	487	2.827	1.086	1.011	173	218	453	6.677
Lleida	289	8	239	453	904	543	972	194	110	394	4.106
Tarragona	198	46	386	488	1.843	766	958	281	214	381	5.561
Catalunya	1.013	567	4.707	30.723	37.267	16.177	9.661	4.173	10.493	5.638	120.419

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

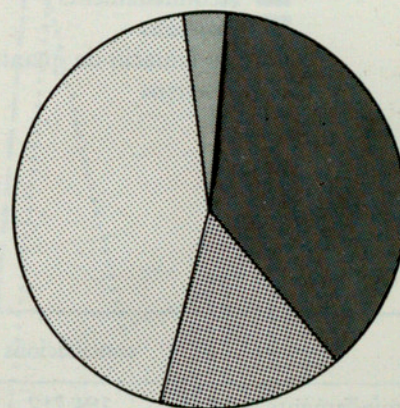
Nombre de conciliacions individuals segons motiu i activitat econòmica (total Catalunya)

Tipus	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Acomiadaments	653	99	1.597	9.437	12.422	10.529	4.543	1.193	2.338	2.151	44.962
Sancions	6	8	126	453	382	120	176	100	139	153	1.663
Reclamacions de quantitat	296	410	2.680	19.627	23.105	5.137	4.721	2.618	7.870	3.082	69.546
Diversos	58	50	304	1.206	1.358	391	221	262	146	252	4.248
Total	1.013	567	4.707	30.723	37.267	16.177	9.661	4.173	10.493	5.638	120.419

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Distribució de les conciliacions individuals segons resultat a Catalunya

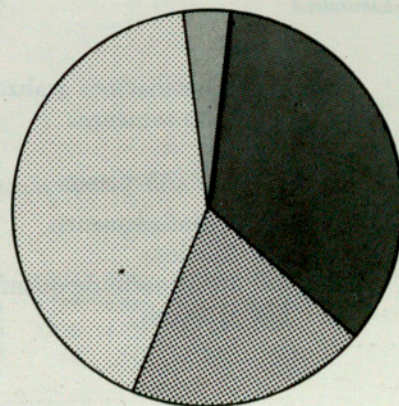
	Conciliacions	%
■ Amb avenença	46.567	38,7
▨ Sense avenença	15.667	13,0
▩ Intentades sense efecte	52.707	43,8
■ Altres motius	5.478	4,5
Total	120.419	100,0

Font: Departament de Treball i Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Distribució de les conciliacions individuals segons resultat a la resta de l'Estat

	Conciliacions	%
■ Amb avenença	151.143	34,4
▨ Sense avenença	83.782	19,1
▩ Intentades sense efecte	183.234	41,8
■ Altres motius	20.761	4,7
Total	438.920	100,0

Fonts: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales».

Distribució de les conciliacions individuals segons motiu de conciliació a Catalunya i a la resta de l'Estat

Catalunya

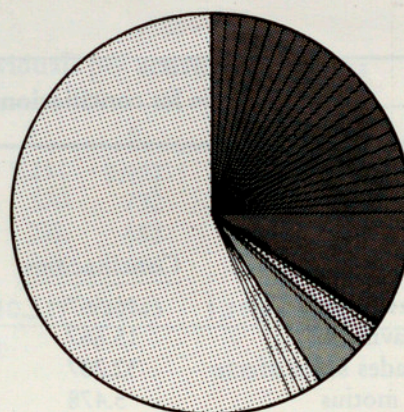
	conciliacions	%	conciliacions amb avinença	%	conciliacions amb avinença/conciliacions %
Acomiadaments	44.962	37,3	31.279	67,2	70,0
Sancions	1.663	1,4	117	0,2	7,0
Reclam. quantitat	69.546	57,8	14.987	32,2	21,5
Diversos	4.248	3,5	184	0,4	4,3
Total	120.419	100,0	46.567	100,0	38,7

Font: Departament de Treball. Centres de Medició, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions acabades amb avinença

Tipus de conciliació:

- Acomiadaments
- Sancions
- Reclamació de quantitats
- Diversos

Rest de l'Estat

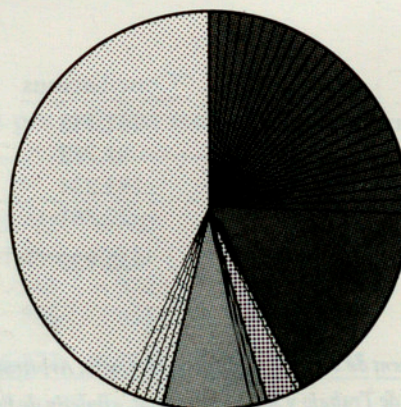
	conciliacions	%	conciliacions amb avinença	%	conciliacions amb avinença/conciliacions %
Acomiadaments	194.712	44,4	117.535	77,7	60,4
Sancions	6.708	1,5	388	0,3	5,8
Reclam. quantitat.	204.837	46,7	31.719	21,0	15,5
Diversos	32.663	7,4	1.501	1,0	4,6
Total	438.920	100,0	151.143	100,0	34,4

Fonts: Departament de Treball. Centres de Medició, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

Conciliacions acabades amb avinença

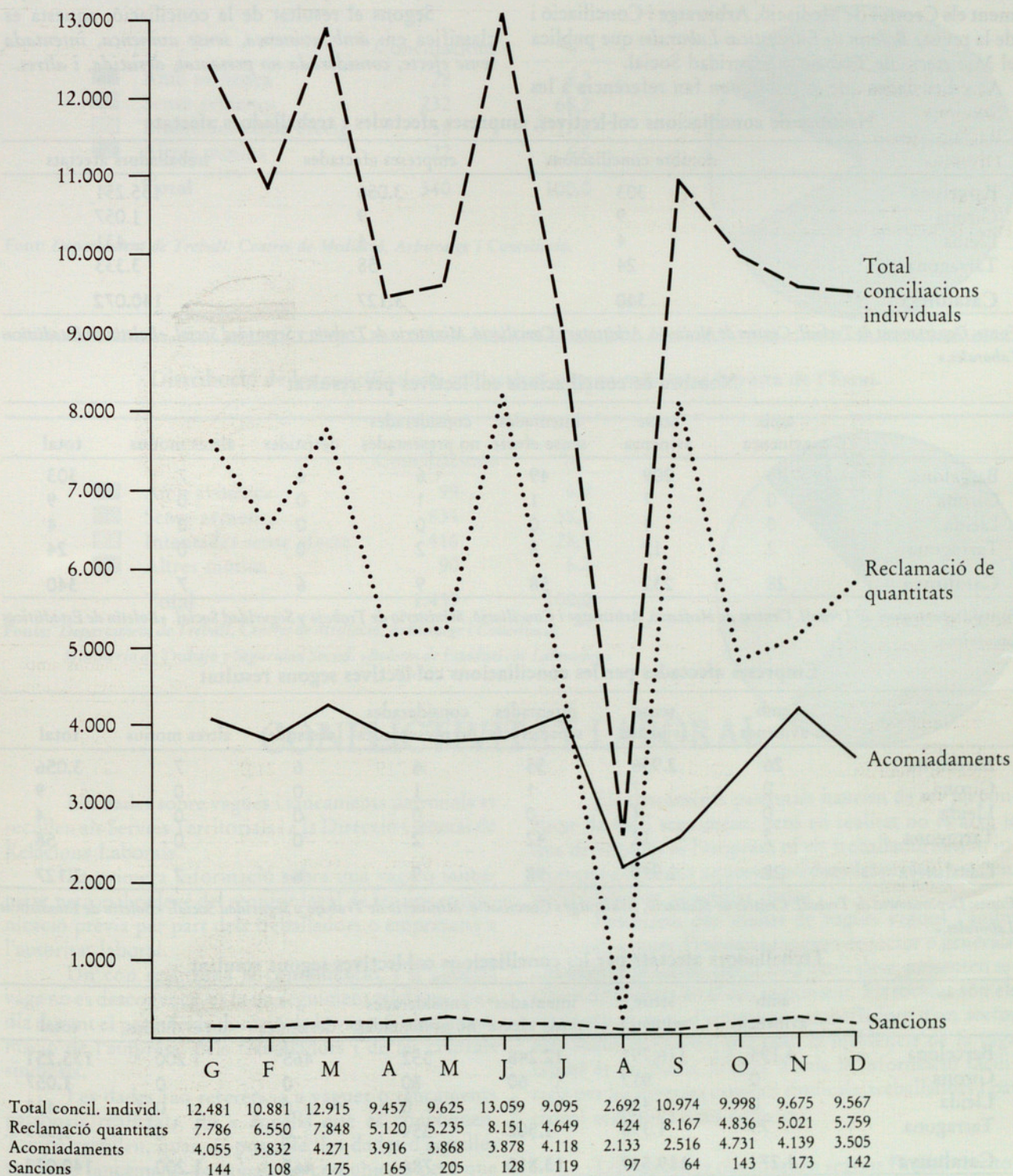
Tipus de conciliació:

- Acomiadaments
- Sancions
- Reclamació de quantitats
- Diversos

Evolució mensual de les conciliacions individuals a Catalunya durant l'any 1985

Font: Departament de Treball i Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

CONCILIACIONS COL·LECTIVES

Les dades sobre conciliacions col·lectives procedeixen dels fulls estadístics que formalitzen mensualment els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i de la revista *Boletín de Estadísticas Laborales* que publica el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Les dades que es publiquen fan referència a les

conciliacions col·lectives celebrades l'any 1985 als CMAC (a Catalunya) i l'IMAC (a la resta de l'Estat).

Segons el resultat de la conciliació, aquesta es classifica en: *amb avinença, sense avinença, intentada sense efecte, considerada no presentat, desistida, i altres.*

Nombre de conciliacions col·lectives, empreses afectades i treballadors afectats

	nombre conciliacions	empreses afectades	treballadors afectats
Barcelona	303	3.056	135.251
Girona	9	9	1.057
Lleida	4	4	431
Tarragona	24	58	3.333
Catalunya	340	3.127	140.072

Fonts: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

Nombre de conciliacions col·lectives per resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	altres motius	total
Barcelona	26	209	49	6	6	7	303
Girona	0	7	1	1	0	0	9
Lleida	0	4	0	0	0	0	4
Tarragona	2	12	8	2	0	0	24
Catalunya	28	232	58	9	6	7	340

Fonts: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

Empreses afectades per les conciliacions col·lectives segons resultat

	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	altres motius	total
Barcelona	26	2.956	55	6	6	7	3.056
Girona	0	7	1	1	0	0	9
Lleida	0	4	0	0	0	0	4
Tarragona	2	12	42	2	0	0	58
Catalunya	28	2.979	98	9	6	7	3.127

Fonts: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

Treballadors afectats per les conciliacions col·lectives segons resultat

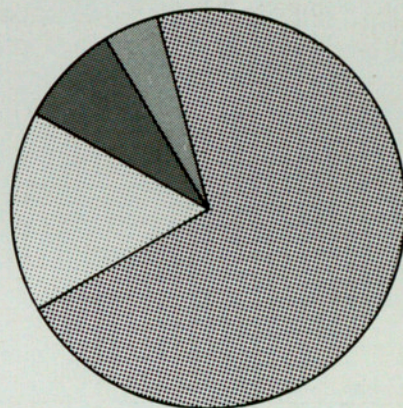
	amb avinença	sense avinença	intentades sense efecte	considerades no presentades	desistides	altres motius	total
Barcelona	4.195	116.791	12.248	352	465	1.200	135.251
Girona	0	917	60	80	0	0	1.057
Lleida	0	431	0	0	0	0	431
Tarragona	79	1.398	1.502	354	0	0	3.333
Catalunya	4.274	119.537	13.810	786	465	1.200	140.072

Fonts: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

Distribució de les conciliacions col·lectives segons resultat a Catalunya, any 1985

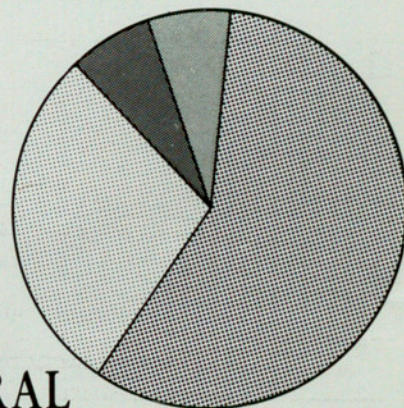
	Conciliacions	%
■ Amb avenença	28	8,2
▨ Sense avenença	232	68,2
▩ Intentades sense efecte	58	17,0
■ Altres motius	22	6,6
Total	340	100,0

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Distribució de les conciliacions col·lectives segons resultat a la resta de l'Estat

	Conciliacions	%
■ Amb avenença	99	6,9
▨ Sense avenença	834	58,0
▩ Intentades sense efecte	416	28,9
■ Altres motius	90	6,2
Total	1.439	100,0

Fonts: Departament de Treball, Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. «Boletín de Estadísticas Laborales.»

CONFLICTIVITAT LABORAL

Les dades sobre vagues i tancaments patronals es recullen als Serveis Territorials i a la Direcció General de Relacions Laborals.

La primera informació sobre una vaga o tancament patronal esdevé del requisit legal de fer una comunicació prèvia per part dels treballadors o empresaris a l'autoritat laboral.

Un cop realitzada la comunicació, i si aquesta vaga no es desconvoca, es fa un seguiment telefònic dia a dia durant el període de duració de la vaga. S'obté informació de l'empresa, dels treballadors i de les centrals sindicals.

Les dades fan referència a vagues o tancaments patronals realitzats, no a aquells que es convoquen. També recullen, quan és possible, les dades d'aquelles vagues o tancaments patronals no comunicats però que els Serveis territorials de Treball han tingut coneixement per altres mitjans.

Els tancaments patronals haurien de ser un conflicte de fàcil seguiment, però en realitat no és així, ja que de vegades ni l'empresa ni els treballadors estan interessats a reflectir aquestes pèrdues laborals i, per tant, no col·laboren a facilitar dades.

Distingim dos menes de vagues segons l'àmbit sectorial: vagues d'empresa i vagues de sector o generals. Les vagues de sector, per la seva naturalesa, presenten serioses dificultats en el seu seguiment. Els motius són els següents: el cens d'empreses i treballadors d'un sector són dades estimades, per tant, la incidència de la vaga també és estimada. D'altra banda la informació facilitada per les diverses centrals sindicals, treballadors i patronal acostuma a no coincidir.

Les vagues es classifiquen segons l'àmbit territorial al qual afecten en: *Provincials*, *interprovincials* (dins d'una comunitat autònoma), *de comunitat autònoma*, *in-*

terprovincials (de més d'una comunitat autònoma), i estatals.

Solament es presenten dades detallades de les vagues d'empresa d'àmbit provincial, que són les úniques de les quals es disposa de tota la informació.

Estadísticament la unitat de vaga es defineix com «vaga-més». Això vol dir que si una vaga no ha acabat en finalitzar el mes, el mes següent es comptabilitzarà com una altra vaga.

De totes les motivacions per les quals els treballadors van a la vaga només s'han recollit les que presenten major freqüència: «negociació, aplicació i revisió del conveni col·lectiu» i «impagaments de salaris».

A la taula *Pèrdues laborals de vagues d'empresa d'àmbit provincial*, hi ha una columna que diu *dies reals de vaga*. En aquesta columna s'acumulen els dies de pèrdua laboral de totes les vagues d'empresa que s'han dut a terme al llarg de l'any.

Les dades de la taula *Hores perdudes per dia de vaga, de vagues d'empresa d'àmbit provincial, segons activitat econòmica* es calculen segons les fórmules següents:

a) Per als diferents àmbits provincials

$$\frac{h_{ij}}{d_{ij}} \quad i = 1, \dots, 5 \quad j = 0, \dots, 9$$

on h_{ij} són les hores perdudes en l'àmbit provincial «i» de vagues d'empresa del sector econòmic «j» i d_{ij} són els dies reals de la vaga de l'àmbit provincial «i» de vagues d'empresa del sector econòmic «j».

b) Per al total Catalunya

$$\frac{h_{.j}}{d_{.j}} \quad j = 0, \dots, 9$$

$$\text{on } h_{.j} = \sum_i h_{ij} \quad d_{.j} = \sum_i d_{ij}$$

$d_{.j}$ és el total de dies reals de vaga en l'activitat econòmica «j», és el total d'hores perdudes en l'activitat econòmica «j».

Per la qual cosa la fila *Catalunya* en aquesta taula no és la suma dels àmbits provincials.

La classificació per activitats econòmiques ha estat feta a un dígit del CNAE:

- 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca.
- 1 - Energia i aigua.
- 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química.
- 3 - Indústries transformadores de metall. Mecànica de precisió.
- 4 - Altres indústries manufactureres.
- 5 - Construcció.
- 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions.
- 7 - Transports i comunicacions.
- 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses.
- 9 - Altres serveis.

Nombre de tancaments patronals d'àmbit provincial, empreses afectades i plantilles

	nombre de tancaments	empreses afectades	plantilla
Barcelona	20	20	1.890*
Girona	1	1	6
Lleida	0	0	0
Tarragona	0	0	0
Catalunya	21	21	1.896

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

* No es disposa de totes les plantilles afectades per un tancament patronal.

Nombre de vagues d'empresa i de sector d'àmbit provincial

	vagues d'empresa	vagues de sector	total
Barcelona	263	11	274
Girona	6	0	6
Lleida	2	0	2
Tarragona	17	3	20
Catalunya	288	14	302

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Pèrdues laborals per les vagues d'empresa d'àmbit provincial

	dies reals vaga	total hores perd.	total jornades perd.	hores perd./dies vaga
Barcelona	1.247	2.734.440	341.805	2.193
Girona	10	41.184	5.148	4.118
Lleida	3	856	107	285
Tarragona	35	61.112	7.639	1.746
Catalunya	1.295	3.837.592	354.699	2.963

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons motivació

	conveni col·lectiu	salari impagats	altres	total
Barcelona	94	75	94	263
Girona	6	0	0	6
Lleida	0	1	1	2
Tarragona	5	0	12	17
Catalunya	105	76	107	288

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	0	3	37	100	67	8	6	6	1	35	263
Girona	0	0	1	0	5	0	0	0	0	0	6
Lleida	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	2
Tarragona	0	1	2	3	5	2	0	0	1	3	17
Catalunya	0	4	40	103	77	11	6	6	2	39	288

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Treballadors afectats per vagues d'empresa d'àmbit provincial segons activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	0	1.750	14.503	53.534	14.652	1.397	629	233	33	7.278	94.009
Girona	0	0	30	0	3.158	0	0	0	0	0	3.188
Lleida	0	0	0	0	0	27	0	0	0	423	450
Tarragona	0	28	209	570	2.460	567	0	0	78	959	4.871
Catalunya	0	1.778	14.742	54.104	20.270	1.991	629	233	111	8.660	102.518

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Hores perdudes per dia de vaga en vagues d'empresa d'àmbit provincial, segons activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Barcelona	0	2.375	5.386	894	1.271	732	1.513	216	264	1.117
Girona	0	0	240	0	5.781	0	0	0	0	0
Lleida	0	0	0	0	0	216	0	0	0	423
Tarragona	0	224	984	1.496	2.495	1.972	0	0	32	1.534
Catalunya	0	1.945	5.074	900	1.369	760	1.513	216	148	1.133

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons motivació i activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Conveni col·lectiu	0	3	20	47	21	2	1	1	1	6	102
Salaris impagats	0	0	3	15	33	4	2	3	0	17	77
Altres	0	1	17	41	23	5	3	2	1	16	109
Total	0	4	40	103	77	11	6	6	2	39	288

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

CONVENIS COL·LECTIUS

Es comptabilitzen els convenis col·lectius registrats als Serveis Territorials i a la Direcció General de Relacions Laborals del Departament de Treball, durant l'any 1985. El Ministerio de Trabajo y Seguridad Social ha facilitat còpia dels convenis de sector d'àmbit estatal que afecten Catalunya.

Les dades es recullen del full estadístic individualitzat per conveni.

Es treballa amb convenis enregistrats l'any 1985, que no coincideixen amb el nombre de convenis que tenen efectes econòmics dins d'aquest any.

Els convenis es classifiquen, segons l'àmbit territorial al qual afecten, en: *Inferiors al provincial, provincials, interprovincials de comunitat autònoma, de comunitat autònoma, interprovincials (de més d'una comunitat autònoma) i estatals.*

Per a simplificar, aquesta classificació queda reduïda als àmbits territorials següents: *Provincials, de comunitat autònoma de Catalunya i estatals que afecten Catalunya.*

Els convenis provincials inclouen els d'àmbit inferior al provincial i els provincials. Els d'àmbit de comunitat autònoma de Catalunya agrupen els convenis interprovincials de Catalunya i els propis de la comunitat autònoma. Els convenis d'àmbit estatal que afecten Catalunya recullen els convenis d'àmbit interprovincial de més d'una comunitat autònoma i els d'àmbit estatal, que afecten Catalunya.

En l'àmbit funcional es diferencia entre *convenis d'empresa* i *convenis de sector*. Els primers recullen aquells convenis que afecten parcialment o total la plan-

tilla d'una empresa, així com els convenis de grup d'empresa, per la qual cosa no pot identificar-se el nombre de convenis amb el nombre d'empreses afectades. Les empreses i treballadors afectats pels convenis de sector són dades estimades ja que no existeix un cens fidedigne d'empreses i treballadors per sectors.

El càlcul de l'increment salarial s'ha fet utilitzant la mitjana dels increments salarials de tots els convenis ponderada pel nombre de treballadors afectats per cada un d'ells.

$$I = \sum_j \frac{I_j n_j}{N}$$

On n_j és el nombre de treballadors afectats pel conveni «j», I_j és l'increment salarial del conveni «j» i N és el total de treballadors afectats.

Aquesta fórmula s'ha aplicat a cada un dels àmbits territorials i posteriorment al total dels convenis enregistrats.

Convenis col·lectius d'empresa

	nombre de convenis	empreses afectades	treballadors afectats	increment salarial
Barcelona	249	249	66.657	6,98 %
Girona	12	13	2.963	7,37 %
Lleida	15	15	2.315	7,31 %
Tarragona	25	29	4.251	7,18 %
Com. Aut. Catalunya	15	15	3.600	6,29 %
Estatal/Catalunya*	-	-	-	-
Catalunya	316	321	79.786	6,98 %

Font: Departament de Treball. Direcció General de Relacions Laborals i Serveis territorials.

* No es disposa d'aquestes dades.

Convenis col·lectius de sector

	nombre de convenis	empreses afectades	treballadors afectats	increment salarial
Barcelona	55	56.376	241.157	7,33 %
Girona	16	9.592	44.462	7,42 %
Lleida	14	9.627	25.120	6,72 %
Tarragona	21	3.975	20.679	7,48 %
Com. Aut. Catalunya	6	25.409	78.187	7,44 %
Estatal/Catalunya	3	6.755	272.738	7,26 %
Catalunya	115	111.734	682.343	7,30 %

Fonts: Departament de Treball. Dirección General de Relacions Laborals i Serveis Territorials. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

SINISTRALITAT LABORAL

Les dades de sinistralitat laboral (accidents de treball, malalties professionals i accidents in itinere) s'elaboren a partir del full estadístic *Resum estadístic de Sinistralitat Laboral* (RESL), que els Centres de Seguretat i Higiene formalitzen i trameten mensualment a la Secretaria General del Departament de Treball.

El RESL es formalitza amb les comunicacions d'accident i comunicacions de malaltia professional que l'empresa diposita en el Centre de Seguretat i Higiene corresponent. Per tant, aquestes dades només fan referència als accidents de treballadors assalariats i resten exclosos els treballadors autònoms.

Els accidents es comptabilitzen quan la comunicació d'accident queda dipositada en el Centre de Seguretat i Higiene, data que no coincideix amb la de l'accident.

Les comunicacions d'accidents poden ser per accidents en el centre de treball o per accidents in itinere. En tots els quadres i gràfics es fa referència a accidents de treball en el centre, excepte quan s'especifiqui el contrari.

Els accidents de treball i malalties professionals es classifiquen segons la seva gravetat en: *sense baixa*, *amb baixa* (lleus, greus i mortals).

La classificació inicial d'un accident es pot modificar posteriorment segons l'evolució clínica de l'accidentat.

Quan en alguna taula es posa «-» vol dir que aquesta dada és zero.

La classificació per activitats econòmiques ha estat feta amb el primer dígit del CNAE:

- 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca.
- 1 - Energia i aigua.
- 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química.
- 3 - Indústries transformadores de metall. Mecànica de precisió.
- 4 - Altres indústries manufactureres.
- 5 - Construcció.
- 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions.
- 7 - Transports i comunicacions.
- 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses.
- 9 - Altres serveis.

Nombre d'accidents de treball per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	1.820	1.488	8.365	29.360	23.754	6.668	10.190	6.018	1.112	5.920	94.695
Girona	689	131	740	2.323	3.081	1.456	1.505	526	54	536	11.041
Lleida	967	166	38	-	1.210	1.107	1.444	242	30	141	5.345
Tarragona	1.466	245	781	1.640	2.076	2.420	1.550	732	132	523	11.565
Catalunya	4.942	2.030	9.924	33.323	30.121	11.651	14.689	7.518	1.328	7.120	122.646

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents de treball greus per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	65	20	102	246	230	114	125	204	9	98	1.213
Girona	29	2	19	20	41	21	29	13	1	16	191
Lleida	32	4	2	-	20	22	21	8	1	7	117
Tarragona	15	4	6	9	25	17	6	13	-	12	107
Catalunya	141	30	129	275	316	174	181	238	11	133	1.628

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents de treball mortals per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	3	3	11	12	7	8	7	5	4	3	63
Girona	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	3
Lleida	3	1	-	-	2	-	2	3	1	-	12
Tarragona	6	-	2	1	-	5	2	6	-	1	23
Catalunya	12	5	14	13	9	13	11	14	5	5	101

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents de treball amb baixa per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	1.553	1.040	5.960	23.285	18.338	5.224	7.607	4.770	675	4.594	73.046
Girona	647	101	566	1.671	2.282	1.171	1.178	430	38	425	8.509
Lleida	913	133	31	-	1.009	933	1.130	185	24	120	4.478
Tarragona	1.328	164	515	859	1.337	1.657	953	553	73	386	7.825
Catalunya	4.441	1.438	7.072	25.815	22.966	8.985	10.868	5.938	810	5.525	93.858

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents de treball segons la seva gravetat

	sense baixa	amb baixa				total
		lleus	greus	mortals	total	
Barcelona	21.649	71.770	1.213	63	73.046	94.695
Girona	2.532	8.315	191	3	8.509	11.041
Lleida	867	4.349	117	12	4.478	5.345
Tarragona	3.740	7.695	107	23	7.825	11.565
Catalunya	28.788	92.129	1.628	101	93.858	122.646

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents in itinere segons la seva gravetat

	sense baixa	amb baixa				total
		lleus	greus	mortals	total	
Barcelona	1.109	6.101	346	40	6.487	7.596
Girona	73	594	40	3	637	710
Lleida	24	228	23	8	259	283
Tarragona	71	487	30	12	529	600
Catalunya	1.277	7.410	439	63	7.912	9.189

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Malalties professionals segons la seva gravetat

	sense baixa	amb baixa			total	total
		lleus	greus	mortals		
Barcelona	27	345	12	—	357	384
Girona	1	3	2	—	5	6
Lleida	—	5	—	—	5	5
Tarragona	1	5	—	—	5	6
Catalunya	29	358	14	—	372	401

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents amb baixa, població assalariada ocupada i índex d'incidència per comunitats autònomes

	núm. d'accidents amb baixa		població assalariada ocupada		índex d'incidència
	valors absoluts	%	valors absoluts	%	accidents per assalariats %
Andalusia	65.226*	14,6	934.100	12,8	7,0
Aragó	14.494	3,2	224.800	3,1	6,4
Astúries	19.051	4,2	212.600	2,9	9,0
Balears	9.402	2,1	162.100	2,2	5,8
Canàries	15.479	3,4	316.000	4,3	4,9
Cantàbria	6.555	1,5	99.100	1,4	6,6
Castella-Lleó	26.522	5,9	367.000	5,0	7,2
Castella-La Manxa	16.451	3,7	248.200	3,4	6,6
Catalunya	93.858	21,0	1.383.600	18,9	6,8
Comunitat Valenciana	46.969	10,5	781.900	10,7	6,0
Extremadura	7.797	1,7	123.900	1,7	6,3
Galícia	20.731	4,6	448.200	6,1	4,6
Madrid	46.045	10,3	1.158.800	15,8	4,0
Múrcia	10.197	2,3	191.800	2,6	5,3
Navarra	7.883	1,8	106.300	1,4	7,4
País Basc	38.143	8,5	502.100	6,9	7,6
La Rioja	2.957	0,7	45.900	0,6	6,4
Total	447.760	100,0	7.306.500	100,0	6,1

Fonts: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, «Boletín de Estadísticas Laborales» INE. «Encuesta de Población Activa, IV trimestre 1985.»

* Estan inclosos els de Ceuta i Melilla.

Accidents amb baixa, població assalariada ocupada i índex d'incidència a Catalunya per grans sectors d'activitat econòmica

	núm. d'accidents amb baixa		població assalariada ocupada		índex d'incidència
	valors absoluts	%	valors absoluts	%	accidents per assalariats %
Agricultura	4.441	4,7	34.300	2,5	12,9
Indústria	57.291	61,0	623.900	45,1	9,2
Construcció	8.985	9,6	78.200	5,6	11,5
Serveis	23.141	24,7	647.200	46,8	3,6
Total	93.858	100,0	1.383.600	100,0	6,8

Fonts: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene. INE. «Encuesta de Población Activa, IV trimestre 1985.»

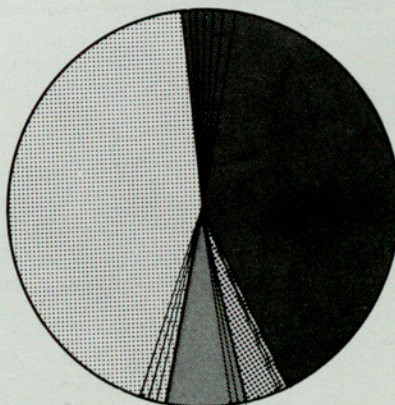
Distribució de la població assalariada ocupada i dels accidents de treball amb baixa a Catalunya i a la resta de l'Estat per grans sectors d'activitat econòmica

Catalunya

 Accidents amb baixa

Població assalariada ocupada:

 Agricultura
 Indústria
 Construcció
 Serveis

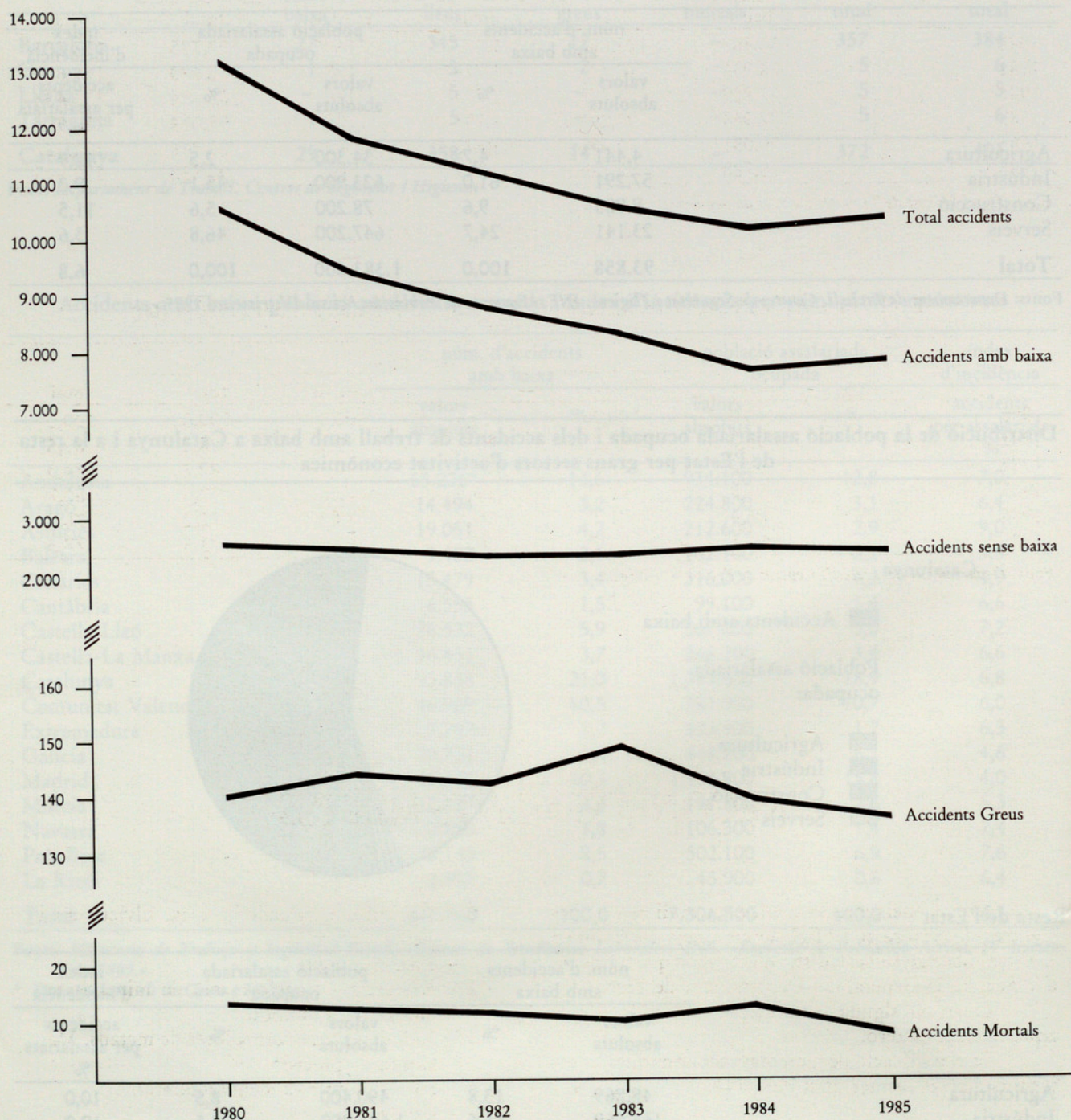
Reste de l'Estat

	núm. d'accidents amb baixa		població assalariada ocupada		índex d'incidència
	valors absoluts	%	valors absoluts	%	accidents per assalariats %
Agricultura	48.869	13,8	490.400	8,5	10,0
Indústria	165.069	46,6	1.643.900	28,5	10,0
Construcció	51.813	14,7	456.400	7,9	11,3
Serveis	88.151	24,9	3.177.200	55,1	2,8
Total	353.902	100,0	5.767.900	100,0	6,1

Fonts: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Estadísticas de Siniestralidad Laboral. INE. «Encuesta de Población Activa, IV trimestre 1985.»

Evolució anual dels accidents de treball a Catalunya. Mitjana anual (1980-1985)

Total accidents	13.184	11.801	11.119	10.581	10.111	10.220
Accid. amb baixa	10.645	9.389	8.801	8.251	7.687	7.821
Accid. sense baixa	2.539	2.411	2.318	2.330	2.423	2.399
Accid. greus	140	144	142	149	139	136
Accid. mortals	13	12	11	10	12	8

Evolució anual dels accidents de treball a Catalunya. Dades absolutes, anys 1980-1985

	sense baixa	amb baixa				total
		lleus	greus	mortals	total	
1980	30.468	125.897	1.677	161	127.735	158.203
1981	28.936	110.797	1.729	147	112.673	141.609
1982	27.819	103.775	1.703	136	105.614	133.433
1983	27.964	97.096	1.793	125	99.014	126.978
1984	29.081	90.431	1.673	142	92.246	121.327
1985	28.788	92.129	1.628	101	93.858	122.645

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Evolució anual dels accidents de treball a Catalunya. Números índex (1980 = 100)

	sense baixa	amb baixa				total
		lleus	greus	mortals	total	
1980	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1981	95,0	88,0	103,1	91,3	88,2	89,5
1982	91,3	82,4	101,6	84,5	82,7	84,3
1983	91,8	77,1	106,9	77,6	77,5	80,7
1984	95,4	71,8	99,8	88,2	72,2	76,7
1985	94,5	73,2	97,1	62,7	73,5	77,5

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

RECONeixEMENTS MÈDICS

Els reconeixements mèdics es realitzen en els Centres de Seguretat i Higiene els quals formalitzen mensualment un full estadístic d'activitats que trameten a la Secretaria General del Departament de Treball.

Quan en alguna taula es posa «-» vol dir que aquesta dada es zero.

La classificació per activitats econòmiques ha estat feta amb el primer dígit del CNAE:

- 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca.
- 1 - Energia i aigua.
- 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química.
- 3 - Indústries transformadores de metalls. Mecànica de precisió.
- 4 - Altres indústries manufactureres.
- 5 - Construcció.
- 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions.
- 7 - Transports i comunicacions.
- 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses.
- 9 - Altres serveis.

Empreses de les quals part o la totalitat dels treballadors han estat reconeguts, per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	2	4	28	61	26	3	8	34	16	85	267
Girona	2	6	39	50	112	12	71	9	19	40	360
Lleida	21	11	16	15	28	19	50	27	13	48	248
Tarragona	10	10	13	5	23	26	9	9	17	41	163
Catalunya	35	31	96	131	189	60	138	79	65	214	1.038

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre de treballadors reconeguts per activitat econòmica

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	total
Barcelona	14	81	696	1.796	453	72	81	2.373	257	4.634	10.457
Girona	18	109	454	421	1.139	197	566	341	389	868	4.502
Lleida	338	141	159	107	259	135	308	155	239	908	2.749
Tarragona	77	221	255	39	382	306	69	356	260	1.222	3.187
Catalunya	447	552	1.564	2.363	2.233	710	1.024	3.225	1.145	7.632	20.895

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

MAGISTRATURA DE TREBALL

Les dades sobre Magistratura de Treball estan extretes dels fulls estadístics d'assumpes tramitats que cada magistratura de treball formalitza i tramet, mensualment, al Ministerio de Trabajo i Seguridad Social.

L'any 1985 el nombre de magistratures de treball a Catalunya era de 26 de les quals 21 eren a la província de Barcelona, 2 a la de Girona, 1 a la de Lleida i 2 a la de Tarragona.

Assumpes resolts per les magistratures de treball segons la matèria

	conflictes col·lectius	acomiadaments	reclamacions per contracte de treball	seguretat social	total assumpes resolts
Barcelona	212	5.923	11.054	22.297	39.486
Girona	7	1.592	2.555	1.073	5.227
Lleida	7	320	1.087	234	1.648
Tarragona	18	415	1.338	761	2.532
Catalunya	244	8.250	16.034	24.365	48.893

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Quantitats reconegudes a treballadors per les magistratures de treball segons la matèria. (milers de pessetes)

	conflictes col·lectius	acomiadaments	reclamacions per contracte de treball	seguretat social	total assumptes resolts
Barcelona	1.030	1.506.464	6.689.873	1.054.587	9.251.954
Girona	—	1.240.590	327.417	215.729	1.783.736
Lleida	—	126.696	112.405	17.564	256.665
Tarragona	—	194.158	430.844	—	625.002
Catalunya	1.030	3.067.908	7.560.539	1.287.880	11.917.357

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Assumpes resolts en matèria d'acomiadament per les magistratures de treball segons el tipus de resolució

	sentència favorable al treballador	sentència favorable, en part, al treballador	sentència desfavorable treballador	per conciliació	per desistiment	per altres causes	total
Barcelona	2.433	79	690	1.626	902	193	5.923
Girona	1.328	—	106	88	55	15	1.592
Lleida	146	2	80	54	38	—	320
Tarragona	205	—	61	89	54	6	415
Catalunya	4.112	81	937	1.857	1.049	214	8.250

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Nombre de procediments de les Magistratures de Treball de Barcelona per tipus de demanda

	total	%
Qüestions de competència	5	0,01405
Designació advocat torn d'ofici	1.067	2,99929
Declaració pobresa abans demanda	2	0,00562
Declaració pobresa posterior demanda	0	0,00000
Act. preparatoris i mesures precautòries	1	0,00281
Vacances	137	0,38510
Eleccions	50	0,14054
Procediment ofici nul·litat. regulació ocupació	0	0,00000
Ofici subsanació conveni col·lectiu	2	0,00562
Procediment ofici en matèria no S.S.	0	0,00000
Ofici en matèria de S.S.	6	0,01686
Classificació professional	345	0,96978
Conflicte col·lectiu	187	0,52565
Indemnització regulació d'ocupació	1.141	3,20730
Execució directa títol no judicial	862	2,42304
Impugnació títols ejec. no judicials	1	0,00281
Reconeixement de dret	441	1,23963
Reclamació de quantitat	4.790	13,46451
Excedències	10	0,02810
Extinció contracte per part treballador	350	0,98383
Acomiadaments en empreses amb < 25 treballadors	5.883	16,53689
Acomiadaments en empreses amb ≥ 25 treballadors	120	0,33731
Sancions	1.016	2,85593
Amnisties	8	0,02248
Assig. direc. impugnació conciliació judicial	7	0,01967
Assig. direc. salari tram. a càrrec estat	30	0,08432
Assistència sanitària reintegrament despeses	119	0,33450
Incapacitat laboral transitòria per malaltia comuna	660	1,85523
Incapacitat laboral transit. per accident de treball	106	0,29796
Incapacitat laboral transit. per malaltia professional	7	0,01967
Invalidesa permanent per malaltia comuna o accident no Laboral	9.820	27,60365
Invalidesa permanent per accident laboral	435	1,22276
Invalidesa permanent per malaltia professional	45	0,12649
S.O.V.I. invalidesa	461	1,29585
S.O.V.I. vellesa	145	0,40758
Lesions permanents per accidents de treball	7	0,01967
Lesions permanents per malalties professionals	0	0,00000
Responsabilitat empr. per falta seguretat i higiene	67	0,18833
Jubilació	1.776	4,98945
Prestacions mort i supervivència (viduïtat i orfand.)	551	1,82993
Atur	4.177	11,74139
Concurrència de pensions	286	0,80393
Percepcions seguretat social agrària	204	0,57343
Diversos	149	0,41883
Total	35.575	99,99979

Font: Magistratures de Treball de Barcelona.

Notes: Les dades es refereixen al nombre de demandes presentades i no al nombre d'actors afectats.

La classificació de tipus de demanda és feta seguint la «Ley de Procedimiento Laboral»

POBLACIÓ I ATUR

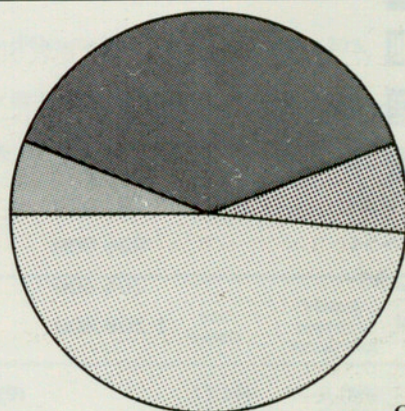
Distribució de l'ocupació per sectors econòmics a Catalunya i la resta de l'Estat. Quart trimestre 1985

Analitzant l'evolució de l'atur per sectors d'activitat econòmica durant l'any 1985, cal remarcar que, en l'àmbit català, la situació ha estat favorable per al sector de la construcció (-9,19%) i també en el col·lectiu dels que no han treballat anteriorment (-2,56%). Els sectors més afectats per l'augment de l'atur han estat el sector dels serveis (11,68%) i el sector primari. Pel que fa al sector primari cal destacar que el creixement de l'atur del darrer any (8,56%) és 5 vegades inferior a l'experimentat el 1984 (41,31%) i per tant, significa una millora favorable. El sector de la in-

dústria s'ha vist també seriosament afectat i més si tenim en compte que mentre l'any 1984 l'atur industrial va disminuir en un 1,28%, el 1985 l'augment experimentat és del 6,56%.

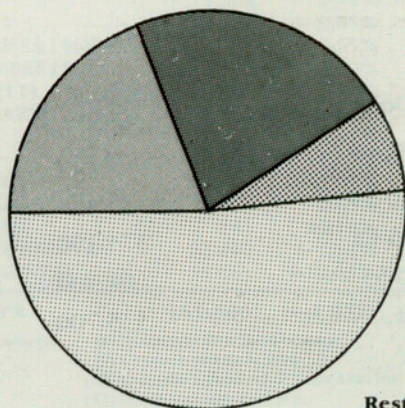
A l'Estat espanyol, tan sols el sector de la construcció té una evolució favorable de l'atur. La resta de sectors econòmics incrementen els seus efectius desocupats i el sector primari és el més afectat per aquest augment (12,13%).

		%
I Agricultura	114.800	6,4
II Indústria	673.800	37,3
III Construcció	120.500	6,7
IV Serveis	895.600	49,6
Total	1.804.600	100,0

CATALUNYA

		%
I Agricultura	1.648.600	19,2
II Indústria	1.892.800	22,0
III Construcció	647.400	7,5
IV Serveis	4.418.000	51,3
Total	8.606.900	100,0

Resta de l'Estat

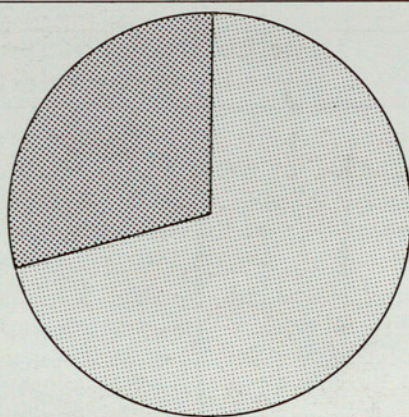
Població ocupada a Catalunya per grups d'edat i sexe. Quart trimestre 1985

L'evolució de la població ocupada a Catalunya durant l'exercici de 1985 es mostra favorable: es produeix, en termes absoluts, un augment de 22.800 col·locacions que permeten evitar el creixement de l'atur estimat en la línia ascendent iniciada al principi de la crisi econòmica. No obstant això, l'esmentada evolució no ha estat estable durant l'any 1985, ja que, si bé els tres primers trimestres

s'ha mantingut en un nivell inferior a l'assolit a finals de 1984, a partir del tercer trimestre s'observa una recuperació que fa que el saldo global de l'any sigui favorable.

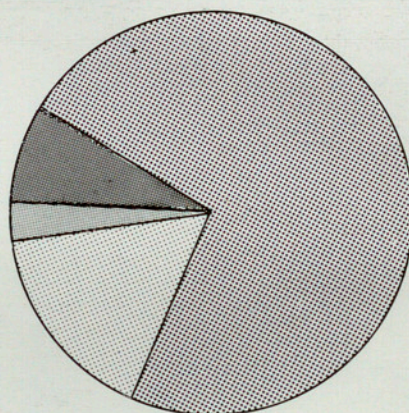
Com es pot veure, la proporció de dones en la població ocupada és encara molt baixa, i en el futur hauria d'evolucionar cap a xifres més altes, per aproximar-nos als paràmetres dels països de les Comunitats Europees.

	Població ocupada	%
I Homes	1.268.800	70,3
II Dones	535.700	29,7
Total	1.804.600	100,0

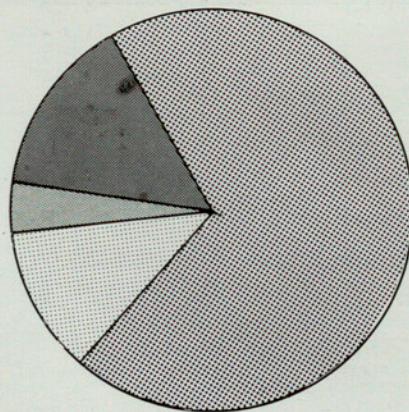
Total

Homes	Població ocupada	%
I 16-19	35.500	2,8
II 20-24	102.000	8,0
III 25-54	926.900	73,1
IV ≥55	204.400	16,1
Total	1.268.800	100,0

Homes

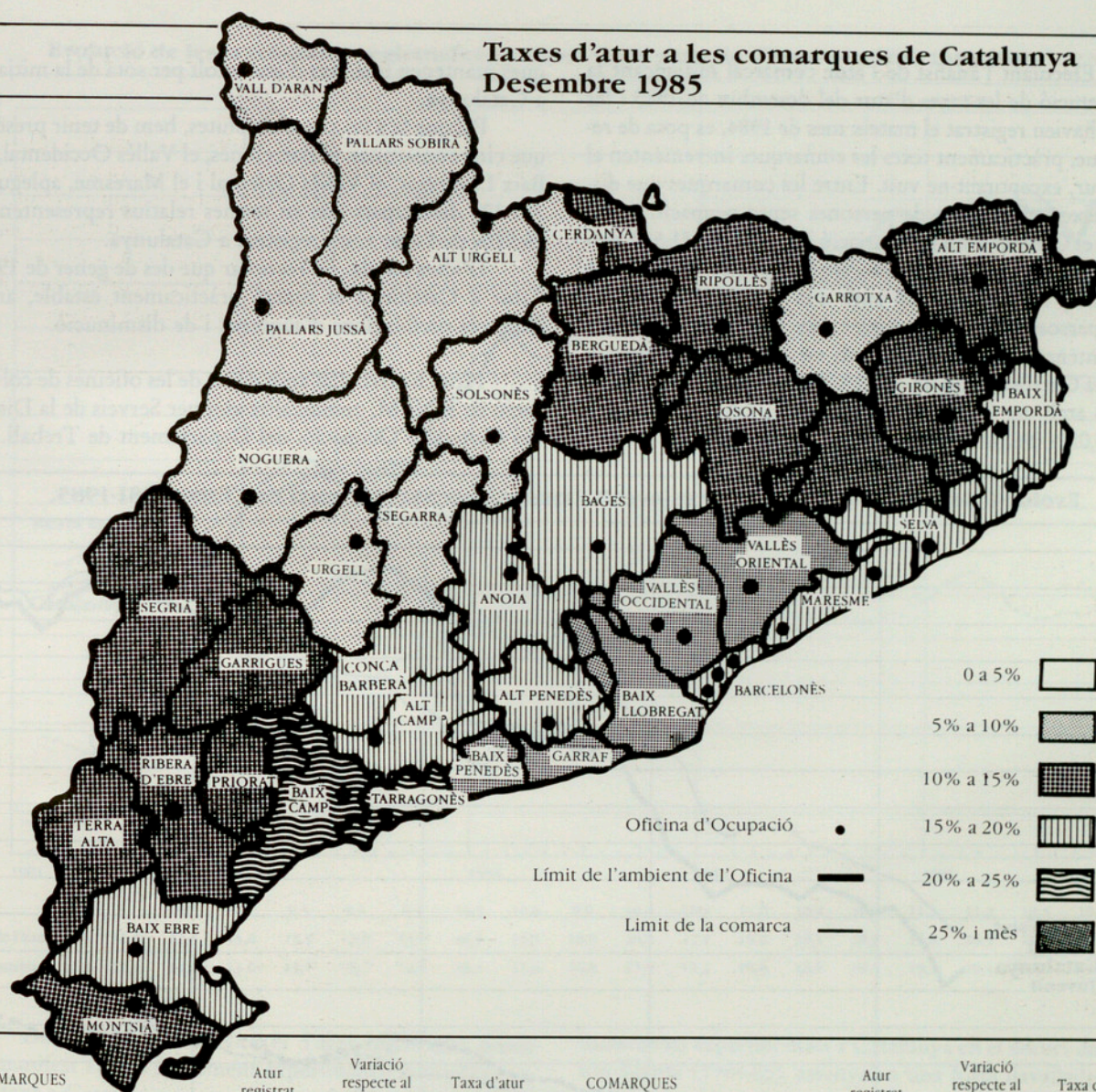
Dones	Població ocupada	%
I 16-19	21.700	4,1
II 20-24	75.400	14,1
III 25-54	374.100	69,8
IV ≥55	64.400	12,0
Total	535.700	100,0

Dones

Taxes d'atur a les comarques de Catalunya Desembre 1985

COMARQUES	Atur registrat	Variació respecte al mes anterior	Taxa d'atur	COMARQUES	Atur registrat	Variació respecte al mes anterior	Taxa d'atur
ALT CAMP (1)	2.949	6,69%	16,17%	MARESME (9)	17.889	-0,18%	19,82%
ALT EMPORDÀ	3.337	1,12%	11,62%	MONTSIÀ	2.033	0,49%	11,81%
ALT Penedès (2)	3.558	-3,99%	16,00%	NOGUERA	1.364	1,34%	8,24%
ALT URGELL (3)	627	11,57%	8,72%	OSONA	6.332	-0,85%	14,17%
ANOIA	5.758	0,52%	19,08%	PALLARS JUSSÀ I SOBIRÀ	584	7,55%	6,64%
BAGES	11.818	5,34%	19,20%	RIBERA D'EBRE (10)	2.165	5,30%	11,67%
BAIX CAMP (4)	9.027	-0,18%	23,17%	RIPOLLÈS (11)	2.258	7,22%	11,44%
BAIX EBRE	3.716	-0,03%	16,60%	SEGRIÀ I GARRIGUES	8.733	0,69%	13,25%
BAIX EMPORDÀ (5)	5.049	5,08%	18,08%	SELVA	5.115	6,41%	16,88%
BAIX LLOBREGAT	53.158	-2,35%	31,17%	SOLSONÈS	396	1,80%	9,27%
BAIX Penedès (6)	2.687	0,49%	28,24%	TARRAGONÈS	11.060	-3,62%	23,30%
BARCELONÈS	200.370	-2,53%	18,74%	URGELL I SEGARRA	2.006	0,85%	6,85%
BERGUEDÀ (7)	2.204	1,52%	12,04%	VALL D'ARAN	545	40,10%	26,06%
GARRAF	6.737	3,09%	28,45%	VALLÈS OCCIDENTAL	63.249	-1,93%	29,54%
GARROTXA	1.947	1,56%	9,58%	VALLÈS ORIENTAL	18.663	-10,63%	25,60%
GIRONÈS (8)	6.466	-4,64%	13,20%				
				CATALUNYA	461.800	-1,83%	20,04%

(1) Inclou pràcticament la comarca de la Conca de Barberà i una part del Baix Penedès.
(2) Comprèn part de la comarca del Garraf.
(3) Comprèn part de la Cerdanya i del Berguedà.

(4) Inclou part del Priorat i la Conca de Barberà.
(5) Comprèn part del Gironès.
(6) Comprèn una part del Tarragonès.
(7) Inclou part de la comarca d'Osona.

(8) Inclou part de la Selva i Osona.
(9) Comprèn part de la Selva.
(10) Comprèn la comarca de Terra Alta i part del Priorat.
(11) Inclou part de la Cerdanya.

Efectuant l'anàlisi de l'atur comarcal mitjançant la comparació de les taxes d'atur del desembre de 1985 i les que s'havien registrat el mateix mes de 1984, es posa de relleu que, pràcticament totes les comarques incrementen el seu atur, exceptuant-ne vuit. Entre les comarques que disminueixen el nombre de persones sense ocupació destaquen: el Gironès amb una variació de -19,67% (1.583 persones), el Berguedà amb una disminució del 11,13% (276 persones) i el Baix Camp amb una davallada del 8,24% (811 persones). Les comarques que presenten augments més intensos són: La Selva amb un 24,97% (1.022 persones), la Garrotxa amb un 19,01% (311 persones), l'Alt Empordà amb un 18,12% (512 persones) i l'Alt Urgell amb un 18,08% (96 persones). De tota manera aquestes comar-

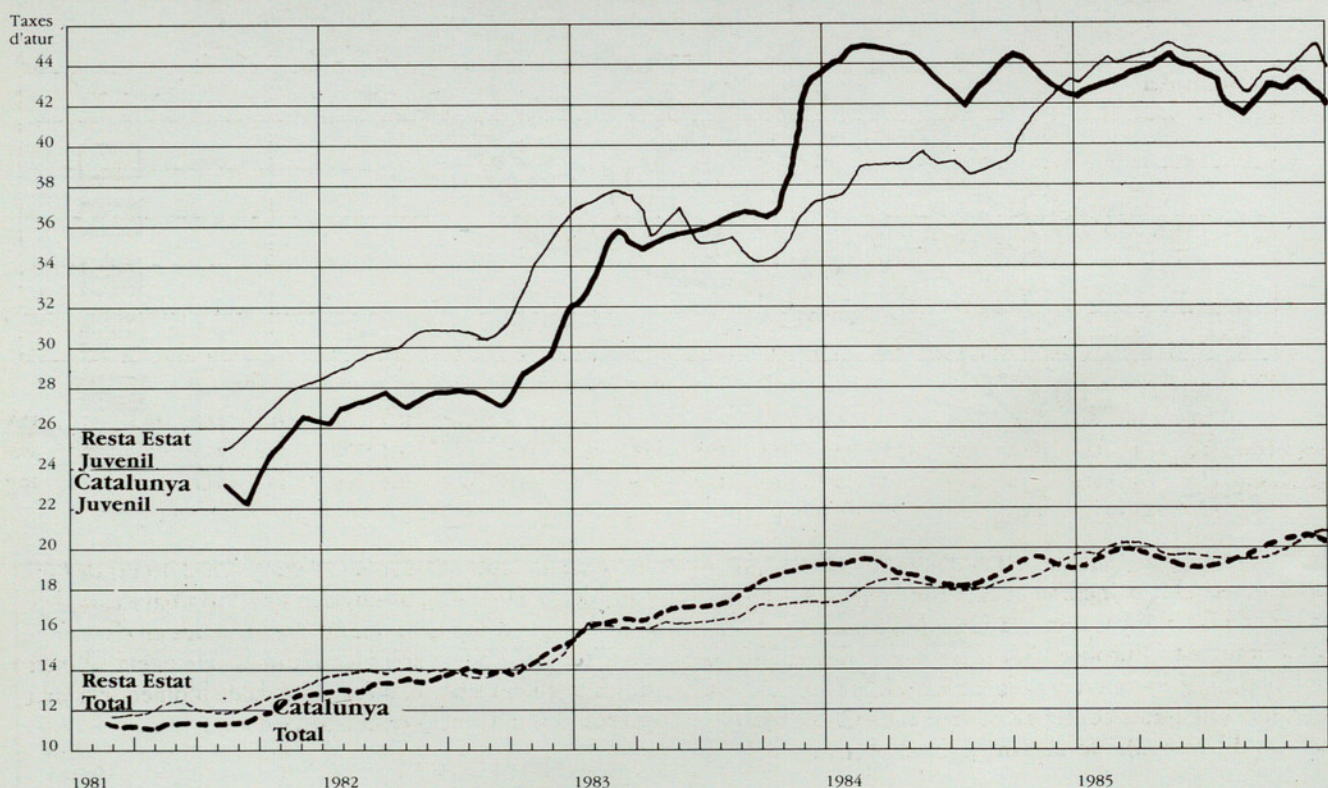
ques mantenen una taxa d'atur molt per sota de la mitjana a Catalunya.

Pel que fa a les xifres absolutes, hem de tenir present que cinc comarques, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat, el Vallès Oriental i el Maresme, apleguen 353.329 desocupats que en termes relatius representen el 76,51% de l'atur total registrat a Catalunya.

D'altra banda, cal recordar que des de gener de 1984 l'atur a Catalunya es manté pràcticament estable, amb lleugeres oscil·lacions d'augment i de disminució.

Hom ha treballat amb dades de les oficines de col·locació de l'INEM, comarcalitzades per Serveis de la Direcció General d'Ocupació, del Departament de Treball.

Evolució de les taxes d'atur registrat juvenil i total a CATALUNYA i la resta de l'Estat. 1981-1985.

Taxes d'atur

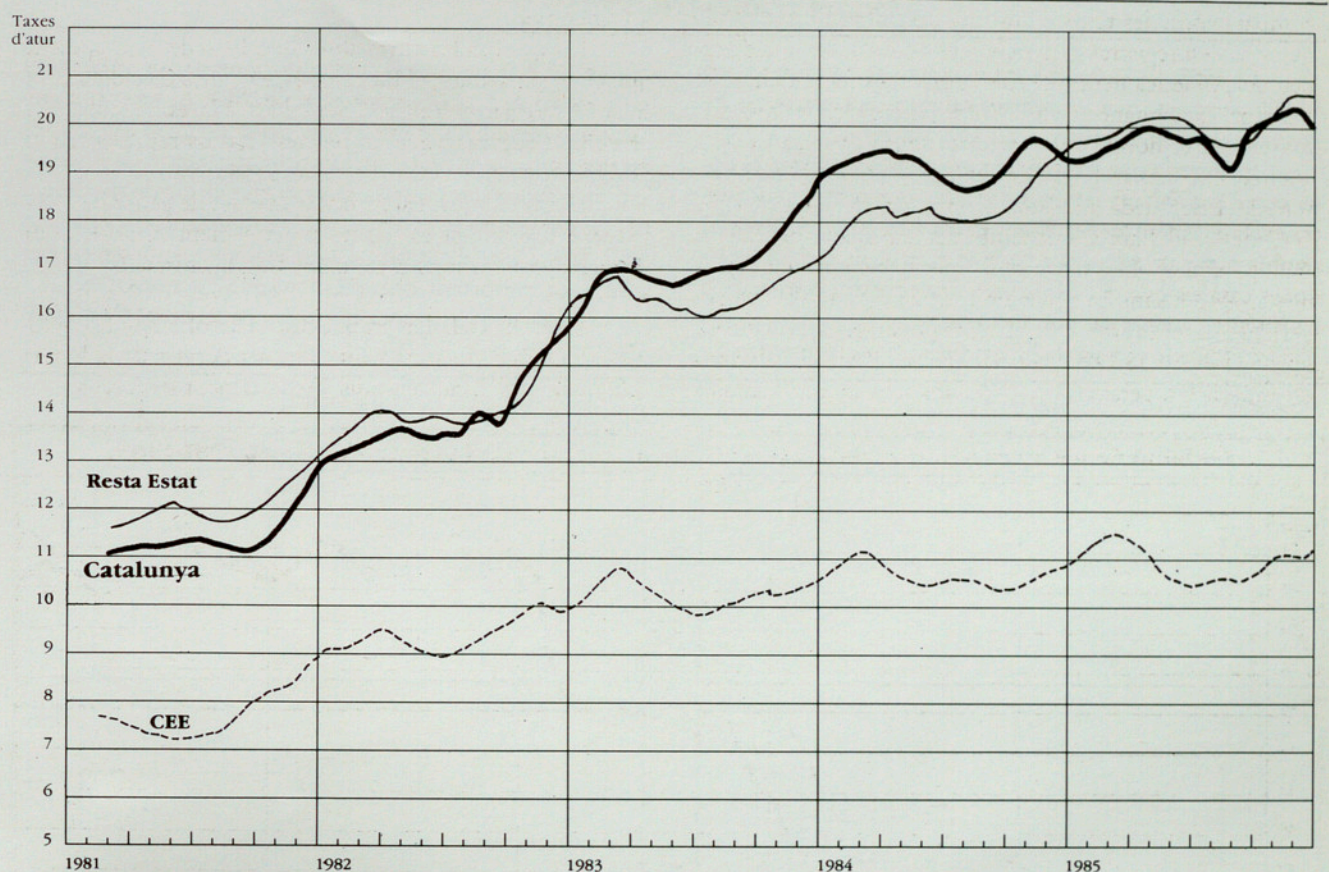
Total	11,9	11,8	12,4	13,6	13,9	13,8	14,3	16,5	16,5	16,3	16,7	17,4	18,3	18,1	18,9	19,8	20,3	19,7	19,7	20,7
Reste Estat	11,9	11,8	12,4	13,6	13,9	13,8	14,3	16,5	16,5	16,3	16,7	17,4	18,3	18,1	18,9	19,8	20,3	19,7	19,7	20,7
Catalunya	11,2	11,4	12,0	13,0	13,7	13,7	14,5	16,1	17,0	16,8	17,9	19,2	19,4	18,8	19,4	19,3	20,1	19,6	19,7	20,0
Juvenil																				
Reste Estat			26,8	28,6	29,9	30,8	31,8	36,9	35,8	35,6	35,9	37,3	39,2	39,1	40,7	41,5	42,2	42,1	41,7	42,3
Catalunya			24,3	26,0	27,7	27,7	29,4	32,5	35,4	36,0	38,8	42,1	43,1	41,4	41,7	40,6	42,0	41,6	41,3	39,9

L'anàlisi de les xifres de l'Estat en el període 1981-1985, posa de relleu que el col·lectiu dels joves és el que ha sofert més greument l'increment de l'atur (amb un augment de les taxes que superen, en els dos àmbits, els 15 punts). A Catalunya però, en el decurs de 1984 i 1985, la

situació dels joves experimenta una millora, de manera que en acabar l'any 1985 les taxes d'atur registrat es situen per sota de les referents a la resta de l'Estat (39,9 en el Principat contra un 42,3 de la resta de l'Estat espanyol).

Evolució de les taxes d'atur registrades a CATALUNYA, la resta de l'Estat i la CEE. 1981-1985.

CEE	7,6	7,7	8,6	9,2	9,3	9,1	9,9	10,3	10,6	9,9	10,4	10,8	11,0	10,4	10,7	11,1	11,2	10,5	10,9	11,2
Resta de l'Estat	11,9	11,8	12,4	13,6	13,9	13,8	14,3	16,5	16,5	16,3	16,7	17,4	18,3	18,1	18,9	19,8	20,3	19,7	19,7	20,7
Catalunya	11,2	11,4	12,0	13,0	13,7	13,7	14,5	16,1	17,0	16,8	17,9	19,2	19,4	18,8	19,4	19,3	20,1	19,6	19,7	20,0

Del 1981 al 1985, les taxes d'atur registrades posen de manifest el fort increment experimentat a nivell general: tant a Catalunya, com a la resta de l'Estat i en el si de les Comunitats Europees, les taxes han sofert augments notables, si bé les referents a la CEE ho han fet en un menor grau (3,6 punts contra als 8,8 punts de Catalunya i de la resta d'Espanya). No obstant això, cal remarcar que els

increments experimentats a Catalunya en el decurs de l'últim bienni (1984-85), assenyalen una forta davallada dels percentatges d'augment que es varen produir en els exercicis anteriors. Podem considerar, doncs, que estem a l'inici d'una evolució laboral, caracteritzada de moment per una pràctica estabilització de les xifres d'atur.

Població activa. Població ocupada a Catalunya. Quart trimestre, 1985.

El 1985, la població activa catalana, augmenta en 12.900 persones, que, en termes relatius representa un increment del 0,56% respecte a l'any anterior.

Es detecta que l'augment de la població activa es dona entre la població femenina i, concretament, es concentra exclusivament en les dones de 25 a 54 anys. Aquest fet sembla posar de relleu el retorn al mercat de treball de les dones casades que, o bé busquen una primera ocupació, o bé intenten tornar de nou al treball.

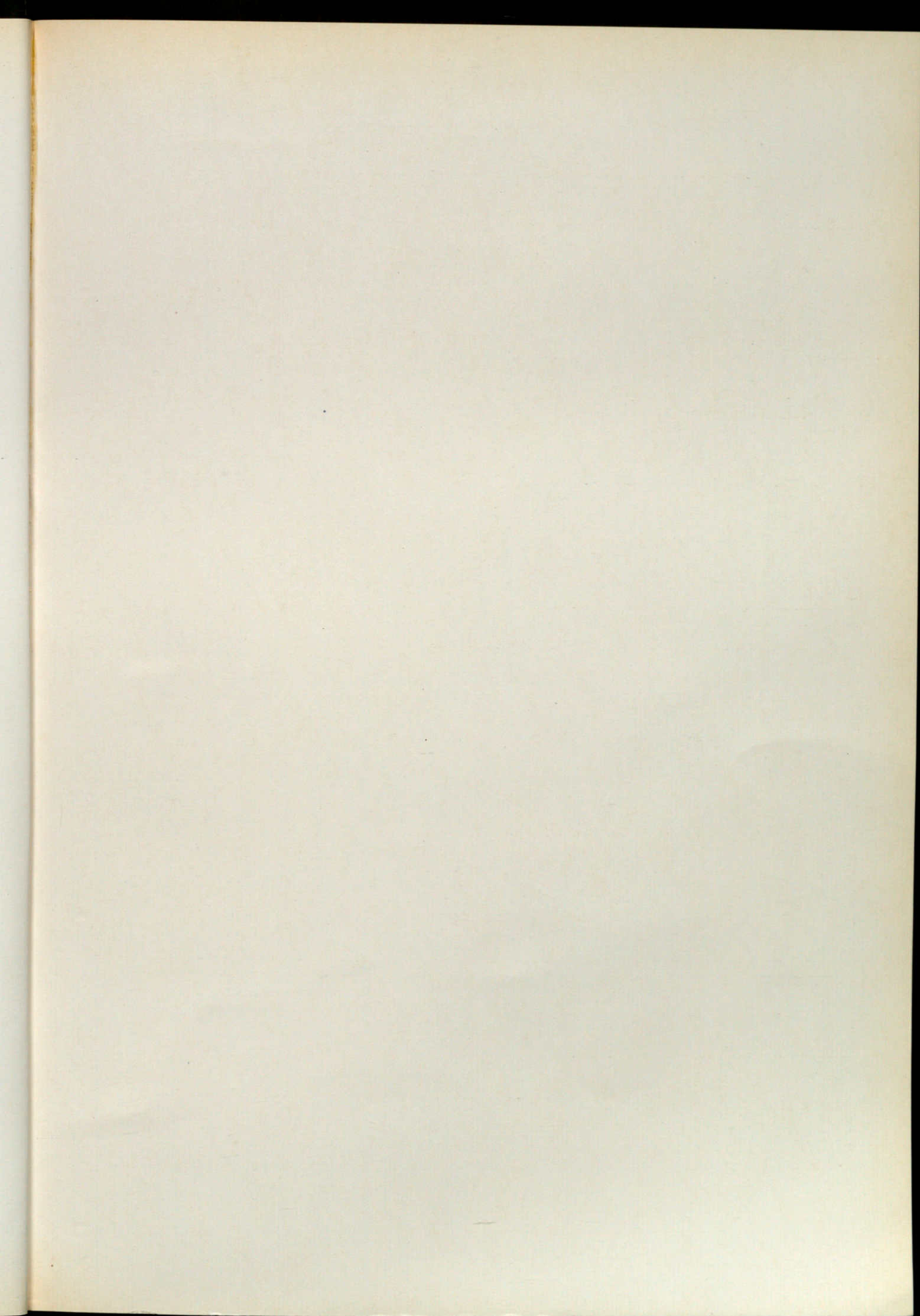
Pel que fa a la població ocupada, el creixement es xi-

fra en 22.800 persones, cosa que significa un increment percentual de l'1,28% respecte al de 1984. El fet més significatiu d'aquest augment és que, per primera vegada, es trenca amb el continuat procés de contractació de l'ocupació dels darrers anys, cosa que permet absorbir totalment el creixement de la població que s'incorpora a la vida activa i, fins i tot, disminuir l'atur estimat. Aquesta és, per tant, una important nota positiva que cal remarcar.

Hom ha treballat amb dades procedents de l'EPA-INE.

HOMES		DONES	
Població activa: 230.900	Població ocupada: 204.400	Població activa: 70.600	Població ocupada: 64.400
Població activa: 1.078.600	Població ocupada: 926.900	Població activa: 457.600	Població ocupada: 374.100
Població activa: 179.700	Població ocupada: 102.000	Població ocupada: 75.400	Població activa: 140.100
Població activa: 88.400	Població ocupada: 35.500	Població ocupada: 21.700	Població activa: 78.000
Població activa: 2.323.900		Població ocupada: 1.804.600	

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

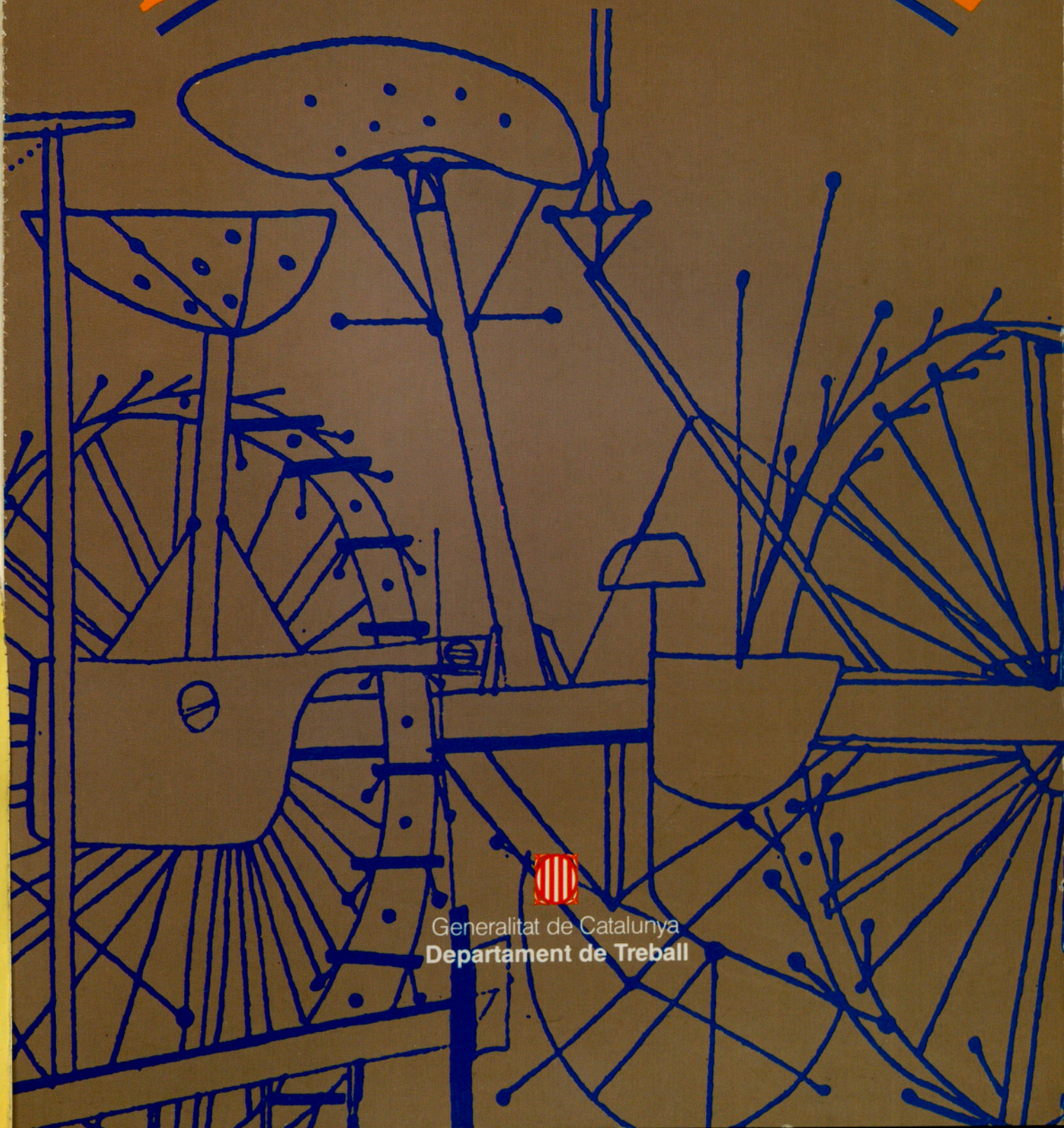

SEGON SEMESTRE 1986 • 400 PTES

MÓN LABORAL

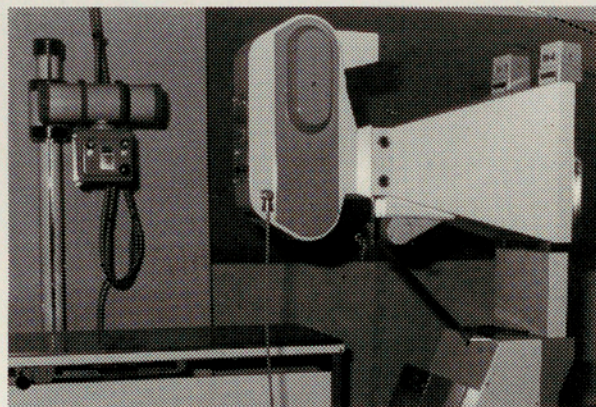
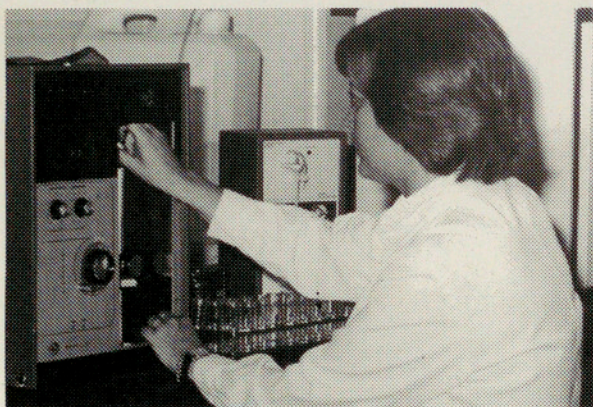
1

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

Els Centres de Seguretat i Higiene en el treball treballen per a Vostè.

Tots sabem que la salut i la seguretat dels treballadors són elements imprescindibles per al progrés i benestar d'una societat industrialitzada.

És per això que la Generalitat té en funcionament aquests Centres on es treballa en quatre àrees coordinades per eliminar o reduir els riscos en el lloc de treball:

EN SEGURETAT. Investigació i detecció dels riscos d'accidents i proposta de mesures correctores.

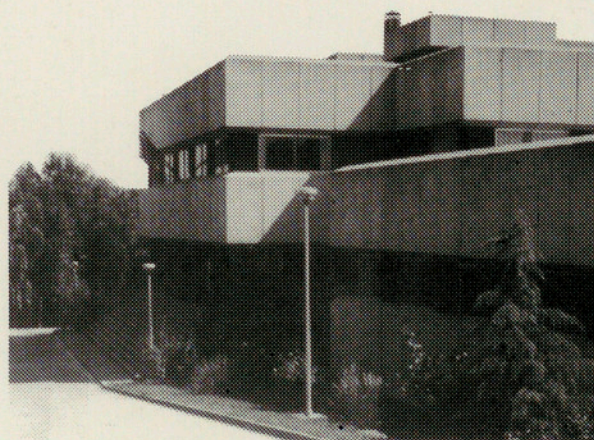
EN HIGIENE. Estudi i solució de les situacions de risc i de malalties professionals.

EN MEDICINA PREVENTIVA. Reconeixements mèdics a fi de detectar la possible existència de malalties professionals.

EN FORMACIÓ. Sensibilització i formació de treballadors i empresaris per tal de crear hàbits de conducta davant les situacions de risc.

Els Centres són:

Barcelona	Tel.: (93) 334-72-54
Tarragona	Tel.: (977) 54-14-55
LLeida	Tel.: (973) 20-04-00
Girona	Tel.: (972) 20-82-16

CATALUNYA ENDAVANT
AMB LA SEGURETAT EN EL TREBALL

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

**Departament de Treball de la
Generalitat de Catalunya**

Conseller

Oriol Badia i Tobella

Secretari General

Manuel Feu i Manso

Director General d'Ocupació

Joaquim Ferrer i Mallol

Director General de Relacions Laborals

Rafael Ortiz i Cervelló

Director General de Cooperació

Estanislau Simón i Flores

Cap del Gabinet del Conseller

Josep Maria Armengol i Jounou

MÓN LABORAL

Revista semestral editada pel Departament de Treball
de la Generalitat de Catalunya

Director

Manuel Feu i Manso

Director executiu

Josep Iglésias del Marquet

Consell de Redacció

Josep Maria Armengol, Josep Benet,
Lluís Ducet i Vilardell, Joaquim Ferrer i Mallol,
Rafael Hinojosa, Jaume Lorés,
Joaquim Maluquer i Sostres, Josep Miralles,
Casimir Martí, Rafael Ortiz, Jordi Porta,
Joaquim Saurina, Estanislau Simón

Redacció i Administració

Secretaria General de Departament de Treball
Pau Claris, 95 - 08009 Barcelona - Telèfon (93) 317 77 96

Impressió

Semargràfic. F. Samaranch, 11. Molins de Rei

ISSN 0213-5388 Dipòsit legal B. 10830-86

La revista no comparteix necessàriament les opinions
exposades als articles signats

SEGON SEMESTRE 1986

MÓN LABORAL

DESEMBRE 1986

5

PRESENTACIÓ

7

EL SINDICALISME AVUI

L'EVOLUCIÓ DEL SINDICALISME A EUROPA
JORDI ESTIVILL I JOSEP MARIA DE LA HOZ
GABINET D'ESTUDIS SOCIALS, BARCELONA

21

LA SITUACIÓ SINDICAL I LES ELECCIONS
RAFAEL HINOJOSA I LUCENA, DIPUTAT A CORTS

33

LA SIDEROMETAL·LÚRGIA

EL SECTOR SIDEROMETAL·LÚRGIC A ESPANYA
SERVEI D'ESTUDIS DEL BANC DE BILBAO

51

LES INDÚSTRIES METAL·LÚRGiques A CATALUNYA

SERVEI D'ESTUDIS DE LA BANCA MAS SARDÀ

63

ELS SINDICATS AL MÓN DEL METALL CATALÀ
CARLES NAVALES, SINDICALISTA

67

REFLEXIONS

ELS ANARQUISTES I LA NACIÓ
JORDI SABATER, HISTORIADOR

72

PEL CAMÍ DE TORNADA
JOAN RENDÉ, ESCRIPTOR

76

EL NOU EMPRESARI CATALÀ
FRANCESC CABANA, ADVOCAT

79

TREBALL I SOCIETAT

LES COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT
ÀNGEL MARIA ECHEVARRIA I TORRECILLA, ADVOCAT

84

EL TREBALL DE JOVES DE BAIX NIVELL CULTURAL
SANTIAGO GUILLEM, ENGINYER INDUSTRIAL

86

L'ACOMIADAMENT COL·LECTIU A EUROPA
MONTSERRAT SABATÉ I PES, ADVOCAT

90

ACOMIADAMENT INDIVIDUAL: AUDIÈNCIA PRÈVIA?
JORDI AGUSTÍ I JULIÀ, ADVOCAT

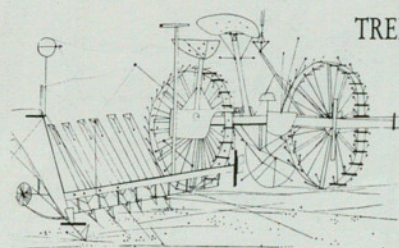
92

APROXIMACIÓ AL MAPA DE RISCS LABORALS
SERVEI D'HIGIENE I SEGURETAT EN EL TREBALL

103

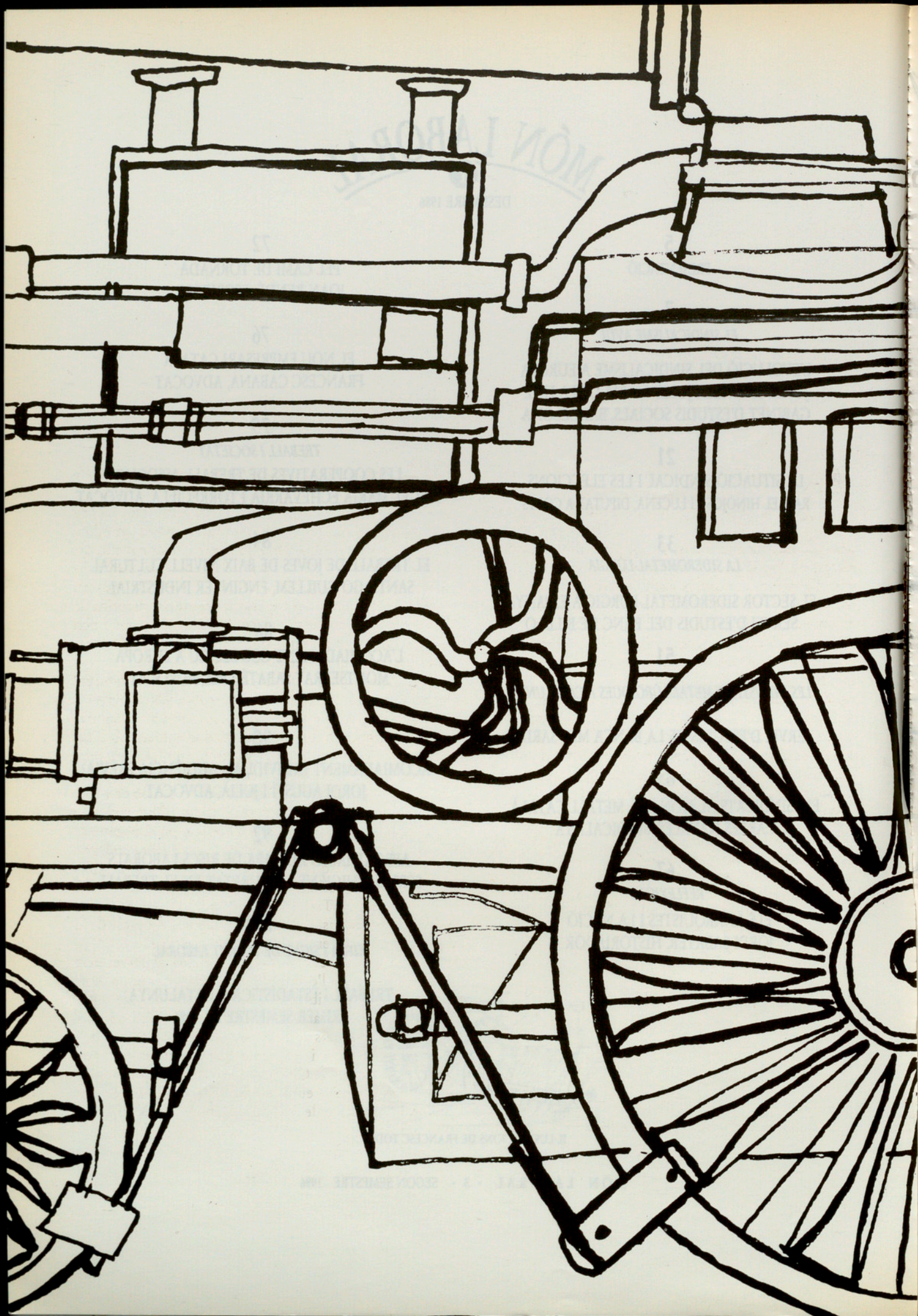
XIFRA I SIGNE DE L'ÀMBIT LABORAL

TREBALL I ESTADÍSTICA A CATALUNYA
PRIMER SEMESTRE DE 1986

IL·LUSTRACIONS DE FRANCESC TODO

Aquest número 1 de la revista *Món Laboral* inclou dos apartats fonamentals. En primer lloc, i com a tema monogràfic, hi ha un ampli estudi sobre la situació actual del sindicalisme a Europa, que pot il·luminar indirectament la perspectiva dels corrents sindicals al nostre país. La revista concedeix molta importància als agents socials de l'univers del treball i per això ha iniciat els seus informes amb el tema del sindicalisme. Es tracta, senzillament, de fer palesa la seva atenció als problemes de la nostra classe obrera, endinsada en la vida econòmica i socio-cultural de Catalunya. En la propera tramesa, aquest dossier es completarà amb una anàlisi específica de la situació del sindicalisme a Europa i a Catalunya i, d'una altra banda, es vol remarcar el fet que la coincidència de dates entre el número 1 de la nostra publicació i les eleccions sindicals que ara tenen lloc fa que la matèria considerada sigui de la màxima actualitat.

Tot seguit, *Món Laboral* presenta un altre dossier sobre la situació de l'àmbit sidero-metal·lúrgic tant arreu del món com al país que ens pertoca, completat amb un treball sobre la situació del sindicalisme en aquest sector. Aquests informes econòmics, la publicació dels quals hi ha la voluntat de continuar, s'han concebut com a instrument destinat a fer que els agents socials dels sectors considerats tinguin ocasió de conèixer més a fons els problemes específics i la situació general de les respectives demarcacions, i també perquè els agents dels altres sectors puguin apropar-se a les temàtiques d'espais diferents, cabdals de la nostra economia, que si bé són aliens al seu treball i a la seva activitat econòmica quotidiana, és clar que estan profundament interrelacionats, ateses les característiques generals de l'economia contemporània.

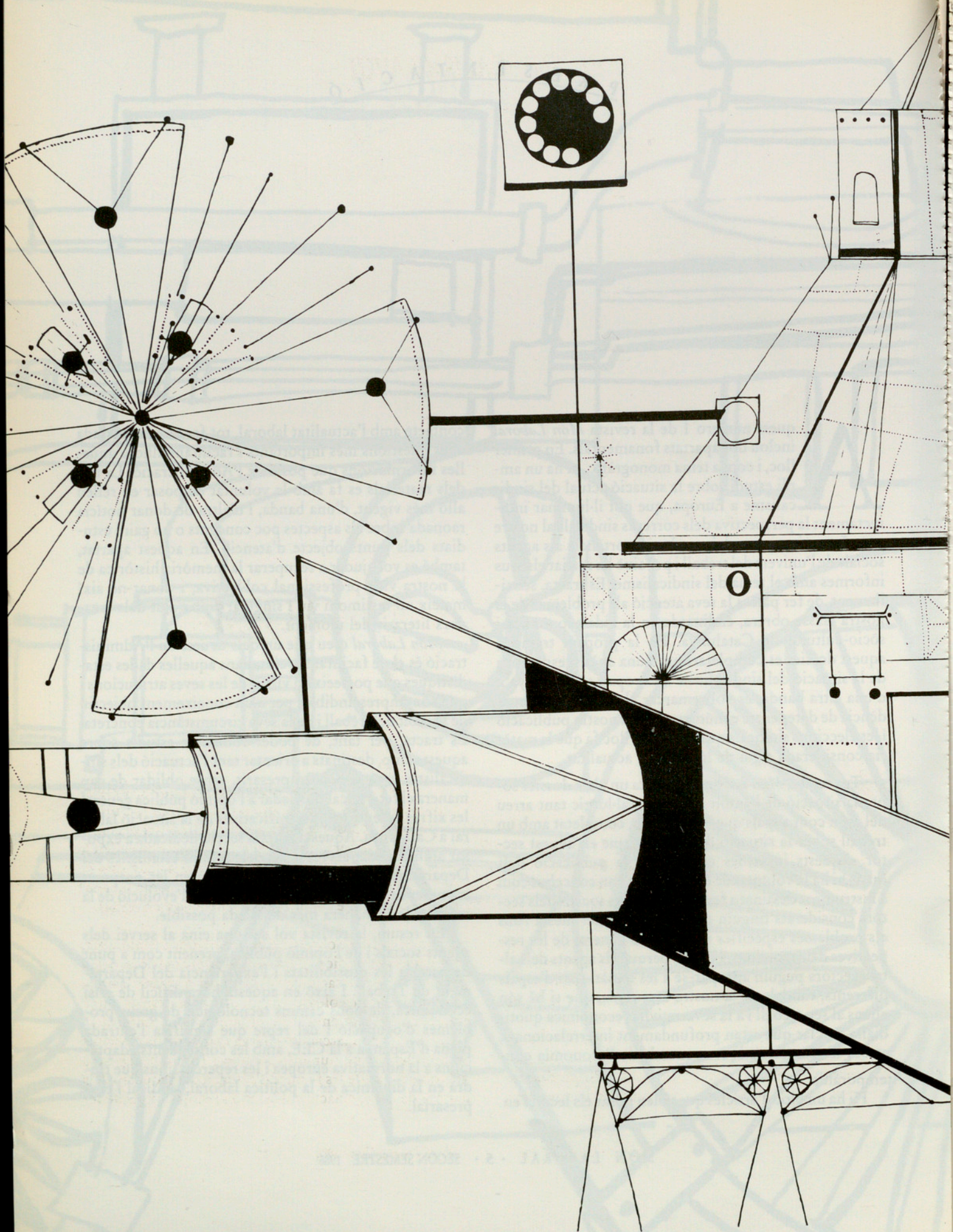
Hi ha un bloc d'articles que volen posar els lectors en

contacte amb l'actualitat laboral, tot fent una repassada a les qüestions més importants i facilitant alhora aquelles informacions que posseeix l'Administració. La tria dels materials es fa amb la voluntat de posar en relleu allò més vigent, d'una banda, i d'altra de donar notícia raonada sobre els aspectes poc coneguts o no gaire estudiats dels punts objecte d'atenció. En aquest apartat, també es vol ajudar a recuperar la memòria històrica de la nostra vida professional col·lectiva, i donar-ne així mateix un testimoni viu i singular amb l'ajut dels creadors literaris del moment.

Món Laboral creu que un dels deures de l'Administració és el de facilitar als ciutadans aquelles dades estadístiques que posseeix en virtut de les seves atribucions i que són imprescindibles per a un coneixement objectiu de l'àmbit del treball i de la seva circumstància concreta. Es tracta, per tant, de poder fomentar estudis sobre aquest camp, destinats a orientar tant l'actuació dels sindicalistes com la dels empresaris, sense oblidar de cap manera el fet que cal traslladar a l'opinió pública general les xifres autèntiques i significatives de la situació laboral a Catalunya. Aquesta àmplia secció dedicada a exposar amb claredat els resultats dels estudis estadístics del Departament de Treball es mantindrà en les properes trameses de la revista a fi de poder seguir l'evolució de la realitat de la manera més detallada possible.

En resum, la revista vol ser una eina al servei dels agents socials i de l'opinió pública, prenent com a punt de partida les possibilitats i l'experiència del Departament de Treball. I això en aquesta hora difícil de crisi econòmica, de nous camins tecnològics, de greus problemes d'ocupació i del repte que significa l'entrada plena d'Espanya a la CEE, amb les conseqüents adaptacions a la normativa europea i les repercussions que tindrà en la dinàmica de la política laboral, sindical i empresarial.

L'EVOLUCIÓ DEL SINDICALISME A EUROPA

JORDI ESTIVILL i JOSEP MARIA DE LA HOZ

GABINET D'ESTUDIS SOCIALS

Aquest dossier sobre l'evolució del sindicalisme a Europa o, dit d'una altra manera, sobre la llarga marxa del sindicalisme en la dècada dels vuitanta, ha estat elaborat pel Gabinet d'Estudis Socials, sota els auspicis de la Fundació Jaume Bofill. Té quatre parts clarament diferenciades. La primera repassa sintèticament l'itinerari dels models preponderants que han interpretat el fenomen sindical de la segona guerra mundial ençà, posant en relleu la correspondència entre aquests enfocaments i els trets econòmics, socials i polítics que caracteritzen cada una de les dècades. El sindicalisme és una realitat dinàmica, i les ciències socials i més concretament la sociologia ha anat adaptant-se a aquests canvis proposant nous enfocaments a mesura que els anteriors quedaven envellits.

El segon apartat intenta dibuixar el panorama sobre el qual actuen els sindicats europeus en els anys vuitanta. Per una banda aquests són fills de les estratègies anteriors i l'acomodació a les noves circumstàncies no ha estat fàcil ni senzilla. Per una altra, la crisi econòmica condiciona, i en quina manera!, com una tela de fons l'acció sindical, així com els processos socials que incideixen en el mercat de treball, en la descentralització productiva, en la introducció de noves tecnologies i en la nova com-

posició de la classe obrera on el treballador metal·lúrgic, prototipus del sindicalista de les dècades anteriors, deixa pas a una diversificació de l'afiliat i del militant. També el marc polític i ideològic s'ha modificat en termes d'una creixent hostilitat envers les organitzacions sindicals.

Aquestes han iniciat una llarga marxa plena d'esculls amb el declivi de llur implantació i força, l'adaptació dels objectius i de les formes d'actuació, la reducció dels marges de la negociació col·lectiva i les dificultats de re-

presentació i legitimació. D'una estratègia ofensiva, en el mercat de treball, en el terreny institucional, s'han vist obligats a un repliegament defensiu.

El tercer punt tracta de presentar les peculiaritats i les semblances de l'itinerari seguit en l'estat espanyol des de la transició fins els nostres dies. L'atenció es centra, en primer lloc, en la doble influència de la crisi i l'hegemonia de l'espai polític; en segon, en l'afirmació institucional dels sindicats refrendada pel nou marc legal; en tercer, en l'itinerari dels pactes; en quart, en l'empobriment de la negociació col·lectiva i la natura dels conflictes, per estudiar en darrer terme el panorama actual de les organitzacions sindicals i llur implantació i representativitat.

El darrer apartat es dedica a la situació a Catalunya, ressaltant-ne els aspectes més sobresortints i comparant-la amb el País Basc, on es dibuixa un camí vers un marc autònom de les relacions de treball.

Només resta per afegir en aquest pòrtic que el dossier té un caràcter explicatiu d'un panorama, necessàriament sintètic, i per això amb el risc d'ésser massa esquemàtic i simplificador. També procura no entrar en el terreny de les valoracions i està dominat per una intenció instrumental i introductòria. Per això s'inclouen força referències bibliogràfiques que ajudin a l'aprofundiment de les qüestions que planteja el desenvolupament del sindicalisme en els anys vuitanta a Europa i ací.

ELS MODELS DOMINANTS

El sindicalisme com a fenomen acotable des de les ciències socials ha estat objecte de moltes i ben diverses interpretacions. Així, en la perspectiva econòmica s'ha insistit en la seva intervenció en el mercat de treball, sigui per posar en evidència la seva influència en la fixació de l'estructura salarial (1), sigui per posar l'accent en el seu caràcter aglutinant de la força de treball (2). Altres autors senyalen la seva relació amb el desenvolupament econòmic (3), que uns (4) interpreten regressiva per la tendència a monopolitzar i fixar condicions inamovibles, i que altres (5) afirmen progressiva en la mesura que la contínua reivindicació de millores salarials obliga a la inversió i el progrés tècnic.

Des del punt de vista històric s'ha presentat el sindicalisme com una resposta dels treballadors a les infrahumanes condicions de treball i de vida que imposava l'incipient capitalisme i com un moment de la presa de consciència d'una classe que s'autonomitza paulatinament. Els historiadors han estudiat els seus orígens, els tipus d'organització, els seus fracassos i els seus èxits, l'itinerari de les seves lluites i expressions ideològiques.

La psicologia social (6) s'ha mogut entre una observació «microscòpica» sobre el lligam entre el lloc de treball, les relacions i motivacions que s'hi creen i els sindicats, i per altra banda, una consideració d'aquests com a organització d'un col·lectiu humà.

Des del punt de vista sociològic, i més concretament del que hom anomena les relacions de treball (7), el sindicalisme ha estat un motiu constant d'interès. No és el cas, en aquest marc introductori, de fer-ne un balanç exhaustiu, però sí que cal presentar-ne les tendències dominants.

Sense al·ludir als estudiosos del dinou, la tradició anglosaxona, amb els ja clàssics Webb, Cole, etc..., ha estat una de les més riques. I en termes generals, tret d'algunes excepcions com la francesa amb el grup de la revista *Sociologie du Travail* (8) amb els Touraine, Friedman, Naville, Crozier..., o més darrerament dels Italians (9), amb Baglioni, Butera, Reyneri, Regini, Pizzorno..., ha dominat l'escena de la producció sociològica d'anàlisi del món del treball i del sindicalisme.

En el marc d'aquestes tendències preponderants es pot veure la seva clara correspondència amb les diferents fases que s'han anat donant a través de l'evolució del conjunt de les relacions de treball, del desenvolupament econòmic, social i polític i de les respostes que el sindicalisme oferia (10).

Així, en els anys cinquanta, en el clima de reconstrucció industrial i econòmica i de relatiu consens ideològic de les forces polítiques guanyadores de la II Guerra Mundial, amb l'oposició dels partits comunistes, la interpretació transportada a Europa pels Plans Marshall fou la de les relacions humanes. Aquesta concepció, sorgida a Estats Units en els anys trenta arran de les experiències d'Elton Mayo (11), és un complement psicològic de l'enfocament més tecnicista del Taylorisme. Per als seus seguidors l'empresa és com una gran família on l'interès d'un és el de tots i a l'inrevés. Els sindicats apareixen com una distorsió col·lectiva d'unes relacions individuals i complementàries entre empresaris i treballadors.

Malgrat l'oposició d'una part d'estudiosos europeus (12), i sobretot del sindicalisme dels països llatins que insistien en l'oposició entre les classes socials i els interessos patronals i dels treballadors, l'escola de Relacions Humanes va ocupar un lloc preponderant, no solament en el terreny teòric, sinó que va influenciar una bona part de les polítiques concretes d'una majoria dels departaments de direcció de personal d'aleshores.

Aitals pràctiques no van desaparèixer en els anys seixanta ni tan sols en l'actualitat, on de forma més sofisticada són aplicades en moltes empreses multinacionals, però el panorama es va diversificar. En el terreny dels fets, per la dinàmica econòmica que permetia un increment salarial important i una creixent força sindical en l'interior de les empreses i en el mercat de treball. La negociació col·lectiva passava a ésser l'eix vertebrador de les relacions de treball en països com Gran Bretanya i Itàlia. En altres, s'afirmaven, al mateix temps, mecanismes econòmics (política de distribució de rendes, economia social de mercat, etc...), i institucionals (codetermi-

nació alemanya, consells econòmics i socials a Holanda i Bèlgica), que implicaven un reconeixement de la negociació, i àdhuc de la lluita entre les parts socials. La conflictivitat laboral va augmentar i els anomenats estats del benestar intentaven compensar amb llurs prestacions i serveis i el salari social, allò que les capes més dèbils no podien negociar en el mercat de treball.

Davant d'aquests processos, el model de les relacions industrials i l'escola pluralista Anglesa va anar prenent cos fins imposar-se a l'anterior. De la mà d'autors americans com Dunlop, Kerr, Harbison, Myers, Ross, i anglesos (13) com Roberts, Flanders, Clegg..., s'insistia en la importància dels agents socials i del conflicte com a font de fixació i de dinàmica de les relacions laborals. L'acció sindical esdevenia un procés de negociació, acords i pressions, funcional al sistema econòmic i social. De l'empresa com a unitat harmònica i el sindicat com element de distorsió es passava a considerar la primera com a lloc privilegiat de la confrontació necessària, i el segon com representació dels interessos contraposats i legítims dels treballadors. La contractació col·lectiva entre actors autònoms es transformava en la clau de volta de la interpretació del conjunt de les relacions de treball.

Les lluites socials del període 1968-1973, i sobretot la crisi econòmica, canviaven el panorama i les idees. La gairebé plena ocupació deixava pas a taxes d'atur elevades i constants, els marges econòmics es reduïen i, com a conseqüència, la intervenció de l'estat es feia més present, l'autonomia de les parts i la negociació col·lectiva entre elles perdia pes en favor de «l'encorsetament» dels pactes i d'una concertació social que apareixia cada cop més convenient per a fer front a les lluites globals i per ajustar les reivindicacions als paràmetres antiinflacionaris i de productivitat. Els empresaris tancaven files i llurs organitzacions es reforçaven. La relació d'aquestes i dels sindicats amb l'estat es feien més estretes.

En el si de les explicacions dominants de les relacions de treball s'obria pas una lectura corporativa. Segons aquesta, el sindicat podia ésser interpretat com un dels cossos d'integració vertical, jeràrquicament ordenat que troba en la monopolització de la representació dels interessos dels treballadors la cohesió interna i la legitimitat. La negociació per dalt entre les corporacions limitaria la conflictivitat, i a través de l'intercanvi polític es compensaria allò que no es pot obtenir en el terreny econòmic i social. Aquesta interpretació iniciada per Schmitter (14) l'any 1974 i seguida per altres autors (15) es troba posada en qüestió per un conjunt de fenòmens: per un costat les creixents dificultats (Bèlgica, Itàlia, França, Anglaterra) de continuar la política de pactes i acords socials, sigui per la hostilitat dels governs que incorporen les tesis neolliberals, sigui per la reducció dels marges econòmics. Per un altre costat, als sindicats els costa cada cop més articular i representar els interessos dels treballadors a mesura que avança la segmentació del

mercat de treball i la distància entre les diverses capes augmenta (economia submergida, serveis, quadres i tècnics, etc...). També l'estat del benestar (16) es troba sotmès a un conjunt de crítiques i invalidacions, l'intercanvi polític sobre el salari social és més espinós i el «mot d'ordre» a la moda de la flexibilitat i la mobilitat complica la fixetat i el control necessaris per la vida de les corporacions.

Si en l'«american way of life» dels anys cinquanta van preponderar les relacions humanes, en la dinàmica dècada dels seixanta les relacions industrials i en els setanta la lectura corporativa, davant dels atzarosos i complexos vuitanta, la sociologia del treball es troba actualment (17) a la recerca d'un corpus teòric d'interpretació de la realitat del món del treball i del sindicalisme.

ECONOMIA, SOCIETAT I SINDICALISME

Durant la dècada dels vuitanta el sindicalisme a Europa està experimentant uns canvis profunds. Les creixents dificultats amb les quals ha d'enfrontar-se representen un trasbals en relació a la situació viscuda anteriorment, en la qual el ràpid i continuat desenvolupament i acumulació d'ençà del final de la II Guerra Mundial, permeté als sindicats jugar un paper econòmic i social preponderant, reflectit en una estratègia reivindicativa decididament ofensiva. Estratègia ofensiva projectada en el mercat de treball, en la conquesta i eixamplament dels drets laborals i en la pressió social i a vegades fins i tot política.

De bell antuvi, es pot afirmar que el desenvolupament econòmic experimentat durant les dècades del 50 i del 60 per part dels països de l'Europa Occidental significà per als sindicats una etapa fortament expansiva, fonamentada en una clara política de plena ocupació per a tots els assalariats i la preponderància dels sectors industrials dins el concert dels avenços i de les lluites reivindicatives. Aquesta expansió es concretà en la consolidació d'una sòlida organització, fruit d'un ràpid procés de sindicalització dels treballadors i de l'optimisme derivat de les conquestes aconseguides, fàcilment constatables en el terreny dels drets sindicals i de les condicions de treball.

És interessant constatar que els importants progressos distributius, en gran part deguts a l'acció sindical, no són viscuts com una rigidificació de l'activitat econòmica, ni com un escull al sistema social, sinó en termes d'una pressió econòmica compensatòria i font de la dinàmica social. La integració i estabilitat de les societats europees sembla avançar pels camins de l'equilibri entre el mercat que incentiva la iniciativa privada i no posa en qüestió la llibertat i la intervenció pública que dóna grans dosis de seguretat als sectors més febles de la població. D'aquesta manera, creix la despesa pública que es dedica a la política de benestar (Welfare State), que

avença —entre 1955 i 1970— d'un 10 a un 16 % del PIB en la majoria de països, i, fins i tot, aconsegueix el 20 % en d'altres (Holanda, Àustria, Bèlgica). També els salaris s'incrementen, atesos els marges reivindicatius de què disposen els treballadors. Aquests avenços són admesos per l'expansió econòmica d'aquells anys, però, entre altres, van introduint factors inflacionaris que s'evidenciaran, en esclatar la primera crisi del petroli a partir de 1973, provocant tant en el terreny teòric com en el pràctic, grans controvèrsies (18) sobre la incompatibilitat entre el sistema de relacions de treball, l'economia i la política econòmica dels països afectats.

La negociació col·lectiva, durant aquesta etapa (19), es fonamenta en l'autonomia de les parts (organitzacions sindicals i empresarials), sense una implicació directa de l'Estat. Sigui a través d'una negociació quasi permanent, com és el cas britànic, irlandès, italià i en certa mesura francès i belga, o sigui a través dels acords periòdics de duració limitada (20) com a Alemanya, Luxemburg, Dinamarca, Holanda i Suècia, la negociació col·lectiva crea una xarxa de regles, d'interlocutors en els diversos àmbits (local, d'empresa, sectorial...), de costums i de valors, amb tanta força que integra un subsistema en l'interior del conjunt de les relacions de treball. Formes productives, temps de treball, vacances, jubilacions, informació i formació, condicions específiques de treball, salaris i incentius, etc..., són temes decidits en el marc d'aquest subsistema, al qual se li atorga tanta capacitat com per a veure'n la causa principal de la concòrdia social fins 1968 (21).

En relació a la negociació col·lectiva i els salaris té lloc un doble procés, per un costat una centralització de la negociació que provoca que, fins i tot, com el cas de Dinamarca i Holanda, es firmin acords centrals abans dels sectorials i que s'imposin els convenis marc que fixen mínims, i al mateix temps s'insinua la tendència al desenvolupament de la negociació en l'àmbit d'empresa que acostuma a superar els mínims salarials determinats pels convenis marc. Aquesta darrera tendència és la que s'afirmarà en els anys vuitanta.

Però, tornant a la dècada anterior, es constata l'increment percentual dels salaris quant al PIB de cada país, i es produeix una reducció de les diferències entre els sectors i les categories dels treballadors. Però la pujada inflacionària dels anys setanta fa revisar els mecanismes de determinació dels salaris en els sentits següents: primer, reduint la duració prevista dels acords (Bèlgica, França, Irlanda); segon, recorrent a negociacions oficioses que no impliquen acords formalitzats, i que, com a Anglaterra, donen lloc a parlar de sistema formal i informal de relacions de treball (Rapport Donovan) (22); tercer, utilitzant fórmules d'urgència que acostumen a afavorir les capes més febles; i quart, replantejant el lligam entre salari nominal i salari real.

És a dir, en moments d'inflació ràpida, els incre-

ments salarials s'esvaeixen amb la puja dels preus. Així, en els anys setanta, el debat es polaritza al voltant del salari mínim i de la seva indexació, i en l'escala mòbil. En els països que ja tenien salari mínim interprofessional (23), com França, Luxemburg, Dinamarca, el procés porta a una revisió periòdica d'aquest, d'acord amb els índexs del cost de la vida o el de preus al consum. Altres estats passen a adoptar aquest mecanisme, com Holanda a partir de 1968 provocant que des de 1971 a 1974 es dobli el nombre d'assalariats coberts pel mínim, i Bèlgica on es crea per acord nacional el mes de Març de 1975. Grècia més tard també adopta aquest sistema. En canvi, en altres zones, l'adopció del salari mínim és vista com un estrangulament de la negociació col·lectiva (Anglaterra i Irlanda, per exemple), i no s'incorpora en la mesura que existeixen altres mecanismes de revisió («wage councils»).

La introducció de l'escala mòbil de salaris (24) és una vella reivindicació sindical que reapareix en termes de resposta directa a la inflació. La seva aplicació ve de lluny en alguns països, Dinamarca 1921, Bèlgica 1950, Luxemburg 1963, en altres no s'ha introduït mai (Àustria, Alemanya, Irlanda, Noruega, Portugal i Suècia) i fins i tot, està explícitament prohibida per llei (Finlàndia). Però sigui sota la fórmula dels acords i pactes generals (Itàlia, Holanda), sigui a través de convenis específics i clàusules individuals (Suïssa, Gran Bretanya), o d'acords tàcits o bé per llei (Grècia), en els anys setanta el debat es generalitza i radicalitza. A França la llei des de 1958 prohibia la seva aplicació, però a poc a poc prosperen les clàusules d'indexació salarial (assegurances, banca). Aprovacions, restriccions, suspensions de fet i de dret se succeeixen en molts països. L'any 1975 sembla ésser el punt àlgid del procés a Itàlia i a Anglaterra.

En el primer, la «scala mobile» queda refrendada en el conveni interconfederal d'aquell any, i es converteix en un punt crític de les relacions tripartites, i fins i tot entre els sindicats. Un any després és suspesa per als salaris superiors. Dos anys més tard, determinades variables de l'índex del cost de la vida queden aparcades... L'any 1983 la discussió tornarà a encendre's. En el segon dels països, entre la segona part de 1974 i 1975 el nombre de «compensatory percentages» i de «re-open pay revision» era molt freqüent. Tanmateix, a partir de 1976, i com a conseqüència de la política de rendes, la tendència baixa. Això també es dona en altres països com a Bèlgica el 1976, 1982, 1984, etc... La intervenció governamental s'accentuarà en el sentit restrictiu, sense, però, que el debat s'hagi tancat, ja que no necessàriament són els països que apliquen escales mòbils de salaris els que tenen majors taxes d'inflació, i tampoc l'afirmació contrària seria totalment certa.

L'altre front d'actuació sindical d'aquella etapa és el de l'obtenció del reconeixement jurídic d'un bon nombre de drets dins i fora de les empreses. No és el cas de re-

sumir-los ací. Però, sigui en el terreny de les reunions, la informació, la representació i la participació (25), o sigui en el de la protecció i seguretat en l'ocupació, acomiadament, sistemes de pensions, etc..., en la majoria dels països es produeix un augment de les possibilitats d'expressió i de representació dels treballadors i dels sindicats, que va en el sentit de donar carta de ciutadania al món del treball, tal com l'Informe Auroux preconitzava per a França (26). Tampoc no cal oblidar que aquesta legislació protectora del Dret del Treball es complementa i amplia amb la normativa social emanada dels estats del benestar en qüestions com l'habitatge, l'escola, la sanitat, la seguretat social i un gran nombre de prestacions i serveis socials (27).

Herència igualitària i en favor de la justícia social, per a uns; per a altres, herència enutjosa i pesada que fixa condicions inamovibles i que impideix el funcionament eficaç del sistema.

En qualsevol cas, el sindicalisme s'enforteix i es converteix en un punt de referència fonamental per als treballadors i per a la seva tutela i seguretat. Mantenir i augmentar els seus nivells de vida esdevé l'afer dels sindicats. El sindicalista acostuma a ésser un militant, un lluitador creat en el marc de les reivindicacions de l'empresa, un delegat, un representant dels interessos dels altres, però sobretot el seu «ofici» és el de negociador. Pocs leaders de la generació d'avantguerra sobreviuran a la segona conflagració mundial, i els nous caps es formen en les aspres condicions de la postguerra. Molts d'ells, treballadors més o menys qualificats, són autodidactes que aprendran «sur le tas» el seu ofici (28).

Fins els anys setanta la majoria dels «leaders» de les grans organitzacions europees pertanyen a aquesta generació, per a la qual sindicat significa esforç, solidaritat, reivindicació, estirar i afliuixar i una moral centrada en el treball, en la «companyonia d'homes forts i austers». La complexitat i tecnificació de la gestió interna i de les respostes vers l'exterior, i la creació i desenvolupament dels propis serveis genera un altre tipus de sindicalistes. Són els funcionaris i tècnics sindicals, més qualificats, ben remunerats, sense l'ètica anterior, amb un discurs i una lògica de gestió tècnica poc sensible a les preocupacions de la base i més atenta a les qüestions institucionals (29). La progressiva substitució de la primera generació per part d'aquests s'inicia en la dècada dels setanta...

Els avenços reivindicatius i de consolidació interna es tradueixen en un alt nivell de sindicalització, que pot variar de país a país (Finlàndia un 85 %, França un 20 %), de sector a sector (públic / privat, siderúrgia / comerç), però que dona als sindicats un poder social considerable i un reconeixement, per part dels empresaris i dels governs existents, del seu paper com a actors de primer ordre en l'ordenació de la societat i de l'economia.

Els governs en aquest període van reconeixent la le-

gitimitat i la funció dels sindicats, no solament en les relacions de treball, sinó també i paulatinament en els processos socials i polítics que condueixen a fórmules de compromís i de col·laboració i avaluen com a positiva l'aportació sindical envers el consens de la vida pública (30). A poc a poc i no sense retrocessos, s'estableixen relacions trilaterals, entre els governs, la patronal i els sindicats, amb modalitats institucionalitzades o de concertació, a fi d'afrontar els problemes estructurals. Consells econòmics i socials (França) (31), fundacions tripartites (Holanda), consells nacionals del treball (Bèlgica i Àustria), Consell Nacional d'Economia i del Treball (Itàlia), participació sindical en organismes sòcio-econòmics de l'Estat, són cada cop més freqüents per discutir, aconsellar, negociar i acordar temes com la política de rendes, la planificació econòmica i social, la reforma de la seguretat social, la política del mercat de treball, els desequilibris regionals, la formació professional, les condicions i organització del treball, les reformes legislatives del dret del treball, etc... D'alguna manera, l'Estat accepta una certa reducció en l'exercici de la seva autoritat, negociant amb les grans organitzacions les decisions de política econòmica i social a canvi de la disponibilitat d'aquestes d'autolimitar les seves aspiracions. De la mà dels partits «amics-germans», o en contrast amb ells, els sindicats accepten, de més o menys bon grat, una reducció de l'autonomia de les relacions de treball i de les pràctiques reivindicatives a curt termini a fi d'aconseguir objectius de més llarga durada i més generals, en funció del reconeixement per part del sistema polític del seu paper d'interlocutors. En una paraula, el sindicat esdevé subjecte polític (32).

Tot i que aquest nou paper també tingui una projecció local i específica (Itàlia, Suècia), la centralitat de les decisions augmenta i els sindicats reforcen les formes de coordinació, prenent un major protagonisme i control de les estructures superiors sobre les inferiors, tant en l'escala territorial com en la sectorial (federacions), fins i tot en països on la tradició «unionista» (Gran Bretanya) i d'àmbit empresarial (Itàlia) és forta. La progressiva centralització de la contractació col·lectiva acaba d'ajudar a aquest procés.

Els empresaris també reforcen llurs estructures d'organització i representació central (33), i pressionats pels sindicats a través de la negociació col·lectiva i del mercat de treball, inverteixen per millorar llur posició. La seva actitud davant dels sindicats canvia passant d'una hostilitat i desconfiança a la d'una admissió contrastada. Però, igual que les tàctiques i estratègies sindicals són heterogènies, també ho són les dels empresaris segons el tamany de la unitat productiva, la seva estructura financera, tècnica, personal, la seva posició en el mercat, etc... En tot cas, les multinacionals van prenent un major protagonisme i definint un esquema divers de relacions de treball (34).

Quadre I

Evolució de la conflictivitat laboral per països i per períodes

	Nombre conflictes × 100.000 treballadors			Nombre treballadors × 100.000 assalariats			Nombre jornades × 100.000 treballadors		
	1959-67	1968-73	1974-82	1959-67	1968-73	1974-82	1959-67	1968-73	1974-82
Itàlia	15,8	23,1	14,3	13.160	27.642	36.817	57.887	113.901	73.819
França	12,4	18,7	16,9	15.151	12.048	6.053	18.869	17.986	15.994
Gran Bretanya	10,1	12,0	8,7	4.912	7.190	6.706	14.035	47.035	43.805
Alemanya	-	-	-	347	724	662	1.418	3.795	3.178
Suècia	0,4	1,6	2,6	192	518	2.665	2.116	5.314	14.868
Noruega	0,9	0,7	1,1	400	131	697	7.882	1.466	6.619
Dinamarca	-	5,6	8,7	-	7.996	4.038	-	90.902	9.718
Estats Units	5,9	7,0	5,2	2.557	3.392	2.089	44.208	57.662	39.642
Austràlia	29,4	46,6	41,4	10.611	22.572	24.271	16.542	44.442	61.170
Japó	3,7	5,9	4,4	3.770	3.880	2.520	13.412	10.191	6.437
Espanya	-	8,1	27,5	-	2.765	30.625	-	8.474	116.607

Font: «Le relazioni sindacali a Italia. Rapporto 1983-84». Cesos, edizioni Lavoro. Roma (pàgina 50). Les dades per Espanya, segons el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social, i J. A. Sagardoy: «El poder sindical en España». Ed. Planeta. Barcelona, 1982, i l'elaboració pròpia.

Pràcticament tots els autors (35) estan d'acord en distingir tres fases en l'evolució de la conflictivitat laboral durant aquest període.

La fase crucial i àlgida és la de 1968-1973. Gairebé en tots els països industrials, inclosos Estats Units i Japó, el nombre de conflictes es dispara. Això no solament es produeix en els que tenen una major tradició conflictual (Gran Bretanya i Itàlia), sinó també en els que estan en l'últim esglaió d'aquesta escala (Alemanya, Holanda i Dinamarca). Es tracta d'un cicle de llarga durada, cinc anys, lligat a la plena ocupació i penúria de mà d'obra, a contracop de la deflació de la segona meitat dels anys 60, seguida d'una ràpida acumulació, no acompanyada d'una represa salarial. Però aquesta explicació, clàssica pel lligam causal que estableix amb els cicles econòmics, no és del tot satisfactòria per la insistència en l'única responsabilitat dels factors econòmics, per la seva «conjunturalitat» i per la natura i tipologia dels conflictes.

Efectivament, la conflictivitat laboral després del cicle 68-73 baixa en tots els països, però continua mantenint-se alta, molt per sobre de les taxes anterior a la del cicle àlgid, tal com posa de manifest el quadre núm. 1. Els anys 1974 i 76 a Alemanya es perden més d'un milió i més de mig milió de jornades de treball, respectivament. A Bèlgica més de 900.000, i 210.000 a Dinamarca. A Holanda es produeix la gran vaga de Febrer de 1977, etc..., en unes circumstàncies econòmiques diverses i deflacionàries i índex d'atur prou elevats.

En aquest sentit el cicle 68-73 semblaria acabar un estil i començar-ne un altre caracteritzat: 1) per una certa insensibilitat respecte a l'evolució conjuntural del mercat de treball; 2) per una conjunció d'obres especialit-

zats i no especialitzats amb la participació ocasional però a vegades decisiva d'altres grups (estudiants, joves, tècnics, empleats, etc...), que expressen objectius generals als que se sumen després interessos específics i sectorials, tot i que les reivindicacions immediates apareixen com a secundàries; 3) per l'adopció de formes inhabituals després de la II Guerra Mundial com l'ocupació de fàbriques, la retenció de directius, l'obstrucció dels lliuraments de productes i en alguns casos la venda d'aquests, i les vagues de rendiment i de bloqueig de punts estratègics del procés de fabricació; 4) per una independència respecte al sistema formal de relacions de treball, i encara més dels procediments legals establerts (nou de cada deu vagues són «unofficials» a Anglaterra, augment de les vagues salvatges en els països escandinaus); 5) per un retorn a la centralitat de la fàbrica, tant en la defensa del lloc de treball, com en l'elecció del lloc dels enfrontaments i en la voluntat de control de l'organització i les condicions de treball; i 6) per una crítica al sistema de delegació i representació establert.

Davant del que s'ha anomenat la formació d'una nova identitat col·lectiva (36), els sindicats actuen diversament. En alguns casos, són els mateixos responsables locals o de les seccions els que inicien i desenvolupen el moviment, però en el cicle 68-73 és més freqüent que l'origen se situï més o menys fora de les estructures sindicals («shop stewards»), i que després aquestes l'incorporin.

De fet el factor més influent en la tàctica sindical és la seva força. Així s'ha observat que com més débil és, més promou l'espiral conflictual de base, i a l'inrevés, com més fort, més tendència té a contenir-la. En qualsevol cas busca la combinació òptima entre un màxim pos-

sible d'adhesió i un màxim probable de control. Això el porta a orientar i canalitzar el conflicte, coordinar-lo amb d'altres, integrar les reivindicacions i conduir-les vers compromisos acceptables. Fins a cert punt a una gran descentralització de l'inici dels conflictes els hi correspon, en aquella etapa, una centralització del seu acabament. Així, mentre l'onada conflictual va vers una perifèria desintegrada, la lògica de l'aparell sindical empeny vers la centralització articulada. No és estrany que els problemes entre la base i la cúspide siguin abundants en aquella fase i durin posteriorment. No obstant això, la majoria de les organitzacions sindicals surten reforçades en termes numèrics (37), però la diferència entre el «Mai» Francès i l'«Autunno caldo» Italià resideix en la duració del procés, en la limitació o no de la confrontació en els marges econòmics (Acords Grenelle) i sobretot en una major capacitat d'adaptació i capilaritat dels sindicats del país transalpí (consiglio di fabbrica, acceptació de continguts qualitatius, etc...) d'integrar les reivindicacions sorgides dels organismes unitaris (38).

Precisament una de les conseqüències del cicle a Itàlia és la de replantejar la sempre actual qüestió de la divisió i de l'autonomia sindical. Ja l'any 1967, la revista *Rinascita* (39) llençava una gran enquesta en la qual quedava clar que la tradicional relació subalterna dels sindicats respecte als partits –mantinguda tant en la família leninista com en la socialdemocràtica– era una de les principals raons de la divisió sindical, i que només un creixement de la sobirania i de l'autonomia sindical podia fer avançar pel camí de la unificació. Camí unitari que si havia d'ésser sòlid no podia sorgir únicament d'acords per dalt, sinó de mil experiències portades a terme a nivell de fàbrica i de localitat. El cicle 68-73 va permetre realitzar i verificar aquestes experiències. I per això, el sindicalisme Italià, malgrat els entrebancs de 1972-73, progressa en els anys setanta en aquest sentit (incompatibilitat de càrrecs, carnet unitari, Federació Metal·lúrgica Unitària, pacte federatiu d'acció de 1972, etc...).

També en el cas d'Holanda hom pot parlar de progressos ja que el 1976 les dues confederacions (socialista i protestant) s'integren en una de nova (FNV), només restant fora de l'acord la confederació catòlica. Però, en canvi la interpretació i la intervenció de les centrals sindicals a Bèlgica i a França en el cicle 68-73 augmenta les distàncies entre elles i amenaça fins i tot en fer esclatar la Federació de l'Educació Nacional (FEN) on es troben gairebé totes les tendències. A França la consciència unitària està prou estesa i no és un atzar que aquesta federació aconseguís una taxa més alta de sindicalització i també que cada vegada que les centrals es posen d'acord mobilitzen un percentatge molt més gran que el de la seva suma, quan convoquen soles. Tanmateix l'avenç de la crisi, la reacció dels partits (40) (ruptura de la Unió de l'Esquerra a França el 1977, eleccions de juny 1976 a Itàlia, la participació i absència dels socialistes a Bèlgica

(1974-1977), les incomprensions i sectarismes intersindicals i la pressió de les internacionals sindicals, posen a prova el front comú entre la FGTB i la CSC a Bèlgica establert en 1965, els pactes d'unitat d'acció a França, les experiències unitàries Italianes vers la fi dels anys setanta.

Tot aquest conjunt d'herències del període anterior pesen fortament sobre els sindicats dels anys vuitanta, que es troben sotmesos a reptes exteriors i interiors tan importants que més d'un pensa ja en redactar l'acta de la seva defunció. Abans però de confirmar o desdir tal profecia convé distingir dels factors exteriors (41), com la crisi econòmica, els processos socials i el marc polític i ideològic, aquells trets que incideixen més sobre el sindicalisme.

LA CRISI ECONÒMICA

La crisi econòmica que des d'inicis dels anys setanta afecta tot el món és el rerafons de l'escena sindical europea actual. De fet, comporta la fi d'un desenvolupament continuat, recolzat en la utilització de fonts energètiques i de primeres matèries abundants i a baix preu i d'una divisió internacional del treball que privilegiava el vell continent. Els efectes de la nova situació que s'estén i agreuja en els vuitanta no es deixen sentir arreu d'una forma automàtica, ni immediata, ni global. Així doncs, en determinats països, o en sectors específics, molts dels avantatges anteriorment conquerits pels treballadors i els sindicats continuen. És més, en certs casos es reforcen (alguns drets sindicals, salaris de les multinacionals i de les empreses de punta...), i les expectatives i realitats generades per l'expansió anterior continuen essent presents. ¡Ben pocs ciutadans adults dels països europeus centrals estan disposats a autolimitar la satisfacció d'unes necessitats viscudes com intocables (nivells i tipus de consum, oci, seguretat social, etc...)!.

Malgrat això, cada vegada es fa més difícil l'equilibri entre les reivindicacions socials, expressades pels treballadors i sindicats, els recursos existents, les exigències empresarials i les polítiques econòmiques implantades pels governs (42). En definitiva la inestable però dinàmica compatibilitat entre capital i treball anterior canvia de signe.

¿Sobre quines bases s'efectua aquesta transformació? La primera manifestació –aquesta sí immediata– de la crisi econòmica és el progressiu empitjorament del mercat de treball, gairebé arreu. Excepte Suècia, Noruega i Àustria, d'ençà 1973 tots els altres països comencen a constatar aquest fenomen. Gran Bretanya no va haver d'esperar l'explosió de la crisi per començar a experimentar l'augment de la desocupació, ho havia fet els anys anteriors. Al començament, el problema de l'atur és considerat com quelcom temporal i que afectava només els sectors més marginals del mercat de treball, però des-

Quadre II

Evolució de la taxa d'atur en alguns països europeus i a la CEE

	França	Alemanya	Gran Bretanya	Bèlgica	Suècia	Itàlia (1)	CEE (2)	Espanya (3)	Catalunya (3) i (4)
1975			4,1		1,6			2,3	2,0
1976			5,7		1,6			3,4	3,1
1977			6,2	6,3	1,8			5,0	4,0
1978		4,4	6,1		2,2			7,5	7,1
1979	5,7	3,9	5,7	8,1	2,1		5,2	8,7	8,6
1980	6,1	3,9	7,4	8,4	2,0		5,6	11,2	10,7
1981	8,9	5,5	10,6	12,9	2,5	9,7	9,2	13,5	13,0
1982	9,4	7,5	11,3	14,3	2,3	9,5	10,4	16,4	16,1
1983	9,8	9,1	11,6	14,8	2,4	9,7	11,1	17,8	19,2
1984	11,1	8,6	12,2	14,7		10,0	11,6	19,7	19,3
1985	10,9	8,6	12,1	14,7		10,3	11,3	20,5	19,9
1986 (maig)	9,8	8,1	12,3	12,8			10,9	20,2	19,3

Font: Eurostat i OCDE. Les dades de Suècia extretes dels rapports de «L'europa sindical». Cesos. (1) Xifres modificades per Cesos. Rapport 83-84. (2) No inclou Grècia, Portugal i Espanya. (3) Caixa de Pensions. «Informe mensual». Barcelona, juliol, 1986. (4) Catalunya i la Comunitat Econòmica Europea. Generalitat de Catalunya. Institut Investigacions Econòmiques. Barcelona, 1982.

prés, tots els països, com mostra el quadre II, amb més o menys intensitat veuen com les taxes d'atur s'apujen i es mantenen.

Es pot parlar d'un període de transició (4 o 5 anys), en el qual la nova situació encara no és assumida amb totes les repercussions reals i permanents que havia de comportar. És per això que durant aquest període les polítiques governamentals i empresarials encara no apunten, com ho faran després, a la recuperació de les conquestes dels decennis anteriors i a un afebliment del poder sindical. Aquestes polítiques trigarien a ésser definides i encara més a ésser posades en pràctica.

Tal com s'afirmava en un article anterior (43), «fins 1976-77 la crisi era interpretada en termes convencionals. S'insistia en el seu caràcter de despresa conjuntural i en la inflació provocada únicament per l'augment dels preus de les primeres matèries i especialment del petroli. S'atorgava una certa confiança a l'aplicació de mesures de política econòmica que havien donat resultat anteriorment. La resposta sindical, seguint la lògica tradicional, tenia com a objectius la conservació dels nivells d'ocupació i del poder de compra. L'eix vertebrador d'aquesta resposta era la contractual. Es pensava que els empresaris reaccionarien, donada la creença en el caràcter passatger de la crisi, amb inversions que millorarien la productivitat i no es modificaria la relació ocupació / salaris. Però ni la crisi era conjuntural, ni la causa única era el preu del petroli, ni les polítiques fiscals de despesa pública resolien els problemes de fons. L'estratègia sindical quedava al descobert...».

Al cap d'aquests anys de l'esclat de la crisi, i amb l'a-

plicació d'unes polítiques restrictives per part dels governs i dels empresaris, basades en l'escassetat dels recursos disponibles, es crea una situació de característiques noves i diferenciades de les viscudes durant les dècades anteriors, i que afecta profundament el treball i la vida dels assalariats. «Stop» a la plena ocupació, «stop» a l'increment percentual dels salaris en relació al PIB, «stop» als sindicats en la línia d'augmentar progressivament llurs conquestes reivindicatives...

Comença, doncs, una etapa en la qual la distribució dels recursos i els mecanismes d'acumulació hauran d'ésser substancialment diversos i en la qual els primers sacrificats han d'ésser els treballadors: menys llocs de treball, menys drets sindicals, menys garanties en l'ocupació, menys poder adquisitiu dels salaris, menys poder sindical, etc....

Sigui en funció de limitacions internacionals (CEE) (44), sigui amb l'objectiu de fer més competitives les respectives economies, les reestructuracions i reconversions industrials (siderúrgia, construcció naval, mineria) es posen a l'ordre del dia. Es tracta de reduir, transformar i fins i tot eliminar les grans unitats productives amb utilització intensiva de la força de treball, els costos de la qual són considerats abusius. Les grans reconversions tenen efectes profunds en el nivells d'ocupació i en la composició de la classe treballadora, atès que els més afectats són les empreses i sectors on, des de la primera revolució industrial ençà, havia quallat el prototipus de l'obrer industrial sobre el qual s'havia recolzat la pràctica organitzativa, els avenços sindicals i el discurs teòric.

Tanmateix, val a dir que les mesures compensatòries (reciclatge professional, jubilacions, primes per desplaçaments, etc...) i el «welfare state» fan de coixí a la pèrdua del lloc de treball. Tret d'alguns casos (difícil mobilitat, contrapartides no clares, depressió d'una zona, envelliment dels treballadors, etc...), la reconversió es fa «en douceur» amb l'acomodació dels treballadors afectats i l'aquiescència sindical que rarament ofereix alternatives plausibles i es limita a negociar millors contrapartides (jubilacions, pensions, remuneracions complementàries). Ara bé, algunes reconversions provoquen combats qualificats «d'arrière garde» o de residus anacrònics, donant pas a enfrontaments socials especialment radicals. ¿Darrers cants del cigne o senyals premonitoris dels nous temps? Segurament ni una cosa, ni l'altra.

En tot cas, en la lògica de la racionalització industrial i de la competitivitat s'està produint un enorme salt quantitatiu i qualitatiu amb la incorporació massiva de les noves tecnologies no solament en el procés productiu sinó també en la decisió. La informàtica, la biotecnologia, la telemàtica, la microelectrònica, la robotització, estan substituint de forma accelerada el treball pel capital, en tots els àmbits de l'empresa, del taller fins el despatx del director, de la fabricació d'automòbils fins a la banca (45).

La introducció de les noves tecnologies comporta moltes preguntes. Ací cal destacar-ne tres. La primera és la de la seva incidència en els nivells d'ocupació, la segona és com es controla la seva aplicació i com es distribueix el treball alliberat, i la tercera quines conseqüències tenen sobre l'acció sindical.

Davant d'aquests interrogants (46) la visió pessimista respon amb la baixa tendència de l'ocupació i la pujada de l'atur, la incapacitat de discutir i verificar la introducció de les noves tecnologies i que aquestes només beneficiaran uns pocs. Els sindicats, fills de la primera revolució industrial basada en el tèxtil i la màquina a vapor, reforçats per la segona a partir de 1880 i per la producció en massa del taylorisme posterior, no podrien adaptar-se a les condicions d'aquesta tercera, i serien a més un obstacle a la mobilitat. La visió optimista argumenta en favor de la tesi que la baixada d'ocupació a curt termini es compensa a llarg termini i amb la creació de nous llocs de treball generats per la producció de les noves tecnologies i l'eixamplament dels mercats. A més aquestes permeten una individualització del treball i nous àmbits de negociació i control a més de reduir el temps de treball i les energies físiques. Això conduiria a una nova civilització de l'oci i del benestar. Els sindicats trobarien, així, nous espais d'actuació en la discussió de la innovació tècnica i de la socialització de l'acumulació produïda.

No és el cas en aquestes pàgines d'intervenir en favor d'una o altra tesi, tanmateix cal senyalar que les varies revolucions tecnològiques de llarga durada sempre han

vingut acompanyades de transformacions socials i institucionals, i que els sindicats tenen un repte indefugible davant d'aquest fenomen.

L'altra gran repte és el plantejat per l'esclatament de la fàbrica. Aquesta esdevé un dels principals esculls a la fluïdesa i mobilitat del capital, dels homes, de les eines, del procés productiu i de les informacions que caracteritza la resposta del capital a les lluites obreres de la fi dels seixanta i a la crisi del setanta. La fàbrica en el dinou havia vençut les altres formes productives —«putting out system»— per la seva adequació a les exigències de la intensificació del treball en la manufactura concentrada i la disciplina necessària (47) per imposar ritmes, horaris i organització del treball (48). Però el gigantisme de les instal·lacions, la concentració i fixetat del capital i del treball que suposa la fàbrica, deixen d'ésser funcionals (49), així com el procés d'aprenentatge —amb la figura emblemàtica de l'aprenent— i de qualificació i desqualificació de la força de treball (50).

La difuminació de la fàbrica, que paradoxalment no és contrària a la concentració del lloc de decisió i innovació tècnica, es constitueix sobre el suport de la diversificació espacial i temporal: subcontractació, treball a domicili, treball a temps parcial, treball negre. És a dir, hom assisteix a l'abandó progressiu del treball continu, garantit i tutelat pels sindicats, la negociació col·lectiva i la normativa, i al desenvolupament del treball aleatori i precari al qual acudeixen els grups més febles expulsats del primer cercle (dones, menys qualificació) o els qui no poden entrar-hi (joves).

Això ha portat molts autors (51) a parlar d'economia formal i informal, aparent i subterrània i de la segmentació del mercat de treball en dos grans blocs. Però potser seria més útil parlar d'una sèrie de cercles concèntrics que anirien del nucli direccional, jurídicament i financialment constituït, assentat en les parts més agradables de les grans ciutats o en entorns ben comunicats, que passaria pel lloc productiu o de muntatge, trossejat o no, amb alta utilització de capital i un tipus de mà d'obra lligada a la supervisió i vigilància connectat amb un tercer cercle constituït per una constel·lació de petites unitats, fins arribar a la familiar i a la unipersonal, disperses però depenents fluïdament de l'anterior, i un quart cercle ben programat des del primer seria el de la distribució i venda de productes i serveis.

La relativa cohesió i organicitat de l'obrer de la «fàbrica-fortalesa» deixa pas a una fragmentació de situacions en la qual els criteris de diferenciació són els de precarietat / estabilitat del lloc de treball, naturalesa del tutelatge jurídic i de les garanties, nivell salarial i qualificació, graus d'organització col·lectiva i sindical, i ubicació en els cercles concèntrics.

El sindicalisme que ha estat un gran instrument de la recomposició i unificació dels treballadors, com pot respondre al seu fraccionament? Si agafa la bandera del cer-

cle dels assalariats estables, tutelats jurídicament, cobrant salaris alts, deixa de costat els cercles cada cop més grans dels «altres». Si vol obrir-se a aquests, els seus instruments tradicionals li serveixen de ben poc.

ALGUNS PROCESSOS SOCIALS

De forma genèrica la crisi ha estat més enfocada i interpretada des de la perspectiva econòmica que des de la sociològica. No cal oposar-les, però això ha portat a la proliferació d'anàlisi de la inflació juntament amb la deflació la influència de les relacions comercials, dels fluxos financers, i en l'àmbit de les relacions de treball, a l'atur. Potser, s'ha caigut en un cert «victimisme» a partir del qual es posava l'accent únicament en les conseqüències negatives de la crisi sobre els treballadors. Tampoc no es tracta de negar-les. Tanmateix, si el capital i el treball són també una relació social entre ells, la crisi podria ésser llegida com una transformació de la seva interpenetració. Així a la recomposició del món del capital li correspondria recomposició del món del treball (52). No només hi hauria oposició sinó també circularitat entre ells. Per això era important reflectir les herències compartides de les estratègies anteriors, i per això cal presentar alguns dels processos socials actuals.

Cal començar per senyalar la corresponsabilitat —dependent si es vol— dels treballadors i dels sindicats en l'itinerari de la crisi. No es pot pensar en aquesta com un producte maquiavèlic d'uns personatges totpoderosos manfiejant els fils de la història des d'uns laboratoris ocults. La centralitat dels assalariats en l'estructura social, l'enorme capacitat econòmica, social i política de les organitzacions sindicals els hi dona un paper principal, potser no el primer, en l'escena europea dels darrers quinze anys.

Ara bé, el paper ha canviat. En els anys seixanta, dues recerques importants a França i a Anglaterra (53), replantejaven les modificacions internes dels assalariats i anunciaven la creació d'una «nova classe obrera en el si de la societat opulenta ("affluent")». En funció del que llavors s'anomenava l'automació i el progrés tècnic (54) es donaria un augment de la qualificació dels obrers que els portaria vers un major protagonisme, vers les posicions dels quadres i tècnics, vers una integració en l'empresa i a una demanda de fórmules congestionàries. L'augment dels nivells de vida, l'estat del Benestar, els valors transmesos pels mitjans de comunicació ajudarien a l'emburgament dels treballadors.

Les dues tesis no s'han verificat. Primer, perquè al mateix temps que es donava una requalificació de certs segments, el procés de desqualificació ha estat molt més important. Segon, perquè en el cicle 68-73 el protagonisme no ha estat en mans dels nous tècnics dels sectors de punta, sinó dels obrers semiquualificats de les grans fàbriques. Els «O.S. i els semi-skilled» continuaven essent

cabdals per al funcionament del sistema industrial. Tercer, perquè, si bé s'ha produït un increment dels nivells d'escolarització dels assalariats, una major incidència de la societat de consum i de la vida privada, el treball continua essent la referència central viscut com una necessitat econòmica i no com a mitjà de promoció social. La crisi ha acabat de tirar per terra aquestes expectatives.

Efectivament, el que ha succeït no és una verticalització ascendent, sinó una reducció progressiva de l'obrerr de la «granota blava». El metal·lúrgic, focus aglutinant de la unificació obrera, deixa pas a mil figures diverses on predominen cada cop més els assalariats connectats amb els serveis (55). Colls blancs, venedors, administratius per un costat, dibuixants, tècnics, enginyers per l'altre, i funcionaris en el de més enllà omplen les files de l'assalarització.

Això es tradueix en canvis en la composició de l'afiliació i de l'acció sindical. Pràcticament arreu perden força les federacions clàssiques (metall, tèxtil, etc...) i en guanyen les dels funcionaris. Aquests tenen una seguretat en l'ocupació i uns mecanismes de negociació salarial i de condicions de treball diferents (pressió política). Tot i això, les taxes de sindicalització en l'administració i en l'empresa públiques són de les més altes (Gran Bretanya 85 %, Itàlia 60 %). Per altre costat els sindicats fan esforços per atreure els empleats i els tècnics i quadres. Els primers a Bèlgica, a Alemanya (DAG) i Suècia (T.C.O.) estan organitzats a part de les grans Confederacions i tenen Convenis específics. Això també es dona amb els segons en certs països com a França (C.G.C.) o a Holanda i Dinamarca on existeixen associacions autònomes de quadres (56). En canvi en els altres països, els tres col·lectius estan integrats en les federacions o constitueixen una federació específica en el marc de les Confederacions sindicals.

De tota manera, en els tres col·lectius hi ha reticències històriques a formar part del sindicalisme obrer. Malgrat una degradació de les condicions de treball (horaris i ritmes dels venedors, disciplina en els grans magatzems, informatització de la banca, inestabilitat i dificultats d'adaptació en els quadres i tècnics), el processos d'identificació no són evidents. No es tracta únicament de conservar privilegis i una posició corporativa, fenomen que per altra banda també es dona en determinats grups obrers, sinó de trencar la vella dicotomia de treball manual i no manual i la consciència de diferenciació que ha generat. També és clar que les reticències vénen del costat obrer que moltes vegades mantenen una visió «obrerista», fins i tot menyspreadora dels que treballen en els despatxos, als quals veuen com uns privilegiats i gairebé venuts a la patronal. Tampoc, entre uns i altres, les formes d'actuació no són semblants: una vaga en el sector públic acostuma a tenir un cost en l'opinió pública més elevat, i organitzar-se col·lectivament és molt més difícil per als agents de venda per exemple. Tot i

això, s'observa en els darrers anys un augment de la sindicalització en la funció pública i entre els quadres i tècnics. En aquest darrer cas Suècia és un dels països amb la taxa més alta, un 70 %. A Gran Bretanya s'han constituït sindicats de personal científic (ASTMS) i dins dels sindicats generals s'han originat seccions especialitzades. A Alemanya, la DGB ha obtingut una representació dels quadres en l'elecció als comitès d'empresa.

Un altre element important que modifica la composició del treball dependent és l'entrada massiva en certs països centrals d'immigrants procedents de països cada cop més allunyats (nord i centre d'Àfrica, Turquia, Iran, etc...), com a resultat de la nova divisió internacional del treball. Aquests moviments no són nous, i per no remontar-se més lluny, des dels anys seixanta, Espanya, Portugal, Irlanda, Grècia, Iugoslàvia han proveït de mà d'obra als països més industrialitzats. Molt sovint aquests l'han utilitzada per a fer front als cicles expansius i per limitar les pujades salarials. La novetat actual és el lent, però progressiu, retorn als països d'origen d'aquests immigrants, els conflictes generacionals amb els seus fills i les enormes dificultats d'integració de les noves onades.

A la tremenda distància entre els costums i les cultures dels nous arribats -Islàmiques la majoria- s'hia suma l'estretor del mercat de treball. Els enfrontaments són freqüents entre joves i aturats del país «acollidor» i els estrangers que volen ocupar a vegades els mateixos llocs de treball. Aquests problemes i els derivats de la difícil convivència entre els treballadors autòctons i els de fora fan renéixer actituds xovinistes i sovint focus de racisme (França, Alemanya, Gran Bretanya, Suïssa) en la població. També els grups obrers més afectats tendeixen a tancar-se encara més sobre posicions corporatives exigint dels sindicats que defensin les diferències. Això els posa en un compromís entre aquestes demandes, la presa de posició davant de les mesures restrictives dels governs i una actitud moral d'obertura que els havia portat a fer esforços d'assimilació (cursos de formació en els TUC, comissions específiques en la CSC, CFDT i DGB, etc...).

Els processos econòmics i socials no solament estan modificant la composició i els lligams interns de la classe treballadora, sinó també alguns dels espais i valors que l'havien caracteritzat. Cal retornar a reflexionar sobre la fàbrica. Aquesta era la màxima expressió de l'espai productiu. Encerclava el treball i marcava la geografia del seu entorn. El desenvolupament d'una gran quantitat de ciutats ha estat condicionat per les exigències de la producció fabril. El lloc de treball, el taller, era on el treballador passava la major part de la seva vida. En la seva relació amb les eines, amb la màquina, amb els companys és on es formaven les seves categories de coneixement i d'interpretació del món; en definitiva, s'originava una cultura obrera (57). La identitat social i la socialització dels treballadors es plasmava en la fàbrica. Ací es forjava la seva positivitat: el treball ben fet, l'esforç físic,

el domini d'una tècnica determinada, l'ofici, i la seva negativitat: la venda del treball. D'aquestes dues dimensions en sorgia la voluntat d'emancipació individual i col·lectiva. La força del sindicalisme ha arrencat del lloc de treball defensant-lo i projectant les seves virtualitats vers la transformació social.

El cicle 68-73 posa en evidència el doble moviment de reapropiació de les condicions i organització del treball, de conquesta d'una fàbrica que es vol fer pròpia, i del sindicat articulant cap enfora el moviment iniciat en el seu si.

La hipòtesi (58) respecte a la situació que es dibuixa actualment seria que amb la «congelació i la difuminació» (59) de la fàbrica i l'esclatament productiu en la ciutat, és aquesta la que es transforma en l'espai fabril. El barri esdevé el nou pol de referència (60) i de socialització i l'escola el lloc de formació. La desqualificació de la força de treball i la tremenda parcel·lització de les tasques impedeixen la creació d'una cultura del treball. Aquest és viscut més com una obligació desagradable i els horaris, ritmes i jerarquia en el taller són cada cop menys acceptats. Per a la nova incultura metropolitana, la fàbrica i el treball són referències negatives i limitadores del pretès «alliberament». Els valors ja no poden sorgir d'ella, i el sindicalisme no solament li és gairebé impossible organitzar la dispersió del treball que suposa la fàbrica esclatada, sinó de trobar nous objectius que de «lo concret» vagin a «lo general». I això afecta molts sindicalistes per als quals les motivacions profundes i ètiques han estat el motor del que pouaven les energies per a superar les mil dificultats que suposa la vida sindical.

Per fi, caldria senyalar que en gran part com a resultat de la manca de resposta sindical als problemes sorgits amb la crisi, sobretot el de la manca de llocs de treball (per exemple, els joves que cerquen un primer treball no acostumen a ésser admesos en els sindicats), o com a rebuig al conjunt de l'organització social apareixen nous moviments socials (ecologistes, alternatius, pacifistes...). Aquests estan al marge dels plantejaments organitzatius dels treballadors i s'expressen autònomament entorn d'uns valors (insistència en l'aspecte qualitatiu per oposició al quantitatiu), llunyants de les posicions actuals dels sindicats. Aquests són vistos com grans organitzacions burocràtiques que defensen interessos de grups socials ja constituïts insensibles a la ruptura i a la innovació social.

L'exemple dels moviments de dones pot ésser significatiu (61). Després de la important incorporació de la dona al mercat de treball en la dècada dels seixanta, la crisi les expulsa més ràpidament. En la lògica dels sindicats que no són una excepció al sexisme general (la taxa de sindicalització de la dona és menor que la de l'home), hi entra el lluitar contra la discriminació salarial i en el lloc de treball, però lemes com la planificació familiar, la distribució equitativa de les tasques domèstiques,

etc..., o els apareixen com motius secundaris o fins i tot com elements de distorsió respecte als objectius prioritaris i «comuns» a tots els assalariats. També les formes d'actuació sindical poden ésser un obstacle. ¿Cal crear federacions específiques, com ha fet LO a Dinamarca, o són suficients comissions de dones a escala territorial?

De fet, el que està en joc, en aquesta com en altres esferes (cooperativisme per exemple), és l'expressió d'una nova sensibilitat i relacions socials que posen en qüestió una gran part del patrimoni cultural dels sindicats.

La nova situació entroncada amb la crisi econòmica i dels seus primers efectes genera un canvi en l'actitud per part dels empresaris i dels governs enfront de les estratègies sindicals.

Per part dels empresaris i de llurs organitzacions es posa en marxa una política d'atac que tendeix a modificar el panorama precedent en les relacions de treball i a assumir iniciatives de desafiament explícit a la representació i al poder sindical. Es pot parlar de l'inici d'una cursa de recuperació per part dels empresaris del terreny perdut a causa del plantejament ofensiu de les mobilitzacions i lluites sindicals durant el període anterior. Igualment el marc polític es modifica sensiblement.

L'HETEROGENEÏTAT POLÍTICA

Tal com posa en relleu el quadre III, de 1980, ençà, la nota dominant del quadre polític és la seva heterogeneïtat dins d'una basculació genèrica contrària als sindicats (62).

En el centre-nord d'Europa, on en el passat s'havien dut a terme les experiències més avançades en les relacions entre l'esfera política i la sindical, fan l'aparició governs hostils al sindicalisme. El cas més evident és Gran Bretanya, on els conservadors consideren els sindicats com a cada cop menys representatius i el govern expressa la seva aversió envers ells amb mesures legislatives contràries als drets i al desenvolupament sindical, acompanyades d'una àmplia mobilització de l'opinió per desprestigiar els sindicats. Es pot dir, en conseqüència, que per primera vegada, d'ençà els anys 50, la classe obrera i les seves organitzacions s'han vist excloses de l'escena política. Una situació semblant és la promoguda pel govern danès i darrerament pel belga.

En els casos d'aquest darrer país i d'Alemanya (en aquesta arran de les eleccions del 83), les formacions conservadores de govern no gosen d'enfrontar-se directament amb les representacions sindicals, tot i que, per la seva composició i directrius de política econòmica, tendeixen a marginar els sindicats. En el cas d'Alemanya s'interpreta com un trasbals històric, atès que es tracta del país que representava el model més sòlid de l'Estat social socialdemòcrata, construït d'ençà els anys 60.

En d'altres països, com ara Itàlia i Holanda, les formes de govern es caracteritzen per una composició que

exclou el partit o un dels partits expressió de l'electorat popular, però mantenen el reconeixement del paper i de la representació sindical. En el cas d'Itàlia s'exclou el PCI del govern, però es reconeix el pes que assumeixen els sindicats en la governabilitat política i social del país.

En el cas de Suècia (63), d'ençà el retorn dels socialdemòcrates al poder el 1982, es reprèn el model «suec», com l'experiència socialdemòcrata més avançada, amb l'objectiu central d'equitat i solidaritat. Amb tot, també en aquest país es comprova la tendència a deixar de banda els acords i compromisos globals i s'alviren tensions complexes en el terreny distributiu, en els aspectes quantitativs i respecte a les formes innovadores introduïdes, concretament els anomenats «Fons de capital dels treballadors». Aquests han estat considerats per part dels sindicats com el «tercer estadi de la democràcia»; en el primer, la democràcia política ha estat conquerida sota la forma de sufragi universal; en el segon, s'ha creat el benestar de la nació; ara es tracta d'arribar a la democràcia industrial, en què el poder de l'home sobre l'home, a través de la possessió del gran capital i de la direcció de les empreses, hauria d'ésser reduït o eliminat i que l'acumulació econòmica repercutís equitativament en tots els ciutadans.

La posició de la burgesia, en canvi, és la següent: l'empresa privada és el fonament necessari fins i tot per a la democràcia política i cal defensar el pluralisme en el procés de les decisions, cosa que desapareixeria si s'imposessin les propostes del sindicat.

A França (64), arran de la victòria socialista el 1981, després del fracàs de la política econòmica expansiva en un context internacional que limitava fortament les reformes, el govern va haver de revisar els seus objectius socials i acceptar la reducció dels marges de maniobra. Malgrat les dificultats, les primeres mesures legislatives (jubilació a 60 anys, 5 setmanes de vacances) han afavorit el reconeixement de les organitzacions sindicals, de la negociació col·lectiva, dels drets dels treballadors en les empreses (Informe Auroux). Els sindicats han superat la tradicional situació d'exclusió i de marginalitat en el terreny polític. Però, la victòria de l'esquerra no va acompanyada d'una mobilització popular i les esperances socialistes que les seves reformes s'omplissin de contingut en el terreny social s'han vist defraudades. Els partits en el govern veien davallar el seu grau de consens, i en les darreres eleccions perdien la majoria en favor dels partits conservadors, i, novetat important, un grup d'extrema dreta adquiria carta de naturalesa parlamentària.

En conjunt, es pot dir que, d'ençà l'inici dels anys 80, les representacions sindicals han perdut pes en el joc de les parts i dels factors que garanteixen el consens polític, tot i que resten certes excepcions com és el cas de Suècia, Itàlia i Holanda. I, en els casos dels governs més favorables als treballadors, per la pressió dels problemes estructurals, en les seves línies operatives no ofereixen

continguts polítics massa diversos de la resta de governs més hostils als sindicats.

Durant aquests darrers anys, a Europa, disminueixen els acords i les pràctiques negociadores entre l'Estat i les

grans organitzacions socials per governar els problemes estructurals i respondre a les exigències plantejades pels representants dels treballadors.

Es constata un fort augment de la iniciativa de l'Es-

Quadre III

Actituds dels governs envers els sindicats (1980-86), per països

	França	Suècia	Àustria	Alemanya	Itàlia	Holanda	Bèlgica	Gran Bretanya	Dinamarca
1980	Govern conservador C	Govern conservador C	Govern social-demòcrata D	Govern social-demòcrata D	Govern centre-esquerra C	Govern centre-esquerra C	Govern coalició social cristiano-liber. C	Govern conservador A	Govern conservador A
1981	Govern socialista D								
1982		Govern social-demòcrata D							
1983				Govern conservador B	Govern coalició 5 partits C		La mateixa coalició amb més poders B		
1984									
1985									
1986	Govern conservador B		Govern conservador B			Govern centre dreta B			

Aquest quadre necessita explicar-se. L'objectiu és el de senyalar els canvis de l'actitud dels governs envers els sindicats. Els criteris de classificació són relativament formals. Així un govern a priori favorable als sindicats pot adoptar mesures contràries a ells i també succeeix el contrari. Els criteris impliquen una gradació que va de A (molt hostil), quan el govern adopta una posició antagonista i beligerant; B (hostil), quan el govern adopta mesures en contra però accepta el sindicat com interlocutor encara que el resultat de les relacions és imposat pels governs; C (no favorable), quan els governs accepten els sindicats i el resultat de les negociacions, i D (favorable), quan els governs es declaren propici al desenvolupament sindical.

Font: *Elaboració pròpia.*

tat, que assumeix més relleu i poder de decisió. Els governs s'esforcen a recuperar l'exercici de llur autoritat, com a mínim enfront del treball organitzat, en la definició i posta en pràctica de les línies de política econòmica i social.

A Gran Bretanya i a Dinamarca és on més es palesa aquesta tendència. A Alemanya el govern evita normalment la col·laboració dels sindicats i, sovint, intenta llur marginació. Les relacions del sindicat amb el govern, ja fredes des del començament, empitjoren decididament arran de la difícil negociació de les 35 hores setmanals. A Bèlgica, país amb una llarga tradició de compromisos político-socials, el govern, excepte unes mínimes relacions consultives, tendeix a excloure les representacions sindicals de les línies definitòries de política econòmica. Apareix un paper clarament autoritari de l'Estat que es manifesta a través dels poders especials atorgats al govern en matèria salarial i de negociació col·lectiva (65).

A França, no s'ha vist massa afavorida la política de concertació. De fet, les negociacions amb les parts socials han disminuït a partir del segon any del govern socialista. Els condicionaments de la crisi, la divisió dels sindicats i la ruptura entre els dos partits de l'esquerra han ajudat a accentuar les intervencions unilaterals de l'executiu en la política econòmica i en les pròpies rela-

cions industrials, com és el tema dels salaris. En els avenços legislatius abans esmentats no han jugat un paper destacat els sindicats.

Tampoc el «model suec» no té una existència del tot tranquil·la. Després dels conflictes de 1980 per definir l'acord central, aconseguit per la forta pressió del govern sobre els empresaris, l'esmentat model s'ha tornat a introduir amb el nou executiu socialdemòcrata, tot i que, d'ençà el 1983, sorgeixen contrastos i ajustaments entre les propostes negociadores de les parts socials si les preocupacions constants antiinflacionistes del govern.

El cas italià és l'exemple de les possibilitats i els condicionaments per a les pràctiques de concertació, tenint en compte que hi ha uns governs no hostils a aquesta entesa amb els sindicats. De molts anys es manifesta, per part de tots el subjectes implicats, el reconeixement de la necessitat d'aquestes pràctiques; les relacions entre Estat i parts socials s'han anat intensificant; el sistema de les relacions industrials, recentment, s'ha anat progressivament integrant dins del terreny polític. L'any 1983 es signà l'acord trilateral, afavorit pels recursos posats a disposició dels poders públics, intentant de trobar un nou plantejament de les relacions industrials; el de l'any 1984, més directament orientat a dominar el problema de la inflació, ha posat en evidència una decidida incli-

nació envers la iniciativa del govern, lligat amb un paper inèdit dels partits, i ha comportat la ruptura del front sindical i l'aplicació per decret d'una part de l'acord.

La novetat de l'actual dècada és l'existència de condicions objectives i la voluntat empresarial d'augmentar el propi poder i de desequilibrar al seu favor les relacions de força en les confrontacions amb els sindicats i els treballadors assalariats.

ELS EMPRESARIS A L'OFENSIVA

A Gran Bretanya, on és el govern el que protagonitza l'atac antisindical, els empresaris, que de fet aproven totes les mesures restrictives del govern contra els treballadors, no tenen un posicionament unànim: uns, recolzats en les circumstàncies favorables ataquen tot el que poden els sindicats i redueixen al màxim els drets dels treballadors, d'altres, però, són més prudents, tot i pensant en un eventual canvi més o menys immediat del quadre polític en el poder (66).

També a Alemanya, amb uns empresaris preocupats pel manteniment de l'estabilitat i del consens social, només una part sembla estar orientada a escometre frontalment els sindicats. A Bèlgica, però, aquest darrer posicionament empresarial és més estès arreu.

A Itàlia, es tendeix a una recuperació dels valors burgesos i empresarials, i això és un repte envers el paper decisiu jugat en el passat i encara en el present per part dels sindicats, tot i que el reconeixement de les representacions sindicals no està gaire amenaçat. El mateix es pot dir de Suècia, tot i que la perspectiva del control social dels processos acumulatius del capital ha introduït un element decisiu dins el «model» tradicional i dins l'àmbit de les relacions industrials.

A França, el problema s'ha plantejat en unes altres coordenades, per raó de l'acció dels governs socialistes a favor dels sindicats i per la menor presència i influència dels sindicats en el teixit social i productiu.

El que està clar per als empresaris és la convicció de la pròpia capacitat de jugar una part activa en la definició dels criteris d'ocupació i de rendiment del treball, sobretot a través de la flexibilitat de la legislació provinent del passat i la necessitat de crear i aplicar nous models de flexibilització interna i externa (67).

Hom troba, en aquest punt, dues tendències. La primera, a Gran Bretanya i a Bèlgica, es proposa reduir el màxim el nivell de reglamentació de les relacions de treball i reivindicar un paper de proposicions innovadores en les relacions industrials. La segona, a Alemanya i també a Itàlia, consisteix en la voluntat empresarial d'intervenir amb propostes alternatives i correctives respecte als temes de l'acció sindical i sempre en una recerca de reducció dels vincles i les obligacions.

D'aquestes tendències empresarials, se'n deriven dos fenòmens (68). En primer lloc apareix el model «consultiu», de vegades inspirat en l'experiència japonesa, o bé lligat amb els canvis que es produeixen actualment als Estats Units en les relacions de treball. Segons aquest model es proposa la participació directa dels treballadors (un per un o en grups reduïts) i la seva implicació respecte a les condicions i a l'estratègia de l'empresa a fi d'incrementar la competitivitat d'aquesta i la productivitat. El nou model ha tingut una ràpida expansió a Bèlgica amb la creació dels «cercles de qualitat» i es preveu així mateix una difusió a Gran Bretanya a través de la posta en marxa d'aquests cercles, com una mena de grups per a la difusió de la informació, la conservació del lloc de treball per part de nuclis reduïts de treballadors estables. També a Alemanya s'han produït acords semblants.

L'altre fenomen, en part paral·lel a l'anterior, es refereix a la creixent preferència del món patronal envers la negociació a nivell d'empresa, considerada com a més adequada per augmentar el poder i la iniciativa empresarial i per imposar els vincles derivats de la presència de les empreses en el mercat. A més a més de la Gran Bretanya, aquest fenomen és evident a Bèlgica. A Alemanya i a Itàlia, no hi ha una homogeneïtat: les associacions i un bon nombre d'empresaris tendeixen al manteniment d'un nivell de negociació nacional, mentre que alguns altres grups industrials semblen preferir acords o proves de força a cada una de les unitats productives. Fins i tot a Suècia, fa alguns anys està neixent la propensió a la descentralització de les negociacions, sobretot quant a la determinació de la dinàmica salarial.

Quant a l'actitud de les organitzacions patronals envers els pactes entre els Estats i les parts socials, hom troba dues tendències, força lligades entre elles: d'una banda, es constata una reducció de la propensió envers aquest tipus d'acord, i de l'altra, una major implicació dins el terreny polític (69).

La primera tendència és present en aquells països en què els empresaris segueixen o no s'oposen a les orientacions dels governs contraris, o poc interessats, a aquests tipus de negociacions trilaterals. Aquest és el cas evident de Gran Bretanya i Dinamarca; a Bèlgica, malgrat els avantatges aconseguits i que es poden aconseguir amb la política econòmica vigent, es mou en una aversió envers aquestes pràctiques negociadores. A Suècia, encara que per altres raons, els empresaris rebutgen aquest tipus de pràctica. Són més acceptades a Holanda, mentre que a Itàlia existeix una ambivalència deguda a l'oscil·lació entre l'afirmació d'autonomia de les decisions dels actors econòmics i la regulació centralitzada dels factors que més incideixen sobre la competitivitat de les empreses. A Alemanya existeixen fortes reserves envers la concertació a tres, que en aquest país mai no ha acabat de tenir una important acceptació.

Quadre IV

Sindicats més importants per països*		
Sindicats	Nombre afiliats	% Sobre assalariats
Alemanya		
DGB	7.745.000	
DBB (Funcionaris públics)	801.417	
DAG (Empleats)	497.346	
CGB (Sindicat cristià)	299.771	
Total	9.344.447	38,6
Gran Bretanya		
TUC	10.415.000	
Altres	1.030.000	
Total	11.445.000	47,6
Bèlgica		
CSC	1.339.000	
FGTB	1.126.000	
CGSLB	174.000	
Total	2.639.000	74,6
Suècia		
LO	2.195.000	
TCO (Empleats)	1.002.000	
Total	3.197.000	73,0
Itàlia		
CGIL	4.556.000	
CSIL	2.953.000	
UIL	1.351.000	
Total	8.860.000	44,4

França		
CGT	1.980.000	
CFDT	1.000.000	
FO	800.000	
FEN (Ensenyament)	500.000	
CGC (Quadres)	300.000	
CFTC (Sindicat cristià)	260.000	
Total	4.840.000	24,0
Holanda		
FNV	1.055.000	
CNV	300.000	
RMHP	145.000	
Total	1.500.000	40,0
Àustria		
ÖGB	1.600.000	60,0
Dinamarca		
LO	1.400.000	
FDTF (Funcionaris públics)	250.000	
Total	1.650.000	70,0
Espanya**		
CCOO	383.189	
UGT	≈ 300.000	
USO	40.000	
ELA	45.000	
INTG	12.500	
CNT i d'altres	≈ 30.000	
Total	810.689	10,7

(*) Les dades recollides en aquest quadre es refereixen a l'any 1983 i les fonts són les declaracions dels propis sindicats. (**) Les xifres que es donen usualment es refereixen a l'afiliació. En aquest cas s'ha preferit donar les de cotització ja que s'ajusten molt més a la realitat sindical en l'Estat espanyol. Totes elles s'extreuen de documents congressuals, on, en funció de les votacions dels delegats, les xifres són més fidedignes.

La segona tendència, és a dir, la d'aconseguir per part dels empresaris una major incidència en el terreny polític, hom la troba en els països en què les empreses no estan d'acord amb les polítiques dels respectius governs, com a França, o bé en països en què els executius no són directament favorables als treballadors ni tampoc no els ataquen frontalment (Alemanya, Itàlia). En aquests casos es constata la voluntat que el quadre de les opcions polítiques se subordini a les exigències de l'economia, i que les exigències sindicals es vagin cobrint o donant

resposta segons ho facin possible els avenços i conquestes en l'ordre econòmic.

Durant la primera part de la dècada dels 80, els sindicats han perdut poder social i capacitat de convocatòria. En síntesi es pot constatar que la generalitat de les experiències sindicals han experimentat un fenomen de replegament en relació amb els seus objectius globals i específics i amb les conquestes aconseguides durant les dècades precedents. Aquest replegament no es pot dir que hagi estat homogeni en tots els països. En cada país

Quadre V

Evolució de l'afiliació sindical per països (en milers)*

	Alemanya		Gran Bretanya		Bèlgica		Suècia		Itàlia		França		Espanya	
	(1)	% (2)	(1)	% (2)	(1)	% (2)	(1)	% (2)	(1)	% (2)	(1)	% (2)	(1)	% (2)
1970	6.713 ⁽³⁾	30,0	11.179	47,7	1.927		2.380							
1971	6.869	30,1	11.127	47,9	2.012		2.463							
1972	6.986	30,5	11.349	49,4	2.112		2.521							
1973	7.168	30,9	11.444	49,2	2.189		2.582							
1974	7.406	31,9	11.755	50,4	2.293		2.663							
1975	7.365	31,9	12.026	51,1	2.421		2.768							
1976	7.400	32,2	13.386	52,2	2.474		2.881							
1977	7.471	32,4	12.846	53,4	2.517		2.967		8.445	49,0				
1978	7.752	33,3	13.112	54,1			3.012		8.681	48,9				
1979	7.844	33,3	13.447	55,4			3.054		8.816	48,4				
1980	9.486	39,7	12.947	54,1			3.096		9.005	48,6				
1981	9.571	39,6	12.182	52,0	2.639	74,6	3.115		8.930	47,9	4.840	24,0		
1982	9.459	39,0	11.445	47,6			3.150		8.905	46,5				
1983	9.343	38,6					3.197	73,0	8.861	44,4			811	10,7

(*) Xifres donades pels propis sindicats. Xifres prou fiables tret del cas de França, on els experts rebaixen el 24 % a un 18 % d'afiliació. Veure Reynaud, J.D.: «I sindacati Europei fra il 1983 e il 1984». Ed. Il Mulino. Bolònia, 1985 (pàg. 261). (1) Nombre d'afiliats als Sindicats. (2) Percentatge de sindicalització sobre total assalariats. (3) De 1970 a 1979 el nombre d'afiliats es refereix només al sindicat DGB; de 1980 a 1983, inclou també la DBB, DAG i CGB.

Font: Elaboració pròpia a partir de les declaracions i documents dels sindicats.

han variat segons el context polític i econòmic, i les respostes sindicals també han estat diverses en uns i altres. Amb tot, però, aquest fenomen de replegament significa, en tot cas, el final d'un tipus d'estratègia reivindicativa de l'acció sindical.

Els quadres IV i V donen idea dels sindicats més importants per a cada país i l'evolució de l'afiliació. Aquesta globalment ha disminuït, però una vegada més és obligat especificar les circumstàncies de cada país. Suècia manté l'elevat nivell precedent. A continuació, hi ha tres països en què la sindicalització té una davallada quantitativament poc important: Bèlgica, que encara conserva unes taxes altes de sindicalització; Alemanya, que experimenta un lleu descens en relació al punt més alt aconseguit el 1981; Itàlia, amb una baixa reduïda, però que va seguint any rera any. Gran Bretanya, en canvi és el país en què la caiguda de sindicalització ha estat més espectacular; després d'haver arribat al màxim nivell el 1979 amb 13,5 milions d'afiliats, el TUC ha davallat a poc més de 10 milions, xifra que és inferior a l'existent a començament de la dècada dels 70; la davallada s'inicià el 1980 al cap d'un any de l'assetjament dut pel govern conservador en contra dels sindicats i dels drets sindicals. Una semblant reducció afecta el sindicalisme francès, sobretot la CGT, mentre que la CFDT es manté

estable i es consoliden els sindicats més moderats com Force Ouvrière i la confederació de quadres. El 1983, la CGT no superaria gaire els 1.200.000 afiliats, i la CFDT es mouria sobre els 800.000. Per exemple la Federació dels metal·lúrgics, la més forta de la CGT, ha passat de 420.000 inscrits el 1974, a 300.000 el 1979 i a 250.000 el 1982, és a dir una caiguda del 40 % en 8 anys (70).

Tanmateix el que és interessant de senyalar és que en els països on els nivells de sindicalització s'han mantingut alts s'ha modificat la composició dels afiliats, els motius de l'adhesió i els nivells de participació i militància sindical. En efecte, es comprova que baixa el percentatge dels sindicalistes dels sectors industrials que en alguns casos és compensada per treballadors del sector públic. També l'edat es modifica i els sindicats tenen creixents dificultats en sindicalitzar els joves que aconsegueixen entrar en el mercat de treball estable. Els joves no se senten atrets pels sindicats i aquests s'envelleixen i renoven dificultosament els seus quadres.

A més, en països com Bèlgica i Alemanya, els sindicats mantenen altes taxes de sindicalització per raó en gran part dels serveis que ofereixen. Tenen Banques, Mútues, gestionen l'atur, empreses de viatges, de turisme, de transports, construcció, etc... És a dir, ofereixen un tutelatge i seguretat en moltes esferes de la vida

no solament social sinó també econòmica. Els obrers es mantenen o entren en els sindicats pels avantatges materials que els ofereixen amb els propis serveis. Això fa que sindicats tan reacs com els Italians a oferir aquest tipus d'activitats estiguin reconsiderant llur posició. De fet la UIL fonamenta la seva darrera proposta en aquesta línia d'oferta general de serveis per a tots.

Tampoc no deixa d'ésser significatiu que si bé la taxa de sindicalització continua essent important, l'adhesió tendeix a ésser passiva i els graus de participació, militància i convenciment han disminuït. Les organitzacions no aconsegueixen entusiasmar i rarament incorporen nous continguts, lemes i formes organitzatives connectades amb les demandes més qualitatives actuals.

LA CONFLICTIVITAT

La tendència més generalitzada en els vuitanta és la de la disminució del nombre de vagues en relació als percentatges del cicle 68-73. Però tal com palesa el quadre núm. 1 els nivells mitjans són superiors als de la fase 1959-1967. Això succeeix a tot arreu, excepte a Suècia i Noruega.

Però, tanmateix, l'aspecte que sobresurt és l'aparició de certs conflictes amb una forta implicació sindical (llarga durada i àmplia participació) i derivacions polítiques. En aquest sentit cal recordar a Bèlgica la lluita dels funcionaris públics el 1983 i de les més recents de maig de 1986, les vagues i les manifestacions a les zones de la crisi siderúrgica a França, la lluita dels metal·lúrgics alemanys per les 35 hores setmanals, la dramàtica resistència dels miners anglesos i les manifestacions a Dinamarca. Aquests episodis presenten nombroses peculiaritats, però hi ha un aspecte comú a totes elles: el seu origen es troba en l'empitjorament de les condicions del mercat de treball i en l'oposició a les decisions dels governs en el tema del resanejament de l'economia i de la reducció del dèficit públic i de la inflació.

A més, cal subratllar dos aspectes també significatius: els conflictes es desenvolupen, tant en països amb una tradicional propensió a la vaga, com amb uns sistemes estables de relacions industrials; i, en segon lloc, tots ells es caracteritzen per forta càrrega de duresa, unes formes conflictives més pròpies de períodes anteriors i uns enfrontaments i ruptures entre els actors de les relacions sindicals.

Cal recordar, a més, que els principals i més aspres conflictes, durant aquest període, van lligats a situacions en què perillen els llocs de treball, sigui per les reestructuracions d'empreses, sigui pel tancament d'aquestes.

Un altre tret comú és la creixent insensibilitat envers els conflictes laborals que es manifesta en altres capes de la població. Fins i tot en certs països (Anglaterra, Alemanya, França) el que hom anomena l'opinió pública ha manifestat una certa hostilitat a les vagues sobretot quan aquestes afecten serveis públics o punts claus de l'econo-

mia del país. També cal dir, però, que en determinats casos quan la reestructuració afecta el conjunt d'una regió, la solidaritat torna a jugar un paper important (minería i siderúrgia a Valònia per exemple) i la població s'aglutina a l'entorn de la lluita obrera.

Gran Bretanya té uns nivells de conflictivitat baixos, i encara es dona sovint que alguns dels conflictes no són aprovats pels aparells sindicals, el que comporta un enfrontament entre la base sindical i les corresponents direccions.

A Bèlgica, sobresurt la vaga de serveis públics en defensa del poder adquisitiu dels salaris i els avantatges socials que es posseïen ja de temps, així com una certa convergència unitària dels tres sindicats en els esdeveniments d'enguany.

A Alemanya, la conflictivitat —excepte la lluita per les 35 hores setmanals— és més aviat modesta, tot i que hi ha algunes lluites articulades en diversos sectors, sobretot en defensa del lloc de treball.

A França, la conflictivitat disminueix profundament, però sembla ser més aviat fruit de la resignació que no pas d'una opció estratègica sindical. A l'administració pública es donen algunes vagues, amb una baixa participació. Sobresurten els conflictes de la Talbot i de la siderúrgia del Nord, en defensa dels llocs de treball, i en els quals es donen fortes tensions i enfrontaments entre les bases i les estructures sindicals, i entre les pròpies organitzacions sindicals.

A Suècia, es constaten un cert nombre de vagues «espontànies», sobretot lligades a les negociacions col·lectives d'algunes empreses. És una pràctica que a final de la dècada dels 70 havia desaparegut, però que s'havia desenvolupat notablement als inicis de la mateixa dècada.

L'ESFERA POLÍTICO-INSTITUCIONAL

La presa de posició en aquest terreny ha comportat conseqüències evidents sobre les estratègies de cada una de les organitzacions sindicals i sobre les relacions a cada país entre les diferents forces sindicals. S'evidencien les següents tendències: el pes del quadre polític roman determinant, per bé o per mal, a tots els països; les dificultats estructurals o d'ordre polític contribueixen a descobrir divisions i distàncies estratègiques entre les representacions sindicals, sobretot en els ambients de tradicional pluralisme sindical; augmenten les tensions a l'interior de les organitzacions i en l'articulació de les estructures perifèriques amb el nivell central.

En aquest tema, la pitjor situació sembla ésser la viscuda pels sindicats anglesos. La marginació sindical deguda a la política del govern és agreujada per la crisi profunda que afecta el partit laborista i per l'afebliment progressiu de la seva influència sobre els treballadors, sobretot en les noves generacions. Respecte a aquesta situació política, s'ha evidenciat una substancial divisió

del sindicat. Exemples d'aquesta són: la resolució del TUC, el 1983, d'establir pactes amb l'executiu conservador, amb la consegüent reducció dels contactes amb els laboristes; la lluita dels miners, amb una diferent interpretació per a uns i per als altres, i la manca d'un comportament de solidaritat i d'unitat per part de la resta, malgrat el nivell de dramatisme i repressió donats durant aquest conflicte.

A Itàlia, les relacions amb els poders públics han determinat divisions importants entre les tres centrals sindicals. Sobre temes i formes de les polítiques negociadores, després d'un període de relativa convergència, s'ha donat un trencament el febrer de 1984. De fet, però, el sindicat es manté com a interlocutor dins l'escena política i amb una presència important en els ambients productius, com a correctiu de la creixent centralització de les relacions industrials.

A Bèlgica, les maneres de fer del govern de centre-dreta han significat una ruptura entre els dos principals sindicats (CSC i FGVB), entre les possibilitats d'adaptació i la voluntat d'oposició, tot i que darrerament hi ha hagut iniciatives comunes, posant com a punt prioritari el tema de l'ocupació.

A Alemanya, s'ha aconseguit impedir la caiguda de la influència política del sindicat, ja sigui per la força i potencialitat del partit socialdemòcrata (SPD), ja sigui per la lluita sindical per la reducció de l'horari de treball. Aquesta lluita ha demostrat una forta radicalització de l'experiència sindical i ha obert espais de solidaritat entre els diferents sectors i una relativa homogeneïtat estratègica.

A França, el reconeixement dels sindicats no ha modificat massa el seu nivell d'inferioritat respecte als partits i respecte a l'Estat; l'acció d'aquest ha contribuït a fer créixer les divisions tàctiques i estratègiques entre la central socialista i la comunista.

De forma general les relacions amb els partits amics s'han refredat, sigui perquè quan han estat en el govern, a causa dels pocs marges econòmics i internacionals, aquests no han respost a les expectatives sindicals, sigui perquè des de l'oposició han volgut influenciar en els sindicats per integrar-los en la seva estratègia, augmentant les reticències d'aquests i polaritzant les relacions intersindicals en els països amb pluralisme sindical. Per altra banda, l'entrada dels sindicats en el marc polític, pel biaix de la concertació anterior, dels pactes, de la participació institucional, els tendeix a identificar amb ell, els situa en un terreny relativament desconegut i en el qual els instruments i les formes de negociació sindicals tradicionals no valen. El pas d'interlocutor social a interlocutor polític no és fàcil, i a més xoca amb les organitzacions polítiques que no veuen amb bons ulls la seva possible marginació.

La negociació col·lectiva, durant aquest període, ha sofert un fort impacte a causa dels condicionaments i les implicacions polítiques de l'acció sindical, circumstància que ha fet que es reduís l'autonomia de les relacions industrials.

A més d'aquests condicionaments polítics, els processos negociadors s'han vist influenciats per la competitivitat de les economies d'EEUU i del Japó i per la disponibilitat de capital provinent d'aquestes àrees capitalistes, així com pel fet que en aquests països estan vigents criteris i condicions d'ocupació menys vinculants per a les empreses.

Els sindicats europeus tenen un repte que fa referència a la fesomia intrínseca de la pròpia negociació col·lectiva, atès que, durant els decennis de continu desenvolupament econòmic i de creixent poder sindical, la negociació s'ha plantejat permanents objectius reivindicatius i un plantejament rígid legislatiu de les condicions de treball.

Darrerament els objectius reivindicatius apareixen com a menys assequibles i posats en discussió per part dels governs, dels empresaris i dels experts econòmics.

L'evolució dels salaris reals marca globalment una flexió, i això és degut més a dificultats de naturalesa política que no pas a la feblesa negociadora dels sindicats.

Però, potser, el repte toca sobretot la pròpia normativa de les condicions del treball assalariat. Van creixent, en efecte, les exigències d'una nova i més gran flexibilitat del treball, fruit de la pressió que els empresaris van fent sobre els propis sindicats i sobre les exigències plantejades per aquests.

A més a més, la tendència empresarial exposada abans, segons la qual hi ha una voluntat de portar la negociació col·lectiva de les condicions de treball al nivell més descentralitzat possible, l'empresa es veu afavorida per les dificultats d'arribar a uns acords generals. D'una banda, això pot correspondre a l'estratègia empresarial d'afeblir al màxim els sindicats, o bé pot conduir a nous punts d'equilibri entre flexibilitat i negociació.

A part d'aquests dos temes, objecte de la negociació col·lectiva (el cost del treball i la reglamentació de l'ocupació), n'hi ha dos més d'importants, que són: els horaris de treball i la defensa de l'ocupació. I aquests, sovint, estan lligats fortament a les intervencions paral·leles dels governs.

La reducció de l'horari de treball ha esdevingut un tema present en tots els països i, excepte a Suècia, connectat més o menys explícitament a l'ocupació. Tant a Gran Bretanya, com a França i a Bèlgica, i sobretot a Alemanya, ha estat un objectiu reivindicatiu present en l'estratègia sindical negociadora. En aquest darrer país, la negociació de les 35 hores setmanals fou motiu d'una forta conflictivitat precisament en un país no gaire significat per aquest indicador en l'acció sindical.

A part d'aquestes dades comunes als diferents països, es poden observar qüestions peculiars a cada un d'ells. Així, per exemple, a Gran Bretanya, un dels temes preocupants, objecte de negociació, ha estat l'excessiva abundància de mà d'obra sobretot en la indústria pesada i en el transport. En el terreny de l'administració pública la tendència que es va imposant és que el propi govern determini els augmentos salarials dels funcionaris, passant per alt la possibilitat d'una negociació. Els augmentos salarials, en general, es van mantenint per sobre de l'augment dels preus, circumstància que és factible per les reduccions del personal ocupat i pels augmentos constatats de productivitat. En alguns moments s'inscriuen lleus avenços relatius en la perspectiva d'una major democràcia industrial.

A Bèlgica, s'ha arribat a uns acords de reducció d'horaris en funció de nova ocupació, però a la pràctica són uns acords molt difícils de controlar per part dels sindicats. A l'administració pública, amb la proposta del govern de reducció de salaris i dels avantatges socials, es desenvolupà, el 1983, com s'ha dit abans, la més gran vaga que es donava a Bèlgica d'ençà els darrers vint anys. Així mateix, i arran d'aquest moviment vaguístic, s'ha intentat reduir la legislació sobre el dret de vaga, i en l'agenda del govern hom troba la voluntat de dur a terme una profunda revisió del sistema de seguretat social, un dels més avançats. Això ha conduït a la unitat d'acció dels dos grans sindicats i a grans mobilitzacions, durant el darrer mes de maig, desconegudes a Bèlgica de feia varis decennis.

A Alemanya, l'esmentada negociació de les 35 hores setmanals, serví per plantejar el tema preocupant de l'ocupació, atès que l'atur afecta nous grups de treballadors, a més dels més febles, com fins fa poc, estrangers, dones, vells. Quant als salaris, malgrat que formalment estiguin per sobre de la inflació, el seu poder adquisitiu real ha minvat a causa del nou sistema d'impostos. El govern orienta la seva política envers els funcionaris públics en la direcció d'un bloqueig dels seus salaris.

A França, arran de l'arribada del govern socialista (1981), quant a la negociació col·lectiva es constatà un augment de la iniciativa de l'Estat en totes les reformes i avenços, i paral·lelament una disminució de la dels sindicats. Aquests, sovint es limiten a aplicar les noves directrius emeses pel govern (democratització sector públic, més implicació dels Comitès d'Empresa en les polítiques de les empreses públiques, reforma de les pensions, manteniment del nivell d'atur per mitjà de diferents mesures, etc.). En el sector terciari, sobretot, s'ha arribat a nombrosos acords relatius a la reducció dels horaris de treball. No hi ha acords de concertació global, i continua la tendència a una màxima descentralització de la negociació a nivell d'empresa.

A Suècia, s'avança en la consecució de noves cotes de salari social, així com es controla el nivell d'atur, situat en un 3 %, a través de programes de sosteniment de l'ocupació i de qualificació professional. Els sindicats, després d'uns anys d'acceptar la reducció dels salaris reals a fi de contenir la inflació en un 4 %, negociaren una solució solidària, consistent en increments més elevats per als treballadors menys pagats i disponibilitat, per tant, dels sectors més forts (metall, construcció) a ajudar els més febles (comerç).

PÈRDUA DE FUNCIONS

Entre altres funcions, els sindicats són uns òrgans de mediació, de transmissió d'unes peticions sorgides del món del treball vers el sistema econòmic i social. En fases expansives, la tasca de recollir, seleccionar, filtrar les demandes i aconseguir resultats no era especialment problemàtic ni en la tradició unionista, on l'avenç en un sector repercutia en el conjunt, ni en la tradició d'oposició de classe, on l'estratègia de conjunt tractava d'igualar diferències i tenia en compte els aliats potencials (jubilat, etc...).

Però en els anys vuitanta aquestes funcions s'han reduït notablement. Primer, perquè en la fi de la cadena de representació s'obtenien resultats ben minços, no solament pels pocs marges econòmics, sinó també perquè l'entrada en el sistema polític obliga els sindicats a moderar les peticions en funció dels interessos generals i dels grans objectius de la política econòmica i social o en funció de determinades conjuntures polítiques. Segon perquè la segmentació de la classe obrera i la cristallització d'interessos particulars i sectorials impedia la capacitat d'agregació i conjuntació de les demandes. En aquest sentit el retorn de la negociació col·lectiva a l'àmbit empresarial ha reforçat aquesta tendència. A més en els països on la representació en aquest àmbit no és un òrgan pròpiament sindical, com a Gran Bretanya i a Alemanya, la diferència entre la petició en l'interior de la unitat productiva i la formulada en l'exterior tendeix a augmentar.

Davant d'això, ultra la burocratització, els estrangulaments dels circuits informatius i decisionals, etc... les organitzacions sindicals, o bé es troben confrontades a assumir el particularisme reivindicatiu entrant en contradicció amb el paper de subjecte sòcio-polític i perdent legitimitat global, o bé prefereixen intervenir en aquest terreny i perden força i legitimitat en les pròpies bases. En part això explica el sorgiment de grups sindicals independents en determinades categories (controladors aeris per exemple), les tensions entre els treballadors i els seus representants (Fiat italiana), entre els diversos nivells de l'organització sindical, i entre els diversos sindicats quan agafen òptiques oposades.

Malgrat els esculls, les dificultats i les crítiques que es recullen en aquest dossier, els sindicats són organismes vius a vegades difícils d'agilitzar, però que responen, millor o pitjor, als reptes plantejats. Hom ja ha vist, per exemple, que davant l'estretament de la negociació col·lectiva i d'altres canals, dirigien els seus passos vers l'esfera polític-institucional. En els actuals moments, l'intercanvi polític sembla bloquejar-se. No per això, les organitzacions sindicals deixen d'ésser un gresol de formulacions, de propostes concretes, que si no fossin explicitades, encara que sintèticament, no es podria comprendre la complexitat i ebullició del món sindical (71). Fins i tot es podria afirmar que si hom resta només en el nivell de les grans estratègies, ignoraria un dels seus trets més cabdals: la resposta més o menys tàctica a les vicissituds quotidianes (72).

Des d'aquesta perspectiva, el repàs de les propostes concretes s'ha de fer país per país, sindicat per sindicat.

Gran Bretanya. A Gran Bretanya, els conservadors des de 1979, però encara més reafirmat d'ençà la victòria esclatant de 1983, han declarat i practicat una política de «labour exclusion» i de retorn als principis del lliberalisme econòmic. Això ha estat sostingut i aprofitat per una part de l'empresariat.

D'ençà del congrés del TUC de 1983 i ratificat en el de setembre d'enguany, la corrent majoritària ha defensat la tesi de prendre distàncies amb el Partit Laborista i de no oferir flancs d'atac als conservadors, fins i tot tenint un diàleg amb ells. Durant 1979-1980 el TUC va promoure marxades i manifestacions generals contra la política governamental. L'any 1982 també intentà organitzar, amb escàs èxit, campanyes contra la nova legislació en matèria de relacions industrials. Però els migrats resultats aconseguits, i molt especialment la dura lliçó de la vaga dels minaires, fa que d'ençà el 1982 l'atenció s'hagi dirigit cap a accions descentralitzades de protesta i adoptar una «via realista» envers l'aturament de les conseqüències més negatives de l'acció governamental (salari, horaris, pensions, etc...).

En el congrés de 1983, el TUC va decidir d'organitzar campanyes en favor d'introduir un salari mínim reconegut per la llei i a través de la negociació col·lectiva obtenir la setmana laboral de 35 hores. També un vell tema resorgia en aquest congrés: el de la creació d'una banca que amb la col·laboració del Cooperative Bank, de 27 sindicats (7 milions d'inscrits), dels fons dels pensionistes, de les autoritats locals, constituïran el capital inicial destinat a finançar inversions industrials a llarg termini.

Bèlgica. A Bèlgica, l'any 1982 el govern obtenia els anomenats poders especials que significaven que les seves mesures d'austeritat no havien d'ésser aprovades pel Parlament. La concertació social, iniciada després de la II Guerra Mundial, quedava suspesa i els sindicats només passaven a ésser consultors. El 20 de gener de 1983,

CSC i FGVB firmen una declaració conjunta oposant-se a la reforma de la seguretat social, el manteniment del poder adquisitiu dels salaris que, a causa de la supressió de la indexació automàtica, havien disminuït fortament des dels inicis de 1980, el tercer objectiu és el d'aconseguir una redistribució del treball disponible, i el quart és el de la defensa del nivell d'ocupació a través del desenvolupament d'una política industrial adaptada a cada regió i compensacions entre els treballadors en atur i els ocupats.

Malgrat aquesta declaració, la vaga unitària de febrer de 1983, la vaga dels funcionaris de setembre, etc., les divergències entre les centrals són fortes, tot i que entre la CSC i la FGVB valones es produeixen certs apropaments. Això es palesa en la insistència de la FGVB en la idea de control dels treballadors sobre l'organització i les condicions de treball, la nacionalització de certs sectors estratègics, mentre que la CSC ho fa sobre la democràcia econòmica, la distribució de l'acumulació després de pagar la factura energètica i el preu del diner i les noves tecnologies. El pes dels respectius partits i dels moviments, dels difícils equilibris entre les regions (País Flamenc, Valònia, Brussel·les), de les tradicions sindicals (laica i cristiana), i sobretot de la diversitat de les situacions econòmiques de cada zona, juntament amb la diferent implantació sindical (majoria socialista a Valònia, majoria cristiana al País Flamenc) dificulten la conjunció de les propostes sindicals (73).

França. A França, les organitzacions sindicals s'han trobat amb la novetat, sota la cinquena República, d'un govern socialista i comunista, i les seves propostes han estat molt dependents del marc institucional. La CFDT, malgrat la seva decisió de «recentrament sindical» de 1979-1980, es troba en la circumstància no volguda d'ésser el sindicat del govern. La CGT no pot exercir la funció clàssica de sindicat d'oposició. Això dona ales a FO que llança la consigna d'ésser «el sindicat que continua essent un sindicat», tot criticant les organitzacions partidistes i polititzades. Els seus arguments més usuals sobre l'autonomia, la defensa de les institucions paritàries i de la negociació col·lectiva tenen molt més ressò en un clima de decepció creixent provocat pels plans governamentals de «rigueur» de 1982 i 1983. La defensa pragmàtica dels interessos dels treballadors i l'acceptació d'una solució pactada sobre la relació salaris / inflació afavoreixen la seva imatge en el món empresarial i en el dels treballadors decepcionats per uns grans projectes que no es materialitzen. Això explica el seu notable avenç en les eleccions socials (comitès d'empresa, «proud'hommes», caixes de seguretat social) de 1982 a 1984 (74).

També la CGC (quadres) progressa aprofitant hàbilment aquestes circumstàncies i el que hom ha anomenat «le malaise des cadres». La pressió fiscal, els canvis de la política econòmica, l'amenaça de l'igualitarisme i de la invalidació de la jerarquia pels drets d'expressió atorgats

als treballadors i l'aspiració de diverses categories d'accedir a l'estatut de quadres són els temes llançats per aquest sindicat contra la «gestió catastròfica del govern socialista». La CFTC treu igualment partit de la situació, conservant la seva imatge de moderació i situant-se al redós de les mobilitzacions importants en defensa de l'escola privada.

La CGT, durant el període de presència de ministres del Partit Comunista en el govern, es veu forçada a assumir posicions moderades. Fins i tot accepta la disminució d'un terç de la plantilla en el cas de Chapelle-Derbly i de 1.000 treballadors en el dur conflicte de la Talbot. A partir de 1984 intenta reaccionar i el mes d'octubre de 1985 convoca, sola, una jornada de lluita que havia de coincidir amb una vaga de la Renault, tradicional «fortalesa obrera» i de forta implantació de la CGT. Però en la Renault els treballadors forcen un acord i la jornada no obté l'èxit esperat. Aquest fet és significatiu de la creixent incapacitat de les centrals franceses de portar a terme mobilitzacions massives en aquest període.

La creixent inserció de les centrals majoritàries en el marc institucional que comporta una responsabilització econòmica –declaracions dels leaders de la CFDT sobre el «dret de les empreses d'adaptar-se a l'evolució»–, les situa en el terreny de la flexibilitat de l'ocupació (juny-desembre 1984). Terreny incòmode on la CFDT volia la reducció de la durada del treball sense una compressió salarial. També proposava la creació d'uns Fons Salarials segons la qual una part d'aquests quedaven congelats i utilitzats per a les inversions. El govern acceptava la proposta, però no així ni la patronal, ni els altres sindicats. En qualsevol cas, l'alleugerament de la regulació social proposada (horaris laborals, treball precari, umbrals d'aplicació de la legislació social, etc...) no obtenia gaires contrapartides (negociacions prèvies en cas d'acomiadaments col·lectius i d'inversió tecnològica). Una vegada més, per al cas de França, es planteja la manca de vitalitat de la negociació col·lectiva i les dificultats sindicals d'ésser els capdavaners de la dinàmica social.

La nova majoria actual i les dues propostes de llei, una que va en el sentit de lliberalitzar l'acomiadament i l'altra sobre la possibilitat de negociar la distribució de les 38 hores de treball són noves variables que gravitaran sobre les capacitats propositives dels sindicats francesos.

Itàlia. A Itàlia, el paper d'interlocutor imprescindible dels sindicats, acceptat tant pels governs, com pels empresaris, marca les negociacions tripartites dutes a terme el gener de 1983 i el febrer de 1984. En les primeres, l'objectiu comú per a tots era dominar el creixement de la inflació i l'excessiva elevació del dèficit públic. Això comportava una revisió de «la scala mobile» que havia estat la conquesta unitària dels sindicats més so-

bresortint dels darrers anys, i que mantenia automàticament i trimestralment el poder adquisitiu dels salaris.

La renúncia –o retallada– d'aquest instrument sindical, comportava per als treballadors mesures per al manteniment de l'ocupació, avantatges fiscal i de protecció social, sobretot. També es preveia un nou enfocament de la negociació col·lectiva en una línia d'una major centralització, la qual cosa dificultava la tradicional i forta participació dels treballadors a tots els nivells de la negociació.

Al cap d'un any, es plantejaven unes noves negociacions, però durant els mesos precedents s'havia originat un fort debat entre els tres sindicats, la qual cosa havia creat un ambient d'inquietud i d'enfrontaments, com feia anys que no es constataren. La component comunista de la CGIL es va oposar a uns nous acords, al·legant que el sacrifici que suposava la renúncia a «la scala mobile» de cap manera quedava compensat pels avenços i avantatges de les mesures a favor dels treballadors. El grup dirigent del PCI i de la component comunista de la CGIL no estaria disposat a acceptar cap tipus d'implicació del sindicat en les polítiques econòmiques socials, si no és a canvi que el partit pugui entrar dins l'àrea de govern (75). Davant el trencament de les negociacions, el govern –en aquell moment amb el primer ministre socialista– va fer un decret recollint una part dels temes que havien estat objecte de les converses prèvies (rebaixar quatre punts l'escala mòbil, preus, assegurances familiars...).

La CISL, segon gran sindicat, que més incorpora els nous continguts emergents, acusava la CGIL que la seva defensa de l'escala mòbil tenia una profunda motivació política, donada l'arribada dels socialistes al cap del govern. Per a la CISL es tractava d'acceptar la corresponsabilització dels sindicats en la marxa de l'economia tot intentant disminuir les taxes d'inflació i negociant contrapartides.

Aquests fets agreujaren la desunió entre els sindicats, que a hores d'ara encara no s'ha pogut recuperar en els graus anteriors.

Al cap de pocs mesos, el PCI va promoure un referendun sobre el manteniment de «la scala mobile», amb la finalitat de tornar a la situació anterior als pactes de 1983. Aquest partit i la component comunista de la CGIL foren els capdavaners d'aquesta campanya, que van perdre, el juny de 1985, però per uns marges poc importants (45,7 contra el 54,3 %). Els altres dos sindicats i la component socialista de la CGIL votaren a favor de la proposta del govern. D'aquesta manera, quedà reformada i retallada «la scala mobile».

Cal destacar així mateix la vaga general que promogueren unitàriament els tres sindicats el novembre de 1984, amb una participació de 18 milions de persones, per aconseguir una reforma fiscal que afavorís els treba-

lladors assalariats, creació d'un impost sobre el patrimoni i una lluita més forta contra la inflació.

A part d'aquests esdeveniments, que han estat sens dubte els més transcendents de tots els que ha viscut el sindicalisme italià en la present dècada, cal subratllar la tendència per part dels sindicats, preferentment de la UIL, a incrementar els serveis de tot tipus.

Els darrers congressos de les tres centrals celebrats durant el 1986, a més a més d'insistir en el greu problema de l'atur i la necessitat de creació de nous llocs de treball, els sindicats han esmerçat una gran part del temps del congrés en retrobar noves respostes i plantejaments sindicals enfront de la canviant situació de la classe obrera i de la societat en general. La UIL, per exemple, ha posat l'accent en el sindicat obert, és a dir no limitar-se a donar respostes als treballadors dins de la fàbrica, sinó com a ciutadans (millorar la qualitat de vida de la convivència social) i com a consumidors (problemes del medi ambient, propugnar l'equitat fiscal, promoure la reforma del sistema de seguretat social, etc.).

Suècia. A Suècia, una de les novetats més específiques ha estat el debat que ja s'inicià durant la dècada dels 70 a partir de la proposta Meidner sobre la possible creació dels anomenats «fons de capital dels treballadors». El seu fonament és una més justa distribució de la riquesa i la democratització del poder econòmic. Els objectius d'aquests fons s'han anat definint de la següent manera: sostenir la política salarial; evitar la concentració del poder i de la riquesa en la societat; augmentar la influència dels treballadors dependents en qüestions econòmiques i industrials; contribuir a l'acumulació del capital en funció del progrés econòmic.

El mes de gener de 1981 la comissió paritària de sindicats (LO) i patronal (SAP) va presentar un projecte concret. El fons serà finançat per una detracció de l'1 % sobre el salari i d'un 20 % sobre els beneficis que excedeixen el nivell normal, que s'estableix sobre els índexs d'interès bancari i d'inflació, aproximadament entre un 15 i un 20 %. La gestió dels fons així recollits serà feta pels responsables de l'organisme que regula les pensions, però serà distribuït a 24 fons provincials que l'utilitzaran per comprar accions i obligacions. Els drets de vot que es deriven d'aquestes accions es repartirà meitat per meitat entre aquests 24 fons i els representants dels treballadors de les empreses. Un dividend mínim serà restituit al fons general de pensions. Si el capital invertit genera valor afegit, aquest podrà ésser utilitzat en favor dels treballadors en cada província (76).

Aquesta proposta va provocar un ampli debat, i els partits conservadors i la patronal van parlar d'una «brutal acció socialitzadora», tot i que limitava l'abast de la mesura precisant que no es podia adquirir més del 14 % de les accions d'una empresa i 5 fons no poden posseir més del 50 %.

També és important posar de relleu que el sindicat suec, recolzant-se sobre la legislació dels anys 70 que millorava les seves competències en la perspectiva de la co-determinació, ha intentat estendre-les en matèries com l'organització, direcció i distribució del treball, incorporació de noves tecnologies, previsió de fallides empresarials, etc... En la qüestió de les condicions i l'ambient de treball s'ha avançat en la mesura que la patronal acceptava la tesi que un millorament d'aquests augmentava la satisfacció en el treball i la productivitat, i disminuïa la rotació de personal i l'absentisme (estratègia de la Volvo). Una llei sobre seguretat i salut, de 1984, permet que els delegats regionals, intervinguin en aquestes qüestions i ajudin els representants sindicals a presentar propostes de millorament.

Alemanya. A Alemanya, la DGB –amb la federació metal·lúrgica IGM al capdavant– promou el 1983 la negociació per aconseguir les 35 hores setmanals de treball. Per aquest sindicat, un possible resultat fóra la creació d'1,2 milions de llocs de treball, reduint d'aquesta manera a la meitat el nombre total d'aturats. Aquesta és la importància estratègica d'aquestes mobilitzacions: col·locar en primer terme el tema de l'ocupació, no confiant simplement en una política econòmica expansiva, objectivament difícil i no previsible en les circumstàncies actuals, sinó fonamentant l'actuació sobre els horaris de treball, atès que aquest era l'objectiu dels empresaris, els quals, buscant una major flexibilitat de la força de treball, ja havien començat a posar en marxa unes experimentacions comptant o no amb el sindicat, a nivell d'empresa.

A més a més, a nivell social guanyaven la confiança dels afiliats, afeblida en els darrers anys, i podia millorar la seva posició davant el govern i els empresaris, els quals darrerament havien deixat força de banda l'opinió sindical.

En efecte, el bloc CDU-CSU, amb inclinacions neoliberals porta a terme (1983-1984) fortes retallades en les prestacions socials, alhora que intenta reduir les posicions de poder i jurídiques aconseguides pel sindicat. Ara bé, el neoconservadurisme alemany es caracteritza per una política prudent envers els sindicats: no tracta de paralitzar o anul·lar el poder sindical mitjançant mesures autoritàries, sinó que tan sols tracta de limitar-lo.

Cal remarcar, entre les accions dutes a terme per la DGB, les campanyes de protesta durant la tardor de 1985, contra l'atur, que ja havia superat la xifra de dos milions, el que representava un 8,7 % de la població activa.

Els sindicats alemanys, a part d'aquestes actuacions prou significatives, sembla que hagin entrat en una passivitat i indecisió que no els permet d'endegar noves iniciatives. Estan convençuts de la necessitat d'un ampli procés de modernització de l'estructura industrial, però,

actualment, tenen escasses possibilitats d'influir sobre els mètodes d'actuació i sobre la distribució dels costos. A més, el conjunt de la DGB està molt tancada a les crítiques que els fan els nous moviments socials i es troben confrontats a certs escàndols interiors (Neue Heimat). Darrerament semblaria créixer una sensibilitat davant d'aquelles crítiques i alguns sindicalistes han col·laborat en la preparació de les tesis del congrés de la SPD (contra energia nuclear, economia ambiental). Per exemple, la IG Metall ha llançat una campanya en pro de la igualtat d'oportunitats i ha començat per aplicar-ho en les seves estructures, adoptant l'acord que en els propers tres anys almenys un 15 % dels llocs de responsabilitat sindical estiguin en mans de dones treballadores.

UN FUTUR INCERT

Els temps canvien... i és segur que el conjunt de la societat no sortirà de la crisi tal com hi va entrar. Els sindicats no poden ésser una excepció i ells també s'hauran de transformar d'acord i en oposició amb les coordenades del món que l'envolta.

Ara bé, les incerteses que planegen sobre els sindicats són actualment més grans que les seguretats. Això ha conduït algun autor a parlar de la seva mort (77). Altres parlen de la seva agonia. Les raons en favor d'aquestes tesis no falten.

En primer lloc, i tal com ja s'ha explicat, l'obrer industrial i la fàbrica estan sotmesos a un procés de depuració. La fàbrica es difumina, la classe obrera es fragmenta, ambdós perden protagonisme en el món econòmic i social. Els valors que havien fonamentat la cultura sindical deixen d'ésser positius per a les noves generacions. Els processos de formació i socialització d'aquestes tenen cada cop menys a veure amb la vida industrial. Funcions històriques del sindicalisme com la reivindicativa i de defensa de les condicions salarials i de treball o la d'agregació i unificació són cada cop més difícils de tirar endavant. I quan s'intenta, els límits per baix, a nivell d'empresa, o per dalt, competitivitat internacional, apareixen ràpidament, així com la de representar uns grups més i més reduïts i que incrementen, relativament, les seves prerogatives.

En segon lloc, és innegable que, sigui per voluntat pròpia o sigui forçats pel bloqueig d'altres esferes, els sindicats entren en la vida política i s'institucionalitzen. Les notes característiques d'aquest procés serien la burocratització, la creació d'oligarquies decisòries, l'allunyament entre la cúspide i la base, la primacia d'un interès general intrometible. La complicitat amb l'estat i les forces dominants seria tan gran que el sindicat quedaria com un instrument dels dos. Així, lluny restarien els temps en què el sindicalisme significava oposició, contrast i sobretot perspectiva de transformació, gradual o rupturística, de les relacions econòmiques i socials.

En tercer lloc, i com a corol·lari d'aquesta tesi, es posaria de manifest la insensibilitat o la incapacitat del sindicalisme davant dels moviments i continguts que d'una forma o altra plantegen una ruptura amb l'ordre imperant i també davant de les noves formes de marginació i de discriminació. Des del quart món de la pobresa de les grans ciutats fins les lluites dels sotmesos a institucions tancades, passant per la «cultura metropolitana» dels joves, tot un món que bull, seria opac a la visió sindical.

En quart lloc, i seguint la idea certa del caràcter subordinat de l'estratègia sindical en els darrers quinze anys, es palesa que, ni en el terreny macroeconòmic ni en el de la democràcia industrial, els sindicats han sabut sortir dels paranys. La corresponsabilització amb l'argumentació econòmica només els portaria, quan ho aconseguïen, a obtenir contrapartides mínimes i ràpidament integrables. Els possibles avenços d'intervenció sindical en l'empresa es fan en les que tenen guanys i no toquen els punts claus de la sobirania patronal. A més la clàssica funció sindical de regulació i la més actual d'increment del salari social es troben sotmeses a la crítica teòrica i a les mesures pràctiques que suposa la flexibilitat i la mobilitat i a la ruptura més o menys important segons cada país del «welfare state». Els avantatges socials i la tutela jurídica obtinguts serien ressentits com a impediments a l'eficàcia social i econòmica.

En cinquè lloc, també les formes d'actuació i d'organització sindicals es troben posades en qüestió. Les vagues tenen poc sentit en les empreses en regressió i en les dinàmiques lligades al capital transnacional serveixen sovint d'excusa per traslladar els centres productius vers els països del tercer món amb baixos salaris i sense tradició sindical. Tampoc ací no es pot dir que les diverses estratègies d'internacionalització sindical tinguin gaire èxit. Les tres confederacions sindicals internacionals (CIOSL, CMT, FSM) es troben molt neutralitzades, i només la Confederació Europea de Sindicats (CES) sembla conservar una certa capacitat de proposició davant la constitució d'espais econòmics cada cop més vastos. Per altra banda, la pressió salarial i en el mercat de treball és defensiva i amb grans esforços aconseguïx no perdre gaires punts, al mateix temps que la negociació col·lectiva s'empobreix. La centralització de les decisions anteriors no ajuda a la democràcia interna. El canvi en l'afiliació i en el pes de les Federacions promou les formes d'acció sindical més acomodaticies.

En suma, el sindicalisme, d'ésser protagonista de la història social, esdevindria un actor secundari que interpreta un paper que no se sap en quants actes més continuarà intervenint.

Tanmateix, la vida social no és una obra de teatre de la qual es pugui vaticinar el seu final, i els sindicats actuen i són una variable de les que estan en joc. De la seva capacitat de resposta als reptes plantejats, també en depèn el seu futur.

Així mentre hi hagi assalariació i treball dependent, els homes i les dones en aquesta situació escolliran instruments per a defensar-se com a mínim, potser per a transformar-la i, per molt que predominin les temptatives de sortides i el discurs individual i per molt esmicolades que siguin les posicions, les necessitats de reagrupació, de reformulació del col·lectiu no deixen d'ésser presents. Molt probablement al polimorfisme del poder li corresponen formes heterogènies dels contrapoders.

Segurament, els sindicats, si volen rearticular les potencialitats col·lectives, hauran d'abandonar moltes de les formes que els han caracteritzat i hauran de trobar nous mòduls de solidaritat social. En aquest sentit, el territori haurà de jugar un paper més important. Un exemple italià: davant de la proposta empresarial d'abonar les despeses de transport a nivell individual, els delegats es troben amb altres delegats d'empresa de la mateixa zona i decideixen i obtenen que els fons siguin gestionats pel consell regional, on estan representats els sindicats, per a ésser destinats a millorar els transports col·lectius de la regió.

Obrir-se als jubilats, als aturats, als treballadors precaris, per un costat, i als tècnics, quadres i funcionaris, per altre, pot semblar la quadratura del cercle. La redistribució del treball i dels guanys pot ésser una via que s'insinua amb la reducció dels horaris i la creació de fons de solidaritat i d'inversió. Amb una condició, entre altres, que el discurs sindical no pot continuar essent el de l'increment sistemàtic dels salaris. Conviure amb la crisi i sortir-ne, comporta també una valorització dels projectes més qualitatius. El sindicalisme no pot, si vol tornar a protagonitzar la dinàmica social, restar sord davant de les pràctiques i les inquietuds dels nous moviments socials, que per altra banda, molts d'ells, tampoc no plantegen invalidacions totals. Lògicament, això comporta

imaginar un sindicat amb mètodes d'associació i d'organització inèdits, elaborar una reflexió diversa que cerqui «reivindicacions unificants» i irradiar vers el dins i el fora en el marc d'una estratègia d'aliances compartides.

El sindicat està també en el terreny institucional. Ben segur que comparteix anquilosaments i que la tendència en el seu interior és la d'ampliar els mecanismes de democràcia representativa. Però si ha d'estar en l'arena política, no pot substituir ni confondre's amb els partits, ni la vida parlamentària. Ha de trobar en la seva autonomia la força i el convenciment per intervenir amb propostes alternatives als grans debats sobre la política fiscal, els desequilibris regionals, la despesa pública, la seguretat social... Des de la subalternitat difícilment podrà fer sentir la seva veu, que per altra banda no pot deslligar-se del que viuen i pensen els afiliats i el conjunt dels treballadors. Només fent un gran esforç de participació, debat, comunicació i formació es pot mantenir la tensió necessària per no ésser instrument de ningú. En coherència, i sense oblidar que «l'ofici» del sindicalista s'omple en el terreny reivindicatiu, haurà de crear una cultura de la gestió, no formal sinó experimental, que entri a nivell empresarial, en la política d'inversions, en les condicions i l'organització del treball, en la localitat, en la sanitat, l'escola, els transports, el medi ambient, etc...

Totes aquestes condicions, i moltes d'altres que caldria citar, són difícils, enutjoses, molt probablement amb un fort accent utòpic ara i a Europa. La crisi pot ésser interpretada des d'una versió únicament negativa i pessimista, i segur que ha instal·lat els sindicats en una fase de replegament defensiu i de reflux. També pot ésser una ocasió per a la reflexió crítica. En qualsevol cas, el sindicalisme s'ha de replantejar i resoldre aquestes i altres qüestions si vol ressorgir amb nova força de la llarga marxa que inicià en els anys setanta.

BIBLIOGRAFIA

(1) Tiano, A.: «L'action syndicale ouvrière et la theorie economique du salaire». Paris. Ed. Gènin. 1958. (2) Kerr, C.: «Labor and management in industrial society». New York. Anchor Books. 1964. (3) Arran de la recerca internacional llançada a la fi dels anys cinquanta sobre «els problemes del treball en el desenvolupament econòmic», es varen publicar moltíssims llibres sobre aquest tema. Vegi's C. Kerr, J. Dunlop, H. Harbisson, Ch. Myers: «El industrialismo y el hombre industrial». Buenos Aires. Eudeba. 1963; i A. Ross: «Le rôle des relations professionnelles dans le developement économique». Ginebra. Librairie sociale et économique. 1967. (II vol). (4) Kassalov, E.: «Labor relations in advanced industrial societies. Issues and problems». New York. Carnegie Endowment. 1980. (5) Trentin, B.: «Da sfruttatori a produttori. Lotte operaie e sviluppo capitalistico». Bari. De Donato. 1977. (6) Brown, J.: «La psicología social de la industria». Mèxic. Fondo de Cultura Económica. 1970. (7) A cada país i llengua, aquesta terminologia canvia. En Anglès acostumen a utilitzar «industrial relations» i «labor relations». En Francès «relations professionnelles» però ha dominat més «sociologie du travail». En Itàlia utilitzen més «sociologia del lavoro» i «rapporti di lavoro». En Alemanya «industrie und betriebssoziologie». Caldria fer un esforç en català per homogeneïtzar i adoptar uns determinats termes. (8) Vegi's el balanç de la sociologia del treball a França que fa Rose, M.: «Servants of post-industrial power? So-

ciologie du Travail in France». Londres. Mac Millan Press. 1979. (9) Vegi's el balanç de la sociologia del treball a Itàlia al núm. 10-11 de la Revista «Sociologia del lavoro». Milà. 1980. (10) Per a una explicació més àmplia i detallada d'aquestes correspondències veure: J. Estivill: «Notes per a una història recent dels estudis del treball». Rev. «Aïnes». Universitat de Perpinyà. 1974. (11) Mayo, E.: «The human problems of an industrial civilization». Boston. Harvard Univ. Press. 1933; i «The social problems of an industrial civilization». Boston. Harvard Univ. Press. 1945. (12) Ja en la conferència de Roma de 1956 s'hi va manifestar aquesta oposició. OCDE: «Les relations humaines dans l'industrie». Paris. 1956 (259 pag.); i M. de Bolle: «Problemas de sociología del trabajo». Barcelona. Nova Terra. 1972. (13) També se l'anomena l'escola d'Oxford en la mesura que molts dels autors més coneguts han treballat en aquella universitat, o hi han estat connectats. (14) Schmitter, P.: «Still the century of corporatism?». Londres. «The review of politics», vol. 36, núm. 1. 1974. (15) L'article de S. Giner i M. Pérez Iruela: «Corporatismo, el estado de la cuestión». RIS. núm. 31. Juliol-Setembre, 1985, dona una bona idea del debat. Amb referència a la qüestió sindical potser caldria citar Lehmbbruch, Panitch, Winkler, Pappaludo, Crouch, Korpi, Streek i Berger. (16) Sobre la crisi de l'estat del benestar hi ha una extensa literatura. Un balanç d'aquesta pot veure's a J. Estivill: «Bibliografia internacional selectiva sobre

l'estat del benestar». RTS núm. 99. Barcelona. 1986. (17) En el recent congrés de Brescia (Itàlia, Setembre de 1985) que reunia molts dels autors anglesos i italians, que anteriorment havien defensat el model corporatista, la majoria va manifestar el seu allunyament. Vegi's «Stato, politica economica e sociale e relazioni industriali in Europa: quale destino?». Il Mulino. Milà. 1986. (18) Controvèrsies que es reflecteixen en els congressos mundials que l'Associació Internacional de Relacions de Treball convoca cada tres anys, i molt especialment en els celebrats l'any 1976 a Ginebra, l'any 1979 a París, i l'any 1982 a Tokio. (19) Un balanç de la negociació col·lectiva en els anys 60 l'ofereix OIT: «La négociation collective dans les pays industrialisés à économie de marché». Ginebra. 1973; i per als anys 70, Reynaud, J. D.: «Problèmes et perspectives de la négociation collective dans les pays membres de la Communauté». Commission des Communautés. Série Politique Sociale n.º 4. Brussel·les. 1980. (Hi ha traducció al castellà feta per l'Institut de Estudios Sociales del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.) (20) Hi ha moltes formes de distingir els diversos tipus de negociació col·lectiva segons el reconeixement jurídic de les parts i dels acords, la obligatorietat de la negociació, els temes i continguts de la negociació, la relació d'aquesta amb la conflictivitat, les institucions de mediació, conciliació i arbitratge, etc. Ací s'utilitza la distinció feta per Kahn-Freund, O.: «Labour and law». Londres. Stevens. 1972. (21) Cartier, D.: «La stratégie des négociations collectives». Paris. Presses Universitaires de France. 1967. (22) El Rapport Donovan fou el resultat d'una de les múltiples comissions que s'estableixen a Anglaterra, en els quals el govern demana a un grup d'experts l'anàlisi d'una determinada qüestió. Aquesta, presidida per Donovan, es va crear l'any 1965 i es va publicar l'any 1968. Entre altres conclusions va establir que per sota del sistema formal de relacions laborals existia un sistema informal moltes vegades molt més determinant que el primer. Una reproducció de dos capítols d'aquest rapport va ésser publicat en castellà a «Relaciones laborales en Inglaterra». Ed. ZYX. Madrid. 1971. (23) «European industrial relations review»: «Minimum wages in six countries». Londres. 1983. N.º 119. (24) «European industrial relations review»: «Pay indexation». Londres. 1985. N.º 135. (25) Vegi's el balanç comparatiu dels drets sindicals en l'interior de les empreses a Institut Syndical Europeen: «Certains droits syndicaux fondamentaux dans les entreprises d'Europe Occidentale». Brussel·les. 1980. (26) Hi ha traducció castellana d'aquest Informe publicat per l'Institut de Estudios Sociales del Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Madrid. 1983. (27) Estivill, J.: «Los papeles perdidos de las políticas sociales» a «Política social y trabajo social». Madrid. Ed. Marsiega. 1986. (28) El 1960, A. Andrieux i J. Lignon publicaven una primera recerca sobre: «L'ouvrier d'aujourd'hui» on establien ja unes primeres distincions entre l'obrer sindicalista i els «altres». L'any 1973 publicaven un segon treball més precís sobre les motivacions i característiques del militant: «Le militant syndicaliste d'aujourd'hui». Paris. Denoël. 1973. S. Braun també hi va treballar a Alemanya: Braun, S.: «Zur sociologie der Angestellten». Frankfurt. 1964; Allen, V. L.: «Militant trade unionism». Londres. Merlin Press. 1966, ho feia a Anglaterra en el context de l'acció sindical davant de la inflació, i Mothé, D.: «Le métier du militant». Paris. Seuil. 1973, en el marc del debat de després del maig de 1968. Mothé ja distingeix el militant «tribun», del doctrinari i de l'administrador. (29) Sobre el paper dels funcionaris i tècnics sindicals, veure AEP: «Les services syndicaux d'étude et de recherche». Paris. OCDE. 1958; OIT: «Los servicios sindicales de estudios y documentación». Ginebra. 1968; els dos excel·lents números de la revista Mouvement Social. Paris. Juliol-Setembre. 1972; i «Prospettiva Sindacale». Milà. Núm. 43. Març. 1982. (30) Cappiello, Caravazzuti, Morelli, Tren: «Sindacato e istituzioni». Roma. Nuove Ed. Operaie. 1977. (31) Generalitat de Catalunya: «Els Consells Econòmics i Socials a Europa». Barcelona. 1982. (32) Baglioni, G.: «Potere e responsabilità. Contributo alla strategia del sindacato». Ed. Lavoro. Roma. 1981. (33) La bibliografia és prou extensa, al ja clàssic estudi de Bendix, caldria afegir Streeck, Wilson, Windmuller, Bengsson, Otter. (34) També en aquest cas la bibliografia és molt extensa. A títol d'exemple veure: OIT: «Les relations professionnelles dans les entreprises multinationales en Europe Occidentale». Ginebra. 1976, i el ja clàssic, traduït al castellà, Levinson, Ch.: «El contrapoder multinacional. La réplica sindical». Ed. Dopesa. Barcelona. 1974. (35) C. Crouch, A. Pizzorno: «Conflitti in Europa.

Lotte di classe, sindacati e stato dopo il 68». Milà. Ed. Etas. 1977. (36) A. Pizzorno, E. Reyneri, M. Regini, I. Regalia: «Lotte operaie e sindacato: il ciclo 1968-1972 in Italia». Bolònia. Il Mulino. 1978. (Pàg.: 13). (37) Halevi, J.: «Evoluzione ed effetti negli scioperi negli ultimi venti anni». Roma. «Quaderni di Rassegna sindacali», núm. 38. 1972. De 1968 a 1973 la taxa de sindicalització dels metal·lúrgics passa de 28,9 a 46,3. (38) Estivill, J., Martín, A.: «Sindicalismo y autonomía: la experiencia Italiana». Revista «Transición». N.º 17. Febrer. 1980. (39) Revista «Rinascita»: «Inchiesta sull'unità sindacale». Ed. Riuniti. Roma. 1967. (40) Weiss, D.: «Politica, partidos y sindicatos en la empresa». Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Madrid. 1982. (41) És evident que hom no pot estendre's en els orígens i panorama actual del conjunt de processos socials, polítics i econòmics dels anys 80. Per això només es donen aquelles pinzellades que tenen una relació més directa amb el sindicalisme. (42) Baglioni, G.: «La politica sindacale nel capitalismo che cambia». Ed. Laterza. Roma. 1986. (43) Estivill, J., Martín, A.: «Crisis y sindicatos: nuevas estrategias para nuevos tiempos». Rev. «Sociología del trabajo», núm. 6. Barcelona-Madrid. 1981. En aquest número es facilita una bibliografia comentada sobre crisi econòmica i sindicalisme que ens evita de repetir-la ací. (44) Els processos de reconversió industrial ja havien començat abans i tenen un ritme i intensitat divers segons cada país. No deixa d'ésser interessant que com posen de relleu els articles del número zero d'aquesta revista «Món laboral», la creació de la política social i laboral de les Comunitats Europees tingué com a causa immediata aquests processos. (45) La literatura sobre el tema és immensa i impossible de resumir ací. Potser un dels darrers treballs més interessants respecte al sindicalisme l'ofereix Jacobi, O.: «Nuovi paradigmi tecnologici, onde lunghe e sindacati». Brescia. 1985. (46) Hom troba versions pessimistes i optimistes tant en l'esquerra com en la dreta política i ideològica. Igualment passa en el terreny sindical i dels experts. (47) Marglin, S.: «Orígenes y funciones de la parcelación de tareas» a Gorz, A.: «Crítica de la división del trabajo». Barcelona. Laia. 1977. (48) Castillo, J. J., Prieto, C.: «Condiciones de trabajo. Un enfoque renovador de la sociología del trabajo». CIS. Madrid. 1983. (49) J. P. Gaudemar: «De la fabrique au site: naissance de l'usine mobile» a Coriat, B., Galle, R., etc.: «Usines et ouvriers». Maspero. Paris. 1980, i el número 5 de la revista «Sociología del trabajo» dedicat a «Fábrica y ciudad». Barcelona-Madrid. 1981. (50) Coriat, B.: «L'atelier et le chronomètre». Bourgeois Ed. Paris. 1979, i els articles d'O. Homs, J. E. Sánchez i M. Freyssenet en el núm. 2 de la revista «Sociología del trabajo» dedicat al debat sobre la qualificació del treball. Barcelona-Madrid. 1980. (51) Vegi's les bibliografies publicades en les revistes «Información comercial española» (1979), «Sociología del trabajo» (1980) y «Papeles de economía» (1982), i Toharia, L.: «El mercado de trabajo». Madrid. Alianza editorial. 1983. (52) Rosanvallon, P.: «Crise et avenir de la classe ouvrière». Ed. Seuil. Paris. 1979. (53) Serge Mallet: «La nouvelle classe ouvrière». Ed. Seuil. Paris. 1963, i Goldthorpe, J. M., Lockwood, D.: «The affluent worker». Cambridge University Press. 1968 (III vol.). (54) Touraine, A.: «Les ouvriers et le progrès technique». A. Colin. Paris. 1966. Hi ha traducció al castellà publicada per Nova Terra. (55) Això també es produeix en el sector industrial on l'ocupació augmenta en els serveis. La clàssica divisió de Collin Clark (primari, secundari, terciari) és cada cop menys útil. (56) Institut Sindical Europeu: «Syndicalisme des cadres dans huit pays d'Europe». Brussel·les. 1982. (57) Estivill, J.: «Pels camins de la cultura obrera». Barcelona. Revista «Catalunya Obrera», núm. 0 a 6. 1980, i «Dues princeses sense miralls: cultura obrera versus cultura popular» a Llopart, D., Prat, J., Prats, LL.: «La cultura popular a debat». Ed. Alta Fulla. Barcelona. 1985. (58) Val a dir que es tracta de processos que s'insinuen sobretot en les ciutats on l'economia subterrània i el treball a domicili és més freqüent. Potser el Nord d'Itàlia seria l'exemple més clar. (59) Vegi's l'interessant article de Berra, M., i Revelli, M.: «Absentéisme et conflictualité: l'usine reniée» a «Usines et ouvriers». Op. Cit. (60) Això retornaria una nova vitalitat social a la vida col·lectiva dels barris. (61) Torns, T., Carrasquer, P.: «Mujer y trabajo». «Crónica de información laboral». Núm. 12. Barcelona. 1983. i AAVV. «Donna, società e sindacato». Rev. «Quaderni di rassegna sindacale». Núm. 54-55. Roma. 1975. (62) Des de 1980 es publica a Itàlia un balanç anual de l'evolució política i sindical Europea promoguda

pel Cesos i editada per Baglioni, G., i Santi, E.: «L'Europa sindacale agli inizi degli anni 80». Il Mulino. Bolònia. 1981, 1982, 1983-1984. L'evolució a França, Alemanya, Gran Bretanya, Suècia, Bèlgica, i des de 1982 l'Estat espanyol, hi és contemplada. D'ella s'extreuen les principals dades. En el cas d'Itàlia els mateixos autors publiquen des de 1981 un exhaustiu panorama de les relacions de treball: Baglioni, G., Santi, E.: «Le relazioni sindacali in Italia». Roma. 1981, 1982, 1983... (63) Veure Rehn, G.: «Svezia. Verso un svolta del modello svedese: I fondi di capitale dei lavoratori» a Baglioni, G., Santi, E.: «L'Europa sindacale nel 1981». Op. Cit. (pàg. 252 a 270). (64) J. D. Reynaud: «Un cambiamento più politico-istituzionale che sindacale» a Baglioni, G., Santi, E., 1981. Op. Cit. (65) A. Spineux: «I sindacati belgi di fronte alle politiche di austerità» a Baglioni, G., Santi, E., 1983-1984. Op. Cit. (66) C. Crouch: «L'anno più brutto del movimento laburista dopo il 1926» a Baglioni, G., Santi, E., 1983-1984. Op. Cit. (67) Streeck, W.: «The management of uncertainty and the uncertainty of management». Brescia. 1985. (68) C. Crouch: «Trade Unions and liberal corporatism in the 1980 a survey of European experience».

Brescia. 1985. (69) Windmuller, J. P., Gladstone, A.: «Employers association and industrial relations». Oxford. Clarendon Press. 1984. (70) Des de dues òptiques diferents, veure: Segrestin, D.: «Les syndicats face au pouvoir: l'expérience française de l'après 1981». Brescia. 1985, i Adam, G.: «Le pouvoir syndical». Dunod. Paris. 1983. (71) Clegg, H.: «Trade Unionism under collective bargaining». Basil Blackwell. Oxford. 1976. (72) Una altra qüestió és el lligam entre tàctica i estratègia, entre proposta concreta i visió a llarg termini. (73) Spineux, A.: «Il sindacalismo belga: una crisi nella crisi» a Baglioni, G., Santi, E.: «L'Europa sindacale nel 1981». Il Mulino. Bolònia. 1982. (Pàg. 302). (74) Crónica de Información Laboral: «Las elecciones sociales en Francia». Barcelona. Gener, 1983. (75) Cella, J. P.: «Un anno dopo il accordo del gennaio 1983» a Cesos: «Le relazioni sindacali in Italia». Ed. Lavoro. Roma. 1985. (76) Rehn, G.: «Verso una svolta del modello svedese: i fondi di capitale dei lavoratori» a Baglioni, G., Santi, E.: «L'Europa sindacale nel 1981». Op. Cit. (Pàg. 254). (77) Touraine, A.: «Le mouvement ouvrier». Ed. Fayard. Paris. 1984.

LA SIDEROMETAL·LÚRGIA

EL SECTOR SIDEROMETAL·LÚRGIC A ESPANYA

SERVEI D'ESTUDIS DEL BANC DE BILBAO

A tall d'apartat introductori breu, cal esmentar l'ampli espectre d'activitats industrials que duu implícites aquest sector siderometal·lúrgic. En efecte, en l'exposició que farem, d'una manera clarament sintètica, als apartats següents, s'examinaran quatre grups d'indústries: 1) les empreses siderúrgiques, integrals i no integrals. 2) Les empreses l'objecte de les quals és la producció i la primera transformació de metalls no ferris (l'al·lumi, el coure, etc.). 3) Les empreses de transformats metàl·lics, on s'integren al seu torn: les de fundició, forjat, caldereria i màquina-eina, etc.; les que es dediquen a la fabricació de maquinària i equipament mecànic; les de construcció de màquines d'oficines i ordinadors; les de fabricació de maquinària i material elèctric i electrònic; les de fabricació d'instruments de precisió. 4) Les empreses l'activitat de les quals és la construcció de material de transport, on s'emmarquen per consegüent: la indústria de l'automòbil, la construcció naval i la construcció d'un altre material de transport (material ferroviari, bicicletes, motocicletes, etc.).

Tal com es pot constatar per tot el que s'ha ressenyat més amunt, el sector siderometal·lúrgic suposa quelcom més de la quarta part de la producció industrial espanyola i gairebé la dècima part del producte interior brut espanyol. Al quadre I hi apareix una visió conjunta del valor afegit brut que ha elaborat aquest sector els anys 1979 i 1981, així com un desglossament del que ha produït cadascuna de les activitats industrials que comprèn.

Als efectes comparatius, encara que això no sigui estrictament homologable, afegim el quadre I bis, que resulta complementari i útil per observar l'evolució aproximada del sector global i, així mateix, les grans agrupacions industrials que la componen, entre el 1975 i el 1981. D'altra banda, aquest sector siderometal·lúrgic proporcionava ocupació a més de 871.000 persones, xifra que representa, malgrat tot, un 19 % inferior a la que hi havia

el 1977. La davallada en l'ocupació, pràcticament ininterrompuda durant el període assenyalat, es reflecteix en totes les activitats sectorials, des del 35 % en maquinària i equipaments mecànics fins al 7 % de la indústria automobilística.

INDÚSTRIA DE LA SIDERÚRGIA

En aquest sector siderúrgic hi trobem, d'una banda, tres grans empreses integrals -Ensidesa, Altos Hornos de Vizcaya i Altos Hornos del Mediterráneo-, i, de l'altra, diverses empreses no integrals, les unes dedicades exclusivament a la fabricació d'acers comuns (Nervacero, Nueva Mantaña Quijano, Sidegasa, Torras Herre-
ría, Esteban Orbegozo, Unión Cerrajería i José María Aristrain són algunes de les més importants), i les altres a la d'acers especials (Forjas Alavesas, S.A., Aceros y Fundiciones Pedro Orbegozo, S.A., Echevarría y Aceros de Llodio són al capdavant d'un conjunt de disset empreses, ubicades, la majoria, al País Basc).

L'any 1984, la producció total d'acer va pujar 13,5 milions de tones, xifra màxima històricament parlant. L'evolució d'aquesta magnitud productiva entre el 1975 i el 1984 apareix al quadre V.

Malgrat això, el consum aparent d'acer a Espanya durant el 1984 ha estat només de 7,4 milions de tones, la qual cosa representa un consum per habitant de 189 quilograms, quantitat que significa la meitat de la que s'havia enregistrat deu anys abans (334 kg per habitant el 1984), i, tanmateix, cal comparar-la amb els 385 kg per càpita de la CECA per al 1984.

Les inversions totals del sector siderometal·lúrgic han pujat a 232.398 milions de pessetes per al decenni 1974-83, i són de 46.595 milions el 1984, segons apareix al quadre VI.

SIDERÚRGIA INTEGRAL

Pel que fa a la planificació de les inversions que hi ha previstes per als propers anys, aquestes se situarien per a la siderúrgia integral en un muntant de 187.260 milions durant el període 1984-1988, d'acord amb el detall per empreses, reflectit al quadre VII.

La reconversió d'aquesta siderúrgia integral, quant a l'aspecte laboral, suposarà la desaparició d'uns nou mil llocs de treball entre el 1984 i el 1988, i de 9.629 en total entre el 1984 i el 1990 -tal com apareix en el quadre VIII- la qual cosa significa una reducció de les plantilles actuals en un 27 %, que es pot comparar amb el 38 % de disminució d'ocupació sofert en la siderúrgia europea, però en un període més ampli, entre el 1974 i el 1983. El cost d'aquest ajustament laboral ha estat valorat en 75.112 milions de pessetes.

Així mateix, cal remarcar que, segons l'acord adoptat

entre Espanya i la CEE, el nostre país podrà mantenir els plans de reestructuració siderúrgica (integral i d'acers especials) que té un curs durant tres anys després de la integració. A partir del moment de l'adhesió espanyola a la CEE, els susdits plans de reconversió seran supervisats i ratificats o esmenats, si s'escau, pel Govern espanyol i la Comunitat, conjuntament.

ACERS ESPECIALS

Quant a les inversions previstes al pla de reconversió del sector d'acers especials, hi trobem 22.341 milions de pessetes com a volum global d'inversió en actius fixos a efectuar durant el trienni 1984-1986 per a les empreses agrupades en Acerials, amb una reducció d'ocupació en 5.413 treballadors, és a dir, gairebé el 40 % de la plantilla conjunta d'aquestes empreses a l'inici del procés de reconversió, 13.744 persones. Recordem que Acerials és un ens de reconversió en el qual Acequisa (Acerías y Forjas de Azcoitia, Aceros de Iruya y Fundiciones Echevarría) i Aceros (S.A. Echevarría, Aceros de Llodio, Pedro Orbegozo i Forjas Alavesas) representen una mica més del 60 % de la producció sectorial. Amb l'aplicació del pla es preveu reduir la situació de partida, dotze empreses agrupades en Acerials, només a quatre centres de decisó bàsics.

L'objectiu final d'aquest pla reconversor d'acers especials és ajustar, en condicions de viabilitat econòmico-financera, la producció del sector a 1.074.000 de tones el 1991, la qual cosa implica un ritme de creixement mitjà del 2,5 % anual sobre el nivell productiu de 1982. Davant aquestes perspectives, s'ha programat que, el 1986, el 59 % de les vendes, unes 630.000 tones, vagin adreçades al mercat interior, mentre que el 41 %, unes 644.000 tones, serien destinades a l'exportació.

ACERS COMUNS

La reconversió del sector no integral d'acers comuns continua pendent d'aplicació real, encara que entre el 1982 i el 1984 ja s'hagin concedit subvencions oficials de 6.350 milions de pessetes, i, així mateix, entre el 1982 i el 1986 es preveu un ajustament global de plantilla de 2.812 llocs de treball, per la qual cosa l'ocupació sectorial es redueix a 11.597 treballadors la darrera data que hem assenyalat com a conclusió d'aquest epígraf siderúrgic cal assenyalat que Espanya és el novè productor per al conjunt de països amb economies de mercat que es troben integrades en l'Institut Internacional de les Indústries de l'Acer, les quals representen al voltant del 60-65 % del total mundial (quadre IX).

METALLS NO FERRIS

L'examen de la producció i primera transformació de la metal·lúrgica no fèrria, necessàriament breu, se cir-

cumscriurà en els metalls següents: alumini, zenc, coure i plom. Abans d'oferir una visió ràpida d'aquestes activitats metal·lúrgiques, cal anotar en el marc actual d'oferta i demanda dels minerals metàl·lics no ferris a Espanya —és a dir, de les matèries primeres amb què treballa aquest sector—, tal com apareix en el quadre següent, elaborat basant-se en les dades que figuren al Pla Nacional de Subministrament de Matèries Primeres Minerals (vegeu el quadre XI).

La poca existència de bauxita de qualitat a Espanya obliga a importar al voltant d'un milió i mig de tones anualment. En la producció d'alumini primari Espanya se situa en el quart lloc europeu (quadre X).

La producció espanyola d'alumini prové de tres empreses: Empresa Nacional de Aluminio (Endasa), Aluminio de Galicia, S.A. (Alugasa) i Aluminio Español, S.A. (Alumespa). Les dues primeres es van de fusionar (juny 1985) en una única societat, en què l'INI en posseeix el 72 %. Les produccions d'aquestes empreses entre el 1980 i el 1983 han estat, en milers de tones, les indicades al quadre XII.

Exportacions. El 1983, les exportacions espanyoles varen pujar a 203,8 milers de tones —és a dir, el 57 % del volum produït—, xifra exportadora de la qual el 52 % es va realitzar als països de la CEE.

Plantilla. Aquest mateix any, 1983, la plantilla del subsector de l'alumini era de 7.318 persones. A l'Empresa Nacional del Aluminio (Endasa) hi havia ocupades 3.322 persones; a Alugasa, 2.244, i, finalment, 1.742 a Alumespa. El pla de reconversió sectorial signat el juny de 1985 preveu inversions de 21.231 milions de pessetes i suposaria un reajustament laboral per a 865 treballadors.

Zenc. La producció del zenc metal·lúrgic es va elevar el 1983 a 190.000 tones, xifra que suposa un increment del 4,5 % sobre l'any anterior, i que gairebé és el doble de la del 1972, data en què no es va arribar a les 100.000 tones de producció d'aquest metall no ferri.

Aquesta metal·lúrgia del zenc l'ha efectuada durant molt temps la Real Compañía Asturiana de Minas i, més recentment, l'Espanola del Zinc i Asturiana del Zinc. El 1981, la Real Compañía Asturiana de Minas i Asturiana de Zinc s'han fusionat sota la denominació de la segona societat. Aquesta, Asturiana del Zinc, s'ha acollit als plans de reconversió, tot reduint la seva plantilla entre el 1981 i el 1985 en 349 treballadors, amb la qual cosa aquesta ha restat amb 2.494 persones. La facturació de l'empresa va augmentar gairebé un 40 % el 1983, en passar dels 18.312 milions de pessetes als 25.586 milions entre el 1982 i el 1983.

SEMITRANSFORMATS DEL COURE

Aquest subsector es troba també en procés de reconversió, que s'iniciava el 1982 i per a concloure virtual-

ment el 1985. El sector, el componen bàsicament tres grups d'empreses: Ibercobre, Sociedad Industrial Asturiana Santa Bárbara i Metales y Platería Ribera. Amb referència al període 1981-1983, les seves produccions es detallen al quadre XIII.

El pla de reconversió preveu una inversió de 2.748 milions de pessetes en aquesta activitat metal·lúrgica: 1.900 milions a Ibercobre, 743 milions a Ribera i 105 a Santa Bàrbara. El 31 de desembre de 1984, les inversions realitzades es calculaven en una xifra una mica superior als 2.789 milions, i el 1985 encara resten pendents 743 milions, per la qual cosa el total invertit pujarà, en la pràctica, a 3.532 milions.

Els efectes previstos sobre la mà d'obra empleada (directa i indirecta) es traduirien en una disminució de 1.087 persones en aquestes empreses —que suposen el 86 % de l'ocupació sectorial—, la qual cosa representa gairebé la quarta part de la plantilla existent el 1981, que era de 4.278 treballadors.

PLOM

Els anys 1982 i 1983, la producció de plom metall es va apropar a les 100.000 tones, tot afrontant una demanda força dèbil, tant interior com exterior. En aquest subsector, s'hi troben dues importants societats, Sociedad Minero Metalúrgica Peñarroya España —amb uns 11.000 milions de facturació anual i una plantilla de 1.382 treballadors el 1983— i Compañía La Cruz, S.A., amb 2.700 milions de vendes anuals i 325 persones empleades, amb fundicions de plom a Cartagena i Linares, respectivament. En el capital de la segona societat que hen esmentat Compañía La Cruz, S.A. hi té una participació, 20 %, la primera, S.M.M. Peñarroya España, juntament amb d'altres equivalents de l'Empresa Nacional Adaro, Los Guindos, Minas de la Cruz i Asturiana del Cinc.

TRANSFORMATS METÀL·LICS

En aquest apartat global, que inclou tant la fabricació de productes metàl·lics com la indústria mecànica i la maquinària i els béns d'equipament, s'agrupa tot allò que anomenem metal·lúrgica de transformació. Atesa la seva gran extensió, ens limitarem a ressenyar algunes activitats sectorials, tot fent al·lusió obligada a aquelles que es troben en reconversió o bé en situació prèvia a aquesta.

FORJA

Aquest sector es troba amb la necessitat de fusionar-se i integrar-se entre les cinquanta-set empreses existents, la capacitat d'utilització de les quals no arriba a hores d'ara al 60 %, amb una producció de l'ordre de les 80.000 tones, davant les 100.000 que produïa cinc anys enrera, el 1979.

Inicialment, només s'ha fet un sanejament conjuntural i a títol individual a les dues empreses principals del sector, La Farga Casanova i Forjas de Galicia, en què es concentra el 80 % de l'activitat, per la qual cosa encara resta pendent un tractament més estructural dels problemes sectorials existents (dimensions de les plantes industrials, etc.).

El 1984, el sector de la forja donava ocupació a unes 6.000 persones, amb vendes de l'ordre dels 20.000 milions de pessetes i una capacitat de producció de 220.000 tones anuals. Així mateix, s'estudia la constitució de dos grans grups d'empreses: l'una on entrarien a formar part La Farga Casanova, Forjas Navarra, Forjas de Elgóibar, Made i Forjas de Galicia; i l'altra, on hi hauria Patricio Echevarría, Forjas de Lazcano, Forjas de Irímo, Forjas de Amorebieta, Forjas de Basauri i Forjas de Asúa. Aquesta reestructuració del sector es planteja, en principi, però a empreses amb capacitat de producció teòrica de 4.000 tones, com a mínim, però d'altres empreses menors s'hi podrien anar agregant per raons geogràfiques o d'una altra índole.

MAQUINES-EINA

L'any 1983, la fabricació d'aquesta màquina-eina, localitzada en un 70-80 % en el País Basc, la varen realitzar cent trenta-cinc empreses, que proporcionaren ocupació a uns 7.700 treballadors, amb una facturació global d'uns 27.700 milions de pessetes (mentre que el 1981 i el 1982 les seves vendes havien passat de 500.923 pessetes el 1973 a 3.246.753 el 1983), encara que la plantilla del sector s'ha reduït en aquest decenni a gairebé la meitat, ja que era de 13.000 treballadors el 1973.

En el trienni 1985-1987, la reconversió del sector implicaria unes inversions de 5.600 milions de pessetes, xifra a què s'haurien d'afegir 3.000 milions per efectuar el reajustament laboral, en un termini de cinc anys (l'excedent laboral es calcula al voltant d'uns 3.000 treballadors).

BENS D'EQUIPAMENT

Segons les dades dels fabricants d'equipament elèctric, l'evolució del mercat d'aquests—on s'inclouen la generació, la transformació, els motors, la tracció i l'aparellatge ha estat tal com indica el quadre XVI.

El pla de reconversió d'aquests béns elèctrics, elaborat per Sercobe, eleva a 41.812 milions de pessetes el recursos financers necessaris per a aquesta reconversió, que suposaria un excedent laboral de 5.929 treballadors, xifra que significa pràcticament la meitat de la plantilla sectorial actual. El cost de les mesures laborals proposades en aquest programa reconversor suposaria un total de 10.040 milions de pessetes. Les inversions sectorials

noves pujarien a 6.189 milions. Al quadre XVII apareix el mercat previst per al període a què s'estendria aquesta reconversió, 1985-1989, així com l'excedent laboral estimat, per subsectors d'activitats en ambdós casos.

En el cas que el pla de reconversió conjunt del sector no s'aprovés finalment, algunes empreses grans, com General Eléctrica Española i Westinghouse, semblen disposades a aplicar els seus propis plans individuals de reconversió. Així, General Eléctrica Española (46,3 % de quota de mercat sectorial el 1983) considera necessari efectuar la reducció de la seva plantilla actual en 1.086 persones, renegociar el seu deute amb l'Administració i fer efectiva l'aportació del capítol de 2.570 milions per part dels seus accionistes. En el pla de sanejament d'un altre gran sectorial, Westinghouse España (37,3 % de participació en el mercat de béns d'equipament per al 1983) es preveu un fons d'inversió de 2.000 milions de pessetes, i, així mateix arribar, el 1987, a una plantilla mínima de 2.400 persones i a uns nivells mínims de vendes a l'exterior de 2.200 milions aquest mateix any.

El 1984, la facturació total d'aquesta gamma d'electrodomèstics va ser valorada en 110.351 milions de pessetes, la qual cosa representa un increment del 13 % en relació amb l'exercici anterior. Malgrat això, les vendes físiques varen disminuir, tant per al mercat interior (-1,6 %) com per a l'exterior (-4 %). (Vegeu el quadre XIX.)

El nou intent de realitzar la reconversió del sector ha donat els seus primers passos el 1984, amb la posada en marxa de tres grans grups de fabricants:

Grup I, o «grup basc» (Gruvesa), amb Ulgor, Fabrelec, Mayc, Fagor i Cima. Preveu unes inversions de l'ordre dels 13.000 milions entre el 1985 i el 1987 i, així mateix, un excedent laboral de 1.504 treballadors.

Grup II, o «grup navarrenc», constituït per Safel (antiga Orbaiceta), Cointra i Ibelsa-Zanusi. Compta amb un excedent laboral pròxim a les 2.000 persones, i la inversió que es pensa fer està valorada en 7.300 milions de pessetes.

Grup III, o «grup català», compost per Philips (Segad), Corberó i Balay. Aquesta darrera societat, que gairebé està reconvertida, tot i tenir encara un excedent laboral de 200 treballadors, es podria integrar en el grup II, si aquest tercer grup no s'arribés a crear definitivament.

El 1986, aquests tres grups tindrien la producció conjunta que figura al quadre XX.

ELECTRÒNICA I INFORMÀTICA

Aquest sector electrònic es troba emmarcat en l'anomenat Pla Electrònic i Informàtic Nacional (PEIN), que és un programa a termini mitjà que comprèn el període del 1983 al 1987.

En el quadre XXI es resumeix l'evolució sectorial durant aquest període.

A les dades que hi figuren podem afegir-hi la informació que, en el sector electrònic i informàtic, l'ocupació pujava el 1982 a 11.634 persones per a l'electrònica de consum, 44.498 en l'electrònica professional i informàtica, i 9.785 en el subsector de components elèctrics. En el seu conjunt, el sector tenia una plantilla de 65.917 treballadors la data assenyalada. En aquest respecte, cal fer notar que diverses empreses del subsector de components electrònics (Bianchi, Grupo Riher, etc.) es troben en reconversió, per tal que la plantilla d'aquestes redueixi 597 persones entre el 1982 i el 1985.

En vistes al futur, durant el 1984 es varen aprovar projectes d'inversió lligats a la realització del PEIN, és a dir, es varen dur a terme, entre el 1984 i el 1987, inversions per un import global superior als 65.000 milions de pessetes.

Tanmateix, cal remarcar el lloc que ocupa la producció electrònica espanyola en el marc de la CEE, segons el quadre XXII.

Per concloure aquest apartat electrònic, sembla significatiu esmentar la classificació de les empreses informàtiques el 1984, on s'observen creixements espectaculars de facturació enregistrats per aquestes el darrer any (quadre XXIII).

MATERIAL DE TRANSPORT

En aquest darrer capítol del sector siderometal·lúrgic, s'hi preveuen tres grans apartats, la indústria de l'automòbil, la construcció naval i la fabricació d'altre material de transport, cadascun dels quals presenta uns problemes específics.

SECTOR DE L'AUTOMOCIÓ

La producció espanyola de vehicles de turisme ha conegut un augment significatiu del 19,3 % entre el 1978 i el 1984, creixement que contrasta amb l'evolució descendent enregistrada per altres estats industrialitzats occidentals, llevat del Japó, tal com ho mostra el quadre XXIV.

Malgrat això, el 1984, les vendes interiors de vehicles de turisme de fabricació nacional varen davallar en un 5,3 %, per la qual cosa el creixement de la producció, un 3,1 % en aquella data, va tenir lloc pel bon moment exportador, amb un augment de l'11,8 % de les vendes durant el darrer any.

En relació amb la fabricació de vehicles industrials, mentre que els derivats de turisme s'han mantingut en un to lleugerament ascendent, encara que amb disminucions el 1981 i el 1984, durant el període 1978-1984, els altres vehicles industrials han anat coneixent devallades successives, de manera que la comparança entre els anys

1978 i 1984 revela un retrocés del 38,3 % (vegeu el quadre XXV).

Encara que no es tracti d'un sector de reconversió en el sentit estrictament legal, algunes de les principals empreses de l'automòbil estan desenvolupant processos importants de sanejament i de reajustament (quadre XXVI). Així, el programa base de relançament econòmic de Seat preveu una inversió de 126.086 milions de pessetes durant el quinquenni 1985-1989, destinats especialment a la producció de models de tecnologia pròpia futurs, a la fabricació de motors i a l'automatització dels processos productius. Aquesta reconversió implica el fet que la plantilla total de Seat en aquest quinquenni es trobi al voltant dels 19.000-20.000 treballadors, davant els 23.610 que hi havia el 1984 (30.919 el 1981).

Els altres reajustaments laborals del sector corresponen a Fasa-Renault, que disminuirà les seves plantilles en 1.000 treballadors durant el 1985 (2.586 el 1984); Ford España espera una retallada de plantilla d'uns 2.000 treballadors entre el 1985 i el 1988 (9.000 el 1984); Talbot, per la seva banda, preveu també una reducció programada de la seva plantilla actual, 8.600 persones, dins de la pròrroga del seu pla de sanejament.

Finalment, cal assenyalar que, en l'àmbit dels vehicles industrials, Motor Ibérica ha elevat el seu segon programa de viabilitat, que suposa una inversió de 18.000 milions entre el 1985 i el 1988, amb reducció de la plantilla d'unes 600 persones durant el 1985, i 400 més el 1986, amb la qual cosa, el nombre de treballadors d'aquesta firma comercial es convertiria en 6.000 aproximadament per al 1987.

CONSTRUCCIÓ NAVAL

L'evolució de l'enregistrament brut compensat (TRBC) dels vaixells lliurats per les drassanes espanyoles durant el decenni 1974-1983 apareix reflectida en el quadre XXVII, on s'aprecia, així mateix, la davallada gairebé continuada d'aquesta magnitud, amb l'enregistrament des del 1977. També resulta significatiu el creixent pes ponderat de l'exportació, 56,5 % el 1983 davant el 23,2 % el 1981.

Per al 1984, els vaixells enllestits (en proves oficials) per les drassanes varen ésser 96, per un total de 406.058 tones brutes compensades (CGT, terme equivalent a l'antic TRBC), davant els 111 del 1983, per 568.157 CGT, la qual cosa representa una disminució del 28,5 %.

La reconversió sectorial, aprovada el juny del 1984, suposa la reducció de la capacitat productiva de les grans drassanes, durant el trienni 1984-1986, al 50 % de la que hi ha instal·lada en l'actualitat, i el 1986 passarà a 255.000 TRBC. L'excedent laboral d'aquestes grans drassanes (Astilleros Españoles, Aesa, amb factories a Puerto Real, Cádiz, Sestao, Olaveaga, Asúa, Manises i Sevilla; Astille-

ros y Talleres del Noroeste, Astano, El Ferrol) és d'un total de 8.299 treballadors, tal com es pot veure al quadre XXVIII.

DRASSANES PETITES I MITJANES

Pel que fa a les drassanes petites i mitjanes comprenen 35 empreses privades i 5 de l'INI i l'objectiu de producció és assolir les 190.000 TRBC el 1987, davant les 175.000 TRBC del 1984. Si anem més lluny en el termini de planificació, es considera que el 1990 es podria arribar a les 280.000 TRBC, distribuïdes en 190.000 per al mercat interior i 90.000 per a l'exportació. Per aconseguir aquestes xifres productives, la inversió a efectuar serà de l'ordre de 8.000 a 10.000 milions de pessetes. L'excedent laboral, per a una plantilla actual de 16.700 treballadors, està comprès entre els 7.300 i els 8.000 treballadors, segons les mateixes empreses, uns 6.000 segons els sindicats.

A escala internacional, Espanya ha anat perdent pes en el mercat mundial, de manera que el 31 de desembre de 1984 ocupava el novè lloc entre els majors constructors de baixells mercants, amb una cartera de comandes inferior al milió de TRB, mentre que el 1981 estava situada en el tercer, tal com podem observar en el quadre XXX.

L'evolució de la producció del que cal anomenar altre material de transport, que apareix en el quadre XXXI, reflecteix l'evident disminució de tots els epígrafs que s'hi esmenten, excepció feta del corresponent a les bicicletes, que sofreix un increment notori, 62,9 %, entre el 1978 i el 1984. D'altra banda, el subsector de la motocicleta (Montesa, Ossa, Bultaco, com empreses més destacades) travessa una situació difícil, atesa la negativa oficial a donar llum verd al seu pla de reconversió. S'han tancat Bultaco (363 treballadors) i Ossa (133 treballadors i, en el seu conjunt, aquesta activitat industrial ha perdut uns 700 treballadors els darrers quatre anys. Pel seu costat Montesa només té actualment uns cent treballadors, xifra que es podria ampliar fins a 250 amb la subvenció de 225 milions que acaba de concedir-li l'Administració, dins d'una subvenció global de 500 milions destinada al subsector.

Finalment, s'ha de dir que els fabricants de material ferroviari també han proposat a l'Administració un pla de reestructuració, tenint en compte la caiguda dràstica de les inversions de Renfe en maquinària durant els darrers exercicis i, així mateix, que gairebé el 50 % dels 10.000 treballadors directes d'aquesta activitat industrial es troben en situació de regulació de la seva ocupació.

RESUM FINAL

Aquesta ressenya breu del sector siderometal·lúrgic a Espanya permet d'extractar alguns punts que resulten destacables:

-En primer lloc, el valor afegit brut sectorial supera sobrerament el bilió i mig de pessetes, és a dir, una quarta part aproximadament del producte industrial brut espanyol, proposició similar, a més, a la que suposa la població ocupada en aquestes activitats siderometal·lúrgiques dins del conjunt industrial.

-La producció del sector siderúrgic -activitat industrial subjecta a reconversió, en la qual Espanya ocupa el novè lloc entre els estats productors occidentals d'acer- s'ha mostrat en un to creixent, recolzat en la marxa d'unes exportacions que han arribat a representar gairebé les dues terceres parts del nivell productiu. L'excedent laboral en la siderúrgia integral supera encara els 9.000 llocs de treball mentre que per als acers especials el pla de reconversió preveu una reducció de més de 5.000 treballadors, i per als acers comuns l'ajustament de plantilles afectaria gairebé 3.000 persones.

-Les exportacions d'alumini suposen més del 50 % del volum produït. Espanya és el quart productor europeu d'aquest metall no ferri, que a hores d'ara es troba sotmès a una reconversió en què el reajustament laboral afectarà més de 800 treballadors. D'altra banda, les plantilles dels subsectors del zinc i dels semitransformats del coure, aquest darrer també en reconversió, es reduiran en uns 350 i 1.100 treballadors, respectivament.

-Dins del sector de transformats metàl·lics, el sector de la forja es troba en reestructuració, i es preveu inicialment una disminució de l'ocupació de només 40 persones.

-L'evolució del mercat de béns d'equipament elèctrics reflecteix una reducció d'aquest que situa les vendes el 1984 a un nivell inferior a la meitat del que s'enregistrava deu anys abans. La reconversió del sector suposaria un ajustament laboral d'unes 6.000 persones, és a dir, la meitat de l'ocupació actual. La creació de dos o tres grups per a la reconversió dels electrodomèstics de línia blanca preveu una disminució d'uns 6.000 llocs de treball, així com una reestructuració de les produccions de cada empresa.

-El PEIN és un programa a termini mitjà per al sector electrònic i informàtic que preveu la millora del grau de cobertura del mercat nacional cobert per la producció espanyola, així com l'assoliment d'un naixement exportador notori i la disminució dels nivells de dependència tecnològica. Aquesta és la raó, precisament, dels nombrosos projectes d'inversió vinculats a aquest, tant per part de multinacionals com d'espanyoles, que superen els 70.000 milions de pessetes entre el 1984 i el 1987.

-L'augment de la producció de turismes -camp industrial en què Espanya està situada en el quart lloc d'entre els fabricants europeus occidentals- depèn bàsicament de les vendes exteriors que suposen gairebé el 60 % de la facturació d'unes firmes industrials que es troben en procés de sanejament i reajustament, i, així

mateix, es preveuen inversions de modernització importants simultàniament a uns reajustaments de plantilla que afectaran més de 7.000 treballadors.

—La crisi del sector naval ha afectat sensiblement l'evolució d'aquest a Espanya, ja que ha davallat del tercer al novè lloc mundial per la seva cartera de comandes, i el darrer decenni la xifra de vaixells acabats s'ha reduït a la meitat, i en els tres darrers anys més de la meitat correspon a l'exportació. La reconversió sectorial reduirà al 50 % la capacitat laboral de més de 8.000 persones, mentre que s'espera incrementar lleugerament la capacitat de les drassanes petites i mitjanes, però amb una davallada de l'ocupació de més de 6.000 treballadors, un excedent, com en el cas de les grans drassanes, pròxim a un terç de les plantilles actuals.

—Quant a la producció d'altre material de transport, s'han enregistrat fortes davallades de producció, excepció feta del subsector de la bicicleta, que els darrers anys ha conegut un tort impuls. El subsector de la motocicleta, en canvi, s'ha vist afectat seriosament per la crisi,

així com el de fabricació de material ferroviari, de manera que el tancament d'empreses, en el primer cas, i de regulació de l'ocupació, en el segon, han constituït les mesures malauradament habituals.

Per concloure, recordem simplement que la integració espanyola a la CEE —que ja ha exigít un preàmbul prou necessari i dolorós de processos de reconversió i de reestructuració sectorials— ha d'obligar tots els sectors industrials englobats en la siderometal·lúrgia a un esforç suplementari de competitivitat i adaptació de les estructures empresarials actuals al marc comunitari. Per això, els propers set anys seran realment decisius per a la nova configuració sectorial en tots i cadascun dels camps (dimensió empresarial, laboral financera, d'especialització productiva, tecnològica, comercial, etc.). Atesa la rellevància especial d'aquest sector, constatada en els apartats anteriors, una bona part de la millor adequació de la integració industrial espanyola dependrà de les actuacions que es desenvolupin en la siderometal·lúrgia.

Quadre I

Valor afegit brut (VAB) del sector siderometal·lúrgic
(en milions de pessetes)

	1979		1981		% Variació 1981/1979 (en termes corrents)
	xifres absolutes	% total sector	xifres absolutes	% total sector	
<i>Indústries metàl·liques bàsiques:</i>					
1. Productes siderúrgics	164.308	13,7	202.528	13,2	23,3
2. Metalls no ferris	28.732	2,4	37.131	2,4	29,2
Subtotal metàl·liques bàsiques	139.040	16,1	239.659	15,6	24,1
<i>Transformats metàl·lics:</i>					
1. Productes metàl·lics	319.363	26,7	353.951	23,0	10,8
2. Maquinària i equip mecànic	125.914	10,5	227.591	14,8	80,7
3. Màquines d'oficina i instruments de precisió	20.288	1,7	33.147	2,2	63,4
4. Maquinària i material elèctric	103.781	8,7	167.941	10,9	61,8
5. Material electrònic (excepte ordinadors)	90.967	7,6	74.039	4,8	-18,6
6. Vehicles automòbils	205.458	17,2	248.198	16,1	20,8
7. Construcció naval	34.308	2,9	70.262	4,6	104,8
8. Altre material de transport	25.431	2,1	56.053	3,6	120,4
9. Altres indústries manufactureres	77.113	6,5	67.321	4,4	-12,7
Subtotal transformats metàl·lics	1.002.623	83,9	1.298.503	84,4	29,5
Total VAB sector siderometal·lúrgic	1.195.663	100,0	1.538.162	100,0	28,6
% VAB sector siderometal·lúrgic/ VAB Sector industrial	26,8		27,1		
% VAB sector siderometal·lúrgic/ VAB Economia espanyola	9,3		9,2		

Font: «Renda nacional d'Espanya, 1979 i 1981». Servei d'Estudis, Banc de Bilbao, 1981 i 1983.

Quadre I bis

Valor afegit brut del sector siderometal·lúrgic a les taules input-output de l'economia espanyola (1975)

	Valor afegit brut, al cost dels factors	
	Milions de pessetes	% total
Producció i primera transformació de metalls	109.330	19,6
Metal·lúrgia de transformació	320.167	57,4
Construcció de material de transport	128.124	23,0
Total sector siderometal·lúrgic	557.621	100,0
% sector siderometal·lúrgic/sector industrial	24,8	
% sector siderometal·lúrgic/economia espanyola	9,8	

Font: «Tablas input-output de la economía española», 1980.

Quadre II

Població ocupada en el sector siderometal·lúrgic (milers de treballadors)

Activitat sectorial	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	% Variació 1984/ 1977
Metàl·liques bàsiques	92,4	94,4	90,6	83,9	87,2	83,7	79,2	77,9	-15,7
Transformats metàl·lics	325,7	333,9	316,6	323,9	295,9	284,8	284,1	281,1	-13,7
Maquinària i equips mecànics	153,7	143,0	125,4	124,0	132,0	119,0	114,4	99,5	-35,3
Maquinària i materials elèctrics	144,3	148,8	141,0	123,2	116,8	100,2	97,5	101,7	-29,5
Material electrònic i maquinària d'oficina	60,9	52,9	56,7	59,8	55,7	48,2	47,5	48,7	-20,0
Vehicles automòbils	150,9	153,8	152,8	155,6	147,1	133,2	132,0	139,9	-7,3
Construcció naval i d'altre material de transport	127,6	117,0	114,8	115,4	112,6	113,7	114,1	106,0	-16,9
Instruments de precisió i òptica	19,6	13,9	14,0	15,0	13,5	11,4	16,2	16,8	-14,3
Total sector global	1.075,1	1.058,2	1.011,9	1.000,8	960,8	894,2	885,0	871,6	-18,9
Total indústria*	4.556,2	4.456,5	4.301,2	4.108,8	3.895,4	3.716,8	3.623,2	3.442,0	-24,4
% Sector siderometal·lúrgic/sector industrial	23,6	23,7	23,5	24,3	24,7	24,0	23,4	25,3	

Font: Institut Nacional d'Estadística. * Inclouent-hi el sector de la construcció.

Quadre III

Evolució d'activitats siderometal·lúrgiques en alguns països desenvolupats (taxes de variació de l'índex de producció industrial sobre el mateix període anterior)

	Estats Units			Japó ¹			R. F. d'Alemanya			França			Regne Unit		
	1981	1982	1983	1981	1982	1983 ¹	1981	1982	1983	1981	1982	1983	1981	1982	1983
1) Siderúrgia	8,3	-38,5	17,2	-6,4	-3,4	-4,8	-	-12,7	-2,2	-7,2	-9,8	-7,6	8,5	-1,3	-1,3
2) Produc. i primera transfor. de metalls no ferris	1,6	-18,4	10,7	-2,8	-5,7	1,2	-4,5	-0,8	6,3	-3,6	2,3	7,4	-7,0	-3,2	-2,2
3) Product. metàl·lics, maquinària i equip.	2,3	-10,4	7,5	8,8	-4,3	3,0	-	-0,8	-0,8	-0,8	-0,8	1,5	-8,6	1,1	1,1
Productes metàl·lics	1,6	-16,1	4,8	-5,3	8,0	-6,8	-2,5	-4,3	-0,9	-4,0	0,8	1,9 ¹	-4,3	4,5	1,1
Maquinària no elèctrica	5,4	-13,1	0,8	1,8	-4,3	-3,7	-	-1,7	0,8	4,5	-4,2	-3,7 ¹	-13,6	1,3	-1,3
Maquinària elèctrica	3,3	-5,2	9,6	20,7	-0,4	16,7	-2,4	-0,8	0,8	1,6	3,1	-	-7,0	3,2	5,2
Construcció i reparació naval	0,9	-11,0	1,0	25,6	-16,3	-29,3	-	16,2	-17,0	-	-	-	3,9	6,3	2,4
Automòbil	2,8	-10,0	24,2	1,7	-4,0	1,2	-	1,4	2,1	-14,0	3,8	3,7	-15,9	-4,0	4,2
Altres material de transport	-0,8	-9,2	12,0	4,6	-3,6	-6,9	-	-	-	-8,3	4,1	8,4 ²	-	-0,8	1,8

Font: OCDE. 1. Gener-Setembre; 2. Gener-Marc.

Quadre IV

Ajustament d'ocupació en els sectors siderometal·lúrgics

	Plantilla inici re- conversió	Ajust total previst	% s/total de la plantilla	Ajust es- timat el 31-12-84	% s/ajust total previst
Construcció naval	44.896	19.660	43,8	19.660	100,0
Siderúrgia integral	43.026	17.090	39,7	10.108	59,1
Acers especials	13.744	5.413	39,4	4.256	78,6
Acer comú	14.409	2.812	19,5	2.112	75,1
Electrodomèstics línia blanca	23.491	10.091	42,9	8.256	81,8
Components elèctrics	3.279	135	4,1	135	100,0
Components elèctrics automòbil	6.720	1.320	18,3	1.125	91,6
Semitransformats de coure	4.281	987	23,05	712	72,1
Forja pesant	1.010	40	3,8	40	100,0
Grup ITT Espanya	18.681	3.181	17,0	692	21,8
Total ajustament d'ocupació sectorial	173.537	60.729	35,0	47.096	77,5

Font: Ministerio de Indústria y Energía.

Quadre V

Producció espanyola d'acer entre el 1975 i el 1984
(en milers de tones)

Any	Acer total	Acer comú	Acer especial
1975	11.091	9.835	1.256
1976	10.982	9.699	1.283
1977	11.168	9.844	1.324
1978	11.345	9.963	1.382
1979	12.254	10.609	1.645
1980	12.643	11.057	1.586
1981	12.896	11.459	1.437
1982	13.178	11.485	1.693
1983	13.009	11.277	1.732
1984	13.497	11.587	1.910

Font: Unesid.

Quadre VI

Inversió en el sector siderúrgic: 1974-1984

Any	Preparació de càrregues	Ferro colat	Acer	Laminació	Altres proced.	Total
1974	2.107	839	3.236	12.261	6.964	25.407
1975	1.390	1.061	3.749	9.513	7.500	23.213
1976	2.157	2.099	5.256	7.662	10.990	28.164
1977	1.644	3.777	8.570	13.708	9.412	37.111
1978	1.163	1.934	4.407	8.143	7.977	23.624
1979	544	2.581	6.641	5.313	4.648	19.727
1980	1.038	1.028	3.635	6.858	4.412	16.971
1981	346	2.139	3.441	5.745	5.208	16.879
1982	438	3.581	5.022	7.810	5.593	22.444
1983	495	3.580	5.209	3.470	6.104	18.858
1984	548	5.810	11.353	18.253	10.631	46.595

Font: Unesid.

Quadre VII

Inversió en la siderúrgia integral: 1984-1988
(en milions de pessetes)

	Ensidesa	A.H.M.	A.H.V.	Total
Inversions de reestructuració	88.900	20.500	64.703	174.103
Inversions complementàries	6.000	-	7.157	13.157
Total inversions	94.900	20.500	71.860	187.260

Font: Unesid.

Quadre VIII

L'Evolució de l'ocupació en la siderúrgia integral

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	Diferència 1984-1990
Ensidesa	21.255	18.960	18.377	18.377	15.951	15.776	15.500	5.755
A.H.V	10.676	9.326	8.699	8.699	8.588	8.507	8.453	2.223
A.H.M.	3.767	1.872	1.963	2.035	2.052	2.086	2.116	1.651
Total sector	35.698	30.158	29.039	29.111	26.591	26.369	26.069	9.629

Font: Unesid.

Quadre IX

Classificació d'Estats productors d'acer

	1983*	1984*	% variació
1. Japó	97.169	105.580	+ 8,7
2. Estats Units	75.377	82.883	+10,0
3. R. F. d'Alemanya	35.729	39.386	+10,2
4. Itàlia	21.674	23.928	+10,4
5. França	17.607	19.006	+ 7,9
6. Brasil	14.659	18.409**	+25,6
7. Regne Unit	14.993	15.216	+ 1,5
8. Canadà	12.833	14.704	+14,6
9. Espanya	13.009	13.497	+ 3,8
10. Corea del Sud	11.915	13.033	+ 9,4

Font: Unesid. * Nombres expressats en milers de tones. ** Estimació.

Quadre X

Producció d'alumini primari

	1982*	1983*	% variació
R. F. d'Alemanya	722,8	743,3	+ 2,8
Noruega	636,9	715,3	+12,3
França	390,4	360,7	- 7,6
Espanya	366,5	357,5	- 2,4
Regne Unit	240,7	252,5	+ 4,8
Holanda	250,9	236,3	- 5,8
Itàlia	232,9	195,6	-15,6
Total Europeu	3.385,6	3.326,5	- 0,2

* Xifres anuals en milers de tones.

Quadre XI

Producció i consum de minerals metàl·lics no ferris: 1982-1987* (en milers de tones mètriques)

	Oferta		Demanda		Saldo		Dependència respecte a l'exterior ¹	
	1982	1987	1982	1987	1982	1987	1982	1987
Bauxita	-	-	245	350	-245	-350	100	100
Zinc	167	310	191	230	- 24	+ 80	13	nula
Courea	48	70	86	100	- 38	- 30	44	30
Estany	0,518	0,890	2,330	3	-1,812	-2,11	78	70
Plom	73	108	110	115	- 37	- 7	34	6
Manganès	-	-	119	120	-119	-120	100	100
Níquel	-	-	7,893	9	-7,893	9	100	100
Volfram	0,545	2,0	0,164	0,080	+0,381	+1,920		

Font: *Plan nacional de abastecimiento de materias primas minerales para el período 1979-1987, versión revisada. «Economía industrial», núm. 236, març-abril, 1984.* * Oferta objectiu i demanda previsible per al 1987. Les xifres es refereixen al contingut de ferro per a cada mineral no ferri. 1. Relació entre el dèficit i el consum.

Quadre XII

Producció espanyola d'alumini

	1980	1981	1982	1983	% variació 1983/1982
Alumina	169,5	187,1	190,8	185,6	-2,7
Endesa	124,9	122,7	99,9	95,8	-4,1
Alugasa	92,0	86,7	75,8	76,1	+0,4
Total	386,4	396,5	366,5	357,5	-2,4

Quadre XIII

Producció de semitransformats del coure

	1981	1982	1983	% variació 1983/1982
Ibercobre	72.243	85.697	76.797	-10,4
Santa Bàrbara	26.930	28.356	41.074	+44,8
Ribera	23.775	24.563	24.722	+ 0,6
Total	122.948	138.616	142.593	+ 2,9

Quadre XIV

Producció i consum europeus d'alguns metalls no ferris el 1982 (en milers de tones)

	R. F. d'Alemanya		Benelux		Regne Unit		França		Espanya		Itàlia	
	Prod.	Consum	Prod.	Consum	Prod.	Consum	Prod.	Consum	Prod.	Consum	Prod.	Consum
Alumini primari	722,8	1.002,1	250,9 ¹	91,0 ¹	240,7	319,8	390,4	578,3	366,5	223,2	232,9	420
Courea refinat	393,6	725,1	502,3	274,1	134,1	488,0	46,6	407,4	171,9	112,6	19,6	342
Zinc metàl·lic	333,6	368,6	228,3	126,5	79,3	181,5	244,2	263,9	182,1	91,6	158,2	202
Plom refinat*	350,5	333,2	93,8	66,1	306,8	273,0	208,5	194,5	102,0	73,4	133,7	243
Estany refinat*	608,0	13.700,0	-	1.889,0	13.600,0	10.351,0	-	8.187,0	5.000,0	5.000,0	-	4.200
Níquel refinat*	-	57.691,0	-	3.428,0	7.284,0	22.500,0	7.361,0	30.796,0	-	7.848,0	-	24.000

Font: OCDE. * En tones. 1. Països Baixos.

Quadre XV

Estimació de la producció mundial de màquines-eina (1982)
(en milions de dòlars)

País	Total	Arrencament	Deformació
1. Japó	3.886,4	3.253,5	632,9
2. Estats Units	3.615,0	2.915,0	700,0
3. Alemanya (R. F.)	3.498,4	2.428,3	1.070,1
4. URSS	2.934,0	2.268,7	665,3
5. Itàlia	1.254,5	852,3	402,2
6. Alemanya (R. D.)	808,0	615,0	193,0
7. Suïssa	768,4	729,0	39,4
8. Regne Unit	735,5	630,4	105,1
9. França	619,8	491,0	128,8
10. Romania	615,5	560,9	54,6
11. Xina	350,0	120,0	25,0
12. Txecoslovàquia	438,8	379,2	59,6
13. Iugoslàvia	303,8	207,1	96,7
14. Espanya	229,6	209,5	90,1
Total mundial	22.693,8	17.731,2	4.962,6

Font: «Economia industrial», gener-febrer, 1984.

Quadre XVI

Mercat de béns d'equip elèctrics, 1975-84

Any	Vendes Vendes (en milions ptes. de 1974)	% variació % variació s/any anterior
1974	17.544	-
1975	13.358	-23,9
1976	12.707	- 4,9
1977	8.460	-33,4
1978	10.928	+29,2
1979	8.428	-24,5
1980	11.282	+36,8
1981	10.283	- 8,8
1982	7.410	-27,9
1983	6.433	-13,1
1984	7.261	+12,9

Font: Sercobe.

Quadre XVII

Béns d'equip: mercat i excedent laboral

Subsector	Núm. d'empreses		Mercat mitjà anual previst en 1985-89 (Milions ptes. 1984)	Plantilla actual (Núm. persones)	Excedent laboral (Núm. persones)
	Actuals	Previstes ¹			
Generació	4	1	3.614	1.176	658
Tracció	4	2	5.911	2.180	1.063
Transformadors	14	4	9.026	2.715	1.163
Aparellatge	10	5	3.324	1.814	1.260
Motors	18	4	13.078	4.183	1.785
Total	50	16	34.953	12.068	5.929

Font: Sercobe. 1. Es tracta d'empreses o grups d'empreses, incloent-hi sempre els fabricants especialitzats.

Quadre XVIII

Evolució de l'índex de producció industrial del sector de béns d'equip* (en % variació anual)

	1978	1979	1980	1981	1982	1983
Construcció de maquinària i d'equip mecànic	1,2	-14,8	12,4	9,5	-8,3	-10,1
Construcció de maquinària i d'equip elèctric	-0,5	- 7,4	- 2,0	4,0	-6,8	- 6,4

Font: Ministerio de Industria y Energía. * Construcció de maquinària mecànica i elèctrica, principalment.

Quadre XIX

Vendes d'electrodomèstics de línia blanca (en unitats, milers de tones)

	1984			1983			% variació 1984/1983		
	Interiors	Exteriors	Total	Interiors	Exteriors	Total	Interiors	Exteriors	Total
Cuines	290	156	446	314	272	586	- 1,6	- 42,6	-23,9
Forns	250	46	296	227	65	292	+10,1	- 29,2	+ 1,4
Damunteres	300	107	407	284	47	331	+ 5,6	+127,6	+23,0
Escalfadors	560	35	595	551	50	601	+ 1,6	- 30,0	- 1,0
Rentadores automàtiques	700	375	1.075	727	374	1.101	- 3,7	+ 0,2	- 2,4
Rentavaixelles	72	29	101	80	19	99	-10,0	+ 52,6	+ 2,0
Frigorífics	680	203	883	715	164	879	- 4,9	+ 23,8	+ 0,4
Total	2.852	951	3.803	2.898	991	3.889	- 1,6	- 4,0	- 2,2

Font: Anfel.

Quadre XX

Producció prevista d'electrodomèstics de línia blanca el 1986

	Milers d'unitats	% exportació	
Frigorífics	900	24	(a 3 fàbriques, de les 7 actuals)
Cuines	550	40	(a 3 fàbriques, de les 7 actuals)
Forns elèctrics	400	30	
Damunteres	420	30	(a 3 fàbriques, de les 6 actuals)
Rentadores	1.050	30	(a 4 fàbriques, de les 6 actuals)
Rentavaixelles	180	20	(a 2 fàbriques, de les 6 actuals)
Escalfadors de gas	500	22	
	1979	1980	1981
Plantilla total del sector	24.274	23.491	22.117
		1982	1983
		20.037	19.597
			Prevista*
			13.442

Font: Anfel. Ministerio de Industria y Energía. * Un cop realitzats els plans de reconversió.

Quadre XXI

Evolució del sector electrònic i informàtic, 1982-1987* (Import en milers de milions de pessetes, el 1982)

	Consum aparent	Producció	Exportació	Importació
Electrònica de consum	124,1	76,3	1,0	48,8
Electrònica professional	169,6	101,4	20,8	89,0
Informàtica	134,3	49,0	22,3	107,6
Total 1982	428,0	226,7	44,1	245,4
Electrònica de consum	165,0	133,0	40,0	72,0
Electrònica professional	250,8	193,9	50,2	107,1
Informàtica	290,2	218,6	116,7	188,3
Total 1987	706,0	545,5	206,9	367,4
Creixement mitjà 1982/1987	10,5 %	19,2 %	36,2 %	8,4 %

Font: ICE, 23-2-1984. * Hipòtesi de creixement del producte interior brut en un 3 % anual.

Quadre XXII

Producció de la indústria electrònica de la CEE el 1984 (en milions de dòlars)

	Proc. de dades	Equipa- ment d'oficina	Equipa- ment de control i inst.	Electro- medic. i elec. indust.	Electrònica militar	Telecomu- nicacions	Electrònica de consum	Components electrònics	total
Alemanya Federal	4.129	978	4.088	1.136	1.139	3.228	2.585	4.536	21.819
Regne Unit	2.556	657	2.538	565	3.214	2.342	975	2.549	15.406
França	3.292	161	1.425	419	2.937	3.260	960	2.459	14.913
Itàlia	2.616	407	822	393	907	1.837	655	1.063	8.700
Països Baixos	935	407	645	317	418	649	233	1.330	4.934
Bèlgica	616	22	159	86	132	663	330	389	2.397
Espanya	356	4	54	37	89	675	549	279	2.043
Irlanda	724	16	104	46	63	128	30	216	1.327
Dinamarca	64	34	311	97	95	70	88	139	898

Font: «Actualidad Económica», 18-IV-85.

Quadre XXIII

Vendes de les empreses informàtiques espanyoles el 1984

Companyia	Facturació 1984 (milions pessetes)	% creixement respecte a 1983
IBM	139.052	76,5
Olivetti	12.950	9,3
NCR	12.650	23,6
Nixdorf Computer	11.600	22,2
Sperry	11.237	52,6
Secoinsa	10.577	41,1
Philips Informàtica	9.000	34,3
Bull	7.674	24,3
Hewlett Packard	7.095	20,6
Digital Equipment	4.823	56,6
Vendes totals	226.658	54,1

Font: «El nuevo lunes», 15-4-85 (estudi d'Antonio J. Rodríguez-Bernal). El quadre inclou les exportacions de les diferents companyies.

Quadre XXIV

Evolució de la producció de turismes en alguns estats occidentals: 1978-1984
(En unitats)

Països	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	% 1984/ 1978
Alemanya, R. F.*	3.890.176	3.932.556	3.520.934	3.577.807	3.761.436	3.877.641	3.697.037	- 5,0
França	3.111.380	3.220.394	2.938.581	2.611.864	2.777.125	2.960.823	2.381.747	-23,4
Itàlia	1.508.597	1.480.904	1.445.221	1.257.340	1.297.351	1.395.531	1.499.990	- 0,6
Regne Unit	1.222.949	1.070.452	923.744	954.650	887.679	1.044.597	933.094	-23,7
Espanya	986.116	965.809	1.028.813	855.325	927.500	1.141.581	1.176.983	+19,3
Estats Units	9.176.635	8.433.662	6.375.506	6.253.138	5.073.496	6.781.184	7.815.308	-14,8
Japó	5.975.968	6.175.771	7.038.108	6.974.131	6.881.586	7.151.888	7.382.704	+23,5

Font: Associacions de fabricants dels països en estudi (Vda, Cscs, Anfia, Smmt, Mvma, Jama, Anfac). * Inclou derivats del turisme.

Quadre XXV

Producció de vehicles de turisme i industrials: 1978-1984
(En unitats)

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	% variació 1984/1978
Turismes	986.116	965.809	1.028.813	855.325	927.500	1.141.581	1.176.893	+19,3
Vehicles industrials:								
Derivats del turisme	69.551	74.425	75.485	66.624	81.374	83.217	77.622	+11,6
Altres vehicles industrials	85.291	80.234	74.466	62.519	57.656	61.880	52.623	-38,3
Total vehicles industrials	154.842	154.659	149.951	129.143	139.030	145.097	130.245	-15,9

* Vehicles tot terreny, furgonetes, vehicles industrials lleugers, vehicles industrials pesants i camions/ tractor.

Quadre XXVI

Evolució de les plantilles del sector de l'automòbil de turisme

	1970	1980	1981	1982	1983	1984
Seat	31.846	31.671	25.755	25.235	25.170	23.610
Fasa-Renault	22.396	22.027	21.913	21.813	21.714	21.586
Ford-Espanya	9.975	9.714	9.732	9.421	9.373	9.000
Citroën Hispania	10.540	10.342	9.555	9.762	9.135	8.700
Talbot	16.951	13.800	13.549	-	9.048	8.600
General Motors	-	-	-	-	8.906	8.400

Font: «Dinero», 23-7-1985. Nota: el 1979, amb un fabricant menys, el nivell d'ocupació era superior al de 1984. La disminució de les plantilles és evident des d'aquell any. Malgrat tot, en continuen sobrant 20.000.

Quadre XXVII

Vaixells lliurats entre el 1974 i el 1983

Anys	Vendes nacionals		Exportacions		Total vaixells lliurats		% Exportacions s/total
	TRBC	% variació	TRBC	% variació	TRBC	% variació	
1974	619.097	+ 0,8	438.529	+19,0	1.057.626	+ 6,2	41,5
1975	648.715	+ 4,8	431.863	- 1,5	1.080.578	+ 2,2	40,0
1976	653.247	+ 0,7	296.380	-31,4	949.627	-12,1	28,1
1977	811.070	+24,1	278.656	- 6,0	1.089.726	+14,7	25,6
1978	592.958	-26,9	194.157	-30,3	787.115	-27,8	24,7
1979	433.294	-26,9	248.933	+28,2	682.227	-13,3	36,5
1980	400.907	- 7,5	135.350	-45,6	536.257	-21,4	25,2
1981	370.545	- 7,6	112.058	-17,2	482.603	-10,0	23,2
1982	254.303	-31,4	292.884	+161,4	547.387	+13,4	53,5
1983	202.011	-20,6	262.537	-10,4	464.548	-15,1	56,5

Font: Construnaves.

Quadre XXVIII

Plantilles i excedents de les grans drassanes

	Aesa			Astano El Ferrol	Total grans drassanes
	Bilbao	Cadis	Altres factories*		
Plantilla l'1-1-84	6.450	6.515	3.558	5.689	22.212
Plantilla el 31-12-85	3.034	5.335	3.344	2.220	13.933
Excedent de plantilla	3.416	1.180	214	3.469	8.279

* Aquí també es té en compte el personal de les oficines centrals.

Quadre XXIX

Evolució de l'ocupació en el sector naval (Nombre de treballadors)								
	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1986*	% variació 1986/1979
Grans drassanes	28.140	27.723	27.037	27.031	24.712	22.212	13.933	-50,5
Drassanes petites i mitjanes	17.388	17.893	17.959	17.423	16.708	16.700	10.000	-42,5
Total	45.528	45.516	44.996	44.454	41.420	38.912	23.933	-47,4

* Previsió.

Quadre XXX

Distribució de la cartera mundial de comandes (El 31 de desembre de cada any; milers de TRB)			
	1981	1982	1983
Japó	12.655	10.067	14.026
CEE	5.477	4.734	3.243
Regne Unit	1.140	1.002	615
Alemanya Federal	938	886	557
França	847	718	542
Itàlia	454	548	346
Dinamarca	896	650	806
Altres	1.172	930	377
Resta de l'Europa occidental:	4.204	2.991	2.401
Espanya	2.247	1.532	1.209
Suècia	764	606	537
Finlàndia	706	597	442
Noruega	487	256	213
Resta del món:	13.005	11.380	12.949
Corea del Sud	2.977	2.550	4.618
Xina, R. P. Taiwan	1.825	1.620	1.729
Brasil	1.662	1.445	1.503
Polònia	1.428	1.265	1.300
Altres	5.113	4.500	3.799
Total mundial	35.311	29.172	32.619

Font: OCDE/Lloyd's Register of Shipping.

Quadre XXXI

Producció d'altre material de transport								
	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	% Variació 1984/1978
Autobusos i autocars	3.255	2.982	3.926	3.819	2.977	2.043	1.631	-49,9
Tractors agrícoles	31.709	25.954	18.613	17.418	16.864	14.787	13.496	-57,4
Motocicletes i ciclomotors	258.555	220.403	234.292	114.939	172.495	162.889	165.037	-36,2
Bicicletes	582.426	712.751	841.364	883.808	880.445	866.251	948.782	+62,9
Total unitats d'altre material de transport	875.945	962.090	1.098.195	1.119.984	1.072.781	1.045.970	1.128.946	+28,9

Font: INE (Enquesta industrial 1978-1981) i Ministerio de Industria y Energía.

LES INDÚSTRIES METÀL·LIQUES A CATALUNYA

SERVEI D'ESTUDIS DE LA BANCA MAS SARDÀ

El primer requisit, a l'hora d'apropar-se a un sector econòmic concret, consisteix a termenar-lo, definint els àmbits que el componen i establint les fronteres que el delimiten. En molts terrenys econòmics la tasca és ràpida i senzilla, però en d'altres casos la falta de coincidència en els criteris converteix la tria de les activitats que es decideix incloure en el sector en una tasca àrdua –i polèmica–. No cal subratllar pas gaire que els esculls son més nombrosos i més difícils d'esquivar com més ampli –i, sobretot, com més heterogeni– és el sector.

Un exemple fefaent d'aquest entrebanc definitori el constitueix l'àrea de les indústries metàl·liques; dins els seus límits dilatats hi ha un enorme aiguabarreig de labors, que van des de la siderúrgia, les foneries i la forja, fins a la fabricació de piles i d'acumuladors; des de la construcció de maquinària-eina fins a la producció d'automòbils o de vaixells; des de la fabricació d'electrodomèstics fins als instruments de precisió, des del material electrònic fins als instruments òptics o fotogràfics.

En els diferents acostaments al sector es comprova l'existència de divergències entre els catàlegs d'activitats que, a cadascuna de les seleccions, configuren les indústries metàl·liques. Ara en el nombre o en la mena d'activitats triades, adés en la redistribució que se'n fa a l'hora de confegir els subsectors, no hi ha identitat absoluta entre els territoris resultants de cada combinació d'activitats.

Així, doncs, en el moment de fer aquest article, per bastir una definició del sector com més ben ajustada millor, i alhora fer abastables xifres que ens informin de les seves dimensions quantitatives, hem fet cap a dues fonts essencials; en els dos casos, el retaule final que ens subministra una visió global del sector siderometal·lúrgic és dissenyat per l'agregació de peces diferents, totes extretes de les empreses que integren la CNAE, Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques, aprovada pel decret de 9 d'agost de 1974. El primer recull d'informacions prové de la *Renta Nacional de España y su distribución provincial*, del Banc de Bilbao, que escindeix el sector en dues grans branques: per un costat, les indústries metàl·liques bàsiques, fruit de la coexistència dels productes siderúrgics (epígrafs 221 a 223 de la CNAE) i dels metalls no ferris (224); per l'altre, els transformats metàl·lics es forgen per l'addició de nou branques dife-

rents: productes metàl·lics (31), maquinària i equipament mecànic (32), màquines d'oficina i instruments de precisió (33 i 39), maquinària i material elèctric (34), material electrònic, excepte els ordinadors (35), vehicles automòbils (36), construcció naval (37), d'altre material de transport (38) i d'altres indústries manufactureres (49). El segon nucli informatiu cal anar-lo a buscar a l'Institut Nacional de Estadística (INE), en la seva publicació *Encuesta industrial. Años 1978 a 1981*; el lector hi trobarà el reagrupament de les activitats i la seva relació amb els epígrafs de la CNAE en els quadres basats en aquesta font. A més d'aquest suport classificatori, s'ha parat sempre atenció als criteris emprats pel Centre d'Estudis i Assessorament Metal·lúrgic (CEAM), especialment pel que fa a la divisió en sis grans blocs –indústria bàsica i de primera transformació; maquinària no elèctrica; maquinària i aparells elèctrics i electrònics; productes metàl·lics per a la indústria; productes metàl·lics per al consum; i indústria auxiliar– establerta a *Coyuntura y perspectivas de la industria metalúrgica*.

VALOR AFEGIT

Tan bon punt s'han delimitat els àmbits que, en aplegar-se, conformen les indústries metàl·liques, l'examen del valor afegit brut (VAB) que procuren anualment les empreses del sector ens fa avinent una primera aproximació a l'anàlisi de les seves dimensions.

QUADRE I

Al llarg dels anys, el VAB de la metal·lúrgia catalana ha tingut una trajectòria caracteritzada per la solidesa en els avanços absoluts i relatius. Segons ens informa el quadre I, en una mica més d'un quart de segle, les indústries metàl·liques han anat guanyant cos en el VAB, ja

que han multiplicat per 88 el volum del 1955, mentre que les indústries fabrils aplicaven un factor de 32 i el conjunt de la indústria n'emprava un de 34.

Un procés de dinamisme similar ha atorgat al sector un paper fonamental en la indústria catalana, i n'és l'àmbit capdavanter. Amb constància i fermesa, el metall ha eixamplat el seu pes específic sobre el total de la indústria catalana; de no arribar a representar-ne la novena part, ha aconseguit una quota del 28 % (val a dir que, l'any 1973, amb el començament de la crisi, s'estroncà l'embranchida que el sector demostrava a l'hora de guanyar participació sobre el total industrial); un itinerari similar es percep quan s'examina el pes del sector sobre la indústria manufacturera catalana.

Així, doncs, el metall encapçala la classificació de la indústria de Catalunya, fet que té lloc paral·lelament a la pèrdua de significació del tèxtil, sector que, el 1955, tenia la importància industrial que ara té la siderometal·lúrgia. En aquella època, el sector era notòriament inferior, en VAB, a la potent indústria tèxtil, però el 1967 la situació ja s'havia invertit i, d'aleshores ençà, la distància ha crescut d'una manera notòria.

Quant a la seva composició, la indústria metal·lúrgica catalana és essencialment transformadora, atesa la poca incidència de les metàl·liques bàsiques. Aquestes, en un període de vint anys, han representat, com a mitjana, el 6,58 % del VAB metal·lúrgic català (percentatge que s'encongeix al 5,68 %, si es descompta el 1981, exercici en què les bàsiques han tingut una incidència excepcionalment notable). Pel que fa a la quota de mercat de Catalunya, també s'adverteix aquesta escissió qualitativa. El 1981, el Principat tenia pràcticament la quarta part (24,87 %) del VAB metal·lúrgic espanyol, percentatge un pèl inferior al que correspon a la indústria manufacturera catalana i un xic superior a la taxa de participació estatal de tota la nostra indústria.

Per blocs, però, les dissemblances són transparents. Al llarg de dues dècades (1962-1981), el VAB de les indústries bàsiques ha representat, com a mitjana, el 8,62 % del total espanyol (6,92 % si no hi incloem el 1981), mentre que en transformats metàl·lics, Catalunya representa el 27,83 % del conjunt estatal. En conseqüència i per aquest concepte, és la comunitat autònoma dominant i ultrapassa les quotes del País Basc, de Madrid i del País Valencià, els seus seguidors immediats.

Per contra, en metàl·liques bàsiques, són el País Basc i Astúries les zones que més sobresurten, però si apleguem els dos conceptes torna a ser Catalunya la comunitat que més destaca quant a aportació a la siderometal·lúrgica espanyola. Val a dir que, en aquesta significació, la província de Barcelona té una preponderància cabdal, ja que -d'acord amb xifres del 1981- aporta el 93 % del VAB català de metal·lúrgia bàsica i el 92 % dels transformats metàl·lics.

Malgrat els avanços del sector i la conquesta de quotes més balderes, s'ha de pal·liar l'enlluernament del creixement de les xifres en termes monetaris corregint-les amb l'evolució dels preus. Aleshores és fàcil d'entreveure l'impacte de la crisi en el sector, que ja hem pogut detectar mitjançant l'estroncament de la quota de participació catalana sobre el total espanyol. En qualsevol cas, aquesta detenció dels avanços només ens informa sobre el fet que la incidència a Catalunya pot ser més intensa que a Espanya. És precisament quan es corregeixen les xifres del VAB metal·lúrgic mitjançant l'índex de preus implícits del producte industrial brut a cost de factors que es trasllueix ben clarament que les millores del VAB en termes reals, que caracteritzaven l'història de la metal·lúrgia catalana, van tenir el seu moment de màxim impuls el 1973. La crisi va esmoreir el ritme d'avançada, que va disminuir ostentament el percentatge d'increment durant els anys següents i que no va trigar a convertir-se en negatiu, de manera que, el 1981, el VAB metal·lúrgic català era per sota de la xifra del 1973.

QUADRE II

Quant a la composició del VAB, les dades de l'INE relatives al quadrienni 1978-1981 (quadre II) ens informen de l'evolució recent dels subsectors. El valor afegit a cost de factors -això vol dir, la diferència entre producció bruta a preus de productor i consum intermedi a preus d'adquisició- no difereix gaire amb les dades del Banc de Bilbao pel que fa al 1979, però s'adverteix un fort distanciament amb els resultats del 1981. Per grans blocs, la fabricació de productes metàl·lics s'enduu gairebé les tres dècimes parts del VAB metal·lúrgic; el capítol de material elèctric i electrònic en cobreix una quarta part i els apartats de maquinària i equipament i de material de transport una cinquena part cadascun. Queden, finalment, els epígrafs de producció i primera transformació de metalls i les altres indústries manufactureres, amb quotes ben escanyolides en els dos apartats.

Quant a la participació catalana en el conjunt estatal, les xifres de l'INE corroboren la modesta parcel·la que Catalunya ocupa a la metal·lúrgia bàsica espanyola; per contra, tant el material elèctric i electrònic com la maquinària i l'equipament aboquen tres de cada deu pessetes als VAB estatals respectius. La fabricació de productes metàl·lics representa la quarta part del volum espanyol i el material de transport gairebé la tercera part.

ABANS I DESPRÉS DE LA CRISI

El recorregut per l'història del VAB al llarg d'un quart de segle ens dona una idea prou acostada de la trajectòria del sector a llarg termini i ens deslliura d'insistir sobre l'evolució d'altres aspectes d'aquest àmbit econòmic en el mateix període, fent-nos avinent que cal limitar l'anàlisi als anys setanta i primera meitat dels vui-

tanta per dilucidar l'estat de la metal·lúrgia abans i després de submergir-se en la crisi econòmica.

L'any 1973, el sector metal·lúrgic –segons indica la variació anual de la producció real subministrada periòdicament pel CEAM (quadre III)– era al cim de la seva creixença; amb un increment del 22,4 % superava la xifra de l'exercici anterior, que ja era prou elevada (18,5 %). L'esclat de la crisi va provocar l'any següent una retallada considerable del percentatge d'increment de la producció real, que, tot i així, era prou important. L'any 1975 va ser quan va trontollar seriosament el sector, batzegada que es va escampar per empreses de tota mena de dimensió, però que va afectar especialment les de plantilla reduïda. Després de dos anys de sobreviure dificultosament, la metal·lúrgia es va endinsar en un trienni (1978-1981) que la va tornar a sacsejar mitjançant successius, encara que decreixents, retrocessos en la producció real. El bienni següent va millorar la situació, però sense eliminar-hi els components neguitjants. L'exercici 1983 va comportar una inflexió en la tònica productiva que es va perllongar, tot i que un xic afeblida, durant l'any següent i que encara es manté enguany (la previsió feta pel CEAM, al final del primer semestre, era d'un augment del 3,2 %).

QUADRE III

Evidentment l'itinerari productiu ha estat desigual en funció de la dimensió de les empreses. Les entitats de plantilla petita han aconseguit en el període 1971-1985 els augments de producció real de més poca potència. Concretament, les empreses amb menys de 50 treballadors, a banda d'obtenir el creixement més baix del sector, són les que van rebre els sotracos més enfuriats de la crisi, ja que van assistir a una reducció de la producció real un xic superior al 20 % des de començament del 1975 fins a la darrereria del 1980. Les grans empreses, tot i ésser colpejades durament per la recessió, n'han sortit més ben parades, especialment les firmes amb plantilla entre els 200 i els 500 treballadors.

Si hi ha diferències clares d'acord en la dimensió de les empreses, també són evidents les disparitats segons els subsectors que es tractin, així com són diverses les respostes de cada grup al corrent de recuperació de la producció real en els darrers exercicis. Si prenem com a referència els anys vuitanta, la maquinària i els aparells elèctrics i electrònics són el bloc amb més puixança productiva, seguit de lluny per la indústria auxiliar. Els productes metàl·lics per al consum salden el període amb estabilitat, després d'esborrar, la segona meitat, la davallada del 10 % que va experimentar la primera. La feblesa ha caracteritzat la indústria bàsica i de primera transformació, i també els productes metàl·lics per a la indústria, però ha estat en l'àmbit de la maquinària no elèctrica on la baixada s'ha revelat més angoixosa.

Si una baixada en la producció real superior al 30 % ja resulta prou inquietant per ella mateixa, encara ens preocupa més si recordem que la maquinària no elèctrica (màquina-eina, maquinària tèxtil i química, etc.) és un sector estretament connectat amb la inversió i si observem que els últims indicadors auguren el retrocés de la producció real del sector durant el 1985. Quant a sectors concrets, les darreres enquestes advertien esmortiment o retrocés en els aparells elèctrics, electrodomèstics «blancs», instal·lacions per al fred i la calor i màquina-eina, mentre que els símptomes eren encoratjadors per als semielaborats ferris i no ferris, fundició fèrria, construcció metàl·lica i caldereria, motors i generadors, motllos i matrius, fabricació d'articles de ferreteria, cargols i serralleria, elements i complements d'utilització domèstica, indústria auxiliar de l'automòbil, tallers mecànics i d'altres indústries auxiliars.

El creixement del valor de la producció passa per un camí (quadre III) paral·lel al seguit pel VAB, semblança lògica, perquè aquest últim representa, cada any, un percentatge molt similar de la producció (una mica més del terç). Les característiques del sector metal·lúrgic que emanen de l'anàlisi d'aquest concepte són pràcticament idèntiques a les de l'examen del valor afegit; les diferències principals són un discret eixamplament de la quota catalana sobre el mercat espanyol, un avanç lleu en l'abassegador predomini barceloní i la detecció de l'estancament en termes reals l'any 1975, amb anterioritat al VAB. Per no provocar enfarfigament amb l'aportació numèrica, estalviem al lector la consignació de les xifres de producció de l'INE, que, val a dir-ho, presenten diferències substancials amb els càlculs del Banc de Bilbao.

Els anys de reculada o d'ensopiment de la producció han anat connectats, evidentment, a l'aparició de graus preocupants d'infrautilització de la capacitat productiva de les empreses del metall. Després del dur pelegrinatge pels exercicis més atziacs de la crisi, el sector, en acabar el 1980, es trobava en la situació que la capacitat productiva realment utilitzada era una mica superior a les tres quartes parts de la total. El malbaratament de gairebé un 25 % de la potència d'una entitat contribueix a agreujar la crisi, perquè –segons càlculs efectuats pel CEAM– a més d'incidir negativament en la productivitat de les companyies, implica un cost addicional que oscil·la entre un 10 i un 15 %. A poc a poc, però amb insistència, el sector ha anat reduint les mitjanes anuals d'infrautilització de la capacitat productiva de manera que –enguany i en acabar el primer semestre– la quota no arriba al 18 %.

En aquest període, dins de la millora pausada dels percentatges d'utilització s'adverteix que els estrats més perjudicials els han tingut les indústries bàsiques i la construcció de maquinària no elèctrica, i que la construcció de maquinària i aparells elèctrics i electrònics ha aconseguit la mitjana més alta de nivells d'ocupació de la

capacitat productiva al final de cada exercici. La primera meitat del 1985, la mitjana d'utilització, segons el parell d'enquestes efectuades, en cap dels grans blocs de subsectors no se situa per sota del 80 %.

Per àmbits concrets i en la mesura que la situació estatal reflectida per l'enquesta del Ministeri d'Indústria i Energia sigui traslladable al Principat, es descobrien, a final del 1984, els tràngols més crítics als grans dipòsits i caldereria de gruix, ràdios, televisors i reproduïdors de so i d'imatge (tots ells amb una infrautilització superior al 40 %), lingots de ferro i ferroal·liatges, maquinària i tractors agrícoles, aparells electrodomèstics, recipients metàl·lics, vehicles industrials, fabricació de peces metàl·liques per a foneria, forja o estampat, maquinària per a les indústries del paper cartró i arts gràfiques i motocicletes i bicicletes. Per contra, mobles metàl·lics, articles metàl·lics de parament, maquinària per a mines, construcció i obres públiques, piles i acumuladors, fabricació de fils i de cables elèctrics, aparells de telecomunicació, làmpades i instal·lacions elèctriques, automòbils de turisme, accessoris i peces de recanvi i fabricació d'instruments de precisió i d'òptica són els grups on l'adequació de la seva activitat real a la potència productiva és superior, i en destaca sobre tots ells la construcció de màquines d'oficina i d'ordinadors, amb utilització plena de la capacitat productiva.

La raó essencial de l'existència d'aquests marges –encara gruixuts en termes globals– d'infrautilització cal anar-la a buscar, en la majoria dels casos, en la feblesa de la demanda interna, encara que la influència del motiu tingui una gamma d'intensitats variada d'acord amb el subsector de què es tracti. El segon factor en importància és la reducció d'exportacions; en aquest cas, la incidència no és tan generalitzada com en l'anterior i afecta particularment la major part del bloc de producció i transformació de metalls, la construcció de maquinària i d'equip mecànic, les foneries, els automòbils i les motocicletes i la fabricació de fils i cables elèctrics i el material elèctric utilitzat en equipaments. En alguns casos particulars, són importants les dificultats de finançament (eines manuals i agrícoles, articles metàl·lics de parament, maquinària tèxtil, construcció naval), la competència de les importacions (trefilats, maquinària-eina, maquinària per a la indústria de la fusta i del suro) o les dificultats d'equipament en alguna fase productiva (lingots de ferro i ferroal·liatges, maquinària-eina).

La puixança o l'esquifidesa de la producció –i, de retruc, el grau d'utilització de la capacitat productiva– són determinats, en bona part, per la solidesa o la feblesa de la inversió, que esdevé motor bàsic de l'activitat i font creadora de llocs de treball. Amb la crisi econòmica, la inversió ha estat el component de la demanda que ha estat més deprimat; la seva tendència va ser ascendent fins al 1974 i va deixar de créixer el 1975, de manera que hi ha hagut taxes negatives de variació, en termes reals, en la

majoria d'exercicis. Dins el conjunt de l'economia, les inversions industrials han davallat amb més intensitat que les totals i, dins d'aquestes, el sector metal·lúrgic –així com d'altres que van ser els detonants a les èpoques de creixement industrial– ha reculat amb més virulència al conjunt de la indústria.

QUADRE IV

Les sèries corresponents a inversió a la metal·lúrgia catalana (quadre IV) són accessibles gràcies a les estimacions efectuades per les Cambres Oficials de Comerç, Indústria i Navegació de Catalunya. L'estimació s'efectua sobre la base de l'enquesta d'inversions i s'arrodoneix amb la informació addicional subministrada per empreses dels sectors d'aigua, gas i electricitat i de prospecció i explotació de petroli. Les inversions recollides per l'enquesta són de capital fix (noves instal·lacions i béns d'equipament) i, en conseqüència, exclouen la despesa en noves indústries del sector. Com que la publicació del Cens Industrial de l'INE del 1978 va provocar modificacions en la base de referència i els criteris d'estimació en els anys anteriors al cens no són idèntics als actuals, oferim les dades en columnes diferents perquè la sèrie no es consideri homogènia.

Les dades del quadre IV ens informen de l'existència de retrocessos en el corrent temporal de les inversions, arronsaments especialment durs al trienni 1978-1980. La situació s'agreuja si analitzem les xifres en termes reals, corregint-les mitjançant el deflactor de la formació interior bruta de capital fix; aquesta operació ens revela que, al llarg del sexenni 1978-1983, la inversió de la indústria metal·lica a Catalunya queia una mica més d'un terç en pessetes constants mentre que el conjunt de la indústria, tot i retrocedir també, limitava el seu encongiment de la inversió en termes reals a gairebé la novena part del volum de sis anys enrera. L'endinsament per aquest malaventurat camí ha comportat una pèrdua de significació del sector del metall en l'embranchada inversora catalana, perquè ha passat d'abocar-ne una mica més de la sisena part a aportar-ne la vuitena.

Les destinacions majoritàries de les inversions –així ho revelen les enquestes del CEAM– són la maquinària, les instal·lacions i l'utilitatge, mentre que els reemplaçaments d'actius són la principal finalitat que les motiva, seguida de l'augment de la capacitat de producció; la fórmula de finançament més sovintejada és l'autofinançament seguida, a bona distància, pels crèdits bancaris i pels crèdits de proveïdors, alternativa aquesta última que està guanyant adeptes aquests darrers anys i que implica ben sovint el transvasament dels problemes financers d'una empresa a una altra.

Quant al pes de Catalunya sobre Espanya, les diferències de les fonts d'origen de les dades i les discordances en els criteris (en el cas estatal, pertanyen al Ministeri

d'Indústria i Energia, que es basa en la seva enquesta anual sobre variació d'actius immobilitzats, en el Registre Industrial i en l'enquesta qualitativa sobre expectatives d'inversió) hipotequen la precisió de les comparacions; tenint en compte aquesta consideració, val a dir que en l'interval 1978-1983 la significació de la inversió metal·lúrgica del Principat ha baixat en relació a la corresponent quantia espanyola, procés que ha entrat en fase de recuperació des del 1982.

En aquests sis anys, pot dir-se que Catalunya ha representat entre una sisena i una cinquena part de la inversió siderometal·lúrgica estatal. Pel que fa a la inversió estrangera, la informació de les Cambres es limita a aquelles entitats amb participació estrangera superior al 50 % en el capital o a les inversions que ultrapassaven els 50 milions de pessetes. Atesa aquesta restricció, cal dir que a l'última dècada la inversió estrangera al sector metal·lúrgic català ha representat, entre el 1978 i el 1983, entre la sisena i la setena part de la inversió interna i més d'una quarta part dels diners estrangers invertits en empreses del nostre territori.

Un altre acostament a la inversió s'obté per les inscripcions definitives de noves indústries i d'ampliacions, informacions recollides per les Cambres. Gairebé els dos terços de la inversió metal·lúrgica declarada a Catalunya, entre el 1979 i el 1982, van correspondre a ampliacions fetes en empreses ja existents, proporció superior a la que observava el conjunt de la indústria. Les inversions en noves indústries siderometal·lúrgiques catalanes, amb el 35 % de la inversió declarada al sector, representaven la cinquena part de la corresponent xifra de la indústria del Principat, mentre que la quota, en el cas de les ampliacions, s'enlairava fins a la quarta part.

Un darrer punt a considerar, dins d'aquesta secció, és l'exportació, capítol cap al qual s'orienten molts afanyos per compensar en territoris estrangers la depressió del mercat intern. Sortosament, els esforços han estat compensats per una penetració més elevada de les vendes a l'estranger sobre el volum global de negoci, perquè una quota que es movia, exercicis enrer, entre el 12 i el 15,5 %, s'enfilà al 21 %, segons dades del CEAM. Val a dir que, en les nostres estadístiques (quadre V), hem agrupat els capítols de la nomenclatura aranzelària de Brussel·les seguint el criteri de la Cambra de Comerç. Aquesta agrupació s'acosta força a la definició que hem establert de sector metal·lúrgic en funció dels epígrafs de la CNAE, tot i que no acaben d'encaixar exactament, i eixampla una mica l'àmbit establert per altres definicions (Alícia Arrufat a *Les causes de l'exportació catalana*; Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya a *Llibre blanc de l'exportació catalana*).

QUADRE V

Tot i que la millora participativa de les vendes exteriors és important, no podem oblidar que s'aconsegueix

sobre unes xifres de negoci no caracteritzades precisament per la seva embranzida alcista. Cal encara una forta intensificació de l'activitat exportadora, perquè malgrat els esforços realitzats, des del 1980 s'adverteix una caiguda significativa del pes del metall sobre l'exportació catalana, a diferència del manteniment que s'observa en la corresponent llista de conceptes a escala estatal. La davallada és particularment important en l'àmbit dels transformats metàl·lics, que fins a l'any 1980 havia avantatjat la quota espanyola i ara ha quedat uns quants punts endarrere.

Tot això ha provocat una pèrdua de la representació catalana en el conjunt de l'exportació metal·lúrgica espanyola en els últims anys, ja que no arriba a representar-ne la sisena part, quan una dècada enrer en representava la quarta. A més a més, la penetració de l'exportació metal·lúrgica sobre el total espanyol, que ultrapassava la corresponent quota relativa al conjunt de les vendes exteriors de Catalunya sobre Espanya, és ara clarament inferior.

Totes les xifres analitzades emanen d'un conjunt d'unitats productives, la quantificació de les quals ens ajudarà a continuar perfilant la significació del sector. Recórrer al *Censo Industrial de España-1978. Establecimientos industriales*, de l'INE, ens permet de saber la importància dels establiments metal·lúrgics a Catalunya i la seva significació sobre el total de la indústria (quadre VI). Aquell any el recompte abocava 10.534 establiments dedicats a qualsevol de les diverses activitats englobades en el sector -tres de cada cinc l'aportava el capítol de fabricació de productes metàl·lics- i revelava que dos de cada set establiments catalans pertanyien a la metal·lúrgia. El sector es caracteritza pel predomini de la petita empresa; en conjunt -les diferències per epígrafs són molt àmplies- els dos terços de les empreses del sector no arriben a comptar amb deu persones de plantilla i únicament una dotzena part del cens ultrapassa el centenar de treballadors.

QUADRE VI

El cens de locals, dut a terme el 1980, subministra dos anys més tard unes xifres semblants. La metal·lúrgica catalana comptava, en aquell exercici, amb 12.926 establiments principals i 1.316 locals auxiliars, xifres que han de ser matisades a l'hora de les comparacions pel fet que es tracta de locals i no pas d'empreses, i que poden existir repeticions entre diferents províncies o dins d'una d'elles. Una altra font més propera en el temps és el registre industrial del departament d'Indústria i Energia corresponent a 1981; la diferència amb les dades anteriors s'ha de remarcar, perquè el recompte dona 18.045 firmes (la principal discrepància correspon a l'apartat 32 de la CNAE), augment raríssim en uns anys de crisi, que cal imputar a canvis de criteri classificador i a problemes de depuració censal. Tornen a ser menys estridents i més

acostades a l'estructura del 1978, les informacions de la Cambra de Comerç barcelonina, basades en dades de l'INSS i relatives al 1984, perquè estableix en 11.987 el nombre d'empreses metal·lúrgiques catalanes. El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Vallès (occidental i oriental), el Gironès, el Tarragonès, el Baix Camp, l'Osona, el Bages i el Segrià són les comarques on hi ha més empreses del sector.

La diversitat de fonts i la discordança de les xifres s'embolica encara més si tractem el cens laboral de la metal·lúrgia catalana. El quadre VI ens subministra el recompte del 1978, i ens informa del fet que el predomini de les petites empreses no impedeix que sis de cada onze treballadors del sector pertanyin a empreses de més de cent persones; una mica més de la meitat de la plantilla conjunta té entre 20 i 40 anys, segons revela el cens de població del 1981. A aquestes fonts, cal annexar el cens de locals de 1980, el registre industrial del 1981 i les dades de la Cambra de Comerç de Barcelona i de l'INSS relatives al 1984.

Aquestes darreres ja ens informen d'un procés que serà confirmat per altres fonts: la reducció de l'ocupació metal·lúrgica en el territori català per causa de la crisi econòmica, disminució que ha estat esperonada pel procés de reconversió del sector. Ara l'*Encuesta industrial 1978-1981*, de l'INE, adés les xifres sectorials de la distribució provincial de la renda, del Banc de Bilbao, corroboren l'existència d'aquest retrocés; d'acord amb l'última de les dues fonts, entre el 1971 i el 1981 l'exèrcit laboral metal·lúrgic de Catalunya s'havia arrupit una cinquena part, encongment que supera el retrocés mitjà en tot l'Estat espanyol.

Concentrant-nos en el camp de l'afiliació a la Seguretat Social, la mateixa font corrobora cada parell d'exercicis una decreixença que, any a any, pot ser observada en les sèries de l'INSS, recollides per la Cambra de Comerç (quadre VII). La metal·lúrgia —que pràcticament s'enduu la sisena part de l'afiliació catalana a la Seguretat Social— havia seguit una trajectòria d'eixamplada contínua de les seves files. Amb l'esclat de la crisi es van viure uns primers anys de reducció dràstica d'uns increments que no van trigar gaire a invertir el seu signe. El 1978 es va inaugurar una etapa de reculada que encara no ha acabat i que ha escurçat en un terç les dimensions de l'exèrcit metal·lúrgic català, i l'ha retornat a les xifres de dues dècades enrera.

Malgrat el retrocés de la plantilla, els costos de personal no han deixat de guanyar gruix al llarg del temps, de manera que el 1981 se situaven entre la quarta i les tres desenes parts d'un bilió, segons les fonts consultades. Val a dir que l'augment s'estronca després del 1978, quan les xifres es consideren en termes reals; l'estancament es produeix també, des del 1977, en el cost de la mà d'obra metal·lúrgica, segons es dedueix de les informacions de la Cambra de Comerç.

QUADRE VII

La reducció de la població ocupada evoluciona paral·lelament a la de la turbulenta ascensió de l'atur metal·lúrgic, que s'ha duplicat entre 1979 i 1983, segons recull el quadre VIII (en el qual, per mantenir l'homogeneïtat de la sèrie, no s'inclouen els epígrafs 22 i 49). Si comptabilitzem aquests dos apartats, resulta que les indústries metal·lúrgiques catalanes es responsabilitzen de dues de cada cinc persones sense feina al Principat, sempre segons les dades de l'atur enregistrat. En la seva composició, la fabricació de productes metàl·lics es revela com a responsable principal de la xifra total, seguit de bon tros per la construcció de maquinària i l'equip mecànic.

QUADRE VIII

Si la participació de la metal·lúrgia en l'atur total ja ens adverteix la gravetat del problema, aquesta s'acaba de confirmar amb la nostra quota d'aportació a l'atur espanyol, que en el metall ascendia pràcticament al 30 % el 1983, mentre que en el conjunt estatal només eren catalans divuit de cada cent espanyols sense treball. La situació angosant s'acaba de confirmar en veure que la taxa d'atur del sector sobre la seva corresponent població activa deixa enrera l'equivalent percentatge espanyol i ultrapassa de sobres les quotes d'atur industrial catalana i estatal. Dissortadament, ara com ara, aquest corrent desfavorable no fa senyals d'encarrillar-se per vials més tranquil·litzadors, ja que les anàlisis del CEAM ens parlen d'una retallada del 3,8 % en l'ocupació metal·lúrgica del 1984 i vaticinaren per al 1984 pèrdues d'ocupació en tots els estrats d'empreses de diferents volums de plantilla, de manera que el retrocés global s'augura del 4,3 %, el més alt del darrer sexenni.

CONSIDERACIONS FINALS

Tot aquest tomb per les principals magnituds econòmiques de la indústria metal·lúrgica catalana ens facilita fer-ne ressortir els trets essencials. Al llarg dels anys, el sector ha augmentat tenaçment la seva preponderància en el conjunt de la indústria del Principat. A banda del propi esforç de les empreses, l'existència d'una base industrial notablement forta, la qualificació professional dels treballadors, les facilitats de transport i la concentració espacial de la nostra indústria, que ha fet possible la creació de tot un teixit de lligams entre la petita indústria auxiliar i les grans empreses, són factors que, en els anys d'expansió, van aconseguir donar a Catalunya un paper capdavanter en la metal·lúrgia sobre les comunitats autònomes de l'Estat espanyol.

Val a dir que la primacia s'aconsegueix gràcies a la indústria transformadora, ja que les empreses metal·lúrgiques bàsiques —essencialment la nostra siderúrgia, caracteritzada pels forns elèctrics i no pas pels alts forns— tenen una significació força més modesta.

La implantació de la crisi en la nostra vida econòmica va deturar l'ascensió de la participació del sector en la globalitat de la indústria i, en aquest estancament, la metal·lúrgia va haver de suportar dures embranzides que van ser molt més dures que en molts altres sectors econòmics. La feblesa de la demanda interna va afectar especialment un sector que estava consolidant la seva estructura i en el qual les empreses de béns finals, per les seves dimensions i per la indústria auxiliar que arrosseguen, tenen gran importància, i es va agreujar pel fet que, malgrat els esforços exportadors, la nostra cota de vendes a l'exterior no assolía la potència aconseguida en d'altres països i ens vam haver de centrar en gran mesura en un mercat interior deprimat.

A l'hora de buscar explicacions a les diferències d'energia exportadora, cal dir que la nostra inferioritat en els nivells de productivitat ens ha col·locat en esglaons més baixos de competitivitat davant d'altres ofertes del mercat internacional i que no ha permès de canalitzar per aquesta via tot allò que el mercat estatal no reclamava.

L'oferta no va trigar a voler-se adequar al ritme de la demanda i van començar a desfilar, al final de cada exercici, retrocessos de la producció en termes reals, que van provocar neguitejants graus d'infrautilització de la capacitat productiva. La davallada de la producció representava un pes més gran dels costos fixos en els resultats i, en conseqüència, un agreujament de la diferència de competitivitat amb d'altres països; d'altra banda, des dels anys setanta i fins ara, la cursa entre els costos (especialment els laborals i els financers) i els preus, a l'àmbit de la metal·lúrgia catalana ha estat folgadamente guanyada pels primers —que pràcticament han duplicat la potència dels segons.

Els marges de benefici s'han arronsat, retallant el ritme d'autofinançament de les entitats que s'han vist empeses a fer cap als recursos aliens i han assistit a l'empitjorament de la seva solvència. Amb aquestes dificul-

tats a l'interior i amb una situació poc atractiva a l'exterior, no sorprèn gens que la inversió —tan important en un sector vinculat íntimament a la maquinària i als béns d'equip— hagi plegat veles i que ho hagi fet amb una intensitat superior al conjunt de la indústria.

Per tots aquests problemes, la indústria s'ha vist abocada a un seriós reajustament intern. En aquesta adaptació, el procés de reconversió de sectors a escala estatal ha afectat Catalunya en una mesura inferior a la que li pertoca, atesa la seva importància industrial (essencialment la incidència ha correspost als electrodomèstics de línia blanca, seguits per un grup exigü d'empreses d'altres sectors). En conseqüència, la iniciativa particular de moltes empreses del sector, per una banda, i la col·laboració de la Generalitat de Catalunya, a través dels avals atorgats per la Comissió Interdepartamental d'Ajuda a la Reconversió Industrial de Catalunya (CARIC), han estat els motors de la reestructuració. Malauradament, tota aquesta activitat, sumada al tancament de les empreses ensorrades per la fúria de la crisi, ha provocat una sagnia laboral més cabalosa que no pas en d'altres sectors de l'economia.

Actualment, el repte de la integració al Mercat Comú exigirà perllongar encara el procés de reajustament, per què es pugui perfer la tasca encetada i aconseguir que les nostres empreses siguin competitives amb les comunitàries. El sanejament de les empreses, l'actualització dels sistemes de gestió empresarial, l'especialització productiva, la creació de serveis de suport a la indústria del metall, l'increment de la productivitat, l'esforç d'adaptació tecnològica, la potenciació de nous productes (especialment en els camps electrònic i informàtic) i la potenciació dels àmbits que més incidència tinguin en d'altres subsectors metal·lúrgics o d'aquells capítols en què la demanda gaudeix de bona vigoria són camps que no es podran deixar de conrear si es vol que, en un futur no gaire llunyà, el sector recobri la força d'abans i que pugui competir, sense deslluïment, en el tràfic econòmic comunitari.

Quadre I

Valor afegit brut de les indústries metàl·liques a Catalunya
(Banc de Bilbao; en milions de pessetes)

Any	Indústries metàl·liques	Indústries fabrils	Total indústria	Indústria tèxtil	% Indústria del metall sobre		% Indústria del tèxtil sobre	
					Indústries fabril	Total indústria	Indústries fabrils	Total indústria
1955	4.334	32.642	39.809	14.993	13,28	10,89	45,93	37,66
1957	8.348	44.110	53.183	18.393	18,93	15,70	41,70	34,58
1960	11.981	51.694	60.863	18.076	23,18	19,69	34,97	29,70
1962	17.613	71.301	85.657	24.198	24,70	20,56	33,94	28,30
1964	22.884	91.965	114.470	26.669	24,88	19,99	29,00	23,30
1967	39.012	137.096	166.434	32.761	28,46	23,44	23,90	19,68
1969	51.732	173.125	212.254	39.088	29,88	24,37	22,58	18,42
1971	64.119	208.212	225.895	44.906	30,80	25,06	21,57	17,55
1973	110.311	310.856	378.518	57.730	35,49	29,14	18,57	15,25
1975	153.422	433.776	547.688	69.117	35,37	28,01	15,93	12,62
1977	223.564	618.031	797.681	82.901	36,17	28,03	13,41	10,39
1979	296.819	837.377	1.072.575	128.457	35,45	27,67	15,34	11,98
1981	382.509	1.053.351	1.344.063	135.739	36,31	28,46	12,89	10,10

Font: «Renta nacional de España y su distribución provincial. Serie homogénea 1955-1975» i «Renta nacional de España y su distribución provincial», anys 1977, 1979 i 1981, Banc de Bilbao i l'elaboració pròpia.

Quadre II

Valor afegit a cost de factors de les indústries metàl·liques a Catalunya
(INE.; en milions de pessetes)

CNAE	Activitat	1978	Estruc- tura per- centual	1979	Estruc- tura per- centual	1980	Estruc- tura per- centual	1981	Estruc- tura per- centual
22	Producció i primera transformació de metalls	9.646	3,70	10.767	3,35	11.614	3,38	9.186	2,67
22	Indústries metàl·liques bàsiques	9.646	3,70	10.767	3,38	11.614	3,35	9.186	2,67
31	Fabricació de productes metàl·lics	71.286	27,35	81.774	25,65	97.474	28,11	99.322	28,87
32, 33 i 39	Maquinària i equipament i Material elèctric i electrotècnic	55.674	21,36	62.385	19,56	63.328	18,27	70.231	20,41
34 i 35 i 36, 37 i 38	Material de transport	64.642	24,81	74.982	23,52	81.442	23,49	84.636	24,60
49	D'altres indústries manufactureres	50.984	19,56	78.823	24,72	82.005	23,65	69.126	20,09
3 i 49	Transformats metàl·lics	8.403	3,22	10.112	3,17	10.867	3,13	11.561	3,36
22,3 i 49	Indústries metàl·liques	250.989	96,30	308.076	96,62	335.116	96,65	334.876	97,33
-	Total indústria	260.635	100,0	318.843	100,0	346.730	100,0	344.062	100,0
-	% Indústries metàl·liques	771.805	-	903.936	-	1.030.359	-	1.091.703	-
-	% Total indústria	33,77	-	35,27	-	33,65	-	31,52	-

Font: «Encuesta industrial. Años 1978 a 1981», INE, i l'elaboració pròpia.

Quadre III

Producció de les indústries metal·lúrgiques a Catalunya (Banco de Bilbao; en milions de pessetes)

Any	Producció			% Catalunya/Espanya			% Producció metal·lica a Catalunya sobre:		Valoració de la producció real			
	Metall-liqués bàsiques	Transformats metall-liqués	Total	Metall-liqués bàsiques	Transformats metall-liqués	Total	Producció indústria fabril	Producció industrial	Any	% Variació	Any	% Variació
1971	13.929	160.088	174.017	7,79	29,03	23,83	31,43	27,69	1971	1,7	1978	-1,6
1973	24.487	249.044	273.531	8,76	30,33	24,85	32,38	28,49	1972	18,5	1979	-1,0
1975	31.037	384.454	415.491	6,49	28,36	22,66	34,39	28,88	1973	22,4	1980	-0,7
1977	47.042	541.680	588.722	7,51	27,25	22,52	34,88	28,66	1974	12,5	1981	0,6
1979	52.169	775.176	827.345	7,62	27,75	23,79	34,56	28,17	1975	-8,7	1982	-0,2
1981	127.519	864.149	991.668	14,15	27,07	24,23	32,40	26,52	1976	3,3	1983	4,1
									1977	1,8	1984	3,1

Font: «Renta nacional de España y su distribución provincial» anys 1971 a 1981, Banc de Bilbao i elaboració pròpia. «Coyuntura y perspectivas de la industria metalúrgica», CEAM.

Quadre IV

Inversió a la metal·lúrgia a Catalunya (En milions de pessetes)

Any	Metall	% Total indústria		Any	Metall	% Total indústria		Inversió estrangera		
		Total	Metall			Total	Metall	Metall	Total	Metall
		indústria	indúst.			indústria	indúst.		indústria	indústria
1972	10.735,7	55.274,9	19,42	1978	24.966,3	140.455,3	17,78	2.669,3	10.730,6	24,88
1973	11.406,9	64.946,1	17,56	1979	19.324,6	125.857,8	15,35	2.683,4	12.240,7	21,92
1974	16.926,6	92.770,9	18,25	1980	17.449,0	135.620,9	12,87	4.908,1	18.021,1	27,24
1975	14.384,9	104.092,1	13,82	1981	21.590,0	177.454,0	12,17	1.004,6	8.464,8	11,87
1976	13.742,0	126.428,1	10,87	1982	24.605,7	217.897,4	11,29	6.073,5	14.824,4	40,97
1977	19.662,5	142.539,1	13,79	1983*	32.189,7	248.072,7	12,98	6.352,5	20.025,4	31,72

Font: «Memoria económica de Cataluña», anys 1972 a 1983. Cambres oficials de comerç, indústria i navegació de Catalunya i l'elaboració pròpia.
* Avançament provisorio.

Quadre V

Exportació metal·lúrgica catalana
(En milions de pessetes)

Capítol	Concepte	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983
73 a 81	Metalls comuns	3.250	3.962	4.882	6.459	9.140	11.777	19.217	27.132	31.658	n.d.	44.633
73 a 81	Metàl·lica bàsica	3.250	3.962	4.882	6.459	9.140	11.777	19.217	27.132	31.658	n.d.	44.633
82 i 83	Manufactura dels metalls comuns	1.670	1.873	1.935	2.255	3.030	3.761	4.717	5.206	6.025	n.d.	8.116
84 i 85	Maquinària mecànica i elèctrica	11.852	17.160	17.600	20.469	27.723	34.907	42.291	50.737	63.958	n.d.	85.182
86 a 89	Material de transport	7.245	7.130	11.725	14.957	16.257	20.527	30.981	39.474	32.212	n.d.	44.383
90 a 93	Instruments de precisió, d'òptica i semblants	1.007	1.485	1.600	2.009	2.507	2.630	3.578	4.640	4.733	n.d.	7.146
82 a 93	Transformats metàl·lics	21.774	27.648	32.860	39.690	49.517	61.825	81.567	100.057	106.928	n.d.	144.827
Seccions XV a XIX	Total metal·lúrgica	25.024	31.610	37.742	46.149	58.657	73.602	100.784	127.189	138.586	n.d.	189.460
	Exportació catalana	67.165	88.105	93.570	121.763	166.238	208.023	265.449	344.863	466.044	n.d.	622.408
	% <u>Metal·lúrgica</u> Total	37,26	35,88	40,34	37,90	35,28	35,38	37,97	36,88	29,74	n.d.	30,44

Font: *Elaboració pròpia amb dades de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona i de la Dirección General de Aduanas.*
n.d. = no disponible.

Quadre VI

Establiments i treballadors a la metal·lúrgia catalana

CNAE	Activitat	1984		1978							Més de 500
		Establi- ments	Treba- lladors	Establi- ments	Treba- lladors	1-9	10-19	20-49	50-99	100-499	
22	Producció i primera transformació de metalls	412	11.644	111	6.818	166	294	660	1.033	3.335	1.330
22	Indústries metàl·liques bàsiques	412	11.644	111	6.818	166	294	660	1.033	3.335	1.330
31	Fabricació de productes metàl·lics	6.881	71.692	6.522	78.509	15.836	11.231	17.498	10.212	17.416	6.316
32, 33 i 39	Maquinària i equipament	1.749	34.103	1.940	54.756	4.082	4.900	12.205	9.218	15.530	8.821
34 i 35	Material elèctric i electrònic	1.771	47.280	940	57.624	1.746	2.155	5.909	4.201	18.598	25.015
36, 37 i 38	Material de transport	564	52.515	566	58.439	1.109	1.165	3.028	3.526	10.407	39.204
49	D'altres indústries manufactureres	610	5.758	455	8.696	1.092	968	2.045	1.381	2.672	538
3 i 49	Transformats metàl·lics	11.575	211.348	10.423	258.024	23.865	20.419	40.685	28.538	64.623	79.894
22, 3 i 49	Indústries metàl·liques	11.987	222.992	10.534	264.842	24.031	20.713	41.345	29.571	67.958	81.224
	Total indústria	34.449	625.979	37.364	716.196	81.624	59.918	177.345	84.831	232.161	140.317
	% <u>Indústries metàl·liques</u> Total indústria	34,80	35,63	28,20	36,98	29,45	34,57	35,24	34,86	29,28	57,89

Font: «Censo industrial de España-1978. Establecimientos industriales», INE, per al 1978; Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, amb dades de l'INSS, i l'elaboració pròpia.

Quadre VII

Afiliats a la Seguretat Social en el sector metal·lúrgic

						Composició de l'afiliació metal·lúrgica (1983)		
Any	Afiliats	Any	Afiliats	Any	Afiliats	Subsector	Afiliats	Estructura percentual
1967	22.553	1973	287.613	1979	287.031	Producció i primera transformació de metalls	15.705	7,29
1968	234.244	1974	296.069	1980	274.804	Fabricació de productes metàl·lics	76.719	35,59
1969	242.946	1975	296.454	1981	234.746	Construcció de maquinària i equip mecànic	26.494	12,29
1970	255.396	1976	302.823	1982	222.005	Construcció de maquinària i material elèctric i electrònic	38.654	17,93
1971	265.411	1977	305.226	1983	215.559	Construcció de material de transport	50.149	23,26
1972	273.692	1978	297.182	1984	204.904	Fabricació d'instruments, òptica, precisió i similars	7.838	3,64
						Total de la metal·lúrgia	215.559	100,0

Font: Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, amb dades de l'INSS.

Quadre VIII

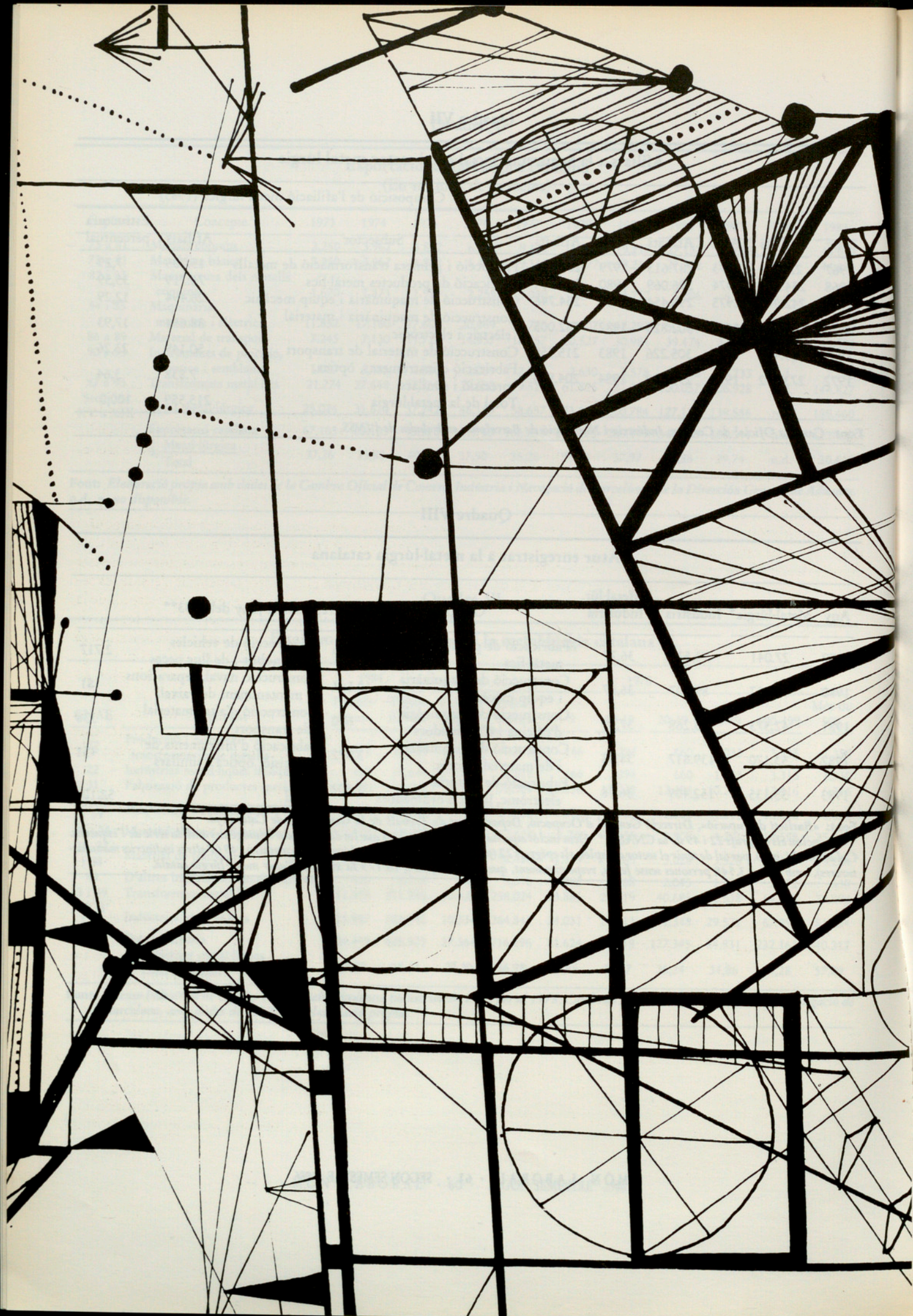
Atur enregistrat a la metal·lúrgia catalana

Any	Metal·lúrgia*	Indústria	% Metal·lúr. Indústria	Composició de l'atur enregistrat el juny del 1983**			
1979	27.041	73.534	36,77	Fabricació de productes metàl·lics	31.669	Construcció de vehicles automòbils i de llur peces	2.717
1980	32.657	89.307	36,57	Construcció de maquinària i equip mecànic	10.564	Construcció naval, reparacions i manteniment de vaixell	181
1981	42.573	113.268	37,59	Construcció de maquinària d'oficina i d'ordinadors	680	Construcció d'altre material de transport	338
1982	53.170	139.617	38,08	Construcció de maquinària i de material elèctric	3.972	Fabricació d'instruments de precisió, òptica i similars	431
1983	55.135	152.409	36,18	Fabricació de material electrònic, llevat d'ordinadors	1.502	Total	52.104

Font: «Butlletí d'ocupació», Direcció General d'Ocupació, Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya.

* No inclou els epígrafs 22 i 49 de la CNAE. ** Hem inclòs aquesta classificació per tal que les dades siguin homogènies amb la sèrie de l'esquerra. Cal afegir-hi, però, per tal de tenir el sector complet, els epígrafs 22 (producció i primera transformació de metalls) i 49 (d'altres indústries manufactureres), amb 521 i 3.548 persones sense feina, respectivament, que enliren fins a 56.173 la xifra de l'atur metal·lúrgic català.

ELS SINDICATS AL MÓN DEL METALL CATALÀ

CARLES NAVALES
SINDICALISTA

El sector del metall a Catalunya, com tants d'altres, ha viscut en aquests darrers anys els efectes de la crisi industrial, cosa que ha fet que visqués, també, la seva reconversió sindical, tant en plantejaments com en readequació, conseqüència de la disgregació del mercat, que incideix directament en una nova estratificació de la classe treballadora, i comporta una disparitat d'interessos i objectius entre els seus components.

Els plantejaments que es fan als treballadors de l'empresa pública són diferents als de la privada, i, en aquesta darrera, també varien els dels dependents d'una multinacional, dels de la petita i mitjana empresa. Són encara més diferenciats els dels que es troben a l'economia submergida.

En pocs anys, el procés ha quedat pràcticament tancat. Des que el 1982 comencen a aparèixer plantejaments una mica sòlids que teoritzen, des del sindicalisme, com afrontar la crisi fins ara, els criteris que es tenien s'han vist contrastats amb la realitat; una realitat diferent davant la qual, també empresaris i governs han hagut d'assumir el que de tall radical tenia respecte a l'anterior i els ha obligat a plantejar-s'ho tot novament i canviar les seves tàctiques i estratègies.

El 5 de desembre de 1983, Francesc Santacana i Martorell pronunciava una conferència a l'Ateneu Barcelonès dirigida als cercles econòmics i industrials de Catalunya, en què indicava la nova realitat que havia d'afrontar l'empresari català. En el seu diagnòstic concretava alguns punts, tals com: una crisi industrial a Catalunya que no és un fet aïllat; una pèrdua de pes dels factors que anys enrera van jugar a favor del creixement industrial català; unes certes ganes de refer l'estatus industrial pre-crisi; uns canvis dels conceptes tradicionals d'empresa i de la seva gestió; unes mutacions tecnològiques evidents; unes mutacions de les estratègies empresarials; un dèficit d'empresaris catalans post-crisi; un llenguatge de la política industrial poc adaptat a èpoques de declivi industrial; una caiguda de to d'un conjunt d'actuacions que, en certa manera, acompanyen el creixement industrial i el doten d'una filosofia (serveis d'estudis,...); un to industrial baix i una absència de diagnòstic clar de la crisi.

En aquesta mateixa època, començaven a existir nous plantejaments, que a poc a poc arribarien aquí, i dels quals feia esment la revista «L'Expansion», que deia que «els empresaris americans estan disposats a cremar tot allò que, fins fa poc temps, constituïa l'eix de les seves actuacions. Ja no creuen en les antigues receptes de la planificació estratègica ni en la hipertròfia de les activitats financeres. A mesura que augmenta la sofisticació dels instruments que ajuden a la presa de decisions, augmenta la voluntat de tornar a conceptes més simples. Es busca, ara, una estructura més flexible, una rapidesa d'adaptació, un contacte més directe amb els mercats i la clientela..., en definitiva, es rebutgen les estructures empresarials massa jerarquitzades i les "lleis universals" de les teories de management».

El desconcert empresarial per trobar un camí ha incidit, sense cap dubte, en el sindicalisme, que havia de sumar a la seva difícil situació, l'absència d'objectius definits per part dels seus interlocutors econòmics. El diagnòstic sindical que en aquests anys es feia sobre la indústria metal·lúrgica partia del següent:

La indústria metal·lúrgica catalana és fonamentalment transformadora, amb una certa debilitat en els sectors de base, cosa que li pot comportar una major capacitat de mobilitat i d'adaptació i algunes millors perspectives de futur, pel fet que conté els sectors punta en l'aspecte tecnològic.

El baix grau de capitalització de la indústria, ja que el procés d'acumulació s'havia produït, fonamentalment, mitjançant la incorporació de grans quantitats de mà d'obra barata procedent de fora de Catalunya.

Un clar procés de dependència en quatre direccions: Dependència de recursos, ja que és una indústria importadora de productes semielaborats, que transforma

en productes finals, i en què la dependència energètica és un fort condicionant del desenvolupament industrial.

Dependència financera, amb una progressiva pèrdua de pes del sector públic respecte al privat, així com un control extern de la indústria catalana cada cop més fort, especialment en aquells sectors amb més grans perspectives de futur (informàtica, electrònica de consum,...).

Dependència comercial, perquè el saldo exportador-importador era deficitari.

Dependència política, ja que els centres de decisió i el disseny de l'estratègia industrial es troben ubicats fora de Catalunya i, molt sovint, d'Espanya, de manera que el gran pes de les decisions recau, en gran mesura, en les multinacionals.

Les línies generals per afrontar la reconversió partien d'alguns criteris força definits, que podrien resumir-se en els següents:

El màxim grau de concertació entre totes les forces socials implicades per aconseguir el major grau de consens entre les forces representatives (sindicats i patronal, govern autònom i central).

Modernització de la base productiva, que comportés un augment de productivitat de les empreses mitjançant la inversió en tecnologia de procés i de producte, millora de l'organització, reducció de la dependència energètica, principalment, i millora de la gestió empresarial, així com una actuació general, alhora sectorial i horitzontal, estretament lligada a una política comercial i a d'altres de tipus social o de medi ambient.

El problema social que comporta la reconversió tractat en una triple dimensió basada en la creació de llocs de treball alternatius a les noves indústries que es creessin; programes de formació professional, que facilitin la incorporació dels treballadors als nous llocs de treball i garanties d'una renda adequada per a la població aturada.

ESTRATÈGIA

El desenvolupament que es fa dels criteris exposats situa els sindicats en una estratègia que va més enllà del corporativisme i que té en compte els interessos nacionals, encara que, com és lògic, en el desenvolupament posterior del procés de reconversió l'accent passa a les mesures socials, per ser les que de manera més immediata afecten els treballadors i per la dificultat de consensuar opcions estratègiques, que l'empresariat difícilment accepta compartir per considerar-les exclusives.

Als anys següents s'afronta la reconversió, que a Catalunya afecta diferents sectors productius. Actualment, moment en què ha intervingut la Llei de Reconversió, la situació als sectors metal·lúrgics reconvertits és la següent:

Pel que fa a la creació d'ocupació, mitjançant les Zones d'urgent reindustrialització (ZUR), el compromís

puja a 6.710 llocs de treball, dels quals el gener d'aquest any ja n'existien 326, la major part dels quals es refereixen a absorció d'excedents de la reconversió.

La gamma blanca, sector que a la dècada dels 70 ocupava prop de 60.000 treballadors i que ja ha vist el tancament de Benavent i Crolls, afronta la reconversió del grup Painsa, del qual formen part les empreses Corberó, Domar i Nueva Bru. L'Administració es compromet a realitzar inversions per valor d'uns 5.000 milions de pessetes i, conjuntament amb l'empresa, a absorbir l'ocupació d'altres indústries i a motivar jubilacions anticipades per reduir el nombre de treballadors al voltant del 50 %. Malgrat l'existència de moments de coincidència i de discrepància sindical, finalment s'arriba a un acord en la línia assenyalada.

En electrònica i informàtica es produeix el trasllat majoritari del grup Piher a la Diputació Foral de Navarra amb aportacions de 9.000 milions (per part de l'Administració de l'Estat un 60 % i el 40 % restant per part de la Diputació Foral de Navarra), la qual cosa comporta una forta reducció de les plantilles a Catalunya, i s'introdueix també nova tecnologia a partir de socis estrangers. En aquest sector apareix la possibilitat d'instal·lació d'una factoria Hewlett Packard a Sant Cugat del Vallès, encara que sense coneixement sindical del procés, que pot significar la creació d'uns 600 llocs de treball.

A l'automoció, el cas Seat és el més significatiu. L'INI aporta 185 mil milions de pessetes per eixugar el deute i l'empresa Volkswagen adquireix el 51 % de les accions, amb possibilitat d'ampliació. Es produeix una disminució considerable dels llocs de treball, pactant prèviament amb els treballadors afectats mesures voluntàries per causar baixa a l'empresa.

A Mercedes Benz i Enasa continuen els problemes d'indefinició; al primer cas, del producte que la multinacional ha d'assignar a la factoria de Barcelona per assegurar-ne la continuïtat i, al segon, per la manca de definició del pla de viabilitat sol·licitat pels sindicats.

A la indústria auxiliar de l'automoció, la principal preocupació es centra a les petites i mitjanes empreses subcontractistes, que pateixen les conseqüències de la reconversió de les empreses de les quals depenen, sense que existeixi una intervenció sindical forta, ni marcs de negociació sobre aquests efectes.

Pel que fa als béns d'equipament elèctrics, es veuen afectades força empreses, tals com AEG, Siemens, BBC, MTM, Asea, etc., l'excedent de plantilla de les quals es calcula, segons la patronal, en quasi un 50 %. El govern ofereix la possibilitat d'elaborar un pla que signifiqui l'absorció del 40 % dels llocs de treball del sector, encara que això no està convenientment concretat.

Les dificultats per crear ocupació alternativa, per incidir en la planificació industrial i per oferir un pla global racional han conduït als sindicats a una preocupació prioritària per protegir l'ocupació, mentre que els treba-

lladors en atur queden en un segon pla i, en grau d'inferioritat, els no dependents d'empreses públiques o multinacionals, per als quals les condicions sempre han estat inferiors a les dels anteriors, amb la divisió interna que això comporta entre els diferents estaments que componen la classe treballadora.

Respecte a la negociació col·lectiva, els convenis més importants han estat signats per CC.OO. i UGT conjuntament. La totalitat dels convenis generals, afecta uns 240.000 treballadors, amb un augment salarial que es situa al 8,5 % subjecte a revisió i jornada laboral de 1820 hores. Pel que fa als convenis d'empreses, entre el 1985 i el 1986 s'han signat a 113 empreses, amb un total de 67.802 treballadors, increment salarial mitjà del 8,66 %; subjectes a revisió 72 i la jornada laboral ha estat fixada en 1.805,6 hores de presència, i 1.793,6 hores efectives.

Les vagues motivades per la negociació col·lectiva ofereixen un descens respecte a anys anteriors i les tensions entre sindicats existeixen en moments puntuals, encara que, com indicàvem, la signatura d'acords es fa conjuntament la majoria de vegades. La valoració que aquests en fan és lleugerament positiva, ja que es manté pràcticament el poder adquisitiu i s'avança, en alguns casos, cap a la reducció de la jornada laboral. Això no obstant, molts convenis es veuen marcats pel procés de reconversió d'empreses, per la qual cosa les millores tradicionals ocupen un segon lloc (el primer l'ocupa la seguretat de l'ocupació), en detriment de la reivindicació de millores socials o d'intervenció en l'organització del treball.

La part final del procés metal·lúrgic es veu marcada per la implantació ràpida de nous mètodes d'organització del treball, que obliguen a intervenir en objectius precisos de l'empresa, encara que l'empresariat mostra resistència quan aquesta intervenció pot significar canvis d'objectius. També, sectors sindicals dubten de ser-hi presents, tenint en compte la poca capacitat de maniobra que tenen, que pot portar-los a confirmar una política que incideix negativament en els treballadors sense aconseguir mesures positives substancials.

Aspectes com la política de formació professional, la consecució de més beneficis econòmics, la mobilitat de plantilles ... continuen mirant-se amb recel, com si es tractés d'anar a remolc de la iniciativa patronal. Sobre aquesta qüestió, s'està suscitant un interessant debat sindical. Mentre que alguns s'hi resisteixen a entrar, d'altres consideren necessari ser-hi presents amb plantejaments propis, criteri que va ampliant-se, i que la realitat imposa.

Els principals elements que constitueixen aquest bloc són els temes referits a reorganització i reconversió de l'empresa; noves tecnologies i mètodes; negociació de la productivitat; cercles de qualitat; organització del treball, torns i hores extres; valoració de llocs de treball; as-

censos, promoció i formació; sistemes d'incentius; contractació temporal, treball a domicili i contractes a tercers, així com d'altres de menys relleu.

TENSIONS

Sense cap mena de dubte, aquests temes no afecten directament grans col·lectius, sinó petits grups, el treballador individual, cosa que genera més graus de tensió en la relació treballador-sindicat quan s'hi intervé i perills de grans rigideses envers el treballador quan s'opta per quedar-ne al marge i deixar en mans de l'empresari la conducció exclusiva del procés. Per això, cada dia l'esforç sindical és més gran per ser-hi present, sobre la base d'acceptar que és una realitat inqüestionable i que interessa els treballadors que es donin processos de racionalització, que resultin beneficiosos per a l'activitat general de l'empresa i per a la seva major competitivitat; alhora que s'intenta oferir plantejaments propis, sobre els quals encara existeix una base de coneixements fràgil, i la creació de marcs de negociació, a través de comissions específiques, encarregades de canalitzar la negociació de noves mesures per implantar i del procés posterior d'aplicació, que ha de ser controlat també conjuntament.

Es tracta d'aconseguir la plena democratització de l'empresa i de poder participar des dels sindicats en tot el que s'hi refereixi, des de la política d'inversions a llarg termini fins a l'aplicació diària dels sistemes d'incentius. Per això, a més de la voluntat, cal un nivell de coneixements superior, d'anàlisi i d'intercanvi d'experiències, fase aquesta que comença a abordar-se amb la serietat que demana.

Així, el sector metal·lúrgic, que en el passat va resultar el punt des d'on es plantejaven les reivindicacions més avançades, també en el terreny de la recuperació de les llibertats democràtiques, i que va obtenir convenis amb el percentatge de millores socials més elevat, ha hagut d'abordar la seva reconversió amb grans dificultats i accelerar el seu procés d'adaptació a les noves realitats. L'absència de planificació per part de les Administracions, el gran pes del capital multinacional, la manca d'iniciativa del capital nacional i la poca tradició sindical han marcat aquesta etapa.

El resultat final, que es veurà reflectit a les eleccions sindicals en curs, apunta cap a una clara disgregació del mercat de treball, del qual han sortit afavorits els sectors públics, en allò que fa referència a les condicions que finalment han obtingut els treballadors reconvertis; una situació pitjor per als treballadors dependents del capital privat; un perjudici clar per als integrats de la indústria auxiliar i la creació de borses d'aturats, especialment als sectors joves que accedien a la primera ocupació, que han quedat absolutament al marge de qualsevol procés.

En aquests dos darrers casos, l'autoconversió forçosa i salvatge ha comportat, encara que no en el grau d'altres

sectors productius dels quals el sector tèxtil és l'exponent més rellevant, l'augment de l'economia submergida que ja significa el 25 % del producte interior brut a Catalunya, per la qual cosa s'ha de començar, amb la serietat que demana, a analitzar aquest fenomen anàrquic de «reindustrialització». Resulta lògic que, de manera científica i racional, s'abordi el fenomen, perquè difícilment pot elaborar-se una política de reindustrialització de la qual estigui absent la quarta part del producte industrial del país.

Pot afirmar-se també que, encara que amb dificultats i sense aconseguir els consensos necessaris, pràcticament s'ha tancat una etapa, potser la més dura, i que estem a punt d'obrir-ne una de nova. Ara es tracta de no perdre el tren del desenvolupament tecnològic que s'està

produint al món i en el qual ens porten avantatge països en el passat menys desenvolupats. Sindicats i patronals han de situar-se davant del nou repte en què els primers, a més, han de redefinir la nova estratègia que ha de seguir partint de la nova composició, extraordinàriament diversa, que avui té la classe treballadora i, en què per la seva diversitat, han de trobar-li objectius capaços de recuperar la solidaritat que es necessita per avançar, tasca difícil a la sortida de la crisi econòmica, en què la seguretat de l'un, encara que sigui en detriment de la debilitat de l'altre, acaba predominant.

El repte és aquest, sense cap dubte difícil, ja que comporta eliminar els plantejaments tradicionalment mantinguts a l'etapa europea de creixement econòmic.

ELS ANARQUISTES I LA NACIÓ UNA APROXIMACIÓ

JORDI SABATER
HISTORIADOR

L'octubre de 1871 en una circular amb la qual pretenia criticar els plantejaments de l'italià Mazzini, Mikhail Bakunin, un dels «pares» de l'anarquisme, assegurà sentir-se el patriota de totes les nacions oprimides i que l'únic patriotisme autèntic era el de les capes populars. No obstant això, sols dos anys abans, en una sèrie d'articles que aparegueren al *Progrès* de la localitat suïssa de Le Locle, el mateix Bakunin negava que el patriotisme hagués estat mai una passió popular, l'identificava amb el culte a l'estat i mantenia que no era altra cosa que un egoisme col·lectiu –estima al que és propi, odi a l'estrany– i, per tant, una prova no de la humanitat sinó de la bestialitat que encara persisteix en l'ésser humà, una «animalitat» que els burgesos per defensar els seus interessos alimentaven i promovien.

Aquesta contraposició de parers no significa cap evolució en el pensament del revolucionari rus, sinó que és una mostra de l'ambivalència de la seva posició, una ambivalència que no impedeix que molts cops –molts més que la majoria de teòrics llibertaris– les actituds i els plantejaments siguin clarament nacionalistes. Efectivament, Bakunin no tan sols llegeix Fichte sinó que inicia les seves activitats polítiques en el si de l'eslavisme formulant un nacionalisme revolucionari i antiimperialista.

Una bona mostra n'és la *Crida als eslaus* que escriu

després de l'esclafament de la insurrecció de Praga del 1848, en la qual associa la lluita nacional a la qüestió social i a l'assoliment de la democràcia i hi defensa una estructura federal d'Europa basada en fronteres marcades per la «voluntat sobirana» dels distints pobles, en uns plantejaments que seran durament criticats per Engels des de la *Neue Rheinische Zeitung* i que inauguraran una significativa polèmica sobre el panslavisme de l'un i el pangermanisme dels altres.

És cert que en aquests anys Bakunin encara no ha do-

nat cos al seu pensament socialista i llibertari, però molts dels seus punts clau ja estan formulats –des de l'antiestatisme al federalisme– i mai no deixarà de defensar la causa eslava ni el trencament amb l'eslavisme militant el portarà a abandonar la reivindicació del dret a l'autodeterminació –encara que a vegades de manera ambigua– i el manteniment de posicions més o menys nacionalistes. Respecte a això cal remarcar que malgrat que a mitjan anys 60 del segle passat substituï el nacionalisme revolucionari anterior per una posició ja més clarament socialista, aquest socialisme es presenta com a inseparable de l'antiimperialisme i del federalisme, que com a alternativa al centralisme i a la unitat forçosa, es basa en la llibertat absoluta de les parts, és a dir, en el que Bakunin anomena el «dret a la secessió» –«El dret de la lliure reunió i de la secessió igualment lliure, és el primer, el més important dels drets polítics, sense ell la confederació seria una centralització emmascarada»– i en la fi de tota opressió sigui social o nacional, així com l'esclat de la guerra franco-prussiana ens retorna un Bakunin que fa del patriotisme un component revolucionari.

Tanmateix, aquestes preses de posició ni van comportar la configuració d'un cos teòric amb continuïtat ni les reflexions que produïren es troben entre el material més conegut de Bakunin: els plantejaments de les obres més llegides com *Déu i l'Estat* o el conjunt d'articles que ja hem comentat abans i que sota el títol de *El patriotisme* van aparèixer en una col·lecció popular a l'Estat espanyol, són ben diferents i se situen en una línia inequívocament antinacionalista. I encara que sense abandonar a voltes una certa ambivalència, generalment, però clarament decantada, aquesta serà la línia que s'imposarà en el si de l'anarquisme.

Els exemples són múltiples, des del federalisme localista i antinacionalista proudhonista tan estès en els medis llibertaris, a la fraternitat de «la gran pàtria que és la Humanitat» de Reclus, des del cosmopolitisme de Malato a les teoritzacions d'un Rudolf Rocker que a *Nacionalisme i Cultura* contraposa frontalment anarquisme i nacionalisme. Un interès especial té per a nosaltres la posició de l'anarquista francès A. Hamon, no tan sols pels seus llibres coneguts pels anarquistes de l'Estat espanyol, sinó sobretot per les seves col·laboracions a diverses revistes, sobretot a la *Revista Blanca*, on nega la idea de pàtria com a comunitat de costums i de llengua, posant un exemple il·lustratiu de la tendència llibertària a confondre la problemàtica de la qüestió nacional amb la nació-estat: «Relaciones más íntimas de costumbres y de lengua unen los roselloneses a los catalanes, y los castellanos a los mejicanos, que los roselloneses a los normandos o bretones, y los castellanos a los catalanes o vascuenses».

En definitiva, per damunt dels casos esporàdics i de les actituds personals, tot i que no podem pretendre l'existència d'una teoria anarquista de la nació –ni el tema

interessa gaire, ni les formulacions que genera solen transcendir del comentari puntual– hi ha una inclinació clara a identificar internacionalisme amb antinacionalisme. Les herències filosòfiques, la consolidació del nacionalisme burgès, la identificació simplista de nació i estat, i sobretot les dificultats teòriques de combinar en un mateix projecte polític les nocions bàsiques d'individu i classe amb la de nació hi contribuïren substancialment.

LA CATALUNYA-REGIÓ

Si aquesta és l'actitud general, quan es concreta al cas català les posicions no varien gaire: poca reflexió teòrica, manca de posicions fermes i sistemàtiques, diversitat de plantejaments depenent dels distints i personals orígens, vivències i conviccions, però sobretot una inclinació clara cap al retret i la crítica.

Des dels primers moments, la majoria de la premsa i dels líders anarquistes de l'Estat espanyol van adoptar una posició explícitament anticatalanista. No hi ha dubte que hi ha excepcions importants –un cas evident és Josep Lluas– i que l'actitud personal de força militants i simpatitzants era molt diferent, però les planes de l'òrgan de l'internacionalisme barceloní *La Federación* o els textos d'Anselmo Lorenzo són ben clars.

Aquest anticatalanisme inicial es va conformar quan la burgesia catalana, a través de la Lliga, va imposar la seva opció política i cultural: a partir d'aquest moment, el catalanisme va esdevenir més que mai als ulls dels llibertaris, en una mostra clara de la seva tendència a identificar tot un moviment nacionalitari amb el grup que en un determinat moment històric resulta el dominant o fins i tot el més oposat o conspicu, un parany burgès.

D'altra banda, també des del primer moment, el moviment anarquista va plantejar els seus projectes i la seva estratègia a nivell del conjunt de l'estat, acceptant acríticament la unitat i l'especificitat d'aquest àmbit. D'aquí les defenses de la ideologia àcrata com a encarnació dels valors més atàvics i dels trets més distintius d'un suposat caràcter espanyol o la inequívoca vocació espanyola de la CNT –recordem que la «n» vol dir «nacional»– i dels plantejaments que es generaven al seu voltant.

No hem d'oblidar, però, respecte a això, un fet fonamental: la CNT i el moviment llibertari en general proposaven, més o menys explícitament, una reestructuració federal i revolucionària de l'estat en una resposta des de la perifèria i des de la classe obrera organitzada a la no «integració» i al caràcter plurinacional de l'Estat espanyol. Conseqüentment, l'actitud respecte a Catalunya no podia ser una altra que la regionalista: Catalunya era una part del conjunt –del cos que diria Isaac Puente–, una part important, ben sovint la plataforma des de la qual propulsar el procés de transformació, però una part més. La Catalunya-regió tenia dret, com totes les regions i àdhuc municipis, a uns graus d'autonomia molt am-

ples, però estava i també havia d'estar-ho en el futur revolucionari, integrada irremeiablement en el si de l'Espanya-nació.

La resposta llibertària era, per tant, el federalisme. Un federalisme regionalista que, tanmateix, no era el fruit de cap anàlisi específica de la realitat espanyola, sinó una proposta general i apriorística d'organització de qualsevol societat, ni, cal destacar-ho, partia del dret a la secessió bakuninista: al contrari, es presentava com la solució, l'única, capaç d'aturar les forces centrífugues que posaven en perill la unitat espanyola. En aquest sentit, l'antiseparatisme que caracteritza l'actitud llibertària respecte al fet nacional català no solament tenia un component antiestatista.

Per altra part, ben sovint, aquest federalisme desembocava en un localisme flagrant que significativament molts autors contraposaven al nacionalisme «malsà»: l'amor a la terra, a la «patria chica», era una cosa ben diferent en tant que «natural» de l'artificial «amor» a la nació.

No obstant això, i malgrat que no poques vegades la innovació del federalisme amagava la simple excusa política o la intenció de defugir el problema i les pròpies contradiccions, hi hagué llibertaris que plantejaren la necessitat d'imbricar-se en el moviment nacionalista català o senzillament feren palesa la seva catalanitat, especialment pel que fa a la cultura i a l'idioma. Cert que foren casos individuals i habitualment contradictoris, cert que no reeixiren a vèncer la castellanització que comportava la «vocació espanyola» del moviment i la posició simplista que adoptava respecte als immigrants, cert que foren derrotats la majoria de vegades per una actitud diglòssica molt estesa que condemnava el català a usar-se en la conversa de companys, en la reunió interna si tots el parlaven o, en el millor dels casos, en el míting, però el foragitava de la premsa i les publicacions, cert que generalment no foren capaços d'una teorització rica i coherent i es quedaren en el nivell més primari dels sentiments, mentre repetien els tòpics folklòrics habituals. Però això no ens ha de dur a ignorar la seva existència i negligir les seves aportacions, ni ha d'impedir que constatem l'existència d'uns ambients i uns àmbits —des de la militància de comarques als cercles culturalistes— en els quals emmarcats per un teló de fons populista comú, no solament les fronteres amb el catalanisme sociològic eren més que difuses sinó les actituds catalanistes llibertàries resultaven més generals i obertes.

LA CATALUNYA MODERNA

Un dels àmbits que generà més iniciatives i més interessants fou el lligat a les formulacions modernistes. Breument: a la trasbalsada Catalunya de final de segle, la voluntat que recorria els cercles de joves intel·lectuals arreu d'Europa de trencar amb els valors —i l'art— burge-

sos vigents, es materialitzà no solament en la ruptura amb el passat renaixentista, sinó també i fonamentalment en la defensa d'una cultura catalana que fos alhora moderna —la qual cosa vol dir universal— i nacional. Dintre d'aquest propòsit general, el sector més radicalitzat formulà un projecte de regeneració del país que, en trobar en les capes populars —«la massa anònima» que deia Jaume Brossa— la saba revifadora i en l'anarquisme —propici perquè es trobava en una fase de desconexió del moviment obrer— una rebel·lia afí, així com força punts de contacte i tendències comunes, comportava la incorporació al catalanisme, no solament dels obrers, sinó també dels mateixos llibertaris.

Però per això calia afirmar i estendre els contactes, i sobretot trobar una argumentació que dintre l'ortodòxia àcrata els legitimés. A aquest objectiu dedicà els seus esforços el Pere Coromines de 1896, que des de *Ciencia Social* desenvolupà un raonament que tot acceptant premisses bàsiques de l'anarquisme —l'universalisme, el caràcter artificial de la pàtria, etc.— justificava l'adopció de posicions catalanistes en fer de la consciència nacional —«l'amor patri» en deia—, un sentiment natural i, per tant, legítim: «la patria no existe, pero hay un amor patrio. Y, aunque procurando modificarlo a medida que los adelantos sociales lo permitan, hemos de conservarlo como todos los sentimientos nobles y elevados». Però no solament això, Coromines afegia que la solidaritat internacional no tan sols no era incompatible amb el «sentiment» nacional, sinó que tenia en ell un dels seus puntals i, per tant, en oposició explícita a A. Hamon, plantejava que el procés cap a la unió internacional no passava per la construcció de grans unitats continentals, necessàriament uniformadores, sinó per la transformació dels artificials estats actuals, per configurar unes noves àrees, les unitats bàsiques de la futura organització, genuïnament nacionals.

I és clar, tot això aplicat a Catalunya significava un al·legat a favor del catalanisme i una defensa de l'ús del català, la llengua «natural» dels catalans.

Però la burgesia no estava disposada a permetre velleïtats tan perilloses i decidí acabar amb aquesta actitud de manera dràstica: entre 1896 i 1897 centenars de líders obreristes, militants, mestres, propagandistes i intel·lectuals, entre ells, Pere Coromines, foren detinguts, jutjats i condemnats en el tristament famós procés de Montjuïc. La repressió, la marginació i la prudència acabaren, així, frustrant el projecte tot just encetat i el seu programa resultà tan efímer com els aires anarquitzants que bufaven per l'Europa de final de segle.

Nogensmenys, la influència dels seus plantejaments perdurà, com, i amb més extensió, que la del mateix Modernisme en general: bona part de la seva retòrica, formulacions i esperances impregnaren, a través de diverses vies, el discurs cultural generat a l'entorn de les institu-

cions i cercles lligats a les capes populars, especialment en tot allò que feia referència a la qüestió cultural i nacional catalana. El Modernisme en la seva actitud regeneracionista impel·lí i refermà la inclinació llibertària a situar-se en un terreny populista i romàntic, on les formulacions fan referència a la condició natural, a la Terra i el Poble, als valors i el caràcter racials, als sentiments i les actituds, i forní una terminologia i uns raonaments adients que servien per enfrontar-se al tema des d'uns paràmetres coneguts, més còmodes i força sovint, en primer lloc, menys explícits.

És indubtable que aquest fet està relacionat amb les estructures i característiques particulars de la societat i la cultura catalanes d'aleshores i, per tant, amb un fenomen d'un abast molt més gran i d'una gran importància, el del populisme. Entrar en l'anàlisi de les causes, trets i conseqüències seria força aclaridor i aportaria llum a no poques contradiccions aparents, però desbordaria completament les possibilitats d'aquestes planes. En canvi, en allò que sí que voldria insistir és que tant per la via directa, encara que limitada, dels Coromines, Brossa i la resta de companys, o per la indirecta, però molt més àmplia, del moviment en general, sota l'influx del Modernisme es materialitzaren, al llarg de les tres primeres dècades del segle, un conjunt de trajectòries i formulacions que, de manera més o menys constant -n'hi ha moltes d'espòriques, però també es poden trobar actituds d'una tossuderia exemplar- i convençuda -el raonament tàctic i l'excusa forçada no foren estranys- plantejaven l'articulació del catalanisme i l'anarquisme.

Les formes en què es concretaren aquesta sèrie de propostes i opinions són ben diverses, dependent habitualment de les vivències del protagonista i del moment en què es formulen. No obstant això i sense cap pretensió d'exhaustivitat, s'hi poden distingir tres grans vies o grups. Un, el menys ric políticament i teòrica, però probablement el més nombrós, ve donat per la marginació que per a molts comportà la imposició del projecte cultural de la Lliga. A partir de la consolidació del Noucentisme, força intel·lectuals, artistes, escriptors i periodistes es van veure relegats a la premsa popular en castellà, a les obres de consum, als periòdics minoritaris, en definitiva, es van veure allunyats dels centres del poder cultural. Aquesta marginació va portar no poques vegades a tenir contactes, flirtejar i, àdhuc en alguns casos, militar en l'anarquisme, si més no pel fet de compartir enemics, influències, punts de vista concrets i freqüentment àmbits d'actuació: des del nietzscheanisme a l'ensenyament racionalista, des de la bohèmia al centre de barri, afavorien i fonamentaven les relacions. Un bon exponent, encara que en alguns aspectes extrem, d'aquest grup és Josep Maria de Riquer, que ens mostra que el bandejament -àdhuc per qüestions personals- pot acabar duent a l'anarquisme encara que es parteixi de posicions ben allunyades.

En efecte, Riquer és un fill del Modernisme -i mai millor dit ja que el seu pare fou el polifacètic Alexandre de Riquer-, però del Modernisme més esteticista, més allunyat del compromís polític. La seva actitud va estar inicialment tan allunyada de la «revolució» com del catalanisme: a la revista *Mediterrània* (1915), la primera que funda amb una certa volada, el jove Riquer afirma «no volem distingir-nos entre'ls que fan revolució, tot crucificant l'art» i al seu primer llibre, «L'home qui pensa i riu», fa professió de fe cristiana, menysprea la política i la prosa revolucionària i, si bé denuncia l'imperialisme lingüístic, refusa de ple el nacionalisme en nom d'un humanisme universalista que sí que és compatible, significativament, amb el localisme.

Tanmateix, aquest antipatriotisme no l'impedirà després d'una escandalosa -per motius particulars- estada a Mallorca, participar en la Conferència Nacional Catalana de 1922, d'on sorgirà Acció Catalana, i entrar a *La Publicitat*, primer com a corrector i després com a redactor. Però el seu lligam amb el nou partit catalanista no durà gaire: al poc temps i a resultes de les seqüeles dels seus afers a Mallorca, Riquer fou apartat del diari. Això el portà de nou cap a l'antinacionalisme: mentre qualificava la Dictadura de Primo de Rivera de cruel però necessària, reivindicava un europeisme superador de les nacions.

Tot plegat no impedeix, però, que a l'inici de la República el trobem ficat de ple en el món llibertari -l'accés fou a través de les Escoles Racionalistes i de l'intel·lectualisme nietzschian d'algun sector- i en esclatar la guerra, tant als mítings on participava en nom de les JJLL com a la premsa, defensés la necessitat d'una estructura federal que permetés el respecte de la idiosincràsia dels distints pobles peninsulars i fes de l'anarquisme el principal campió de les llibertats catalanes. És cert que aquesta era la posició oficial d'aleshores i Riquer es limitava a seguir-la fidelment -és més, en allò que insistí especialment fou en la manca d'un art nou i revolucionari i en l'absència d'intel·lectuals en el moviment llibertari-, però no ho és menys, que convençuts o no, homes com ell que havien arribat a l'anarquisme més per bandejament que per convicció -encara que hi haguessin bases teòriques- contribuïren a formular o, si més no, a reproduir en determinats moments la catalanitat llibertària, encara que aquest no fos el seu objectiu prioritari.

Un altre grup amb unes fronteres no gaire precises respecte a l'anterior, és el format per aquells artistes i intel·lectuals que encara que també marginats i menystinguts, arriben a adoptar posicions anarquitzants o fins i tot a col·laborar amb el moviment llibertari per la radicalització, no sempre fruit de l'evolució del seu modernisme populista. Un bon exemple, si sabem anar més enllà de la superfície retòrica i excèntrica, n'és Dídac Ruiz. Ruiz, integrat plenament des de la seva arribada a Barce-

lona, en els cercles modernistes i mantenidor d'unes posicions de caire anarquitxant –encara que pel seu elitisme no acabà d'entrar de ple en l'anarquisme– defensarà, des d'un principi, una cultura oposada a la dominant i plantejarà, almenys formalment, un catalanisme progressista. Ja el 1907, a *Los piemonteses de España*, comparava Catalunya amb Polònia –nacions malgrat no tenir estat–, encara que acabés formulant un projecte per al conjunt de l'estat que situava els catalans en el destí dels piemontesos més que dels eslaus –com també feien els homes de la Lliga i significativament els mateixos anarcosindicalistes– i assegurava que la qüestió nacional acabaria essent una qüestió obrera.

Però amb el triomf del Noucentisme i, més tard, amb la proclamació de la República, Ruiz anirà radicalitzant el to: defensarà el separatisme com a legítima resposta a la unitat imposada per la força i al centralisme absorbent, mantindrà que el protagonisme en el procés de transformació de la cultura catalana –i és clar, del país– pertany al poble –la intel·lectualitat aquí ha fracassat, afirma–, la qual cosa el portarà a associar aquesta lluita amb la de la llibertat de Catalunya i la revolució social, i a tot li donarà un aire «socialitzant», que s'acabarà concretant en el referment de la seva tendència àcrata, en trobar en l'anarquisme el mateix combat i en els catalans «Una vocació, consciència, destí, missió llibertària».

En definitiva, Ruiz promou directament o indirecta un catalanisme anarquitxant que explícitament s'enfronta als projectes conservadors i burgesos i ho fa des d'una perspectiva de «company de viatge» i àdhuc durant la guerra, de col·laborador públic.

INTEL·LECTUALS I LLIBERTARIS

El tercer grup estaria format per aquells que ja des de la vorera anarquista recullen la torxa encesa per la jove intel·lectualitat modernista. Malgrat no ésser molt nombrosos i no acabar de recibir en els seus afany, és el sector més interessant per la seva relació directa amb el moviment llibertari. Ara i aquí, però, sols voldria remarcar-ne alguns aspectes: que el seu període de més activitat fou el de la primera dècada del segle, quan ni la formació de la CNT ni la consolidació del Noucentisme havien frustrat encara la base individualista i culturalista

en la qual es fonamentaven; que no obstant això, persistiren fins a la guerra civil, tot mantenint els seus plantejaments de joventut; que les seves formulacions significaven també un projecte cultural alternatiu al vigent i que la seva catalanitat anava més enllà de la fidelitat lingüística, arribant a proposar la catalanització del moviment.

Publicacions de curta durada, força reaccions d'hostilitat i moltes d'indiferència, aïllament i una certa desconexió a mesura que es consolidava la CNT, són trets que els caracteritzen, trets que, amb el fet mateix de la seva existència i de la seva continuïtat, són indicis d'una situació complexa, contradictòria i heterogènia, en la qual hi cabien les posicions més variades, encara que la línia oficial estigués allunyada de qualsevol consideració catalanista i la «catalanitat», quan existia, de la militància, tingués unes manifestacions més inconscients, que no donaven lloc a cap línia crítica que exigís un replantejament de l'actitud general ni tan sols produïen molta literatura.

No hem d'oblidar que l'actitud cenetista estava condicionada, entre altres qüestions importants, pel seu paper d'oposició revolucionària a la política de la Lliga, primer, i de l'Esquerra Republicana de Catalunya, després. Per tant, no és estrany que després del 19 de juliol de 1936, en haver esdevingut la principal força política a Catalunya i controlar momentàniament la situació, la posició anarcosindicalista adoptés unes altres formes, molt més propícies, les quals, sempre en relació amb la necessitat tàctica del moment, van comportar des de la publicació d'un òrgan oficial en català –«Catalunya»– a la defensa, això sí, puntual, del dret a l'autodeterminació. Però, com ja he insistit en un altre lloc –al meu llibre *Anarquisme i catalanisme. La CNT i el fet nacional català durant la guerra civil*, editat per Edicions 62–, al capdavant, si bé emergiren molts aspectes fins aleshores somorts i els sectors més conscienciats van gaudir de molta més audiència, eren canvis que no afectaven els eixos bàsics de la posició oficial ni de la general. I a més, significativament, la pàtria que acabà portant la guerra no fou cap altra que Espanya: l'Espanya gran i lliure que reivindicava el butlletí d'informació de la CNT-FAI, el país messià que profetitzava Federica Montseny.

PEL CAMÍ DE TORNADA

JOAN RENDÉ I MASDÉU

ESCRITOR

Vam sortir molt de matí. Encara no s'hi veia i feia un ventet de cordes de violí que ens afaitava el pel moixí de les galtones que ens guaitaven, moradenques, per sobre de la bufanda. Féiem el camí a peu, per la drecera, cap a l'estació. Caminàvem de pressa, una mica per esquitllar-nos del fred i una mica per por de perdre el tren, i no gosàvem dir-nos ni un mot, com temorencs de no trencar el tel del silenci de l'alba, que ja apuntava com una ratlla rosada sobre els cingles plans de la Pena. Un gall llunyà va fer aleshores aquesta feina. Era trist. Tot seguit va bordar un gos, també molt lluny. I nosaltres dos ja arribàvem a l'andana, amb les nostres maletes enormes de fusta. Era un catorze de febrer. Ho recordo perquè era la data del meu aniversari. Em semblava que me n'anava del poble per néixer de nou en un altre lloc. Havia fet setze anys.

Un esbufec fadigós va anar creixent per la banda del pla de Vimbodí, fins que va sortir el tren per allà baix, al darrer revolt, tacant la foscor indecisa d'espurnes i de fum negre.

Vam dir adéu, amb els ulls, a la silueta negra del poble i vam emprendre un viatge que ja no s'aturaria mai més. Els de casa no havien vingut a acompanyar-nos perquè comprenien que era massa trist. El tren se'ns enduia i ens gronxava i ens feia venir una soneta tota plena de records que tot just eren el present que s'acabava de quedar a terra, darrera nostre. Unes imatges noves, confuses, venien de tant en tant a esborrar-los i ens estiraven endavant i endavant per fer-nos conèixer el món que cercàvem.

Jo havia pensat, durant molts anys, que quan seria gran seria enginyer. A casa em van poder donar estudis de batxiller. Però tota la realitat em va fer veure que aquell no seria el meu camí. Les matemàtiques no m'havien agradat mai, i a més a més l'esforç econòmic familiar no havia donat per a res més que per al batxiller i prou. Érem uns pagesos mitjans però al poble tota la terra era de secà i el secà ja se sap el que dóna. A més a més els anys de postguerra van ser dolents per a tothom qui no va saber o no va voler repenjar-se a l'esquena dels qui manaven.

Al poble, venia a estiuejar un senyor que era contra-mestre del taller de filatura de l'Escola Industrial. Era un

home gros i rabassut que tenia una dona grossa i rabassuda. Ell es fumava uns cigars de la mida d'un vit de bou, duia ulleres sense muntura, com el president Truman, i ostentava un anell de segell, tot d'or massís, en el dit petit de la mà dreta. Però, per allò que es feia admirar més era per aquell automòbil negre amb uns grans fanals cromats, amb una estatueta en el tap de l'irradiador. Era un «Daimler» quadrat i enorme, d'abans de la guerra, lluent com una patena.

Es deia senyor Turcó, i semblava turc, perquè portava un bigoti ample, de forma triangular i tenia els cabells molt negres. Sempre explicava anècdotes i grandeses fascinants de Barcelona i de la seva feina. Lluïa camises d'un teixit sintètic, que deia que era indestructible i que revolucionaria el món. Ens explicava invents de màquines tèxtils que nosaltres no podíem entendre, perquè no havíem vist mai una màquina tèxtil. Ens deia que tenia una gran coneixença amb tal o tal altre, tot de noms que nosaltres no havíem sentit anomenar mai però que ens produïen un efecte de gran importància. Era un home de món, el senyor Turcó. A casa els semblava que calia ser-hi amics i li duien tomàquets de l'hort, i préssecs grocs, d'aquells tan dolços, quan n'era el temps. I ell ens va agafar confiança i venia a prendre ratafia i a mi em deia «quin noi més llest, què en farem d'aquest noi? li hauré de trobar alguna cosa que el pugui fer un home».

I, efectivament, va ser per ell, que ara marxava cap a Barcelona amb en Lligonya. Ell va dir als meus pares que em col·locaria d'aprenent en una indústria de maquinària d'un gran amic seu i que als vespres podria estudiar per a oficial industrial i després per mestre industrial i després per perit i que acabaria essent enginyer tal com sempre m'havia agradat. I, tot i que aleshores ja m'havia desdit de voler ser enginyer, a casa els va semblar que la influència del senyor Turcó podia ser una gran cosa i que ho havia d'aprofitar, i em van arribar a convèncer a mi i tot.

El cas d'en Lligonya era diferent perquè ell ja havia fet d'aprenent de fuster al poble i anava a Barcelona per continuar l'ofici a casa d'un ebenista que era parent del seu patró i que havia demanat un noi per al seu taller.

En Lligonya i jo havíem nascut el mateix dia, ens havíem criat plegats, havíem crescut sempre plegats i ara ens n'anàvem també plegats.

A l'estació vinent no va pujar ningú, però jo em vaig despertar una mica i vaig mirar l'andana. Abans que el tren no tornés a engegar, em va tornar a venir un cop de son i vaig deixar anar el cap a l'espatlla d'en Lligonya, que roncava i tot.

La fàbrica de l'amic del senyor Turcó era una nau llarga, llarga que no s'acabava mai, amb uns embarrats amb tot de politges de les quals baixaven unes corretges que feien anar unes màquines que escampaven un soroll monòton i eixordador. La nau era coberta però hi havia una llum clara com al carrer i les màquines eren com dibuixades, igual que els homes que les feien anar. Els homes anaven amb gorra i mostatxo i estaven immòbils davant la màquina. Jo anava avançant pel corredor del mig i no em sentia les passes. Anava tot sol. Una noieta, amb un davantal ratllat i amb unes trenes negres, va sortir d'entre dues màquines, a mà dreta, amb un cove gros i anava arplegant no sé què, de terra. Em va mirar i em va somriure. Jo em sembla que també li vaig somriure. Va sortir una mà d'entre les mateixes dues màquines i li va ventar una bleda. Ella va fugir corrent i jo vaig continuar caminant lentament fàbrica enllà.

L'Escola Industrial era un edifici de colors, amb vidres de colors i unes naus immenses totes plenes de pupitres. Eren unes naus iguals que la de la fàbrica i tampoc no s'hi sentia res, tot i que allà no hi havia màquines que fessin soroll. Jo hi era tot el dia i hi aprenia molt de pressa unes coses molt estranyes. I el senyor Turcó, que era molt més baixet que no jo, me'n felicitava i em deia «ara ja ets un home». I jo duia un vestit gris, molt planxat, i una corbata fosca, de ratlles al viaix, i portava una cartera negra sota el braç. Vaig comprendre que ja era enginyer i n'estava molt content, d'haver-hi arribat sense tenir ni idea de matemàtiques. Vaig sortir al carrer i feia tant de sol que em va tacar de blanc tot el vestit, i vaig quedar tot enlluernat.

Aleshores vaig sentir que algú em sacsejava. Era en Lligonya, que em deia que ja havíem arribat, que ja érem a l'estació de França. Em vaig fregar els ulls i vaig mirar per la finestra del vagó. Em vaig quedar badant davant d'aquella nau immensa, fosca, tota bruta, increïble. I gent i gent que anava amunt i avall mirant cap als trens, i amb unes maletes encara més grosses que les nostres. Tothom cridava i se saludava amb la mà. Aquell espectacle em va produir una excitació atabaladora, i vaig veure que al Lligonya també.

Entre la gent, vam distingir la tia Carme, que ens havia vingut a esperar i també ens saludava amb la mà, tota contenta. Ens va fer petons a tots dos, ens va portar fins a un tramvia i vam anar cap a casa seva.

Ell es va quedar a casa uns quants dies, fins que no va trobar una despesa prop de la seva feina. Aquells dies va semblar com si encara no haguéssim acabat de marxar

del poble. Però després, quan se'n va anar, vaig tenir la certesa que la meua vida havia canviat, que ara ja no em coneixia ningú.

La fàbrica de l'amic del senyor Turcó era un talleret amb onze operaris, un cobert fet mig de fusta mig d'obra, amb un wàter fosc i pudent, on es reparaven contínues i telers de l'any de la picor. Era a la Meridiana, tocant a la plaça de les Glòries, allà on ara hi ha la central de la Renault. Aleshores allò eren quatre corrals i algunes cases de pagès, d'on sortien carros amb cavalls, com al poble, però aquí els camps eren barrejats amb fabricotes grans i amb xemeneies que perbocaven un fumeral dens i negre.

Jo entrava a les set, però havia de venir a peu des de casa de la tia, a tocar de la paret del cementiri del Poble nou, fins a la Meridiana. Això volia dir una caminada de més de mitja hora. Així és que m'havia de llevar cada dia a les sis del matí. Travessava de llarg a llarg tot el carrer de Marià Aguiló i després el de Sant Joan de Malta, que ve tot seguit. Són dos carrers estrets i antics, plens de botiguetes i de tallers humils. Són empedrats, llarguíssims i rectes com un canó d'escopeta, plens d'una vitalitat popular, de dia, però en aquella hora eren un camí mort, llògobre, il·luminat a cada cantonada per uns fanals tristos. Jo el transcorria cada dia escoltant-me el meu propi trepig i m'hi creuava sempre amb dues persones que em sortien matemàticament cadascuna d'una cantonada diferent: un homenet tot emmascarat, amb una boina enfonsada fins a les orelles, a qui jo havia adjudicat l'ofici de fogoner d'alguna fàbrica que encara anava amb calderes de vapor. L'altra era una noia jove que passava tota abrigada i que caminava encorreguda i amb les mans arrapant-se el coll de l'abric, per tapar-s'hi la boca. Es veia que ho feia per protegir-se més de la foscor que no del fred. Tot era molt misteriós i sòrdid.

A la fàbrica de l'amic del senyor Turcó jo no hi feia res més que llimar engranatges d'acer, amb una llima immensa que em relliscava sovint sobre els granets de ferro colat que s'havien enganxat a la fosa i em feia pelar els dits. Quines sentides, tan glaçats com els tenia.

Em pagaven noranta-un pessetes de setmanada. No m'arribava per agafar l'autobús d'anar a l'Escola Industrial. A casa m'hi havien d'afegir diners. Però jo m'havia de fer un home.

A l'Escola Industrial hi assistia dues hores cada dia al vespre, i, cansat com estava, no hi aprenia gran cosa. Però jo mateix em repetia que m'havia de fer un home.

Amb el Lligonya al començament ens trobàvem cada diumenge i anàvem a descobrir llocs on es ballava rock'n-roll, ens hi acompanyava un xicot de Barcelona, molt simpàtic, que treballava amb ell. Les cames se'ns engegaven soles, quan sentíem les guitarres dels Shadows o les veus del Bill Haley, o de l'Elvis Presley, o de l'Eddie Cochran. Ballàvem bé i aquelles noies descon-

gudes ens feien cas. En aquells moments ens sentíem com si fossim de ciutat. De tant en tant feiem una mica d'amistat amb alguna i provàvem de rebregar-la una mica. Després ens ho explicàvem i ens feiem els homes.

Però en Lligonya de seguit va canviar de feina i aleshores vam anar veient-nos cada vegada menys, perquè jo no sabia on treballava, fins que ja no en vaig saber res més.

He conegut un noi que diu que el seu pare és del mateix poble que el meu. Es veu que tenen pasta, i no com a casa. El meu pare s'ha matat tota la vida treballant i no ha passat de ser un trist mecànic tèxtil. Per postres ara s'ha quedat sense feina perquè l'empresa on treballava ha plegat i li han donat una puntada de peu al cul. Ell diu que és un bon mecànic. No ho sé, però, si ho és, de què li ha servit? El pare del Lligonya sí que toca calé. Té màquines de monedes, les posa en els bars i va a parar la mà. En Lligonya tampoc no té feina, com jo, però ell es pot fotre una vida com un baixà d'aquests de l'Aràbia. I el cotxe que tragina què? Aquests sí que saben viure, i no com a casa, que no paren de donar-me la batussa d'a veure quan em busco un empleu. Però què passa...? si no hi ha res per a ningú! El meu pare? el meu pare és un desgraciat que no s'ha sabut treure les castanyes del foc. Bé, no, de fet és un bon home, un bona fe, però el que passa és que no s'ho ha sabut muntar. El Lligo diu que el seu pare no fot brot i viu com un rei, i a ell li deixa fotre el que li don la gana.

Hem anat amb el Lligo al Zeleste. El seu pare torna a ser de viatge. Li ha deixat un feix de bitllets i se n'ha anat com sempre fa. El Lligo semblava preocupat, avui, perquè diu que el seu pare no li fa cas i que ell també té els seus problemes. El Lligo és un bon nano, però.

A mi em sembla que està molt sol. Al seu pare, amb prou feines si el veu, i de la seva mare no en parla mai. Em sembla que ja fa molt temps que es va separar de son pare i potser no n'ha sabut mai més res. Un dia em va començar d'explicar tot això, però, com que sempre parla amb mitges paraules, no em va acabar d'aclarir res.

Si podés, l'ajudaria, però no sé com fer-ho, mai no saps què necessita. Sembla que tingui tot lo del món però sempre fa l'efecte que li falta alguna cosa important. A més a més, què li puc oferir jo? si prou feina tinc a aclarir-me jo mateix.

Amb una cosa som iguals, no tenim ni ofici ni benefici. Només és que ell pot viure sense treballar i jo no podria viure ni treballant.

Al Zeleste hem conegut dues mosses que ens han dit que estudien primer de Dret. Estaben bé, i semblava que

anaven mogudetes. Ens les hauríem endut a cal Lligo. El Lligo m'ho ha dit a l'orella. Però després ens hem posat a xerrar i elles parlaven de coses que nosaltres no enteníem. No sabíem què dir-los. Si no haguéssim parlat tant i haguéssim anat més al gra, no ens hauria passat això i ja les hauríem tingut al pot. Però és que després ja s'ha enredat massa la troca i el Lligo i jo ens hem trobat com en un món a part. Nosaltres no tenim mai res per dir. És això.

Elles se n'han anat i nosaltres hem acabat amb un pet com un piano. Sempre ens passa el mateix.

El Lligo té un amic, que és fill d'un soci de son pare, que diu que té pebrots d'assaltar un banc. Avui me l'ha presentat. L'hem trobat per casualitat al ball popular del Moll de la Fusta. Duia una paia més gran que ell, una bacallana rossa, de conya, amb els cabells llargs i uns ulls clars i verds com un cul d'ampolla de Coca-Cola. Em sembla que és holandesa, o danesa. No ho sé, perquè només parlava amb el paio i ho feien en anglès.

Quin manso! Té uns pebrots com un toro. De primer només ens parlava amb insinuacions, mig fotent-se de nosaltres. Jo em sentia ridícul al costat seu, perquè es veia que aquest paio té món. És clar que és més gran que nosaltres. Jo no sé si ho deia seriosament o bé en parlava per provocar-nos, d'això del banc. Però el Lligo m'ha dit, després, que li sembla que no és la primera vegada que ho fa. Vull dir que potser ja ha atracat algun banc alguna altra vegada. La paia reia foteta com ell, quan ell ens explicava totes les seves aventures, com si l'entengués, com si tots dos poguessin parlar del mateix. Em fotia nerviós. Es feien els superiors a nosaltres. De fet ens han convidat tota la nit.

El Lligo m'ha dit que potser, si volguéssim, aquest paio ens faria guanyar diners. Pum! un cop de sort i podríem fotre el camp de casa i muntar alguna cosa pel nostre compte en algun lloc del món. El que passa és que, si t'emmerdes...

El Lligo m'ha vingut a trobar a casa. Era la primera vegada que ho feia. M'ha dit que sortíssim, que haviem d'anar a mirar una feina que havia trobat al diari. Era mentida. Al carrer m'ha dit que havien agafat son pare a la frontera. L'he vist molt alterat, parlava molt de pressa, barrejava les coses. Em costava d'entendre'l. Hem entrat en un bar a prendre una copa. Allà s'ha asserenat una mica més i m'ha explicat que el seu pare l'han agafat amb una maleta plena de dòlars falsos i que l'acusen de tot de coses que ell no sabia. Diu que la policia ha anat a casa seva i ho ha fotit tot de potes enlaire.

Sembla que també busquen el pare del seu amic. Quin merder!

El Lligo diu que s'ha quedat sense ni un ral i que sa mare no compareix per enlloc, que no sap on anar a pa-

rar i que no vol tornar a casa perquè té por. Es veu que no té cap parent a Barcelona, només un oncle de son pare allà al poble, però ell al poble no hi ha estat mai i no el coneix.

Li he dit d'explicar-ho al pare, perquè sembla que son pare i el meu eren amics, allà al poble, i que van venir plegats a treballar a Barcelona. De segur que el pare se'n recorda. És clar que què vols que pugui fer un home sense feina per un altre que és a la presó...

Al capdavant hem quedat de mirar de trobar l'amic del Lligo, el fill del soci de son pare, el que vam trobar aquell dia al Moll de la Fusta. Potser ell en sap alguna cosa més. A la millor ens podrà ajudar.

Hem anat a trobar l'amic del Lligo en un bar petit de la Gran Via, prop de la plaça de Tetuan. Hi era amb la mateixa mansa d'aquell dia. Feia un posat com si ens hi esperés. El Lligo ha parlat amb ell. Jo no he dit res fins que no he vist de què anava la cosa. Aquest ja sabia el que havia passat, però deia que no tenia cap notícia del seu pare.

Ell estava molt tranquil, rialler i tot, com si no passés res. «Xato, anima't», ens deia. Sempre diu «xato» i et dóna un cop al clatell, per demostrar-te que és amic teu o per fer-te veure que ell en sap més que no tu.

Hem xerrat molta estona i ha acabat admetent que la situació era fotuda, però deia que nosaltres no hi podíem fer res. Després s'ha mirat la seva mossa, li ha fet aquell somriure de perdonavides, li ha passat el braç pel coll i ens ha dit, en to de confidència però sense deixar de somriure, que ara era el moment, que la policia mai no sospitaria de nosaltres perquè està massa atrafegada escurant la merda dels seus pares. Ens ha dit que ell té un assalt a un banc preparat des de fa molt de temps i que no pot fallar de cap manera. Diu que la policia mai no sospitarà de nosaltres, perquè no hem fet mai res, i menys en aquestes circumstàncies. Diu que amb els diners que hi ha podem guillar i muntar-nos el que volgum a qualsevol lloc del món.

No he parat en tot el dia per casa. Hem passat tota la jornada junts amb el Lligo. Quan he arribat, a la nit, el pare encara estava llevat i m'ha demanat si sabia alguna cosa d'aquella feina del diari. Li he dit que no. Es veu que

em deu haver notat alguna cosa i ens hem enganxat. Hi ha hagut un sarau que fins i tot la mare s'ha aixecat del llit. Quina merda! sempre hem d'estar igual! Això no s'acabarà mai perquè aquí tothom està nerviós i ningú no és capaç de fer res per sortir-se'n. Sempre serem uns miserables. Hem nascut amb la mala estrella. Només servim per a queixarnos i per a no res més.

Això ha estat un altre tret. Qui deu haver tirat, la policia o ell? El Lligo encara és al cotxe, el puc veure des d'aquí. No gosa sortir-ne, però no sembla gaire nerviós. Si enganxen l'altre, l'enganxaran a ell i tot. No sé per què no obre la porta i se'n va com si fos un qualsevol. Deu estar cagat, com jo mateix, i a més a més també porta una arma. Dos trets més. Si jo pogués saltar per darrere i anar-me'n per les teulades... No en sortiré, d'aquí no en sortiré. Per què hem vingut? Com és que ens hem cregut aquest boig que jo ni sé com se diu? «La merda dels nostres pares», deia. Quins pares? El meu no hi té res a veure. Si ni en sap res. Sort que no li ho vaig arribar a explicar. Però tant se val, si d'aquí una estona ja ho sabrà tot. Què deurà dir, pobre home? I la mare? Són una pobra gent, i jo tan pobre com ells. No en sortiré d'aquí. Un, dos, tres trets més. Ara s'han sentit més a prop. Què fa aquell? Per què ve cap aquí, ara? Sembla que va ferit. Quin rastre de sang ha deixat... On s'ha ficat, ara. Si em pogués esmunyir fins aquella finestra oberta potser podria saltar a les teulades. Un altre tret. Ara deu haver estat ella, o contra ella. On deu ser? Déu meu, que es fa llarg tot això, i quin silenci...

Si arribo a sortir, aniré a treure el Lligo del cotxe. Ara no el puc veure, des d'aquí. Què faig amb el revòlver a la mà. Ara no el puc deixar, perquè no sé què pot passar, no sé si el necessitaré. Aniré a buscar el Lligo i llençarem les armes i ens amagarem fins que vegem les coses clares. Si aquests no diuen res, mai no sospitaran de nosaltres. Ens amagarem. Aquesta ciutat ens ha caigut a sobre, què ens ha donat? Què ens pot donar? Amb el Lligo ens n'hauríem d'anar al poble, a veure com és. Allà començarem la vida com si haguéssim nascut ara mateix. Em sembla que s'ha sentit un tret a fora. Sortirem molt de matí. Encara no s'hi veurà i farà un vent de cordes de violí que ens afaitarà el pel moixí de les galtones... Farem el camí a peu... cap a l'estació... caminarem de pressa... sense dir-nos ni un mot... direm adéu, amb els ulls, a la silueta negra de la ciutat...

EL NOU EMPRESARI CATALÀ

FRANCESC CABANA

ADVOCAT

Catalunya és un país que ofereix una forta mobilitat social. És a dir, dintre de la societat catalana es produeixen canvis freqüents, en sentit ascendent i descendent. I la societat ho accepta com un fet normal. Per il·lustrar aquest fet, val la pena explicar una anècdota viscuda fa pocs anys a Barcelona. Se celebrava un acte, convocat per un diari barceloní, en què es donava un premi a les millors iniciatives empresarials catalanes. Un jurat havia fet una selecció de petites i mitjanes empreses, que s'havien distingit per la seva actuació durant l'any. Amb aquest motiu, el diari havia invitat els representants de les forces econòmiques catalanes, tant a nivell públic com privat. Un periodista econòmic molt conegut i bon coneixedor de la realitat catalana i espanyola va fer aquest comentari: «Si s'hagués fet aquest acte fa deu o quinze anys, els convidats haurien estat uns altres, en la seva majoria. En canvi, traslladat a Madrid, hi haurien estat gairebé les mateixes, o, com a màxim i com a gran canvi, hi haurien assistit els fills en el lloc dels pares.»

L'anècdota té uns quatre o cinc anys. Avui ja són uns altres els convidats, al marge de l'edat.

A Catalunya no hi ha grans famílies, ni grans capitalistes, com pot haver-n'hi en d'altres zones espanyoles, com Madrid, el País Basc o Andalusia. Aquestes grans famílies i aquests grans capitals són els que faciliten el manteniment i l'encarcarament d'una estructura social. És evident que aquí hi ha gent rica de més d'una generació, però l'acumulació de capital a nivell individual no ha estat extraordinària, i en qualsevol cas, el diner no va lligat a un poder econòmic. La burgesia tradicional catalana, que va mantenir-se durant els primers anys del franquisme, ha anat diluint-se, i els seus hereus es poden trobar en llocs tan diversos com la direcció general d'una multinacional, l'administració d'una discoteca de moda, la militància en un partit polític d'esquerres, o a la columna d'un periodista molt crític.

En no tenir grans bancs, ni una gran indústria, Catalunya no ha donat personatges, com Joan March, per posar un exemple clàssic de gran capitalisme, combinat amb el gran poder polític. Aquesta circumstància facilita la mobilitat social. Podríem esmentar els noms de sis grans famílies catalanes, distingides per la seva gran riquesa?

D'on vénen els nous empresaris?

És evident que no neixen per generació espontània. En català hi ha una expressió, poc afortunada, per indicar una aparició no preparada: «surten com bolets», es diu. S'oblida que si no plou prèviament, si no hi ha humitat en el sotabosc, no hi ha bolets de cap mena.

Un entorn favorable és necessari per a l'aparició de nous empresaris, si apliquem aquest concepte a la persona que dedica uns diners i el seu treball a una iniciativa nova, tot confiant de treure'n un profit econòmic superior al que obtindria si els aplicués d'una altra manera. És per això que els anys de crisi no són els millors moments per a l'aparició d'un empresariat nou, i actualment estem immersos en una llarga crisi, que s'identifica amb suspensions de pagaments, fallides i problemes a dojo per part d'aquestes persones. Si el risc de perdre diners és alt, les iniciatives d'inversió declinen inevitablement.

La possibilitat d'un guany assumint un risc proporcionat és la primera condició d'un ambient favorable. Té també importància la consideració social d'aquestes activitats. El diner és poruc i la guàrdia civil o la policia no poden obligar a invertir a qui no vol. En el període de la transició a la democràcia, hi hagué alguns empresaris que plegaren, com a conseqüència d'un ambient hostil, que no estava limitat a la seva empresa, sinó dirigit contra una classe social.

Possibilitat de guany, amb un risc proporcionat, i ambient social no hostil. Vet ací les dues condicions perquè puguin sortir bolets. Perdó! Volia dir empresaris.

TRENCAMENT GENERACIONAL

Abans de considerar el possible origen dels nous empresaris, val la pena fer una referència a la que havia estat, fins fa poc, la seva font principal, i que ara s'ha es-

troncat en una bona part. Em refereixo al relleu generacional, de pares a fills.

Potser aquesta ha estat una de les causes de la major mobilitat social, que s'ha produït a Catalunya durant els darrers anys. Però el fet cert és que hi ha un trencament generacional, que no és general però sí molt corrent. Aquella empresa familiar, petita o mitjana, no té successors. I això no és conseqüència de famílies sense descendència, sinó d'un desinterès dels fills per continuar l'empresa del pare. Conec situacions de famílies nombroses en què l'empresari s'ha vist obligat a vendre o a liquidar, o està pensant a fer una d'aquestes dues coses, pel fet que els fills han preferit seguir altres camins, tot i que el pare comptava amb aquest relleu tan natural per a ell.

Per què aquest trencament?

És difícil de respondre amb seguretat. A vegades hi ha una preferència per situacions de major seguretat professional, en condicions d'assalariat, malgrat la pèrdua d'independència que això suposa. Treballar en un Banc, en una Caixa, en un organisme públic o en una multinacional és l'aspiració de molts fills d'empresaris. Altres vegades es tria una professió liberal o artística, perquè els pares han donat plena llibertat per escollir el tipus de treball. Aquí hi ha una contraposició respecte a l'actitud anterior, ja que hi ha més independència i una seguretat econòmica menor. En qualsevol cas, es fuig de l'activitat empresarial. Sembla com si l'experiència viscuda a casa no hagi estat prou positiva i es prefereixi provar d'altres vies per resoldre el futur professional.

No vull insistir en l'anàlisi d'aquest fet, perquè les causes deuen ser ben diverses, però el subratllo. A Catalunya s'ha convertit en norma el trencament generacional, que traspassava les empreses de pares a fills, mentre l'excepció és precisament la continuïtat.

Una de les causes de l'aparició de nous empresaris és, sens cap dubte, l'acció de les escoles d'administració d'empreses. Les escoles privades han fet més feina que les públiques.

Aquestes escoles tenen com a base del seu funcionament l'ensenyament d'un seguit de tècniques empresarials unides a un nivell alt de cultura general. L'empresari modern ha d'estar al corrent de les darreres tècniques informàtiques, ha de saber el paper del «màrketing» o la importància d'un departament de relacions públiques, però al mateix temps ha de parlar un parell d'idiomes estrangers fluïdament. L'empresari, per a elles, és una persona que pren uns riscos acceptables, gràcies a un actiu personal i a una voluntat de treball, que li permetran superar-los.

Al marge d'aquest bagatge de coneixements indispensables, algunes de les escoles d'administració d'empreses existents a Catalunya, es distingeixen perquè presenten la professió d'empresari com un dels reptes

més apassionants que ofereix la societat; i especialment en anys de crisi econòmica com els que estem vivint.

L'empresari serà aleshores una persona especialment distingida, amb qualitats superiors a la mitjana. No tot-hom serveix per ser empresari, i aquell que fracassa és aquell que no ha tingut el nivell intel·lectual suficient o prou voluntat com per sortir-se'n. Només els millors poden fer-ho.

No puc negar que aquest elitisme em fa una mica d'angúnia. D'una banda, no crec amb miracles en la gestió empresarial. Hi ha hagut excel·lents empresaris que han fracassat com a tals, i també empresaris molt mediocres que han reeixit gràcies a una conjuntura molt favorable. De l'altra, perquè no crec en les castes. Crec més aviat en l'esforç documentat i preparat i en l'exercici d'una funció necessària, dintre d'un context social i econòmic, però no superior a d'altres funcions.

Això no obstant, és molt clar, per a qualsevol observador de la realitat catalana, que el paper d'aquestes escoles d'administració d'empreses ha estat positiu i ho és encara per al conjunt general. Aparegueren justament quan feien més falta i han compensat la manca de vocació o de voluntat de molts fills d'empresaris. El concepte de repte és bo de cara a estimular la imaginació i produir iniciatives.

En aquest capítol, es pot destacar un fet. Les abundants empreses multinacionals que actuen a Catalunya troben en aquestes escoles d'administració empresarial, planter de directius de les seves filials. Les seves inversions, molt importats, estan administrades fonamentalment per empresaris catalans, amb les poques excepcions que suposen alguns tècnics importats per la casa matriu estrangera.

Es produeix així una certa contradicció. Hi ha negocis propietat de catalans que són venuts a societats multinacionals, per cansament de l'empresari; per manca de successió familiar o per por al futur econòmic, i que tenen avui una marxa positiva gràcies a uns directius del país contractats des de Xicagó, Frankfurt o Tòquio. És clar que l'aportació de tecnologia o de capital pot explicar algunes vegades el canvi, però no sempre és així.

ELS RENGLES DE L'EMPRESA

Una altra font de nous empresaris la trobem en els mateixos rengles de l'empresa. Aquesta és una evolució que sempre s'havia produït, però ara amb més intensitat que mai.

És habitual que el director tècnic, o el director financer o el subdirector d'una empresa s'estableixin pel seu compte. És una evolució natural d'aquell que vol volar sol i es considera capacitat per fer-ho. L'assalariat creu que pot continuar el que estava fent, però sense dependència i agafant una responsabilitat nova: la de l'empresari.

Si ara es produeix aquest fet amb més intensitat que mai és perquè molt sovint se substitueix l'empresari vell, que plega o liquida el negoci. L'hereu, en aquest cas, no és el fill, sinó el directiu que figurava al front del negoci, però que fins aleshores treballava per un amo.

Una primera característica d'aquests nous empresaris és la discreció.

Torno a l'anècdota del començament, al concurs convocat per a la millor iniciativa empresarial. Aquest concurs és anual i el problema del jurat, que es va repetint cada any, no és pas trobar noves iniciatives que es mereixin el premi, sinó trobar empresaris que estiguin disposats a anar-lo a recollir.

La discreció és a vegades motivada per la por terrorista. És un fet general en el País Basc, i l'excepció a Catalunya, tot i que s'hi dona una mica. L'editor barceloní d'uns anuaris empresarials es troba a vegades amb una resposta negativa a l'hora de demanar el nom dels directius d'una empresa per a la seva publicació.

Un segon motiu i més estès és el convenciment que la publicitat de l'empresa no és necessària. La publicitat s'ha de referir al producte, però no cal que vagi més enllà. Com menys es parli de l'empresa, millor. Si va malament, no cal dir-ho, i si va bé, més val que la deixin tranquil·la. El que subscriu pot aportar l'experiència d'unes amenaces clares i concretes que rebé per part d'una empresa, si feia uns comentaris elogiosos del seu dinamisme i de la seva bona marxa de beneficis. Temor del fisc? Temor per una acció dels sindicats?

Hi ha situacions evidents en què el temor a la publicitat va lligat a una total o parcial «immersió» de l'empresa, que pertany a aquest món real –però no oficial–, desconegut –però tolerat– de l'economia irregular. Però altres responen a una convicció íntima, a un pudor especial, d'acord amb el qual només els seus banquers han de conèixer els seus balanços, i encara gràcies.

Una altra característica d'aquest nou empresari és la modernitat.

Per modernitat entenc que aquest empresari sap que ha d'estar al dia, que aquesta és una condició indispensable per sobreviure en un món de forta competència. Té molt present, davant seu, l'exemple dels seus antics amos, o de coneguts del seu ram, ensorrats perquè no han sabut mantenir-se al nivell tècnic i de relacions exigint.

Modernitat significa que té consciència del que significa l'entrada d'Espanya al Mercat Comú, i que els primers anys no tot seran flors i violes, sinó exactament al contrari per a molts d'ells. Coneix els preus i els costos del mercat europeu i, malgrat tot, hi veu possibilitats.

Modernitat significa tenir els darrers models de màquines o els darrers sistemes de gestió i venda. La indústria catalana era obsoleta, antiquada, i la reconversió una necessitat si s'obrien les fronteres.

Modernitat vol dir que no compta amb l'existència

d'uns sindicats, que els respecta i que sap que el diàleg social és indispensable per a la vida profitosa de l'empresa.

Modernitat vol dir que compta amb els sous baixos per fer un benefici. Els beneficis d'una empresa moderna no es basen mai en la misèria dels treballadors. Si més no, això és veritat en un país democràtic i desenvolupat com el nostre. En els països del Tercer Món...

Ser modern no suposa cap virtut especial per a un empresari nou. És que sense aquestes característiques, seria una aventura suïcida embarcar-se. Amb la sola excepció que comentem a continuació.

Un dels punts en què l'empresari nou –i el vell– no té aquest sentit de modernitat és en les seves relacions amb l'administració pública. En aquest terreny continuem essent un país del segle XIX. Si li demaneu a l'empresari, totes les culpes les té l'estat, i potser té més del 50 % de raó, històricament. Sigui com sigui, les relacions no són bones i no han millorat, sinó a la força, en els darrers anys. L'administració continua veient en el petit i mitjà empresari un defraudador del fisc i té raó moltes vegades. L'empresari veu en l'estat una sangonella que li cobra uns impostos, que després no li torna en forma de serveis, i té raó. El resultat és una situació estúpida i negativa en la que l'empresari fa tots els esforços possibles i dedica moltes hores per evadir-se de l'acció del fisc mentre l'estat opta pels pentinats fiscals i per l'acció sancionadora. Així no anirem enlloc.

UNA ESPÈCIE POC ABUNDANT

Finalment, la darrera característica de l'empresari nou és que es tracta d'una espècie no massa abundant. Redactat fa pocs anys, aquest escrit hauria dit que era una espècie amenaçada d'extinció. I poc se n'ha faltat.

Per sort, Catalunya és un país amb una tradició d'imaginació i iniciatives i aquest instint encara no s'ha esgotat. És per això que en aquest capítol d'empresaris de nova collita hi trobem catalans de moltes generacions i catalans d'una sola, contagiats per una manera de ser.

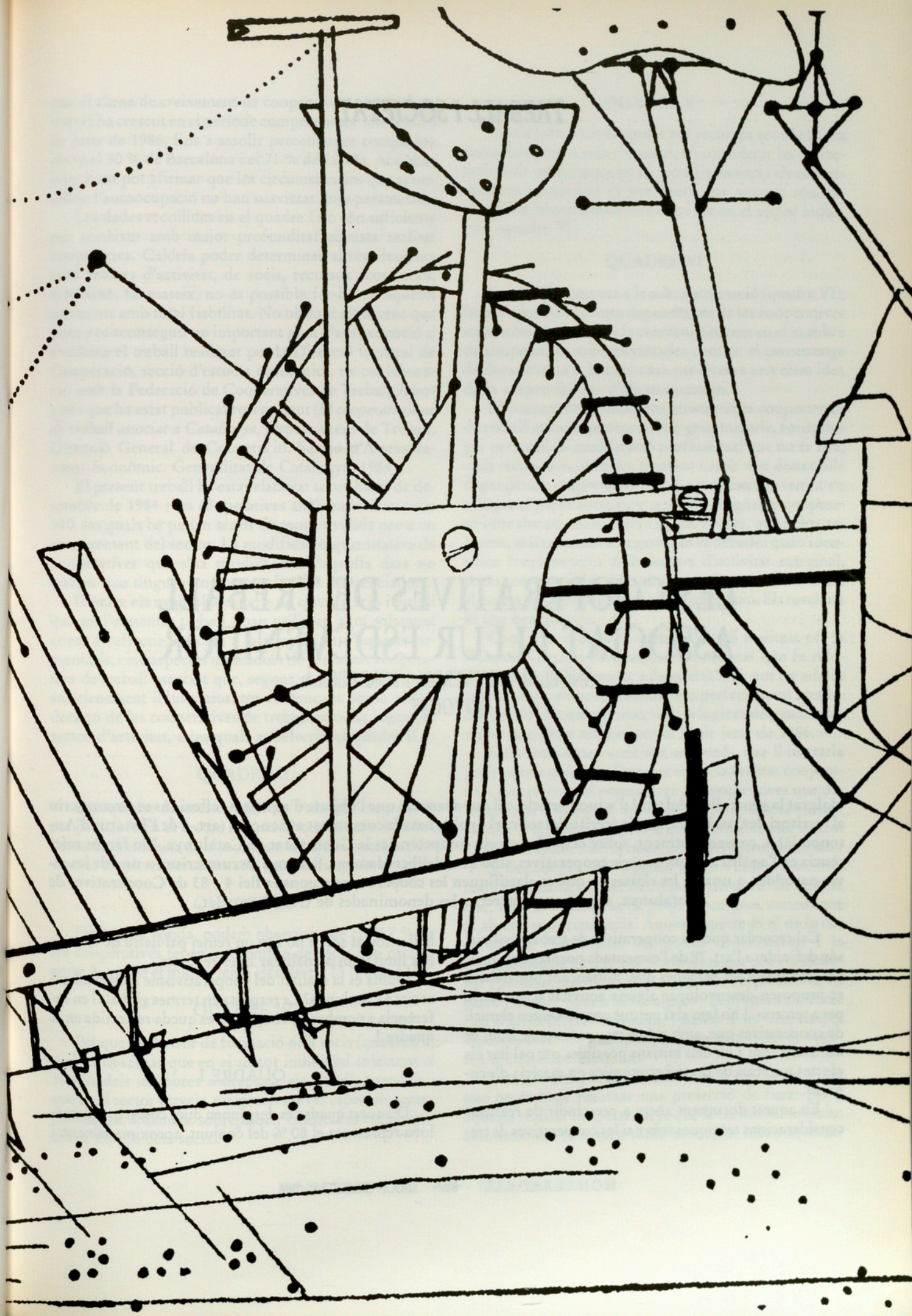
L'espècie es mantindrà mentre hi hagi possibilitats de guanyar diners.

En aquests moments, tots els governs europeus –no cal dir els nord-americans– i tots els partits polítics representats en els seus parlaments, des de la dreta conservadora al partit comunista, creuen que s'ha de fer un esforç de suport a favor de l'empresari petit i mitjà. Una de les principals raons és que són els principals creadors de llocs de treball en moments d'un atur angoixós.

A Espanya això es diu igualment, però la realitat és que aquest empresari petit i mitjà –vell i nou– continua desconfiat i suspicax. El vell amb ganes de plegar, i el nou amb massa tendència a adoptar les formes de l'economia irregular, davant del seu enemic tradicional: l'administració representada per l'inspector d'hisenda i la burocràcia estatal.

g
-

os
o-
Si
o-

n
s,
-

é
b
n
i,
e
n
s
à
-
-
e
-
s
c
-

ri
t.
a
c.
-
-
e
i
s
o
-
-
-
e
e
s
a
l
-
a

TREBALL I SOCIETAT

LES COOPERATIVES DE TREBALL ASSOCIAT I LLUR ESDEVENIDOR

ÀNGEL M. ECHEVERRIA I TORRECILLA
ADVOCAT

Malgrat la generalitat del títol d'aquest article, cal que avancem que l'objecte d'aquestes reflexions se circumscriu al territori de Catalunya, àmbit territorial sobre el qual es basa la comunitat autònoma (art. 2 de l'Estatut d'Autonomia), i, conseqüentment, sobre el qual exerceix competències la Generalitat de Catalunya. No farem referència en l'anàlisi al tema genèric cooperatives, sinó que, deliberadament, l'anem a circumscriure a una de les seves parcel·les, a una de les classes en què es classifiquen les cooperatives segons la llei 4 / 83 de Cooperatives de Catalunya, art. 73; en concret, a les denominades de treball associat.

Cal recordar que les cooperatives de treball associat són definides a l'art. 78 de l'esmentada norma com aquelles que «associen persones que, mitjançant llur treball, es proposen desenvolupar alguna activitat o professió per a tercers». I ho fem així perquè constitueixen el nucli de cooperatives que, amb més o menys fortuna, hom ve utilitzant com a un dels mitjans possibles per pal·liar els efectes negatius de la crisi econòmica en matèria d'ocupació.

En aquest document anem a prescindir de realitzar consideracions teòriques sobre si les cooperatives de tre-

ball associat són o no són un remei pal·liatiu de la crisi; ens limitarem a analitzar unes realitats.

Quina és la realitat del cooperativisme de treball associat a Catalunya? La resposta en termes globals i en referència a nombre de cooperatives queda reflectida en el quadre I.

QUADRE I

D'aquest quadre es desprenen dues coses: que Barcelona representa el 80 % del conjunt, aproximadament, i

que el ritme de creixement de cooperatives en tot el territori ha crescut en el període comprès entre 1984 i el 30 de juny de 1986, fins a assolir percentatges compresos entre el 50 % de Barcelona i el 71 % de Lleida. Així mateix, hom pot afirmar que les circumstàncies que aconsellen l'autoocupació no han suavitzat llurs paràmetres.

Les dades recollides en el quadre I no són suficients per conèixer amb major profunditat aquesta realitat cooperativa. Caldria poder determinar altres elements com sectors d'activitat, de socis, recursos econòmics, etc. Això, tanmateix, no és possible fer-ho en aquests moments amb total fiabilitat. No obstant això, crec que hom pot aconseguir un important grau d'aproximació si s'utilitza el treball realitzat per la Direcció General de Cooperació, secció d'estudis econòmics, en col·laboració amb la Federació de Cooperatives de Treball Associat i que ha estat publicat recentment (*El cooperativisme de treball associat a Catalunya*, Departament de Treball. Direcció General de Cooperació. Secció d'Assessorament Econòmic. Generalitat de Catalunya, 1984).

El present treball ha estat elaborat sobre bases de desembre de 1984 i les cooperatives analitzades han estat 540, les quals bé poden servir de mostra vàlida per a un coneixement del sector. La modificació quantitativa de cooperatives que s'ha produït des d'aquella data no creiem que tinguí elements qualitius diferenciadors.

D'entre els múltiples criteris de classificació i estudi que en l'esmentat treball s'han utilitzat, aquí solament anem a reflectir, de cara a la simplicitat d'aquests comentaris, cinc aspectes indicadors de la realitat cooperativa de treball associat que, segons el nostre parer, són suficientment il·lustratius, tot començant per la consideració de les cooperatives de treball associat segons el sector d'activitat, a les quals es refereix el quadre II.

QUADRE II

Del quadre II escau remarcar l'alt percentatge de cooperatives en el sector industrial que hi ha a Lleida i l'escassa incidència en el sector serveis de la mateixa província; els altres resultats són més homogenis.

QUADRE III

De la seva banda, podem observar que el 78,7 % de les cooperatives tenen un nombre de socis que oscil·la entre 5, que és el mínim legal establert, i 15 (quadre III).

QUADRE IV

Pel que fa al raser de formació dels socis (quadre IV) podem observar que en el sector industrial solament el 18,8 % dels membres sobrepassa els estudis primaris i que en el sector serveis, malgrat les seves especials característiques, solament sobrepassen l'indicat nivell d'estudis el 41,4 % dels socis.

QUADRE V

Al seu torn, i tot entenent per recursos econòmics la suma dels propis més els aliens, en considerar les cooperatives de treball associat en raó dels sectors i els referits recursos econòmics es pot veure que aquests són extraordinàriament modestos fins i tot en el sector industrial (quadre V).

QUADRE VI

En allò que pertoca a la subcontractació (quadre VI), hom s'adona de la forta dependència de les cooperatives en el sector industrial i la construcció, tant en el nombre de cooperatives subcontractades com en el percentatge de llurs activitats, la qual cosa ens mostra una clara idea de la «dependència» d'altres empreses.

El conjunt de quadres ens mostra unes cooperatives de treball associat petites en llur gran majoria, formades per personal de qualificació professional que no és alta, amb recursos econòmics escassos i amb una destacable dependència empresarial. I això no és estrany tenint en compte el paper sociològic que s'ha assignat al cooperativisme durant molts anys i el que encara, en alguns aspectes, se li continua atorgant. No és debades que s'identifica freqüentment amb sectors d'activitat marginal, poc o gens rendibles, que, tanmateix, interessa mantenir, almenys per a no augmentar la desocupació. Els resultats hi són ben palesos.

Com ja hem dit més amunt, l'estudi realitzat per la Direcció General de Cooperació, malgrat que fa referència a una data anterior a l'actual (1984), pot ser admès com a vàlid i els seus resultats són perfectament traslladables a la situació present, amb la lògica adequació a les xifres que s'han indicat per al 30 de juny de 1986.

Seria interessant conèixer una dada que il·lustraria molt aquest propòsit d'atansar-nos a la realitat cooperativa. Ens referim al percentatge de cooperatives que desapareixen o suspenen activitats al poc temps de constituir-se. L'absència d'aquesta dada dificulta una anàlisi global del sector i deixa obert un interrogant important.

Si donem per vàlida per al sector l'anàlisi anteriorment realitzada, pot ser interessant remarcar un aspecte que, si bé és considerat en poques ocasions, creiem que té alguna transcendència. Aquest aspecte és el de la dependència empresarial de moltes cooperatives. I la transcendència ve que per llur naturalesa pot condicionar l'autonomia cooperativa, a més de l'empresarial, i en casos extrems —que n'hi ha alguns— la pròpia existència real d'un col·lectiu autònom, i passar a ser una simple «aparença» de societat independent, cobertura de vegades d'interessos mesquins.

Ja en un altre pla de consideracions, cal dir tot seguit que no és fàcil realitzar una projecció de futur per a aquesta realitat cooperativa, ja que hi ha massa variables incontrolades i l'entorn socio-econòmic sobre on és as-

sentada és canviant. Però, malgrat que coneguem aquesta dificultat, creiem poder afirmar que hi ha un cert sector de la població que accepta assumir una responsabilitat directa en el procés productiu; que aquesta passa endavant la fan molts en solidaritat amb altres companys en situació similar –això és la fórmula cooperativa–; que, dissortadament, aquesta actitud és més nombrosa entre sectors de població amb escassos medis econòmics i, per tant, també formatius; i que l'escassa demanda de mà d'obra que hom observa en el mercat de treball durarà en el temps, raó per la qual cal fomentar o desenvolupar fórmules d'autoocupació.

És important constatar com a esperança de futur que, en el decurs d'enguany, seixanta col·lectius o grups de persones han intentat cada mes fer front a llur necessitat de treball. En aquesta realitat hi ha latent una força humana que en l'esdevenidor pot jugar papers avui no imaginats.

No obstant això, amb independència d'aquests judicis a més o menys llarg termini i un tant subjectius, sembla que un manteniment d'aquest sector econòmic, i encara més el seu desenvolupament, cal de les unitats empresarials que el componen un esforç gran per omplir els buits damunt indicats, formatius, financers, tecnològics i organitzatius. Si això s'esdevindrà o no és una cosa que en aquests moments no podem afirmar.

Deliberadament obviem un tractament d'aquest tema al nivell del «cal que sigui», com algú podria mantenir a partir del text constitucional espanyol, i tampoc des de la perspectiva del problema de l'atur o de l'escassetat de la demanda de treball. Les consideracions que en aquests casos podríem fer desborden les pretensions d'un treball de les característiques del que ara hem ofert al lector.

Quadre I

Nombre de cooperatives a Catalunya

Àmbit territorial	30/XII/84	30/XII/85	30/VI/86
Barcelona	1.231	1.559 (+328)	1.844 (+285)
Girona	56	68 (+ 12)	82 (+ 14)
Lleida	56	134 (+ 39)	163 (+ 29)
Tarragona	126	161 (+ 35)	201 (+ 40)
Total Catalunya	1.508	1.922 (+414)	2.290 (+368)

Quadre II

Cooperatives de treball associat per sectors d'activitat

Àmbits territorials	Agrari	Industrial	Construcció	Serveis	Total
Barcelona	0,9	45,7	15,7	37,7	100,0
Girona	–	25,0	31,2	43,8	100,0
Lleida	–	78,9	15,8	5,3	100,0
Tarragona	4,6	56,9	10,8	27,7	100,0
Total Catalunya	1,3	47,6	15,6	35,5	100,0

Quadre III

Cooperatives de treball associat per nombre de socis

Sectors econòmics	5	6-10	11-15	16-25	26-50	51-75	76-100	més de 100	Total
Agrari	28,6	42,8	–	–	14,3	14,3	–	–	100,0
Industrial	19,4	40,9	10,5	11,3	7,4	3,5	1,9	5,1	100,0
Construcció	20,2	56,0	13,1	5,9	2,4	–	1,2	1,2	100,0
Serveis	27,6	46,9	10,4	7,8	5,2	1,1	0,5	0,5	100,0
Total	22,6	45,4	10,7	9,1	5,9	2,2	1,3	2,8	100,0

Quadre IV

Cooperatives de treball associat per nivell d'estudis de llurs socis							
Sectors econòmics	Univer- sitaris	Tècnics titulats grau mitjà	PF 2n grau BUP	FP 1r grau	EGB Batxill. elemental	Primaris	Total
Agrari	—	1,6	1,6	—	16,4	80,4	100,0
Industrial	1,7	3,0	7,4	6,7	13,1	68,1	100,0
Construcció	1,0	2,6	3,5	4,0	8,7	80,2	100,0
Serveis	15,0	9,3	11,7	5,4	12,3	46,3	100,0
Total	4,8	4,4	7,9	6,0	12,6	64,3	100,0

Quadre V

Cooperatives de treball associat per sectors i recursos econòmics			
Sectors econòmics	Nombre de cooperatives	Recursos econòmics	Recursos econòmics per cooperativa
Agrari	7	55,1	7,8
Industrial	257	6.714,6	26,1
Construcció	84	973,4	11,5
Serveis	191	1.425,4	7,4

Quadre VI

Subcontractació				
Sectors econòmics	Necessiten subcontractar	Són subcontractades nombre	percentatge	Subcontractades per l'Administració
Agrari	28,5	42,9	96,7	—
Industrial	21,0	38,1	60,0	7,8
Construcció	31,0	35,7	47,8	22,6
Serveis	9,4	20,8	52,5	15,6
Total	18,5	31,7	57,1	13,0

EL TREBALL DELS JOVES DE BAIX NIVELL CULTURAL

SANTIAGO GUILLEN
ENGINYER INDUSTRIAL

Durant els últims deu anys s'han produït fets importants, novetats en el món del treball que han deixat una bona part dels joves a les portes de l'empresa sense oportunitats d'accés. L'atur juvenil i les seves estadístiques no són, però, l'objecte d'aquest escrit. Més aviat vol tractar dels fets que s'han produït en el món del treball i de les possibilitats d'acció que podem trobar per a superar la crisi actual.

Altrament dit, voldríem proposar una estratègia d'acció que anés més enllà de calmar els símptomes, que partís d'un diagnòstic realista. Això, ens condueix, evidentment a anar més enllà dels límits del món juvenil i a fer front a la crisi laboral, industrial i social amb totes les seves implicacions.

De quins fets parlem? Què ha succeït al món del treball que ha tingut i encara té efectes tan visibles sobre la població juvenil?

Recordem entre d'altres aquests fets: les empreses, més que mai, tenen preferència pels treballadors adults i amb experiència; els treballs repetitius (d'oficina com de taller) van desapareixent; les empreses més dinàmiques evolucionen ràpidament en matèria d'organització del treball: augmenten encara més les exigències davant el nou personal; l'altra cara de la moneda és que, efectivament, hi ha una demanda no satisfeta, de personal ben preparat i amb iniciativa.

Tot plegat condueix, a efectes dels joves que busquen feina, a una situació discriminant, amb poques o nul·les oportunitats per als fracassats escolars, per a joves poc informats o provinents de sectors socials desfavorits. I, en termes globals, la demanda és menor que l'oferta.

ENDEVINAR EL FUTUR?

Cal preguntar-se arribats a aquest punt, si aquesta és una situació perfectament estable i que podem considerar com definitiva, pel que fa referència al món de l'empresa.

Evidentment, a efectes de definir estratègies favorables al treball dels joves aquesta és una pregunta important però de resposta ben difícil. Potser es pot aventurar que no és una situació immòbil sinó canviant, però que

és difícil endevinar el futur. En tot cas, i sense pretensions profètiques, podríem dir que el factor tecnològic sembla que continuarà jugant en la línia de suprimir, com a mínim, tasques repetitives.

El factor demogràfic (l'actual boom generacional dels joves de 15 a 20 anys) deixarà de jugar a partir dels anys 1990-1995 de forma que no hi hauràn tants joves com ara.

La productivitat que permeten les noves tecnologies «pot fer possible» la creació de riqueses que la societat «podria» orientar cap a nous objectius socials (com la protecció i revitalització dels boscos) que avui encara no tenen valor econòmic. Això conduiria a l'aparició de noves activitats i nous llocs de treball.

Però no crec que ningú estigui en condicions de fer afirmacions definitives sobre aquest futur i això no ho podem amagar. Penso doncs, que caldrà tenir present l'evolució dels factors en joc (tecnologia, demografia, noves activitats econòmiques) i buscar, al mateix temps, estratègies d'acció raonables per a un futur que ens és, en bona part, desconegut.

Ara bé, és ben possible que les «tendències espontànies del sistema econòmic», si es pot enraonar així, mantinguin durant molts anys un tant per cent important de joves en atur. També és possible que aquests joves siguin precisament aquells més desfavorits pel seu entorn social. Si és així, no cal dir que per raons ètiques no podríem tirar la tovallola i limitar-nos a declarar que anem cap a la societat de l'oci. Crec que a curt termini cal iniciar l'entrenament dels joves per al treball si volem evitar que la seva marginació social esdevingui irreversible; per altra banda caldrà plantejar el conflicte social en la seva gravetat real. No podem admetre una societat que margini sistemàticament aquest col·lectiu: si ara és així, cal-

drà canviar-ne els objectius i obrir noves fórmules de participació social a través de l'aportació laboral de cada ciutadà.

MÉS REQUISITS

Aquesta exigència ètica, però, no ens permet pensar que podem tornar endarrera en el temps. Estem sortint d'una etapa d'industrialització basada en el treball repetitiu i simplificat, útil per a produir grans sèries de productes amb equips mecànics i elèctrics. Estem deixant endarrera el taylorisme, que conduïa a executar tasques sense iniciativa ni creativitat per part de l'obrer o de l'empleat d'oficina.

Aquest sistema, que vist a distància ens apareix tan dur, ha estat, tanmateix el que ha permès de passar de l'agricultura a la indústria a grans masses de treballadors sense ofici, sense cultura industrial ni iniciativa personal. Avui la tecnologia permet superar aquesta etapa que, per altra banda, les generacions joves també rebutjaven.

Realment, cal reconèixer amb un cert cinisme, que el taylorisme de les empreses oferia una solució massa còmoda a la societat: augmentar el nivell de vida i entrar en la societat de consum sense necessitat d'augmentar el nivell cultural ni professional de grans col·lectius de persones.

Ara, en canvi, molts s'adrecen a les institucions escolars i es pregunten per què els joves no surten de l'ensenyament ben preparats per a treballar. Perquè avui, a diferència del que succeïa fa 15 o 20 anys, un fracàs escolar pot tancar la porta de la feina de forma gairebé definitiva. Fa uns anys això no era així, i potser per això no es feia tanta atenció al paper de l'escola.

Certament, l'escola haurà de jugar un paper important en els temps que hem començat a viure. Però no podem esperar-ho tot d'aquesta institució: una cosa és la «formació», adquisició de coneixements, d'hàbits i mètodes d'aprendre. Una altra és la «professionalització», és a dir, l'adquisició de la capacitat d'actuar en equip, de produir un bé o un servei.

Ara, com abans, la funció de l'escola és la formació, però no podem parlar de professionalització fins que no s'ha treballat. No podem esperar doncs que l'escola produeixi professionals com els produeix l'empresa.

Una altra qüestió, però, és que la formació acadèmica haurà de revisar els seus esquemes si cal que els joves dominin el llenguatge literari i matemàtic, tinguin mètodes d'aprendre i de dominar noves situacions i noves tècniques; si cal que l'actitud cultural dels joves els permeti descobrir el món del treball amb sentit crític però sense dogmatismes ideològics alimentats per la ignorància i el menyspreu.

Deixem ara la formació acadèmica per a centrar-nos pròpiament en les accions més directes que cal endegar per la promoció qualitativa del treball dels joves.

Recapitem prèviament les premisses que ja hem esmentat:

Cal en tot cas una acció decidida i de gran envergadura si tenim consciència de les dimensions i les característiques de l'atur juvenil.

Cal entrenar els joves, encara que no veiem perspectives pròximes ni espontànies de treball per a tots.

No podem dibuixar amb exactitud la situació futura. Cal doncs establir estratègies d'acció i no pas fórmules de solució tancades.

Cal reforçar la formació bàsica i específica dels joves si atenem les exigències creixents del món de l'empresa.

No n'hi ha prou amb bona formació: cal adquirir professionalitat a través de l'experiència del treball.

L'acció de l'Administració doncs, haurà d'adreçar-se a facilitar experiències de professionalització a l'abast de tots els joves i a partir de la seva situació real de cada cas. Experiències de la vida real (empreses), en «operacions controlades» (cooperatives juvenils) o en autèntics laboratoris ficticis (tallers vocacionals). En els tres nivells, l'experiència exigeix adequació a les capacitats, aptituds i disposició de l'interessat. Exigeix també l'explotació de l'experiència i el corresponent reciclatge o, fins i tot retorn al sistema formatiu o acadèmic.

Si l'experiència laboral és, doncs, la clau de la qüestió cal veure bé com hauria d'organitzar-se si realment volem propiciar experiències idònies i correctament explotades, a l'abast fins i tot dels nivells professionalment més pobres de la població juvenil desocupada.

Crec que un Departament de Treball hauria de realitzar directament una part d'aquesta feina i delegar-ne una altra part. Això no és sorprenent si pensem que la funció de professionalitzar ha estat i és paper de les empreses.

La part de l'Administració hauria de ser la corresponent a la decisió, finançament i control de resultats. Organismes autònoms, empreses públiques o entitats privades no lucratives haurien de prestar el servei, analitzar els resultats, introduir correccions i exercir les funcions de R + D corresponents a aquesta àrea.

Establir les eines i la metodologia idònia em sembla doncs la decisió més important. Les fórmules ja vindran: les situacions són molt diverses i sovint mal conegudes. L'evolució del sistema és ràpida: canvia l'empresa, l'economia general, les actituds juvenils, els mètodes escolars. Es tracta doncs d'assegurar-nos que tenim les organitzacions que poden actuar amb agilitat i aprendre dels propis errors i dels errors dels altres.

L'ACOMIADAMENT COL·LECTIU EN LA COMUNITAT ECONÒMICA EUROPEA

MONTSERRAT SABATÉ I PES

ADVOCAT

La política social comunitària té com a fi promoure la millora de les condicions de vida i de treball dels treballadors que permeti la igualtat en el progrés. Es considera que aquesta finalitat s'obtindrà mitjançant l'harmonització dels sistemes socials i l'aproximació de les legislacions socials dels Estats membres. (Art. 117 del TCEE) En conseqüència, un dels objectius bàsics de la política social és el de l'harmonització i aproximació de les legislacions socials dels Estats membres.

Però què cal entendre per harmonització? Segons Lyon-Caen l'harmonització no comporta unificació ni limitació de la sobirania dels Estats membres en matèria social, els quals conserven el dret de dur a terme la seva pròpia política social.

Essent així, els instruments jurídics comunitaris idonis per a l'harmonització i l'aproximació de la normativa laboral dels Estats membres serien les recomanacions i els dictàmens, actes no vinculants; les primeres contenen bàsicament una invitació a actuar, mentre que els segons expressen una opinió.

Nogensmenys, com ha assenyalat Valticos «a diferència de les normes establertes per l'OIT, l'objectiu essencial de la qual és la protecció del treball i l'acció sistemàtica en aquest camp, l'activitat de la CEE en el camp social es relaciona amb les seves finalitats econòmiques i es proposa principalment l'harmonització de les lleis en la mesura que constitueixen càrregues socials».

Així, quan existeixen raons econòmiques, la Comunitat pot actuar mitjançant l'instrument normatiu de la directriu per harmonitzar o aproximar les legislacions socials dels Estats membres, que deriva de l'article 100 TCEE.

Aquest precepte disposa que el Consell farà ús de directrius per a l'aproximació de les disposicions legals que incideixin directament en l'establiment o funcionament del Mercat Comú. La directriu és vinculant però no directament aplicable, imposa una obligació de resultat als Estats membres, tot deixant a les instàncies nacionals la competència per elegir la forma i els mitjans. (Art. 189 TCEE).

La Comunitat, en aplicació d'aquest precepte, en aquesta matèria, sovint, a més de recomanacions, ha

adoptat les directrius per aproximar les legislacions socials dels Estats membres. D'altra banda, la Comunitat té en matèria social més competència, que, si s'exercia derivaria de l'article 235 TCEE, el qual disposa que «si una acció de la Comunitat cal que es realitzi per aconseguir, en el funcionament del Mercat Comú, un dels objectius de la Comunitat, i el Tractat no ha previst els poders d'acció requerits a aquests efectes, el Consell, resolent per unanimitat a proposta de la Comissió i després de consultar l'Assemblea, prendrà les disposicions apropiades».

Aquesta disposició és molt important, perquè deixa llibertat a les institucions per elegir l'instrument normatiu més adient. En conseqüència, en matèria d'harmonització de les legislacions socials, la Comunitat podria adoptar, a més de la directriu (art. 100 TCEE), el reglament, el qual és directament aplicable, com a instrument normatiu, en base a l'article 235 TCEE. En matèria d'aproximació o harmonització de les legislacions socials, una de les mesures adoptades per la Comunitat es refereix als acomiadaments col·lectius.

La resolució del Consell, de 21 de gener de 1974, relativa a un programa d'acció social, preveia l'adopció d'una directriu, per aproximar les legislacions socials dels Estats membres, en matèria d'acomiadaments col·lectius. El Consell, en aplicació de l'article 100 TCEE, adoptà el 17 de febrer de 1975, la directriu 75 / 129 / TCEE, relativa als acomiadaments col·lectius.

Aquesta directriu engendra molt d'interès, perquè l'Acord Econòmic i Social subscrit pel Govern, Ceoe, Cepyme i UGT, en l'article 17 disposa: «El Govern manifesta la seva voluntat d'adaptar i harmonitzar la legislació interna espanyola, en matèria laboral, al conjunt de

normes comunitàries, del qual forma part la directriu de 17 de febrer de 1975, i a les normes habituals dels Estats membres de la Comunitat Econòmica Europea en aquesta matèria.

»A aquest efecte, les organitzacions signants d'aquest acord elevaran al Govern les corresponents propostes, a través de l'informe que haurà d'elaborar, en el termini de sis mesos, una comissió constituïda conforme a l'article següent.»

La Ceoe-Cepyme i la UGT han elaborat les propostes que han estat publicades a la *Revista de relaciones laborales*, número 5, 1985, sobre la procedència o improcedència de modificar l'article 51 de l'Estatut dels Treballadors, en compliment de l'esmentada disposició de l'AES, per adaptar-lo a la directriu de 17 de febrer de 1975.

L'objectiu de la directriu de 17 de febrer de 1975, com consta en el seu preàmbul i motivació, és, en el marc de l'imprescindible desenvolupament econòmic i social equilibrat de la Comunitat, fer desaparèixer aquelles diferències que subsisteixen en aquesta matèria entre les legislacions socials dels Estats membres que puguin tenir una incidència directa en el funcionament del Mercat Comú, per la qual cosa es promou la present aproximació en el progrés, en el sentit de l'article 117 TCEE.

ACOMIADAMENT COL·LECTIU

La directriu defineix l'acomiadament de col·lectiu quan la causa és no inherent a la persona dels treballadors, i afecti un nombre determinat de treballadors. L'article 1r. 1.a) diu textualment: «S'entén per acomiadaments col·lectius els acomiadaments realitzats per un empresari, per un o més motius no inherents a la persona dels treballadors...».

Definit l'acomiadament col·lectiu, la directriu a l'article 1r. 1.a) ofereix dues modalitats o opcions d'acomiadament col·lectiu als Estats membres: «Quan el nombre d'acomiadaments a realitzar, segons l'elecció efectuada pels Estats membres sigui, en un període de 30 dies: 1) almenys 10 en els centres que ocupin habitualment més de 20 i menys de 100 treballadors; 2) almenys el 10 % del nombre de treballadors en els centres que ocupin habitualment almenys 100 i menys de 300 treballadors; 3) almenys 30 en els centres que ocupin habitualment almenys 300 treballadors. Sigui, en un període de 90 dies: 20 o més, sigui quin sigui el nombre de treballadors ocupats habitualment en els centres afectats.»

En relació amb el concepte comunitari d'acomiadament col·lectiu, l'article 51 de l'Estatut dels Treballadors es refereix a l'extinció de la relació laboral per causes tecnològiques o econòmiques o força major i com assenyala la UGT en la seva proposta elaborada en aplicació de l'article 17 de l'AES: «la directriu es refereix a aquests mateixos casos d'extinció de la relació laboral, encara

que per via negativa per un o més motius no inherents a la persona dels treballadors».

Pel que fa a les dues alternatives que ofereix la directriu (art. 1r. 1.a), les quals varien per període -30 o 90 dies-, i pel nombre o percentatge determinat de treballadors afectats.

L'amortització de més d'un lloc de treball individualitzat comporta l'aplicació de l'article 51 de l'Estatut dels Treballadors.

Per a alguns tractadistes cal modificar l'article 51 de l'E.T. En aquest sentit, Sagardoy, a les Jornades sobre les Relacions Laborals a Espanya i la CEE, deia, referint-se a la directriu del 75: «Els criteris numèrics per a la declaració d'existència d'un acomiadament col·lectiu es construeixen amb una fórmula alternativa, ja que hom concedeix als Estats l'opció entre:

1) Els que s'efectuassin afectant, dins d'un període de 30 dies, a 10 treballadors com a mínim en empreses amb plantilla de més de 20 i menys de 100 treballadors, o almenys el 10 % en empreses d'entre 100 i 299 treballadors, o a 30 treballadors si el seu nombre és de 300 o més; 2) els acomiadaments de 20 o més treballadors en un període de 90 dies, amb independència del nombre dels habitualment ocupats en l'establiment afectat.»

Per d'altres no és necessari adaptar l'article 51 de l'E.T. Així, Tomás Sala Franco i Manuel Ramírez Martínez, *Introducción al Derecho Social Comunitario* manifesten: «Si bé aquestes disposicions -art. 51 E.T. i decret 696 / 1980, de 14 d'abril- no contenen cap definició específica del que escau entendre en el nostre ordenament "per acomiadaments col·lectius" d'acord amb alguna de les opcions reflectides en l'article 1 de la directriu comunitària, això no suposa sinó una ampliació de l'àmbit d'aplicació de les normes en matèria d'acomiadament en relació al concepte comunitari, ampliació que cal entendre admesa per l'article 5è de la directriu com a susceptibles de ser millorades per normes nacionals més favorables per als treballadors».

Pel que fa als treballadors exclosos de l'àmbit d'aplicació de la directriu, l'article 1r.2 estableix que la directriu no és d'aplicació:

a) als acomiadaments col·lectius realitzats en el marc dels contractes de treball concertats per a una durada o una feina determinada, llevat que els acomiadaments es produeixin abans del termini o del compliment dels contractes.

b) als treballadors de les Administracions Públiques o dels establiments de dret públic.

c) a les tripulacions de vaixells de mar.

d) als treballadors afectats pel cessament de les activitats de l'establiment, quan aquest cessament resulti d'una decisió judicial.

PROCEDIMENT DE CONSULTA

Quan l'empresari pretengui efectuar acomiadaments

col·lectius, ve compelt a consultar amb els representants dels treballadors, amb la finalitat d'obtenir un acord (art. 2n. 1).

Les consultes s'orientaran a mirar quines són les possibilitats d'evitar o de reduir els acomiadaments, així com quines possibilitats hi ha per pal·liar-ne les conseqüències. (art. 2n. 2).

A aquests efectes, són representants dels treballadors els que ostentin aquesta qualitat en les legislacions o la pràctica dels Estats membres. (Art. 1r. 1.b).

A fi de permetre als representants dels treballadors formular propostes constructives, l'empresari haurà de proporcionar tots els informes útils i, en tot cas, una comunicació escrita on farà constar: els motius de l'acomiadament, el nombre de treballadors a acomiadar, i en quin període preveu dur-los a terme (art. 2n. 3).

L'empresari haurà de trametre còpia d'aquesta comunicació escrita a l'autoritat pública competent (art. 2n.3).

L'article 51, apartats 3 i 4 de l'E.T. i el decret 696 / 1980, de 14 d'abril, preveuen un període de consultes o negociació que té caràcter preceptiu amb els representants legals dels treballadors. Quan comuniqui als representants legals dels treballadors i a l'autoritat laboral l'inici del període de discussió i consultes, l'empresari ve obligat a facilitar la informació i documentació acreditativa de les circumstàncies que motiven la pretensió que es vol emprar. En el període consultiu pot arribar-se a un acord o pacte.

ACOMIADAMENT COL·LECTIU

Acabat el procediment de consulta, el procediment d'acomiadament col·lectiu comença amb la notificació per escrit del projecte d'acomiadament a l'autoritat pública competent (art. 3r.1).

La notificació haurà d'incloure tots els informes útils relatius al projecte d'acomiadament col·lectiu i les consultes dels representants dels treballadors, establertes a l'article 2n., especialment els motius d'acomiadament, el nombre de treballadors afectats i en quin període es preveu efectuar els acomiadaments (art. 3r.1).

L'empresari haurà de lliurar còpia d'aquesta notificació als representants dels treballadors (art. 3r.2).

Els representants dels treballadors poden dirigir a l'autoritat pública competent les observacions que creuin convenients (art. 3r.2).

Els acomiadaments col·lectius tenen eficàcia com a màxim als 30 dies després de la notificació del projecte a l'autoritat pública competent prevista a l'article 3.1, sense perjudici de les disposicions reguladores dels drets individuals en matèria de període de preavis (art. 4.1).

Els Estats membres poden concedir a l'autoritat pública competent la facultat de reduir el termini de 30 dies (art. 4.1).

L'autoritat pública competent utilitzarà el període previst en l'article 4.1, per buscar solucions als problemes suscitats pels acomiadaments col·lectius projectats (art. 4.2).

Si el període previst a l'article 4.1 és inferior a 60 dies, els Estats membres podran concedir a l'autoritat pública competent la facultat d'ampliar el període inicial fins a 60 dies després de la notificació, quan els problemes suscitats pels acomiadaments col·lectius projectats siguin de solució difícil en el període inicial (art. 4.3).

Els Estats membres poden concedir a l'autoritat pública competent facultats de prolongació més llargues (art. 4.3).

L'empresari ha de ser informat de la prolongació i dels motius, abans de l'expiració del període inicial previst en l'article 4.1 (art. 4.3).

L'article 51 de l'E.T. i norma de desenvolupament, fixa les peculiaritats del procediment administratiu de regulació d'ocupació. Aquesta normativa exigeix, com a tràmit previ i preceptiu, tant si el període consultiu finalitza amb acord o desacord, l'autorització de l'autoritat laboral.

Quina és la incidència del procediment d'acomiadament de la directriu (secció III, arts. 3 i 4) en l'exigència d'autorització de l'autoritat laboral de l'article 51 de l'E.T.? Les opinions no són coincidents.

Per a Sagardoy cal adaptar la legislació a la directriu, el qual manifesta: «Com afirma Mulas, el punt més conflictiu en les negociacions de l'AES fou la referència a la directriu,... en els moments posteriors a la signatura, i ara en concret, els empresaris mantenen que la directriu demana una modificació de l'Estatut dels Treballadors, en el sentit de no exigir-se autorització administrativa, i el Govern i la UGT afirmen que, d'acord amb l'article 5è de la directriu, en entendre's com a més favorable per als treballadors el règim intervencionista espanyol, no cal modificar l'article 51 de l'Estatut dels Treballadors»; després de transcriure l'article 17 de l'AES afegeix: «Dir que no cal efectuar cap canvi legislatiu en virtut de la directriu del 75, és, com a mínim, sorprenent.

Referint-nos breument a la directriu, cal dir que, quant al procés d'acomiadament col·lectiu, certament no escau parlar d'un procediment administratiu en sentit rigurós, ja que falta l'acte de conclusió del procediment -sigui de mera autorització o de significat arbitral-, però si que palesa un cert caràcter contradictori. Els acomiadaments col·lectius produeixen efectes al més aviat o com més aviat -"au plus tôt"- 30 dies després de la notificació del projecte a l'autoritat competent. La finalitat d'aquest termini no és conèixer per a una millor resolució, en el tradicional sentit administratiu, ja que precisament l'autoritat competent no resol ni positivament ni negativa. Es tracta d'aprofitar el termini per buscar solucions als problemes. Aquest termini de mera gestió de la crisi d'una autoritat mancada de potestats re-

solutòries no deixa de significar, com assenyalava Mulas, un important medi d'acció en la recerca d'una solució concertada, especialment si hom considera que escau la seva ampliació fins a 60 dies..., i existeix fins i tot la possibilitat de prolongacions més amplies.»

En contra d'aquesta opinió a què ens hem referit, se n'ha manifestat una altra dissemblant, mantinguda per Tomás Sala Franco i Manuel Ramírez Martínez, *Introducción al derecho social comunitario*, els quals, referint-se al caràcter mínim de la directriu, manifesten: «El punt més dubtós és si resulta compatible amb la directriu l'exigència d'autorització administrativa prèvia a l'acomiadament en alguna legislació interna. La directriu no concedeix a les autoritats administratives funcions autoritzatòries, però això pot entendre's com a cosa més favorable als treballadors, atès que l'autorització suposa un control de la llibertat empresarial per decidir unilateralment els acomiadaments»; per la qual cosa creuen que no cal adaptar la normativa de l'article 51 de l'E.T. i del decret 696 / 1980, de 14 d'abril, ja que «l'exigència d'autorització administrativa prevista pot ser entesa com a norma més favorable per als treballadors que les previsions comunitàries que fan referència únicament a la necessitat de notificació a l'Administració prèvia als acomiadaments»; en conseqüència és d'aplicació l'article 5 de la directriu.

L'ARTICLE CINQUÈ

«La present directriu no anirà contra la facultat dels Estats membres d'aplicar o introduir les disposicions legislatives, reglamentàries o administratives més favorables als treballadors.»

Com assenyalava en Tomás Sala Franco i Manuel Ramírez Martínez, la directriu fixa: «Uns mínims comuns respecte del procediment en cas d'acomiadament col·lectiu. Realment no hi ha gaire marge per als Estats, ja que el resultat que es persegueix és molt concret. El punt més discutible és el sentit de l'article 5è: «Aquesta directriu no menyscabava la facultat dels Estats membres d'aplicar o d'establir disposicions legislatives, reglamentàries o administratives més favorables als treballadors». La qüestió rau en saber quan una norma és més favorable.»

Resulta absolutament clar, pels raonaments exposats, que ni els tractadistes ni les parts signants de l'Acord Econòmic i Social no han trobat una solució equilibrada en la interpretació i aplicació o extensió de l'article 5è de la directriu. En conclusió, per a uns cal reformar la normativa espanyola en aplicació de la directriu, per a altres no cal modificar-la segons el que disposa l'esmentat precepte.

D'acord amb l'article 392 de l'acta relativa a les condicions d'adhesió d'Espanya, des de l'1 de gener de 1986

és vigent la directriu número 75 / 129 / CEE, del Consell de 17 de febrer, relativa a l'aproximació de les legislacions dels Estats membres relatives als acomiadaments col·lectius.

L'article 329 disposa: «Des del moment de l'adhesió els nous Estats membres seran considerats com a destinataris i que han rebut notificació de les directrius i decisions, tal com es defineix en l'article 189 del tractat CEE..., sempre que aquestes directrius... hagin estat notificades a tots els Estats membres actuals.»

L'article 6.1 de la directriu concedeix als Estats membres el termini de dos anys per adaptar la legislació a la present directriu a partir de la notificació.

Aquest precepte és molt important, ja que passat aquest període aquesta norma comunitària pot ser invocada.

En les sentències Grad, Sace i Van Duyn, el Tribunal de Justícia de les Comunitats Europees reconeix la possibilitat d'invocar les decisions i les directrius comunitàries. A la sentència Verbond, el Tribunal atorga la possibilitat d'invocar una disposició d'una directriu que contingui amplis marges d'execució als Estats membres.

Com assenyalava Pellicer Zamora, *Los caracteres del Derecho comunitario*: «En un principi el TJCE era clar en les seves apreciacions: per tenir invocabilitat, les disposicions havien de ser completes, és a dir, no deixar cap llibertat d'apreciació al destinatari perquè complís d'una o altra manera les seves obligacions. Però aquesta jurisprudència calgué aviat de ser limitada o relativitzada: sentència Verbond. Que no existeixi la discrecionalitat esmentada ja no és una condició, ja que, fins i tot quan aquest marge de discrecionalitat existeixi, el TJCE analitzarà si l'Estat membre ha respectat els límits imposats per la norma comunitària. Cal presumir que, amb independència de la intensitat de les disposicions de la norma, el límit existeixi. Aquest límit pot ser controlat. I, per aquest motiu, el TJCE estudiarà, en primer lloc, la naturalesa de la llibertat que s'atorga i, en segon lloc, el respecte fet del marge atorgat.»

Finalment l'article 7 de la directriu disposa que en el termini de dos anys des de l'expiració del període de dos anys previst a l'article 6, els Estats membres trametan a la Comissió totes les dades útils a fi de poder realitzar un informe, que es sotmetrà al Consell, sobre l'aplicació de la present directriu.

ACOMIADAMENT INDIVIDUAL: AUDIÈNCIA PRÈVIA?

JORDI AGUSTÍ I JULIÀ

ADVOCAT

Al BOE de 29 de juny de 1985 es publicava l'instrument de data 18 de febrer de 1985, pel qual Espanya ratificava el conveni núm. 158 de la OIT, sobre acabament de la relació de treball per iniciativa de l'empresari. La ratificació per Espanya d'aquest conveni i la seva publicació al diari oficial, va passar bastant desapercebuda, malgrat el fet que la matèria sobre la qual tracta, acabament de la relació de treball, ha estat sempre, i ho és en aquest moment, de la màxima actualitat.

El desconeixement quasi general d'aquest conveni, desconeixement al qual no és aliè, sens dubte, l'evident hipertròfia de normativa jurídica que vivim actualment: Estat de les autonomies, adhesió a la CEE, etc.; però propiciat indubtablement per la tardança en entrar en vigor, el 26 d'abril de 1986, s'ha transformat, ara, en sorpresa i desconcert, quan s'ha al·legat aquest conveni davant els tribunals de treball i s'han produït els primers pronunciaments.

Amb independència d'altres qüestions i en el que aquí interessa, l'article 7 del conveni diu, textualment: «No s'haurà de donar per acabada la relació de treball d'un treballador per motius relacionats amb la seva conducta o el seu rendiment abans que se li hagi ofert la possibilitat de defensar-se dels càrrecs formulats contra ell, llevat que no es pugui demanar de manera raonable a l'empresari que li concedeixi aquesta possibilitat.»

Una de les primeres sentències que es coneixen sobre l'aplicabilitat del transcrit article 7, és la de la Magistratura de Treball número 18 de les de Madrid, de data 24 de juliol de 1986. Aquesta sentència, amb una bona construcció jurídica, a l'al·legació del precepte esmentat, respon amb els dos pronunciaments següents: 1, que l'acomiadament és nul de ple dret, en haver-se omès la garantia establerta en l'article 7 del conveni núm. 158 de l'OIT; i 2, que a tenor del que estableix l'article 18-1 de la Llei Orgànica del Poder Judicial, la nul·litat de l'acomiadament implica la readmissió immediata i efectiva del treballador a l'empresa, sense que sigui admissible per tant el denominat incident de no readmissió i la subsegüent indemnització.

Si polèmic resulta el pronunciament respecte a l'aplicabilitat de l'article 7 del conveni 158 de l'OIT, pel fet

d'afegir una nova formalitat que ha de complir l'empresari quan pretengui acomiadar un treballador, encara resulta molt més polèmic el pronunciament respecte als efectes de la nul·litat de l'acomiadament, atès que torna a obrir la discussió —que ja es considerava resolta— sobre la legalitat de l'incident de no readmissió en els casos d'acomiadament nul per infracció de procediment i la substitució de l'obligació de readmetre pel pagament d'una indemnització.

Breument, ja que no es tracta d'un article doctrinal, sinó més aviat d'unes notes informatives d'urgència, exposarem el nostre punt de vista sobre les dues decisions judicials —atès que en puritat la sentència de la magistratura comprèn dues decisions, amb origen comú, però independents des del punt de vista processal— a tenor de la normativa vigent i del que han resolt els tribunals fins ara, sobre l'aplicabilitat dels convenis internacionals, i sobre la declaració de nul·litat de l'acomiadament i l'incident de no readmissió regulat a l'art. 211 del vigent text refós de Procediment Laboral.

Coincidim totalment amb el magistrat de treball pel que fa a la plena i immediata aplicabilitat del conveni núm. 158 de l'OIT, i per tant del seu article 7. Vist el contingut de l'article 96-1 de la Constitució i com que el «pas» del conveni esmentat per les Corts, en compliment del que disposa l'article 94-1 e) del propi text constitucional s'ha produït sense cap oposició del poder legislatiu, no hi ha res que s'oposi a l'aplicació immediata del conveni sense necessitat estricta —encara que potser seria aconsellable— d'una norma que harmonitzi —regulant el tràmit de l'article 7 del conveni—, el contingut d'aquest amb les disposicions actualment en vigor en aquesta matèria. Respecte a l'aplicabilitat del conveni, podem des-

tacar, la sentència de la sala tercera del contenciós administratiu del Tribunal Suprem de data 30 de setembre de 1982, que sembla acceptar el criteri que els tractats internacionals tenen primacia en cas de conflicte o contradicció amb les fonts de dret intern.

Això no obstant, es podrà advertir, que la doctrina del Tribunal Central de Treball, sobre l'aplicabilitat dels convenis de l'OIT ratificats per Espanya i publicats al BOE, no ha constituït, fins ara, un model de fermesa. En particular, pel que fa referència al conveni núm. 132 sobre vacances anuals retribuïdes i la seva incidència sobre la incapacitat laboral transitòria, l'alt tribunal ha passat d'una primera etapa en la qual entenia que havia d'aplicar directament el contingut del conveni esmentat fins i tot contra la norma estatal o pactada col·lectivament a una segona etapa més recent, en la qual ha arribat a assenyalar «que impera la norma internacional quan no es plantegi una col·lisió de normes concurrents» (sentència de 22-2-85). Únicament com a dada, apuntem, que l'article 1 del conveni núm. 158 sobre els seus mètodes d'aplicació és pràcticament idèntic en el seu contingut a l'article 1 del conveni núm. 132, interpretat, en la forma que s'ha assenyalat, pel Tribunal Central de Treball.

Pel que fa al segon pronunciament de la sentència que comentem, dissentim —amb el respecte que mereix tot acord judicial— del criteri del magistrat d'instància. Ens sembla, que la decisió d'atorgar plena efectivitat a la readmissió en el cas d'acomiadament nul per infracció de normes procedimentals, torna a obrir un contenciós sobre la contradicció existent entre els articles 55 i 56 de l'Estatut dels Treballadors i l'article 211 de la Llei de Procediment Laboral, que avui dia estava pràcticament tancat, després d'unes decisions del Tribunal Constitucional.

És evident i inqüestionable, que la Llei Orgànica del Poder Judicial és una norma de rang superior i més recent que el vigent text refós de Procediment Laboral.

Això no obstant, l'Estatut dels Treballadors també és de superior jerarquia i els tribunals de treball van estimar ajustada a la legalitat la possibilitat de substituir la readmissió, en els casos d'acomiadament nul per infracció de normes procedimentals, pel pagament d'una indemnització, com estableix l'article 211 de la Llei processal laboral esmentada. Davant la generalitat de la Llei Orgànica del Poder Judicial, segurament podria invocar-se l'especificitat de la Llei de Procediment Laboral i el principi, convertit en doctrina per la sentència dictada en interès de llei per la sala sisena del Tribunal Suprem de 22 de novembre de 1968, que «lex specialis derogat lex generalis».

D'una altra banda, no és possible desconèixer i se'ls ha de donar el valor que indubtablement tenen, les decisions del Tribunal Constitucional (auto de 17 de febrer de 1983, i sentències de 29 de juny i de 29 de juliol, també de 1983) que malgrat tenir dubtes sobre la legalitat formal del repetit article 211, van assenyalar: «...que tan constitucional és una execució en la qual es compleix el principi d'identitat total entre el que s'ha executat i el que s'ha estatut en la decisió, com una execució en la qual, per raons susceptibles de ser ateses, la condemna sigui substituïda pel seu equivalent pecuniari o per algun altre tipus de prestació».

Finalment, volem posar de manifest, que si els arguments de la sentència, pel que fa als efectes de la nul·litat formal, tenen suficient fonamentació jurídica —encara que aquesta pugui ser discutida—, en aquests moments, la manca d'oportunitat d'aquest pronunciament, que a més a més correspon pròpiament a la fase d'execució de sentència, no sembla gens dubtosa. És clar, doncs, que la seguretat jurídica exigeix un pronunciament ràpid del Tribunal Central de Treball o si s'escau, del Tribunal Suprem, que resolgui les importants qüestions suscitées per la sentència que hem comentat.

APROXIMACIÓ AL MAPA DELS RISCS LABORALS

SERVEI D'HIGIENE I SEGURETAT EN EL TREBALL

Per desenvolupar una política eficaç de prevenció dels accidents de treball cal saber quins són els riscos més freqüents i on es troben. És a partir d'aquestes dades que es pot establir un ordre de prioritats d'actuació. Per aquest motiu, el Servei d'Higiene i Seguretat del Departament de Treball de la Generalitat ha abordat l'elaboració d'un mapa de riscos que permeti saber amb exactitud quins són els principals tipus d'accidents laborals que esdevenen a Catalunya i quines són les seves causes. Encara que en aquests moments ens trobem en una primera fase del treball d'investigació, ja estem en condicions d'avançar alguns dels resultats més interessants, amb dades que fan referència a l'any 1985.

Un dels sistemes tradicionals per conèixer la dimensió del problema de l'accidentabilitat laboral són les estadístiques. Aquest sistema s'utilitza gairebé a tota Europa però, per desgràcia, els criteris no són els mateixos a tots els països, la qual cosa dificulta la comparació de resultats.

El tractament estadístic dels accidents de treball es pot enfocar de dues maneres diferents, segons els resultats que es desitgi obtenir. Una manera de valorar les dades estadístiques és realitzar una anàlisi quantitativa. Aquesta anàlisi no serveix per a fixar unes línies concretes d'actuació en el camp de la prevenció però té un important valor comparatiu a l'hora d'estudiar, per exemple, l'evolució de l'accidentabilitat. La valoració de tipus quantitativa es realitza des de fa temps de manera periòdica en el Departament de Treball.

L'aportació més interessant que introdueix l'elaboració d'un mapa de riscos d'accidents de treball a Catalunya és la possibilitat de realitzar una anàlisi qualitativa d'aquesta mena d'accidents per poder fixar els criteris preventius.

El projecte de confeccionar l'esmentat mapa de riscos és ambiciós, atès el gran nombre de variables que intervenen i l'elevat nombre d'accidents que es produeixen. Cal recordar que Catalunya és una de les comunitats autònomes amb més activitat industrial i, per tant, amb més riscos d'accidentabilitat laboral.

Abans d'entrar en la lectura de les dades obtingudes, cal fer algunes consideracions. És un criteri àmpliament acceptat que la comunicació oficial de l'accident de treball conté una valuosíssima informació sobre la seva gènesi. El coneixement de l'origen de l'accident pot contribuir, per tant, a la determinació de futures i eficaces actuacions preventives.

Així doncs, la principal font d'informació per abordar la tasca de prevenció es troba en els mateixos accidents. Però, atesa la gran quantitat que en registra Catalunya anualment (122.646 l'any 1985) i la gran quantitat, també, de dades que tenim sobre ells, hem considerat necessari establir diverses etapes d'estudi.

És evident que, en una primera fase, es fa imprescindible centrar l'anàlisi en els accidents greus i mortals, per passar en una segona fase a l'estudi dels accidents lleus. Per realitzar aquesta segona fase s'utilitzarà el sistema de mostreig, centrat fonamentalment a Barcelona.

No es tenen en compte els accidents «in itinere», és a dir, els que es produeixen durant el desplaçament del treballador del seu domicili cap al centre de treball i a l'inrevés. Aquesta mena d'accidents no es poden tenir en consideració per les seves característiques especials i perquè estan fora de l'àmbit de possible actuació preventiva del Departament de Treball.

S'ha adoptat el criteri d'elaborar les estadístiques considerant només els accidents «amb baixa», segons el sistema objectiu que es segueix a tots els països europeus. La tendència general és no considerar, a efectes estadístics, els sinistres que no han causat baixa almenys durant un dia, a més del de l'accident.

Per valorar el treball que està realitzant el Servei d'Higiene i Seguretat del Departament de Treball, cal assenyalar que, dels 1.729 accidents de treball de caire greu i mortal esdevinguts en 1985, 679 han estat investigats pels tècnics dels esmentats Centres. Això confereix una major fiabilitat i exactitud a les dades contingudes en els comunicats d'accidents.

Cal remarcar, finalment, que no es pretén encara extreure conclusions sobre els accidents laborals, tot i que

els resultats que s'ofereixen a continuació són prou eloqüents. Es tracta, de moment, d'exposar i donar a conèixer el mètode utilitzat i les seves possibilitats.

RESULTATS

Tenint en compte la considerable amplitud, i, en ocasions, la dispersió de les dades resultants de l'anàlisi estadística realitzada, s'ha considerat adequat exposar aquí solament les que després del seu estudi es consideren d'interès.

La quantificació de les dades obtingudes es presenta en tant per cent sobre el total de la mostra presa.

Amb posterioritat, a la vista d'aquests resultats, es pretén aprofundir en aspectes sectorials concrets de forma que, relacionant-los entre si, ofereixin un ampli camp de possibilitats encaminades a millorar la informació.

OBSERVACIONS FINALS

Dels resultats exposats i de l'experiència obtinguda durant el seu procés d'elaboració podem extreure'n les següents conclusions:

1.- La fiabilitat dels resultats es basa fonamentalment en l'exactitud i concreció de les dades plasmades en les comunicacions d'accidents de treball. Això fa necessària una major exigència en la qualitat de la seva formalització per part de les empreses o mutues d'accidents.

2.- Podem afirmar que el mètode d'anàlisi utilitzat és correcte, encara que es precisa una millora i afinament dels codis emprats, de manera que ajudin a aconseguir exactament els objectius desitjats.

3.- L'anàlisi prèvia de les comunicacions d'accidents de treball per part dels tècnics de seguretat i higiene augmenta la fiabilitat dels resultats estadístics. Cal, per tant, seguir potenciant aquesta línia d'actuació.

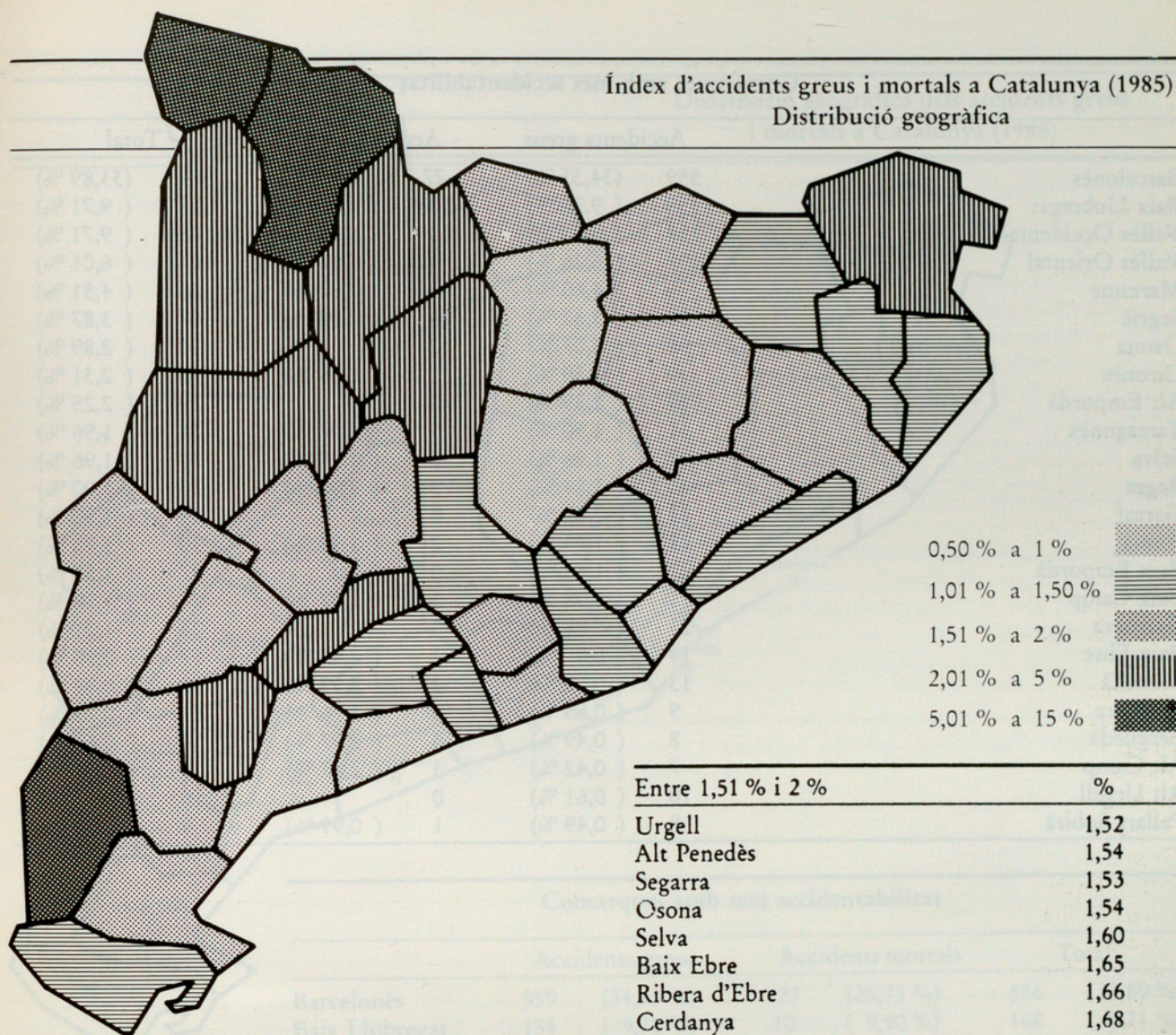
Distribució d'accidents greus-mortals i índex d'incidència per comarques a Catalunya (1985)

Comarques	Accidents greus ¹	Accidents mortals ¹	Total d'accidents	Població ocupada assalariada ²	Índex incidència %
Alt Camp	7	3	10	7.854	1,27
Alt Empordà	39	0	39	17.144	2,27
Alt Penedès	23	2	25	16.224	1,54
Alt Urgell	10	0	10	3.683	2,71
Anoia	28	2	30	22.521	1,33
Bages	30	3	33	41.067	0,80
Baix Camp	21	3	24	26.353	0,91
Baix Ebre	14	3	17	10.271	1,65
Baix Empordà	27	0	27	18.712	1,44
Baix Llobregat	158	10	168	126.933	1,32
Baix Penedès	5	2	7	6.492	1,07
Barcelonès	559	27	586	682.090	0,85
Berguedà	8	3	11	11.444	0,96
Cerdanya	3	0	3	1.779	1,68
Conca de Barberà	4	2	6	2.005	2,99
Garraf	33	0	33	18.044	1,82
Garrigues	5	0	5	2.624	1,90
Garrotxa	21	0	21	14.528	1,44
Gironès	39	1	40	38.147	1,04
Maresme	75	3	78	63.223	1,23
Montsià	13	3	16	10.809	1,48
Noguera	9	4	13	4.079	3,18
Osona	50	0	50	32.335	1,54
Pallars Jussà	8	0	8	2.820	2,83
Pallars Sobirà	8	1	9	854	10,53
Priorat	1	1	2	843	2,37
Ribera d'Ebre	4	1	5	3.003	1,66
Ripollès	19	1	20	10.069	1,98
Segarra	3	1	4	2.605	1,53
Segrià	59	8	67	35.790	1,87
Selva	32	2	34	21.201	1,60
Solsonès	6	0	6	1.954	3,07
Tarragonès	31	3	34	37.553	0,90
Terra Alta	3	0	3	269	11,15
Urgell	6	0	6	3.933	1,52
Vall d'Aran	7	0	7	783	8,99
Vallès Occidental	158	10	168	143.342	1,17
Vallès Oriental	102	2	104	57.200	1,81
Total	1.628	101	1.729	1.500.580	1,15

Font: 1. Departament de Treball. Centres de Seguritat i Higiene en el Treball. 2. CIDC: «Dades demogràfiques. Padrons municipals d'habitants de Catalunya, 1981».

Índex d'accidents greus i mortals a Catalunya (1985)
Distribució geogràfica

Entre 0,5 % i 1 %	%
Bages	0,80
Barcelonès	0,85
Baix Camp	0,91
Tarragonès	0,90
Berguedà	0,96

Entre 1,01 % i 1,50 %	%
Gironès	1,04
Baix Penedès	1,07
Vallès Occidental	1,17
Maresme	1,23
Alt Camp	1,27
Baix Llobregat	1,32
Anoia	1,33
Baix Empordà	1,44
Garrotxa	1,44
Montsià	1,48

Entre 1,51 % i 2 %	%
Urgell	1,52
Alt Penedès	1,54
Segarra	1,53
Osona	1,54
Selva	1,60
Baix Ebre	1,65
Ribera d'Ebre	1,66
Cerdanya	1,68
Vallès Oriental	1,81
Garraf	1,82
Segrià	1,87
Garrigues	1,90
Ripollès	1,98

Entre 2,01 % i 5 %	%
Alt Empordà	2,27
Priorat	2,37
Alt Urgell	2,71
Pallars Jussà	2,83
Conca de Barberà	2,99
Solsonès	3,07
Noguera	3,17

Entre 5,01 % i 15 %	%
Vall d'Aran	8,99
Pallars Sobirà	10,53
Terra Alta	11,15

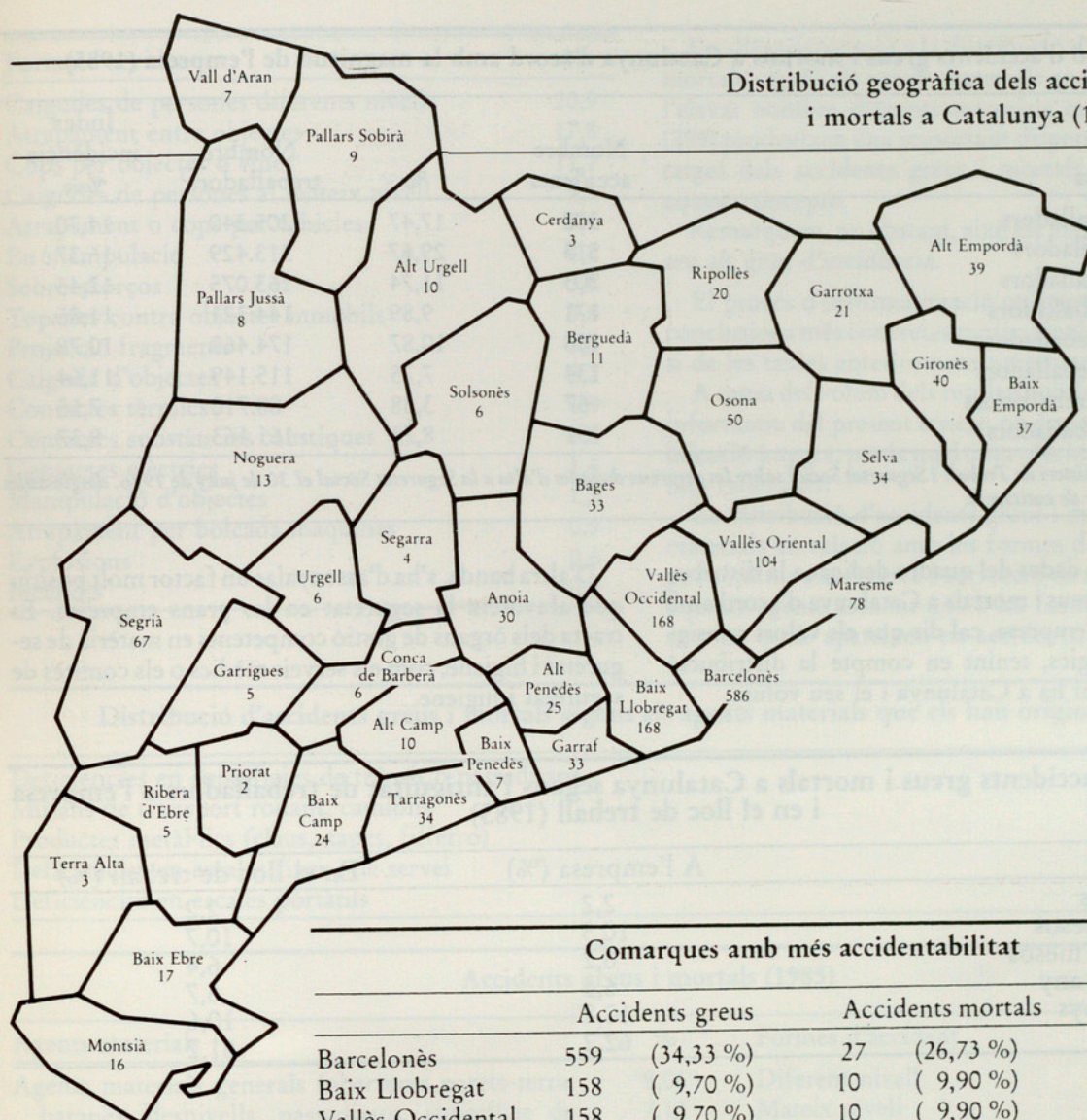

Comarques amb més accidentabilitat

	Accidents greus		Accidents mortals		Total	
Barcelonès	559	(34,33 %)	27	(26,73 %)	586	(33,89 %)
Baix Llobregat	158	(9,70 %)	10	(9,90 %)	168	(9,71 %)
Vallès Occidental	158	(9,70 %)	10	(9,90 %)	168	(9,71 %)
Vallès Oriental	102	(6,26 %)	2	(1,98 %)	104	(6,01 %)
Maresme	75	(4,60 %)	3	(2,97 %)	78	(4,51 %)
Segrià	59	(3,62 %)	8	(7,92 %)	67	(3,87 %)
Osona	50	(3,07 %)	0		50	(2,89 %)
Gironès	39	(2,39 %)	1	(0,99 %)	40	(2,31 %)
Alt Empordà	39	(2,39 %)	0		39	(2,25 %)
Tarragonès	31	(1,90 %)	3	(2,97 %)	34	(1,96 %)
Selva	32	(1,96 %)	2	(1,98 %)	34	(1,96 %)
Bages	30	(1,84 %)	3	(2,97 %)	33	(1,90 %)
Garraf	33	(2,02 %)	0		33	(1,90 %)
Anoia	28	(1,71 %)	2	(1,98 %)	30	(1,73 %)
Baix Empordà	27	(1,65 %)	0		27	(1,56 %)
Baix Camp	21	(1,28 %)	3	(2,97 %)	24	(1,38 %)
Garrotxa	21	(1,28 %)	0		21	(1,21 %)
Baix Ebre	14	(0,8 %)	3	(2,97 %)	17	(0,98 %)
Montsià	13	(0,79 %)	3	(2,97 %)	16	(0,92 %)
Noguera	9	(0,55 %)	4	(3,96 %)	13	(0,75 %)
Berguedà	8	(0,49 %)	3	(2,97 %)	11	(0,63 %)
Alt Camp	7	(0,42 %)	3	(2,97 %)	10	(0,57 %)
Alt Urgell	10	(0,61 %)	0		10	(0,57 %)
Pallars Sobirà	8	(0,49 %)	1	(0,99 %)	9	(0,52 %)

Distribució geogràfica dels accidents greus i mortals a Catalunya (1985)

Comarques amb més accidentabilitat

	Accidents greus		Accidents mortals		Total	
Barcelonès	559	(34,33 %)	27	(26,73 %)	586	(33,89 %)
Baix Llobregat	158	(9,70 %)	10	(9,90 %)	168	(9,71 %)
Vallès Occidental	158	(9,70 %)	10	(9,90 %)	168	(9,71 %)
Vallès Oriental	102	(6,26 %)	2	(1,98 %)	104	(6,01 %)
Maresme	75	(4,60 %)	3	(2,97 %)	78	(4,51 %)
Segrià	59	(3,62 %)	8	(7,92 %)	67	(3,87 %)
Osona	50	(3,07 %)	0		50	(2,89 %)
Gironès	39	(2,39 %)	1	(0,99 %)	40	(2,31 %)
Alt Empordà	39	(2,39 %)	0		39	(2,25 %)
Tarragonès	31	(1,90 %)	3	(2,97 %)	34	(1,96 %)
Selva	32	(1,96 %)	2	(1,98 %)	34	(1,96 %)
Bages	30	(1,84 %)	3	(2,97 %)	33	(1,90 %)
Garraf	33	(2,02 %)	0		33	(1,90 %)
Anoia	28	(1,71 %)	2	(1,98 %)	30	(1,73 %)
Baix Empordà	27	(1,65 %)	0		27	(1,56 %)
Baix Camp	21	(1,28 %)	3	(2,97 %)	24	(1,38 %)
Garrotxa	21	(1,28 %)	0		21	(1,21 %)
Baix Ebre	14	(0,8 %)	3	(2,97 %)	17	(0,98 %)
Montsià	13	(0,79 %)	3	(2,97 %)	16	(0,92 %)
Noguera	9	(0,55 %)	4	(3,96 %)	13	(0,75 %)
Berguedà	8	(0,49 %)	3	(2,97 %)	11	(0,63 %)

Distribució d'accidents greus i mortals a Catalunya d'acord amb la magnitud de l'empresa (1985)

Volum d'empresa	Nombre accidents	%	Nombre treballadors ³	Índex incidència ‰
Menys de 5 treballadors	302	17,47	205.340	14,70
Entre 5-25 treballadors	513	29,67	313.429	16,37
Entre 26-50 treballadors	203	11,74	163.075	12,45
Entre 51-100 treballadors	171	9,89	144.321	11,85
Entre 101-250 treballadors	188	10,87	174.460	10,78
Entre 251-500 treballadors	134	7,75	115.149	11,64
Entre 501-1000 treballadors	67	3,88	88.710	7,55
Més de 1.000 treballadors	151	8,73	161.163	9,37

Font: Dades del Ministeri de Treball i Seguretat Social sobre les empreses donades d'alta a la Seguretat Social el 30 de juny de 1986, desglossades per volum del centre de cotització.

Pel que fa a les dades del quadre dedicat a la distribució d'accidents greus i mortals a Catalunya d'acord amb la magnitud de l'empresa, cal dir que els valors consignats semblen lògics, tenint en compte la distribució d'empreses que hi ha a Catalunya i el seu volum.

D'altra banda, s'ha d'assenyalar un factor molt positiu que afavoreix la seguretat en les grans empreses. Es tracta dels òrgans de gestió competents en matèria de seguretat i higiene, com els serveis mèdics o els comitès de seguretat i higiene.

Distribució d'accidents greus i mortals a Catalunya segons l'antiguitat de treballadors a l'empresa i en el lloc de treball (1985)

	A l'empresa (%)	En el lloc de treball (%)
Menys de 6 dies	2,2	2,2
De 6 dies a 3 mesos	10,5	10,7
De 3 mesos a 6 mesos	6,2	6,4
De 6 mesos a 1 any	6,5	6,7
De 1 any a 3 anys	10,8	10,6
més de 3 anys	62,2	61,2

Distribució d'accidents greus i mortals a Catalunya el 1985 segons la forma genèrica de produir-se (%)

Caiguda de persones	30,5 %
Pisada, cops i topades contra objectes	19,2 %
Atrapament per/o entre objectes	18,6 %
Altres formes	10,2 %
Caiguda d'objectes	8,2 %
Esforços, falsos moviments	3,8 %
Exposició o contacte substàncies nocives	2,2 %
Exposició o contacte temperatura extrema	2,0 %
Exposició o contacte corrent elèctric	1,4 %
Explosions	0,7 %

Com ja s'ha indicat, els valors aplegats al quadre corresponent a la distribució d'accidents greus i mortals a Catalunya corresponen a formes genèriques d'accident. Això significa que cada una d'elles agrupa d'altres subformes més específiques i concretes. Així, les formes específiques amb major freqüència d'accidentabilitat són les aplegades al quadre corresponent, si bé atesa l'extensió de les dades (fins a 26 subformes d'accident) hem assenyalat només les més significatives.

Forma d'accident	%
Caigudes de persones diferents nivells	20,9
Atrapament entre objectes	17,8
Cops per objectes o eines	11,1
Caigudes de persones al mateix nivell	9,3
Atrapament o cops per vehicles	7,1
En manipulació	4,8
Sobreesforços	3,8
Topades contra objectes in mòbils	3,6
Projecció fragments	3,0
Caiguda d'objectes	2,2
Contactes tèrmics	1,9
Contactes substàncies càustiques	1,6
Contactes elèctrics	1,4
Manipulació d'objectes	1,2
Atrapament per bolcada màquines	0,9
Explosions	0,6
Incendis	0,5

En allò que pertoca a la distribució d'accidents greus i mortals segons els agents materials que els han originat, l'elevat nombre d'agents materials que es codifiquen (259) produeixen una important dispersió en els percentatges dels accidents greus i mortals classificats sota aquest concepte.

Remarquem, no obstant, això els més significatius pel seu alt grau d'incidència.

El procés d'informatització utilitzat permet elaborar conclusions més concretes mitjançant la correlació entre si de les taules anteriorment presentades.

A causa del volum dels resultats obtinguts i al caràcter informatiu del present article, no és possible la seva publicació íntegra, per la qual cosa oferim només les dades més rellevants.

La distribució d'accidents greus i mortals per agents materials en relació amb les formes de produir-se, ens pot conduir a la recerca i correcció de riscos produïts per aquests agents atenent-nos a les formes més comunes sota les quals apareixen els accidents.

Distribució d'accidents greus i mortals segons els agents materials que els han originat (1985)

Deficiències en superfícies de trànsit o passadissos	15,67 %
Mitjans de transport rodant, camions	6,13 %
Productes metàl·lics (claus, xapes, filferro)	5,97 %
Deficiències en escales fixes i de servei	3,5 %
Deficiències en escales portàtils	2,46 %

Accidents greus i mortals (1985)

Agents materials	%	Formes d'accident
Agents materials generals (obertures parets-terra, baranes, desnivells, passadissos, superfície de trànsit, estructures, dipòsits).	8,06	Diferent nivell
	7,13	Mateix nivell
	1,43	Sobreesforç
	1,32	Cops objectes in mòbils
	1,26	Cops objectes eines
	0,88	Atrapament entre objectes
	0,44	En manipulació
	0,44	Atrapament per caigudes o esfondrament
Mitjans de transport rodant	5,98	Atropellament-cops vehicles
	2,47	Caiguda diferent nivell
	1,32	Atrapament entre objectes
	0,71	Atrapament per tombada màquina
	0,49	Xocs vehicles amb moviment
Productes i materials (pedres, totxos, taulons, claus, xapes, bidons, vidres, caixes, terres, etc...)	2,63	En manipulació
	2,03	Cops per objectes-eines
	1,64	Projecció fragments
	1,43	Sobreesforços
	1,21	Per atrapament entre objectes
Escales	5,32	Caiguda de persones a diferent nivell
Bastides	2,08	Caiguda de persones a diferent nivell

Un altre punt de vista, potser més directe de visualitzar i d'extreure'n conclusions, és l'anàlisi de les formes més freqüents en què es produeixen els accidents (greus i mortals, recordem) distribuïdes per les activitats econò-

miques. De totes les relacions obtingudes (472), exposem les que concentren el 40 % del total dels accidents greus i mortals. Fàcilment es pot deduir la gran dispersió de resultats obtinguts.

Accidents greus i mortals (1985)

Formes d'accident	Activitat	%
Caigudes de persones a diferent nivell	Construcció	4,88
Atrapament per o entre objectes	Fab. productes metall	3,34
	Industrial tèxtil	2,69
Cops objectes o eines	Ind. fusta, suro	1,70
Atropellament o cops vehicles	Altres transport terrestre	1,59
Caiguda de persones a diferent nivell	Fab. productes metall	1,43
Atrapament per o entre objectes	Gràfiques, edició	1,43
Cops objectes o eines	Fab. productes metall	1,37
Caiguda de persones a diferent nivell	Trans. ferrocarril	1,37
	Producció agrícola	1,37
Atrapament per o entre objectes	Ind. cautxú, plàstic	1,32
Cops objectes o eines	Producció agrícola	1,21
Atrapament per o entre objectes	Indústria química	1,15
Caiguda de persones a diferent nivell	Comunicacions	1,10
En manipulació	Construcció	1,04
Caigudes de persones al mateix nivell	Comunicacions	0,99
Cops per objectes o eines	Transport ferrocarril	0,93
Caigudes de persones al mateix nivell	Sanitat	0,93
Caigudes de persones al mateix nivell	Producció agrícola	0,82
Atrapament per o entre objectes	Construcció	0,77
Projecció fragments	Fab. productes metall	0,66
Caigudes de persones al mateix nivell	Construcció	0,66
Atrapament per o entre objectes	Ind. prod. alimentícia 41	0,66
Caigudes de persones al diferent nivell	Indústria química	0,66
	Ind. prod. alimentícia 41	0,66
Cops per objectes o eines	Construcció	0,60
En manipulació	Fab. productes metall	0,60
Caigudes de persones al diferent nivell	Taller de reparació	0,60
Atrapament per tombada de màquina	Producció agrícola	0,55

Per últim, presentem una altra combinació de taules en les quals apareixen els agents materials que més accidents produeixen en les diferents activitats.

De la mateixa manera que en l'anterior, es produeix

una gran dispersió (500 relacions) per la qual cosa només presentem les que arriben a produir el 40 % del total dels accidents.

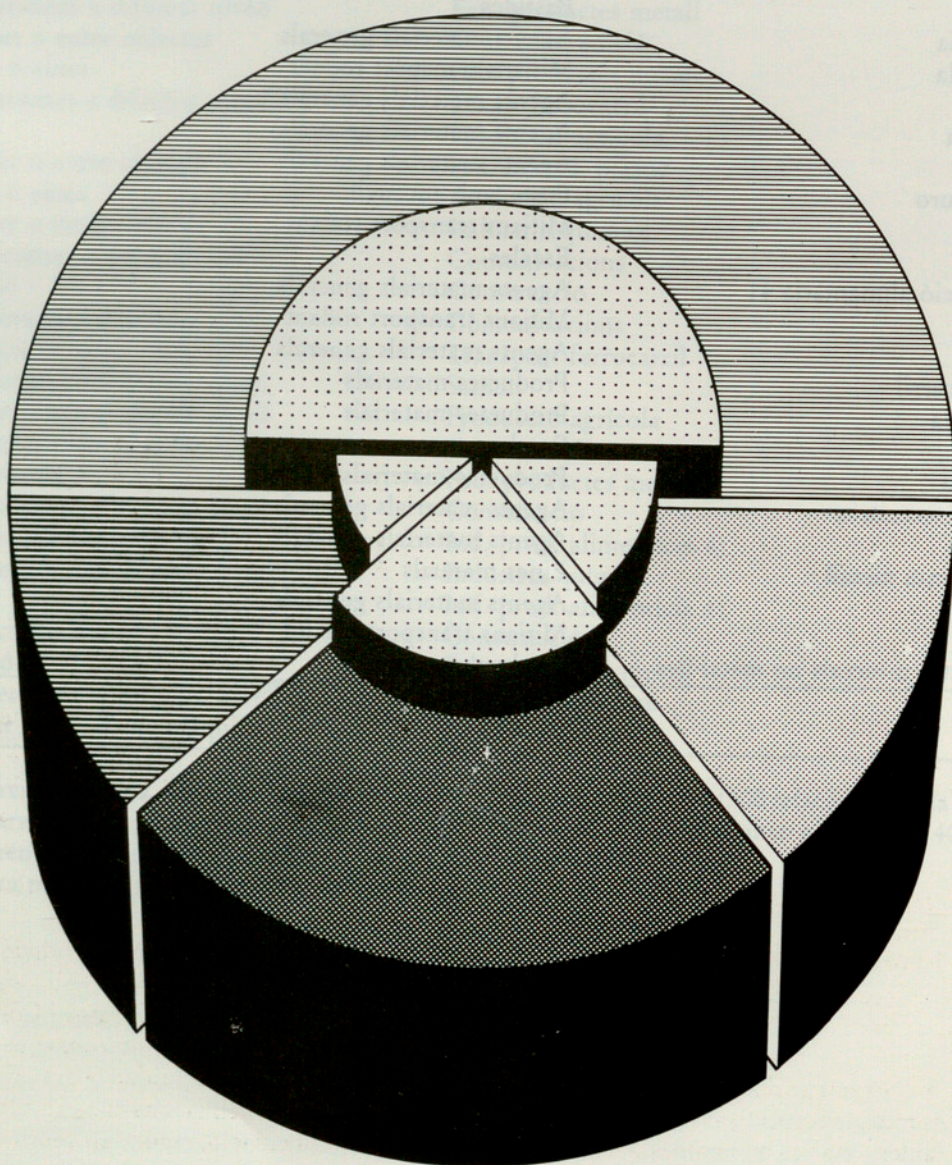
Agents materials que originen més accidents

Activitat	Agent material	%
Construcció	Agents materials generals	2,96
Altres transports terrestres	Mitjans transport rodants	2,63
Construcció	Productes materials	2,41
Fabricació productes metall	Siderúrgia sense encenall	2,14
Transport ferrocarril	Agents materials generals	2,08
Fabricació productes metall	Agents materials generals	1,92
Industrial tèxtil	Tèxtil preparació filat	1,70
Fabricació productes metall	Productes materials	1,70
Producció agrícola	Agents materials generals	1,59
Construcció	Bastides	1,54
Sanitat, veterinària	Agents materials generals	1,54
Producció agrícola	Mitjans transport rodant	1,37
Comunicacions	Agents materials generals	1,26
Indústria química	Agents materials generals	1,15
Comerç al detall	Agents materials generals	1,15
Indústria fusta, suro	Fusta amb encenall	1,10
Construcció	Mitjans transport rodant	1,04
Comunicacions	Escales	0,93
Indústria producció alimentària 41	Agents materials generals	0,93
Comerç al detall	Mitjans transport rodant	0,93
Indústria tèxtil	Agents materials generals	0,88
Transports ferrocarril	Productes materials	0,88
Producció agrícola	Productes-materials	0,71
Construcció	Escales	0,71
Indústria química	Productes-materials	0,71
Altres transports terrestres	Agents materials generals	0,71
Gràfiques, edició	Agents materials generals	0,71
Fabricació productes metall	Eines manuals	0,66
Reparacions	Agents materials generals	0,66
	Mitjans transport rodant	0,66
Indústria productes minerals no metàl·lics	Productes-materials	0,60

Accidents amb baixa per grans sectors d'activitat econòmica a Espanya
i percentatge d'accidents amb baixa corresponent a Catalunya dins de cada sector

	Catalunya	Catalunya Espanya	%	Espanya	%
Agricultura	1.977	8,4		23.405	10,3
Indústria	29.642	26,0		113.810	50,0
Construcció	4.809	15,2		31.599	13,9
Serveis	13.013	22,2		58.602	25,8
Total accidents	49.441	21,7		227.416	100,0

Agricultura Indústria Construcció Serveis Accidents a Catalunya

Font: Departament de Treball, Centres de Seguretat i Higiene, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

XIFRA I SIGNE DE L'ÀMBIT LABORAL

TREBALL I ESTADÍSTICA A CATALUNYA PRIMER SEMESTRE 1986

Amb aquesta denominació hom pretén recopilar i difondre la informació estadística disponible en el Departament de Treball, amb l'objecte de proporcionar un material seleccionat que faciliti l'anàlisi i la reflexió de la realitat socio-laboral catalana. Atenent la naturalesa de la revista, aquesta secció proporciona referències sobre diversos temes, si bé sense fer-ne un gran desenvolupament. Una informació més detallada pot trobar-se a d'altres publicacions monogràfiques del Departament.

En aquest apartat i en el nostre cas es tracten set temes: conciliacions individuals, conciliacions col·lectives, conflictivitat laboral, convenis col·lectius, sinistralitat laboral, reconeixements mèdics, població, ocupació i atur. Totes les dades fan referència al primer semestre de l'any 1986.

El conjunt de taules i gràfics d'aquesta tramesa ha estat lleugerament modificat respecte al número 0. S'han suprimit algunes taules i gràfics que només tenen sentit quan es tracta de dades vinculades a un període anual, alhora que es complementa amb d'altres adients al lapse considerat. Tots els epígrafs inclouen la corresponent explicació metodològica.

CONCILIACIONS INDIVIDUALS

Les dades sobre conciliacions individuals procedeixen dels fulls estadístics que formalitzen mensualment els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i de la revista *Boletín de estadísticas laborales* que publica el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Els fulls estadístics recullen les conciliacions classificades segons el resultat de la conciliació, segons els motius per sol·licitar la conciliació i segons l'activitat econòmica de l'empresa (2 dígits del CNAE).

Segons el resultat de les conciliacions, es classifiquen en: amb avenença, sense avenença, intentada sense efecte,

considerada no presentada i desistida. Al seu torn, segons el motiu per sol·licitar la conciliació es divideixen en: acomiadaments, sancions, reclamació de quantitats i diversos.

Per simplificar la classificació de conciliacions per activitats econòmiques es presenta amb el primer dígit del CNAE. 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura

i pesca; 1 - Energia i aigua; 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química; 3 - Indústries transformadores de metalls. Mecànica de precisió; 4 - Altres indústries manufactureres; 5 - Construcció; 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions; 7 - Transports i comunicacions; 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses; 9 - Altres serveis.

Conciliacions individuals. Acomiadaments (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistides	Total
Barcelona	13.161	2.154	2.713	523	368	18.919
Girona	942	165	371	36	19	1.533
Lleida	825	71	86	42	0	1.024
Tarragona	856	134	226	51	1	1.268
Catalunya	15.784	2.524	3.396	652	388	22.744

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Sancions (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistides	Total
Barcelona	36	227	921	53	2	1.239
Girona	1	18	27	1	1	48
Lleida	0	11	3	0	0	14
Tarragona	5	76	20	2	0	103
Catalunya	42	332	971	56	3	1.404

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Reclamació de quantitat (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistides	Total
Barcelona	9.711	3.714	11.668	767	409	26.269
Girona	178	266	661	31	9	1.145
Lleida	96	97	195	31	0	419
Tarragona	671	218	686	57	133	1.765
Catalunya	10.656	4.295	13.210	886	551	29.598

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Diversos tipus (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistides	Total
Barcelona	34	340	506	89	4	973
Girona	5	136	72	1	1	215
Lleida	7	5	60	2	0	74
Tarragona	0	59	35	3	0	97
Catalunya	46	540	673	95	5	1.359

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Nombre total (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistides	Total
Barcelona	22.942	6.435	15.808	1.432	783	47.400
Girona	1.126	585	1.131	69	30	2.941
Lleida	928	184	344	75	0	1.531
Tarragona	1.532	487	967	113	134	3.233
Catalunya	26.528	7.691	18.250	1.689	947	55.105

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Nombre total per motiu de conciliació a Catalunya (primer semestre 1986)

	Acomiadaments	Sancions	Reclam. quantitat	Diversos	Total
Amb avenença	15.784	42	10.656	46	26.528
Sense avenença	2.524	332	4.295	540	7.691
Intent. sense ef.	3.396	971	13.210	673	18.250
Consider. no pres.	652	56	886	95	1.689
Desistides	388	3	551	5	947
Total	22.744	1.404	29.598	1.359	55.105

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Quantitats acordades per motiu de conciliació individual (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Acomiadaments	Reclam. quantitats	Diversos	Total
Barcelona	14.549.897.478	2.706.622.168	665.070	17.257.184.716
Girona	548.506.468	16.276.064	1.649.528	566.432.060
Lleida	303.394.935	19.398.522	4.665.080	327.458.537
Tarragona	535.090.029	548.147.191	0	1.083.237.220
Catalunya	15.936.888.910	3.290.443.945	6.979.678	19.234.312.533

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Acomiadaments per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	148	36	891	3.785	5.171	2.421	3.192	693	1.414	1.168	18.919
Girona	30	3	57	105	461	238	355	42	86	156	1.533
Lleida	81	8	33	72	173	157	325	38	42	95	1.024
Tarragona	64	61	60	107	246	171	307	78	58	116	1.268
Catalunya	323	108	1.041	4.069	6.051	2.987	4.179	851	1.600	1.535	22.744

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Reclamacions de quantitats per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	61	90	1.176	8.310	8.943	1.708	1.851	991	1.541	1.598	26.269
Girona	21	1	34	78	651	210	85	29	13	23	1.145
Lleida	26	0	47	83	87	39	53	28	3	53	419
Tarragona	12	31	140	151	1.043	196	99	33	24	36	1.765
Catalunya	120	122	1.397	8.622	10.724	2.153	2.088	1.081	1.581	1.710	29.598

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Nombre segons motiu i activitat econòmica a Catalunya (primer semestre 1986)

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Acomiadaments	323	108	1.041	4.069	6.051	2.987	4.179	851	1.600	1.535	22.744
Sancions	7	4	180	685	210	50	71	47	63	87	1.404
Reclam. quantitat	120	122	1.397	8.622	10.724	2.153	2.088	1.081	1.581	1.710	29.598
Diversos	8	18	119	278	441	106	146	55	98	90	1.359
Total	458	252	2.737	13.654	17.426	5.296	6.484	2.034	3.342	3.422	55.105

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Nombre per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	220	141	2.257	13.011	14.530	4.218	5.232	1.772	3.103	2.916	47.400
Girona	51	4	95	215	1.249	510	451	76	101	189	2.941
Lleida	108	8	85	156	314	200	389	67	52	152	1.531
Tarragona	79	99	300	272	1.333	368	412	119	86	165	3.233
Catalunya	458	252	2.737	13.654	17.426	5.296	6.484	2.034	3.342	3.422	55.105

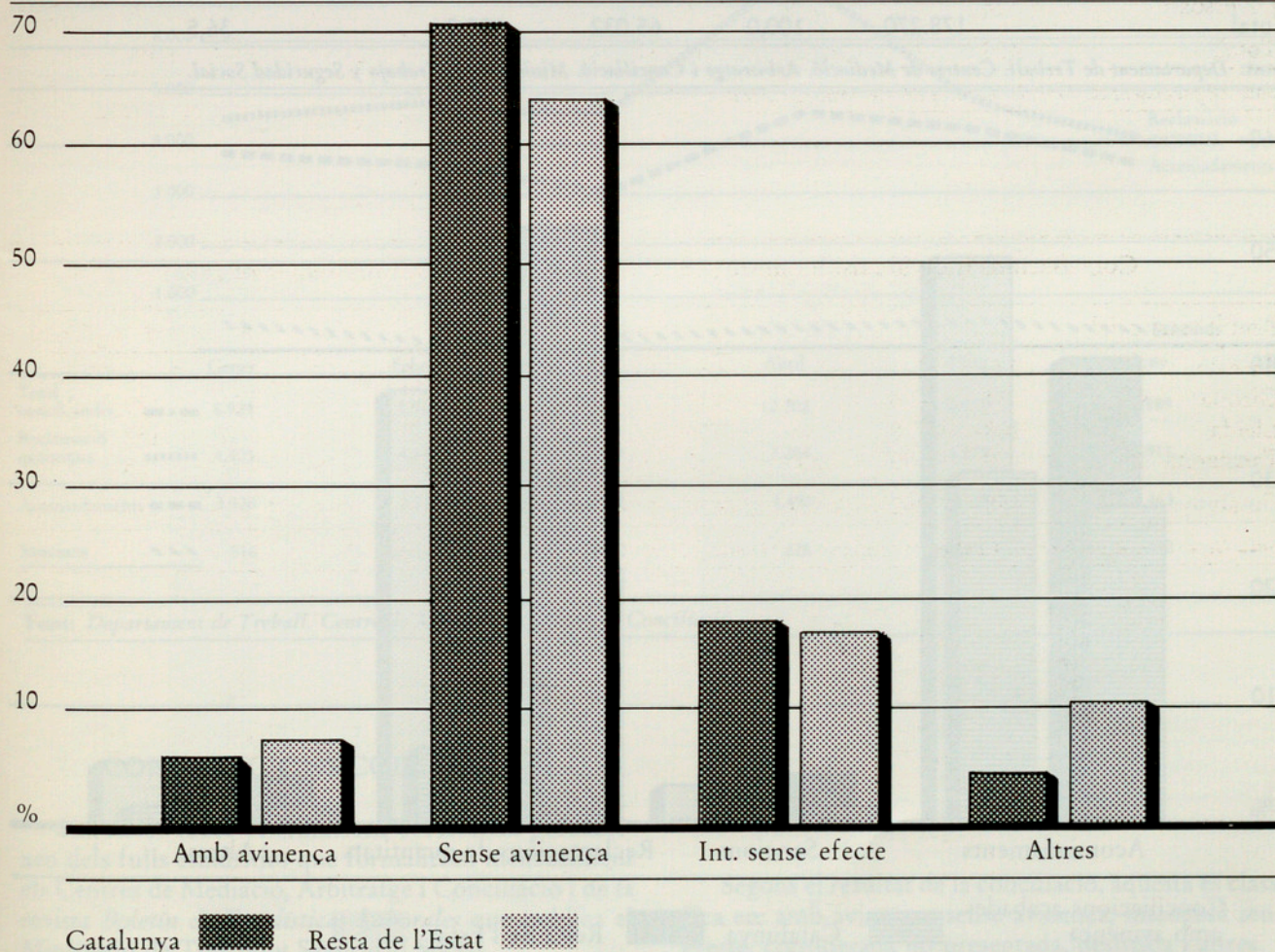
Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Distribució de les conciliacions col·lectives segons resultat (primer semestre 1986)

	Catalunya		Resta de l'Estat	
	Conciliacions	%	Conciliacions	%
Amb avinença	10	5,6	51	7,5
Sense avinença	128	71,9	438	64,7
Intentades sense efecte	32	18,0	119	17,6
Altres motius	8	4,5	69	10,2
Total	178	100,0	677	100,0

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

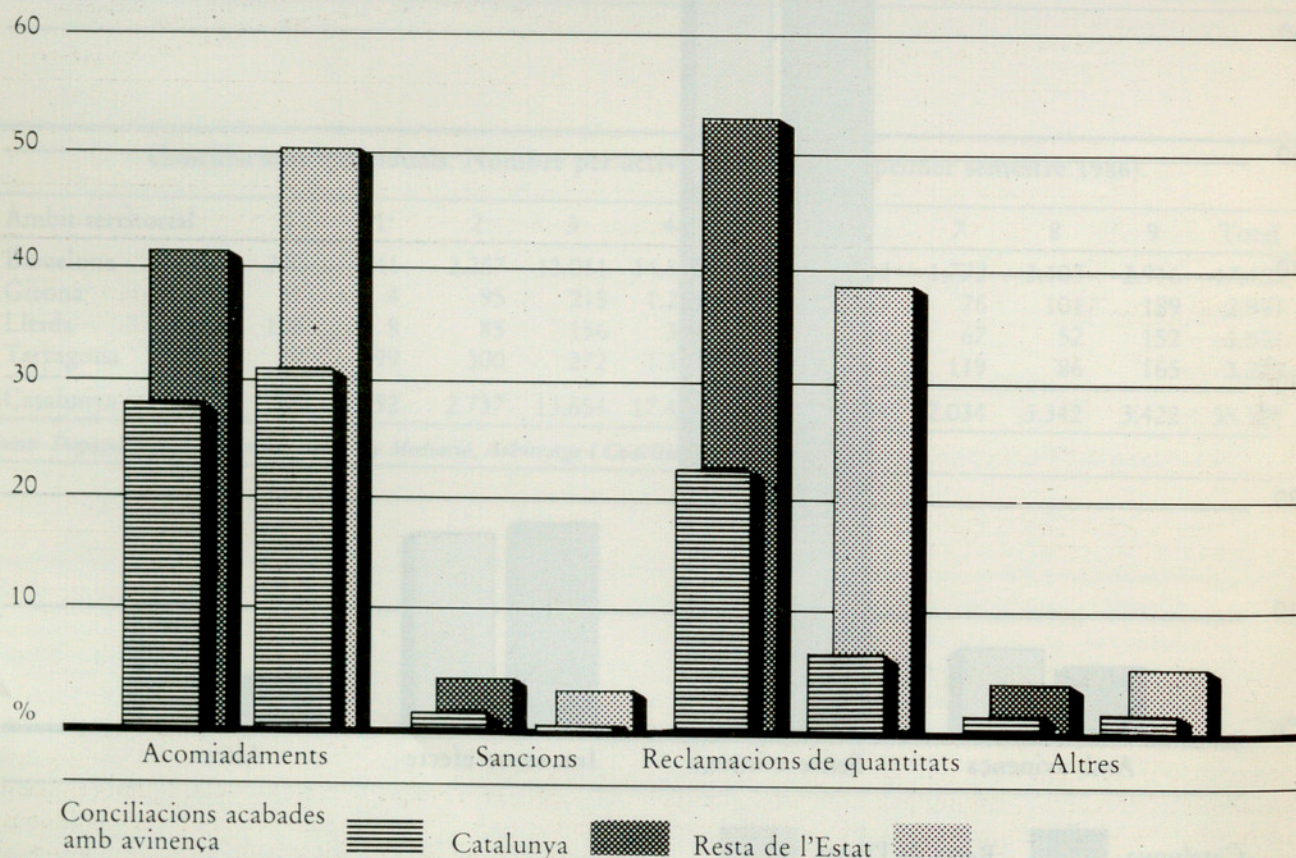
**Conciliacions individuals. Distribució segons motiu a Catalunya i a la resta de l'Estat
(primer semestre 1986)**

Catalunya	Conciliacions	%	Conciliacions amb avenença	%	Conciliacions amb avenença Conciliacions	%
Acomiadaments	22.744	41,3	15.784	59,5	69,4	
Sancions	1.404	2,5	42	0,2	3,0	
Reclamació quantitat	29.598	53,7	10.656	40,1	36,0	
Diversos	1.359	2,5	46	0,2	3,4	
Total	55.105	100,0	26.528	100,0	48,1	

Rest de l'Estat	Conciliacions	%	Conciliacions amb avenença	%	Conciliacions amb avenença Conciliacions	%
Acomiadaments	90.737	50,9	55.993	86,1	61,7	
Sancions	4.252	2,4	217	0,3	5,1	
Reclamació quantitat	70.500	39,5	8.121	12,5	11,5	
Diversos	12.781	7,2	701	1,1	5,5	
Total	178.270	100,0	65.032	100,0	36,5	

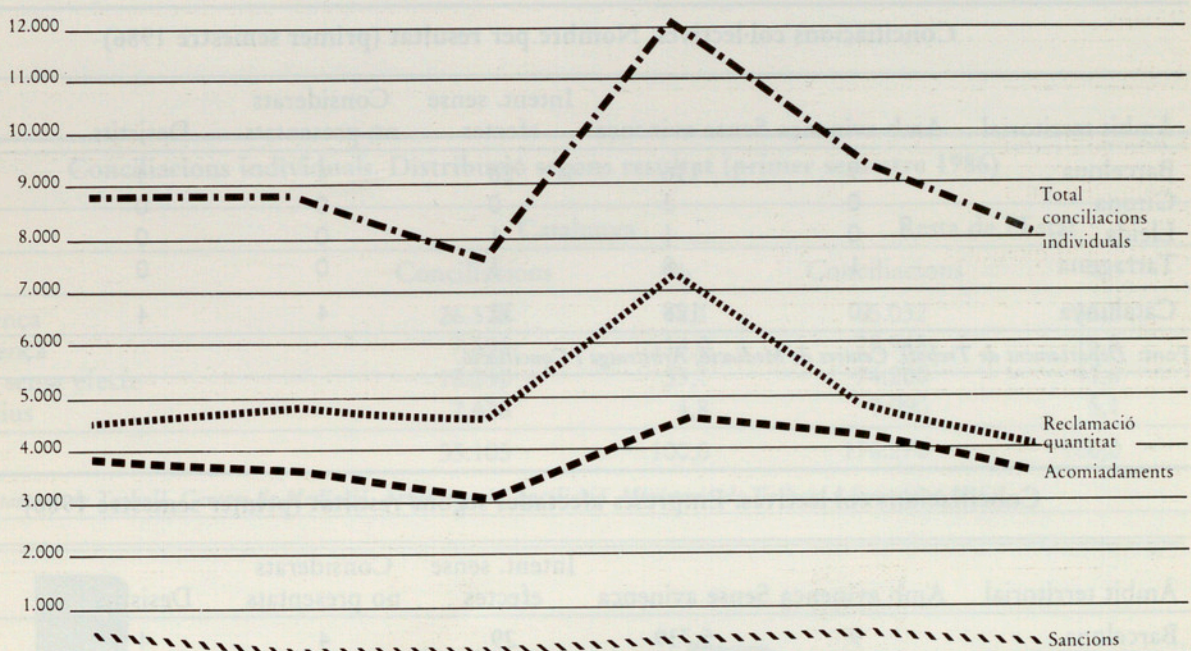
Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Evolució mensual de les conciliacions individuals a Catalunya (primer semestre 1986)

	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	1986
Total concil. indiv.	8.929	8.913	7.691	12.202	9.481	7.889	
Reclamació quantitat	4.403	4.842	4.299	7.264	4.879	3.911	
Acomiadaments	3.820	3.712	3.102	4.491	4.156	3.463	
Sancions	516	141	142	226	247	132	

Font: Departament de Treball. Centre de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

CONCILIACIONS COL·LECTIVES

Les dades sobre conciliacions col·lectives procedeixen dels fulls estadístics que formalitzen mensualment els Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació i de la revista *Boletín de Estadísticas Laborales* que publica el Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Segons el resultat de la conciliació, aquesta es classifica en: amb avenença, sense avenença, intentada sense efecte, considerada no presentada, desistida i altres.

Conciliacions col·lectives. Empreses afectades i treballadors afectats (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Nombre conciliacions	Empreses afectades	Treballadors afectats
Barcelona	161	5.785	117.352
Girona	3	3	342
Lleida	2	2	140
Tarragona	12	12	2.056
Catalunya	178	5.802	119.890

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions col·lectives. Nombre per resultat (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistits	Total
Barcelona	9	116	28	4	4	106
Girona	0	3	0	0	0	3
Lleida	0	1	1	0	0	2
Tarragona	1	8	3	0	0	12
Catalunya	10	128	32	4	4	178

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions col·lectives. Empreses afectades segons resultat (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistits	Total
Barcelona	9	5.739	29	4	4	5.785
Girona	0	3	0	0	0	3
Lleida	0	1	1	0	0	2
Tarragona	1	8	3	0	0	12
Catalunya	10	5.751	33	4	4	5.802

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions col·lectives. Treballadors afectats segons resultat (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Amb avenença	Sense avenença	Intent. sense efectes	Considerats no presentats	Desistits	Total
Barcelona	1.064	76.559	39.543	90	96	117.352
Girona	0	342	0	0	0	342
Lleida	0	125	15	0	0	140
Tarragona	10	1.597	449	0	0	2.056
Catalunya	1.074	78.623	40.007	90	96	119.890

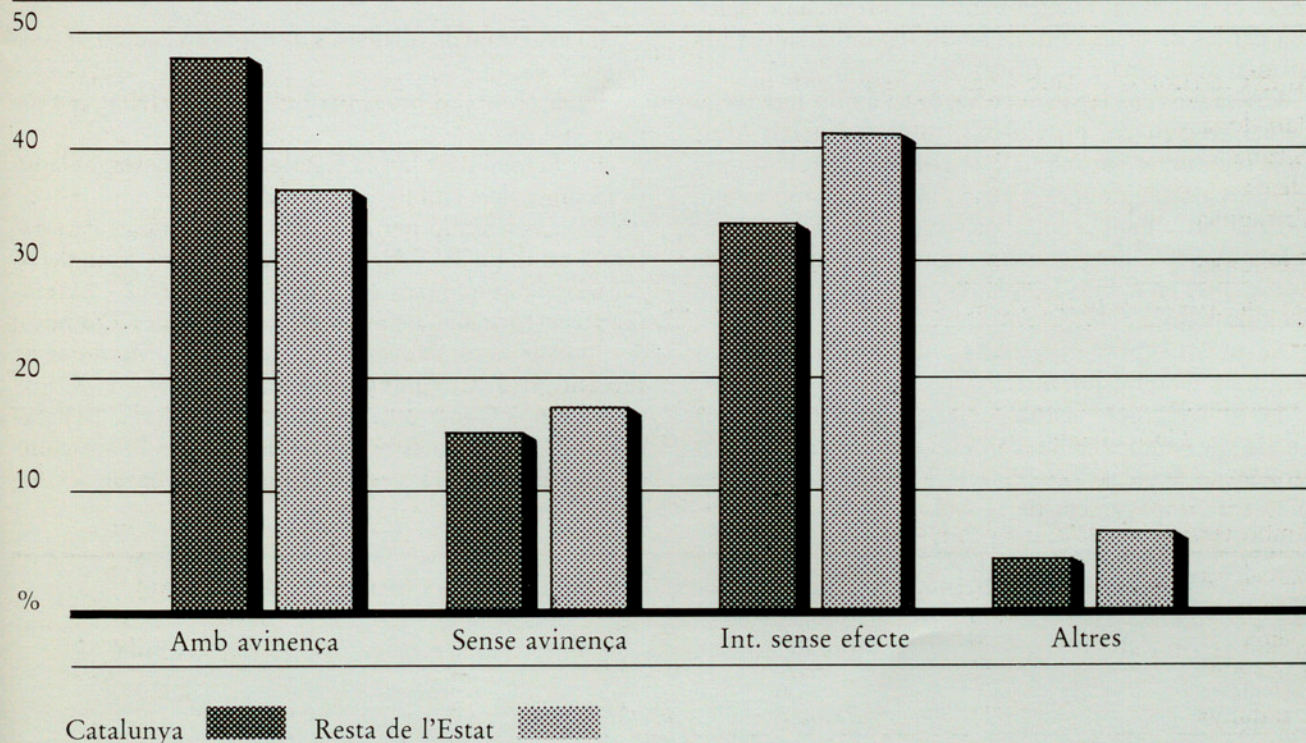
Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació.

Conciliacions individuals. Distribució segons resultat (primer semestre 1986)

	Catalunya		Resta de l'Estat	
	Conciliacions	%	Conciliacions	%
Amb avinença	26.528	48,1	65.032	36,5
Sense avinença	7.691	14,0	29.948	16,8
Intentades sense efecte	18.250	33,1	74.200	41,6
Altres motius	2.636	4,8	9.090	5,1
Total	55.105	100,0	178.270	100,0

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Font: Departament de Treball. Centres de Mediació, Arbitratge i Conciliació. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

CONFLICTIVITAT LABORAL

Les dades sobre vagues i tancaments patronals es recullen als Serveis Territorials i a la Direcció General de Relacions Laborals. La primera informació sobre una vaga o tancament patronal esdevé del requisit legal de fer una comunicació prèvia per part dels treballadors o empresaris a l'autoritat laboral.

Un cop realitzada la comunicació, i si aquesta vaga no es desconvoca, es fa un seguiment telefònic dia a dia durant el període de duració de la vaga. S'obté informació de l'empresa, dels treballadors i de les centrals sindicals. Les dades fan referència a vagues o tancaments patronals i no a aquells que es convoquen. També recullen, quan és possible, les dades d'aquelles vagues o tancaments patronals no comunicats però que els Serveis Territorials de Treball han tingut coneixement per altres mitjans.

Els tancaments patronals haurien de ser un conflicte de fàcil seguiment, però en realitat no és així, ja que de vegades ni l'empresa ni els treballadors estan interessats a reflectir aquestes pèrdues laborals, i, per tant, no col·laboren a l'hora de facilitar dades.

Distingim dues menes de vagues segons l'àmbit sectorial: vagues d'empresa i vagues de sector o generals. Les vagues de sector, per la seva naturalesa, presenten serioses dificultats en el seu seguiment. Els motius són els següents: els cens d'empreses i treballadors d'un sector són dades estimades, per tant, la incidència de la vaga també és estimada. D'altra banda la informació facilitada per les diverses centrals sindicals, treballadors i la patronal acostuma a no coincidir.

Les vagues es classifiquen segons l'àmbit territorial al qual afecten en: provincials, interprovincials (dins d'una comunitat autònoma), de comunitat autònoma i interprovincials (de més d'una comunitat autònoma).

Estadísticament la unitat de vaga es defineix com vagames. Això vol dir que si una vaga no ha acabat al finalitzar el mes en el mes següent es compatibilitzarà com una altra vaga.

Solament es presenten dades detallades de les vagues d'empresa d'àmbit provincial.

De totes les motivacions per les quals els treballadors van a la vaga només hem recollit les que presenten major freqüència: negociació, aplicació i revisió del conveni col·lectiu i impagament de salaris.

A la taula dedicada a les pèrdues laborals per les vagues d'empresa d'àmbit provincial, hi ha una columna que diu: dies reals de vaga. En aquesta columna s'acumulen els dies de pèrdua laboral de totes les vagues d'empresa que s'han dut a terme al llarg de l'any.

Les dades de la taula sobre hores perdudes per dia de vaga en vagues d'empresa d'àmbit provincial, segons activitat econòmica es calculen segons les fórmules següents: a) Per als diferents àmbits provincials

$$\frac{h_{ij}}{d_{ij}} \quad \begin{matrix} i = 1, \dots, 4 \\ j = 0, \dots, 9 \end{matrix}$$

on h_{ij} són les hores perdudes de l'àmbit provincial «i» de vagues d'empresa del sector econòmic «j»

d_{ij} són els «Dies reals de vaga» de l'àmbit provincial «i» de vagues d'empresa del sector econòmic «j».

$$\text{b) Per Catalunya} \quad \frac{h.j}{d.j}$$

$$\text{on } h.j = \sum_i h_{ij} \quad d.j = \sum_i d_{ij} \quad j = 0, \dots, 9$$

$d.j$ és el total de «dies reals de vaga» en l'activitat econòmica «j».

$h.j$ és el total d'hores perdudes en l'activitat econòmica «j»

Per la qual cosa la fila Catalunya d'aquesta taula no és la suma dels àmbits provincials.

La classificació per activitats econòmiques ha estat feta a un dígit del CNAE: 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca; 1 - Energia i aigua; 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química; 3 - Indústries transformadores de metalls. Mecànica de precisió; 4 - Altres indústries manufactureres; 5 - Construcció; 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions; 7 - Transports i comunicacions; 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses; 9 - Altres serveis.

Nombre de tancaments patronals, empreses afectades i plantilles (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Nombre de tancaments	Empreses afectades	Plantilla
Barcelona	6	6	1.310
Girona	0	0	0
Lleida	0	0	0
Tarragona	1	1	19
Catalunya	7	7	1.329

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa i de sector d'àmbit provincial (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Vagues d'empresa	Vagues de sector	Total
Barcelona	128	4	132
Girona	3	0	3
Lleida	1	0	1
Tarragona	8	0	8
Catalunya	140	4	144

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Pèrdues laborals en vagues d'empresa d'àmbit provincial (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Dies reals de vaga	Total hores perdudes	Total jornad. perd.	Hor. perd./dies vaga
Barcelona	600	930.181	116.371	1.550
Girona	10	46.200	5.775	4.620
Lleida	4	1.288	161	322
Tarragona	29	11.414	1.262	394
Catalunya	643	989.083	123.569	1.538

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons motivació (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Neg., apl., rev. conveni col·lec.	Impagament de salaries	Altres	Total
Barcelona	65	20	43	128
Girona	0	0	3	3
Lleida	1	0	0	1
Tarragona	2	1	5	8
Catalunya	68	21	51	140

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	0	1	12	59	21	4	2	6	5	18	128
Girona	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3
Lleida	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
Tarragona	0	1	0	2	0	2	0	1	1	1	8
Catalunya	0	2	12	61	21	7	2	7	6	22	140

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

**Treballadors afectats per vagues d'empresa d'àmbit provincial segons activitat econòmica
(primer semestre 1986)**

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	0	125	3.356	34.342	4.419	654	51	11.539	435	3.710	58.631
Girona	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.925	1.925
Lleida	0	0	0	0	0	46	0	0	0	0	46
Tarragona	0	55	0	164	0	190	0	240	31	18	698
Catalunya	0	180	3.356	34.506	4.419	890	51	11.779	466	5.653	61.300

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

**Hores perdudes per dia de vaga, en vagues d'empresa d'àmbit provincial, segons activitat econòmica
(primer semestre 1986)**

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Barcelona	0	1.000	1.674	2.061	1.241	497	205	6.362	792	713
Girona	0	0	0	0	0	0	0	0	0	462
Lleida	0	0	0	0	0	322	0	0	0	0
Tarragona	0	330	0	368	0	760	0	1.920	108	144
Catalunya	0	464	1.674	2.042	1.241	549	205	6.198	757	1.068

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

**Nombre de vagues d'empresa d'àmbit provincial segons motivació i activitat econòmica
(primer semestre 1986)**

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Negoc., aplic., rev.											
conveni col·lect.	0	1	6	40	11	3	1	1	1	4	68
Impagament salaris	0	0	0	6	2	2	0	0	5	6	21
Altres	0	1	6	15	8	2	1	6	0	12	51
Total	0	2	12	61	21	7	2	7	6	22	140

Font: Departament de Treball. Serveis Territorials.

CONVENIS COL·LECTIUS

Es comptabilitzen els convenis col·lectius registrats als Serveis Territorials i a la Direcció General de Relacions Laborals del Departament de Treball. El Ministerio de Trabajo y Seguridad Social ha facilitat còpia dels convenis de sector d'àmbit estatal que afecten Catalunya. Les dades es recullen del full estadístic individualitzat per conveni. Es treballa amb convenis enregistrats en el semestre que no coincideixin amb el nombre de convenis que tenen efectes econòmics dins d'aquest període. Els convenis es classifiquen, segons l'àmbit territorial al qual afecten, en: inferiors al provincial, provincials, interprovincials de comunitat autònoma, de comunitat autònoma, interprovincials (de més d'una comunitat autònoma) i estatals. Per simplificar aquesta classificació queda reduïda als àmbits territorials següents: provincials, de comunitat autònoma de Catalunya i estatals que afecten Catalunya.

Els convenis provincials inclouen els d'àmbit inferior al provincial. Els d'àmbit de comunitat autònoma de Catalunya agrupen els convenis interprovincials de Catalunya i els propis de la comunitat autònoma. Els convenis d'àmbit estatal que afecten Catalunya recullen els convenis d'àmbit interprovincial de més d'una comu-

nitat autònoma i els d'àmbit estatal, que afecten Catalunya.

En l'àmbit funcional es diferencia entre convenis d'empresa i convenis de sector. Els primers recullen aquells convenis que afecten parcialment o total la plantilla d'una empresa, per la qual cosa no pot identificar-se el nombre de convenis amb el nombre d'empreses afectades. Les empreses i treballadors afectats pels convenis de sector són dades estimades ja que no existeix un cens fidedigne d'empreses i treballadors per sectors. El càlcul de l'increment salarial s'ha fet utilitzant la mitjana dels increments salarials de tots els convenis ponderada pel nombre de treballadors afectats per cada un d'ells:

$$I = \frac{\sum_j I_j n_j}{N}$$

On n_j és el nombre de treballadors afectats pel conveni «j», I_j és l'increment salarial del conveni «j» i N és el total de treballadors afectats. Aquesta fórmula s'ha aplicat a cada un dels àmbits territorials i posteriorment al total dels convenis enregistrats

Convenis col·lectius d'empresa (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Nombre de convenis	Empreses afectades	Treballadors afectats	Increment salarial
Barcelona	122	123	27.046	8,11 %
Girona	7	7	2.208	7,98 %
Lleida	10	10	1.744	8,19 %
Tarragona	17	21	2.312	8,28 %
Com. aut. Catalunya	8	8	2.952	7,67 %
Estatal/Catalunya*	-	-	-	-
Catalunya	164	169	35.278	8,31 %

Font: Departament de Treball. Direcció General de Relacions Laborals i Serveis Territorials. * No es disposa d'aquesta informació.

Convenis col·lectius de sector (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	Nombre de convenis	Empreses afectades	Treballadors afectats	Increment salarial
Barcelona	45	105.009	656.422	6,58 %
Girona	8	4.246	17.302	8,60 %
Lleida	5	4.001	3.988	8,32 %
Tarragona	21	5.520	37.054	8,54 %
Com. aut. Catalunya	2	226	2.948	8,42 %
Estatal/Catalunya*	13	4.591	215.332	8,45 %
Catalunya	94	123.593	933.046	7,14 %

Font: Departament de Treball. Direcció General de Relacions Laborals i Serveis Territorials. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. * Hi ha més convenis d'àmbit estatal que afecten Catalunya però es desconeix el nombre d'empreses i treballadors afectats.

SINISTRALITAT LABORAL

Les dades de sinistralitat laboral (accidents de treball, malalties professionals i accidents in itinere) s'elaboren a partir del full estadístic *Resum estadístic de sinistralitat laboral* (RESL), que els Centres de Seguretat i Higiene formalitzen i trameten mensualment a la Secretaria General del Departament de Treball. El RESL es formalitza amb les comunicacions d'accident i comunicacions de malaltia professional que l'empresa disposa en el Centre de Seguretat i Higiene corresponent. Per tant, aquestes dades només fan referència als accidents de treballadors assalariats i resten exclosos els treballadors autònoms.

Els accidents es comptabilitzen quan la comunicació d'accident queda dipositada en el Centre de Seguretat i Higiene, data que no coincideix amb la de l'accident. Les comunicacions d'accidents poden ser per accidents en el

centre de treball o per accidents in itinere. En tots els quadres gràfics es fa referència a accidents de treball en el centre, excepte quan s'especifiqui el contrari. Els accidents de treball i malalties professionals es classifiquen segons la seva gravetat en: sense baixa, amb baixa (lleus, greus i mortals). La classificació inicial d'un accident es pot modificar posteriorment segons l'evolució clínica de l'accidentat.

La classificació per activitats econòmiques ha estat feta amb el primer dígit de la CNAE: 0 - Agricultura, ramaderia, caça, silvicultura i pesca; 1 - Energia i aigua; 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química; 3 - Indústries transformadores de metall. Mecànica de precisió; 4 - Altres indústries manufactureres; 5 - Construcció; 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions; 7 - Transports i comunicacions; 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses; 9 - Altres serveis.

Nombre d'accidents de treball per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	772	580	5.527	14.117	12.337	3.523	5.964	3.249	765	3.718	50.552
Girona	340	74	397	1.139	1.575	749	655	242	26	224	5.421
Lleida	391	100	30	0	600	549	744	142	9	78	2.643
Tarragona	650	99	360	787	1.089	1.230	759	342	50	268	5.634
Catalunya	2.153	853	6.314	16.043	15.601	6.051	8.122	3.975	850	4.288	64.250

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents de treball greus per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	29	10	28	89	119	56	46	101	15	48	541
Girona	19	4	4	12	16	9	7	9	0	9	89
Lleida	17	1	1	0	14	9	9	11	0	4	66
Tarragona	8	2	3	9	12	10	5	6	1	4	60
Catalunya	73	17	36	110	161	84	67	127	16	65	756

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents mortals per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	2	1	3	10	5	5	5	8	1	1	41
Girona	2	0	2	0	0	1	1	1	0	0	7
Lleida	0	0	0	0	0	3	3	0	0	0	6
Tarragona	0	0	1	1	1	1	1	1	0	1	7
Catalunya	4	1	6	11	6	10	10	10	1	2	61

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Nombre d'accidents de treball amb baixa per activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	693	366	4.243	11.221	9.463	2.863	4.455	2.636	524	2.791	39.255
Girona	324	55	274	796	1.184	604	518	208	18	173	4.154
Lleida	361	74	28	0	509	464	565	115	7	61	2.184
Tarragona	599	57	265	416	691	878	458	251	22	211	3.848
Catalunya	1.977	552	4.810	12.433	11.847	4.809	5.996	3.210	571	3.236	49.441

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents in itinere segons gravetat (primer semestre 1986)

	Sense baixa	Amb baixa				Total
		Lleus	Greus	Mortals	Total	
Barcelona	467	2.527	139	33	2.699	3.166
Girona	29	263	16	7	286	315
Lleida	9	84	7	1	92	101
Tarragona	33	224	24	3	251	284
Catalunya	538	3.098	186	44	3.328	3.866

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents de treball segons gravetat (primer semestre 1986)

	Sense baixa	Amb baixa				Total
		Lleus	Greus	Mortals	Total	
Barcelona	11.297	38.673	541	41	39.255	50.552
Girona	1.267	4.058	89	7	4.154	5.421
Lleida	459	2.112	66	6	2.184	2.643
Tarragona	1.786	3.781	60	7	3.848	5.634
Catalunya	14.809	48.624	756	61	49.411	64.250

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Malalties professionals segons gravetat (primer semestre 1986)

	Sense baixa	Amb baixa				Total
		Lleus	Greus	Mortals	Total	
Barcelona	12	162	0	0	162	174
Girona	0	2	0	0	2	2
Lleida	0	5	0	0	5	5
Tarragona	2	7	0	0	7	9
Catalunya	14	176	0	0	176	190

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

Accidents amb baixa, població assalariada ocupada i índex d'incidència per grans sectors d'activitat econòmica a Catalunya i a la resta de l'Estat (primer semestre 1986)

	Accidents amb baixa		Població assalariada ocupada		Índex d'incidència
	Valors absoluts	%	Valors absoluts	%	Accidents per assalariat %
Catalunya					
Agricultura	1.977	4,1	29.400	2,1	6,7
Indústria	29.642	59,9	618.200	44,5	4,8
Construcció	4.809	9,7	78.000	5,6	6,2
Serveis	13.013	26,3	664.800	47,8	2,0
Total	49.441	100,0	1.390.400	100,0	3,6
	Accidents amb baixa		Població assalariada ocupada		Índex d'incidència
	Valors absoluts	%	Valors absoluts	%	Accidents per assalariat %
Resta de l'Estat					
Agricultura	21.428	12,0	501.200	8,1	4,3
Indústria	84.168	47,3	1.714.400	27,6	4,9
Construcció	26.790	15,1	512.500	8,2	5,2
Serveis	45.586	25,6	3.480.800	56,1	1,3
Total	177.972	100,0	6.208.900	100,0	2,9

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. INE, «Encuesta de población activa», segon trimestre 1986.

Accidents amb baixa per grans sectors d'activitat econòmica a Espanya i percentatge d'accidents amb baixa corresponent a Catalunya dins de cada sector (primer semestre 1986)

	Catalunya	Catalunya %		Espanya	%
		Espanya			
Agricultura	1.977	8,4	23.405	10,3	
Indústria	29.642	26,0	113.810	50,0	
Construcció	4.809	15,2	31.599	13,9	
Serveis	13.013	22,2	58.602	25,8	
Total accidents	49.441	21,7	227.416	100,0	

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene. Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

**Accidents amb baixa, població assalariada ocupada i índex d'incidència per comunitats autònomes
(primer semestre 1986)**

	Accidents amb baixa		Població assalariada ocupada		Índex d'incidència
	Valors absoluts	%	Valors absoluts	%	Accidents per assalariat %
Andalusia	31.714*	13,9	1.074.700	14,2	2,9
Aragó	7.553	3,3	242.500	3,2	3,1
Asturies	9.778	4,3	211.600	2,8	4,6
Balears	4.513	2,0	148.800	2,0	3,0
Canàries	8.354	3,7	284.600	3,7	2,9
Cantàbria	3.094	1,4	100.100	1,3	3,1
Castella-Lleó	12.681	5,6	431.100	5,7	2,9
Castella-Manxa	7.857	3,5	289.400	3,8	2,7
Catalunya	49.441	21,7	1.390.400	18,3	3,6
Comunitat Valenciana	24.496	10,8	777.100	10,2	3,1
Extremadura	3.688	1,6	152.400	2,0	2,4
Galícia	10.149	4,5	456.900	6,0	2,2
Madrid	24.801	10,9	1.198.000	15,8	2,1
Múrcia	5.212	2,3	199.900	2,6	2,6
Navarra	4.180	1,8	115.200	1,5	3,6
País Basc	18.520	8,1	478.800	6,3	3,9
La Rioja	1.385	0,6	48.000	0,6	2,9
Total	227.416	100,0	7.599.300	100,0	3,0

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. INE, «Encuesta de población activa», segon trimestre 1986. * Inclosos Ceuta i Melilla.

RECONeixEMENTS MÈDICS

Els reconeixements mèdics es realitzen en els Centres de Seguretat i Higiene els quals formalitzen mensualment un full estadístic d'activitats que trameten a la Secretaria General del Departament de Treball. La classificació per activitats econòmiques ha estat feta amb el primer dígit del CNAE: 0 - Agricultura, ramaderia,

caça, silvicultura i pesca; 1 - Energia i aigua; 2 - Extracció i transformació de minerals no energètics. Química; 3 - Indústries transformadores de metalls. Mecànica de precisió; 4 - Altres indústries manufactureres; 5 - Construcció; 6 - Comerç, restaurants i hosteleria. Reparacions; 7 - Transports i comunicacions; 8 - Institucions financeres, assegurances, serveis prestats a empreses; 9 - Altres serveis.

Reconeixements mèdics. Empreses de les quals part o la totalitat dels treballadors han estat reconeguts segons l'activitat econòmica (primer semestre 1986)

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	1	2	17	46	28	0	10	13	9	67	193
Girona	3	4	38	42	106	10	52	6	16	32	309
Lleida	18	0	11	9	21	9	41	5	3	45	162
Tarragona	17	5	8	4	4	6	9	13	11	20	97
Catalunya	39	11	74	101	159	25	112	37	39	164	761

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

**Reconeixements mèdics. Nombre de treballadors reconeguts segons l'activitat econòmica
(primer semestre 1986)**

Àmbit territorial	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Total
Barcelona	21	70	437	913	341	0	202	1.342	95	3.401	6.822
Girona	22	114	394	305	843	226	286	67	262	701	3.220
Lleida	412	0	51	29	146	75	195	64	9	747	1.728
Tarragona	314	136	126	65	138	49	15	326	160	447	1.775
Catalunya	769	320	1.007	1.312	1.468	350	698	1.799	526	5.296	13.545

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

**Reconeixements mèdics. Nombre de treballadors reconeguts segons el resultat del reconeixement i per sexes
(primer semestre 1986)**

	Homes	Dones	Total
Amb patologia	1.338	339	2.177
Sense patologia	3.116	1.529	4.645
Total	4.954	1.868	6.822
Amb patologia	2.238	601	2.839
Sense patologia	315	66	381
Total	2.553	667	3.220
Amb patologia	540	13	553
Sense patologia	708	467	1.175
Total	1.248	480	1.728
Amb patologia	417	0	417
Sense patologia	1.083	275	1.358
Total	1.500	275	1.875
Amb patologia	5.033	953	5.986
Sense patologia	5.222	2.337	7.559
Total	10.255	3.290	13.545

Font: Departament de Treball. Centres de Seguretat i Higiene.

POBLACIÓ, OCUPACIÓ I ATUR

Durant el primer semestre de 1986, la població activa catalana augmenta de 24.200 persones, que, en termes relatius representa un increment del 1,04 % respecte al quart trimestre de l'any anterior.

Si analitzem aquest increment de la població activa, tenint en compte la variable sexe, observem que la població activa femenina augmenta en un 1,16 % (8.700 dones) mentre que la masculina ho fa en un 0,97 % (15.400 homes). Aquesta variació és molt més significativa en el cas de les dones i posa en relleu la constant i progressiva incorporació de les dones al mercat del treball. Si ens basem en la variable edat, els increments més

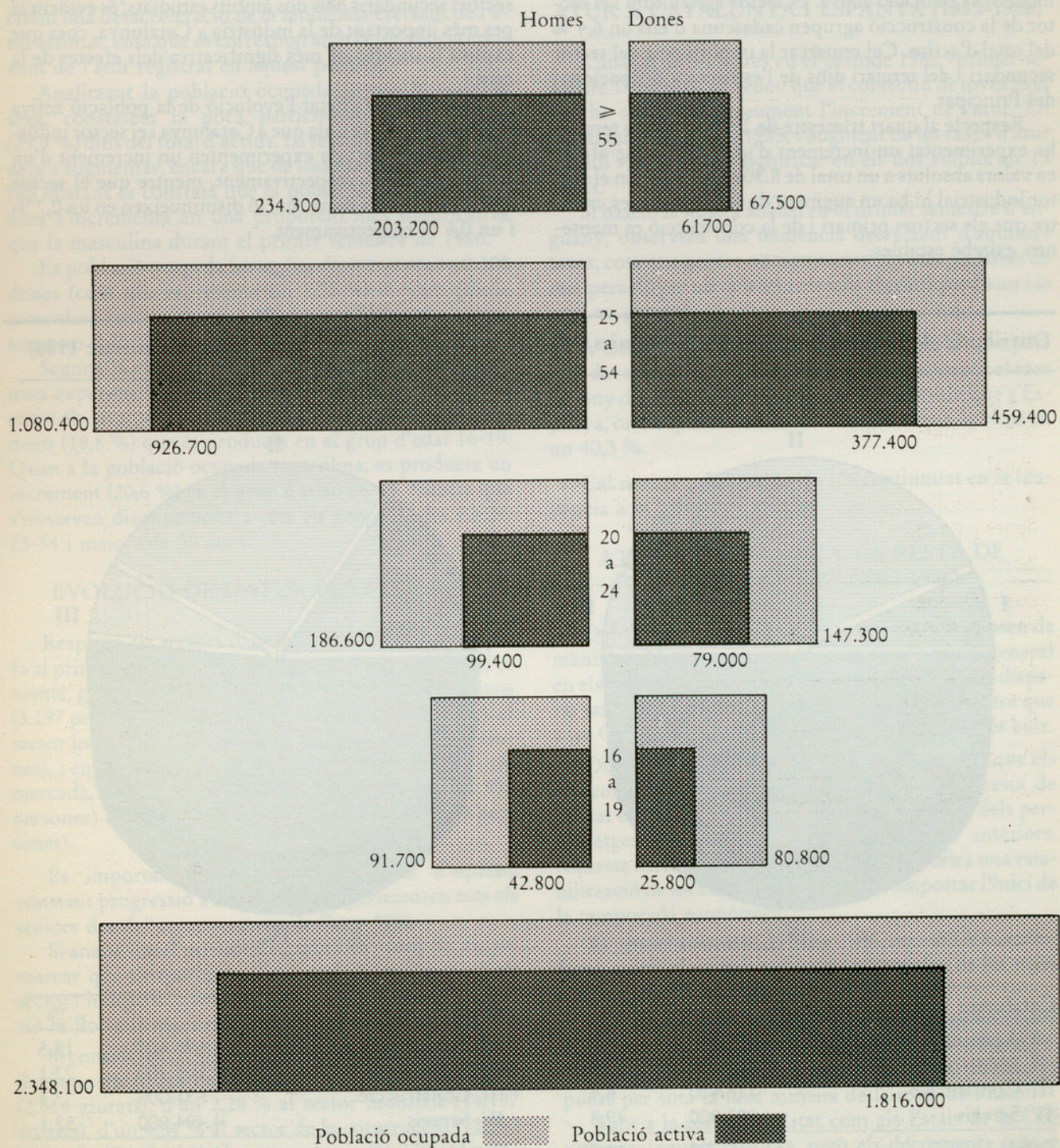
importants es produeixen entre els 16 i els 24 anys a causa de la incorporació de les noves generacions al món laboral.

Pel que fa a la població ocupada, el creixement es xifra en 11.600 persones, cosa que significa un increment percentual del 0,64 % respecte a l'últim trimestre del 1985. La tendència a trencar amb el continuat procés de contracció de l'ocupació que va aparèixer a finals de 1985, sembla reafirmar-se.

Aquest procés té com a conseqüència facilitar la incorporació a la vida activa d'una part de la població. Per tant, és convenient assenyalar aquesta tendència que pot tenir, si es manté, una incidència molt important dins l'estructura de la població activa catalana.

Població activa i població ocupada a Catalunya (primer semestre 1986)

OCUPACIÓ PER SECTORS

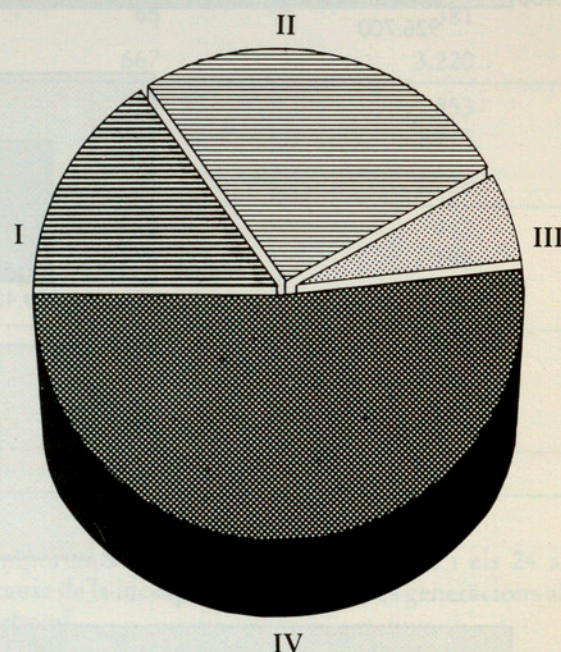
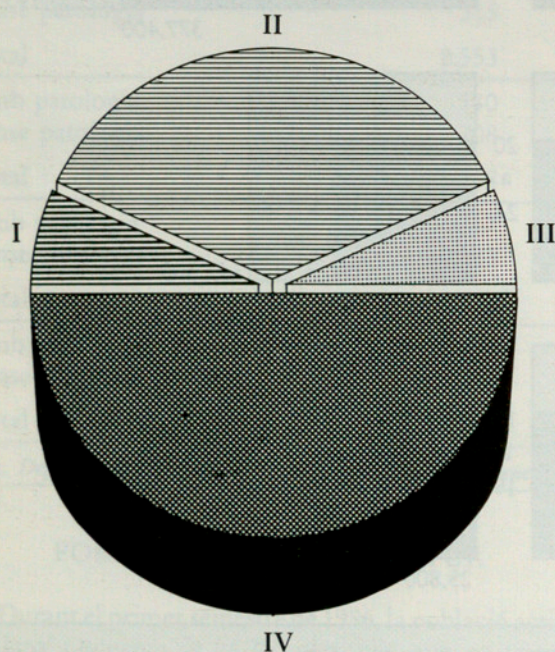
Analitzant la distribució de l'ocupació per sectors d'activitat econòmica durant el primer semestre de 1986, cal remarcar que, a Catalunya, el sector indústria i el sector serveis concentren un 37,4 % i un 49,8 % respectivament de la població activa. El sector agricultura i el sector de la construcció agrupen cadascuna d'ells un 6,4 % del total d'actius. Cal remarcar la importància del sector secundari i del terciari dins de l'estructura ocupacional del Principat.

Respecte al quart trimestre de 1985, el sector terciari ha experimentat un increment d'un 0,29 %, que afecta en valors absoluts a un total de 8.300 persones. En el sector industrial hi ha un augment de 6.300 persones, mentre que els sectors primari i de la construcció es mantenen gairebé estables.

Si analitzem la distribució de l'ocupació per sectors econòmics a la resta de l'Estat, observem que mentre que el sector terciari concentra al igual que al Principat la major part de la població activa (52,1 %), el sector primari (18,5 %) hi adquireix molta més importància en detriment del sector industrial (22,1 %). Si comparem els sectors secundaris dels dos àmbits estudiats, és evident el pes més important de la indústria a Catalunya, cosa que explica la incidència més significativa dels efectes de la crisi.

A la resta de l'Estat l'evolució de la població activa segueix la mateixa línia que a Catalunya i el sector indústria i el sector serveis experimenten un increment d'un 0,1 % i un 0,8 % respectivament, mentre que el sector agricultura i de la construcció disminueixen en un 0,7 % i un 0,6 % respectivament.

Distribució de l'ocupació per sectors econòmics a Catalunya i a la resta de l'Estat (primer semestre 1986)

Catalunya		%
I Agricultura	115.800	6,4
II Indústria	650.100	37,4
III Construcció	116.400	6,4
IV Serveis	903.900	49,8
Total	1.816.200	100,00

Resta de l'Estat		%
I Agricultura	1.596.600	18,5
II Indústria	1.905.400	22,1
III Construcció	631.000	7,3
IV Serveis	4.494.000	52,1
Total	8.627.000	100,00

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. INE. «Encuesta de población activa», primer trimestre de 1986.

OCUPACIÓ PER EDAT I SEXE

La població ocupada a Catalunya durant el primer semestre de 1986 experimenta un increment d'un 0,6 % cosa que representa en termes absoluts un augment d'11.100 ocupats. Si ens basem en aquestes dades, constatem una desacceleració de la tendència creixent de l'atur estimat, cosa que es correspon amb la tendència creixent de l'atur registrat en aquest període.

Analitzant la població ocupada segons la variable sexe, constatem la poca participació de les dones (29,9 %) dins del total d'actius. La seva incorporació tendeix a augmentar, encara que de una manera força lenta. No obstant es constata que la població ocupada femenina s'incrementa en una proporció més significativa que la masculina durant el primer semestre de 1986.

La població ocupada femenina s'incrementa en 8.300 dones (cosa que representa un 1,55 %) mentre que la masculina sols ho fa en 3.300 homes (cosa que representa un 0,26 %).

Segons la variable edat, la població ocupada femenina experimenta un increment a tots els grups d'edat entre els 16 anys i els 54 anys, és molt important l'augment (18,8 %) que es produeix en el grup d'edat 16-19. Quan a la població ocupada masculina, es produeix un increment (20,6 %) en el grup d'edat 16-19, mentre que s'observen disminucions a tots els grups d'edat 20-24, 25-54 i majors de 55 anys.

EVOLUCIÓ DE L'ATUR PER SECTORS

Respecte als sectors d'activitat econòmica i pel que fa al primer semestre de 1986, l'atur del sector primari es manté gairebé estable com en els darrers dos mesos (3.197 persones el mes de juny i 3.233 el mes de maig), el sector industrial retrocedeix en un 1,93 % (3.035 persones), i en el mateix sentit es produeix una reducció més marcada, un 3,43 %, en el sector de la construcció (1.598 persones) i d'un 3,58 % en el sector serveis (4.529 persones).

És important destacar l'estabilització d'aquesta constant progressió a la baixa que experimenten tots els sectors des del començament de l'any 1986.

Si analitzem el període desembre 85 - juny 86, cal remarcar que s'experimenta un retrocés de l'atur en els sectors indústria, construcció i serveis. Aquesta regressió té lloc a la totes de les províncies catalanes.

Si considerem el conjunt de l'Estat, veiem que es produeix un decreixement d'un 2,72 % en el sector agrícola (2.614 aturats), d'un 2,28 % al sector indústria (14.197 aturats), d'un 4,51 % al sector de la construcció (18.232 aturats), d'un 2,14 % al sector serveis (16.328 aturats) i d'un 0,04 % al col·lectiu dels que busquen al primer lloc de treball (292 aturats).

S'observa que al conjunt de l'Estat l'atur segueix la mateixa tendència decreixent que a Catalunya. Així, doncs, sembla que ens trobem davant un cert dinamisme del mercat de treball i d'unes possibles expectatives de recuperació econòmica.

ATUR A CATALUNYA I ESPANYA (1982-1986)

L'anàlisi de les xifres en el període 1982 -primer semestre 1986, posa en relleu que el col·lectiu de joves és el que ha sofert més greument l'increment de l'atur. En l'interval entre 1981 i 1985, l'augment de les taxes d'atur juvenil van arribar a significar en els dos àmbits els 15 punts.

Si basem la nostra anàlisi en el primer semestre d'enguany, observem una tendència decreixent d'aquestes taxes, cosa que genera unes expectatives més positives de recuperació per un dels sectors més afectats per l'atur i la crisi en general.

A Catalunya, l'atur juvenil experimenta una important davallada de 5,6 punts entre el mes de març i el mes de juny d'enguany, i se situa en 36,7 %, mentre que a Espanya, on s'experimenta la mateixa tendència, se situa en un 40,3 %.

Cal remarcar la constància i la continuïtat en la tendència a la baixa de l'atur.

ATUR A CATALUNYA, LA RESTA DE L'ESTAT I LA CEE (1982-1986)

Del 1982 al 1985, les taxes d'atur registrades posen de manifest el fort increment experimentat a nivell general en els tres àmbits estudiats. Les taxes d'atur es van disparar tant a Catalunya com a la resta de l'Estat, mentre que a les Comunitats Europees l'increment va ser més baix.

Durant els anys 1984 i 1985 podem observar que els increments experimentats a Catalunya i a la resta de l'Estat es caracteritzen per una forta davallada dels percentatges d'augment respecte als exercicis anteriors. Aquesta oscil·lació més baixa de la corba indica una estabilització de les xifres d'atur que pot comportar l'inici de la temporada econòmica.

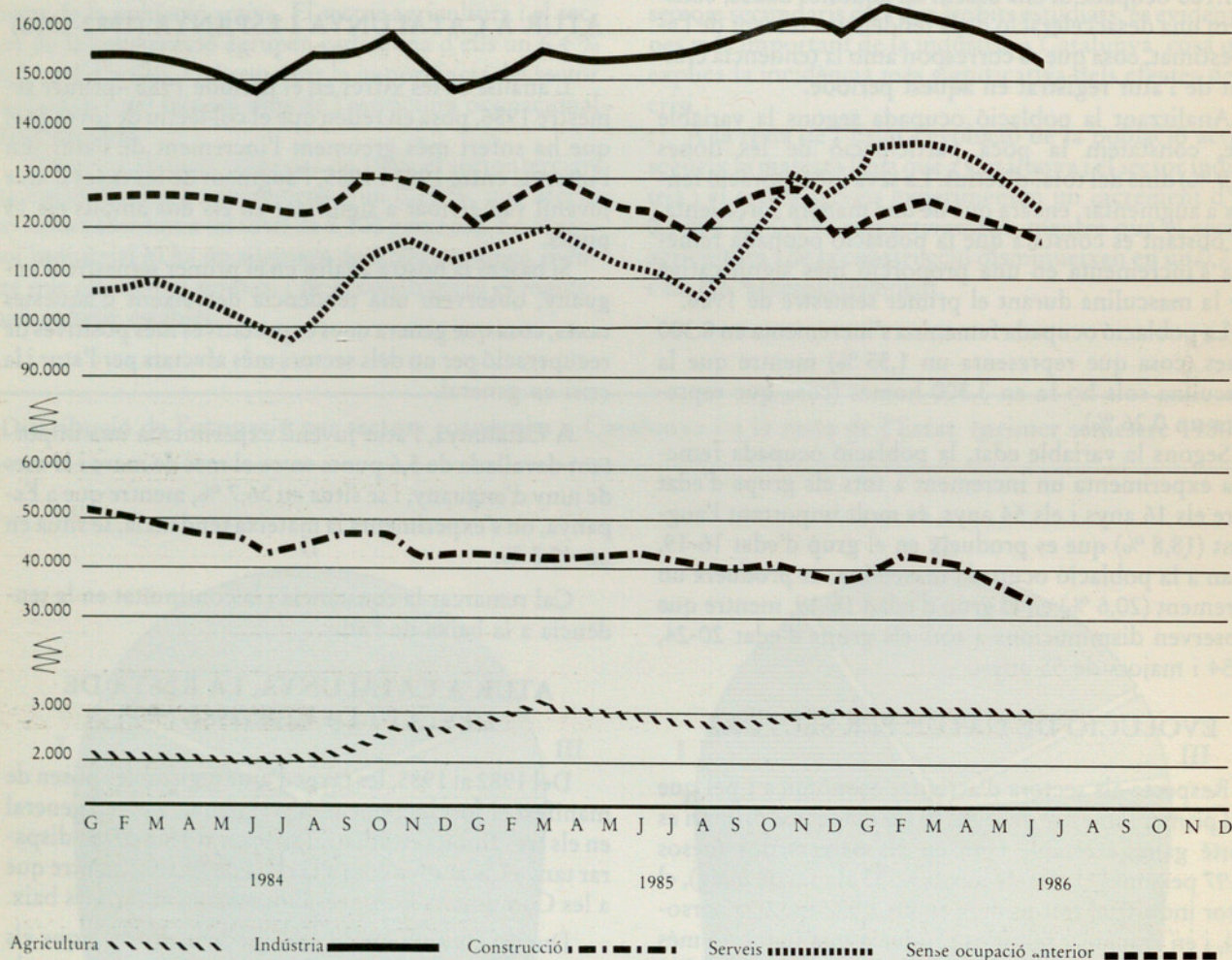
El primer semestre de l'any 1986, aquest fet es manifesta, assenyalant una reducció progressiva de les taxes d'atur a nivell general.

A Catalunya, la taxa d'atur que es xifra en un 18,8 % el mes de juny d'enguany, experimenta una reducció de d'1,2 punts respecte al mes de gener de 1986, i se situa 1,2 punts per sota la taxa mitjana de la resta de l'Estat.

Tant a la resta de l'Estat com als Estats de la CEE s'observa aquest retrocés, però els decrements experimentats tenen uns valors inferiors als assenyalats en l'àmbit del Principat.

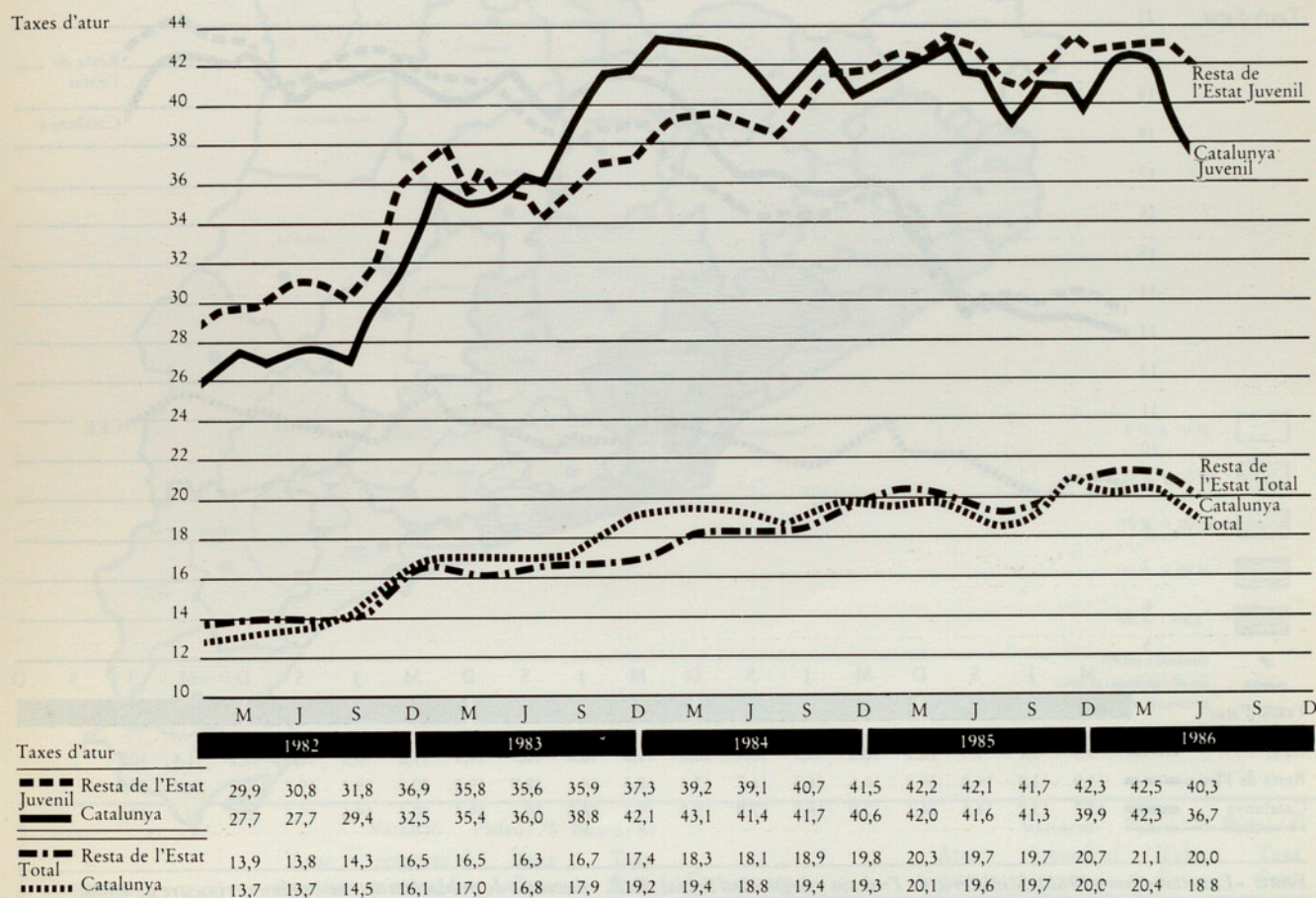

Evolució de l'atur per sectors d'activitat (primer semestre 1986)

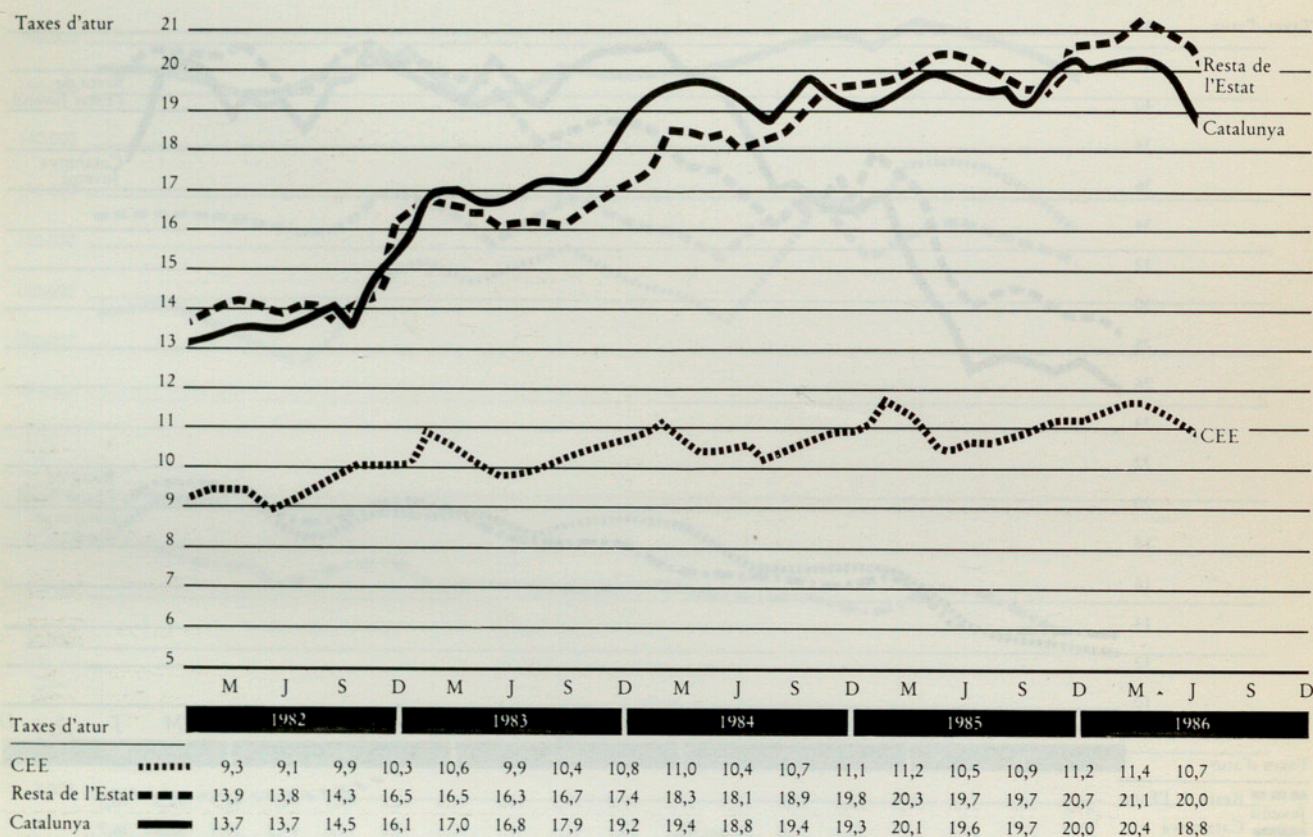
Evolució de les taxes d'atur registrat juvenil i total a Catalunya i a la resta de l'Estat (1982-1986)

Font: Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. INE. INEM i l'elaboració pròpia. «Encuesta de población activa», primer trimestre de 1986

Evolució de les taxes d'atur registrades a Catalunya, la resta de l'Estat i la CEE (1982-1986)

Font: «Eurostat» (juny 1986). Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. INE. «Encuesta de población activa», primer trimestre de 1986, INEM i l'elaboració pròpia.

ATUR COMARCAL

Si analitzem l'atur comarcal, observem que un total de 22 comarques evolucionen molt favorablement i que a la majoria s'hi registra una davallada superior a un valor de 2 punts. Aquesta disminució oscil·la entre un 0,03 % a la comarca del Baix Ebre i un 22,73 % a la Selva. Cal tenir en compte que aquesta reducció que s'observa a la Selva és deguda a causes bàsicament estacionals.

A les comarques on augmenta l'atur (9 en total), l'increment varia entre un 0,09 % a la comarca de la Ribera d'Ebre i un 6,23 % al Gironès.

Hem de tenir present que cinc comarques, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat, el Vallès Oriental i el Maresme, apleguen 341.746 aturats, cosa

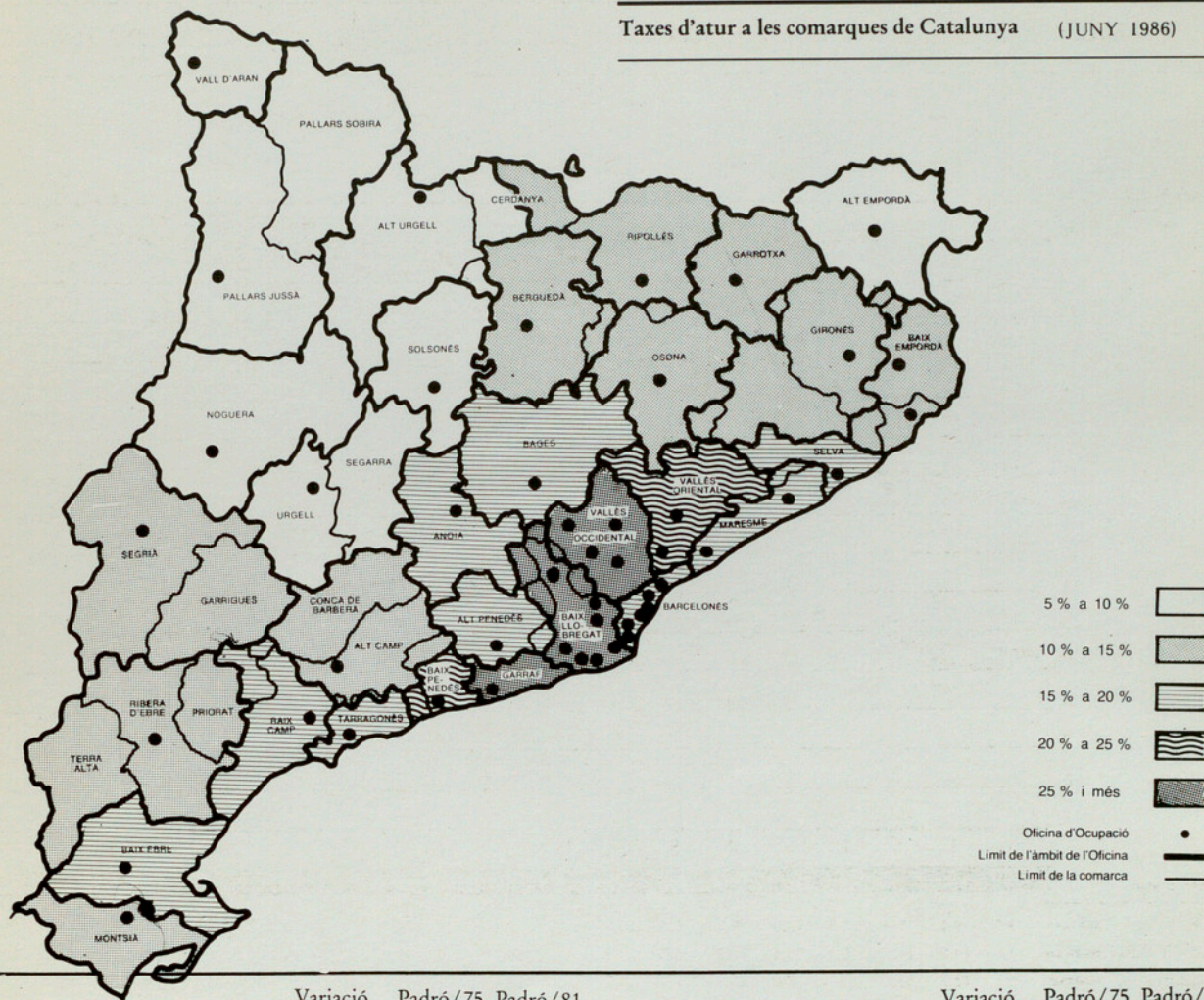
que representa un 77,46 % del total de l'atur registrat al Principat.

L'evolució de l'atur registrat des de principis d'enguany és favorable a la majoria de les comarques catalanes. En un total de 27 comarques s'hi registra una davallada de l'atur. Aquesta disminució oscil·la entre un 0,19 % a la comarca de Garraf i un 40,78 % a la de la Selva. L'atur augmenta en un total de 4 comarques i l'increment se situa entre un 4,08 % a la comarca del Berguedà i un 16,19 % a la del Gironès.

Podem concloure que l'atur comarcal evoluciona positivament en el conjunt del Principat.

Hom ha treballat amb dades de les oficines de col·locació de l'INEM, comarcalitzades per Serveis de la Direcció General d'Ocupació, del Departament de Treball.

Comarques	Atur registrat	Variació respecte al mes anterior	Padró/75 Taxa d'atur	Padró/81 Taxa d'atur	Comarques	Atur registrat	Variació respecte al mes anterior	Padró/75 Taxa d'atur	Padró/81 Taxa d'atur
Alt Camp ¹	2.726	0,15	14,95	13,95	Maresme ⁹	15.086	- 5,96	16,71	17,25
Alt Empordà	2.604	- 3,45	9,07	8,85	Montsià	1.928	- 0,15	11,20	11,25
Alt Penedès ²	3.735	0,73	16,79	16,99	Noguera	1.221	- 3,25	7,37	9,01
Alt Urgell ³	538	- 0,74	7,48	6,38	Osona	5.994	0,64	13,41	12,90
Anoia	5.483	- 0,29	18,17	17,94	Pallars Jussà/Sobirà	467	- 4,69	5,31	6,76
Bages	11.465	- 7,93	18,62	19,09	Ribera d'Ebre ¹⁰	2.094	0,09	11,29	12,38
Baix Camp ⁴	7.461	- 6,09	19,15	17,37	Ripollès ¹¹	2.242	3,80	11,35	14,23
Baix Ebre	3.633	- 0,03	16,23	15,55	Segrià i Garrigues	7.975	- 3,75	12,10	11,33
Baix Empordà ⁵	3.409	- 8,80	12,20	11,08	Selva	3.029	-22,73	9,99	16,95
Baix Llobregat	51.544	- 3,33	30,22	26,41	Solsonès	390	0,77	9,13	9,37
Baix Penedès ⁶	2.314	- 8,46	24,32	20,14	Tarragonès	9.976	- 5,39	21,01	18,56
Barcelonès	196.252	- 2,15	18,35	19,98	Urgell i Segarra	1.892	- 1,71	6,46	8,59
Berguedà ⁷	2.294	2,46	12,53	13,26	Vall d'Aran	343	- 2,56	16,40	9,98
Garraf	6.724	- 1,81	28,39	25,44	Vallès Occidental	60.982	- 2,20	28,48	27,08
Garrotxa	2.028	2,84	9,97	10,31	Vallès Oriental	17.882	- 3,15	24,52	20,51
Gironès ⁸	7.513	6,23	15,34	11,44	Catalunya	441.174	- 2,72	18,79	18,79

1. Inclou pràcticament la comarca de la Conca de Barberà i una part del Baix Penedès. 2. Comprèn part de la comarca del Garraf. 3. Comprèn part de la Cerdanya i del Berguedà. 4. Inclou part del Priorat i de la Conca de Barberà. 5. Comprèn part del Gironès. 6. Comprèn una part del Tarragonès. 7. Inclou part de la comarca d'Osona. 8. Inclou part de la Selva i Osona. 9. Comprèn part de la Selva. 10. Comprèn la

comarca de Terra Alta i part del Priorat. 11. Inclou part de la Cerdanya. Cinc comarques, el Barcelonès, el Vallès Occidental, el Baix Llobregat, el Vallès Oriental i el Maresme, apleguen 341.746 desocupats, que en termes relatius representa un 77,46 % de l'atur total registrat a Catalunya.

Al camp tu treballes sol

En el treball de cada dia tu et trobes sol.
Per això la teva actitud és la millor defensa per prevenir els accidents de tot tipus que
en la teva tasca es poden produir.
Ser-ne conscient és la millor protecció.
Al camp, vigila. Pren mesures d'Higiene i Seguretat.

Els Centres d'Higiene i Seguretat del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya són al teu costat.

Demaneu informació a:

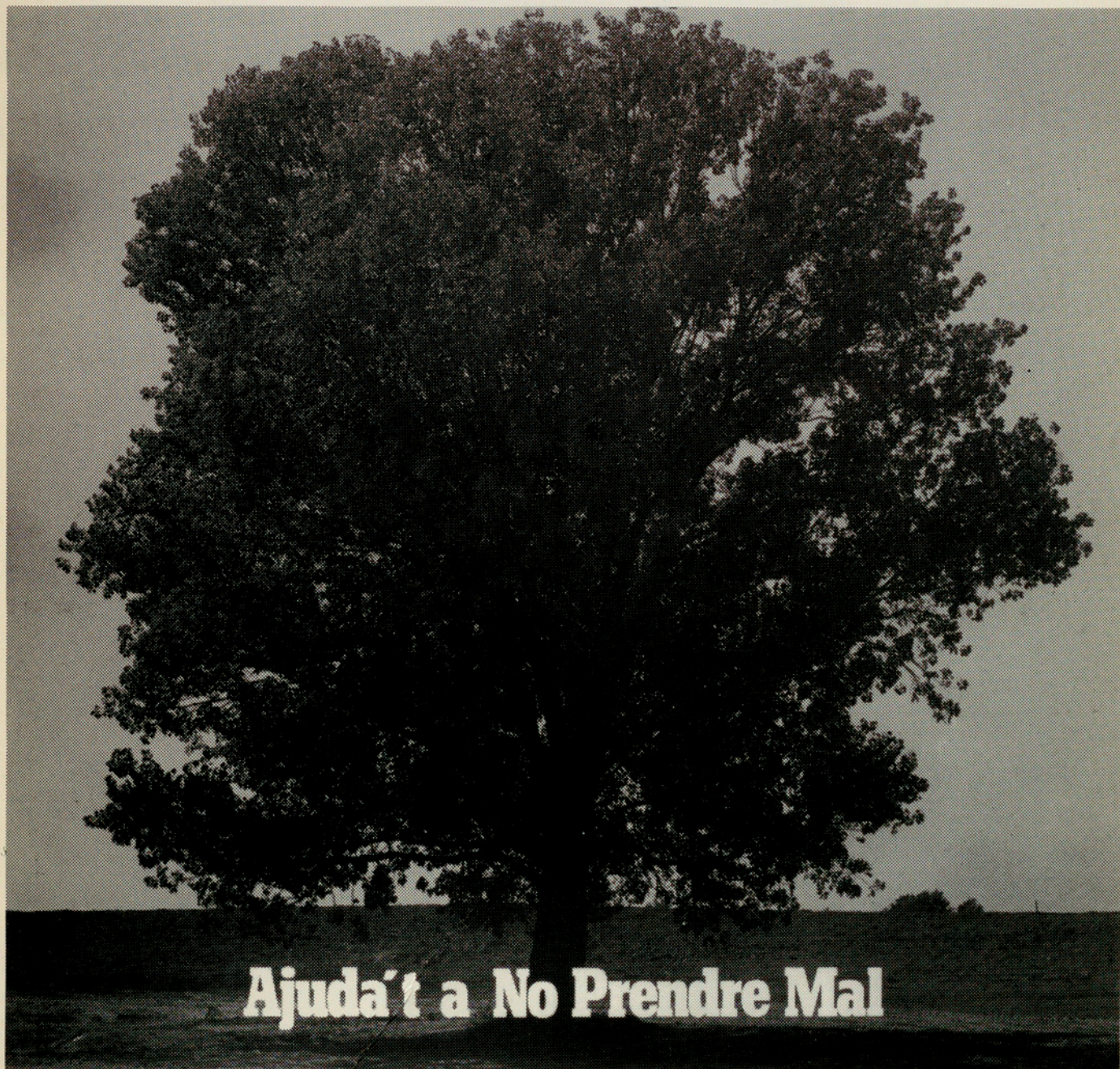
LLEIDA.— Polígon Industrial «El Segre», parc. 728-B.- 25071 - Telf. (973) 20 04 00

GIRONA.— Disseminat. La Creu de Palau.- 17003 - Telf. (972) 20 82 16

TARRAGONA.— Polígon Campoclaro, s/n.- TORREFORTA - Telf. (977) 54 14 55

BARCELONA.— Travessera de les Corts, 55.- 08028 - Telf. (93) 334 76 00

Els serveis dels Centres d'Higiene i Seguretat en el Treball són:
Reconeixements mèdics preventius laborals/Informació i assessorament sobre equips
de protecció personal/Assessorament sobre les condicions de maquinària i
instal·lacions/Informació sobre productes fitosanitaris/Formació.

Ajuda't a No Prendre Mal

ELECCIONS SINDICALS '86

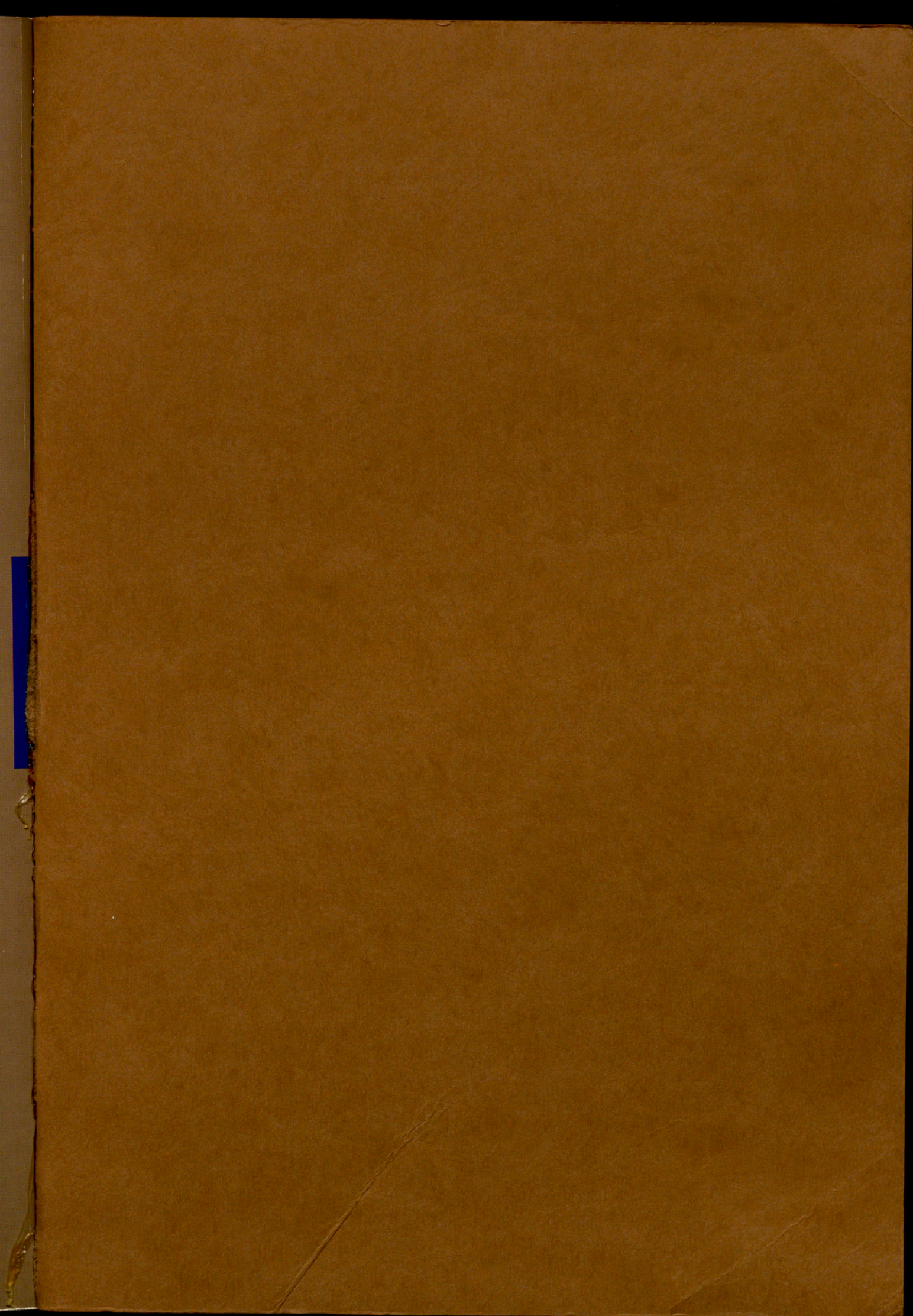
Participa-hi

OCTUBRE, NOVENBRE, DESEMBRE 1986

Generalitat de Catalunya
Departament de Treball

Per qüestions de muntatge, malauradament l'article titulat "La Situació Sindical i les Eleccions", original del sr. Rafael Hinojosa i Lucena, no figura en la present edició. En lamentar aquesta i altres deficiències de muntatge, notifiquem que el treball esmentat s'inclourà en el pròxim número.

GI
0187
86'